

ЖУСУП БАЛАСАГЫН

КУТТУУ БИЛИМ

II ТОМ

ЖУСУП БАЛАСАГЫН

КУТТУУ БИЛИМ

*Кыргыз тилине которгон
филология илимдеринин доктору, профессор
Сагалы Сыдыков*

II ТОМ

«Полиграфбумресурсы»
Бишкек – 2016

УДК 82/821.0

ББК 83.3 Ки

Б 20

Кыргыз Республикасынын Президенти А.Ш.Атамбаевдин Тарых жана маданият жылы боюнча Жарлыгынын негизинде жарык көрдү.

КР УИАнын Гуманитардык жана экономикалык илимдер бөлүмүнүн бюросу жана Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтунун Окумуштуулар кеңеши тарабынан басмага сунуш кылынган.

Жооптуу редакторлор:

Акматалиев А.А., академик, филология илимдеринин доктору, профессор
Токтоналиев К.Т., филология илимдеринин доктору, профессор

Пикир айткандар:

Мусаев С.Ж., филология илимдеринин доктору, профессор
Ибраимов С.И., филология илимдеринин доктору, профессор

Түзүүчү:

Садыкова С.З., филология илимдеринин кандидаты, доцент

Баласагын Жусуп.

Б 20 **Куттуу билим: II том /Кыргыз тил. котор. С.Сыдыков. –**
Б., 2016. – 540 б.

ISBN 978-9967-458-71-0

XI кылымда жашаган улуу ойчул, акын, философ, энциклопедиялык билими бар илимпоз, түрк тилинин улуу устаты Жусуп Баласагындын “Куттуу билим” аттуу адабий дидактикалык жана философиялык чыгармасы кыргыз тилинде академиялык басылма катары жарык көрүп жатат.

Тилчилерге, адабиятчыларга, философдорго, тарыхчыларга жана жалпы эле көркөм мураска кызыккандарга арналат.

Чыгарманын айрым бир бабтары кыргыз тилине А.Махмануров тарабынан толукталып которулду (4244-4643; 6231-6644).

Б 4603020000-16

УДК 82/821.0
ББК 83.3 Ки

ISBN 978-9967-458-71-0

© Ч.Айтматов атындагы тил жана
адабият институту, 2016
© «Полиграфбумресурсы» ЖЧК, 2016

2054. Р.- арыклык көр ерге неңи оксүмес / тоғуқла тоған куш менг оксүмес; А.- азығлығ күр ерке бу неңг оксүмез / тутуғлы өрүңг кушка менг оксүмэз; К.- (2020) азығлығ күр эркэ бу нең оксүмэ / тутуғлы өрүң кушка мэн оксүмэ.

Кыргызча: азыктуу (олжолуу) эрге көр, мол, дүйнө өксүбөс, алгыр ак шумкарда жеми өксүбөс.

2055. Р.-кылыч палтулукка қары күч керек / пар ерген кедер неңге курмақ керек; А.- кылыч болду оқ йа қави күч йүрек / бар еркен кед ео неңге қорқмаз керек; К.- (2021) кылыч балду оқ йа қави күч йүрек / бир эркэн кэд эр нэнгэ қорқмас кэрэк.

Кыргызча: кылыч, (ай) балта, ок, жаа менен (эр) күчтүү, эр жүрөк, жигит (азамат) эр, эч нерседен коркпош керек.

2056. Р.-ачунчы пөгү пек нелүк кенч урур / ер ат кайда полза ануқ кенч алур; А.-ажунчы бүгү бег нелүк кенч урур /ер ат қайда болса ануқ кенч алур; К.- (2022) ажунчы бөгү бэг нэлүг ганч урур/ эрэт кайда болса ануқ ганч урур.

Кыргызча: ааламдагы акылман бек канча кенч жыйнаар, жоокер (эр ат) кайда болсо, кенч олжолоору анык.

2057. бу эл тутуға көр эр ат сү керек
эр ат тутуға нең тавар тү керек

2058. бу нең алғуға бир керек бай будун
будун байлығыңа төрү түз қодун

2059. буларда бири қалса төрти қалур
бу төрти йеме қалса беглик өлүр

2060. адын ма бу беш нең йырақ тутту бег
аты эдгү болса кү чав болгу тег

2057. Р.-пу ел туткуға көр ер ат сү керек / ер ат туткуға нең табар то керек; А.- бу ил тутуға көп ер атсү керек / ер ат тутуға неңг тавар тү керек; К.- (2023) бу эл тутуға көп эрэт сү кэрэк / эрэт тутуға нэн тавар.

Кыргызча: бу элди (мамлекетти) тутууга көп эр жоокер (аскер) керек аскер тутуу (кармоо) үчүн нечен дүйнө керек.

2058. Р.-пу нең алғуға пар керек пам пудун /пудун памлығынға төрү түс кодун; А.- бу ненг алғуға бир керек бай будун / будун байлығынға төрү түз кодун; К.- (2024) бу нэн алғуға бир кэрэк бай будун / будун байлығынға төрү түз кодун.

Кыргызча: бу нечен дүйнө (байлык) тойтоо үчүн будун (эл) бай болушу керек эл (будун) бай болуш үчүн мыйзамың түз кылгын.

2059. Р.- пуларда пири қалза төрди қалур / пу төрди йеме қалза пеклик өмүр; А.- буларда бири қалса төрти қалур / бу төрти йиме қалса беглик улур; К.- (2025) буларда бири қалса төрти қалур / бу төрти йэмэ қалса бэглик өмүр.

Кыргызча: булардын бирин калтырсаң- төртөө тең калаар, бу төртөө жетлей қалса, бектигин өлөө.

2060. Р.- адын ма пу пеш нең йырақ тутку пек/ады еткү полза кү чав полғу тек; А.- адын ма бу баш ненг йырақ тутгу бег / аты эдгү болса кү чав болгу тег; К.- (2026) адын ма бу бэш нең йырақ тутғу бэг / аты эдгү болса кү жав булғу бэг.

Кыргызча: башка да бу баш нерседен алыс өзүн тутуш керек бек, аты жакшы болсо (жакшынын) атак данкы болоору тек (чын).

2061. бириси ивеклик бириси сараң
үчүнчи бушылык серин өз тирен

2062. бу төртүнч йавиз бегке өркүк қылынч
бешинч йарағсыз бу йалған эринч

2063. бу қач ненде беглер йырақ тутғу өз
аты артамаса йорық болса сөз

2064. булурда эн ыңа бу арқуқ қылынч
бу арқуқ қылынчлығ не муңлуғ эринч

2061. Р.- пиризи евеклик пиризи саран / үчүнчи пужылық се-
рин ес тирен; А.- бириси ивеклик бириси саран/ үчүнчи бушылық
серин оз тирен; К.- (2027) бириси эвеклик бириси саран/ үчүнчи
бышылық сэрин өз йыран.

**Кыргызча: бириси – шашма, бириси – саран,
үчүнчүсү – ачуу (сабырсыз), сактан алыс тур.**

2062. Р.-пу төрттин йавус пекке арғук қылынч / пежинчи йаркыс пу йалған еринч; А.- бу төртүнчү йавуз бегке арқук қылынч / бешинчи йарағсыз бу йалған еринч; К.-(2028) бу төртинч йавуз бэгкэ арқук қылынч / бешинчи йарағсыз бу йалған эринч.

Кыргызча: бу төртүнчү – наадамдак, бекке көктүк ылайык эмес, бешинчиси - убадасыз, бу жалганчы болуш.

2063. Р.- пу кач ненде пеклер йырак тутку өс/ ады ардамаза йорык полза сөс; А.- бу кач ненде беглер йырак тутғу өз/ аты артама- са йорык болса сөз; К.- (2029) бу кач кэндэ бэглэр йырак тутғу өз / аты артамаса йорык болса сөз.

Кыргызча: (бу) мындай нерселерден бектер ыраак тутсун өзүм, аты жаманатты болбосун, жүрбөс болсун сөз (артынан).

2064. Р.-пуларда ең ымға пу арғук қылынч / пу арғук қылынчлык не муңлуқ еринч; А.- буларда енг ынға бу арқук қылынч / бу арқук қылынчлык не мунғлуғ еринч; К.- (2030) буларда эң ынға бу арқук қылынч / бу арқук қылынчлык нэ муңлуғ эринч.

Кыргызча: булардын эң ылдыйы, бу наадандык, көктүк (залимдик), бу наадан, залимдик кандай азап алып келет.

2065. муңар меңзетү сөзжи шаир айур
бу шаир сози тутса созке дайур

2066. ағыр йүк кишике қылынч арқуқы
қылынч арқук эрсе булун ат оқы

2067. йағы қылмағусын қылынчы қылуp
йағы бу йағыда негү ардуқы

2068. өкүш эл тутайын тесе эй элиг
үч иш қылғу өтрү йетилсе элиг

2065. Р.-муңар меңзедү сөсни шаыр айур / пу шаыр сөзни тут- са соске пайур; А.- муңар меңзетү сөзми шаир айур/ бу шаир сөзи тутса созке байур; К.-(2031) муңар мәнзетү сөзни шаыр айур / бу ша- ыр сози тутса сөзкэ байур.

**Кыргызча: мындай месел сөздү акын айткан экен,
бу акын сөзүн туткан сөзгө байыр(сың).**

2066. Р.- ағыр йүк кижиге кылынч арғуғы/ кылынч арғук ерзе полун ат оғы; А.- ағыр йүк кишике кылынч аркукы / кылынч аркук ерсе булун ат окы; К.- (2032) ағыр йүк кишике кылынч аркук эрсэ болун ит, окы.

Кыргызча: оор жүк кишиге, мүнөз(үн)дөгү көктүк (терс кылдык), терс кыялдуу болсоң айбакга окшошсун (түшүн).

2067. Р.- йагы кылма сөзин кылынчы кылур/ йагы пу йагыға негу утруғы; А.-йагы кылмағусын кылынчы кылур / йагы бу йагыда негү адруқы; К.- (2033) йагы кылмағусын кылынчы кылур / йагы бу йагыдын нэ бар адруқы .

**Кыргызча: жоо кылбаганды – бузуку кылаар,
жоо бу жоодон эмнеси менен айырмалашаар.**

2068. Р.- өгүш ел тутайын тезе ай елик / үч иш қылғу утру едилзе ижик(ижиң) ; А.-өкүш ил тутайын тисе ай илие / үч иш қылғу өтрү йетилсе елиг; К.- (2034) өкүш эл тутайын тэсэ элиг / үч иш қылғу өтрү йэтилсэ элиг.

**Кыргызча: көп элди тутайын (башкарайын) десен эй, элиг!,
үч иш(ти) кылгын колундан келсе.**

2069 оң элгин қылынч тутса урса салып
сол элги биле нең үлесе алып

2070 тилиң сөзлесе сөз шекерде сүчиг
бойун берди бег кул улуғ йа кичиг

2071 эй элиг бу қач нең керек бегке көр
будунқа севүлсе орун болса төр

2072 күлер йүз сүчиг соз силиг өз керек
қылынчы буларқа тукел туз керек.

2069. Р.- оң елкин қылыч тутса урса салып / сол елки пиле нең үлезе алып; А.-онг елгин қылыч тутса урса салып / солелги биле ненг үлезе алып; К.-(2035) оң элгин қылынч тутса урса салыб / сол элиг билэ нэң үлэсэ алыб.

**Кыргызча: оң колуңа кылыч тутсаң, алсаң салык,
сол колуң менен үлөгүң олжонду алып.**

2070. Р.-тылын сөсбөзө сөс шекер тек сүчүик / пойун перди кек кул улук ма кичик; А.- тилин сөзлөсө сөз шекерде сүчиг / бойун бирди бег кул улуг йа кичиг; К.-(2036) тилин сөзлөсө сөз шакардэ сүчиг / бойун бэрди бэг кул улуг йа кичиг.

**Кыргызча: тилиң сүйлөсө сөздү шекердей ширин,
мойун берээр, бег, кул, улуу жана кичүү.**

2071. Р.- ай Елик пу кач нең керек пекке көр / пудунга севитсе орун полза төр; А.- ай илиг бу кач ненг керек бегке көр / будунка сөвүлсө орун болса төр; К.-(2037) эй элиг бу кач нең кэрэк бэгкэ көр / будунка сөвүлсө орун булса төр.

**Кыргызча: эй! Элиг, бектерге мындай нерселер керек, көр,
элиң (будунуң) сүйсө, орунуң болоор төр.**

2072. Р.- күлөр йүс сүчик сөс силик өс керек / кылынчы пуларға тогөл түс керек; А.- күлөр йүз сүчиг сөз силиг өз керек / кылынчы буларка түкөл түз керек; К.-(2038) күлэр йүз сүчиг сөз силиг оз кэрэк / кылынчы буларка түгэл түз кэрэк.

**Кыргызча: (күлөөр) райымдуу, (жайдары) жүздүү, ширин
сөздүү, сылык болуу керек (өзү), кылыгы
(мүнөзү) буларга түгөл түз болуусу керек.**

2073 көңүл тутса коды хам элиг ақы
буларка йарашы бағырсақлықы

2074 камуғ түрлүг эрдем бу билсе түкөл
йырақ эрсе андын йарағсыз мухал

2075 киши өдрүми ол бу будунда талу
талу өдрүм ол бу ирүксүз толу

2076 ажун будныбарча аңар кул болур
ажун йер бу беглер тилекин булур.

2073. Р.-көңүл тутса қоткы хем елиг ағы / пуларға йаражы нағарзақлығы; А.- көңүл тутса кодқы хем елиг ақы / буларка йарашы бағырсақлықы; К.-(2039) көңүл тутса қусқы хам элги ақы / буларка йарашы бағырсақлықы .

Кыргызча: жайдары мүнөздүү болсун, дагы колу ачык, буларга жараша боорукер ракымдуу (болсун).

2074. Р.-камук түрөлүк ердем пу пилзе төгөл / йырак ерзе андын йараксыз мухал; А.- камуғ түрлүг ердем бу билсе түкөл / йырак ерсе андын йарағсыз мухал; К.- (2040) камуғ түрлүг эрдем бу билсе түгөл / йырак эрсе андын йарағсыз махал.

Кыргызча: (бек) бүткүл, түрдүү билим, анардуу билсе түгөл, йыраак болоор, андан жараксыз, кырсык иштер.

2006. Р.- киж и өтрүми пу пудунда талу / талу өтрүм ол пу ерик толу; А.-киши едрүми бу будунда талу / талу өдрүм ол бу ирүксүз толу; К.-(2041) киши өдрүми бу будунда талу / талу өдрүм- ул бу ириксүз толу.

Кыргызча: эл тандаган (жактырган) киши (вазир) өзгөчө, жетик тандалып ал, кемтиксиз толук бу.

2076. Р.- ачун путна утру аңар кул полур / ачун йер пу пеклер тилеги пулур; А.- ажун будуны барча аңгар кул болур/ ажун йир бу беглер тилекин булур; К.- (2042) ажун будны өтрү аңар кул болур / ажун йэр бу бэглэр тилэкан булур.

Кыргызча: аалам будуну (калкы), баарысы-ага кул болоор, ааламга мындай бектер аким басаар, тилегине жетээр.

2077. түгүк йүз ириг сөз күвез күр кылык
кишиг йиргүрүр көндрү билмез йорык

2078. утунлук ивеклик йенык кургулук
кара кылкы ол бу йырык тургулук

2079. кара кылкы бегке керексиз йағук
йағук болса бегке угузлук атук

2080 кара кул қарасы болур бег өрүн
қаралы өрүнли адыртты көрүн.

2077. Р.- төгүк йүс ерик сөс күбес көр кылык/ кижик қалк турур көндрү полмас йорык; А.-тугүк йүз ириг сөз күвез күр кылык / кишиг йиргүрүр көндрү билмез йорык; К.- (2043) тугүг йүз ириг сөз күвэр күр кылык / кишиг тэзкүрүр көндрү билмэс йорык.

Кыргызча: кабак чытын (түйүпсүз) , ириген сөздүү (орой) кылык, адамды кемсинтээр, жүргөн турган жоругу.

2078. Р.-одунлук евееклик йеник коргулук / кара кылыгы ол йырак тургулук; А.- отунлук ивеклик йиның кургулук /кара кылкы ол бу йырак тургулук; К.-(2044) отунлук эвеклик йэниг кургулук / кара кылкы –ул бу йырак тургулук.

Кыргызча: уятсыздык (кара беттик), шашмалдык, жеңил табияттуулук бу жүзү каралардын (арам ойлуулардан) кылыгы, ал, мындан ыраас тургун.

2079. Р.-кара кылгы пекке керексис йагук / кара кылыгы ол йырак тургулук; А.- кара кылкы бегке керексиз йагук/ йагук болса бегке учузлук ану; К.- (2045) кара кылкы бэгкэ кэрэксиз йагук / йагук болса бэгкэ ужузлук ату.

Кыргызча: кара мүртөзгө (ойлууга) керек эмес бектин жакындашы, жакын болсо, жамандык болоору анык.

2080. Р.-кара кул каразы полур пек өрүн/ каралы өрүнли адырды көзүн; А.-кара кул карасы болур бег өрүн/ каралы өрүнгли адырты көрүн; К.-(2046) кара кул карасы болур бэг өрүн/ каралы өрүнли адыртты көрүн.

Кыргызча: кара! – кулдар кара болоор, бек- ак, караны аты айырмалады көрүн.

2081	талу бег болайын тесе беглүлүг
талу тутгу эрдем эй атлыг кулүг
2082	аты бег болур болса кылкы кара
карада бу ынга болур халк ара
2083	йүзи көрки көрклүг керек бег йүлүг
боды орту болса не чавлуг күлүг
2084	көүгли йүзин көсө севсе көрүп
эми будны бакса күвенсе туруп.

2081. Р.-талу пек полайын तेze пелгүлүк/ талу еткү ердем ай атлык күлүк; А.-талу бег болайын тисе белгүлүг / талу тутгу ердем

ай атлыг күлүг; К.-(2047) талу бэг болайын тэсэ бэлгүлүг / талу тутгу эрдэм эй атлыг күлүг.

Кыргызча: өзгөчө (атактуу) бек болойун десен белгилүү, айра билгин (карма) билим менен (ак караны) эл, атактуу даңктуу.

2082. Р.- ады пек полун полза қылғы қара/ карада пу ынға полур халк ара; А.- йүзи карки көрклүг керек бег йүлүг / боды орту болса не чавлыг күлүг; К.-(2049) йүзи көрки көрклүг кэрэк бэг йүлүг / болды орту болса нэ жавгуғ күлүг.

Кыргызча: аты бек болгон болсо, иштери кара, (бу бек) карадан бу төмөн, калк арасында.

2083. Р.- йүзи пек полуп полза қылғы қара / карада пу ынға полур халк ара; А.- йүзи карки көрклүг керек бег йүлүг / боды орту болса не чавлыг күлүг; К.- (2049) йүзи көрки көрклүг кэрэк бэг йүлүг / боды орту болса нэ жавлуғ күлүг.

Кыргызча: жүзү, көркү көрктүү болуш керек бектин сакалы алынган, бойу орто болсо, даңктуу, белгилүү.

2084. Р.-көрүкли йүзүн көрзе себсе көрүп/ ели путны пакса кебензе туруп; А.- көрүгли йүзин көрсе севсе көрүп/ ели будны бакса күвенсе туруп ; К.- (2059) көрүгли йүзин көрсэ сэвсэ көрүб / эли будны бакса күвэнсэ туруб.

Кыргызча: көргөндөр жүзүн, көрсө, кубанса көрүп, эми будуну (калкы) көрсө кубанса туруп.

2085. йағықа қатығ болса эрсиглики
көрүр көзке сув берсе көрклүглуки

2086. айы бед узун болса өгмез билиг
айыма чөкүт болса болмаз силиг

2087. қалы мундағ эрсе бод орту керек
боды орту болса болур эдгүрек

2088. неги тер эшитгил сынамыш киши
башында кечүрмиш йашамыш киши.

2085. Р.-йағыға қазық полза ерзиклиги / көрүр көске суп перзе көрклушклүги; А.- йағықа қатығ болса ерсиглика / көрүр көзке сув

берсе көркүлүгү; К.- (2051) йағықа қатығ болса эрсиглики / көрүү көксө сув бэрсэ көркүглики.

**Кыргызча : жоосуна катуу болса, эрермендүү,
көргөн көзгө көрктүүлүгү нурдай жанса.**

2086. Р.-айы пот узун полза өкмес пилик (?) айы ма чүгүт(?) полза полмас силик; А.-айы бод узун болса өгмез билиг / айы ма чөкүт болса болмас силиг; К.- (2052) эйи бод узун болса өгмэс билиг / эйи ма чөкүт болса болмас силиг.

**Кыргызча: эй, бойу узун болсо , билим акы мактабас,
эй, дагы кодоо болсо , ал да болбос түзүк.**

2087. Р.- қалы мундақ ерзе пот орту керек / поды орту полза полур еткүрек; А.- қалы мундағ ерсе бод орту керек / боды орту болса болур едгүрек; К.- (2053) қалы мундағ эрсэ бод орту кэрэк / боды орту болса болур эдгүрэк.

**Кыргызча: эгер мындай болсо, бойдун ортосу керек,
бойу орто болсо (орто бойлу болсо), болоор
жакшыраак.**

2088. Р.-негү тер ежиткил сынамыш кижиге/ пажында кечүрмиш йаажамыш йажа; А.-негү тир ешитгил сынамыш киши/ башында кечүрмиш йашамыш киши; К.- (2054) нэкү тэр эшитгил сынамыш киши/ башында кэтүрмиш йашамыш киши.

**Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин сынап (айткан) кишинин,
башынан кечирген, жашаган (көптү
көргөн) кишинин.**

2089. боды қысқа йунчиғ қылынчы бушы
бушы қайда болса түтүшке башы

2090. бод орту керек хам теңинче йарач
кишиң орту тут эй билиглиг киши

2091. бор ичмез керек бег фесада қылмаса
бу эки қылықтын қачар қут баса

2092. сүчигке сүчинсе ажун беглери
ачығ болды ил күн будун иглери.

2089. Р.- поды қысқа йенчық қылынчы пужы / пужы қайда полза йедүшке пажы; А.-боды қысқа йунчығ қылынчы бушы/ бушы

кайда болса түтүшке башы; К.- (2055) боды кысга йунчыг кылынчы бушу/ бушы кайда болса түтүшкэ башы.

Кыргызча: бойу кыска (кыска бойлуу), (кодолор)дун кылыгы чатак, чатак кайда болсо, (алар) жаңжалга бош.

2090. Р.- пот орту керек хем теңинче йарақ / ижиң ортузын тут ай еткү кижі; А.-бод орту керек хем тенгинче йарағ / ишинг орту кэрэк хам тэңинчэ йарағ / ишиң орту тут эй билиглиг киши; К.- (2056) бод орту кэрүк хам тэңичэ йарағ / ишиң орту тут эй билиглиг киши.

Кыргызча: орто болсун дене бойуң ордунда, жарашыктуу, ишинди орто тут, эй! билимдүү адам.

2091. Р.- пор ичмес керек пек фасад кылмаза / пу ики кылыктан качар кут паза; А.-бор ичмез керек бег фесад кылмасы / бу ики кылыктын качар кут баса; К.- (2057) бор ичмес кэрэк бэг фасад кылмаса / бу эки кылыкдын качар кут баса.

Кыргызча: вино (ичимдик) ичпеси керек бек, жаңжал кылбасын, бу эки кылыктан качаар кут кайра.

2092. Р.-сүчүкке сүчимзе ажун пеклери / ачык полды елкүн пундун йеклери; А.- сүчигке сүчинсе ажун тутгучы / илин бузды болды өзи колтгучы; К.- (2058) сүчигкэ сүчинсэ ажун бэглэри /ачыг болды эл күн будун илгэри.

Кыргызча: ичимдикке берилсе, аалам бектери, ачуу болоор элдин күнү, будун (калкы) оору.

2093. ойунка авынса ажун тутгучы
элин бузды болды өзи колтгучы

2094. өдинде кечүрсе бу беглик кишин
аны йетсе болмаз эдерсе кушын

2095. негү тер эшитгил билиг бергүчы
билигсизни бордын сөүп тыдгучы

2096. бор ичме айа борчы богзы кулы
бор ичсе ачылды чыгайлык йолы

2093. Р.- ойунға абынза ачун туткучы / елин пусты полды өзи колгучы; А.- ойунка авынса ажун тутгучы / илин бузды болды өзи

култгучы; К.-(2059)ойнука авынса ажун тутгучы / элин бузды болды
ош култгучы.

**Кыргызча: ойунга (кумарга) берилсе аалам акимдери,
элин (мамлекетин) бузаар), болоор өзү кайырчы**

2094. Р.- өзиде кечүрзе пу пеклик ижин / аны тутса полмас
ндарза кожын; А.- өдинде кечүпсе бу беглик ишин / аны йетсе болмаз
едерсе кушын; К.- (2060) одиндэ кэчүрсэ бу бэглик ишин / аны йэтсэ
болмас эзэрсэ кушын.

**Кыргызча: Мезгилсиз өткөрсөң бу бектин ишин,
Аны жетип (кайрып) болбос, учкан(качкан)
кушту.**

2095. Р.-негү тер ежиткил тилек пергүчи/ пилик сисни пордын
сун от тутгучы; А.-негү тир ешитгил билиг биргүчи / билигсизни бор-
дын сокуп тыдгучы; К.-(2061) нэкү тэр эшитгил билиг бэргүчи / би-
лигсизни бордын сөкүб тыдгучы.

**Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин билим берүүчү(нүн),
билимсизди ичимдиктен сөгүп тыйуучу.**

2096. Р.-пор ичме айа порчы поксуң кулы / пор ичсе ачылды
чыгайлык йолы; А.-бор ичме айа борчы боғзы кулы / бор ичсе ачылды
чыгайлык йолу ; К.-(2062) бор ичмэ айа борчы боғзы кулы / бор ичсэ
ачылды чыгайлык йолы.

**Кыргызча: вино (ичимдик) ичпе, о, аракеч, кулукундун кулу,
ичимдик ичсе(н) , ачылат жардылык жолу.**

2097. кара борчы болды неңи болды йел
беги борчы болса качан турга эл

2098. йағы ол бу бор тамчи йлтүр күмүш
кылынчы түтүш болды кылкы уруш

2099. эсүрсе киши телве мундуз болур
бу телве иши көр качан түз болур

2100. негү тер эшитгил сакынуқ тили
бу сөз ишке тутғыл эй боғзы кулы.

2097. Р.- кара борчы полды неңи полды йел/ пеги порчы полза
качан туткан ел; А.- кара борчы болды ненчи болды йил / беги борчы

болса качан турга ил; К.-(2063) кара борчы болды нэңи болды йэл / бэги борчы болса качан турга эл.

Кыргызча: кара будун аракеч болсо тапканы болоор жел, беги аракеч болсо, качанга чыдаар(тураар) эл.

2098. Р.- йағы ол пу пор йеме алтун күмүш / кылынчы тудуш ол кылыгы уруш; А.-йагы ол бу бор тимчы илтүр күмүш / кылынчы түтүш болды кылкы уруш; К.-(2064) йағы – ул бу бор ичме алтун күмүш / кылынчы тутуш болды кылкы уруш.

Кыргызча: жоо ал , бу ичимдик , татсан мөлтүр күмүш, кылыгы жакалаш болоор , солганы- уруш.

2099. Р.- езүрзе кижн тилбе мундус полур / пу тилбе кижн көр качан түс полур; А.- есүрсе киши тилве мундуз болур/ бу тилве иши көр качан түз болур; К.-(2065) эсүрсэ киши тэлвэ мундуз болур/ бу тэлве иши көр качан түз болур.

Кыргызча: мас болгон (эсирген) киши делбе, акылсыз болоор, бу делбенин ишин көр, качан түз (оң) болоор.

2100. Р.- негү тер ежиткил сагы йоқ тылы / пу сөс ишке туткыл ай погус кулы; А.-негү тир ешитгил сақынук тили / бу сөз ишке тутгыл ай боғзы кулы; К.-(2066) нэкү тэр эшитгил сақынук киши / бу сөз ишкэ тутгыл- боғзы кулы.

Кыргызча: эмне дээр (ин) эшиткин шарият тили, бу сөздү ишине туткун эй , напси(нин) кулу.

2101. нече кылгу ишлер бор ичсе қалур
нече қылмағу иш эсүрсе келүр

2102. нече теңсиз ишлер бор ичсе болур
нече эдгү ишлер эсүрсе қалур

2103. бор ичсе ойунқа освынса беги
қачан йетгей эл күн ишине өги

2104. фесад қайда болса қачар қут тезе
фесад чын йорыр тутчы беглик буза.

2101. Р.- нечи қылгу ишлер пор ичсе қалыр / нече қылмағу иш езүрзе келир; А.- нече қығу ишлер бор ичсе қалур / нече қылмағу иш эсүрсе келүр; К.- (2067) нэкэ қылгу ишлэр бор ичсе қылар / нэкэ қылмағу иш эсүрсэ кэлүр.

Кыргызча: нече(н) кыла турган иштер ичимдик ичсе(н) калаар, нече(н) кылбай турган иштер эсирсен келээр.

2102. *Радловдо бул бейит жок, анын ордуна бул бейит келет. Ыроок бул бейит Арат жана Каримовдо жок.* Фасад ол кезикли түбүк / фасад ол пузуклы көр еткү изик; А.- нече тенгсиз ишлер бор ичсе болур / нече едгү ишлер есүрсө калур; *Каримовдо 2101 бейит 2103 – бейит менен орун алмашып келет;* К.-(2069) нэчэ йаңсыз ишлэр боз ичсэ болур/ нэчэ эдгу ишлэр эсүрсэ калур.

Кыргызча: нече(н) бузук иштер, ичимдик ичсе(н) болоор, нече(н) жакшы иштер, эсирсе(н) калаар.

2103. *Радловдо орун алмашып келет:* пор ичсе ойунга абынза беги / качан теккен елкүн ижиңе өги; А.- бор ичсе ойунка авынса беги / качан йетгей ил күн ишинге өги; К.-(2068) бор ичсэ ойунка авынса беги / качан йэтгэй эл күн ишингэ өги.

Кыргызча: ичимдик ичсе, кумарга (ойунга) берилсе беги(н), качан (кантип) жетмек эл күнүмүн ишине (анын) ойу(акылы).

2104. Р.- фасад кайда полза качар кут तेze / фасад ол йүрир тутти пеклик пуза; А.- фесад кайда болса качар кут / фесад чын йорыр тутчы беглик буза; К.-(2070) фасад кайда болса качар кут теze-э / фасаддын йурыр тутчы беглик буза.

Кыргызча: жаңжал кайда болсо, качаар кут безе, козголон жүргөн жерде, бектик бузулаар.

2105. арыҥ ол бу кут кыв арыҥлық тилер
сүзүк ол бу давлет сүзүкни йүлер

2106. беги ичгүчи болса мүфеид отун
камуҥ ичгүчи болды будны бүтун

2107. кара теңсизин барча беглер этер
беги қылса теңсиз аны ким йетер

2108. арыҥсызмы йалнуқ сувун йуп орыр
қалы артаса сув негүн йуп арыр

2105. Р.- арық пол пу кут қып арықлық тилер / сүзүк пол пу давлат сүзүкке үлер; А.- арыҥ ол бу кут кыв арыҥлық тилер / сүзүк

олбу девлет сүзүкли йүлөр; К.-(2071) арыҥ – ул бу кут қыв арыҥлык тилэр / сүзүг - ул давлат сүзүгни йулар.

Кыргызча: аруу, бу , кут , бакыт аруулукту тилээр, адил , бу дөөлөт, адилдикти жолоор.

2106. Р.- пеги ичкүчи полза мүфсид одун / камук ичкүч полды путны пүдүн; А.- беги ичгүчи болды будны бүтүн; К.-(2072) бэги ичгүчи болса мүфсид отун / камуғ ичгүчи болда будни бүтүн.

Кыргызча: беги аракеч (ичкич) болсо, урушчаак, осол, бардыгы ичкич болоор, калкы (будуну) бүтүн-дөй).

2107. Р.- кара теңсизин парча пеклер едер / пеги қылза теңсис аны ким тыдар; А.- кара теңсизин барча беглер итер/ беги қылса теңсиз аны ким йетер; К.-(2073) кара тэңсиэин барса бэглэр этэр / бэги қылса тэңсиз аны ким йэтэр.

Кыргызча: кара калайыгынын адилетсиздигинин баарын бектер, (эгер) бек калса теңсиздикти аны ким түздөөр.

2108. Р.- арықсысны йанңуқ субун йуп арыр / қалы ардаза суп негүн йуп арыр; А.- арығсызны йалнғуқ сувун йуп арыр / қалы артаса сув негү йуп арыр; К.-(2074) арығсызлы йалңуқ сувун йуб арыр / қалы артаса сув нэкүн йуб арыр .

Кыргызча: таңа эмести (булганычты) адам суу менен жууп арыл тосор, эгер булганса суу, аны эмне менен жууп аруу кылмаксыз.

2109 киши иглесе от отачы берүр
отачы ичине отып ким қылур

2110 арыҥ тутғу беглер көни қылқ қылық
будун бег йолындын түзер йол йорық

2111 нетег тутса беглер көр өнди төрү
будун болды андаг ол өнди көрү

2112 бу сөзке тануқы муны бу сөз ол
сөзиңе бақа көрсе мани түз ол

2109. Р.-қалы иклезе от одачы перүр / одачы игинге отны ким қылур; А.- киши иглесе от отачы берүр / отачы ичине отын ким қылур; К.-(2075) киши иглэсэ от отачы берүр / отачы игингэ эмин ким қылур.

**Кыргызча: киши ооруса, дарыны(табыб) дарыгер берээр,
(эгер) дарыгер (табыб) ооруса, (аган) дарыны
ким кылаар.**

2110. Р.- арык тутку неклер кони хулк кылык / пудун пек йолундын тузлер йол йорык; А.-арыг тутгу беглер кени кылк кылык / будун бег йолундын тузэр ол йорык; К.-(2076) арыг тутгу бэглэр кени кылк кылык / будун бэг йолыкдын тузэр йол йорык.

**Кыргызча: аруу туткун бектер, иш, жол жобоонду,
будун (эл), бектен таалим алып, түзөөр жол
жоругун.**

2111. Р.- иедек тутса пеклер пу өнди төрү/ пудун полды андак ол өнди көрү; А.- нетег тутса беглер көр өнгди төрү / будун болды андак ол өнгди көрү; К.-(2077) нэ- тэг тутса бэглэр көр өнди төрү / будун болды андак ул өнди көрү.

**Кыргызча: кандай тутса бектер, көр түз (акыйкат) мыйзам-
ды, будуну(эли) болоор анда, ака көрүп түз.**

2112. Р.- пу сөске тануғы муну пу сөс ол / сөзинге паға көзе мани түс ол; А.- бу сөске тануқы муну бу сөз ол / созинге бақа көрсе мани түз ол; К.- (2078) бу сөскэ тануқы муну бу соз- ул / сөзингэ бақа көрсэ маъни туз- ул .

**Кыргызча: бу сөзгө данакер – мындай (дагы) бир сөз , ал,
сөзү(ндү) байкап көрсөң, мааниси түз аны.**

2113. бу беглер не йолча йорыса калы
ош ол бег йорыкы бу кулнун йолы

2114. беги эдгү болса йорыкы кони
такы артук эдгү йорыгай кулы

2115. кувез кар керексиз не көңли улуғ
күвезмек азытур көңилик йолуғ

2116. улуғ болды беглер кутун белгүлүг
кичиг тутгу көңлин көтүрсө үлүг

2113. Р.- пу пеклер не йолчы йорыңа кулы / өзал пек йорығы кулының йолы; А.- бу беглер не йолча йорыса калы / ушол бег йорыкы

бу кулнунг йлоы; К.-(2079) бу бэглэр нэ йолча йурыса қалы / ошул бэг йорықы бу кулнун йлоы.

**Кыргызча: бу бектер кандай жол менен жүрсө эгер.
ошол бектердин жүргөн жолу бу кулдун жолу.**

2114. Р.- пеги еткү полза йорыза көни / тағы артуқ еткү йорықлы кулы; А.-беги едгү болса йорықы көни/ тақы артуқ едгү йорығай кулы; К.-(2080) бэги эдгү болса йорықы көни / тақы артуқ эдгү йурығай кулу.

**Кыргызча: беги жакшы болсо, (жүргөнү) иштери түз,
дагы артык(ча) жакшы жүрөр кулу.**

2115. Р.- күвес көр керексис не көңли улук / кувеслик азы- дур көнилик йолук; А.-күвез көр керексиз не көңгли улуг / күвезлик азытур көнилик йолуг; К.- (2081) күвэз –ул кэрэксиз нэ көнли улуг / күвэзлик азытур көнилик йолуг.

**Кыргызча: текберлик, көр, керексиз (жараксыз), не бойкө-
төрүш, текеберлик (дардаң болуш) адаштырар
(азгыраар) туура жолдон.**

2116. Р.- улук полды пеклер кудун пелгүлүк / кичик тутку көңли көдүрзе үлук; А.- улуг болды беглер кутун белгулуг / ки- чиг тутгу көнглин көтүрсө үлүг; К.-(2082) улуг болды бэглэр кутун бэлгүлуг / кичиг буьса көңлин көтүрсэ улуг.

**Кыргызча: улуулугун бийик (таза) тутса бектер, куту
белгилүү болоор (артаар), кичи пейил тутса
мүнөзүн , мындай насип алаар.**

2117. негү тер эшитгил укушлуғ йиг эр
будунда талусы билиглиг бег эр

2118. улугсың бедүк тутса беглер көңүл
сезиксиз учузлук көрүр эй оғул

2119. күвезлик биле көкке ағмаз киши
қалы қодкы болса бузулмаз иши

2120. кувезлик асығсыз көңүл тумлытур
көңүл қодкы болса кишиг йоклатур

2117. Р.-негү тер ежиткил уғушлуқ йек ер /пудунда талузы пи-
кликлик пек ер; А.- негү тир ешитгил укушлуғ йиг ер / будунда талусы

билиглиг бег ер; К.-(2083) нэку тэр эшитгил укушлуғ йэг эр / будунда тилусы билиглиг бэг эр.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин акылдуу, мыкты адам, калк ичинде бек деп тандалган аталган адам.

2118. Рулыксык педук тутса пеклер көңүл /сезиксис учуслук көрүр ай оғул; А.- улугсыг бедук тутса беглер көнгүл / сизиксиз учушук көрүр ай оғул; К.-(2084) улыгсыг бэдүг тутса бэглэр көңүл / этингсиз ужузлук көрүр эй оғул.

Кыргызча: улуусунун (бой көтөрүн) тутса бектер өзүн, сөзсүз барксыз болоор, көргүн байка эй, уул

2119. Р.- күвеслик пиле көпке ақмас кижн /ежиткил пу сөсни пеклер пажы; А.-күвезлик биле көкке ағмаз киши/ қалы қөдқы бол- си бузулмас иши; К.-(2085) күвэзлик билэ көккэ ағмас киши / қалы қусқы болса бузулмас иши.

Кыргызча: мактануу менен көккө чыкпас киши, эгер жумшак (момун) болсо бузулбас иши.

2120. Р.- күбеслик азыксыс көңүл тумлыдур /көңүл қотқы полза кижн йоклыдур; А.- күвезлик асығсыз көңүл тумлытур / көңүл қодқы болса кишиг йоклатур; К.-(2086) күвэзлик асығсыз көңүл тум- лытур/ көңүл қусқы тутса кишиг йуклатур.

Кыргызча: мактанчаак пайдасыз, көңүл тондураар (муз- датаар) суутар, мүнөзү (көңүлү) жумшак болсо, кишини урматта.а

2121. бег алчак керек болса қодқы көңүл
муны тег йок эрсе сен андын түңүл

2122. бег алчак керек болса көңли ачук
йазуклуғ кишиден кечүрсе йазук

2123. исинүр эр ат тэрк бағырсақ болур
бағырсақ кишилер тапуғсақ болур

2124. будун башчы бегке бу химмет керек
бу химмет билехам мүрүввет керек

2121. Р.-пек алчак керек полза қотқы көңүл / муны тек йок ерзе сен андын түңүл; А.- бег алчак керек болса қодқы көңүл / муны

тег йоқ ерсе сен андын түнүл; К.-(2087) бэг алчак кэрэк болса куткы көңүл / муны тэг йоқ эрсэ сэн андын тоңул.

Кыргызча: бек жөнөкөй болушу керек, болсун жумшак көңүл, мындайы жок болсо, сен андан түнүл.

2122. Р.- пек алчак керек полза көңли ачуқ / йазуклук кижидин кечүрзе йазук; А.- бег алчак керек болса көңгли ачуқ / йазуклук кишиден кечүрсе йазук; К.-(2088) бэг олчак кэрэк болса көңлү ачуқ / йазуклук кишидин кэтүрсэ йазук.

Кыргызча: бек жөнөкөй (болушу) керек, болсо аккөңүл (көңүлү ачык), жазыктуу кишинин кечирсе билсин жазыгын.

2123. Р.- изимүр ер ат көр пағырзақ полур / пағырзақ кижилер табуксақ полур; А.- иеимүр ер терк бағырсақ болур / бағырсақ кишилер тапуғсақ болур; К.-(2089) исимүр эт эр тэрк бағырсақ болур / бағырсақ кишилер тапуғсақ болур.

Кыргызча: Рахымдуу кишинин аты-боорукер болоор, Боорукер кишилер, эмгекчил болоор.

2124. Р.- пудун пашчызы пекке Химмат керек / пу химмат пиле хем мүрүвет керек; А.-будун башчы бегке бу химмет керек/ бу химмет биле хем мүрүввет керек; К.-(2090) будун башчы бэгкэ бу химмат кэрэк / бу химмат билэ хам мурувват кэрэк.

Кыргызча: будун башчы (сы) (болгон) бекке –айкөлдүк керек, бу кемеңгелик менен дагы, айкалдүк керек.

2125. бу химмет мүрүввет биле барса чав
болур бег тилеки йорыр өтрү ав

2126. кимиң химмети болмаса ол олут
экигүн ажунда бу болмаз үлүт

2127. бу химмет биле кам сийасет керек
сийасетқа беглик рийасет керек

2128. сийасет биле бег түзер эл төрү
кара кылкы этлүр сийасет көрү

2125. Р.- пу химмет мүрүвет пиле парза чап/ пулур пек тилеги йорыр удру еп; А.- бу Химмет мүрүввет биле барса чав / болур бег

тилеги йорыр өтрү ав; К.-(2091) бу химмат мурувват билэ барса жав / булур бэг билэки йырыр өтрү ав.

**Кыргызча: бу (мындай) урмат март, айкөлдүк менен тара-
са атагы, болоор бектин тилеги кабыл, олжосу
алдына жүрөөр.**

2126. Р.-киминг иммети полмаза ол үлүк / игегү ачунда пу
нулмас үлүк; А.- киминг киммети болмаса ол өлүг / икигүн ажунда
бу булмас үлүг; К.-(2092) киминг химматы болмаса ул өлүг / экэгүн
ажунда бу булмас үлүг.

**Кыргызча: кимде урмат болбосо, ал өлүг,
эки дүйнөдө тең болбос үлүшү(ырыскысы).**

2127. Р.- пу химмет пиле хем сыйасат керек/ сыйасатка пеклик
райисат керек; А.- бу химмет биле хем сийөсет керек / сийөсетка бе-
лик рийесет керек; К.-(2093) бу химмат билэ хам сийасат кэрэк /
сийасатка бэклик райисат кэрэк.

**Кыргызча: бу урмат- улуулук менен дагы адилет саясат
керек, саясаттыкта бекке акылман, кемең-
герлик керек.**

2128. Р.- сыйасат пиле пил түзөр ел төрү/ кара кылгы етлүр
сийасат көрү; А.-сийасет биле бег түзөр эл төрү / кара кылкы тлүр
сийасет көрү; К.-(2094) сийасат билэ бэг түзөр эл төрү / кара кылкы
тлүр сийасат көрү.

**Кыргызча: саясат менен бек түзөөр, заң законун (эл башка-
раар), калайык калкы түзүлөөр (тартиптүү
болоор) саясат көрүп.**

2129. бу сөзке йануты бу бейт ол танук
танук қайда болса бу хижжет анук

2130. бу беглер қапуғын сийасет безер
сийасет биле бег элини түзөр

2131. эсизке сийасет йорытгу керек
будун булгануқы хам тупи беклики

2132. бу эл тутруқы хам түби бэклики
эки нең турур ашлы йылдыз көки.

2129. Р.- пу сөске тапуғы пу пейт ол танук / қайуға танук полза
хүччет анук; А.- бу сөзке йануты бу бейт ол танук / танук қайта болса

бу хижжет ануқ; К.-(2095) бу созкэ йануты бу байт-ул тануқ / тануқ қайда болса бу хужжат ануқ.

**Кыргызча: бу сөзгө жооп, бу бейит ал анык(далил),
далил(чындык) кайда болсо, бу далил (болоо-
ру) анык.**

2130. Р.- пу пеклер кабуғын сыйасат пезер / сыйасат пиле пек ижини түзер; А.-бу беглер капугын сыйасет безер / сыйасет биле бег илини түзер; К.-(2096) бу бэглэр капугын сыйасат бэзэр / сыйасат билэ бэг элини түзэр.

**Кыргызча: бу бектер ордосун саясат менен көрктөөр,
саясат менен бек элин түздөөр.**

2131. Р.- езиске сыйасат йорытку керек / пудун пулгалуғын сыйасат сүзер; А.- исизке сыйасет йорытгу керек/ будун булгануқын сыйасет сүзер; К.-(2097) эсизкэ сыйасат йурытгу кэрэк / будун булгануқын сыйасат түз сүзэр.

**Кыргызча: эссиздерге (наадандарга) саясат жүргүзүү
керек, будун (калк) ичиндеги булганычты
(жамандыкты) саясат(ыпкалаар) тазалаар.**

2132. Р.- пу ел тутруғы хем түби пеклиги / иги нең турур аслы йылдыс каги; А.-бу ил тутруқы хем түпи беклики / ики ненг турур ашлы йылдыз көки; К.-(2098) бу эл тутруқы хам түби бэклики / эки нең турур аслы йылдыз көки.

**Кыргызча: бу эл (мамлекет) төреги дагы түбү(ичи) бек-
тиги, эки нерседен турат, аштоосу, негизи түп
тамыры.**

2133. бириси будунка төрү ол үлүш
бириси эр атқа үлесе күмүш

2134. төрү бирле будны севинсе туруп
күмүш болса эр ат йарунса көрүп

2135. бу эки қуту болса бегдин севинч
эли қапғы этлүр болур бег авынч

2136. қайу бег будунка төрү бермесе
күдезмесе будунын йигүчи йесе

2133. Р.- пиризи пудунға төрү ол үлүш/ пиризи ер атқа үлезе күмүш; А.- бириси будунка төрү ол үлүш/ бириси ер атқа үлесе күмүш; К.-(2099) бириси будунка төрү – ул үлүш /бириси эрэтқа үлэсэ күмүш.

**Кыргызча: бириси- будунга (калкка) адилет мийзам бериш,
бириси- жоокерге бергин(үлөштүр) күмүш.**

2134. Р.- төрү пирле путны севинсе туруп/ күмүш пупа ер – ат
йорунза көрүп; А.-торү бирле будны севинсе туруп / күмүш болса эр
ат йарунса көрүп; К.-(2100) төрү бирлэ будны сэвинсэ туруб / күмүш
болса эрэт йарунса көрүб.

**Кыргызча: адилет мыйзам менен бирге эли сүйүнсө туруп,
жоокерлери күмүшкө карк болур, жайдарлан-
са көрүп.**

2135. Р.- пу иги коду пуза пектин себинч / ели капкы етлүр
пулур пек абынч; А.- бу ики куту болса бегдин севинч / или капкы
пулур булур бег авынч; К.-(2101) бу эки куту болса бэгдин сэвинч /
или капкы етлүр булур бэг авынч.

**Кыргызча: бу эки куту болсо, бектин – кубанчы,
Мамлекети (эли) ордосу бектин орноп, бектин
жыргаганы.**

2136. Р.- кайу пек пудунга төрү пермезе / кудесмезе путнын
йагүчи йезе; А.- кайу бег будунка төрү бирмесе / күдесмесе буднын
йагүчи йисе; К.-(2102) кайу бэг будунка төрү бэрмэсэ / көдэзмэсэ буд-
нын йагүчи йэсэ.

**Кыргызча: кайсы бек будунуна (элине) адилет мийзам бербесе
(жүргүзбөсө), күзөтпөсө будунун, жегичтер жесе
(жээр).**

2137. от ыдты будунка бузулды эли
йыкылды сезиксиз бу беглик улы

2138. кайу бег эр атны севиндүрмесе
кылыч кында чыкмас анында баса

2139. кылыч бирле беглер узатир элиг
кылычсыз усал бег басулсаз элиг

2140. кылыч балду болды бу эл сақчысы
кылычын алыр эл будун башчысы.

2137. Р.- от эттү пудунга пузулды ели / йығылды сезиксис пу
пеклик улы; А.- от ыдты будунка бузулды или / йыкылды сизиксиз бу

беглик улы ; К.-(2103) от ыдты будунқа бузулды эли / йықылды сээиг-сиз бу бэглик улы.

Кыргызча: от жандырса калк ичине, бузулар эли (мам-лекет). жыгылаар (кулаар) сөзсүз бу бектин улуу.

2138. Р.- кайу пек ер- атны севүндүрмезе / кылыч кыныда тур анында паза; А.- кайу бег ер атын севиндүрмесе / кылыч кында чык-маз анынг да баса; К.-(2104) кайу бэг эрэтни севүндүрмэсэ кылыч кында чыкмас анында баса.

Кыргызча: кайсы бек жоокерлерин, кубандырбаса (раазы кылбаса), кылыч кындан чыкпас, анан кайра.

2139. Р.- кылыч пирле пеклер узадур елик / кылычсыз узал пек пазумас елик; А.- кылыч бирле беглер узатур елиг/ кылычсыз усал бег басумаз илиг; К.-(2105) кылыч бирлэ бэглэр узатур элиг / кылычсыз осал бэг басумас элиг.

Кыргызча: кылыч менен бектер узартар колун(бийлигин), кылычсыз начар- бек, басып ала албас(башка) элди.

2140. Р.- кылыч палту полду пу ел сақчызы/ кылычын алыр ел пудун пашчызы; А.-кылыч балду боды бу ил сақчысы / кылычын алыр ил будун башчысы; К.-(2106) кылыч балду болды бу эл сақчысы / кылычын алыр бэг будун башчысы.

Кыргызча: кылыч (ай) балта болот бу эл сақчысы, кылыч менен алаар элди, калк башчысы.

2141. негү тэр эшитгил ажун тутғучы
кылыч балду бирле йағыч утгучы

2142. айа эл тутуғлы элиг сақлағу
усаллық биле йер йегүчи ағу

2143. кылыч балду сақчы тутун айунур
кылыч сақчы болса бег инчлик булур

2144. кылыч тепрер эркен йағы тепремез
кылыч кынка кирсе бег инчлик йемез.

2141. Р.-негү тер ежиткил ачун туткучы / кылыч палту пирле йағыч уткучы; А.-негү тир ешитгил ажун тутғучы / кылыч балду бир-

ле йагыг утгучы ; К.-(2107) нэку тэр эшитгил ажун тутгучы / кылыч балду бирлэ йагыг утгучы.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин ааламды тутка, кылыч (ай) балта менен жоону жеңген (жеңүүчү).

2142. Р.-айа ел тудуклы елик саклыгу / узаллык пиле йер йегучи шу; А.-айа ил тутуглы илиг саклагу / усаллык биле йир йигучи агу; К.-(2108) айа эл тутуглы элиг саклагу / осаллык билэ йэр йегучи агу.

Кыргызча: эй! , эл бийлөөчү, элди сактоочу (коргоочу), соргоктук менен, жеп ичкен жаман.

2143. Р.- кылыч палту сакчы пудун ай өнүр / кылыч сакчы пол-ча ел енчлик полур; А.- кылыч балду сакчы тутун ай унур/ кылыч сакчы болса бек инчлик булур; К.-(2109) кылыч балду сакчы тутун эй үнүр/ кылыч сакчы болса бэг инчлиг болур.

Кыргызча: кылыч, (ай) балта(ны) сакчы туткан эй (өсүп) өнүгүчү, кылыч сакчы болсо, бек тынчтыкта болоор.

2144. *Радловдо бейиттердин орду алмашкан:* кылыч тебрер ерген йагы тебремес / кылыч кайга кирзе пек енчлик йемес; А.-кылыч тепрер еркен йагы тепремес/ кылыч кынка кирсе бег инчликйемес; К.-(2110) кылыч тэбрэр эркэн йагы тэбрэмэз/ кылыч кынка кирсэ бэг инчлик йэмээ.

Кыргызча: кылыч кыймылга кирсе, жоо кыймылдабас, кылыч кынга кирсе, бек бейпилчиликте эмес

2145. севинчлиг тут ай бег кылыч ургучыг
севинчин терил тутчы көрме ачыг

2146. йана айды өгдулмиш элиг куты
бу эл ишлери терс улуг көр аты

2147. бедүк иш будун башламакы агыр
баш агрыг биле тутчы эмгек тегир

2148. севинчи аэ ол көрсе кадгу окуш
аз ол өггүчиси телилмрек сөкүш.

2145. *Радловдо бул бейит 2144- номерге туура келет. 2145- бейит менен орун алмашкан:* севунчлик тут ай пек кылыч ургы чык

/ севунчин тирил тутчи карме ачык; А.- севинчлиг тут ай бег қылыч ургучыг/ севинчин тирил тутгы карме ачыг; К.-(2111) сэвүнчлүг тут эй бэг қылыч ургычыг / сэвинчин тирил тутчы көрмэ ачыг.

Кыргызча: курсант тутсаң эй! бек, кылыч чапканды, дубаныч ичинде жашаарчың, азап көрбөй.

2146. Р.- йана анды өктүлмиш Елик куды/ пу ел ишлер терс улук көр ады; А.- йана айды өгдүлмиш элиг куты / бу ил ишлери терс улуг көр аты; К.-(2112) йана айды өгдүлмиш элиг куты / бу эл ишлэри терс улуг көр аты.

Кыргызча: жана (дагы) айтты өгдүлмүш элиг куттуу, бу эл иштери, өтө татаал, бил улуу(бийик).

2147. Р.- педүк иш пудун пашламагы ағыр / паш ағырк пиле тутчи емгек тегир; А.- бедук иш будун башламакы ағыр / баш ағырк биле тутчы емгек тегир; К.-(2113) бэдүг иш будун башламакы ағыр / баш ағырк билэ тутчы эмгек тэбир.

Кыргызча: бийик иш – будун башкармак оор, (мындан) баш оор менен дайыма эмгек (азап) тийээр.

2148. Р.- севүнчи ас ол көрзе катку өгүш / ас өккүчизи телिम-рек сөгүш; А.-севинчи аз ол көрсө кадгу өкүш / аз ол өггүчиси телим-рек сөкүш; К.-(2114) сэвинчи аз-ул көрсэ кадгу өкүш / аз –ул өггүчиси тэлимрэк сөкүш.

Кыргызча: кубанычы аз , көрсөң, кайгысы (азабы) көп, аз анын алкышы, кекээри эң көп.

2149. кайука бака корсе коркынч турур
севинчин сора көрсө азрак эрур

2150. өкүш севмегүчи севери аз ол
кериши телимрек эрежи азол

2151. бүтүнсүз болур тегме йерде көнүл
көнүл бүтмесе эрке артук муң ол

2152. көрү барса тегме ишинде катар
хатарлыг ишиг көрсө татыг кетер

2149. *Радловдо бул бейит жок.* А.- кайука бака көрсө коркыныч туруп / севинчин сора көрсө азрак ерүр; К.-(2115) кайука бака көрсө коркынч туруп/ севинчин сора көрсө азрак эрур.

**Кыргызча: кайака караба, көрсөн, коркунуч туар,
кубанычты сураһаң(көрсөн) азыраак берер.**

2150. Р.- өгуш сепмегүчи севери ас ол / керижи телимрек ернчи ас ол; А.- өкүш севмегүчи севери аз ол / кериши телимрек ережи аз ол; К.-(2116) өкүш севмегүчи севэри аз-ул / кэриши тэлимрэк эрэжи аз- ул.

**Кыргызча: сүйбөгөндөрү көп(арбын), сүйөөрү аз, ал,
кериши (куш талашы) көбүрөөк, рахаты аз,
ал.**

2151.Р.- пудумзүс полур тегме йерде көңүл/ көңүл пүтмезе ерге артуқ муң ол; А.- бүтунсүз болур тегме йирде көнгүл / көнгүл бүтмесе ерке артуқ муң ол; К.-(2117) бүтунсүз болур тэгмэ йэрдэ көңүл / көңүл бутмэсэ эркэ артуқ муң- ул.

**Кыргызча: (дайыма) ардайым эле боло бербес, көңүл(үң)
бүтүн (жай), көңүлүң түшпөгөн болсо, аартык-
баш муң ал.**

2152. Р.- көрү парза тегме ижинде хатар/ хатарлык ижик көрзе тадық кедер; А.-көрү барса тегме ишинде катар / хатарлык ишиг көрсө татыг китер; К.-(2118) көрү бэрсэ тэгмэ ишиндэ хатар/ хатарлык ишигкөрсэ татыг кэтэр.

**Кыргызча: (көрүп барсаң) каран көрсөн ар бир иште катар
бар, катары бар (катарлуу) иште, көрсөн,
татыгы кетээр**

2153. негү тер эшитгил укушлуғ сөзи
укушлуғ сози көрсө йинчү төзи

2154. элиг бойны қылча үкекче башы
аңар кед ынанмаз укушлуғ киши

2155. қылыч баш үзеле месел беглик ол
күнүңе аңар миң катарлык иши

2156. бу йаңлығ туруп барча беглик иши
қайусы эреж йер қайу өз башы.

2153. Р.- негү тер ежиткил угушлук өзи / угушлук сөзи көрзе икчү төзи; А.- неги тир эшитгил укушлуг сози / укушлуг сози көрсе йинчү төзи; К.-(2119) нэку тэр эшитгил укушлуг сози / укушлуг сөзи көрсэ йүнжү тузи.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин , акылдуунун сөзүн, акылдуунун сөзү, көрсөң, берметке тең.

2154. Р.- елик пойны қылча өгекче пажы/ аңар кет ынанмас угушлук кижиги; А.- илиг бойны қылча үкекче башы / аңар кед ынанмаз укушлуг киши; К.- (2120) элиг бойны қылча өкэкчэ башы / аңар кэд ынынмаз укушлуг киши.

Кыргызча: элигдин мойну кылдай (ичке), үкөктөй (чарадай) башы муну көрүп, ага ишенбес (ынынбас) акылдуу киши.

2155. Р.-қылыч паш үзеле масал пеклик ол / күнингэ аңар миң хатарлык ижи; А.- қылыч баш өзеле месел беглик ол / кининге аңар минг хатарлык иши; К.-(2121) қылыч баш узала масал бэглик – ул / кунингэ аңар миң хатарлык иши.

Кыргызча: кылыч баштан бийик, бек буйругу сыяктуу ол, бек үчүн күнүнкү миндин бир ишидир.

2156. Р.- пу йаңылык турур парча пеклик ижи / қайузы ериг йер қайу өс пажы; А.- бу йаңылык турур барча беглик иши/ қайусы ерж йер қайу оз башы; К.-(2122) буйаңлык турур барча бэглик иши/ қайусы эреж йер қайу оз башы.

Кыргызча: бу бектер, ишинде баарысы жаңылыштык кетирээр, кайбери жыргаар, кээ бири өз башын жээр.

2157. өзүң дүңйа укви болайын тесе
бу кач ишни қодма қатығлан уса

2158. көңүл тил көни тут байатқа сығын
иди йарлығын сен ағыр тут тапын

2159. негү келсе рабдын тапы бол тапы
өзүң куллуқы ол тапылык тапы

2160. тозү халққо көңнүн бағырсақ болуп
тучы эдгүлүк қыл сен эдгү бомун

2157. Р.- өзүң дүйнө укпа пулайын тезе / пу кач ишни котма кидыккан өз-е; А.-өзүңг дүйнө уқби булайын тисе / бу кач ишни кодма китыглан уса; К.-(2123) өзүң дүйнө ъукба булайын тэсэ / бу кач ишни кодма катыглан оса.

Кыргызча: өзүң (түбөлүк) акырет дүйнөдө болйуун десен, бу, эч бир ишти калтырба, тырыш.

2158. Р.- көңүл тил көни пут пайатқа сығын / иди йарлығын сен ағыр тут табын; А.-көнгүл тил көни тут байатқа сығын / иди йарлығын сен ағыр тут тапын; К.-(2124) көни тут көңүл тил байатқа сығын / иди йарлығын сен ағыр тут тапын.

Кыргызча: туура (түз) тут көңүл, тил (инди) кудайга сыйын, эгем жарлыгын, сен урмат тут табын.

2159. Р.- негү келзе ребдгин табы пол табы / өзүң куллуғы ол табылык түби; А.- негү келсе рабдын тапы бол тапы/ өзүңг куллуқы ол тапылык тапы; К.-(2125) нэку кэлсэ рабодын тапы бол тапы / өзүң куллуқы – ул тапылык тапы.

Кыргызча: эмне келсе кудайдан раазы бол раазы, өзүңдүн (сенин) кулдугуң ал, раазылыгың табып (сыйын).

2160. Р.- төзү калкқа көңлүк бағырсақ полун/ түтчи еткүлүк кыл сен еткү йолын; А.- төзү халкқа көңглүн бағырсақ болун/ тучы эдгүлүк кыл сен едгү булун; К.-(2126) түзү халкқа көңлүн бағырсақ болун/ тучы эдгүлүк кыл ээн эдгү булун.

Кыргызча: бүткүл калкқа көңлүн боорукер (кайрымдуу) болсун, дайыма жакшылык кыл сен, жакшы болгун.

2161. будунқа асыг кыл болуп кылма йас
кылынч эдгү тутғыл эсиз йасы бас

2162. сениң болды дүйнө тириглик биле
тириглик булунса йатып йе күле

2163. бүтүн жан үзүлсе умунч тут улуг
байат барге эдгүке эдгү йолуг

2164. мунуқы мен айдым ешитти элиг
бу йаңлыг керек бегке эрдем билиг

2161.Р.-пудунға азык кыл полуп кылма йас / кылынч еткү
коткыл езис йазы йас; А.-будунқа асығ кыл болуп кылма йас / кылынч
едгү тутғыл исиз йасы бос; К.- (2127) будунқ асығ кыл болуб кылма
йас / кылынч эдгү тутғыл эсиз йасы бас.

**Кыргызча: будунуңа пайда кыл, зыян (залал) кылба,
ишинди жакшы түз туткун, эссиздердин
жамандыгын бас.**

2162.Р.- сениң полды дүңйе тириклик пиле / тириклик пулулза
йедин йе күле; А.- сенинг болды дүңйа тириглик биле/ тириглик бу-
лунса йатып йи күле; К.- (2128) сэниң болды дүңйа тириглик билэ /
тириглик булунса йатыб йэ күлэ.

**Кыргызча: сеники болоор дүңүйө тирүүлүктө,
тирүүлүк болсо, жатып (же) ич күлө.**

2163. Р.- тынур чан узалза умунч тут улук / пайат перге еткүге
еткү йолук; А.- бүтүн жан үзүлсө умунч тут улуғ/ байат бирге едгүке
едгү йолуғ; К.-(2129) бутун жан узулса умунч тут улуғ / байат бэргэ
эдгүкэ эдгү йулуғ.

**Кыргызча: бүтүн (тирүү) жан үзүлсө (чыкса) да, үмүтүндү
(үзбө) тут улуу, жакшылыка- жакшы жолду
берет кудай.**

2164. Р.- мунуғы мен айдым ежитти Елик / пу йаңлык керек
пекке ердем пилик; А.- мунуы мен айдым ешитти илиг/ бу йаңлығ
керек бегке ердем билиг; К.-(2130) мунықы мэн айдым эшитти элиг/
бу йаңлығ кэрэк бэгкэ эрдэм билиг.

**Кыргызча: буларды мен айттым, эшитти элиг,
бу жаңылык керек, бекке, дагы терең билим.**

2165. кайу эрде болса бу эрдем төрү
аны бег атап элке тикгү өрү

2166. түкел бег болур бу будунқа башы
аныңдын болур тегме эдгү киши

2167. негү тер эшитгил билиглиг тетиг
билиглиг тетиг билги элке итиг

2168. билиглиг керек бег укушлуғ көни
йүреклик хам оглүг бедүсе үни

2165. Р.- кайу ерде полза пу ердем төрү/ аны пек адап елге тееу өрү; А.- кайу ерде болса бу ердем төрү/ аны бег атап илке тикгү өрү; К.-(2131) кайу эрдэ болса бу эрдэм торү / аны бэг атаб элкэ төггү өрү.

Кыргызча: кайсы адамда бу, эрдемдин билим(и) болсо, аны бек атап, элге аким көтөрсө болот.

2166. Р.- төгел пек полур пу пудунга пажы / аныңдын пулур текме еткү кижиге; А.-түкел бег болур бу будунка башы / аныңдын булур тегме едгү киши; К.-(2132) тугел бэг болур бу будунка башы / аныңдын булур эдгү тэкмэ киши.

Кыргызча: мындай адам толук бек болоор , бу будунга башсы, андан тий эдр кишиге ар кандай жакшы(лыктар).

2167. Р.- негү тер ежиткил пиликлик тедик / пиликлик тедик билги елге едик; А.- негү тир ешитгил билиглиг тетиг / билиглиг тетиг билги илке итиг; К.-(2133) нэкү тэр эшитгил билиглиг тетиг / билиглиг тетиг билги элкэ этиг.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин билимдүү, зээндүү(нүн), билимдүү, тетиктүү(зээндүүнүн) билими элге керек.

2168. Р.- пиликлик керек пек угушлук көни/ йүреклик хем оклик педузе үни; А.-билигли керек бег укушлук көни / йүреклик хем өглүг бедүсе үни; К.-(2134) билиглик кэрэк бэг укушлук көни / йүрэклик хам өглүг бэдүсэ үни.

Кыргызча: бек – билимдүү, акылдуу, адилет болуусу керек, кайраттуу дагы ойчул болсо, чыгаар данкы үнү.

2169. акы хам түзүн хам увутлук силиг
бағырсақ болуп кед күдесэ элиг

2170. кози тоқ серимлиг не қодқы көңүл
суйурқап кечүрген не қылқы амул

2171. қамуғ эрдеми болса эрде өрү
будунқа берүр болса эдгү төрү

2172. қайу элке болса бу йаңлығ беги
кутулды ол эл будны кетти иге

2169. Р.- ағы хем түзүн хем обутлук силик / пағырсақ полур кет күдессе елик; А.- ақы хем түзун хем увутлуғ силиг / бағырсақ болуп кед күдездесе илиг; К.-(2135) якы хам түзүн хам укушлуғ силиг/ бағырсақ болуб кэд көдзесэ элиг.

Кыргызча: март, калыс жана абшердүү, болуп бек, дагы, боорукер(мээримдүү) болуп, күзөтсө элин.

2170. Р.- көзи тоқ серимлик да қотқы көңүл / сойурғап кечүрген ма қылғы амул; А.-көзи тоқ серимлиг не қодқы көңүл / суйурқап кечүрген не қылқы амул; К.-(2136) көзи тоқ сэримлиг йа қусқы көңүл / суйуркаб кэчүргэн нэ қылқы амул.

Кыргызча: көзү ток (ач көз эмес) токтоо (сабырдуу), не назик көңүл(у) болсо, жайдары, кечире билген, не кылыгч токтоо.

2171. Р.-қамуқ ердеми полза ердем өрү/ пудунға перүр полза еткү төрү; А.- қамуғ ердеми болса ерде өрү/ будунка бирүр болса едгү төрү; К.-(2137) қамуғ эрдэми болса эрдем өрү/ будунка бэрүр болса эдгү төрү.

Кыргызча: (бардык) буткүл эрдеми болсо кишилердикинен жогору(өйдө), будунуна берээр болсо, адилет (эдгүү) занды.

2172. Р.-қайу елге полза пу йаңлық пеги / кудулды ол ел путны кетти иги; А.-қайу илке болса бу йанглыг беги / кутулды ол ил будны китти иги; К.-(2138) қайу элкэ болса бу йаңлыг бэги / кутулды ул эл будны кэтти иги.

Кыргызча: кайсы элдин болсо мындай беги, кутулаар ал эл дин калкы кетип дартты.

2173. тоғыр қут күни элке энчилик болур
дариға бу йақлығ кишилер өлүр

2174. бу эрди ай элиг мениң билмишим
мунуқы өтүндүм саңа укмышым

элиг суали өгдүлмүшке
элигдин суроосу өгдүлмишке

2175. элиг айды уқтум көни сөзледин
кереки бу эрди билиг йазмадың

2176. тақы бир айытгу сөзүм бар саңа
аныма ачуқлуғ айу бер мақа

2173. Р.-тоғар қут күни елге енчлик полур / тырыға пу йаңылык
кижилер өлүр; А.- тоғар қут куни илке инчлик болур / биринчи бу
йаңглығ кишилер өлүр; К.-(2139) туғар қут күни элкэ бу йаңлығ ки-
шилэр өлүр.

**Кыргызча: туура (чыгар) қут күнү элдин энчиси болоор,
даргалар, өкүнүчтө, адамдар (кишилер өлөөр).**

2174. Р.- пу ерди ай Елик мениң пилмижим/ мунуғы өдүндүм
саңа укмыжым; А.- бу ерди ай илие менинг билмишим/ мунуқы
өтүндүм саңга укмышым; К.-(2140) бу эрди эй элиг мэниң билмишим/
мунуқы өтүндүм сэнэ укмышым.

**Кыргызча: ушул экен эй! элиг , менин билгендерим,
буларды айтып өттүм, сага түшүнгөндөрүмдү.**

2175. Р.-Елик айды: уктум көни сөследин/ кереги пу ерди пи-
лик йасмадың; А.-илиг айды уктум көни сөзлединг/ керек бу ерди би-
лиг йазмадың; К.-(2141) элиг айды уктум көни сөзлэдин/ кэрэки бу
эрди билиг йазмадың.

**Кыргызча: элиг айтты: уктум, туура сүйлөдүң, кереги бу
эле, билимден жазбадың (адашпадың).**

2176. Р.- тағы пир айытку сөзүм пар саңа / аны ма айу пер
ачуқлуқ маңа; А.- тақы бир айытгу сөзүм бар саңга / аны ма ачуқлуғ
айу бир манга; К.-(2142) тықы бир айытгу сөзүм бар сэнэ / аны ма
ачуқлуғ айу бэр мэнэ.

**Кыргызча: дагы бир сурай турган сөзүм бар сенден,
аны да ачык(тап) айтып бер мага.**

2177. бу йаңлығ беги болса эрдем толү
везири негү тег керек ай талу

2178. қалын қазнақ урса бу алгүн кумүш
этилсе эли артса ол кенд улуш

2179. элин этсе басса түз өнди уруп
исинсе эр ат көңли эдгү болуп

2180. будун энчке тегсе элиг тегмесе
беги аты эдгүн йадылса баса.

2177. Р.- пу йаңдык пеги полза ердем талу/вазыры негү тек керек ай талу; А.- бу йаңглыг беги болса ердем толу / визири негү тег керек ай талу; К.-(2143) бу йаңглыг бэги болса эрдэм толу / визири нэгү тэг кэрэк ай талу.

**Кыргызча: мындайча бектин болсо эрдеми толук,
вазыри кандай болуусу керек, айтчы талдап**

2178. Р.-калын қаснақ урза пу алтун күмүш / едилзе ели артса ел кент улуш; А.- қалын казнақ урса бу алтун күмүш / итилсе или артса ол киед улуш; К.-(2144) қалын қазиақ урса көр алтун күмүш / этилсэ эли артса эл кэид улуш.

**Кыргызча: калың казна жыйса, бу , алтын күмүш,
гүлдөсө эли, артса(көбөйсө), кенд (шаары)
улусу.**

2179. Р.- малын етсе пайза түс өңдү уруп/ изинзе ер ат көңли еткү полуп; А.- илин итсе басса түз өңгди уруп/ исинсе ер ат көңгли едгү булуп; К.-(2145) элин этсэ басса түз өңдүн болуб / исинсэ эрэт көңли эдгү булуб.

**Кыргызча: элин гүлдөтсө, басса түз , алдыга карап,
ийисе жоокерлери, көңүлү эргип, толуп**

2180. Р.- пудун енчке тексе елик текмезе / пеги ады еткүн йадылза паза; А.- будун инчке тегсе илиг тегмесе / беги аты едгүн йадылса баса; К.-(2146) будун инчкэ тэгсэ элиг тэгмэсэ / бэги аты эдгүн йадылса баса.

**Кыргызча: будун энчизе жетсе, ага зордуктун колу,
бектин жакшы аты жайылса баса.**

**(Өгдүлмиш беглерке везир болгу негү тег эр керекин айур)
(Өгдүлмүш бектерге вазир болууга кандай киши керектигин
айтат)**

2181. йанут берди өгдүлмиш айды элиг
везир болды беглерке сунгу элиг

2182. сезиксиз керек болды бегке везир
везир эдгү болса бег энчин удыр

2183. везир ол йүдүгли бу беглер йүким
везир ол бекутүгли беглик көкин

2184. эди артуқ өдрүм талу эр керек
өги көңли йетсе урунса йүрек

2181. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды: Елик / вазыр полды пеклерге сунғу елик; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / везир болды беглерке сунғу елиг; К.-(2147) йанут бәрди Өгдүлмиш айды Элиг/ вазир болды бәгләркә сунғу элиг.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш , айты: эй! Элиг, вазир болоор, бектерге, колун сунган.

2182. Р.- сезиксиз керек полды пекке вазьер / вазыр еткү полза пек енчин удыр; А.- сизиксиз керек болды бегке везир / везир едгү болса бег инчин идыр; К.-(2148) сәзигсиз кэрэк болды бәгкә вазир / вазир эдгү болсо бәг инчин удыр.

Кыргызча: сөзсүз керек болоор, бекке вазир, вазир жакшы болсо, бек рахатта уктаар.

2183. Р.-вазыр ол йүдүкли пу пеклер йүгли/ вазыр ол пегүнүкли пеклик көгин; А.-вазир ол йүдүгли бу беглер йүкин/ везир ол бекүтүгли беглик көкин; К.-(2149) вазир –ул йүдүгли бу бәгләр йүкин / вазир-ул бәкүтүгли бәглик көкин.

Кыргызча: вазир , ал, бектер жүгүн жүктөнүүчү, вазир ал, бекитүүчү(бекемдөөчү) бектин түбүн.

2184. Р.- еди артуқ өтрүм талу ер керек/ өги көнли тутса урулза йүрек; А.- иди артуқ өдрүм талу ер керек/ өги көнгли йетсе урунса йүрек; К.-(2150) эди артуқ өдрүм талу эр кэрэк / өги көңли йәтсә урук-са йүрэк.

Кыргызча: экен артыкча керек (вазирликке) тандалган чечкиндүү киши, акыл, көңүлү жетсе иш үчүн соксо (урса) жүрөгү.

2185. укушы өкүш болсо билги теңиз
қамуғ иш бүтурсе қызыртса меңиз

2186. уруғлуғ керек хам сақынуқ көни
көңилик өзе кечсе атру күни

2187. улуғ иш бу ишке эр өдрүм керек
бүтүнлүк биле қылқы көрдүм керек

2188. укушлуҥ керек хам билиглиг керек
тетиглик керек хам силиглиг керек

2189. укушлуҥ киши ургы эдгү уруҥ
копар кайда болса бу қалмаз куруҥ

2185. *Радловдо бул бейиттин сабы алмашып түшкөн:* камук иш йедүрзе қызартса меңис / пилик ичре полза қылығы теңис; А.- укушы өкүш болса билги тенгиз / қамуғ иш бүтүрсе қызартса менгиз; К.-(2151) уқышы өкүш болса билги тәңиз / қамуғ иш бутурсе қызыртса мәңиз.

**Кыргызча: акылы мол болсо, билими деңиз
бүткүл ишти бүтүрсө албыртса жүзду.**

2186. Р.- уруклук керек хем сағы йок көни / көнилик өзе кечсе утру күни; А.- уруғлуҥ керек хем сақынук көни / көнимек өзе кечсе өтрү күни; К.- (2152) удуғлук кэрэкк хам сақынук көни / көнилик үзэ кэчсэ өтрү күни .

**Кыргызча: тектүү болушу керек жана ойу калыс(түз) ,
калыстыкта, чындыкта өтсүн, өткөн күндөрү.**

2187. *Радловдо бул бейит 2189- бейит менен орун алмашып келет:* улук иш пу ишке ер өтрүм керек / пүдүнлүк пиле қылғы көтрүм керек; А.-улуғ иш бу ишке ер өдрүм керек / бүтүнлүк биле қылқы көдрүм керек; К.-(2153) улуғ иш бу ишкэ эр өдрүм кэрэк / бүтүнлүк билэ қылқы көдрүм кэрэк.

Кыргызча: (вазирлик) улуу иш , бу иште адам тандалуу керек, (ал) толук акыйкаттуу жана асыл табияттуу болуш керек.

2188. Р.- уғушлуқ керек хем пиликлик керек / тедиклик керек хем пиликлик керек; А.-уқушлуғ керек хам билиглиг керек / тетиглик керек хем силиглиг керек; К.(2154) укушлуғ кэрэк хам билиглиг кэрэк / тэтиглиг кэрэк хам силиглиг кэрэк.

**Кыргызча: (вазир) акылдуу жана билимдүү болушу керек,
(бул иште) зээндүү жана сылыктуулук керек.**

2189. *Радловдо бул бейит 2187- бейит менен орун алмашып келет:* уғужлуқ кижиги урғы урук / кобар кайда полза пу қалмас курук; А.- укушлуғ киши урғы эдгү уруғ / копар кайда болса бу қолмаз куруғ;

укушлуҕ киши урҕы эдгү уруҕ / копар кайда болса бу калмас

**Кыргызча: акылдуу кишинин уругу жакшы, уругу(уруусу),
кайда болсо да көтөрүлөөр, калбас куру.**

2190. сақынук керек дин идиси арыҕ
имин болсо эл будны андын арыҕ
2191. сақынук киши ол киши одруми
муң адышқа барча бу ол от эми
2192. сақынук киши иште сақлык қылуp
йарағсызқа йақмаз иш оғрын билүp
2193. бегинде баса элке элге узун
везир ол элигке қылынчын сөзун

2190. P.- сағы йоқ керек дин идизи арық / емин полза ел путны
индын фарық; A.- сақынук керек дин идиси арыҕ / имин болса ил буд-
ны андын арыҕ; K.-(2156) сақынук кэрэк дин идиси арыҕ/ эмин болса
ил будны андын арыҕ.

**Кыргызча: (вазир) акылман ыймандуу, диндин чыныгы(таза)
ээси болушу керек, (анда) ишеними артат
эл, будундун ага.**

2191.P.- сағы йоқ кижии ол кижии көтрүми/ муңатмышқа перзе
пу ол елки; A.- сақынук киши ол киши өдрүми/ мунчадмышқа барча
бу ол от еми; K.-(2157) сақынук киши-ул киши өдрүми / муңадмышқа
барча бу- ул от эми.

**Кыргызча: акылман кишилер- ал, кишилерден тандалган-
дар, буткүл муң-зарды арытарга- ал , эм, дары.**

2192. P.- сағы йоқ кижии иште сақлык кылуур/ йараксысқа
йакмас иш оғрын билүp; A.- сақынук киши иште сақлык қылуp /
йарағсызқа иш оғрын билүp; K.-(2158) сақынук киши иштэ сақлык
қылуp / йарағсызқа йакмас иш оғрын билүp.

**Кыргызча: акылман киши (лер) ишти ойлонуп кылоор,
жамандарга жакпас, иштин оорун билишет**

2193. P.- пегинге паза елге елги узун / вазыр ол елигке
қылынчын созун; A.- бегинде баса илке елги узун/ везир ол илигке

кылынчын сөзүн; К.-(2159) бэгиндэ баса элкэ элги уғун / вазир- ул элигкэ кылынчын сөзүн.

Кыргызча: бектен кийин дагы, элге колу узун, ал вазир, иштери, сөзү менен элигке кызмат кылуучу.

2194. уруғсуз кишилер арыҕсыз болур
арыҕсыз везирка йараҕсыз болур
2195. вефалыг болур бу уруғлуғ киши
жефачы болур ол арыҕсыз иши
2196. негү тер эшитгил торүлүг киши
торүлүг киши болды эл тор башы
2197. уруғлуғ кишилер кылынчы силиг
вефа бирле халкқа йадыҕлы элиг

2194. Р.- уруксус кижилер арыксыс полур / арыксыс вазирка йараксыс полур; А.- уруғсуз кишилер арыҕсыз болур/ арыҕсыз везирка йараҕсыз болур; К.-(2160) уруғсуз кишилэр арыҕсыз болур / арыҕсыз вазирка йараҕсыз болур.

Кыргызча: тексиз кишилер (таза эмес) жараксыз болоор, тексиз – вазирликке жараксыз болоор.

2195. Р.- вафалык полур ол уруклук кижиге/ чафачы полур ол уруксус ежи; А.- вефалыг болур бу уруғлуғ киши/ жефачы болур ол арыҕсыз иши; К.-(2161) вафалыг болур бу уруғлуғ киши / жафачы болур- ул арыҕсыз иши.

Кыргызча: ишенимдүү (берилген) болот, бу тектүү киши(лер), шыпасыз болот , ал тексиз булганч иши.

2196. Р.- негү тер ежиткил торүлүк кижиге/ торүлүк кижиге полды еллер пажы; А.- неги тир ешитгил торүлүг киши/ торүлүг киши болды ил тор башы; К.-(2162) нэку тэр эшитгил торүлүг киши / торүлүг киши болды эл туз башы.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, мийзам адамын, мийзам кишиси, болот эл (мамлекет) заң башы.

2197. Р.-уруклук кижилер кылынчы силик/ вафы бирле калкқа йадыкты елик; А.-уруғлуғ кишилер кылынчы силиг/ вефа бирле халкқа йадыҕлы элиг; К.-(2163) уруғлуғ кишилэр кылынчы силиг / вафа бирлэ калкқа йадыҕлы элиг.

**Кыргызча: тектүү кишилердин мүнөөзү сылык,
убада менен калкка кулач жайган.**

арыгсыз қылынчы вефсыз жефа
нече ме йетүрсе шекер хам йилиг

увутлуғ керек хам көзи тоқ бүтүн
увутсуз киши ол кишиде отун

көзи тоқ керек неңке сукланмаса
көзи ач тодумаз бу дүнья йиса

кишиде талусы увутлуғ киши
увутлуғ киши ол кишиде башы

2198. Р.- арыксыз қылынчы вафазыс чафв/ нече ма йедүрзе шекерин пилик; А.- арыгсыз қылынчы вефасыз жева/ нече ме йитүрсе шекер хем йилиг; К.-(2164) арыгсыз қылынчы вафасыз жава / нэчэ ма йетүрсе шакар хам йилиг.

Кыргызча: жексурдун кылыгы (жүргөн турганы) алдоо, жапаа, канча да жегисең шекер менен жиликтин чучугун.

2199. Р.- обутлуқ керек хем көзи тоқ пүдүн / обутсыс кижил ол кижиде одун; А.- увутлуғ керек хем көзи тоқ бүтүн / увутсуз киши ол кишиде отун; К.-(2165) ову́тлуғ кэрэк хам көз тоқ кэрэк / ову́тсуз киши ул кишидэ нэрэк.

Кыргызча: уяттуу (абийрдүү) болуш керек, дагы көзү (пейли) ток (бүтүн), уятсыз (абийрдүү) киши-кишилердин эң жаманы (зыяндуусу).

2200. Р.- көзи тоқ керек неңге соқламаза / кози ач тодумас пу дүние йезе; А.-көзи тоқ керек неңке сукланмаса / көзи ач тодумаз бу дүнья йисе; К.-(2166) көзи тоқ кэрэк неңгэ сукланмаса/ көзи ач тодумас бу дүнья йэсэ.

Кыргызча: көзү ток (ток пейил) болуш керек , дүйнөгө суктанбаса, көзү ач (ач көз) тойунбас, бу дүйнө жыйса да.

2201. Р.- кижиде талусы обутлуқ кижил / обутлуқ кижил ол кижиде пажи; А.- кишиде талсы увутлуғ киши/ увутлуғ киши ол кишиде

башы; К.-(2167) кишидэ талусы ову́тлуғ киши / ову́тлуғ киши –ул киши дэ башы.

Кыргызча: кишилер арасынан барктуусу уяттуу киши, уяттуу киши ал, кишилерге башчы.

2202. увут кимде болса камуғ киши ур
увут бирле йалнуқ отун қапғы тур
2203. увутсуз киши ол кишиде или (эниг)
көни сөзлемез сөз увутсуз тили
2204. негү эшитгил увутлуғ түзүн
саңа өтлер эмди бағырсақ өзүн
2205. увутсуз кишиде йырақ тур йырақ
увутсуз болур үстериғли қарак

2202. Р.- обут кимде полза камуқ ишни ур / обут пирле йалнуқ обут қапқы тур; А.- увут кимде болса камуғ ишни ур / увут бирле йалнуғ отун қапғы тур; К.-(2168) ову́т кимдэ эрсэ камуғ ишни ур / ову́т бирлэ йалнуқ отун қапғы тур.

Кыргызча: уят (абийир) кимде болсо, бүткүл ишти (ага) тапшыр, уяты бар адам жамандыка капка болоор (тураар).

2203. Р.- обутсуз кижі ол кижидин или/ көни сөслемес сөс обутсуз тылы; А.- увутсуз киши ол кишиде или/ көни сөзлемез сөз увутсуз тили; К.-(2169) ову́тсуз киши- ул кишидэ или / көн сөзлэмэс сөз ову́тсуз тили.

Кыргызча: уятсыз кишилер ал, кишинин эми (абийиринде), түз сүйлөбөс сөздү, уятсыз тили.

2204. Р.- негү тер ежиткил обутлуқ түзүн / саңар отлар емди пагырзак өзін; А.- негү тир эшитгил увутлуғ түзүн / саңа өтлер емди бағырсақ өзүн; К.-(2170) нэку тэр эшитгил ову́тлуғ түзүн/ сэнэ өтлэр емди бағырсақ өзүн.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, абийирдүү намыстуунун, сага өтөөр (жетээр) эми (анын) насааттары.

2205. Р.- обутсуз кижиде йырақ тур йырақ / обутсуз полур үстериғли қарак; А.- увутсуз кишиде йырақ тур йырақ / увутсуз болур

үстериғли қарак; К.-(2171) овутсуз кишидэ йырақ тур йырақ / овутсуз болур үстериғли қарак.

**Кыргызча: уятсчз кишиден ыраак жүр, ыраак,
уятсыз (тардан) болоор, көз карашы арсыз.**

2206. увутсуз йүзи көрсе этсиз сүнүк
увутсуз болур үстериғли қарак
2207. увут бирле йалнук йүзи сувланур
увут болса өтрү көзи сувланур
2208. йүзи корки көрклүг керек хам йүлүг
қылынчы көни тегсе халкқа үлүг
2209. қылынчы кони болса қылқы онай
мунундын тегир халкқа эдгу йыл ай

2206. Р.- обутсуз йүзи көрзе этсиз сүнүк / обутсуз өзи көрзе түтмес ерүк; А.- увутсуз йүзи көрсе этсиз сүнүк / увутсуз өзи көрсе бүтмез ирүк; К.-(2172) овутсуз йүзи көрсэ этсиз сөнүк / овутсуз өзи көрсэ бүтмэс ирүк.

**Кыргызча: уятсыздын жүзүн көрсөн, этсиз сөөк,
уятсыздын болот көз карашы (тиктеши) ме-
рэс.**

2007. Р.- обут пирле йаннук йүзи түрленүр / обут полза утру көзи соқлынуу(?); А.-увут бирле йалнук йүзи сувланур / увут болса өтрү көзи сувланур; К.-(2173) овут бирлэ йалнук йүзи сувланур / овут болса өтрү көзи сувланур.

**Кыргызча: уят (абиир) мене адамдын жүзү сулуу болоор,
уяты (абиيري) болсо, демек , көзү нурлуудур.**

2208. Р.- йүзи көрги көрклүк керек хем йүлүк / қылынчы көни қалққа тексе үлүк; А.-йүзи көрки көрклүг керек хем йүлүг / қылынчы көни тегсе халққа үлүг; К.-(2174) йүзи көрки көрклүг кэрэк хам йүлүг / қылынчы көни тэгсэ халққа үлүг.

**Кыргызча: жүзү, көркү көркөмдүү болуш керек, дагы
сакалы алынган, қылғаны (жасагандары) түз,
тийсин қалққа пайдасы.**

2209. Р.- қылынчы көни полза қылғы онай / мунундын тегир қалққа еткү полза қылғы онай/ мунундын тегир қалққа еткү йыл ай;

А.- кылынчы көни болса кылкы онгай / мунынгдын тегир халкка едгү йыл ай; К.-(2175) кылынчы көни болса кылкы оңай / мунундын тегир халкка едгү йыл ай.

Кыргызча: иштери түз (адилет) болсо, мүнөзү жеңил, мындай (кишиден) тийер, калкка жакшы жыл, ай.

2210. көни болмаса иште ишчи башы
камуг эгри болды бу беглер иши
2211. көнилик бүтүнлүк керек ишчике
анын бүтсө беглер ишин бергүке
2212. бу көрклүг киши кылкы көрклүг болур
кылынч болса көрклүг эл асгы толур
2213. кимиң болса көрклүг йүзи таш өзи
ташы тег йеме көрклүг ол ич йүзи

2210. Р.- көни полмаза иште ишчи пажы / камуқ егри полды пу пеклер ижи; А.- көни болмаса иште ишчи башы / камуғ егри болды бу беглер иши; К.- (2176) көни болмаса иштэ ишчи башы / камуғ эгри болды бу бэглэр иши.

Кыргызча: түз болбосо иште , иштин башы, баарысы ийри болот бу , бектердин иши.

2211. Р.- көнилик пүдүнлүк керек ишчиге / анын пүтсө пеклер ижин пергүге; А.-көнилик бүтүнлүк керек ишчике/ анын бүтсө беглер ишин биргүке; К.- (2177) көнилик бүтүнлүк кэрэк ишчикэ / анын бүтсэ бэглэр ишин бэргүкэ.

Кыргызча: калыс (түз) чынчыл болушу керек ишчиге, анан ишенип бектер ишин (ага) беришсе.

2212. Р.- пу көрклүк кижги кылгы көрклүк полур/ кылынч полза көрклүк ел асгы толур; А.- бу көрклүг киши кылкы көрклүг болур/ кылынч болса көрклүг ил асгы толур; К.-(2178) бу көрклүг киши кылкы көрклүг болур / кылынч болса көрклүг эл асгы толур.

Кыргызча: бу көрктүү кишинин иштери да көрктүү болоор, ишин болсо көрктүү, эл пайдасы толоор.

2213. Р.- кимиң полза көрклик өзи хем йүзи / тажы тек йеме көрклүк ол ич өзи; А.- киминг болса көрклүг йүзи таш ози / ташы тег

йиме көркүлүг ол ич йүзи; К.-(2179) кимиң болса көркүлүг йүзи таш өзи / ташын тэг йэмэ көркүлүг- ул ич йүзи.

Кыргызча: кимдин болсо, көрктүү, жүзү, сырткы келбети, тышкы келебтиндей дагы көрктүү анын ички (жүзү) дүйнөсү.

2214. негү эшитгил сынамыш киши
сынап эдгү эсизни билмиш киши

2215. киши көркиңе ич кылыгы эш ол
йүзи көрки бирле кылынчы туш ол

2216. ташы көрсө тап тут ичинге танук
ташы тег ичи ол ичи тег таш ол

2217. йүлүг болса кашыг болур ол вазир
вазир болса кашыг иши кед йорыр

2214. Р.- негү тер ежиткил сынамыш кижини / сынап еткү есизни пилийиш кижини; А.- негү тир ешитгил сынамыш киши / сынап эдгү исизни билмиш киши; К.-(2180) нэку тэр эшитгил сынамыш киши / сынап эдгү эсизни билмиш киши.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эжиткин сынаган кишинин, сынап мыкты, эссиз(дер) ди билген киши.

2215. Р.- кижини көркиңе ич кылыгы эш ол / йүзини көркиңе ич кылынчы туш ол; А.- киши көркиңе ич кылыгы иш ол / йүзини көрки бирле кылынчы туш ол; К.-(2181) кишини көркиңе ич кылыгы эш- ул / йүзини көрки бирлэ кылынчы түш – ул.

Кыргызча: кишинин көркүнө- ички дүйнөсү эш, ал, жүзү көркүүн кылгандары туш, ал.

2216. Р.- тажы көрсө теп тут ичинге танук / тажы тек ичи ол ичи тек таш ол; А.- ташы көрсө тап тут ичинге танук / ташы тег ичи ол ичи тег таш ол; К.-(2182) ташы көрсөтиб тут ичингэ танук / ташы тэг ичи- ул ичи тэг таш – ул.

Кыргызча: (кишини) тышынан көрүп, ичи кандайлыгын таанырсың, анын (тышындай) сыртындай, ичи ичиндей сырты (тышы),

2217. Р.- йүлүк полза казык полур вазир / вазыр полза казык ижи кет йүрүр; А.- йүлүг болса кашыг болур ол вазир / вазир болса

қашығ иши кед йорыр; К.-(2183) йүлүг болса қашығ болур ул вазир/ вазир болса қашығ иши кэд йуыр.

Кыргызча: сымбаттуу, көрүнүктүү(салабаттуу) болсун ал, вазир, сымбаттуу, салабат болсо вазир, иши да (акын) жакшы жүрөөр.

2218. сақынчы керек болса билге тетиг
билиг бирле билсе бу түрлүг битиг

2219. везир иши барча сақышлар болур
сақыш билмесе ишчи иши қалур

2220. сақыш бирле сақлар киши иш күдүг
сақышын сечер эр йыл ай күн өдүг

2221. сақыш сақлыкын болды аты сақыш
көрү барса сақыш эди өк сақ иш

2218. Р.- сағышчы керек полза пилге тедик / тедиклик пирле пилзе түрлүк пидик; А.- сақышчы керек болса билге тетиг/ билиг бир- ле билсе бу түрлүг битиг; К.-(2184) сақышчы кэрэк болса билгэ тэтиг / билиг бирлэ билсэ бу түрлүг битиг.

Кыргызча: (вазир) эсепти билиши керек, билимдүү тетик болуп, билим менен бирге билсин- түрлүү битиг (жазуу)

2219. Р.- вазыр ижи парча сағышлық полур / сағыш пилмезе ишчи ижи сынур; А.- везир иши барча сақышлар болур / сақышлар болур(сақыш билмесе ишчи иши қалур; К.(2185)- вэзир иши барча сақышлар болур / сақышлар болур(сақыш билмэсэ ишчи иши қалур.

Кыргызча: вазирдин ишинин баары эсеп кысап менен жүрөө, эсеп кысап билбесе ишинин иши калаар(жүрбөйт).

2220. Р.- сағыш пирле сақлар кижи иш йедүк / сағыжын са- чар ер йыл ай күн өдүк; А.- сақыш бирле сақлар киши иш күдүг / сақышын сечер ер йыл ай күн өдүг; К.-(2186) сақыш бирлэ сақлар киши иш күдүг/ сақышын сэчэр эр йыл ай күн одүг.

Кыргызча: эсеп менен ойдо сактаар киши , ишин күтөө, эсеп менен такташаар кишилер , жыл, ай, күн эсебин.

2221. Р.- сағыш сақлыгын полды ады сағыш / көрү перзе сағыш ады ок сақ иш; А.- сақыш сақлыкын болды аты сақыш / көрү барса сақыш иди өк сақ иш; К.-(2187) сақыш сақлыкын болды аты сақыш / көрү бәрсә сақыш эди өк сақ иш .

**Кыргызча: эсеп четтун аты болот эсеп кысап,
байкап көрсөн эсеп иши өтө сак.**

2222 тетиг болмаса иш оңармаз киши
 тетиглик биле кылды йалнук иши

2223 битиг бирле йалнук битир билмишин
 битисе билүр эр негү кылмышын

2224 тетиглик мишаны туруп бу битиг
 битиг билгүчи эр болур кед тетиг

2225 битиг билмез эрсе аба оғланы
 негү билгей эрди йыл ай күн саны

2222. Р.- тедик полмаза иш оңармас кижи / тедиклик пиле кылды йалнук ижи; А.- тетиг болмаса иш оңармаз киши / тетиглик биле кылды йалнук иши; К.-(2188) тетиг болмаса иш оңармас киши/ тетиглик билэ кылды йалнук иши.

**Кыргызча: тетик болбосо, ишти ондой албас киши,
тетиклик менен кылсын адам ишти.**

2223. Р.- пидик пирле йалнук пидир пилмижин/ пидизе пилир ер негү кылмышын; А.- битиг бирле йалнук битир билмишин/ битисе билүр ер негү кылмышын; К.- (2189) битиг бирлэ йалнук битир билмишин/ битисэ билүр эр нэку кылмышын.

**Кыргызча: жазуу менен адам жазаар билгенин,
жазса билээр, адам эмне иштешин.**

2224. Р.- тедиклик пышаны туруп пу пидик / пидик пилгүчилер полур кет тедик; А.- тетиглик нешаны туруп бу битиг / битиг билгүчи ер болур кед тетиг; К.-(2190) тедиглик нишаны туруп бу битиг / битиг билгүчи эр болур кэд тетиг.

**Кыргызча: тетиктин жышаану болоор, бу битиг (жазуу) ,
битик билген киши болоор, оти тетик.**

2225. Р.- пидик пилмес ерзе аба оғланы/ негү пилигей ерди йыл ай күн саны; А.- битиг билмез ерсе апа оғланын/ негү билгей

ерди йыл ай күн саны; К.-(2191) битиг билмэс эрсэ апа оғланы / нэку билгэй эрди йыл ай күн саны.

Кыргызча: жазуу билбеген болсо, ата (адам) уулу (баласы), кандайча билээр эле, жыл ай күн санын.

2226. битип қодмаса эрди билге битиг
сақышқа негү эрди ал йаң итиг
2227. төрүтмезде ашну байат бу алам
төрүтти йорытты бу лев х-у қалем
2228. фериште битир кул негү қылмышын
иди өтрү айдур йарын ол ишин
2229. керек көңли қодқы ма йумшақ тили
бу ол көр кишике севитүр йолы

2226. Р.- пидик қотмаза эрди тедик / сағышқа негү эрди үлге йедик; А.- битип қодмаса эрди билге битиг / сақышқа негү эрди ал йаңг итиг; К.-(2192) битиб қодмаса эрди билгэ битиг/ сақышқа нэку эрди ал йаң этиг.

Кыргызча: жазып калтырбаса эгер билимдүүлөр битиг(жазуу), эсеп чоттун эмне экенин кантип билээр элем.

2227. Р.- төрөтместе ашну пайат пу алам / төрөтти йаратты пу лев х-у- қалам; А.- төрүтмезде ашну байат бу алам / төрүтти йорытты бу левх-у қалем; К.-(2193) торүтмэстэ ашну байат бу ыалам / торүттү йырытты бу лавка қалам.

Кыргызча: жаратаардан мурда кудай бу ааламды, жаратты тактаны, чийүүгө калемди.

2228. Р.- фериште пидир кул негү қылмыжын / еди утру айтур парын ол ижин ; А.- фериште битир кул негү қылмышын / иди өтрү айдур йарыш ол ишин; К.-(2194) фаришта битир кул нэку қылмышын / иди өтрү айтур йарын ул ишин.

Кыргызча: периштелер жазып жүрөр, кулдардын (пенделердин) эмне қылгандарын, эгем кийин сураар, эртеси ал иш(тер) ин.

2229. Р.- керек көңли қосқы ма йуншақ тили / пу ол кө кижи-ге себиткү йолы; А.- керек көңгли қодқы ма йулшақ тили / бу ол көр

кишике севитүр йолы; К.-(2195) көңүл куска болса севитүр кишиг / севитмиш кишлэр авытур эшиг.

Кыргызча: көңлү (мүнөзү) назик болсо, да жумшак тили, бул байкасан (бу, ал, көрсөн) кишилерди кубандыруучу жолу.

2230. көңүл коды болса севитүр кишиг
севитмиш кишилер авытур ишиг

2231. негү тер эшитгил көр алчақ амул
не эдгү болур эрке кодкы көңүл

2232. будунда севиг болды кодкы киши
севүгсүз болур күңги қатқы киши

2233. улуғлук узун йер киши кодкысы
бедүклүкке тегмез будун қатқысы

2230. Р.- көңүл қосқу полза себидүр кижик/ севүнмиш кижилер абыдур ижик; А.- көңүл кодкы болса севитүр кишиг / севитмиш кишилер авытур ишиг; К.-(2195) көңүл қосқы болса севитүр кишиг/ севитмиш кишилэр авытур эшиг.

Кыргызча: көңүлү (мүнөзү) жоош (момун) болсо, кубандыраар кишини, кубанган кишилер ойдогудай жасаар ишти.

2231. Р.- негү тер ежиткил көр алчақ амул/ не еткү полур ерге қосқы көңүл; А.- негү тир ешитгил көр алчақ амул / не едгү болур ерке кодкы көңүл; К.-(2195) некү тэр эшитгил төр алчақ амул/ нэ эдгү болур эркэ қосқы көңүл.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, тарбиялуу кишинин, кандай жағымдуу болоор кишиге- момун.

2232. Р.- пудунда севүк полды қосқы кижик / севүксис полур көңли қопқы кижик; А.- будунда севиг болды кодкы киши/ севүксүз болур көңгли қатқы киши; К.-(2197) будунда севүг болды қосқы киши/ севүгсиз болур көңли қатқы киши.

Кыргызча: калкқа сүйкүмдүү болот, назик (момун) киши, сүйкүмсүз болот, көңүлү(мүнөзү) қайу киши.

2233. Р.- улуклук ачун йер кижик қотқызы / педүклүкке текмес пудун қопқызы; А.- улуғлук узун йир киши кодкысы / бедүклүкке

тегмез будун катқысы; К.-(2198) улуғлуқ узун йэр киши қусқысы/
бэдүтлүккэ тэгмэс будун катқысы.

**Кыргызча: улуулукта узук жашаар кишилердин момуну
бийиктикке жетпес, будун каразгөйү.**

2234. везирликке артуқ бүтүн эр керек
оқығлы битигли кед өглүг керек
2235. тили көңли бир тек қылынчы көни
увутлуғ бағырсақ будунда чыны
2236. көзи тоқ одуғ сақ билигли ишиг
адырған йарағлығ йарағсыз кишиг
2237. тапуғсақ не өзкей йене ийменүк
эманат биле болса көңли сүзүк

2234. Р.- вазирлыққа артуқ пүдүн ер керек/ оғуклы пидикли
кет өклүк керек; А.- везирликке артуқ бүтүн ер керек/ оқығлы битигли
кед өглүг керек; К.-(2199) вазирлыққа артуқ бүтүн эр кэрэк / оқығлы
битигли кэд өглүг кэрэк.

**Кыргызча: вазирликке айрынча ишенимдүү эр(киши)
керек, окууну, жазууну билген , акылдуу
болушу керек.**

2235.Р.- тылы көңли пир тек қылынчы көжи / обутлук/ пагыр-
зак пудунда чыны; А.- тили көңгли бир хем қылынчы көни / увутлуғ
/ бағырсақ будунда чыны; К.-(2200) тили көңли бир хам қылынчы
көни / овутлуғ бағырсақ кишидэ чыны.

**Кыргызча: тили көңүлү(дили) бирдей қылғандары(иште-
гени) түз, абийрдүү(уяттуу) боорукер болуш
керек будунга чыны.**

2236. Р.- көзи тоқ одуқсақ пиликли ижик/ адырған йарақлық
йарақсыз кижик; А.- көзи тоқ одуғ сақ билигли ишиг/ адырған
йарағлығ йарағсыз кишиг; К.- (2201) көзи тоқ удуғсақ билигли ишиг
адырған йарағлығ йарағсыз кишиг.

**Кыргызча: көзү тоқ, ойгоо сергек, ишти билсин,
жарактуу жараксызын кишилердин айра
билсин.**

2237. Р.- табуқсақма үскей йеме именүт аманат пиле полза көңли сүзүк; А.- тапуғсақ не өзкей йине ейменүк еманет биле болса көңли сүзүк; К.-(2202) тапуғсақ нэ өзгэй йэмэ иймэнүг аманат билэ болса көңли сүзүг.

Кыргызча: кызмат кылса шариятка чын көңүлүнөн ийменип, ийаны аманат болсо, көңүлү таза (ак).

2238. түкөл кимде болса бу эрдем билиг
везирлик аңар берсе болғай элиг

2239. бу йаңлығ киши болса бегке везир
беги бирле будны түз инчке тегер

2240. тилекче түкөл болға элиг иши
этилгей эли хам байуғай киши

2241. везир болсо элке йарагсыз йавуз
ол эл будны бузлур чығай байы түз

2238. Р.- төгөл кимде полза пу ердем пилик / вазырлық аңар перзе полғай елик; А.-түкөл кимде болса бу ердем билиг/ везирлик аңар бирсе болғай илиг; К.-(2203) түгэл кимдэ болса бу эрдэм билиг/ вазирлық аңар бэрсэ болға элиг.

**Кыргызча: кимде болсо түгөл бу эрдем билим,
вазирликти ага берсе болот- колуна.**

2239 Р.- пу йаңлық кижиде полза пекке вазыр/ пеги пирле путны түс инчке тегир; А.- бу йаңлығ киши болса бегке везир/ беги бирле будны түз инчке тегир; К.-(2204) бу йаңлығ киши болса бэгкэ вазир/ бэги бирлэ будны көр инчкэ тэбир.

**Кыргызча: мындайлар бекке болсо вазир,
беги менен будуну, көр , энчиге жетээр.**

2240. Р.- тилекче төгөл полғай елик ижи/ едилгей эли хем пайуғай кижиде; А.- тилекче түкөл болға илиг иши/ итилгей или хем байуғай киши; К.-(2205) тилэкчэ түгэл болға элиг иши/ этилгэй эли хам байуғай киши.

**Кыргызча: тилегениндей түгөл болоор, элиг иши,
гүлдөөр өлкөсү, жана байымак кишилери.**

2241. Р.- вазыр полза елге йараксыз йавус/ ол ел путны пусулур чығай йазы түс; А.- везир болса илке йарагсыз йавуз/ ол ил будны

бузлур чыгай байы түз; К.-(2206) вазир болса элкэ йарагсыз йавуз / ул
эл будны бузлур чыгай байы түз.

**Кыргызча: вазир болсо өлкөсүнө жараксыз, жапыз(наадан)
ал өлкөнүн будуну(калкы) бузулат, жарды
байы бүт.**

2242. везир эдгү болса будунка асыг
будун асгы бирле элигке татыг

2243. неги тер эшитгил эй билги өгүз
билиг бирле көңли йарунмыш көгүз

2244. беги эдгу болса не көңли тили
тутар ишчилери көнилик йолы

2245. колы болса беглер бу күчкей эсиз
аның ишчилери бузар эдгү из

2242. Р.- вазир еткү полза пудунга азык/ пудун аскы пирле
еликке тадык; А.- везир эдгү болса будунка асыг / будун асгы бирле
илигке татыг; К.-(2207) вазир эдгү болса будунка асыг/ будун асыг
бирлэ элигкэ татыг.

**Кыргызча: вазир жакшы болсо, будунга пайда(жакшы),
будундун пайдасы (жакшылыгы) элиг татат.**

2243. Р.-негү тер ежиткил ай пилге егүс/ пилик пирле каңли
йарутмыш көгүс; А.-негү тир ешитгил ай билги өгүз/ билиг бирле
көңгли йарунмыш көгүз; К.-(2208) нэку тэр эшитгил э билги өкүз/ би-
лиг бирлэ көңли йарунмыш көкүз.

**Кыргызча: эмнедээр(ин) эшиткин, эй! билими терең баркы
(кишинин), билим менен көңүлү, көкүрөгү
ачылган (айкын, баарын) болгон кишинин.**

2244. Р.- пек еткү көни полза көңли тылы/ тутар ишчилери
көнилик йолы; А.- беги едгү болса не көңгли тили/ тутар ишчилери
көнилик йолы; К.-(2209) бэги эдгү болса нэ көңли тили/ тутар ишги-
лэри көнилик йолы.

**Кыргызча: беги жакшы болсо, көңүлү тили,
тутаар ишчилери туура жолду.**

2245. Радловдо бул бейит жок. А.- қалы беглер бу күчкей
исиз/ анынг ишчилери бузар едгү из; К.-(2210) қалы болса бэглэр бу
күчкэй эсиз/ анынг ишчилэри көнилик йолы.

*Арат, Каримовдогу бейит: эгер болсо бектери зомбу, эссиз (наадан),
Анан ишчилери да бузаар туура толду (изди).*

2246. беги эдгу болса аның ишчиси
болур кылкы эдгу тегүрмез йасы

2247. эсиз болмағынча бу беглер бакын
эсизиг йакурмаз өзүңе йакын

2248. эсиэ кайда болса эсизлер биле
эй эдгү йоры сен эш эдгү тиле

2249. эсиз эдгү бирле йарашмаз болур
көни эгри бирле күрешмез болур

2246. Р.- пеги еткү полза аның ишчизи/ полур кылгы еткү
тегүрмес йази; А.- беги эдгү болса аның ишчиси/ полур кылгы еткү
тегүрмес йази; К.-(2211) бэги эдгү болса аның ишчиси/ болур кылкы
эдгү тегүрмэс йасы.

**Кыргызча: беги жакшы болсо, анын ишчилери (кызмат-
чылары) да, болоор кылычы жакшы, тийгиз-
бес зыян(ын).**

2247. Р.- езис полмағынча пу пеклер пағын / езизик йавутмас
өзүңе йағын; А.- исиз болмағынча бу беглер бакын/ исизиг йакурмаз
өзинге йакын; К.-(2212) эсиз болмағынча бу бэглэр бакын/ эсизиг
йакурмас өзингэ йакын.

**Кыргызча: эссиз болмойунча бу бектерди бағын (көргүн),
эссиздерди жакындатпас, өзүңө жакын.**

2248. *Радловдо 2249- бейит менен орун алмашып түшөт.*

Езис кайда полза езислер пиле / ай анда(?) йүри сен еш еткү тиле;
А.-исиз кайда болса исизлер биле/ ай эдгү йоры сен иш эдгү тиле; К.-
(2213) эсиз кайда болса эсизлэр билэ / эй эдгү йуры сэн эш эдгү тиле.

**Кыргызча: эссиздер кайда болсо, эссиздер менен бирге,
эй! жакшы, жүргүн сен, эштин жакшысын
тиле.**

2249. Р.- езис еткү пирле йарашмас полур/ көни егри пирле
көүшмес полур; А.- исиз эдгү бирле йарашмаз болур/ көни егри бир-

ле күрешмез болур; К.-(2214) эсиз эдгү бирлэ йарашмас болур/ көни эгри бирлэ көрешмэс болур.

**Кыргызча: эсиз эстүү менен жарашпас болот,
түз ийри менен курашпас болот.**

2250. кара түн йарук кунке йакмаз йагук
йашыл сув кызыл отқа болмаз қонук

2251. билишмез кишиг сен билейин тесе
билисин айытғыл уқулғай баса

2252. қамуғ нең қатылды оз үери биле
көни тур қатылба сен эгри биле

2253. бу созке тануқы бу бейт ол оқы
бу бейтиг оқы сен көңүлке тоқы

2250. Р.- кара түн йарук кунге йакмас йагук/ йажыл суп кызыл отқа полмас қонук; А.- кара түн йарук кунке йакмаз йагук/ йашы сув кызыл отқа болмаз қонук; К.-(2215) кара түн йарук күнгэ йакмас йагук/ йашыл сув кызыл отқа болмас қонук.

**Кыргызча: кара түн-жарык күнгө жакын болбос,
жашыл (көпкөк) суу, кызыл отко конок болбос.**

2251. Р.- пилишмес кижиг сен пилетин тезе/ пилижин айытқыл уғулғай паза; А.- билишмез кишиг сен билейин тисе/ билишин айытғыл уқулғай баса; К.-(2216) билишмэс кишиг сэн билэйн тэсэ/ билишин айытғыл уқулғай баса.

**Кыргызча: билишпес кишини сен билейин десең,
билгенден сурағын, түшүнөөрсүң анын.**

2252. Р.- қамук аң(?) қадылды өс өгри пиле/ көни тур қадылма сен егри пиле; А.-қамуғ ненг қатылды өз үгри биле/ көни тур қатылма сен егри биле; К.-(2217) қамуғ нэң қатылды оз эгри билэ/ көни тур қатылма сэн эгри билэ.

**Кыргызча: бардык нерселер катышат үйри менен,
түз тур (бол) катышпа, сен, ийрименен.**

2253. Р.- пу сөске тануғы пу байт ол оғы/ пу байтны оғығыл көңилге туғы; А.-бу сөзке тануқы бу бейт ол оқы/ бу бейтиг оқы сен көңүлке тоқы; К.- (2218) бу сөзкэ тануқы бу байт-ул оқы/ бу байтыг оқыса көңүлкэ тоқы.

**Кыргызча: бу сөздүн кепили бу бейит ал, оку,
бу бейитти оку сен, көңүлгө такы түй.**

2254. йорыґлы учуґлы камуґ неңни көр
тутар өзке эш туш өзи теңни көр
2255. эсиз эдгү бирле қатылмаз қачар
камуґ неңке йаңзаґ бу бир йаңны қор
2256. везир бегке тутчы кеңешчи болур
кеңешчи кишилер теңешчи болур
2257. эсизке қатылма қара эдгүси
эсиз болды қылқы ағыр йүдгүси

2254. Р.-йорықлы учуқлы камуғ неңни көр/ тутар өске еш туш өзи теңни көр; А.- йорығлы учуғлы камуғ неңни көр/ тутар өзке иш туш өзи тенгни көр; К.-(2219) йурығлы учуғлы камуғ нэңни көр/ тутар өзкэ иш түш өзи тэңни көр.

**Кыргызча: сойлоочу, учуучу бардык жандуулар көр,
тутаар өзүнө эш, туш (үйүр) өзүнө теңи.**

2255. Р.- езис еткү пирле қадылмас қачар / камуқ неңге йаңзақ пу пир йаңны көр; А.- исиз едгү бирле қатылмаз қачар / камуғ неңгке йаңгзаґ бу бир йаңгны көр; К.-(2220) эсиз едгү бирлэ қатылмас қачар / камуғ нэңгэ йаңзаґ бу бир йаңны көр.

**Кыргызча: эссиз, жакшы менен катышпас, качаар,
(жаманды кошо албайсың жакшы менен)
баардык нерселердин теңи бар көр, ченеми
менен.**

2256. Р.- вазыр пекке тутчи кеңешчи полур/ кеңешчи көңизи теңешчи полур; А.- везир бегке тутчи кингешчи болур/ кингешчи кишилер тенгешчи болур; К.-(2221) вазир бэгкэ тутчы кэңэшчи болур/ кэңэшчи кишилэр тэңэшчи болур;

**Кыргызча: вазир бекке дайыма кеңешчи болоор,
кеңеш (берүүчү) кишилер, теңдеши болоор.**

2257. Р.- езиске қадылза киж и етгүзи/ езис полды қылғы ағыр йүдгүзү; А.- исизке қатылса қара едгүси/ исиз болды қылқы ағыр йүдгүсү; К.-(2222) эсизкэ қатылма қара эдгүси/ эсиз болды қылқы ағыр йүдгүсү.

Кыргызча: эссизге катышпа (байланышпа) букаралардын эстүүсү (жакшысы) жамандыктын жүгү оор, иштери дагы.

2258. бу беглер йакын тутса эдгү киши
аты эдгү калды хем эл күн иши

2259. йана бег йакын тутса эсиз киши
эсиз кылды атын хам эл күн иши

2260. бу йарлыг болунса эй элиг везир
бегин инчке тегрүр қарасы удыр

2261. болур бег тилеки анындын түкел
иши барча этлүр қайу эрсе кал

2258. Р.- пу пеклер йагын тутса еткү кижиге/ еди еткү қылды хем ел күн ижик; А.- бу беглер йакын тутса едгү киши/ аты едгү қалды хем ил күн иши; К.-(2223) бу бэглэр йакын тутса эсиз киши/ эсиз қылды аты хам эл күн иши.

Кыргызча: дагы бек(тер) жакын тутса жамандарды, атын булгаар, жана элин, күндөлүк ишин.

2259. Радловдо бул бейит жок. А.- йана бег йакын тутса исиз киши/ исиз қылды атын хем ил күн иши. Каримовдо бул бейит жок.

Кыргызча: жана (дагы бек жакын тутса эссиз кишини, булгап алат атын жана элин, күндөлүк ишин.

2260. Р.- пу йаңлыг пулылза ай Елик вазыр/ пегин енчке тегрүр қаразы удур; А.- бу йаңлыг болунса ай илиг везир/ бегин инчке тегрүр қарасы удыр; К.-(2224) бу йаңлыг болунса эй элиг вазир/ бэгин инчкэ тэгрүр қарасы удыр.

Кыргызча: вазири болсо жакшы эй, элиг! бегин(энчиге) ырыска жеткирер, (ал) санаа-сыз уктаар.

2261. Р.- пулур пек тилеги анындын төгел/ ижи парча етлүр қайу ерзе хал; А.- болур бег тилеки анындын түкел/ иши барча итлүр қайу ерсе хал; К.-(2225) булур бэг тилэки анындын түкэл/ иши барча этлүр қайу эрсэ хал.

**Кыргызча: болоор бектин тилеги андан түгөл, иши бүтүн
этилээр (аткарылаар) кандай болсо да ахвалы.**

байур өтрү будны хем итлүр или
хазына көпөдүр кутадуур йылы

болур аты менү карымаз болуп
болур орны эдгү карыса улуп

йети бу ажунуң йегей ол ажун
тирилгей кутун тутчы менү узун

элиг суали өгдүлмишке
(элигдин суроосу өгдүлмүшкө)

элиг айды уктум бу сөзлөр өгүн
эди эдгү сөзлөр йорыды бу күн.

2262. Р.- пайур удру путны хем етлүр ели/ казына полур көп
кутадуур йылы; А.- байур өтрү будны хем итлүр или/ хазине көпөдүр
кутадуур йылы; К.-(2226) байур өтрү будны хам этлүр эли/ хазине
көпөдүр кутадуур йылы.

**Кыргызча: эли дагы байып, өлкөсү гүлдөөр, казына көбө-
йүп (ашып-ташып), бек өмүрү кутмандуу өтөр.**

2263. Р.- полур ады менү карымас полуп/ полур үсни едгү
карыза өлүп; А.- болур аты менгү карымаз болуп/ болур орны едгү
карыса улуп; К.-(2227) болур аты мәнү карымас болуп/ болур орны
едгү карыса улуп.

**Кыргызча: болоор (калаар) түбөлүк, карыбас болуп,
болоор жайы(орду) жайлуу, карыса да улгайып.**

2264. Р.- йеди пу ачунук йегей ол ачун/ тирилгей кудун тутчи
менү узун; А.- йиди бу ажунуң йигей ол ажун/ тирилгей кутун тутгы
менгү узун; К.-(2228) йеди бу ажунуң йэгэй ул ажун/ тирилгэй кутун
тутчы мәнү узун.

**Кыргызча: бу дүйнөнүн жыргалын таткан, аркы дүйнөнүн
да жыргалын татаар, жашаар, куттуу (бакты-
луу) узак, түбөлүк.**

2265. Р.- Елик айды уктум пу сөслөр өгүн/ еди еткү сөслөр
йүриди пүгүн; А.- илик айды уктум бу сөзлөр өгүн/ иди едгү сөзлөр

йорыды бү күн; К.-(2229) элик айды уктум бу сөзлэр өгүн/ эди эдгү сөзлэр йуруды бү күн.

Кыргызча: элиг айтты: түшүндүм бу сөздөрдү акыл менен, жакшы сөздөр айтылды бүгүн.

2266. маңа айгыл эмди сү башлар киши
негү тег керек кылса беглер иши

2267. сүсин башласа хам ишин ишлесе
ишин башка элтсе хата тутмаса

2268. айу бер маңа сен қайусы йарар
черигин сөкүп ол йағысын тарар

XXX

ӨГДҮЛМИШ ЭЛИГКЕ СҮ БАШЛАР ЭР НЕГҮ ТЕГ КЕРЕКИН АЙУР

**(Өгдүлмүш Элигке кол баштаар эр кандай болуш
кереги жөнүндө айтат).**

2269. йанут берди өгдүлмиш айды элиг
йағыка тучы болсу үстең элиг

2266. Р.- маңа айгыл емди сү пажлар киши/ негүдек керек кылза пеклер ижи; А.- маңа айгыл емди сү башлар киши/ негү тег керек кылса беглер иши; К.-(2230) мэнэ айгыл эмди сү башлар киши/ нэкү тэг кэрэк кылса бэглэр иши.

**Кыргызча: мага айтып бер эми кол баштаар кишин,
кандай болушу керек, бектерге кылган иши.**

2267. Р.- сүзин пашлаза хем ижин ишлезе/ ижин пашка елтсе хата тутмаза; А.- сүсин башласа хем ишин ишлесе / ишин башка илтсе хата тутмаса(?); К.-(2231) сүсин башласа хам ишин ишлэсэ / ишин башка элтсэ хата тушмэсэ.

**Кыргызча: колду башкарса, да ишин иштесе,
иштеринин аягына чыкса, ката кетирбесе.**

2268. Р.- айу пер маңа сен қайу ер йарар/ черигин сөгүп ол йағыны тежер; А.- айу бир манга сен қайусы йарар/ черигин сөкүп ол йағысын тарар; К.-(2232) айу бэр мэнэ сен қайусы йарар/ чэрикин сөкүб ул йағысын тарар.

Кыргызча: айтып бер(чи) мага- сен , кайсысы(кандайы) жараар, колду женип, ал жоосун таркатаар (качыраар) башчыны.

2269. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды Елик /йагыға түтчи нолгу үстек елик; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг /йагыка түтчи болсу үстенг елиг; К.-(2233) йанут бәрди Өгдүлмиш айды элиг /йагыка тучы болса үстән элиг.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш, айтты Элигке, жоого дайыма болсун колу бийик.

2270. сезиксис керек бегке сү башчысы
йарашмаз йагыдын көтүрсө усы

2271. бу ишке эди курч қатығ эр керек
башында кечүрмиш түкел тоң йүрек

2272. эди улуг иш бу сү башламак
чериг түзмеки хам йагыны сымак

2273. талу эр керек сак бу ишке одуғ
аңар тегмесе бир усалын йодуғ

2270. Р.- сезиксис керек пекке сү пашчызы /йарашмас йагыдын көдүрзе изи; А.- сезиксиз керек бегке сү башчысы /йарашмаз йагыдын көтүрсө усы; К.-(2234) сәзигсиз кэрэк бәгкә сү башчысы /йарашмас йагыдын кәтүрсә усы.

Кыргызча: сөзсүз керек бекке- аскер башчы, жарашпас (айгышкан) жоонун уйкусун кетирген.

2271. Р.- пу ишке еди курч қадық ер керек /пажында кечүрмиш төгел тоң йүрек; А.- бу ишке иди курч қатығ ер керек /башында кечүрмиш түкел тоңг йүрек; К.-(2235) бу ишкә эди курч қатығ эр кэрэк /башында кәчүрмиш түгэл тоң йүрэк .

Кыргызча: бу ишке курч, катуу (бекем) эр керек, башынан көптү кечирген (аткарган) тайманбас (жүз) жүрөк.

2272. Р.- еди өк улук иш пу сү пашламак /черик түсмеги хем йагыны сымак; А.- иди өк улуг иш бу сү башламак /чериг түзмеки

хем йағыны сымак; К.-(2235) эди - өк улуғ иш бу сү башламак /чэрик түсмэги хам йағыны сымак.

**Кыргызча: болот ото улуу иш, бу аскер баштамак,
черик түзүп жана жоону сындырмак үчүн.**

2273. Р.-пу ишке талу өр керек сак одуғ /аңар текмезе пир муфайча йорук; А.- талу ер керек сак бу ишке одуғ /ангар тегмесе бир усалын йодуғ; К.-(2237) талу эр кэрэк сак бу ишкэ удуг /аңар тэгмэсэ бир осалын йудуғ.

**Кыргызча: тандалган эр керек, сак, бу ишке сергек,
ага тийбесин кенебестиктин зыяны.**

2274. ақы алп атым болса алчақ көңүл
тузы этмеки киң не қылқы амул

2275. ақы болғу артуқ сү башлар киши
терилсе аңар өтрү өдрүм башы

2276. үлесе эр атқа қамуғ бар малын
адаш қолдаш эрдеш тутунса қалын

2277. өзүңө бир ат тон толум қодса тап
чавықса ажунда атын йадса тап

2274. Р.- ағы алп едим полза алчақ көңүл /тузы етмеги кең не қылғу амул; А.- ақы алп атым болса алчақ көңүл /тузы етмеки кинг не қылқы амул; К.-(2238) ақы алп атым болса алчақ көңүл/тузы этмэки кэң нэ қылқы амул.

**Кыргызча: (жоо) март, атым алп болсо, ак көңүл,
туз, наны(дасторкону) кең, не пейили кенен
(болсо).**

2275. Р.-ағы полғу артуқ сү пашлар кижі /терилзе аңар утру өтрүм кижі; А.- ақы болғу артуқ сү башлар киши /тирилсе ангар өтрү өдрүм башы; К.-(2239) ақы болғу артуқ сү башлар киши /тирилсэ аңар өтрү өдрүм башы;

**Кыргызча: март болгону артык, аскер(кол) баштаар
кишинин, (анда) ага жыйналаар(кошулаар)
тандалган башчылар.**

2276. Р.- үлезе ер атқа қамуғ пар малын/ адаш йолдош ардаш тудунза қалын; А.- үлесе ер атқа қамуғ бар малын /адаш қолдаш ер-

деш тутунса калын; К.-(2240) үлэсэ эр атқа қамуғ бар малын /адаш
қолдош эрдеш тутунса калын.

**Кыргызча: үлөсө аскерге- бүткүл бар малын,
адаш (дос, жолдош), қолдош, теңтуш тутунса
калын.**

2277. Р.- өзүңге пир ат тон талум тутса теп /чавуқса ачунға
адын йатса теп; А.- өзүңге бир ат тон толум қодса тап /чавықса ажун-
да атын йадса тап; К.-(2241) өзүңге бир ат тон толум қодса таб /
жавықса ажунда атын йадса таб.

**Кыргызча: өзүнө бир ат тон (курал- жабдык) калтырса,
атақ даңқ ааламға чыкса(кетсе) жайылса.**

2278 оғул қыз кишим деп неңин иркмесе
йа йер сув бағым деп күмүш термесе

2279 қылынчын тилмесе қамуғ арзусын
уруп алса берсе бедүтсе күсин

2280 йетүрсе ичүрсе кедүрсе кедим
ат үстем қыз оғлан бу берсе телим

2281 аңар терлүр өтрү көр эрсиг эрен
севүг жан йулуғлап йатур тағ қайан

2278.Р.- оғул қыс кижим теп елик урмаза /йа йер суп пағым
теп күмүш термесе; А.- оғул қыз кишим тип ненгин иркмесе /йа йер
суп бағым тип күмүш термесе; К.-(2242) оғул қыз кишим тэб нэңин
иркмэсэ /йа йэр сув бағым тэб күмүш тэрмэсэ.

**Кыргызча: уул, қыз аялым деп дүйнө жыйбаса,
же жер , суу, бағым деп, күмүш тербесе.**

2279. Р.- қылычын тилезе қамуқ арзусын /уруп алза перзе
педүтсе күзин; А.- қылычын тилесе қамуғ арзусын /уруп алса бирсе
бедүтсе күсин; К.-(2243) қылынчын тилэсэ қамуғ арзусын /уруб алса
бэрсэ бэдүтсэ күсин.

**Кыргызча: орундашын тилесе, бүткүл тилегинин,
жеңип алса, берсе(таратып), чыгарса атагын.**

2280. Р.-йедүрзе ичүрсе кедүрзе кедим /ат устам қол оғлан пу
перзе телим; А.- йитүрсе ичүрсе кедүрсе кедим /ат үстем қыз оғлан

бу бирсе телим; К.-(2244) йэтүрсэ ичүрсэ кэдүрсэ кэдим /ат устам кыз оғлан бу бэрсэ тэлим.

**Кыргызча: жедирсе ичирсе, кийгизсе кийим,
ат, тилде, кыз-уул (күн-кул) берсе болуп көп.**

2281.Р.- аңар терлүр утру көр ерзик ерен/ себүк чан йолуклап тетер пек(?) айан; А.- аңгар тирлүр өтрү көр ерсиг ерен/ севүг жан йулуғлап йатур тағ қайан; К.-(2245) аңар тэрлүр өтрү көр эрсиг эрэн/ сэвүг жан йулуғлап йатур тағ қайан.

**Кыргызча: ага(анын айланасына) жыйналаар, кийин, көр,
баатыр эрендер, асылжандарын багыштап,
тоо асканы жапыраар.**

2282. йүреклиг керек артуқ өглүг керек
көкүзлүг керек хем көңүллүг керек

2283. йағыда керексиз йүрексиз киши
йүрексиз киши ол тишилер иши

2284. йүрексиз кишилер чериг артатур
чериг артаса эр эриг артатур

2285. йағыда йүреклиг серингү керек
йағы ат кемишсе тирингү керек

2282. Р.- йүреклиг керек артуқ өклүк керек /көгүзлүк керек хем көңүллүк керек; А.- йүреклиг керек артуқ өглүг керек /көгүзлүг керек хем көнгүллүг керек; К.-(2246) йүрэкклиг кэрэк артуқ өглүг кэрэк /көгүзлүг кэрэк хам көңүллүг кэрэк.

**Кыргызча: жүрөктүү болуш керек, артыкча (айрыкча)
акылдуу болуш керек, (көкүрөктүү) эр жүрөк
болуш керек жана дагы чечкиндүү болуш
керек.**

2283. Р.- йағыда керексис йүрексис киши /йүрексис кижилер тижилер ежи; А.- йағыда керексиз йүрексиз киши /йүрексиз киши ол тишилер иши; К.-(2247) йағыда кэрэксиз йүрэксиз киши /йүрэксис киши -ул ишэлэр эши.

**Кыргызча: жоодо жүрөксүз (коркок) киши- керексиз жарабас,
жүрөксүз киши, ал, ургаачылар иши.**

2284. Р.-йүрексис кижилер черик ардадур /черик ардаза ер ериг ардадур; А.- йүрексиз кишилер чериг артатур /чериг артаса ер ериг артатур; К.-(2248) йүрэксиз кишилэр чэрик артатур /чэрик арта-са эр эриг артатур.

Кыргызча: жүрөксүз(коркок) кишилер черик(аскерди) бузат, аскер(ин) бузулса, эрлердин да сыймыгы учат.

2285. Р.- йағыда йүреклик серингү керек /йағы ат кемишсе терингү керек; А.- йағыда йүреклиг серингү керек /йағы ат кемишсе тиригү керек; К.-(2249) йағыда йүреклиг сэрингү кэрэк /йағы ат кэ-мишсэ тэрингү кэрэк.

Кыргызча: жоодо жүрөктүүлүк, чыдамкайлык керек, жоосу ат койсо, тирешүү керек.

2286. айыклыг турур бу өлүм белгүлүг
өди келмегинче эр өлмөз күлүг

2287. негү тер эшитгил азыглыг күр эр
өлүмүг унытса йагысын урар

2288. киши өдсүз өлмөз анадын тогуп
нелүк қорқар өзүн йагыны көрүп

2289. айгыка йалын тег эрен тег уруш
ажелсыз өлүм болмаз өзке болуп

2286.Р.- йыйклык турур пу өлүм белгүлүк /өди қалмағынча ер өлмөс күлүк; А.- айыклыг турур бу өлүм белгүлүг /өди келмегинче ер өлмөз күлүг; К.-(2250) айыклык турур бу өлүм белгүлүг /өди кэлмэ-гинчэ эр өлмэс күлүг.

Кыргызча: айкын болот бу өлүм(дүн) (келиши) белгилүү, мезгили келмейинче, эр өлбөс даңктуу.

2287. Р.- негү тер ежиткил арыклар көр ер / өлүмүк унутса йагызын урар; А.- негү тир эшитгил азыглыг күр ер /өлүмүг унытса йагысын урар; К.-(2251) нөкү -тэр эшитгил азыглыг күр эр /өлүмүг унытса йагысын урар.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин азуулуу баатыр эрдин, өлүмдү унутуп (оюна албай) жоосун жеңген.

2288 Р.-кижи өтсис өлмөс анадын тогуп /нелүк коркуп өзүн йагыны көрүп; А.- киши өдсүз өлмөс анадын тогуп/ нелүк коркар өзүнг йагыны көрүп; К.-(2252) киши өдсүз өлмөс анадын тогуб/ нэлүг коркар өзүң йагыны көрүб.

Кыргызча: киши мезгилсиз өлбөс, энеден туулуп, эмнеликтен коркорсуң өзүң жоону көрүп.

2289. Р.- йагыга йалың тек ерген тек уруш/ ачалсыз өлүм полмас ерге полуп; А.- йагыга йалыңг тег ерен тег уруш /ежелсиз өлүм болмаз өзке болуп; К.-(2253) йагыга йалаң- тэг эрэн -тэг уруш /ажалсыз өлүм болмас өзке болуб.

Кыргызча: жооң менен жалындай, эрендердей(уруш) согуш, ажалсыз өлүм болбос өзгөчө болуп(келип).

2290. увутлуғ керек эр увуты үчүн
йағы бирле каршур кодытмаз үчүн

2291. увут бирле йалнук йагысын сачар
йагыда эң ашну увутсуз качар

2292. увутқа болуп корклық алплық кылур
өгүнчк болуп эр өзин өлдүрүр

2293. йүреклиг тигүчи увутлуғ болур
увутлуг киши өлсө уршу өлүр

2290. Р.- обутлуғ керек ер обуды үчүн /йағы пирле каршур казытмас үчүн; А.- увутлуғ керек ер увуты үчүн /йағы бирле каршур кадытмаз үчүн; К.-(2254) овутлуғ кэрэк эр овуты үчүн /йағы бирлэ каршур кадытмас өчүн.

Кыргызча: намыстуу болуш керек эр, ар намыс үчүн, жоосу менен кармашаар, катылбас үчүн.

2291. Р.-обут пирле йалнук йагызын сачар /йагыда ең ашну обутсуз качар; А.- увут бирле йалнгуқ йагысын сачар/йагыда енг ашну увутсуз качар; К.-(2255) овут бирле йалнук йагысын сачар /йагыда эң ашну овутсуз качар.

Кыргызча: намыс менен адам жоосун чачаар(кубалаар), жоодон эң абалы намыссыз качаар.

2292. Р.- обутқа полуп корклуқ алплық кылур/ өгүнчке полуп ер өзүн өлтүрүр; А.-увутқа болуп корклық алплық кылур/ өгүнчке бо-

луп ер өзін өлдүрүр; К.-(2256) овутка болуб корклык алплык кылур /
өгүнчкэ болур эр өзін өлдүрүр.

**Кыргызча: намысты ойлоп коркок) адам) баатырлык)
кылаар), сарсанаа киши өзүн өлтүрөөр.**

2293. Р.- йүреклик тегүчи обутлуғ полур /обутлуғ кижі өлзе
уржу өлүр; А.-йүреклиг тигүчи увутлуғ болур /увутлуғ киши өлсе
уршу өлүр; К.-(2257) йүреклиг тэгүчи овутолуг болур /овутлуғ киши
өлсэ уршу өлүр.

**Кыргызча: жүрөктүү деген ар намыстуу болоор,
ар намыстуу киши өлсө, согушта өлөөр.**

2294. кылынчы оңай болса қодқы көңүл
будунқа севитүр өзін бу йаң ол

2295. иситүр киши көңлин алчақ киши
йыратур эрениг тили эл бушы

2296. бедүк тутса көңлин бу сү башлар эр
сезиксиз йагындын бу эр берге йер

2297. бу көңли бедүк эр усаллык кылур
усал эр йа бузлур йа өдсүз өлүр

2294. Р.- кылынчы оңай полза қоску көңүл /пудунға севидүр
өзін пу терк ол; А.- кылынчы онгай болса қодқы көңүл /будунқа
севитүр өзін бу йаң ол; К.-(2258) кылынчы оңай болса қусқы көңүл /
будунқа сэвитүр өзін бу йаң –ул.

**Кыргызча: мүнөзү жеңил болсо, жайдар көңүлү,
будунга(калкка) сүмөнчүлүктүү кылат өзүн
эң ал.**

2295. Р.- изидүр кижі көңлин алчақ кижі /йырадур ерениң
тыли ол пужы; А.-иситүр киши көңлин алчақ киши /йыратур ерениг
тили ил бусы; К.-(2259) иситүр киши көңлин алчақ киши /йыратур
эрэниг тили ил бушы.

**Кыргызча: жылытаар (ысытаар) киши көңүлүн ак көңүл
киши, жолотпос жаман тилдүү адамдарды эл
бузган.**

2296. Р.- педүк тутса көңлин пу сү пашлар ер /сезиксис
йагыдын пу ер пирге йер; А.- бедүк тутса көңлин бу сү башлар ер /

сезиксиз йагыдын бу ер берге йир; К.-(2260) бэдүг тутса көңлин бу сү башлар эр /сэизгсиз йагыдын бу эр бэркэ йэр.

Кыргызча: бийик тутса көңүлүн(мүнөзүн) бу кол баштаар эр, шексиз бу эрдин жоосу тер менен жер.

2297. Р.- пу көңли пазун ер узаллык кылур/ узал ер йа пузлур йа өтсүс өлүр; А.- бу көңгли бедүк ер усаллык кылыр /усал ер йа бузлур йа өдсүз өлүр; К.-(2261) бу көңли бэдүк эр усаллык кылур /осал эр йа бузлур йа өдсүз өлүр.

Кыргызча: бу мактанчаак киши, осолдук кылаар, осол киши же бузулаар же мезгилсиз өлөөр.

2298. күр эрсиг керек болса кашыг йүлүг
йадылса аты болса чавлыг күлүг

2299. эсизлерке кашыг керек корксалар
йавашларка эдгү керек севселер

2300. сийасет йорытгу керек сү башы
сийасетка ашлыг болур сү иши

2301. сийасет йорытса сү башлыг болур
сүси башлыг эрсе эр ашлыг болур

2298. Р.- көр ерзик керек полза казык йүлүк /йазылза ады полза чаплык күлүк; А.-күр ерсиг керек болса кашыг йүлүг /йадылса аты болса чавлуғ күлүг; К.-(2262) күр эрсиг кэрэк болса кашыг йүлүг /йадылса аты болса жавлуғ күлүг.

Кыргызча: айбат баатыр болушу керек кишинин, келбети сулуу, жайылса аты(аты чыкса) , даанышман данктуу.

2299. Р.-езислерке казыг керек корксалар /йабашларга еткү керек сепселер; А.-исизлерке кашыг керек корксалар /йавашларка эдгү керек севселер; К.-(2263) эсизлэркэ кашыг кэрэк корксалар /йэвэшлэркэ эдгү кэрэк сэвселэр.

Кыргызча: жамандарды (наадандарды) коркутуш үчүн сүр керек, жакшыларды сүйүнтүүгө жакшы (адам) болушу керек.

2300. Р.- сыйасат йорыткү керек сү пажы /сыйасатқа ашлык полур сү ижи; А.- сийасет йорытғу керек сү башы /сийасетқа ашлык болур сү иши; К.-(2264) сийасат йорытғу кэрэк сү башы /сийасатқа ашлык болур сү иши.

Кыргызча: саясат жүргүзө билиш керек аскер башчы, саясатқа ашташат (маш болот) аскер иши.

2301. Р.-сыйасат йорытса сү пашлык полур /сизи пашлык ерзе ер ашлык полур; А.- сийасет йорытса сү башлык болур /сүси башлык ерсе ер ашлык болур; К.-(2265) сийасат йорытса сү башлык болур /сүси башлык эрсе эр ашлык болур.

Кыргызча: саясат жүргүзсө аскер баштуу болоор, аскери баштуу болсо, киши (эр) маш (туу) болоор.

2302 кайу сү болур болсо башсыз бошан
уш ол сү бузулды элиг кеч йашан

2303 эсизлерке хишмет сийасет керек
йана эдгүке тутчы хурмет керек

2304 тегүр эдгүлерке түкел эдгүлүк
севинчин тилегү йүдурмегү йүк

2305 бу эдгүг тилер барча йалнук туруп
киши кул болур эрке эдгү болуп.

2302. Р.- кайу сү полур ерзе пашсыс тезен(?) /ошол сү пузулды елик кеч йажаң; А.- кайу сү болур болса башсыз башанг/уш ол сү бузулды илиг кеч йашан; К.-(2266) кайу сү болур болса башсыз түшэк /ошул сү бузулды элиг кеч йэшэк.

Кыргызча: кайсы бир аскер болгон болсо башсыз (бейбаш) бошон, ошол аскердин бузулганы, элиг узак жашан.

2303. Р.-есизлерке хишмет сыйасат керек /йана еткүге тутчы хурмет керек; А.- исизлерке хашмет сийасет керек /йана едгүке тутчы хурмет керек; К.-(2267) эсизлэркэ хашмат сийасет кэрэк /йана эдгүкэ тутчы хурмат кэрэк.

Кыргызча: эссиздерге адептүүлүктү саясат менен үйрөтүү керек, жана жакшы жолго баштоочу урмат керек.

2304. Р.-уларга тегүргү керек түкөл еткүлүк /сөвүнчин тилегү йүдурмегү йүк; А.-тегүр едгүлерке түкөл эдгүлүк /сөвинчин тилегү йүдурмегү йүк; К.-(2268) тэгүр эдгүлэркэ түкөл эдгүлүк /сэвинчин тилэгү йүдурмэгү йүк.

Кыргызча: тийгиз (кылгын) жакшыларга түгөл жакшылык, жеңилдет жүгүн, тилеги орундап сүйүнсүн.

2305. Р.- пу еткү тилер парча йалнуқ туруп /кижи кул полур ерге еткү полуп; А.- бу эдгүг тилер барча йалнгуқ туруп /киши кул болур ерке едгү болуп; К.-(2269) бу эдгүг тилэр барча йалнуқ туруб /киши кул болур эркэ эдгү болуб.

Кыргызча: бу жакшылыкты тилээр- бардык адамдар туруп, жакшылыкка дайым тураар кишилер кул болуп.

2306. негү тер эшитгил эй кылкы тузүн
бу бейтиг оқығыл авынғыл өзүн

2307. бош азад киши барча эдгү кулы
сен эдгү кылу көнилик йолы

2308. кишилик кылурқа киши бол тушы
киши мундаг урды кишилик улы

2309. керек сү башыңа бу бир кач кылык
йағыка йүз урса бу түзсе йорык

2306. Р.-негү тер ежиткил ай кылғы тузүн /пу пейтик оғуғыл абынғыл өзүн; А.- негү тир эшитгил ай кылкы түзүн /бу бейтиг оқығыл авынғыл өзүн; К.-(2270) нэкү тэр эшитгил эй кылкы түзүн /бу байтыг оқығыл авынғыл узун.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, эй! кылыгы түзүм, бу бейитти окугун, кангын өзүң.

2307. Р.- пош азат кижипарча кулы /сен еткү кылу ач көнилик йолы; А.- бош азад киши барча едгү кулы /сен эдгү кылу ач көнилик йолы; К.-(2271) бош азад киши барча эдгү кулы /сэн эдгү кылу ач көнилик йолы.

Кыргызча: эркин, азат (бош) кишилер- баарысы жакшылыктын кулу, сен жакшылык кылып, ач көңүлдүн жолун.

2308. Р.- кижилик кылурға кижипол теши /кижи мундақ урды кижилик улы; А.- кишилик кылурқа киши бол тушы /киши мундақ урды кишилик улы; К.-(2272) кишилик кылурқа киши бол тушы /киши мундақ урды кишилик улы.

Кыргызча: кишичилик кылгандарга-киши бол дайыма, кишилер ушундайча (мындайча) курган, кишичиликтин негизин.

2309. Р.-керек сү пажынға пу пир кач кылык /йағыға йүс урза пүдүрзе йудык; А.- керек сү башынға бу бир кач кылык /йағықа йүз урса бу түзсе йорык; К.-(2273) кэрэк сү башынға бу бир кач кылык /йағықа йүз урса бу түзсэ йорык.

Кыргызча: аскер башчыга бир канча өнөр керек, жоосуна беттешкенде, бу, түзө билсин айла.

2310. йағыда көр арслан йүреки керек
қарыштукта эсри билеки керек

2311. тоңуз тег титимлиг бери тег күчи
адығлайу азғыр қутуз тег күчи

2312. йана алчы болса қызыл түлкү тег
титир бургасы тег көр өч сүрсе кег

2313. сағызганда сакрақ керек тутса өз
қайа қузғуны тег йырақ тутса көз

2310. Р.- йағыда көр арслан йүреки керек /қарыштукта ашры пилеги керек; А.- йағыда көр арслан йүреки керек /қарыштукта ерси билекти керек; К.-(2274) йағыда күр арслан йүрэки кэрэк /қарыштукта асры билэк йорык.

Кыргызча: жоодо көр, арстан жүрөктүү болуш керек, кармашканда кабан билектүү болуш керек.

2311. Р.- тоңус тек йедимлик перү тек күчи /адықлайу аксун кодуз тек өчи; А.- тоңуз тег титимлиг бери тег күчи /адығлайу азғыр қутуз тег өчи; К.-(2275) тоңуз -тэг тэтимлиг бэри тэг күчи /адығлайу ыргар қотуз- тэг өчи.

Кыргызча: доңуздай көктүгү (салуулугу), бөрүдөй күчү, айудай айлaker, котоздой өчтүү болуш керек.

312. Радловдо 2313-бейит менен орун алмашып келет: йана алчы полза кызыл түлкү тек /тебе(?) пуғрасы тек көр өч сүрзе кек; А.- йана алчы болса кызыл түлкү тег/ титир буғрасы тег көр өч сүрсө кек; К.-(2276) йэмэ алчы болса кызыл түлкү -тэг /тэтир буғрасы тег көр өч сүрсө кэг.

Кыргызча: дагы (жана) айлакерлиги болсо, кызыл түлкүдөй, титир буурасындай, көр, өч сүрсө кек.

2313. Р.- сагыскандын сакрак керек тутса өс /кайа кускуны тек йырак тутса көз; А.- сағызганда сакрак керек тутса өз /кайа кузгуны тег йырак тутса көз; К.-(2276) сағызганда сакрэк кэрэк тутса өз /кайа кузгуны тэг йырак тутса көз.

Кыргызча: сағызгандан сагыраак өзүн тутуш керек, аска(кайы) кузгундай алыстан көрүү керек.

2314. улуг тутса хамйет көр арсланлайу
үги тег усуз болса тунле сайу

2315. бу йаңлар биле эр йагычы болур
йагычы болур хам йарагчы болур

2316. йагычы йарагчы киши ол тучы
йагы санчгучы хам йетүрген учы

2317. тузы этмеки хам ашы кең керек
аты тон толумны аңар тең керек

2314. Р.- педүн тутса химмет көр арсланлайу /үги тек узус полза тунле сайу; А.- улуг тутса хамйет көр арсланлайу /үги тег усуз болса тунле сайу; К.-(2278) улуг тутса хамйет көр арсланлайу /өги-тэг усуз болса тунлэ сайу.

Кыргызча: арстандай баатыр тутса улуу өзүн, үкөдөй уйкусуз болсо түндө көргүч дайым.

2315. Р.- пу неңлер пиле ер йагычы полур /йагычы полурда йаракчы полур; А.- бу йаңлар биле ер йагычы болур /йагычы болур хем йарагчы болур; К.-(2278) бу йаңлар билэ эр йагычы болур /йагычы болур хам йарагчы болур.

Кыргызча: мындай сапаттары менен киши жоокер болоор, жоокер болоор дагы жарактуу болоор.

2316. Р.- йагычы йаракчы кижил ол түчи /йагы сыгучы йедүрген очил; А.- йагычы йарагчы кишил ол түчил /йагы санчгучы хем йетүрген учыл; К.-(2280) йагычы йарагчы кишил- ул түчыл /йагы санчгучы хам йетүргән өчил.

Кыргызча: жоокерге жарактуу кишил, ал, ар дайым даяр, жоосун жанчып, дагы өчүн бербей.

2317. Р.- тузы етмегил кең ажил кең керек /ады тон толумыл аңар тең керек; А.- тузы етмеки хем ашыл кенг керек /аты тон толумыл аңар тенг керек; К.-(2281) тузы этмәки хам ашыл кәң кәрәк /аты тон толумыл аңар тәң кәрәк.

Кыргызча: туз, наныл дагы жеген ашыл кең (ирил) болуш керек, ат тону куралыл (курал жабдыгы) анын толук болуш керек.

2318. аш ичгү туз этмек йадар әр аты
аш ичгү туруп бу тирилик отыл

2319. негү тер эшитгил ыла атлыгы
туз этмек кеңүт әй кишил кутлугыл

2320. кү чав ат тилсе туз этмек йетүр
тиригилк тилесе аны оң йетүр

2321. кишилик кылыглы ынанчлыг акыл
туз этмек хаки деп отер әр хаки

2318. Р.- аш ичкү тус етмек йадар ер ады /аш ичкү туруп пу тирилик оды; А.- аш ичгү туз етмек йадар ер аты /аш ичгү туруп бу тирилик отыл; К.-(2282) аш ичгү туз этмәк йадар әр аты /аш ичгү туруп бу тирилик отыл.

Кыргызча: аш, ичимдик, - туз нан жайаар адам атың, аш(тамак), ичимдик болот тирүүлүктүн дарысыл.

2319. Р.- негү тер ежиткил хиле атлыгы /тус етмек кең көрдү кижил кутлугыл; А.-негү тер ешитгил ыла атлыгы /туз етмек уингүт ай кишил кутлугыл; К.-(2283) нәкү тәр эшитгил ыла атлыгы /туз этмәк кәңүт әй кишил кутлугыл.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин бир ыла аттуунун, туз, нанындын (дасторконунду) кеңейт әй, кишил куттуусу.

2320. Р.- көр ат чап тилезе тус етмек йедүр /тириклик тилезе ашны ок йедүр; А.- кү чав ат тилсе туз этмек йитүр /тириглик тилесе аны оң йетүр; К.-(2284) кү жав ат тилэсэ туз этмэк йэтүр /тириглик тилэсэ аны- ок йэтүр.

Кыргызча: атак- даңк чыгарууну кааласаң, туз нанынды жегиз, тирүүлүктү тилесен буларды ишке ашыр.

2321. Р.- кижилик кылыклы ынанчлык агы /тус етмек агыдып өдөр ер агы; А.-кишилик кылыгылы ынанчлык агы /туз етмек хагы тип өтөр ер хагы; К.-(2285) кишилик кылыгылы ынанчлык агы /туз этмэк хагы тэб өтэр эр хагы.

Кыргызча: адамкерчилик кылуу керек, ынансын акысына, туз, нан деп өтөөр кишилердин акысы(эмгеги).

2322. улуглук тилсе аш ичгү үлө
 узун йаш тилесе булур аш биле

2323. керек хайл башыңа бу бир кач кылык
 этилсе иши өтрү түзсэ йорык

2324. сөзи чын керек болса кавли бүтүн
 улуг болса йалган ынанмаз будун

2325. экинчи акылык керек берсе нең
 саранка йумытмаз киши алгу йаң

2322. Р.- улулук тилзе аш ичкү үлг /узун йаш тилезе полур аш пиле; А.- улуглук тилесе аш ичгү үлө /узун йаш тилесе булур аш биле; К.-(2286) улуглук тилэсэ аш ичгү үлэ /узун йаш тилэсэ булур аш билэ.

Кыргызча: улуулукту кааласаң(тилесен) аш, ичимдик бер(үлө), узак жаш тилесен, келээр-аш менен бирге.

2323.Р.- керек сү ижинге пу пир кач кылык /единзе ижи удру түссе йорык; А.- керек хайл башыңа бу бир кач кылык /итилсе иши өтрү түзсэ йорык; К.-(2287) кэрэк хайл башыңа бу бир кач кылык/этилсэ иши өтрү түзсэ йорык.

Кыргызча: топ аскер башчысына керек, бир канча сапат, иштери бүтөт, түзүлөт(чыңалат) тартиби.

2324 Р.- сөзи чын керек полза кавли пүдүн/ улук полза йалган ынанмас пудун; А.- сөзи чын керек болса кавли бүтүн /улуг болса йалган ынанмас будун; К.-(2288) сөзи чын кэрэк болса кавли бүтүн /агар болса йалган ынанмас будун.

**Кыргызча: сөзү чын болуш керек, кеби туура (бүтүн),
улугу болсо жалганчы , ынанбас будун.**

2325. Р.- игинчи агылык керек перзе нең /саранга йумытмас кижи алгу нең; А.- икинчи акылык керек берсе нең /саранка йумытмаз киши алгу йанг; К.-(2289) экинчи акылык кэрэк бэрсэ нэн/саранка йумытмас киши алгу йаң.

**Кыргызча: экинчи (ден) март болуш керек беосе дүйнө,
сараңга кишилер кошулбас (бирикпес) бу
сөздөн.**

2326. үчүнчи йүреклик керек кегси күр
йүрексиз йагы көрсө иглеп йатур

2327. бу төртүнч керек алчы хиле билир
бу хиле билир эрке арслан улыр

2328. тетилик керек хем топулса чериг
йетилик керек кед комытса эриг

2329. бу эрдем биле болса сү башчысы
йагы санчга йадга йагының күси

2326. Р.- үчүнчи йүреклик керек кегси көр /йүрексиз йагы көрзе иклеп йадур; А.-үчүнчи йүреклиг керек кегси күр /йүрексиз йагы көрсө иглеп йатур; К.-(2290) үчүнчи йүрэклик кэрэк кэкси күр /йүрэксиз йагы көрсэ иглэб йатур.

**Кыргызча: үчүнчү (дөн) жүрөктүү болуш керек тайман-
баган, жүрөксүздөр (коркоктор) жоону көрсө,
бүктүшүп (ийилип) жатаар.**

2327. Р.- пу төртүнч керек алчы хиле пилир /пу хиле пилүр ерге арслан улыр; А.- бу төртүнч керек алчы хиле билир /бу хиле билир эрке арслан улыр; К.-(2291) бу төртүнч кэрэк алчы хилэ билир /бу хилэ билир эркэ арслан елир.

**Кыргызча: бу төртүнчү (дөн) болуш керек амалкөй айла
билген, бу айла билген адамга арстан (өзү) баш
ийген.**

2328. Р.- дейимлик керек хем тудулза черик /едиклик керек кет камытса ерик; А.- титимлик керек хем топулса чериг /йителик керек кед комытса ериг; К.- (2292) тэтилик кэрэк хам түбүлзэ чэрик /йэтилик кэрэк кэд комытса эрик.

Кыргызча: татымдуу болуш керек дагы, как жарып топко тийген, кызытып адамдарды жетилдирген.

2329. Р.- пу ердем пиле полза сү пашчызы /йагы йанчка йатка пу пеклик күзи; А.- бу ердем биле болса сү башчысы /йагы санчга йадга йагының күси; К.- (2293) бу эрдэм билэ болса сү башчысы /йагы санчга йудга йагының күси.

Кыргызча: мындай эрдемдикти билген болсо, аскер башчы, жоосун сайып(жеңип), душманынын зоболун түшүрөт.

2330. бу йаңлык сү башчы бу сү башласа
элиг булга душман өзе ишлесе

2331. йүз урса йагыка бу сү башчысы
өдуг тургу тун күн кетирсе усы

2332. өкүш эр керексиз эр одрүм керек
эр өдрүм болунса толум тум керек

2333. өкүш сү чериг эрсе башсыз болур
бу башсыз чериг сү йүрексиз болур

2330. Р.- пу йаңлык сү пашчы сүни пашлаза /елик пилге душман өзе ишлезе; А.- бу йаңлык сү башчы бу сү башласа /елиг булга душман өзе ишлесе; К.- (2294) бу йаңлык сү башчы бу сү башласа /элиг булга душман үзэ ишлэсэ.

Кыргызча: мындай эр, аскер башчы- кол башталса, колу(бийлиги) артар душман үстүнөн.

2331. Р.- йүс урса йагыга пу сү пашчызы /одук тургу түн күн кедүрзе узы; А.- йүз урса йагыка бу сү башчысы /одук тургу тун күн кетирсе усы; К.- (2295) йүз урса йагыка бу сү башчысы /удук тургу тун күн кэтэрсэ усы.

Кыргызча: бет алса (жүз бурса) жоого, бу , аскер башчысы, сак(ойгоо) турсун күн, түн, кетирсин уйкусун.

2332. Р.- өгүш сү керексис ер өтрүм керек /ер өтрүм пулылза толум том керек; А.- өкүш ер керексиз ер өдрүм керек /ер өдрүм болун са толум тум керек; К.-(2296) өкүш эр кэрэксиз эр өдрүм кэрэк /эр өдрүм болунса толум тум кэрэк.

Кыргызча: көп кишилер керексиз (пайдасыз), тандалган эрлер (адамдар) керек, тандалган эрлер (адамдар) болсо, курал- жарак мол керек.

2333. Р.- өгүш сү черик урза пашсыс полур /пу пашсыс сү пашлар ер еңсис полур; А.- өкүш сү чериг ерсе башсыз болур /бу башсыз чериг сү йүрексиз болур; К.-(2297) өкүш сөсү чэрик эрсэ башсыз болур /бу башсыз чэрик сү йүрэксиз болур.

Кыргызча: көп (төгөн) аскер, черүү болсо башсыз (башаламан) болоор, бу башаламан болгон аскер, черик жүрөксүз (коркок).

2334. сынамыш йагычы киши теңлемиш
он эки миң эр сү өкүш сү темес

2335. чериг санчмыш алп эр тутузмыш айу
маңа төрт миң эр сү түкел сү тейү

2336. калың сү йайылса ичин булгашур
аны этсе болмаз йарагсыз тушур

2337. чавыкмыш күр алп эр йеме сэзлемиш
эр эдрүм керек сү толумлуг темиш

2334. Р.-сынамыш йагычы кижиги теңлемиш /азы иги миң ер өгүш сү темиш; А.- сынамыш йагычы киши теңглемиш /он ики миңг ер сү өкүш сү тимиш; К.-(2298) сынамыш йагычы кишиг таңламас /он экки миң эр сү өкүш сү тэмэс.

Кыргызча: сыналган жоокер киши айткан экен, он эки миң аскер көп кол эмес.

2335. Р.-черик санчмыш алп ер ебүрмиш айу/ маңа төрт мин ер (тек) түгэл түзер тейү; А.- чериг санчмыш алп ер тутузмыш айу /манга төрт минг ер сү түкел сү тийү; К.-(2299) чэрик санчмыш алп эр тутузмыш айу/ мэнэ төрт миң эр сү түгэл сү тэйү.

Кыргызча: жоо сайган алп эр дагы айткан экен, мага төрт миң аскер болсо түгөл жетет деп.

2336. Р.-калың сү йадылза ичин пулгашур /аны етсе полмас йараксыз түжүр; А.- калың сү йайылса ичин булгашур /аны итсе болмаз йарагсыз тушур; К.-(2300) калың сү йайылса ичин булгашур /аны этсэ болмаз йарагсыз түшүр.

Кыргызча: калың (көп) аскер (кол) жайылса ичинен бузулаар, аны жолго салып болбос, жараксыз болоор.

2337. Р.- чавукмыш көр алп ер таза сээлемиш /ер өтрүм тиле хем толум том темиш; А.-чавыкмыш күр алп ер йиме сээлемиш /ер өдрүм керек сү толумлуг тимиш; К.-(2301) жавыкмыш күр алп эр йэмэ сээлэмиш /эр эдрүм кэрэк сү толумлуг тэмиш.

Кыргызча: даңктуу баатыр алп дагы айткан экен, тандалган жоокер керек, аскердин саны эмес.

2338. негү тер атыкмыш йагычы эшит
бу сөз эштип өтрү өзүңке иш эт

2339. өкүш сү тилеме эр өдрүм тиле
эр өдрүм тиле хем толум түм биле

2340. этиглиг аз эдгү өкүште көрү
телим тушты артак өкүш сү биле

2341. йагык калы йортса сү башлар эр
йақын тутгу өзке йагыг ишлер эр

2338. Р.- адыкмыш йагычы негү тер ежит /пу сөс ежит удру өзүңе иш ет; А.- негү тир атыкмыш йагычы ешит /бу сөз эштип өтрү өзүңгке иш ит; К.-(2302) нэкү тэр атыкмыш йагычы эшит /бу сөз эштиб өтрү өзүңкэ иш эт.

Кыргызча: эмне деп айтканын атактуу жоокердин эшит, бул сөзүн эшитип, кийин өзүңө сабак эт.

2339. Р.- өгүш сү тилеме ас өтрүм тиле /ес өтрүм тиле хем толум том тиле; А.- өкүш сү тилеме ер өдрүм тиле /ер өдрүм тиле хем толум түм биле; К.-(2303) өкүш сү тилэмэ эр өдрүм тилэ /эр өдрүм тилэ хам толум түм тилэ.

Кыргызча: аскердин көптүгүн (санын) тилебе, эрлердин тандалганын (пайдалуусун) тиле, тандалган эрлерди кааласан, курал жарагын толуктай бил.

2340. Р.- едикли ас еткү өгүште көрү /телим тушти ардак өгүш сү тиле; А.- итиглиг аз едгү өкүште көрү /телим тушты артак өкүш сү биле; К.- (2304) этиглиг аз эдгү өкүштө көрү /тэлим тушти артак өкүш сү билэ.

Кыргызча: тартиптүү (болоор) , азы жакшы, көптөн көрө, ириген көптөн чыгар, бузуклук иштер.

2341. Р.- йагыга халы йортса сү пашлар ер /йагын тутку өске йагык ишлер ер; А.- йагыка қалы йортса сү башлар ер /йакын тутгу өске йагыг ишлер ер; К.- (2305) йагыка қалы йортса сү башлар эр / йакын тутгу өзкэ йагыг ишлэр эр.

Кыргызча: жоого эгер аттанса (жортсо) кол баштаган эр, жакын тутса өзүнө жоо сайуучу эрлерин.

2342. адыргу өдүргү йезек тутгақы
йырак тутгу саклап кези кулгақы

2343. йезек хем телим йетсе тутгак кетип
йагыг басгу болса урунса қайып

2344. сүсин этсе йапса ма йортуг түзуп
кидин калмаса эр йа өндүн өзуп

2345. түшүн билсе йортуг түзе билсе кед
эр ат тутса сақчы одуг турса кед

2342. Р.- адыргу өдүргү йезек тутгақы /йырак тутку саклап кези кулгақы; А.- адыргу өдүргү йезек тутгақы /йырак тутгу саклап кези кулгақы; К.- (2306) адыргу өдүргү йээк тутгақы /йырак тутгу са-
кляб кэзи кулгақы.

Кыргызча: атайлап таңда (кароолчуну) күзөт(чү)нү, карма, көзүң ачык, кулагың сак болот алыска.

2343. Р.- йезек хем талым тутса тутқақ кенет /йагык паску пол-
за урунза қанат; А.- йезек хем телим йетсе тутгак китип /йагыг басгу болса урунса қайып; К.- (2307) йээк хам тэлим йэтсэ тутгак кэтиб /
йагыг сыгу болса уру сақаныб.

Кыргызча: чалгын (чылар) жана сакчылар билсе чектин жайын, жооңу басууга болот капыстан андып.

2344. Р.- сүзин етсе тутсу пу йуртық түзуп /кедин калмаза ер
ма өндин үзүп; А.- сүсин итсе йапса ма йортуг түзуп /кидин калмаса

ер йа өнгдүн өзүп; К.-(2308) сүсин этсэ йапса нэ йортуг түзүб /кэдин калмаса эр йа өндүн өзүб.

Кыргызча: колун (өнүттө) жашырса, сакчы(лары) түзүп, кийин (артта) калбаса, эрлер алдыга озуп кет-пес.

2345. Р.- түжүн пилзе йуртык түзе пилзе кет /йырак тутса сакчы одуг турза кет; А.- түшүн билсе йортуг түзе билсе кед /ер ат тутса сакчы одуг турса кед; К.-(2309) түшүн билсэ йортуг түзэ билсэ кэд /эрэт тутса сакчы удуг турса кэд.

Кыргызча: түшүнө билсе, жортуулду түзө билсе колун курап күзөтчүн сак турса.

2346. йорыкын күдөзсе алам башлар эр
өңи турмаса бир йагыг ишлер эр

2347. түшүрсө тойуг кед көрүп берк йериг
йырак ыдмаса тыдса йыгса эриг

2348. усал болмаса болса артуг одуг
усал болса тегрүр басымчы йодуг

2349. йагыка йагуса йезекин алу
түшүрсө тойуг көрсө от сув талу

2346. Р.- йорыгын күдөсө а лам пашлар ер/ орын пермезе пир йагыг ишлер ер; А.- йорыкын күдөзсе а лам башлар ер /өңги турмаса бир йагыг ишлер ер; К.-(2310) йорыкын күзсэ алам башлар эр /өңи турмаса бир йагыг ишлэр эр.

Кыргызча: жортуул баштаган эр күзөтсүн колду бейгам болбой, өнүттө турбасын жоонун бири, аскериндин бири ажырап четте калбасын.

2347. Р.- түжүрзе тонык кет кореп перк черик /йырак ытмаза күтсө йыкса ерик; А.- түшүрсө тойуг кед көрүп берк йириг /йырак ыдмаса тыдса йыгса ериг; К.-(2311) түшүрсэ тутуг кэд көрүб бэрк йэри /йырак ыдмаса тыдса йыгса эри.

Кыргызча: кайратман эрди курап, белүктү ыңгайлуу жерге бекитсин, ыраак жибербесе, бардык колду тылда жыйсын.

2348. Р.- узал полмаса полза артуқ одук /узал полза тегрүр кешимчи йудук; А.- усал болмаса болса артуқ одук /усал болса тегрүр басымчы йодук; К.-(2312) осал болмаса болса артуқ удук /осал болса тегрүр басымчы йудук.

**Кыргызча: бейгам болбой, айрыкча сак болсо,
бейгам болсо, тийгизээр басымчы кордугун.**

2349. Р.- йагуга йагуза йезегин алу /түжүрзе тонук керзе от суп талу; А.- йагыка йагуса йезекин алу /түшүрсө тойуг көрсө от сув талу; К.-(2313) йагыка йагуса йээкин алу /түшүрсө тутуг көрсө от сув талу.

**Кыргызча: жогоо кабышса, алдыңкы катардагы (сапаты)
алып, түшүрсө олжону көп, от (чөп) сууну
камдай билсе.**

2350. сүсин кед күдөзсе тил ычгынмага
сүси аз өкүшин йагы ьбилмесе

2351. катыглангу ашну тил алгу керек
бу тилдин йагы кылкы билгү керек

2352. аңар теңдесе өтрү итсе ишин
йагы бойны йенчсе кетерсе башын

2353. бу саклык болур хам одуглук болур
йагыда кайусы сақ эрсе унур

2350. Р.- сезин кет күдөссө тыл ычкынмаза /сизи аз өгүжин йагы пилмезе; А.-сүсин кед күдөзсе тил ычгынмаса /сүси аз өкүшүн йагы билмезе; К.-(2314) сүсин кэд күдээсэ тил ычгынмаса /сүси аз өкүшин йагы билмээз.

**Кыргызча: колун өтө күзөтсө, жоого алдырбаса тил,
колдун оң- көбүн жоого билдирбесе.**

2351. Р.-кадыклангу ашну тыл алгу керек /пу тылдын йагы кылгын пилгү керек; А.-катыглангу ашну тил алгу керек/ бу тилдин йагы кылкы билгү керек; К.-(2315) катыглангу ашну тил алгу кэрэк /бу тилдин йагы кылкы билгү кэрэк.

**Кыргызча: чоң айлакерлик менен тил алыш керек,
бу тилден жоонун кылыгын (сырын) билиш
керек.**

2352. Р.- аңар теңлезе утру кылза ижин /йагы пойны йанча кетерзе пажын; А.-анчар теңглесе өтрү итсе ишин /йагы бойны йенчсе китерсе башын; К.-(2316) агар тыңласа өтрү этсэ ишин /йагы бойны йанчсе кэтэрсэ башын.

**Кыргызча: аны тыңдаса, анан этсе иш(тер)ин,
жоо мойнун кыйса, кетерсе башын.**

2353. Р.- пу саклык полур ам одуклук полур /йагуга кайузы сақ ерзе урур; А.- бу саклык болур хем одуглук болур /йагыда кайусы сақ ерсе унур; К.-(2317) бу саклык болур хам удуглук болур /йагыда кайусы сақ эрсэ үнүр.

**Кыргызча: бу сактык болсо, уйкусуз болоор,
жоодо кайсысы(кимиси) сак болсо(ал) күчтүү.**

2354. одуг бег сези көр бүке йолгылыг
көр арслан мүнүгли қылыч камчылыг

2355. йагы санчгуқа тутгу эки толум
бу эки толумдын йагы йер өлүм

2356. эң ашну йагыка керек хиле ал
бу хиле биле кыл йагы меңзи ал

2357. экинчи бу саклык одуглук турур
кайусы сақ эрсе ол үстең болур

2354. Р.- одук пек сези көр пеге йолчылык/ көр арслан мүнүкли қылыч камчылык; А.- одуг бег сези көр бүке йолчылык /көр арслан мүнүгли қылыч камчылык; К.-(2318) удуг бэг сззи көр бэгэ йолчылык /күр арслан мүнүгли қылыч камчылык.

**Кыргызча: акылдуу (ойгоо, сергек) бек сөзүн көр, эржол
көрсөтөөр, арстанды минсең, кылыч менен
камчылан.**

2355. Р.- йагы санчкуга тутку иги талум /пу иги талумдын йагык йер өлүм; А.-йагы санчгуқа тутгу ики толум /бу ики толумдын йагы йир өлүм; К.-(2319) йагы санчгуқа тутгу эки толум /бу эки толумдын йагыг йэр өлүм.

**Кыргызча: жоону (жанчууга) сайууга (жеңүүгө) эки курал
камда, бу эки куралдан жоо жээр (табаар) өлүм.**

2356. Р.- ең ашну йагыга керек хиле ал /пу хиле пиле кыл йагы менен ал; А.- енг ашну йагыга керек хиле ал /бу хиле биле кыл йагы менен ал; К.-(2320) эң ашну йагыга кэрэк хийа ал /бу хийла билэ кыл йагы менен ал.

**Кыргызча: эң башкасы жоого керек айла амал,
бу айла менен жоонду кызарт.**

2357. Р.- игинчи пу саклык одуклук туруп /кайузы сак ерзе ол үстөң полур; А.- икинчи бу саклык одуклук туруп /кайузы сак ерзе ол үстөңг болур; К.-(2321) экинчи бу саклык удуклук туруп /кайузы сак ерзе ул үстөң болур.

**Кыргызча: экинчиси- бу сактык этияттык болот,
кимиси сак болсо ал үстөмдүк кылат.**

2358. кайузы сак эрсе йагыда одук
сезиксиз йагыга бу тегрүр йодук

2359. йагың сү телим тутса азрак сениң
тоқышка эвинме йараг көр аның

2360. йарасгу йарагы бар эрсе йараш
йок эрсе йарыклан бил алшып күреш

2361. акатыглан усандур уса бас кече
кече аз өкүшүг не билгей ача

2358. Р.- кайузы сак ерзе йагыда одук /сезиксиз йагыга пу тегрүр йодук; А.- кайузы сак ерсе йагыда одук /сезиксиз йагыга бу тегрүр йодук; К.-(2322) кайузы сак эрсэ йагыда удук /сезиксиз йагыга бу тегрүр йодук.

**Кыргызча: кимиси сак болсо жоодо сергек,
шексиз жоосуна тийгизээр азап.**

2359. Р.- йагы сү телим полза азрак сениң /тогышка эвинме йарак көр инин; А.- йагың сү телим тутса азрак сениң /тоқышка эвинме йараг көр аның; К.-(2323) йагың сү телим тутса азрак сениң /тоқышка эвин ак йараг көр аның.

**Кыргызча: жоон көп аскер тутуп, азыраак болсо сеники,
сайышка (беттешүүгө) шашылба, топто күчтү
аны үчүн.**

2360. Р.- йарашку йарагы бар ерзе йараш /йок ерзе йарыклан пел алшып күреш; А.-йарасгу йарагы бар ерсе йараш /йок ерсе йарыклан бил алшып күреш; К.-(2324) йарашгу йарагы бар эрсэ йараш /йок эрсэ йарыклан бэл алшыб күреш.

**Кыргызча: жарашууга ылаажы болсо, жараш,
жок болсо, жараткан, бел байлап (алышып)
күрөш.**

2361. Р.- укадыклап узандур аза пас кече /кече ас өгүжуң не билген ача; А.- катыглан усандур уса бас кече /кече аз өкүшүг не билгей ача; К.-(2325) катыглан осандур уса бас кэчэ /кэчэ аз өкүшүг нэ билгэй ача.

**Кыргызча: кайраттан, кечинде уйкуда бас(жоону),
түндөсү(кечиндеси) азбы көппү колуң ким
билет канча.**

2362. калы басгука булмаса сен йары
йалавач ыдып сен бар элеш йоры

2363. тилин арсың эл бол күдзгил өзүң
токышка эвинмегү кесгил созүң

2364. такы болмаз эрсе йагы ограса
токышмак тилесе көңүл бермесе

2365. узатма ишинч чсен сериг тер токыш
үле нең эриг өг токыш ат окыш

2362. Р.- калы паскуга пулмаза сен йери /йалавач ыдып сен пир аилаш йүри; А.- калы басгука булмаса сен йары /йалавач ыдып сен бар иллеш йоры; К.-(2326) калы басгука булмаса сэн йоры /йалавач ыдыб сэн бар эллеш йуры.

**Кыргызча: эгер басууга болбосо, арга сен бар(гын),
элчи жиберип, сен элдешке бар.**

2363. Р.- тылын ашкак ел пол күдескил өзүң /тогушка ебинмегү кескил сөзүң; А.-тилиң арсык ил бол күдзгил өзүң /токышка ивинмегү кесгил сөзүңг; К.-(2327) тилин арсык эл бол кэдзгил өзүң /токушка эвинмэгү кэсгил сөзүң.

**Кыргызча: сөзүң этийат бол, абайла өзүңдү сакта,
кармашка ашыкпагын, абайла сөзүңдү.**

2364. Р.- тагы полмас ерзе йагы ограса /тогушмак тилезе көңүл пермезе; А.- такы болмаз ерсе йагы ограса /токышмак тилесе көңүл бирмесе; К.-(2328) такы болмас эрсэ йагы ограса /токышмак тилэсэ көңүл бэрмэсэ.

Кыргызча: (дагы) буга болбой, жоо андыса, (согушмак) согушту тилеп, (жашырууга) көңүл бербесе.

2365. Р.- узатма ижиң сен черик пер тогуш /үлө нең ерик өк тогуш ет угуш; А.-узатма ишинг сен чериг тир токыш /үлө неңг ериг өң токыш ат оқыш; К.-(2329) узатма ишиң сэн чэрик тэр токыш /үлэ неңг эриг өг токыш ат уқыш.

Кыргызча: узатпа ишинди сен, кө кура, согуш, эрлерге мүлк үлө, чакырып ураанда колду башта.

2366. токышыг узатса йагы өглөнур
өкүш көрсе эрниң көзи өгрөнүр

2367. негү тер эшитгил йагы санчмыш эр
башында кечүрмиш көзүн көрмиш эр

2368. көүшмез йагының күси кед йырак
көрүшсе басынур көрүгли карак

2369. йагыка йалың тег неңин алмасу
узатса басыттың йети кыл адак

2366. Р.- тогушук узатса йагы өклөнүр /өгүш көрзе ас нең көзү өгрөнүр; А.-токышыг узатса йагы өглөнур /өкүш көрсе ернинг көзи өгрөнүр; К.-(2330) токышыг узатса йагы өглэнур /өкүш көрсэ эрниң көзи өгрэнүр.

Кыргызча: чабышты созуп койсон, жоо үйүр алаар, көтү көрсө, кишинин көзү үйүр алаар.

2367. Р.- негү тер ежиткил йагы санчмыш ер /пажында кечүрмиш көзүн көрмиш ер; А.-негү тир эшитгил йагы санчмыш ер /башында кечүрмиш көзүн көрмиш ер; К.-(2331) нэку тэр эшитгил йагы санчмыш эр /башында кэчүрмиш көзүн көрмиш эр.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, жоону(сайган) жеңен эрдин, башынан көптү (кечирген) өткөргөн, көптү көргөн кишинин.

2368. Р.- көүшмес йагының күзи кет йырак /көрүшсе пазыңур көрүкли карак; А.-көүшмез йагының күси кед йырак /көрүшсе басыңур көрүгли карак; К.-(2332) көүшмэс йагының күси кэд йырак /көрүшсе басыңур көрүгли карак.

Кыргызча: көрүшпөгөн (билбеген) жоонун кабары кетээр ыраак, көрүшсөн (билишкенден соң), сыр алып көөнүң тынар.

2369. Р.- йагы ма йалың тек негиң алмазу /узатса пазыттын йеник кыл адак; А.-йагыка йалыңг тег ненгинг алмасу /узатса басыт-тынг йити кыл адак; К.-(2333) йагыка йалың тэг наңың алмасу /узатса басыттын йэти кыл адак.

Кыргызча: жооңо жалындай тий, сырынды билип албасын, созуп койсоң чалбуулунду, жоо басаар, аягыңды даяр тут.

2370. черигде бир анча бусугка кирүг
йадаг окчы тушруп сен еңдүн йүгүр

2371. йагычы өрүң кыргыз эрсиглериг
йагыка алын кыл көтүрсү черигг

2372. өрүң кыргыз артук йагычы болур
йагычы ьолур хем йарагчы болур

2373. кичиг кур йигитлер болур кед йеги
калы йүз эвүрсе идытур оты

2370. Р.- черикте пир анча пазукка кигүр /йадаг окчы түшүрүп сен еңдин йүгүр; А.-черигде бир анча бусугка кирүг /йадаг окчы туш-руп сен еңдүн йүгүр; К.-(2334) чэрикедэ бир анча пусугка кэрүр /йа-даг окчы тушруб сэн еңдүн йүгүр.

Кыргызча: черүүнүн бир канчасын буйткага (буктурмага) киргиз, жаа тартканда алдыга түшүрүп, сен алдыга жүгүр.

2371. Р.- йагычы өзүң кыргыз ерзиклерик/ йагыга алынгыл көдүрсе черик; А.-йагычы өрүңг кыргыз ерсиглериг /йагыка алын кыл көтүрсү чериг; К.-(2335) йагычы өрүң кыргыз эрсиглэриг/ йагыка алын кыл көтүрсү чэриг.

Кыргызча: жоокерлерди алдыга өзүн башта, кайраттууларды алдыга кой, жоого черүүнү алар көтөрсүн.

2372 Р.- өзүн кыргыз артук йагышчы полур /йагычы полур хем йаракчы полур; А.- өрүнг кыргыз артук йагычы болур /йагычы болур хем йарагчы болур; К.-(2336) өрүң кыргыз артук йагычы болур /йагычы болур хам йарагчы болур.

Кыргызча: көптү көргөн айрыкча жоокер болоор, жоокерлик кылуу менен жарагын сундураар.

2373. Р.- кичик кул йигит полур кет йиди /калы йүс өбүрсө удытуп оды; А.- кичиг кур йигитлер болур кед йити /калы йүз өвүрсө идытур оты; К.-(2337) кичиг кур йигитлэр болур кэд йэти /калы йүз өвүрсэ одытур оты.

Кыргызча: жаш жигиттер болоор өкүм күчтүү, эгер кабак түйүлсө, тез өчөөр оту.

2374. ынанур эриг кылгыл өңдүн кидин
өңүңдын солундын бир анча адын
2375. йагуса черигке илишсе эри
тушынча тегишгү кемишсе уры
2376. эң ашну йырактын тегишгү окун
йагуса сүңүн теггү берсе бойун
2377. катылса кылыч балду бирле тегиш
тишин тырнакын тег йака тут илиш

2374. Р.- ынанур ерик кылгыл өңдин кедин / солундын оңундын пир анча адын; А.-ынанур ериг кылгыл өңгдүн кидин /өңгүңгдын солунгдын бир анча адын; К.-(2338) ынанур эриг кылгыл өңдин кэдин / эгиндин солундын бир анча адын.

Кыргызча: ишенимдүү кишилер(инди) алдыга, аркага тургуз, оңунда, солунда бир канчасы, башкалары болсун.

2375. Р.- йагуза черикке илишсе ери/ тужынча тегишкү кемишсе огун; А.-йагуса черигке илишсе ери /тушынча тегишгү келишсе уры; К.-(2339) йагуса чэригкэ илишсэ эри /тушынча тэгишгү кэмишсэ уры.

**Кыргызча: жоо колу менен алышканда эрлер,
тушташып тирешкенде чабуулга өтсө.**

2376. Р.- ең ашну йырактын тегишгү огун /йагуза сөңгүн теккү йокса табун(тобун?); А.- еңг ашну йырактын тегишгү окуп /йагуса сүңгүн теггү бирсе бойун; К.-(2340) эң ашну йырактын тэгишгү окуп /йагуса сүңүн тэггү бэрсэ бойун.

**Кыргызча: эң алды менен ыраактан жаадыргын окту,
жакындаса найза сай, беттешсе колу.**

2377. Р.-кадылза кылыч полту пирле тегиш /тижин тырнагын тек йага тут алыш; А.-катылса кылыч балду бирле тегиш /тишин тырнакын тег йага тут илиш; К.-(2341) катылса кылыч балду бирлэ тэгиш /тышын тырнакын тэг йага тут илиш.

**Кыргызча: айкашса- кылыч(ай) балта менен чабыш,
тишин, тырмагын менен жабыш, жакындан
ал, алыш.**

2378. терең арка берме йагықа болуп
 йагыг санч йок эрсе уруш йат өлүп

2379. негү тер эшитгил карышкан күр эр
 серингил серинген йагысын урар

2380. келин кыз севинчи күден түнлери
 күр алп эр күвенчи чериг күнлери

2381. күвез алп секиртип чериг сүрсө бат
 лачын куш ковар тег калын карганы

2378. Р.- тирен арка перме йагыга полуп /йагы сакч йок ерзе уруш йат өлүп; А.- тирен арка бирме йагықа болуп /йагыг сакч йок ерсе уруш йат өлүп; К.-(2342) тирэн арка бэрмэ йагықа болуб /йагыг сакч йок эрсэ уруш йат өлүб.

**Кыргызча: тире (тартынба) арка бербе, жоого коркок болуп,
жоону жанч, болбосо урушуп жаткын өлүп.**

2379. Р.-негү тер ежитгил карышкан көр ер /серилген серилзе йагызын урар; А.-негү тир эшитгил карышган күр ер /серингил серинген йагысын урар; К.-(2343) нэку тэр эшитгил карышкан күр эр /сэрингил сэрингэн йагысын урар.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, өжөр (карашкан) эрдин, чыдамдуу бол, чыдамкайлар жоосун жеңээр.

2380. Р.-келин кыс себинчи күден тонлары /пу алп ер кебенчи черик күнлери; А.-келин кыз севинчи күден түнлери /күр алп ер күвэнчи чериг күнлери; К.-(2344) кэлин кыз сэвинчи кэдэн түнлэри /күр алп эр күвэнчи чэриг күнлэри.

Кыргызча: келин-кызга сүйүнүч күткөн түндөрү, каарман алп эрлер даңктаар черүүдөгү күндөрүн.

2381. Р.-пу алп ер секиртип черик тарганы /лачын куш кобар тек калын карганы; А.- күвез алп секиртип чериг сүрсө бат /лачын куш ковар тег текер канлары; К.-(2345) күр алп эр сэкиртиб чериг бойны сыр /йагыны болунар алур хам осир.

Кыргызча: тайманбас алп, жоону сүрсө бездирип тез, ылаачын куш тепкендей калың карганы.

2382. йагы көрсө алп эр көпиртүр изиг
 бу каршур адынларка тегмез кезиг

2383. чериг көрсө алп эр көр арслан болур
 секиртүр йа өлдрүр йа уршу өлүр

2384. йагы көрсө алп эр кызартур меңиз
 карышса бодулур кызылхам йагыз

2385. ат үстем йарыклар болур кып кызыл
 кызыл кызгу өңлөр болур йап йашыл

2382. Р.-йагы көрзе алп ер кейер тур изин /пу каршур адынларга текмес кезик; А.- йагы көрсө алп ер көпиртүр изиг /бу каршур адынларка тегмез кезиг; К.-(2346) йагы көрсө алп эр көпиртүр эриг /бу каршур адынларка тэгмээ кэзиг.

Кыргызча: жоону көрсө, каарман алп эрдин жини (ачуусу) кайнаар, бу беттешүүдө башкаларга кезек бербейт.

2383. Р.-черик көрзе алп ер көр арслан полур /сегиртүр йа өлтрүр йа уржу өлүр; А.-чериг көрсө алп ер көр арслан болур /секиртүр йа өлдрүр йа уршу өлүр; К.-(2347) сэриг көрсө алп эр күр арслан болур /сэкиртүр йа өлдрүр йа уршу өлүр.

Кыргызча: колду көрсө алп эр- шер арстан (сыяктуу) болоор, кубалап же өлтүрүп же урушуп жатып өлөөр.

2384. Р.- йагы көрзе алп эр кызартур меңиз /карышса пузулур кызыл хем йагыс; А.- йагы көрсө алп эр кызартур менгиз /карышса бодулур кызыл хем йагыз; К.- (2348) йагы көрсө алп эр кызартур мэңиз /карышса бодулур кызыл хам йагыз.

Кыргызча: жоону көрсө алп эрдин кызараар жүзү (жүзүнөн суру качаар) каарданса боелор кызыл же күрөң канча жер.

2385. Р.-угуш таң йарыклар полур кып кызыл /кызыл кызку өңлөр полур йап йашыл; А.-ат үстем йорыклар болур кып кызыл /кызыл кызгу өңглөр болур йап йашыл; К.- (2349) ат үстэм йарыклар болур кыб кызыл /кызыл кызгу эңлэр болур йаб йашыл.

Кыргызча: ат үстү, жарактар болоор кып- кызыл (канга боелоор), кызыл жүздүү жүздөр болоор жап- жашыл(кубараар).

2386. йагы ат кемишсе саңа өграса
серин арка берме сачылса баса

2387. йагы тепресе сен уду тепрегил
эте уд адакын йоры турмагыл

2388. калы качса сенден йагы турмаса
эриг йетгү тутгу болун тутмаса

2389. йагы санчмыш эрсиг эрен болнукуп
йана эвре санчты йагысын утуп

2386. Р.- йагы ат кемишсе саңа өграза /серин арка перме сачылза паса; А.- йагы ат кемишсе санга өграса /серин арка берме сачылса баса; К.- (2350) йагы ат кэмишсэ сэңэ өграса /сэрин арка бэрмэ сачылса баса.

Кыргызча: жоо ат коюп санга, тапса, такыр (ылайым) арка бербе (арканды салып качпа).

2387. Р.- йагы тебрезе сен уду тебрегил / уду пар адагын йүрү турмагыл; А.- йагы тепресе сен уду тепрегил /ете ид адакын йоры тур-

магыл; К.-(2351) йагы тэбрэсэ сэн уду тэбрэгил /этэ уд адакын йуры турмагыл.

**Кыргызча: жоо качса сен удаа (артынан) куугун,
артынан туш, изи менен жүр, турбагын.**

2388. Р.-калы качса сендин йагы турмаза /ерик еткү тутку болун полмаза; А.-калы качса синдин йагы турмаса/ ериг йетгү тутгу булун тутмаса; К.-(2352) калы качса сэндин йагы турмаса /эриг йэтгү тутгу болун тутмаса.

**Кыргызча: эгер качса сенден жоо (бир жерде) турбаса,
тез жетип туткун, болбогун өзүн туткун.**

2389. Р.- йагы санчмыш ерзиг ерен йолы суп/йана ебре санчты йагызын едүп; А.- йагы санчмыш ерсиг ерен болнукуп /йана евре санчты йагысын утуп; К.-(2353) йагы санчмыш эрсиг эрэн йултукуб / йана эврэ санчты йагысын утуб.

**Кыргызча: жоону сүргөн, эр эрен(дер) абайласын,
улантсык дагы кубалоону жоосун(такыр)
жеңгенге.**

2390. йагы качса тап кыл эдерме йырак
калы йандру йакса качумаз адак

2391. мунокса йагы йүз өлүмке урур
өлүмке йүз урса ким утру турур

2392. бу йерде өзүнни күдезгил одул
күдезгил йок эрсе өзүндин төнүл

2393. усал болма эр кер йорырда өлүр
усал болмаса эр тилекин булур

2390. Р.- йагы качса тапкыл адарма йырак /калы йедру йанза качумаз адак; А.- йагы качса тап кыл едерме йырак /калы йандру йакса качумаз адак; К.-(2354) йагы качса таб кыл эдэрмэ йырак /калы йандру йакса качумаз адак.

**Кыргызча: жооң качса тыным кыл, ыраак (узак) изи менен
барба, (кокус) эгер кайра качсан, чарчаган
аягың кача албас.**

2391. Р.-мунукса йагы йүс өлүмге урур /өлүмге йүс урза аңар ким турур; А.- мунгукса йагы йүз өлүмке урур /өлүмке йүз урса ким

утру турур; К.-(2355) муңукса йагы йүз өлүмкэ урур /өлүмкэ йүз урса ким утру турур.

**Кыргызча: жоону үмүтүн үзсөң, өлүмгө жүз бураар,
өлүмгө жүз(б) урса, ким ага каршы тураар.**

2392. Р.- пу йерде өзүнни күдескил огул /сагынгыл йок ерзе өзүндин түнүл; А.-бу йирде өзүңгни күдэзгил одул /күдэзгил йок ерсе өзүңгдин төнүл; *Каримовдо 2356- бейит 2357- бейит менен орун алмашып келет:* бу йэрдэ өзүңни кедээгил одул /кедээгил йок эрсе өлүмдин тоңул.

**Кыргызча: мындай жерде өзүңдү сактагын эй, уул,
сактык жок болсо, өзүңдөн түнүл.**

2393. Р.- узал полза ер кор йүрирде өлүр /узал полмаза ер тилегин пулур; А.- усал болса ер кер йорырда өлүр /усал болмаса ер тилекин булур; К.-(2356) осал болса эр кер йурырда өлүр /осал болмаса эр тилэкин булур.

**Кыргызча: осол болсо киши, көр, жөн жерден өлөөр,
осол болбогон киши, тилегине жетээр.**

2394. маңа муңдаг айды сынамыш киши
сынамыш кишилер сөзи сөз башы

2395. йагы качса тап қыл эдерме уду
эдертчи йеди көрсе берге тоду

2396. йагыг бир сачытса йана тирлүмез
отуг сув удытса йана тирлүмез

2397. муңукмыш кишилер өлүмүг колур
өлүмүг колуглы эр олдрү өлүр

2394. Р.- муңа муңдак айды сынамыш кижиги /сынамыш кижилер сөзи сөс пажы; А.- манга муңдаг айды сынамыш киши /сынамыш кишилер сөзи сөз башы; К.-(2358) мэнэ муңдаг айды сынамыш киши /сынамыш кишилер сөзи сөз башы.

**Кыргызча: мага мындай деп айтты сынаган киши,
сынаган кишилердин сөз, сөз башы(атасы).**

2395. Р.-йагы качса тап қыл адарма уду /алардачы йанды пу йерге туду; А.- йагы качса тап қыл эдерме уду /едертчи йиди көрсе

берге тоду; К.-(2359) йагы качса таб кыл эдэрмэ уду /эдэртчи йэди корсэ бэркэ тоду.

Кыргызча: жоо качса тап кыл, аркасынан кууп алыс кетпе, отту суу өчүрсө, кайра жалындабас.

2396. Р.-йагыс йер сачытса йана терлүмөс /отуксыс удытса адын тирлүмөс; А.-йагыг бир сачытса йана тирлүмөз /отуг сув удытса йана тирлүмөз; К.-(2360) йагыг бир сачытса йана тэрлүмэс /отуг сув одытса йана тирлүмэс.

Кыргызча: жоо(н) бир чачылса, кайра жыйналбас, отту суу өчүрсө, кайра жалындабас.

2397. Р.- муңукмыш кижилер өлүмүк колур /өлүмүк колуклы ер өлтрү өлүр; А.- мунгукмыш кишилер өлүмүг колур /өлүмүг колуглы ер өлдрү өлүр; К.-(2361) муңукмыш кишилэр өлүмүг колур /өлүмүг колуглы эр өлдрү өлүр.

Кыргызча: үмүтсүз кишилер, өлүмдү санаар, өлүмдү каалаган эр, өлтүрөө, өлөөр.

2398. ким иш кылса теркин аңар бергү нең
уш ол нең биле эр кызыл кылса эң

2399. ким эр тутса өггү ачынгу керек
ол ачыг биле эр урунса йүрек

2400. йавуз өгди болса эди кед болур
кедиг өгсө кендү качан ким калур

2401. эриг өгсө элгин көр арслан тутар
атыг өгсө йүгрүр ичарыг йетер.

2398. Р.- ким иш кылза тергин аңа пергү нең /ошол нең пиле ер кызыл кылза эң; А.- ким иш кылса теркин аңгар бергү неңг /уш ол неңг биле ер кызыл кылса эңг; К.-(2362) ким иш кылса тэркин аңар бэргү нэң /ошул нэң билэ эр кызыл кылса эң.

Кыргызча: ким иш кылса, жарактуу ага ошо замат акысын бер, муну менен киши жүзүн нурдантсын.

2399. Р.- ким ер тутса өккү ачынгу керек /ол ачык пиле ер урунза йүрек; А.- ким ер тутса өггү ачынгу керек /ол ачыг биле ер

урунса йүрөк; К.-(2363) ким эр тутса өггү ачынгу кэрэк /ол ачыг билэ эр урунса йүрэк.

**Кыргызча: ким эрдик кылса, макташ керек ачык,
ачык (айкын) мактоо менен эр жүрөгү кубансын.**

2400. Р.- йавус өкти полза еди кет полур /педүк өксе кендү качан ким калур; А.- йавуз өгди булса иди кед болур /кедиг өгсе кендү качан ким калур; К.-(2364) йавуз өгди болса эди кэд болур /кэдиг өгсэ кэндү качан кэм калур.

**Кыргызча: жаман макталса, жакшы (болуп оңолоор),
жакшы макталса, акыры, кагандыр бир торо-
лоор.**

2401. Р.- ерик өксе елкин көр арслан тудар /адык өксе йүгрю учарык йедер; А.- ериг өгсе елгин көр арслан тутар /атыг өгсе йүгрюр учарыг йетер; К.-(2365) эриг өгсэ элгин көр арслан тутар /атыг өгсэ йүгрюр ичарыг йэтэр.

**Кыргызча: эр макталса, колу менен арстан шерди тутаар,
атты таптаса, жүгүрүп учаар кушка жетээр.**

24 02. балыкмыш бар эрсе сенэмлет көрү
булун болмыш эрсе йулуп ол кирү

2403. калы өлмиш эрсе агырлап көтүр
огул кыз бар эрсе аңар хақ йетүр

2404. эр ат көрсө өтрү севинчлиг болур
йағы оғры болса севүг жан берүр

2405. исиг сөз күлөр йүз биле биргү нең
бу үч нең кишике болур эдгү йанг

2402. Р.-палыкмыш пар ерзе сен емлет көрү /пу күн өлмиш ерзе йулуп ал көрү; А.-балыкмыш бар ерсе сен емлет көрү /булун болмыш ерсе йулуп ол кирү; К.-(2366) балыкмыш бар эрсэ сэн эмлэт көрү /булун болмыш эрсэ йулуб ал кирү.

**Кыргызча: жарадарлар бар болсо, сен көргүн эмдет,
туткун болгондорун болсо, куткарып ал кайра.**

2403. Р.-калы өлмиш ерзе агырлап көдүр /огул кыз пар ерзе аңар хақ йедүр; А.-калы өлмиш ерсе агырлап көтүр /огул кыз бар ерсе

аңар хақ йитүр; К.-(2367) қалы өлмиш эрсэ агырлап көтүр /оғул кыз бар эрсэ аңар хақ йэтүр.

**Кыргызча: эгер өлгөндөрү болсо, ардактап көмгүн,
уул- кыздары бар болсо, аларга акысын жеткир.**

2404. Р.-ер ат көрзе утрү севүнчлүк полур /йағы оғры полза севүк чан парүр; А.-ер ат көрсе өтрү севинчлиг болур /йағы оғры болса севүг жан берүр; К.-(2368) эрэт көрсэ өтрү сэвинчлиг болур/ йағы оғры болса сэвүг жан бэрүр.

**Кыргызча: аскерин муну көрсө, өтө сүйүнүчтө болоор,
жоодо мындайда сүйүктүү жандарын берээр.**

2405. Р.-ызык сөс күлөр йүс пиле пергү нең /пу үч нең кижиге полур еткү нең; А.-исиг сөз күлөр йүз биле биргү неңг /бу үч неңг кишике болур едгү йанг; К.-(2369) исиг сөз күлэр йүз билэ бэргү нэң /бу үч нең кишике болур едгү йаң.

**Кыргызча: жылуу сөз, жайдары жүзүн менен бергин бер-
чүндү, бу үч нерсе кишиде болуучу жакшы
сапаттыр.**

2406. бош азад кишилер муңар кул болур
бу кул жан йулуғлар севинчин қолур

2407. муңар меңзер эмди бу сөз ай бүгү
көрү барса йэтрү чын аймыш тегү

2408. күлөр йүз исиг сөз үле нең тавар
бош азад кишилер бу үчке авар

2409. сен алтун күмуш бирле алма күлүғ
бу үч нең йулуғ қыл қамуғны йавар

2406. Р.- пош азат кижилер муңар кул полур / пу кул чан йолуклап себинчин қолур; А.-бош азад кишилер мунгар кул болур /бу кул жан йулуғлар севинчин қолур; К.-(2370) бош азад кишилэр муңар кул болур /бу кул жан йулуғлар сэвинчин қолур.

**Кыргызча: бош, азат (эркин) кишилер (буга) мындайда кул
болоор, ак ниети бу кул(дар) жанын курман
кылып менен каалар.**

2407. Р.-муңар меңзер емди пу сөс ай пегү /көрү перза йетрү чын аймыш тегү; А.-мунгар менгзер емди бу сөз ай бүгү /көрү барса

йетрү чын аймыш тигү; К.-(2371) муңар мэнзэр эмди бу сөз ай бүгү / көрү барса йетрү чын аймыш тэйү.

Кыргызча: бул жөнүндө айтылган даанышмандын мындай сөзү,байкап көрсөң чын айтылган анын теги.

2408. Р.-күлөр йүз изик(ызык?) сөс үлө нең тавар /пош азат кижилер пу ишке ебер; А.-күлөр йүз исиг сөз үлө ненг тавар /бош азад кишилер бу үчке авар; К.-(2372) күлэр йүз исиг сөз үлэ нэн тавар /бош азад кишилэр бу үчкэ авар.

Кыргызча: жайдары жүз, жылуу сөз (менен) мүлкүндү үлө, бош, азат (эркин) кишилер ушул үч нерсеге топтолоор.

2409. Р.- сен алтун күмүш пирле алма үлүк /пу ишни йолук кыл камуктын евер; А.-сен алтун күмуш бирле алма күлүг /бу үч ненг йулуғ кыл камуғны йавар; К.-(2373) сэн алтун күмуш бирлэ алма күлүг /бу үч нэн йулуғ кыл камуғ кул йығар.

Кыргызча: сен алтын, күмүш менен болбо белгилүү, бу үч нерсе менен сатып ал, ал баарына татыр.

2410. сү башлар киши болса муңдаг керек
анын башласа сү болур эдгүрек

2411. сен алтун күмүшни үлегил неңиң
йулуғ қылға жанын сав алтун теңиң

2412. бу үч неңке болур тапуғчы кулы
муны тутса беглер қамуғ нең улы

2413. бу йаңлығ сү башчы болур эрсе бег
иши башқа барғай күвенч болғу тег.

2410. Р.-сү пашлар кижі полза муңдақ керек /ерик пашлаза сү полур еткүрек; А.-сү башлар киши болса муңдаг керек /анын башласа сү болур едгүрек; К.-(2374) сү башлар киши болса муңдаг кэрэк /анын башласа сү болур эдгүрэк.

Кыргызча: кол баштаар киши болсо мындай болушу керек, ушундай сапаттар менен баштаса, кол(аскери) жакшы делет.

2411. Радловдо бул бейит жок. А.-сен алтун күмүшни үлегил неңгинг /йулуғ қылға жанын сав алтун теңгинг; К.-(2375) сэн алтун күмүшни үлэгил нэңиң /йулуғ қылға жанын сав алтун тэңиң.

Кыргызча: сен алтын күмүшүндү байлыгыңды бергин баарын, сен алтын берсең, сага жаның курман кылар алтыңга тең.

2412. *Радловдо бул бейит жок.* А.- бу үч неңке болур тапуғчы кулы /муны тутса беглер камуғ неңг улы; К.-(2376) бу үч нэңкэ болур тапуғчы кулы /муны тутса бэглэр камуғ нэң улы.

Кыргызча: бул үч нерсе үчүн болоор кызматчың кул, муну тутса бектер, баардык нерседен улуу.

2413. Р.-пу йаңлык полур ерзе сү пашлар ер/ижи пашқа парган севүнч пулғу тек; А.-бу йаңглыг сү башчы булур ерсе бег /иши башқа барғай күвенч болғу тег; К.-(2377) бу йаңлыг сү башчы болур эрсэ бэг /иши башқа барғай күвенч болғу –тэг.

Кыргызча: (бу) мындай киши аскер башчы(сы) –болгон болсо бектин, иши башкача жүрөр, кубаныч болуп тек.

2414. бу йаңлыг болур эрсе сү башлар эр иши барча этлип күвенчке тегер

2415. йарағлыг везир қолса андағ керек сү башчы тилер эрсе мундақ керек

2416. аңар өтрү беглер ынанса болур тилемиш тилекин бег андын болур

2417. йана айды Өгдүлмиш Элиг куты эки иш бедүк иш улуғлук аты.

2414. Р.-пу йаңлык полур ерзе сү пашлар ер/ижи парча етлип күвенчке тегер; А.-бу йаңлыг болур ерсе сү башлар ер /иши барча ит-лип күвенчке тегер; К.-(2378) бу йаңлыг болур эрсэ сү башлар эр /иши барча этлип күвенчкэ тэгэр.

Кыргызча: бу аскер баштаган киши мындай киши болсо, баардык иштери жакшы жүрүп, кубанычка жетээр.

2415. Р.- йарақлык вазыр қолза андақ керек /сү пашчы тилезе пу мундақ керек; А.- йарағлыг везир қолса андағ керек /сү башчы ти-

лер ерсе мундаг керек; К.-(2379) йараглыг вазир кулса андаг кэрэк /сү башчы тилэр эрсез мундак кэрэк.

**Кыргызча: жарактуу вазир кааласаң мындай керек,
кол башчы кааласаң ушундай (киши) керек.**

2416. Р.-аңар утрү пеклер ынанза полур /тилемиш тилегин пек андын пулур; А.-ангар өтрү беглер ынанса болур /тилемиш тилекин бег андын болур; К.-(2380) аңар өтрү бэглэр ынанса болур /тилэмиш тилэкин бэг андын булур.

**Кыргызча: мындай кийин бектер , буга ишенсе болот,
тилеген тилегин бек ушундан тапса болот.**

2417. Р.- йана айды Өктүлмиш Елик куды /иги иш улук педүк иш ол ады; А.-йана айды Өгдүлмиш илиг куты /ики иш бедүк иш улуғлук аты; К.-(2381) йана айды Өгдүлмиш Элиг куты/ эки иш бэдүг иш улуғлук аты.

**Кыргызча: дагы айтты Өгдүлмүш Элиг куттуу,
эки иш , бийик иш, аты улуу.**

2418. везир бир экинчи сү башлар алам
бириси кылыч тутты бири қалем

2419. бу эл бағы эрки бу эки түзер
бу эки бириксе аны ким үзер

2420. эди артуқ одрүм керек бу киши
калы өзнесе бегке элтүр башы

2421. тусулса эди өк тусусы өкүш
калы өзенсе йасы ил кеңд улуш.

2418. Р.-вазыр пир игинчи сү пашлар алам /пиризи кылыч тутты пири қалам; А.-везир бир икинчи сү башлар алам /бириси кылыч тутты бири қалем; К.-(2382) вазир-ул экинчи сү башлар ыалам /бириси кылыч тутты бири қалам.

**Кыргызча: бири вазирлик, экинчиси аскер башы экен,
бири кылыч тутса, бири- қалем.**

2419. Р.- пу ел пағы(?) ерги пу иги түзер /пу иги пириксе аны ким үзер; А.-бу ил бағы эрки бу ики түзер /бу ики бириксе аны ким

үзөр; К.-(2383) бу эл бағы эрки бу эки түзэр /бу эки бириксэ аны ким үзар.

Кыргызча: бу мамлекет тизгинин(боосун) бу экөө түзөө, бу экөө бириксе, аны ким үзөөр.

2420. Р.-еди артуқ өтрүм керек пу кижн /қалы орназе пекке өлтүр ижн; А.-иди артуқ өдрүм керек бу киши /қалы өзнесе бегке илтүр башы; К.-(2484) эди артуқ өдрүм кэрэк бу киши /қалы узнаса бэгкэ элтүр башы.

Кыргызча: айрыкча кыраакы болуш керек мындай кишиге, эгер моюн бербесе бекке кескин башын.

2421. Р.- тузулза еди -өк тузызы өгүш /қалы орназа йазы ел кеит улуш; А.- тусулса иди өк тусусы өкүш /қалы өзнесе йасы ил кенд улуш; К.-(2385) тосулса эди-ул тосусы өкүш /қалы узнаса йасы эл кэнд улуш.

Кыргызча: пайда келтирсе, (мамлекетке) анын пайдасы отө көп, эгер моюн бербесе, залалын эл, шаарлары чегээр.

2422. беги болса эдгү киши өдрүми
бу эки тапугчы будун көдрүми

2423. булардын болур өтрү элке асыг
бу асыг биле өтрү бегке татыг

2424. негү тер эшитгил көр элчи бүгү
бүгү сезлерин болса аштег йегү

2425. кылыч бирле алды көр эл олгучы
калем бирле басты ол эл басгучы

2422. Р.-пегн полза еткү кижн өтрүми /пу игн табукчы пудун көтрүми; А.-беги болса едгү киши өдрүми /бу икн тапугчы будун көдрүми; К.-(2386) бэги болса эдгү киши өдрүми /бу эки тапугчы будун көдрүми.

Кыргызча: беги болсо жакшы адам, кыраакы, бу экөө эл үчүн кызматчынын мыктысы.

2423. Р.- пулардын полур удру елге асыг /пу аскы биле утрү елге тадык; А.- булардын болур өтрү илке асыг /бу асыг биле өтрү

бегке татыг; К.-(2387) булардын болур өтрү элкэ асыг /бу асыг билэ өтрү бэгкэ татыг.

Кыргызча: булардан(мындай бектен) (мамлекетке) пайда келээр, пайдасы менен элге бек татыктуу болоор.

2424. Р.- негү тер ежиткил көр алчы пегү/ пегү сөслерин пилзе аш тек йегү; А.- негү тир ешитгил көр илчи бүгү /бүгү сезлерин болса аш тег йигү; К.-(2388) нэку тэр эшитгил көр элчи бүгү /бүгү сезлэрин булса аш-тэг йэгү.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, (көр) , эл даанышманы, даанышман сөздөрүн- ашындай жегин.

2425. Р.- кылыч бирле алды көр ел алгучы/ калам бирле басты ол ел поскучы; А.-кылыч бирле алды көр ил алгучы /калем бирле басты ол ил басгучы; К.-(2389) кылыч бирлэ алды көр эл алгучы /калем бирлэ басты ул эл басгучы.

Кыргызча: кылыч менен багынтаар, көр, эл алуучу, калем менен басаар (бийлээр) ал, эл башкарууну.

2426. кылыч бирле алса болур терк элиг
калем бол магынча басуമാз элиг

2427. кылыч бирле алса кайу эл күчүн
аны сүрсе болмаз өкүш йыл өчүн

2428. калем бирле тутса кайу кенд улуш
тилек тегрүр анда тезүке үлүш

2429. бу эрди эй элиг озүм билмиши
муңуке өтүндүм айытмыш тушы.

2426. Р.- кылыч пирло алза кайу ер күчүн/ аны пасса полмас өгүш йыл учун; А.-кылыч бирле алса болур терк илиг /калем болмагынча басулмаз элиг; К.-(2390) кылыч бирлэ алса болур тэрк элиг / калам болмагынча басуമാз элиг.

Кыргызча: кылыч менен элди тез басып алса болот, калем болмойунча баса албассың (башкара албассың) элди.

2427. Р.-кылыч пирле алза кайу ер күчүн /аны пасса полмас өкүш йыл үчүн; А.-кылыч бирле алса кайу ил күчүн /аны сүрсө болмаз өкүш йыл өчүн; К.-(2391) кылыч бирлэ алса кайу эл күчүн /аны сүрсэ болмас өкүш йыл өчүн.

Кыргызча: кылыч менен алсаң, кайсы бир элдин күчүн, аны башкарып болбос узак(көп) жыл күч менен.

2428. Р.- калам пирле тутса кайу кент улуш /тилек тегрүр анда тезүге үлүш; А.- калем бирле тутса кайу кенд улуш /тилек тегрүр анда тезүке үлүш; К.-(2392) калам бирлэ тутса кайу кэнд улуш /тилэк тегрүр анда тезүкэ үлүш.

Кыргызча: калем (билим) менен тутсаң, кайсы бир шаар, улустарды, тилегиңе жетээрсин анда наибин үлүш.

2429. Р.-пу ерди ай Елиг өзүм билмижи /муңуку өтүндүм ай-ытмыш тушы; А.-бу ерди ай илиг өзүм билмиши /муңуку өтүндүм айытмыш тушы; К.-(2393) бу эрди эй элиг өзүм билмиши /муңуку өтүндүм айытмыш тушы.

Кыргызча: ушулар эле, эй! Элиг, өзүм билгендерим, мындайча(ушундайча) жооп бердим өтүнүккө.

**Элиг сү алы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмишке)**

2430. элиг айды уктум муны белгүлүг
такы бир сөзүм бар аны ай күлүг

2431. маңа сөзлө эмди көрүп эдгүрек
улуг хажибиг ай нетег эр керек

2432. хажиблар өзеле бу болса улуг
багырсаклыкын кылса жанын йулуг

2433. күвенсе беги хем өзи хем эли
оларкду а кылса будны тили

2430. Р.-Елик айды уктум муны белгүлүк /тагы пир сөзүм пар сен ай күлүк; А.-илиг айды уктум муны белгүлүг /такы бир сөзүм бар

аны ай күлүк; К.-(2395) элиг айды уктум муны бэлгүлүг /такы бир сөзүм бар аны ай күлүг.

Кыргызча: элиг айтты- уктум(түшүндүм) , муңу белгилүү, дагы бир сөзүм (суроом) бар, аны айтып бер даанышман.

2431. Р.- маңа сөсле емди көрүп еткүрек /улук хачыбык ай не-дек ер керек; А.- манга сөзлө емди көрүп едгүрек /улуг хажибиг ай не-тег ер керек; К.-(2395) мәнэ сөзлэ эмди көрүб эдгүрэк /улуг хажибыг ай нэ-тэг эр кэрэк.

Кыргызча: мага(сүйлө) айтып бер эми мага карап жакшы-лап, улуу хажибилк жөнүндө айтып бер кандай киши керек.

2432. Р.- хачиплар өзөле пу полза улук /пагырзаклыкын кылза чанын йолук; А.- хажиблар өзөле бу болса улуг /багырзаклыкын кыл-са жанын йулуг; К.-(2396) хажиблар үзэлэ бу болса улуг /багырзаклы-кын кылса жанын йулуг.

Кыргызча: хажибтер үстүнөн болсо башчы, боорукерликти кылса жанын арнап.

2433. Р.-кебензе апеги хем кулы хем ели /оларга ду а кылза путны тылы; А.-күвенсе беги хем өзи хем или /оларқа ду а кылса буд-ны тили; *Каримовдо бул бейит жок.*

Кыргызча: кубанса беги да кулу да эли, аларга дуба(бата) кылса буту, тили.

2434. элиг айды сезле йеме бу сөзүг
муны ма айу бер йарут бу көзүг

XXXI

ӨГДҮЛМИШ ЭЛИГКЕ УЛУГ ХАЖИБЛИККА НЕГҮ ТЕГ ЭР КЕРЕКИН АЙУР

(Өгдүлмүш Элигке улуу Хажибликке кандай киши керектигин айтат.)

2435. йанут берди огдүлмиш ачты тилин
айур энч тирилсү элиг миң йылын

2436. улуг хажиб артук бүтүн чын керек
бу чынлык биле кед бутүн дин керек

2437. түп аслы керек эдгү кылкы оңай
тусулса будунка тогурса күн ай

2434 Р.-Елик айды сесле йеме пу сөзүк /муны -ма айу пер
түзүп пу көзүк; А.-илиг айды сезле йиме бу сөзүг /муны ма айу бер
йарут бу көзүг; К.-(2397) элиг айды сөзлэ йэмэ бу сөзүг /муны ма айу
бэр йарут бу көзүг.

**Кыргызча: элиг айтты: сүйлө(чү) дагы бу сөздөрдү,
муну(буларды) да айтып бер, көзүмдү ачып.**

2435 Р.-йанут перди Өктүлмиш ачты тылын /айур :енч тирилзү
Елик мың йылын; А.- йанут берди Өгдүлмиш ачты тилин /айур инч
тирилсү илиг миң йылын; К.-(2398) йанут бэрди өгдүлмиш ачты ти-
лин /айур инч тирилсү элиг миң йылын.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш сөзүн ачып,
айтты: акимдер тирүү болсун миңдеп, жылдап.**

2436 Р.-улук хачып артук пүдүн чын керек /пу чынлык пиле
кет пүдүндин керек; А.-улуг хажиб артук бүтүн чын керек /бу чынлык
биле кед бутүн дин керек; К.-(2399) улуг хажиб артук бүтүн чын кэрэк
/бу чынлык билэ кэд бутүн дин кэрэк.

**Кыргызча: улуу хажиб болуш үчүн, артыкча чынчыл
болуш керек, ынчыл болуу (менен) үчүн дин
керек.**

2437 Р.- түп аслы керек еткү кылгы оңай /тузулса пудунга то-
гурза күн ай; А.- түп аслы керек едгү кылкы оңгай /тусулса будунка
тогурса күн ай; К.-(2340) түб аслы кэрэк эдгү кылкы оңай /тосулса
будунка тугурса күн ай.

**Кыргызча: түбү асыл болуш керек, мүнөзү оңой(жеңил),
калкка пайдасы тийип, ага тийген күн ай
болсун.**

2438. түпи эдгү болсо эр эдгү болур
бу эдгү киши халкка эдгү болур

2439. киши эдгусиндин келир эдгүлүк
йегү ички мингү такы кедгүлүк

2440. кылынчы оңай болса теңлер сөз өк
сөзүг теңлер эрниц иши кед сүзүк

2441. козү ток керек хем увутлуг силиг
тетиглик керек хам түмен бү билиг

2438. *Радловдо бул бейит жок*; А.-түпи едгү болсо ер едгү болур /бу едгү киши халкка едгү колур; К.-(2401) түби эдгү болсо эр эдгү болур /бу эдгү киши халкка эдгү булур.

**Кыргызча: түбү жакшы болсо кишинин, жакшы болоор,
бу жакшы киши, калкка жакшылык иштээр.**

2439. Р.- кижичи еткузиндин келүр еткүлүк /йегү ичкү мингү тагы кеткүлүк; А.- киши едгусиндин келир едгүлүк /йигү ичкү мингү тагы педгүлүк; К.-(2402) киши эдгусиндин кэлир эдгүлүк /йэгү ичкү мингү тагы кэдгүлүк.

**Кыргызча: жакшы кишиден – жакшылык келээр,
жегилик, ичкилик, мингилик дагы кийилик
берээр.**

2440. Р.- кылынчы оңай полза тыңлар сөзүк /сөзүк тыңлар ерниң ижи кет сүзүк; А.- кылынчы оңай болса ытенглер сөз өк /сөзүг тенглер ерниң иши кед сүзүк; К.-(2403) кылынчы оңай болса тыңлар сөзүг /сөзүг тыңлар ерниң иши кэд сүзүк.

**Кыргызча: кылыгы (мүнөзү) жакшы(адам) болсо, сөзүндү
тындаар, сөздү тындаган кишинин иши таза
(түз) чыгаар.**

2441. Р.-көзи токкерек хем обутлук силик /тедиклик керек хам түмен то пилик; А.-көзи ток керек хем увутлуг силиг /тетиглик керек хам түмен тү билиг; К.-(2404) көзи ток кэрэк хам овулуг силиг /тэ-тиглик кэрэк хам түмэн тү билиг.

**Кыргызча: көзү ток (ач көзболбоосу) керек, дагы уяттуу,
сылык, тетик болушу керек, дагы түмен түү
билимдүү.**

2442. көзи ток киши иште алмаз орунч
орунч алса хажиб болар бег кулүнч

2443. орунч ол бузуглы оңулмыш ишиг
орунч йиг кылур ол бутүрмиш ишиг

2444. увутлуг силиг болса кылкы түзүн
келир андын эдгү кылынчын сөзин

2445. увутлуг киши кылмаз эсиз ишиг
йарыгсызка йакмаз бу сермез кишиг

2442. Р.-көзи ток киж ишке алмас урунч /урунч алса хажип
пулур пек кулунч; А.-көзи ток киши иште алмаз орунч /орунч алса
хажиб болар бег кулунч; К.-(2405) көзи ток киши иштэ алмас урунч /
урунч алса хажиб болар бэг кулунч.

**Кыргызча: көзү ток(ач күз эмес) иште албас пара,
пара алса, хажиб бек болоор күлкү.**

2443. Р.-урунч ол пузуклы онулмыш ижик /урунч пек кылур
ол пожурмыш ижик; А.-орунч ол бузуглы онгулмыш ишиг /орунч
йиг кылур ол бутүрмиш ишиг; К.-(2406) урунч -ул бузуглы онулмыш
ишиг /урунч унч кылур -ул бутүрмиш ишиг.

**Кыргызча: пара бузат- оңолгон ишти,
пара жок кылат- бүткөн ишти.**

2444. Р.-обутлуг силик полза кылгы түзүн /полур еткү андын
кылынчын сөзин; А.-увутлуг силиг болса кылкы түзүн /келир андын
едгү кылынчын сөзин; К.-(2407) овулуг силиг болса кылкы түзүн /
кэлир андын эдгү кылынчын сүзин.

**Кыргызча: уяттуу, сылык болсо мүнөзү түз,
анын ишинен жана өзүнөн ийгилик келээр.**

2445. Р.-обутлуг киж и кылмас есиз ижик /йарыгсызка йакмас
пу сермес кижик; А.-овутлуг киши кылмаз эсиз ишиг /йарыксызка
йакмас бу сермес кишиг; К.-(2408) овулуг киши кылмаз эсиз ишиг /
йарыксызка йакмас бу сэрмэс кишиг.

**Кыргызча: уяттуу киши – кылбас, эссиз ишти,
жамандыкка жакындабас, бу сабырдуу киши.**

2446. силиг эрке давлет сиңимлик болур
силиг болса кутка тегимлиг болур

2447. тетиг болса молка муңадмаз болур
билиг билсе иште йаңылмаз болур

2448. йеме йакшы аймыш билиглиг будүк
билиглигке тегди өз үлги кед өк

2449. билиглиг керек кылса беглер иши
камутка йарамаз билигсиз киши

2446. Р.-силик ерге даулат сиңимлик полур /силик полза кутка тегимлик полур; А.-силиг ерке девлет сингимлик болур /силиг болса кутка тегимлик болур; К.-(2409) силиг эркэ давлет сиңимлик болур /силиг болса кутка тэгимлик болур.

Кыргызча: сылык кишиге дөөлөт сиңимдүү болоор, сылык (сыпаа) болсо, кутка тийимдүү (жугумдуу) болоор.

2447. Р.- тедик полза тилге муңатмас полур /пилик пилзе иште йаңылмас полур; А.- тетиг болса молка муңадмаз болур /билиг билсе иште йаңылмас болур; К.-(2410) тэтиг болса молка муңадмас болур /билиг билса иштэ йаңылмас болур.

Кыргызча: тетик болсо(киши) мал (дүнүйө_ муңданбас болоор, билим билсе, иште жаңылбас болоор.

2448. Р.- йеме йакшы аймыш пиликлик педүк /пиликликке текти өс илки пезүк; А.- йиме йакшы аймыш билиглиг бедүк /билигликке тегди өз үлги кед өк; К.-(2411) йэмэ йакшы аймыш билиглиг бедүк /билиглигкэ тэгди өз үлги кэд өг.

Кыргызча: дагы (бирөө) жакшы айтыптыр- билимдүү бийик, билимдүүгө тийээр өз үлүшү- түшүнэси.

2449. Р.-пиликлик керек кылза пеклер ижи /камукка йарамас пиликсиз киж; А.-билиглиг керек кылса беглер иши /камугка йарамаз билигсиз киши; К.-(2412) билиглиг кэрэк кылса бэглэр иши /камугка йарамаз билигсиз киши.

Кыргызча: билимдүү кылыш керек бектин ишти, баарына жарабас , билимсиз киши.

2450. билиг тегмесе кимке эрсе үлүг
тириг десе болмаз аны тут өлүг
2451. билиг бирле йалнук бедүп чавланур
кишилерде үстер камуг иш өнүр
2452. билигсиз киши ол куруг сыр бедиз
билиглиг киши орны көкте эдиз
2453. укушлуг керек иште артук одуг
одуглуг биле иште тутнур бодуг

2450. Р.- пилик текмезе кимге ерзе үлүк /тирик тезде полмас
аны тут өлүк; А.-билиг тегмесе кимге ерсе үлүг /тириг тисе болмаз
аны тут өлүг; К.-(2413) билиг тэгмэсэ кимкэ эрсэ үлүг /тириг тэсэ
болмас аны тут өлүг.

**Кыргызча: билим жетпес , кимге үлүш болуп,
тирүү дешке болбос, аны туткан өлүк.**

2451. Р.-пилик пирле йалнук пезүн чаблыңур /кижилерде үстер
камук иш өнүр; А.-билиг бирле йалнук бедүп чавлаңур /кишилерде
үстер камук иш өнүр; К.-(2414) билиг бирлэ йалнук бэдүб жавлаңур /
кишилэрдэ үстэр камук иш үнүр.

**Кыргызча: билим менен киши бийик даңктанаар,
кишилердин арасынан жогорулап, бардык
иши өнөөр.**

2452. Р.-пиликсис кижиле ол коруксыс падыс /пиликлик кижиле
орны көкте едис; А.-билигсиз киши ол куруг сыр бедиз /билиглиг
киши орны көкте бедиз; К.-(2415) билигсиз киши-ул куруг сыр бэдиз/
билиглиг киши орны көкдэ адыз.

**Кыргызча: билимсиз киши ал кургак сыр(боек) сүрөт,
билимдүү кишинин орду көктөгү жылдыз.**

2453. Р.- угушлук керек иште артук одук /одуклук пиле иште
тутнур подук; А.- укушлук керек иште артук одук /одуклук биле иште
тутнур бодук; К.-(2416) укушлук кэрэк иштэ артук одук /удуклук билэ
иштэ тутнур йудук.

**Кыргызча: зээндүүлүк керек иште , айрыкча сергек,
сергектик менен иште, тутсун өзүн (боюн).**

2454. укуш болса асгы эди өк өкүш
камуг эдгүлүк үлги ол бу укуш

2455. укушсуз киши ол йемишсиз йыгач
йемишсиз йыгачыг негү кылсын ач

2456. укушлук йесе йер экигүн ажун
укушлук атанур атанса түзүн

2457. укушлук билиглиг киши ол кишии
кишиде талусы будунда башы

2454. Р.-уғуш полза асқ еди- өк өгүш /қамуқ еткүлүкке үлүк пу уғуш; А.-укуш болса асғы иди өк өкүш /қамуғ едгүлүк үлги ол бу укуш; К.-(2417) укуш болса асғы эди- өк өкүш /қамуғ эдгүлүк үлги -ул бу укуш.

**Кыргызча: акылдуунун пайдасы болоор өтө көп,
бардык жакшылыкка үлгү ал бу акылдуу.**

2455. Р.-уғушсус кижиге ол йемишсис йығач /йемишсис йығачык негү қылзун ач; А.-укушсуз киши ол йемишсиз йығач /йемишсиз йығачығ негү қылсун ач; К.-(2418) укушсуз киши -ул йемишсиз йығач /йемишсиз йығачығ нэку қылсун ач.

**Кыргызча: акылсыз киши- ал, жемишсиз (мөмөсүз) жыгач,
жемишсиз (мөмөсүз) жыгачты эмне қылсын ач.**

2456. Р.-уғушлук йезе йер игегү ачун /уғушлуғ оданур аданза түзүн; А.-укушлуғ йисе йер икигүн ажун /укушлуғ атаңур атанса түзүн; К.-(2419) укушлуғ йэсэ йэр экигүн ажун /укушлуғ атаңур атанса түзүн.

**Кыргызча: акылдуу- эки дүйнөдө тең баар табат,
ошон үчүн ал (акылдуу) деп аталат.**

2457. Р.- уғушлук пиликлик кижиге ол кижиге /кижиде талусы пудунда пажы; А.-укушлуғ билиглиг киши ол киши /кишиде талусы будунда башы; К.-(2420) укушлуғ билиглиг киши ул киши /кишиде талусы будунда башы.

**Кыргызча: акылдуу, билимдүү киши – кишидир,
кишилердин мыктысы будунга башчы.**

2458. йүзи керки көркүлүг керек хам йүлүг
тоған эрсиг үнлүг сөзи беглүлүг

2459. себитүр йүзи көрки көрлүгүлүки
йарашур кирип чыкса эрсиглики

2460. йүлүг эрсиг эрниц болур хашмети
бу хашмет биле ол киши хурмети

2461. сақынук керек дин идиси арығ
арығ болса қылқы қылынчы арығ

2458. Р.-йүзи көргиге көркүлүк керек ма йүлүк /тоған ерзиг үнлүк сөзи пелгүлүк; А.-йүзи көрки көркүлүг керек хем йүлүг /тоған

ерсиг үнлүг сөзи белгүлүг; К.-(2421) йүзи көрки көркүлүг кэрэк хам йүлүг /туған эрсиг үнлүг сөзи бэлгүлүг.

Кыргызча: жүзү, көркү – көрктүү болуш керек жана салабат(туу), туйгун, (баатыр) эр, сөзү орундуу, жагымдуу үнү болуш керек.

2459. Р.- себидүр йүзи көрги көрклүклүги /йаражур кирип чыкса ерзиклиги; А.- севитүр йүзи көрки көрлүглүки /йарашур кирип чыкса ерсиглики; К.-(2422) сэвитүр йүзи көрки көрлүглүки /йарашур кириб чыкса эрсиглики.

Кыргызча: жүзү көркү кубантаар көркөмдүүнүн, жарашаар кирип- чыкса эр сымбаты.

2460. Р.- йүлүк ерзиг ерниң полур хищмети пу хишмет пиле ол киж и хурмети; А.- йүлүг ерсиг ернинг болур хашмети /бу хашмет биле ол киши хурмети; К.-(2423) йүлүг эрсиг эрниң болур хашматы /бу хашмат билэ-ул киши хурматы.

Кыргызча: салабатуу киши- келбеттүү болоор, бу келбети менен киши урматтуу болоор.

2461. Р.- сағы йок керек дин идизи арык /арык полза қылғы қылынчы арык; А.-сақынук керек дин идиси арығ /арығ болса қылқы қылынчы арығ; К.-(2424) сақынук кэрэк дин идиси арығ /арығ болса қылқы қылынчы арығ.

Кыргызча: хажиб ойчул (акылдуу) болуш керек, дини таза, ак, таза болсо кылганы, анын иши да таза.

2462. сақынук арыг дин идиси киши
эринмез қылур барча йалнук иши

2463. сақынук киши йер киши қадғусы
сақынук киши ол киши эдгүси

2464. йүз утру болур тутчы хажиб өзи
көрүр кезке көрклүг керек ол йүзи

2465. бу көрклүг йүзүг көрсе йүз сувланур
көңүл ачлур анда бу жан йимленур

2462. Р.-сағы йоқ арық дин идизи киж и/ ерикмес қылур парча йалнук ижи; А.-сақынук арығ дин идиси киши /иринмез қылур барча йалнук иши; *Каримовдо бул бейит жок.*

**Кыргызча: акылы тунук, дини таза киши болсун,
эринбей башкалардын ишин кылсын.**

2463. Р.-сагы йок киж и йер киж и каткузы /сагы йок киж и ол киж и еткүзи; А.-сақынук киши йир киши қадғусы /сақынук киши ол киши едгүси; К.-(2425) сақынук киши йэр киши қадғусы /сақынук киши -ул киши эдгүси.

**Кыргызча: такыба кишилер жешээр киши камын,
такыба кишилер ал кишилердин мыктысы.**

2464. Р.- йүс утру полур тутчы хачып өзи /көрүр көске көрклүк керек ол йүзи; А.- йүз утру болур тутчы хажиб өзи /көрүр көзке көрклүг керек ол йүзи; К.-(2426) йүз отру болур тутчы хажиб өзи /көрүр көзкө көрклүг кэрэк ул йүзи.

**Кыргызча: жүзүнөн нур чачырап хажиб өзү,
көрөө көзгө көрктүү болушу керек анын жүзү.**

2465. Р.-пу көрклүк йүзүк көрзе йүс себинүр /көнүл ачлур анда пу чан йемленүр; А.-бу көрклүг йүзүг көрсө йүз сувланур /көнүл ачлур анда бу жан йимленүр; К.-(2427) бу көрклүг йүзүг көрсө көз сувланур /көнүл ачлур анда бу жан йэмлэнүр.

**Кыргызча: бу көрктүү(нү) жүзүн көрөң, жүзүн кубанаар,
көнүл ачылаар, бу жаның жыргаар.**

2466. муңар меңзетү айтур эмди билиг
билиглиг сози тут эй қылқы силиг
2467. эди эдгу нең бу киши көркийүз
бу йүз көркиңе сув ичер эки көз
2468. куба көрклүгүг көр қылын озке фал
ишин эдгү болгай қамуғ созңи үз
2469. көңүллүг керек хем кед өглүг керек
амул болса қылқы тақы эдгүрек.

2466. Р.- муңар меңзедү сөслер емди пилик /пиликлик сөзи тут ай қылғы силик; А.- мунгар менгзетү айтур емди билиг /билиглиг сөзи тут эй қылқы силиг; К.-(2428) муңар мәңзетү эмди билгә билиг /билиглиг сөзи тут эқылқы силиг.

**Кыргызча: мындай деп айтыптыр эми бир акылман,
билимдүүнүн сөзүн тут, эй! Ишиңе көз-ал.**

2467. Р.-еди өткү нең пу киж и көрг и йүс /пу йүс көргинге суп
ичер иңи көс; А.-иди едгу неңг бу киши көрки йүз /бу йүз көркиңге
суу ичс ики көз; К.-(2429) эди эдгу нэң бу киши көрки йүз /бу йүз
көркингэ сув ичэр экки көз.

**Кыргызча: кишинин көрктүү болгону жакшы экен, жүзү,
бу жүз көрктүнөн суу ичер(моокуму канаар)
эки көз(ү).**

2468. Р.-каба көрклугүк көр қылын өске фол /ежиң еткү полгай
кимук сөсңи үс; А.-купа көрклугүг көр қылын өзке фал /ишинг едгү
болгай камуғ сөсңи үз; К.-(2430) қута көрклугүг көр қылын өзкэ фал /
ишинг эдгү болгай камуғ сөсңи үз.

**Кыргызча: ак жүздүүнүн(жүзүн) көрүп, өкүмүндү анан
чыгар, ишин жакшы болоор, буткүл
сөзүндү(үз) кыскарт.**

2469. Р.-педүклүк керек хем көңүллүк керек /амул полза
қылғы тағы еткүрек; А.-көңүллүг керек хем кед өглүг керек /амул бол-
са қылқы тақы едгүрек; К.-(2431) көңүлүг кэрэк хам кэд өглүг кэрэк /
амул болса қылқы тақы эдгүрэк.

**Кыргызча: боорукер болуш керек, дагы акылдуу болуш
керек, мүнөзү жакшы болсо, андан бетер
жакшы болоор.**

2470. көңүллүг киши сөз унытмаз болур
көңүлсүз сөзүг кед тутумаз болур

2471. көңүл болмаса эр көрүмез ишиг
өги болмаса эр этүмез ишиг

2472. көңүлсүз кишилер куруғ кеп болур
көңүл бирле йалңуқ камуғ иш қылу

2473. өги кед керек көңли алчақ амул
чығай тул йетимке бағырсақ көңүл

2470. Р.-көңүллүк киж и сөс унытмас полур /көңүлсүс сөзүк
кет тудумас полур; А.-көңүллүг киши сөз унытмас болур /көңүлсүз

сөзүг кед тутумаз болур; К.-(2432) көңүллүг киши сөз унутмас болур /көңүлсүз сөзүг кэд тутумаз болур.

**Кыргызча: боорукер киши сөз унутпас болоор,
боору таш(кара мүртез) сөзүн тутпас болоор.**

2471. Р.-көңүл полмаза ер көрүмөс незик /өги полмаза ер удумас ижик; А.-көңгүл болмаса ер көрүмөз ишиг /өги болмаса ер итүмөз ишиг; К.-(2433) көңүл болмаса эр көрүмөз ишиг /өги болмаса эр этүмөз ишиг.

Кыргызча: көңүлү (акылы) болбосо (келбесе) киши, көрө албас ишти, акылы болбосо киши, кыла албас ишти.

2472. Р.-көңүлсис кижилер курук кеп полур /көңүл пирле йалнуқ камуқ иш қылуp; А.-көнгүлсүз кишилер куруғ кеп болур /көнгүл бирле йалңгуқ камуғ иш қылуp; К.-(2434) көңүлсүз кишилэр куруғ кэп болур /көңүл бирлэ йалнуқ камуғ иш қылуp.

**Кыргызча: акылсыз кишилердин кеби кургак болоор,
акыл менен адам бардык ишти кылаар.**

2474. *Радловдо бул бейит 2472-бейит менен алмашып келет:* Р.- өги кет керек қылғы алчақ амул /чығай тул йедимге пағырзақ көңүл; А.- өги кед керек көңгли алчақ амул /чығай тул йитимке бағырсақ көңүл; К.-(2435) өги кэд кэрэк көңли алчақ амул /чығай тул йэтимкэ бағырсақ көңүл.

**Кыргызча: акылдуу кичи пейил ак көңүл болот,
жарды, жесир- жетимге боорукер, көңүлчөөк болот.**

2474. тетиглик керек хам төрү кед билир
ажун көрки барча тетигдин келир

2475. көңүл кодкы болса камутка кичиг
тили болса йумшак шекерде сүчиг

2476. йарук тутса йүз кез кишике күле
кылынч эдгү тутса кишилик биле

2477. негү тер эшитгил киши алгакы
көңүл тил кичиг тут эй эр кыбчакы

2474. Р.-тедиклик керек хем төрү кет пилир /ажун көргү парча тедиктин келир; А.-тетиглик керек хем төрү кед билир /ажун көрки барча тетигдин келир; К.-(2436) тэтиглик кэрэк хам төрү кэд билир /ажун көрки барча тэтигдин кэлир.

**Кыргызча: зейрек болуш керек дагы заңды билген,
ааламдын көркү бүтүндөй зейректен келээр.**

2475. Р.-көңүл коскы полза камукка кичик /тылы полза йум-жак шекерде сүчик; А.-көңгүл кодкы болса камугка кичиг /тили болса йумшак шекерде сүчиг; К.-көңүл кускы болса камугка кичиг /тили болса йумшак шакарда сүчиг.

**Кыргызча: көңүлү назик болсо, баарына кичи пейил,
тили болсо жумшак шекердей таттуу.**

2476. Р.- йарук тутса йүс көс кижиге күлө /кылынч еткү тутса кижилик пиле; А.- йарук тутса йүз көз кишике күлө /кылынч едгү тутса кишилик биле; К.-(2438) йарук тутса йүз көз кишике күлэ /кылынч едгү тутса кишилик билэ.

**Кыргызча: жайдары болсо жүз, көзү кишиге күлө,
адамгерчиликти жакшы тутса, кишичиликти биле.**

2477. Р.-негү тер ежиткил кижиге алчагы /көңүл тил көни тут ай ер кыпчагы; А.-негү тир ешитгил киши алчагы /көңгүл тил кичиг тут ай ер кывчагы; К.-(2439) нэкү тэр эшитгил киши алчагы /көңүл тил кичиг тут эй эр кывчагы.

**Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин киши момуну,
көңүл тилинди кичик тут, эй кыпчак адамы.**

2478. көңүл кодкы тутса болур кут эриг
күлөр йүз ысыг сөзке тирлүр тириг

2479. күлөр йүз ысыг сөзке йалнук ысыр
ысынса бу йалнук болур кул эсир

2480. серимлиг керек хам тут билсе өз
көзин кед күдөзсе тилин тыдса сөз

2481. кулакы сак эрсе өгү билги кин
йорык түз эрсе тили көңли тең

2478. Р.-көңүл коскы тутса пулур кут ерик /күлөр йүс изик (ызык?) сөс едилүр тирик; А.-көңгүл кодкы тутса булур кут ериг / күлөр йүз исиг сөзке тирлүр тириг; К.-(2440) көңүл кускыболса булур кут эриг /күлэр йүз исиг сөзкэ тэрлүр тириг.

**Кыргызча: көңүдү момун тутса , болоор кутка герик,
жүзү ачык , жылуу сөзгө тирүүлөр жыйналаар.**

2479. Р.- күлөр йүз изик (ызык?) сөске йалнук изир изензе пу йалнук полур кул есир; А.- күлөр йүз исиг сөзке йалнгук исир/исинсе бу йалнгук болур кул есир; К.-(2441) күлэр йүз исиг сөзкэ йалнук исир/ исинсэ бу йалнук болур кул асир.

**Кыргызча: жарык жүздүү, жылуу сөзгө адам жылыр,
мээримин берсе бу адам кул, туткун болоор.**

2480. Р.- серимлик керек хем туда пилсе өс /көзүн кет күдессе тылын тытса түс; А.- серимлиг керек хем тут билсе өз /көзин кед күдезсе тилин тыдча сөз; К.-(2442) сэримлиг кэрэк хам тут билсэ өз/ көзин кэд көдөзсэ тилин тыдса сөз.

**Кыргызча: сабырдуу болуш керек, дагы, өзүн кармай билген,
көзүн өтө күзөтсө (көзү көрө билсе) тилин,
сөзүн тыйса.**

2481 Р.-кулгагы сак ерзе еги пилги кең /йорыгы түс ерзе тылы көңли тең; А.- кулакы сак ерсе өги билги кинг /йорыкы түз ерсе тили көнгли тенг; К.-(2443) кулакы сак эрсэ өги билги кэң /йорык түз эрсэ тили көңли тэң.

**Кыргызча: кулагы болсо сак, акылы, билими кең,
иши түз болсо , тили, көңүлү тен.**

2482. түкел билсе эрдем битсе битиг
камуг ишке билгин бу кылса итиг

2483. бу эрдем билиг көр керек барча түз
улуг хажиб өтрү кызыл кылса йүз

2484. тапугларда артук бу йинчке тапуг
хажиблик туруп бакса йетрү камуг

2485. бу кач нең керек ким атанса хажиб
киши башласа йолка өндүн кечип

2482. Р.-түгөл пилзе ердем пидизе пидик камук ишке пилгин пу кылза едик; А.- түкөл билсе ердем битсе битиг камуг ишке билгин бу кылса итиг; К.-(2444) түгөл билсэ эрдэм битсэ битиг камуг ишкэ билгин бу кылса этиг.

**Кыргызча: түгөл билсе эрдикти, жазаса китеп,
бардык ишке бу билимин койсо арнап.**

2483. Р.- пу ердим пиликлер полур парча түс улук качып утру кызыл кылза йүс; А.- бу ердем билиг көр керек барча түз улуг хажиб өтрү кызыл кылса йүз; К.-(2445) бу эрдэм билиг көр кэрэк барча түз улуг хажиб өтрү кызыл кылса йүз.

**Кыргызча: бу эрермендиги, билими, көрсөн, баарысы түз
болуш керек, улуу хажиб ушулар менен жүзүн
жарык кылса.**

2484. Р.- табукларда артук пу инчке табук канчылык туруп йетрү пакса камук; А.- тапугларда артук бу йинчке тапуг хажиблик туруп бакса йетрү камук; К.-(2446) тапугларда артук бу йинчке тапуг хажиблыг туруп бакса йетрү камук.

**Кыргызча: кызмат ишинде эң ичкеси (кылдагы) хажиблик
иштер, хижиблик туруп, көрсөн, жеткирээр
баарына.**

2485. Р.-пу кач нең керек ким аданзы хачып кижипашлаза йалга өндин кечип; А.-бу кач ненг керекким атанса хажиб киши башласа йолка өнгдүн кечип; К.-(2447) бу кач нэң кэрэк ким атанса жажиб киши башласа йолка өндүн кэчиб.

**Кыргызча: бу бардык нерселерди билиш керек, ким атанса
хажиб, адамдарды баштаса жолго алдыда
жүрүп.**

2486. муңар меңзер эмди бу ша ир сези
бу ша ир сези ол билигсиз көзи

2487. хажибликке ашну бу он нең керек
йети көз кулак сак көңүл кең керек

2488. йүзи көрки бод тил укуш өг билиг
кылынчы буларка түкөл тең керек

2489. узун кеч йашасуны элиг өзи
 улуг хажиб ол бегке көргү көзи

2486. Р.- муңар меңзер емди пу ша ыр сези пу ша ыр сөзү ол
пиликсис көзи; А.- мунгар меңгзер емди бу ша ир сөзи бу ша ир сөзи
ол билигсиз көзи; К.-(2448) муңар мэңзэр эмди бу шааир сези бу ша-
бир сөзи -ул билигсиз көзи.

**Кыргызча: мындай меселди эми, бу, акындын айткан сөзү,
бу акын сөзү- ал билимсизге көрөр көзү.**

2487. Р.- хачыблыкка ашну пу он нең керек иги көз кулак сак
көңүл кең керек; А.- хажибликке ашну бу он ненг керек йити кулак
сак көнгүл кинг керек4 К.-(2449) хажиблыкка ашну бу он нэң кэрэк
йэти көз кулак сак көңүл кэң кэрэк.

**Кыргызча: хажибликке абал- бу он нерсе керек,
өткүр көз, сак кулак, кең көңүлдүүлүк керек.**

2488. Р.- йүзи көргү пот тыл угуш өк пилик кылынчы пуларга
түгөл тең керек; А.-йүзи көрки бод тил укуш өг билиг кылынчы бу-
ларка түкөл тенг керек; К.-(2450) йүзи көрки бод тил укуш өг билиг
кылынчы буларка түгэл тэң кэрэк.

**Кыргызча: жүзү, көркү, боюу, тил акыл ой билими,
кылган иштери буларга түгөл тең болуш керек.**

2489. Р.- узун кеч йажасуны Елиг өзи улук хачып өтсе ачар
ол кабук; А.- узун кеч йашасуны илиг өзи улуг хажиб ол бегке көргү
көзи; К.-(2451) узун кэч йашасуны элиг өзи улуг хажиб -ул бэгкэ
көргү көзи.

**Кыргызча: узак , кеч жашасын элиг өзү,
улуу хажиб ал бектин көрөр көзү.**

2490. төрү хам току өнди йинчке тапуг
 улуг хажиб этсе ачар йол капуг

2491. муңар меңзетү келди билге сөзи
 эшитсе көңүл берсү алсу өзи

2492. улуг иш туруп бу хажиблик иши
 муны башка илтмез мегер кед киши

2493. хажиблер иши тут йа беглер иши
 улуг йа кичиг тут өтүгчи киши.

2490. Р.-төрү кем тогу өңди инчке табук улук хачып өтсе ачар өл кабук; А.-төрү хем току өңгди йинчке тапуг улуг хажиб итсе ачар йол капуг; К.-(2452) төрү хам току өңди йинчкэ тапуг улуг хажиб этсэ ачар йол капуг.

Кыргызча: мийзам (саясат) жүргүзүү иши өтө кымбат, улуу хажиб буларды аткарса ордого жол эшик ачык.

2491. Бул бейит Радловдо жок. А.- муңгар менгзетү келди билге сөзи ешитсе көңүл бирсү алсу өзү; К.-(2453) муңар мэнзэтү кэлди билге сөзи эшитсэ көңүл бэрсү алсу өзи.

Кыргызча: буга төп келет акылман сөзү, эшиткен көңүл бөлсүн, өзүнө сабак кылсын.

2492. Р.- улук иш туруп пу хачыплык ижи муны пашка елтмес магар кет киж; А.- улуг иш туруп бу хажиблик иши муны башка иштмез мегер кед киши; К.-(2454) улуглук туруп бу хажиблык иши муны башка элтмэз магар кэд киши.

Кыргызча: хажибдик иш- улуу иштир, муну бир гана жакшы кишиден өзгө эч ким иштей албайт.

2493. Р.-хачыплар ижи тут йа пеклер ижи улук йа кичик тут одүн кеч киж; А.-хажиблар иши тут йа беглер иши улуг йа кичиг тут өтүгчи киши; К.-(2455) хажиблар иши тут йа бэглэр иши улуг йа кичиг тут өтүгчи киши.

Кыргызча: хажибдин ишин иште же бектер ишин (иште), улуу же кичүүнүн өтүнүчүн бирдей текске.

2494. ағычы битигчи йа иш тутғучы
йа тончы этүкчи амил болгучы

2495. йа йат баз йалавач келиш йа барыш
бошуғ бергү ачығ олорқа тегиш

2496. қолуқлары көргү йа боғзы йеми
ачығлығ ачығсызқа қылса эми

2497. йол ағзында эрсе киши башлағу
төрүсин токусын йазым қылмағу

2494. Р.-агычы пидикчи ма иш туткучы /ма тутчи едукчи ерис полгучы; А.-агычы битигчи йа иш тутгучы /йа тончы етукчи амил болгучы; К.-(2456) агычы битигчи йа иш тутгучы /йа тончы этукчи ьамил болгучы.

**Кыргызча: казыначы , катчы же иш башкарган,
же тончу, өтүкчү, жер байлыгын караган.**

2495. Р.- йайат пар йалавач келиш ма парыш /пузук пергү ачык уларга теңиш; А.- йа йат баз йалавач келиш йа барыш /бошуғ биргү ачығ оморқа тегиш; К.-(2457) йа йат баз йалавач кэлиш хам барыш /бушуғ бэргү ачығ улурқа тэгиш.

Кыргызча: же жат (өзгө) мусапыр, элчи(лердин) келиш-кетишине, руксат бергин, ачып аларга текиш.

2496. Р.-тунуклары көргү ма поксы йеми /ачыклык ачыксыска қылғу еми; А.-қолуклары көргү йа боғзы йеми /ачығлығ ачығсызқа қылса еми; К.-(2458) қолуклары көргү йа боғзы йэми /ачығлығ ачығсызқа қылса эми.

**Кыргызча: түнөк бер, жеп – ичээрин дайындап,
ач алсызга кайрымың тийсин.**

2497. Р.-йол оғры пар ерзе киж и пашлағу /төрүзи тоғузы йазық қылмағу; А.-йол ағзында ерсе киши башлағу /төрүсин тоқусын йазым қылмағу; К.-(2459) йол ағзында эрсэ киши башлағу /төрүсин тоқусын йарым қылмағу .

Кыргызча: жол(сапар) алдында болсо, киши- жол баштаган, мийзамдын аткарылышын жаздым кылбаган.

2498. чыгай тул йетим кысса берсе өтүт
аны барча тыңлап өтүнсе өтүт

2499. мазалим өдинде өтүтчилериг
көрү алса йол кылса болса ириг

2500. йана көрсе ич таш йарагсызларыг
айу берсе тыдса көтүрсе арыг

2501. бу йаңлыг тү ишлер нече үлгүлүг
улув хажиб элги тегир белгүлүг

2498. Р.- чыгай тул йедим кысса перзе өдүк /аны парча тыңлап өдүгнөсө обүк; А.- чыгай тул йетим кысса бирсе өтүг /аны барча тынган өтүгнөсө өтүг; К.-(2460) чыгай тул йэтим кысса бэрсэ өтүг /аны барча тыңлаб өтүгнөсө өтүг.

Кыргызча: жарды , тул(жесир) жетим арыз- мунун айтса, алардын баарын тындап, өтүнүчтөрүн (бекке) жеткирсе.

2499. Р.-мазалам өдүндө өдүнчилерик /көрү алза йол кылган полза ерик; А.-мезалим өдиндө өтүгчилериг /көрү алса йол кылган болса ириг; К.-(2461) мазалим өдиндө өтүгчилэриг /көрү алса йол кылса болса ириг.

Кыргызча: мийзамсыззомбулукболгонкездеөтүнүчүүлорду кабылда, көрө билсе, жол көрсөтсө, (бул иште) болсо үлгү.

2500. Р.-йана көрзе ич таш йараксызларык /айу перзе тытса кедерзе арык; А.- йана көрсе ич таш йарагсызларыг /айу бирсе тыдса көтүрсө арыг; К.-(2462) йана көрсэ ич таш йарагсызларыг /айу бэрсэ тыдса көтүрсэ арыг.

Кыргызча: жана (көрө билсе) ички – тышкы жараксыз нерселерди, суроо берсе алдын ала, себептүү иштерди териштирсе.

2501. Р.- бу йаңлык пу ишлер нече үлгүлүк /улук хажыб элги тегир пелгүлук; А.- бу йаңг лыг тү ишлер нече үлгүлүг /улуг хажиб белги тегир белгүлук; К.-(2463) бу йаңлыг тү ишлэр билэ үлгүлүг /улуг хажиб элги тегир бэлгүлук.

Кыргызча: нечен жаңылык иштер болуучу үлгүлүү, улуу хажибдин колу тийээри белгилүү.

2502. бу ишке басут барча андын келир
калы артса қалса андын қалыр

2503. эй элиг хажибларқа сақланғу ол
бу қач йерде артуқ қатығланғу ол

2504. бири бег сөзини қатығ тутса берк
экинчи қавақа уқуш қылса өрк

2505. үчүнчи керүрде күдөзсе езин
тилинде чыкармаса тегме сезин

2502. Р.- пу ишке пезут парча андын келир /калы ардаза калза андын калыр; А.- бу ишке басут барча андын келир /калы артса калса андын калыр; К.-(2464) бу ишкэ басут барча андын кэлир /калы артса калса андын калыр.

**Кыргызча: бу ишке ар түрдүү жардам андан келер,
эгер иштер бузулуп, жабылбаса аган да себеп-
чи ал.**

2503. Р.-ай Елик качыпларға сақланғу ол /пу кач йерде артуқ кадықланғу ол; А.-ай илиг хажибларқа сақланғу ол /бу кач йирде артуқ катығланғу ол; К.-(2465) эй элиг хажибларқа сақланғу -ул /бу кач йэрдэ артуқ катығланғу ол.

**Кыргызча: эй Элик! Хажибдерге ар дайым сактык керек,
бу ар бир жерде айрыкча катуу турушу он.**

2504. Р.- пири пек сөзини қадық тутқу перк /игинчи хаваға уғуш қылза ерк; А.- бири бег сөзини қатығ тутса берк /икинчи хавақа уқуш қылса өрк; К.-(2466) бири бэг сөзини қатығ тутса бэрк /экинчи хавақа уқуш қылса эрк.

**Кыргызча: бири – бек сөзүн катуу тутса бек,
экинчи- азгырыкка акыл токтотсо өтө.**

2505. Р.-үчүнчи кирүрде күдессе өзін /тылындын чығармаза текме сөзин; А.-үчүнчи керүрде күдездес өзін /тилинде чықармаса тегме сөзин; К.-(2467) үчүнчи көрүрдэ көдээс өзін /тилиндэ чықармаса тэкмэ сөзин.

**Кыргызча: үчүнчү- көрүшкөндө (бирөөлөр менен) күзөтсө
сөзүн, тилинен чыгарбаса ар кандай сөзүн.**

2506. орунч олмаса қылса барча ишиг
йагутса бегиңе йарамыш кишиг

2507. эки нең кишиде болунса элиг
аңар бермегил иш узатма элиг

2508. бири тилде йалған чықарса сөзин
бири эгрилик ол секиртсе өзін

2509. бу эки қылынч кимде болсо көни
өзүңке йақурма эй элиг аны

2506. Р.-урунч алмаза кылза парча ижик /йагутса пегинге йа-
рымыш ежик; А.-орунч олмаса кылса барча ишиг /йагутса бегинге
йырамыш кишиг; К.-(2468) урунч алмаса кылса барча ишиг /йагутса
бегингэ йырамыш кишиг.

**Кыргызча: пара албаса, бардык кылган иштери үчүн,
жакындатса бегине узактаган кишилерди.**

2507. Р.- иги нең тутур полза кимде Елик /аңар пермегил иш
узатма елиг; А.- ики ненг кишиде болунса илиг /аңар бермегил иш
узатма елиг; К.-(2469) эки нэң кишидэ болунса элиг /аңар бэрмэгил
иш узатма элиг.

**Кыргызча: эки иш бир кишинин колунда болсо,
ага бербегин ишти, узатпа (сунба) колунду.**

2508. Р.-пири тылда йалған чыгарма сөзи /пири егрилик ол
кылынма өзи; А.-бири тилде йалған чыкарса сөзин /бири егрилик
ол сикиртсе өзин; К.-(2470) бири тилдэ йалған чыкарса сөзин /бири
егрилик -ул сәкиртсә өзин.

**Кыргызча: бири – тилинен жалган чыгарса сөзүн,
бири- ийрилик(куйткулук) кылып, секиртсе
өзүн.**

2509. Р.-пу иги кылынч кимде ерзе аны /өзүңе йагутма ай пи-
лик саны; А.-бу ики кылынч кимде болсо көни /өзүңгө йакурма ай
илиг аны; К.-(2471) бу эки кылынч кимдэ болсо көни /өзүңгэ йакур-
ма эй элиг аны.

**Кыргызча: бу эки кылык кимде болсо эмес түз,
өзүңө жакындатпа эй элиг аны.**

2510. адын үч иш ол көр тапуғчы иши
күдезмесе андын өзи йер башы
2511. бири сөз эшитсе катығ тутса берк
бири көрсө теңсиз көзин йумса терк
2512. үчүнчи өзин тутса турса көни
севинчин кечүргей бу булмыш күни
2513. негү тер эшитгил бүгү билге бег
бу сөз ишке тутса саңа болға йиг

2510. Р.-аданза үч иш ол табуңчы узын/күдесмезе андын өзи йер пажын; А.-адын үч иш ол көр тапуңчы иши /күдесмесе андын өзи йир башы; К.-(2472) адын үч иш -ул көр тапуңчы иши /көдээмэсэ андын өзи йэр башы.

Кыргызча: кызмат ишчинин көр, башка үч иши бар, аны күзөтпөсө өзү жээр башын.

2511. Р.-пири сөс ежитсе кадык тутса перк /пири көрзе теңсис көзин йумза терк; А.-бири сөз ешитсе қатығ тутса берк /бири көрсе теңгсиз көзин йумса терк; К.-(2473) бири сөз эшитсэ қатығ тутса бэрк /бири көрсэ тэңсиз көзин йумса тэрк.

Кыргызча: бири сөз эшитсе, катуу тутса сыр, бири көрсө, теңсиздикти, жумса көзүн.

2512. Р.- үчүнчи өзүн тутса турза көни /себүнчин кечүрген пулумыш күни; А.- үчүнчи өзин тутса турса көни /севинчин кечүргей бу булмыш күни; *Каримовдо бул бейит жок.*

Кыргызча: үчүнчү өзүн тутса, турса түз, кубанычын кечирип, (болгон) өткөн күндүн.

2513. Р.-негү тер ежиткил пегү пилге пек /пу сөс ишке тутса саңа полз а йек; А.-негү тир ешитгил бүгү билге бег /бу сөз ишке тутса санга болға йиг; К.-(2474) нэку тэр эшитгил бүгү билгэ бэг /бу сөз ишке тутса сэнэ болға йэг.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин даанышман билимдүү бектин, бу сөзүн ишке тутсан, сага пайдасы болор ийги.

2514	башың қолса беглер сөзин сөзлем
йана элке йазма башыңны йеме
2515	қара элке йазса қурытур башын
тили сөздэ йазса ушатыр тишин
2516	телим көрмишим бар тегимсиз киши
туруп элке йазды кесилди башы
2517	өкүш ме эшиттим бу тил сөзлемиш
көңүл сыры ачылып эрин башламыш

2514. Р.-пажың қолза пеклер сөзүн сөсleme /йана елге йасма пажыңны йеме; А.-башыңг қолса беглер сөзин сөзleme /йана елке

Ийме башыңны йиме; К.-(2475)башың кулса бэглэр сөзин сөзлэмэ /
Ийме элкэ йазма башыңны йэмэ.

**Кыргызча: башың калсын десен, бектердин сөзүн сүйлөбө,
дагы эл ичине жайба , башыңды жебе.**

2515. Р.-кара елге йасса курыдур пажын /тылы сөсте йасса
ужаду тижин; А.-кара илке йазса курытур башын /тили сөзде йазса
унатыр тишин; К.-(2476) кара элкэ йазса курытур башын /тили сөздэ
йазса уэтүр тишин.

**Кыргызча: кара элге (будунга, мамлекетке) бектин сөзүн,
жайсаң, курур башың, тилиң сөздү жайса,
сынаар тишин.**

2516. Р.- телим көрмижим пар тегишсис кижн /туруп елге йа-
сты кезилди пажы; А.- телим көрмишим бар тегимсиз киши /туруп
илке йазды кесилди башы; К.-(2477) телим көрмишим бар тегимсиз
киши /туруб элкэ йазды кесилди башы.

**Кыргызча: далай көргөнүм бар , пас кишилер,
эл арасына сөз жайып башы кесилген.**

2517. Р.- өгүш ма ежиттим пу тыл сөсleiterиш /көңүл сирри ач-
мыш өзин кисleiterиш; А.- өкүш ме ешиттим бу тил сөсleiterиш /көнгүл
сыры ачылып ерин башламыш; К.-(2478) өкүш ма эшиттим бу тил
сөсleiterиш /көңүл сыры ачылыб эрин башламыш.

**Кыргызча: көптө эшиттим, бу тил сөздөрүн,
көңүл сыры ачылып , эрин (ооз) баштаган.**

2518 йана айды билге бүгү сөзледн
өзин тутнумаз эр башын йер тиди

2519 хажибларка артук күдезгү өзүг
көрүрде көзүг хем өтүгде сөзүг

2520 өдн болмагыңча өзн кирмесе
айыгмазда ашну өтүг бермесе

2521 негү тер эшиттил укушлуг тили
укушлуг тили ачты ма ни йолы

2518. Р.-йеме емдн пилге пегү сөсleiterиш /өзн йабумас ер па-
жын йер теди; А.-йана айды билге бүгү сөзледн /өзн тутнумаз ер аба-

шын ийр тиди; К.-(2479)йана айды билгэ бегү сөзлэди /өзин тутнумас эр башын йэр тэди.

**Кыргызча: жана(дагы) билген акылман сүйлөптүр,
өзүн тута билбеген эр- башын жээр дептир.**

2519. Р.-хажыпларка артук күдескү өзүк /көрөрдө көзүк хем өдүктө сөзүк; А.-хажибларка артук күдөзгү өзүг /көрүрдө көзүг хем өтүгдө сөзүг; К.-(2480) хажибларка артук көдөзгү өзүг /көрүрдэ көзүг хам өтүгдэ сөзүг.

**Кыргызча: хажибдер айрыкча өзүнө этият болушу керек,
көргөндө көзгө, дагы арыз кылганда сөзгө.**

2520. Р.- өди полмагынча өзи кирмезе /айытмаста ашну өдүк пермезе; А.-өди болмагынча өзи кирмесе /айытмазда ашну өтүг бир-месе; К.-(2481) өди болмагынча өзи кирмэсэ /айытмаста ашну өтүг бэрмэсэ.

**Кыргызча: мезгили (убактысы) болмойунча- өзү кирбесе,
алдын ала айтмайынча- арызын баян этпесе.**

2521. Р.-негү тер ежитгил угушлук тылы /угушлук тылы ачты ма ны йолы; А.-негү тир ешитгил укушлуг тили /укушлуг тили ачты ма ни йолы; К.-(2482) нөкү тэр эшитгил укушлуг тили /укушлуг тили ачты маъни йолы.

**Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин- акылдуунун тили,
акылдуунун тили ачаар- маанилүү жолду.**

2522 еди болса көрkit меликлерке йүз
айыттукта сөзле тилин сөзке сөз

2523 камуг неңке вакт ол еди белгүлүг
еди болды эрсе көрүр эки көз

2524 бу йаңлыг керек барча эрдем билиг
улуг хажиб өтрү узатса елиг

2525 бу эрди ай элиг өзүм билмиши
мунуку өтүндүм айытмыш тушы

2522. Р.-еди полза көргүт пу пеклерге йүс /айыттукта сөсле тылын сөске сөс; А.-еди болса көрkit меликлерке йүз /айыттукта сөзле тилин сөзке сөз; К.-(2483)еди болса көрkit маликлэркэ йүз / айыттукта сөзлэ тилин сөзкэ сүз.

**Кыргызча: мезгил келсе, көргөз маликтерге (акимдерге)
жүз, сураганда сүйлө, тилиң сөзгө жооп берсин.**

2523. Р.-камук неңге вакт ол еди пелгүлүк/еди полды ерзе йа-
рур иги көс; А.-камуг неңке вакт ол еди белгүлүг /еди болды ерсе
корүр ики көз; К.-(2484) камуг неңкэ вакт -ул өди белгүлүг /еди болды
өрсэ көрүр эки көз.

**Кыргызча: бардык нерселердин убактысы, мезгили бар
белгилүү, мезгил келсе, (аны) көрөөр эки көз.**

2524. Р.- пу йаңлыг керек парча ердем пилик /улук хачып утру
айытса элик; А.- бу йаңлыг керек барча ердем билиг /улуг хажиб өтру
узатса елиг; К.-(2485) бу йаңлыг кэрэк барча эрдэм билиг /улуг хажиб
өтру узатса элиг.

**Кыргызча: бүткүл билим, жаңылыкты билиши керек,
улуу хажиб анан бийлигин жүргүзсө.**

2525. Р.-пу ерди ай елик өзүм билмижи /мунугы өдүндүм ай-
ытмыш тужы; А.-бу ерди ай илиг өзүм билмиши /мунуку өтүндүм
айытмыш тушы; К.-(2486) бу эрди эй элиг өзүм билмиши /мунуку
өтүндүм айытмыш тушы.

**Кыргызча: булар эле эй элиг! Өзүм билгендерим,
буларды сурадын, айтканым (жооп бергеним)
ушу.**

Элиг су алы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмүшкө)

2526 элиг айды уктум эшиттим бу сөз
 такы бир сөз айтур сениңдин бу өз

2527 маңа айгыл эмди капуг башлар эр
 негү тег керек ай бу иш ишлер эр

XXXII

**Өгдүлмиш Элигке капуг башлар эр негү тег керекин айур
(Өгдүлмуш Элигке ордо баштаар эр кандай болуу керек
экендигин айтат).**

2528 йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
 эсен жаны тирилгил ай кылкы силиг

2526. Р.-Елик айды уктум ежиттим пу сөс /тагы пир сөз айду
сениндин пу өс; А.-илиг айды уктум ешиттим бу сөз /такы бир сөз ай-
тур сениндин бу өз; К.-(2487)Элиг айды уктум эшиттим бу сөз /такы
бир сөз айтур сениндин бу өз.

**Кыргызча: Элиг айтты: уктум (түшүндүм) эшиттим бу
сөздөрүндү, дагы бир сөз сурайын сенден бу
сөздү.**

2527. Р.- маңа айгыл емди кабук пашлар ер /негү тег керек ай
пу иш ишлер ер; А.-манга айгыл емди капуг башлар ер /негү тег керек
ай бу иш ишлер ер; К.-(2488) мәнэ айгыл эмди капуг башлар эр /нэкү-
тэг кэрэк ай бу иш ишлэр эр.

**Кыргызча: мага айткан эми ордо баштаар эр,
кандай болуу керек айт, бу ишти иштээр эр.**

2528. Р.-йанут перди Өктүлмиш айды Елик /өзен енч тирилгил
ай кылгы силик; А.-йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг/ есен инч ти-
рилгил ай кылкы силиг; К.-(2489) йанут бэрди Өгдүлмиш айды элиг /
эсэн инч тирилгил э кылкы силиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш, айтгы(эй) Элиг,
эсен жаның тирүүлүктө жашасын эй!
кылыгың сылык.**

2529 капуг башлар эр кед багырсак керек
 тени жаны бирле тапугсак керек

2530 капугда йарутса кураңку түнүг
 капугда батурса йарумыш күнүг

2531 төрү хем току билсе кылса тапуг
 оңай болса кылкы кылынчы камуг

2532 түзү этмеки киң акы болса кед
 күмүш берсе алтун эр ат терсе кед

2529. Р.-кабук пашлар ер кет пагырзак керек /тени чаны пирле
табуксак керек; А.-капуг башлар ер кед багырсак керек /тени жаны
бирле тапугсак керек; К.-(2490) капуг башлар эр кэд багырсак кэрэк /
тани жаны бирлэ тапугсак кэрэк.

**Кыргызча: ордо, баштаар киши өтө боорукер болушу
керек, дени , жаны менен кызматка берилиши
керек.**

2530. Р.-кабукта йарутса курангу түнүк /кабукта пүдүрзе йарумыш күнүк; А.-капугда йарутса курангу түнүг /капугда батурса йарумыш күнүг; К.-(2491) капугда йарутса курангу түнүг /капугда батурса йарумыш күнүг.

Кыргызча: ордодо жарык кылса караңгы түндү, ордодо батырса жарык күндү.

2531. Р.-төрү ма тогу пилзе табук /оңай полза кылгы кылынчы камук; А.-төрү хем току билсе кылса тапуг /оңай болса кылкы кылынчы камуг; К.-(2492) төрү хам току билсэ кылса тапуг /оңай болса кылкы кылынчы камуг.

Кыргызча: мийзам жана салтты билип кылса кызмат, оңой (жеңил) болсо кылыгы (мүнөзү) аракеттери баарына түз.

2532. Р.- тузы етмеги кең агы полза кет /күмүш пирле алтун ер- ат терсе кет; А.-түзү етмеки кинг акы болса кед /күмүш бирсе алтун ер ат терсе кед; К.-(2493) түзү этмэки кэң акы болса кэд /күмүш бөрсэ алтун эр ат тэрсэ кэд.

Кыргызча: тузу, тамагы кенен жоомарт болсун, күмүш берсин, алтын менен жоокер жыйсын.

2533 кече болса йатгак бу йатса бурун айу берсе тегме кишике орун

2534 азақ йат баз эрсе айытгу керек одуграк ким эрсе йагутгу керек

2535 көрү беклетин чыкса каршы капуг түкөл болды ол күнки барча тапуг

2536 йана эрте турса капуг башласа кече танда тургакны тепретмесе

2533. Р.-кече полза йаткак пу йатса пурун /айу перзе текме кижиге орун; А.-кече болса йатгак бу йатса бурун /айу бирсе тегме кишике орун; К.-(2494) кэчэ болса йатгак бу йатса бурун /айу бэрсэ тэкмэ кишике орун.

Кыргызча: кечкисин жатпастан, ордо күзөтчүлөрүн койсун мурун, айтып берсин тийиштүү орундарын кишилердин.

2534. Р.-йырак йат пар ерзе айытку керек /узыкрак ким ерзе йыргатку керек; А.-азак йат баз ерсе айытгу керек /одуграк ким ерсе йагутгу керек; К.-(2495) узак йат баз эрсэ айытгу кэрэк /удуграк ким эрсэ йагутгу кэрэк.

Кыргызча: адашкан , жат, мусапырлар болсо сураштыруу керек, сергегирээги ким болсо, (аны) жакын-даштыруу керек.

2535. Р.-көрү пекледик чыкса каршы кабук /түгөл полды ол күнги парча табук; А.- көрү беклетип чыкса каршы капуг /түкөл болды ол күнки барча тапуг; К.-(2496) көрү бэклетиб чыкса каршы капуг /түгөл болды ул күнки барча тапуг.

Кыргызча: көрүп , бекитип чыкса ак сарай капкалардын, түгөл болмок ал күнкү бардык иштер.

2536. Р.- йана ерте турза кабук пашлаза /кече таңда тургакны тебретмезе; А.-йана ерте турса капуг башласа /кече таңда тургакны тепретмесе; К.-(2497) йана эртэ турса капуг башласа /кэчэ таңда тургакны тэпрэтмэсэ.

Кыргызча: жана (дагы) эрте турса ордо (капка) иштерин баштаса, кечинде, таңда коалдындагылардын дайыма иштетсе.

2537 калы йол өди болса башлап кирип
көрүнсэ хилин барча йумгы тирип

2538 өзү чыкса көрнүп өкүш турмаса
капугда киши кодса өзде баса

2539 эр ат кирсе хилче көрүнсэ төзү
бу көрсө йараглыг йарагсыз азу

2540 калы йол кесилсе капуг башчысы
йана киргү болса эр ат сөзчиси

2537. Р.- калы йол өди полза пашлап кирип /көрүнзе хайлын парча йумгы терип; А.- калы йол өди болса башлап кирип /көрүнсэ хилин барча йумгы тирип; К.-(2498) калы йол өди болса башлап кирип /көрүнсэ кылын барча йумкы тэриб.

Кыргызча: эгер кабыл алуу убактысы келсе баштап кирип, байкалса жардамчы бардыгын тактаса терип.

2538. Р.-өзи чыкса көрнүп өгүш турмаза /кабукта кижикотса
осте паза; А.-өзи чыкса көрнүп өкүш турмаса /капугда киши кодса
өзде баса; К.-(2499) өзи чыкса көрнүб өкүш турмаса /капугда киши
кодса өздө баса.

**Кыргызча: өзү чыкса көрүнүп , көпкө турбаса,
ордодо киши калтырса өзүнөн башка.**

2539. Р.-ер ат кирзе халча көрүнзе пазу /пу көрзе йараклык йа-
раксыс ажу; А.-ер ат кирсе хилче көрүнсе төзи /бу көрсе йараглык
йарагсыз азу; К.-(2500) эрат кирсэ хилча көрүнсэ түзү /бу көрсэ йара-
лык йарагсыз азу.

**Кыргызча: жоокерлерин киргизсе талдап баарын,
жарактуусун , жараксызын айырса байкап.**

2540. Р.-калы йол кезилзе кабук пашчызы /йана киргү полза ер
-ат сөсчиси; А.-калы йол кесилсе капут башчысы /йана киргү болса
ер ат сөзчиси; К.-(2501) калы йол кэсилсэ капут башчысы /йана киргү
болса эрэт сөзчиси.

**Кыргызча: кабыл кылуу жолу (убактысы) бүтсө, ордо
башчысынын, дагы киргендей болсун аскер
башкаруучу.**

2541 өтүнсе эр ат өтги колса тилек
 муңадмыш кишике бу болса йүлөк

2542 алу берсе ачыг көр алтун күмүш
 кайука ат алса кайука йумуш

2543 эриг тапнуры ким багырсак севе
 тапынмаз кайусы йорыгы йава

2544 йараглык кайу ол асыглык кайу
 болглуг кайу ол тусулуг кайу

2541. Р.-өдүнзе ер- ат оңай анда тилек /муңатмыш кижиге
пу арга йөлөк; А.-өтүнсе ер ат өтги колса тилек /муңадмыш кишике
бу болса йүлөк; К.-(2502) өтүнсэ эр ат өтки кулса тилэк /муңадмыш
кишике бу болса йөлөк.

**Кыргызча: өтүнсө жоокерлери, кылса тилек (өтүнүчүн
баян кылса), муңайыңкы капалуу кишилерге
бу да болсо жөлөк.**

2542. Р.- алу перзе ачык көр алтун күмүш /кайуга ат алза кайуга йумуш; А.- алу берсе ачыг көр алтун күмүш /кайука ат алса кайука йумуш; К.-(2503) алу бэрсэ ачыг көр алтун күмүш /кайука ат алса кайука йумуш.

Кыргызча: тартуу кылса белекке алтын күмүш, кимиси(кааласа) ат алсын, кимиси(кааласа) жумуш.

2543. Р.- өзүн табнуры ким пагырзак себе /табынмас кайузы йорыклы йаба; А.- ириг тапнуры ким багырсак севе /тапынмаз кайусы йорыглы йава; К.-(2504) эриг тапнуры ким багырсак сэвэ /тапынмаз кайусы йорыглы йава.

Кыргызча: эрки(чын дили) менен кызмат кылган ким, иштебесе кээ бири, жоругу жаман.

2544. Р.-йараклык кайу ол азыксыс кайу /полуклук кайу ол тозуксус кайу; А.- йараглыг кайу ол асыглыг кайу /болглуг кайу ол тусулуг кайу; К.-(2505) йараглыг кайу -ул асыглыг кайу /болглуг кайу -ул тосулуг кайу.

Кыргызча: жарактуусу кайсы (ким), пайдалуусу кайсы (ким), боло турганы кайсы (ким), ал жардамчысы кайсы (ким).

2545 өтүнсе бегине бу тегме бириг
ача адра берсе көтүрсэ эриг

2546 чыкып эдгү йарлыг тегүрсэ тилин
ат көңли мундаг иситсе алын

2547 капугда этсе турса олдруг туруг
түзүлсе орун калмаса бир куруг

2548 көрү алса йат баз келигли кишиг
агыр тутса колдаш кылынмыш ишиг

2545. Р.- өдүнзе пегинге пу текме йерик /ача адра перзе көдерзе ерик; А.- өтүнсе бегинге бу тегме бириг /ача адра бирсе көтүрсэ ериг; К.-(2506) өтүнсэ бэгиңгэ бу тэкмэ бириг /ача адра бэрсэ көтүрсэ эриг.

Кыргызча: түшүндүрсө бегине, булардын ар бирин, ачык айрып (аныктап) берсе, колдосо кишилерди.

2546. Р.-чыгып өткү йарлык тегүрзе тылын /ер-ат көңли мундак изитсе халын; А.-чыкып едгү йарлык тегүрсе тилин /ер ат көңгли мундаг иситсе алын; К.-(2507) чыкыб эдгү йармыг тегүрсэ тилин /өрэт көңли мундаг иситсэ алын.

Кыргызча: чыгарып жакшы жарлык, айтса тили, аскерлеринин көңүлүн ушинтип жылытса.

2547. Р.-кабукта еде тутса олдрук турук /түзүлзе узун калмаза пир курук; А.-капугда ите турса олдрук туруг /түзүлсе орун калмаса бир куруг; К.-(2508) капугда этэ турса өлтүруг туруг /түзүлсэ орун калмаса бир куруг.

Кыргызча: ордодо отурган, турган жерди камдап берсе, орундар толсо, калбаса бири да куру.

2548. Р.- көрү алса йат пар келикли кижик /агыр тутса колдаш кылымыш ежик; А.- көрү алса йат баз келигли кишиг /агыр тутса колдаш кылынмыш ишиг; К.-(2509) көрү алса йат баз кэлигли кишиг /агыр тутса колдаш кылынмыш ишиг.

Кыргызча: көрө алса (кабыл алса) жат, мусапыр кишилерди, ардактаса жакындары кылган иштери.

2549 лив аш терки кирсе көрү ыдса көз
йарагсызны көрсө аны тыдса өз

2550 ширени чыкарда көрүп сакласа
аңар тогру йолда элиг тегмесе

2551 капугда чыкарса лев аш теркини
көрү түз үлетсе беги көркини

2552 нече ка үлетсе беги көркини
куруг кодмаса бир ичиг хем ташыг.

2549. Р.-леп аш терки кирзе көрү ытса көс /йараксызны көрсө аны тытса өс; А.-либ аш тирки кирсе көрү ыдса көз /йарагсызны көрсө аны тыдса өз; К.-(2510) лэваш тэрги кирсэ көрү ыдса көз /йарагсызны көрсэ аны тыдса өз.

Кыргызча: табак – аш келгенде көз жүгүртсө, жараксыздарын көрсө, аны кайтарса кайра.

2550. Р.-йана леп чыгарда көрүп саклаза /аңар йолда тугру елик тегмезе; А.-ширени чыкарда көрүп сакласа /ангар тогру йолда елиг тегмесе; К.-(2511) шираны чыкарда көрүб сакласа /аңар тогру йолда элиг тэгмэсэ.

Кыргызча: ширени (шербетги) чыгарып жатканда көрүп байкаса, ага туура жолдон (зыянкечтин) колу тийбесин.

2551. Р.- кабукта чыгарда леп аш теркини /көрү түр үлезе йегү көркини; А.- капугда чыкарса лив аш тиркини /көрү түз үлетсе беги көркини; К.-(2512) капугда чыкарса лэвэш тэргини /көрү түз улатса бэги көркини.

Кыргызча: капкадан чыгарса табак- аш түркүнүн, көрүп (байкап) туура бөлүштүрсө, бек кешигин.

2552. Р.- камук та тегүргү керек пу ажын /курук кутмаса пир ичик хем тажык; А.- нече ка тегүргү керек бу асыг /куруг кодмаса бир ичиг хем ташыг; К.-(2513) нэчэкдэ кэрэк бу ашыг куруг кодмаса бир ичиг хам ташыг.

Кыргызча: неченге жеткириш керек бу ашты, куру калтырбаса ичтеги жана тыштагыны.

2553 эки нең бедүтүр бу беглер чавы
элинде тугы көр теринде леви

2554 адын ма эки нең капуг көрки ол
бедүтүр бег атын ачар кутка йол

2555 улуг хажиба болса азад киши
такы бир йараглыг капуг эл башы

2556 бу эки киши бирле этлүр капуг
улуглук биле аты йадлур камуг

2553. Р.- иги нең педүдүр бу беглер чабы /илинде тугы көр төрүндө леби; А.- ики ненг бедүтүр бу беглер чабы /илинде тугы көр теринде ливи; К.-(2514) эки нэң бэдүтүр бу бэглэр жавы /илинде тугы көр төриндэ лэви.

Кыргызча: эки нерсе көтөрөр бу бектер(дин) даңкын, элинин(мамлекетинин) туусу, төрүндө- ашы.

2554. Р.-адын ма иги пу кабук көрки ол /педүдүр пек адын ачар кутка йол; А.-адын ма ики ненг капуг көрки ол /бедүтүр бег атын ачар кутка йол; К.-(2515) адын ма эки нэң капуг көрки -ул /бэдүтүр бэг атын ачар кутка йол.

**Кыргызча: башка да эки нерсе ордо көркү бул,
чыгараар бек атын, ачаар кутка жол.**

2555. Р.-улук хажып ерзе ерен еткүзи /тагы пир йараклык ка-
бук пашчызы; А.-улуг хажиби болса азад киши /такы бир йараглыг
капуг ил башы; К.-(2516) улуг хажиби болса азад киши /такы бир йа-
раглыг капуг эл башы.

**Кыргызча: улуу хажиби болсо азат (эркин) киши,
дагы бири- жарактуу ордодо эл башчы.**

2556. Р.-пу иги кижии бирле етлүр кабук /улуклук пиле ады
йаслур камук; А.-бу ики киши бирле итлүр капуг /улуглук биле аты
йадлур камуг; К.-(2517) бу эки киши бирлэ этлүр капуг /улуглук билэ
аты йадлур камуг.

**Кыргызча: бу эки киши менен ордо турар,
улуулук менен аты жайылаар баарына.**

2557 идишчи төшөкчи йеме ашчыка
 төзү көз келишсе йеме тугчыка

2558 йиме кушчи кишчи йиме ок йачы
 анук тутса күндө капугда тучы

2559 туруп барса евке хилин колдашын
 өзи бирле илтсе йетүрсе ашын

2560 йетүрсе ичүрсе тодурса карын
 куруг ыдмаса берсе өзде барын

2557. Р.- едишчи төжөкчи йеме ашчыга /төрү көс кижиезе(?)
йеме тукчыга; А.- идишчи төшөкчи йиме ашчыка /төзү көз кемишсе
йиме тугчыка; К.-(2518) ыдышчы төшөкчи йана ашчыка/ түзү көз кэ-
лишсэ йэмэ тугчыка.

**Кыргызча: идишчи (кампачы) төшөкчү дагы ашчыларды,
баарын көз алдында дайыма кармаса.**

2558. Р.-йеме кушчы сөсчи йеме октачы /анук тутса күндө ка-
букта тутчи; А.-йиме кушчы кишчи йиме ок тачы /анук тутса күндө

капугда тучы; К.-(2519) йэмэ кушчы кэшчи йэмэ ок тачы /анук тутса күндө капугда тучы.

Кыргызча: дагы кушчу кишчи(аңчы) жана ок- жаачы (ларды), ордодо дайыма тутса, күндө даяр.

2559. Р.-терип перзе епке хайлын колдажын /өзи бирле елтсе йедүрзе ажын; А.-туруп барса евке хилин колдашын /өзи бирле илтсе йитүрсе ашын; К.-(2520) туруб барса эвкэ хылын колдашын /өзи бир-лэ элтсэ йэтүрсэ ашын.

Кыргызча: жыйнап барса үйүнө, жардамчы жолдошторун, өзү менен алып келсе, жедирсе ашын.

2560. Р.-йедүрзе ичүрзе тодурза карнын /сурук сурмаза перзе өсте парын; А.-йитүрсе ичүрсе тодурса карын /куруг ыдмаса берсе өзде барын; К.-(2521) йэтүрсэ ичүрсэ тодурса карын /куруг ыдмаса бэрсэ өздэ барын.

Кыргызча: жедирсе, ичирсе, тойдурса карындарын, куру таштабаса, берсе өзүндө барын.

Радловдо бул бейиттин акыркы сабы “Сурабай берсе” деген сөздөр менен башталат.

2561 өзүңе бир ат тон толум кылса тап
адынын үлмесе бир аз кодса тап

2562 тапугка келир эрсе йат баз киши
көрү алса этсе отагы ишиш

2563 тапугка көрүнгинче көрсе аны
ашы богзы орны аты хем тоны

2564 йеме айту турса эр ат халлерин
ачы хем токы йа тонын огракын

2561. Р.-өзинге пир ат тон толум теп /тезе еди нең үлесе йедүрзе йезе; А.-өзинге бир ат тон толум кылса тап /адынын үлесе бир аз кодса тап; К.-(2522) өзингэ бир ат тон толум кылса таб /адынын үлэсэ бирэр кодса таб.

Кыргызча: өзүңө бир ат тонун куралын калсын, башкасы башкаларга белек болсун.

2562. Р.- табукка келүр ерзе йат пас кижин /көрү алзха етсе одагы ижи; А.- табукка келир ерсе йат баз киши /көрү алса итсе отагы

инин; К.-(2523) тапугка кэлир эрсэ йат баз киши /көрү алса этсе отагы инин.

**Кыргызча: кызматка келген болсо жат, башка киши,
Көрүп байкап , жараса чегер ишке.**

2563. Р.- табукка көрүнгинча көрзе аны /ажы боксы орны ады да тоны; А.- тапугка көрүнгинче көрсө аны /ашы богзы орны аты хем тоны; К.-(2524) тапугка көрүнгинчэ көрсэ аны /ашы богзы орны аты хам тоны.

**Кыргызча: кызматка көрүнгөнчө (киришкенче) байкаса
аны, иш, ичип-жегенине жай, ат-тоңуна көз
салса.**

2564. Р.-йеме айгу турза ер- ат халларын /ачы хем тогыма тоны опрагын; А.-йиме айту турса ер ат халлерин /ачы хем токы йа тонын опракын; К.-(2525) йэмэ айту турса эр ат халыдын /ачы хам токы йа тонын опракын.

**Кыргызча: дагы сурап турса, жоокерлеринин акыбалда-
рын, ачын жана тогун же тон(унун) бүтүнүн.**

2565 мунадыглы барму элиг тарлыкын
муныңа йараса өтөсө жхакын

2566 ким эрсе капугка бирер келмесе
айытса тилмесе не болмыш десе

2567 калы иглиг эрсе айытгу керек
йавалык кылур эрсе тыдгу керек

2568 бу барча бегинче багырсаклык ол
севинчин тилеп бу тапугсаклык ол

2565. Р.-муңатуклы парму елик тарлыгын /муңыңга йараза өдезе хагын; А.-мунгадыглы барму елиг тарлыкын /мунгыңга йараса өтөсө хакын; К.-(2526) мунадыглы бар-му элиг тарлыкын /муныңга йараса өтаса хакын.

**Кыргызча: мундуусу бар болсо, тартынса колдо,
муңуна жараша өтөөр акынды.**

2566. Р.-ким ерзе табукка йарар полмаза /айытса тилмезе не болмыш тезе; А.- ким ерсе капугка бирер келмесе /айытса тилмесе

не болмыш тисе; К.-(2527) ким эрсэ капугка бирэр кэлмэсэ /эшитсэ тилмэсэ не болмыш тэсэ.

Кыргызча: кимдир бирөө ордого биринчи келбесе, сураса, себебин не болгонун текшерсе.

2567. Р.-калы йиклик ерзе айытку керек /йабалык кылур ерзе тытку керек; А.-калы иглиг ерсе айытгу керек /йавалык кылур ерсе тыдгу керек; К.-(2528) калы иглиг эрсэ айытгу кэрэк /йавалык кылур эрсэ тыдгу кэрэк.

Кыргызча: эгер оорулуу болсо сураш керек, күнөөлүү иштерди кылынган болсо тыйуу керек.

2568. Р.-пу парча пегинге пагырзаклык ол /себинчин тилеп пу табуксаклык ол; А.-бу барча бегинге багырсаклык ол /севинчин тилеп бу тапугсаклык ол; К.-(2529) бу барча бэгинэ багырсаклык -ул /сэвинчин тилэб бу тапугсаклык -ул.

Кыргызча: мунун баары бекке (болгон) ак дилдүүлүк ал, кызматына даяр бол кубансын ал.

2569 негү тер эшитгил тапуг кылмыш эр
тапуг бирле бегде агыр болмыш эр

2570 тапугчы бегинэ багырсак керек
багырсак тигүчи тапугсак керек

2571 тапугсак бир өзкей багырсак кулы
бекитүр йары күнде беглик улы

2572 өз асгы тилемез багырсак болуп
бег аскы тилер күнде эдгү колуп

2569. Р.- негү тер ежиткил табук кылмыш ер /табук пирле пекте агыр полмыш ер; А.- негү тир ешитгил тапуг / бирле бегде агыр бегде бегде агыр болмыш ер; К.-(2530) нэкү тэр эшитгил тапуг кылмыш ээр /тапуг бирлэ бэгдэ агыр булмыш эр.

Кыргызча: эмне дээр(ин) эшиткин, кызмат кылган кишинин, кызамты менен бектен ардак алган (кадырга жеткен) кишинини.

2570. Р.-табукчы пегинге табуксак керек /табуксак керек хем пагырзак керек; А.-тапугчы бегинге багырсак керек /багырсак тигүчи

тапугсак керек; К.-(2531) тапугчы бэгингэ багырсак кэрэк /багырсак тапугчы тапугсак кэрэк.

**Кыргызча: кызматчы бегине ак (адал) болушу керек,
ак дилдүү деген кызмат үчүн беоилиши керек.**

2571. Р.-табуксак ер (?) өске пагырзак колы /пегүдүр йери күнде пеклик улы; А.-тапугсак бир өзкей багырсак кулы /бекүтүр йары күнде беглик улы; К.-(2532) тапугсак бир өзкэй багырсак кулы /бекитүр йары күндө бэглик улы.

**Кыргызча: кызматкер болсо эгер ак дилдүү кул,
бек турар дайыма, бектиги (акимдиги) улуу.**

2572 Р.- өс аскы тилемес пагырзак полуп /пек аскы тилер күнде еткү колып; А.- өз асгы тилемез багырсак болуп /бег асгы тилер күнде едгү колу; К.-(2533) өз асгы тилэмэс багырсак болуб /бэг асгы тилэр күндө эдгү кулуб.

**Кыргызча: өз пайдасын көздөй, ак дилдүү болгон (адамга),
бек ага пайда тилээр (караар) дайыма.**

2573 асыг кылса азган аның мен кулы
чечек йаслыг эрсе бичер мен улы

2574 багырсыз тусулмаз огулда кнрү
багырсак тапугчы тусусы өрү

2575 асыгсыз тусулмаз кадаш эрсе код
тусулур адаш тут асыг бирле тод

2576 тили бирле йумшак сүчиг тутгу сөз
көңүл тутса алчак йарук тутса йүз

2573. Р.-азык кылза ерен(?) аның мен кулы /чечек апаслык ерзе пичермен улы; А.-асыг кылса азган аның мен кулы /чичек йаслыг ерсе бичер мен улы; К.-(2534) асыг кылса азган аның- мэн кулы /чэчэк йаслыг эрсэ бичэр- мэн улы.

**Кыргызча: пайда кылса, тикен жыгач – мен анын кулу,
гүл пайдасыз болсо, тамырын үзөрмүн.**

2574. Р.- пагырзыс тузулмас огулда көрү /пагырзак табыкчы тузузы өрү; А.- багырсыз тусулмаз огулда көрү /багырсак тапугчы ту-

сусы өрү; *Каримовдо 2535- бейит менен 2534- бейит алмашып келет:*
багырсыз тосулмас огулда көрү/ багырсак тапугчы тосусу өрү.

**Кыргызча: боорсуз, пайдасыз уулдан көрө,
(ак пейил) боорукер кызматчынын пайдасы
өйдө.**

2575. Р.- асыксыс тузулмас кадаш ерзе кут /тузул ур адаш тут
азык пирле тут; А.- асыгсыз тусулмаз кадаш ерсе код /тусулур адаш
тут асыг бирле тод; К.-(2536) асыгсыз тосулмас кадаш эрсэ код /тосу-
лур адаш тут асыг бирлэ тод.

**Кыргызча: пайдасыз, жарды жок тууганың болсо кой
(калтыр), пайдалууну тууган тут, пайдасына
той.**

2576. Р.- тылы пирле йумжак сүчик тутку сөс /көңүл тезе ал-
чак йорук тутса йүз; А.- тили бирле йумшак сүчиг тутгу сөз /көңүл
тутса алчак йарук тутса йүз; К.-(2537) тили бирлэ йумшак сүчиг тутгу
сөз /көңүл тутса алчак йарук тутсэ йүз.

**Кыргызча: (назик) тилиң менен жумшак ширин сөзүн
менен туткун, көңүлүңдү (кабагыңды ачык,
жүзүңдү жарык туткун.**

2577 түгүк йүз ачыг сөз кишиг тумлытур
тиригликте кетмез көңүлдө йатур

2578 мунар меңзе эмди бу бейитиг окы
сөзи ма ни бирле укулгай такы

2579 сөзин сөксө йалнук ачытса тилин
сүнүкке сызыг ол көңүлкө йалын

2580 уруп берге башы бүтер терк сенер
тилин сөксө бүтмез ачыгы йылын.

2577. Р.-төгүн йүс ачык сөс кижик тумлытур /тирикликте кет-
мес көңүлдө йадур; А.-түгүк йүз ачыг сөз кишиг тумлытур/ тириглик-
те китмез көңүлдө йатур; К.-(2538) түгүк йүз ачыг тил кишиг тумлы-
тур /тиригликдэ кэзмэс көңүлдэ йатур.

**Кыргызча: бүркөө жүз (кабак) , ачуу сөз , кишини муздатар,
тирүүндө кетпес, көңүлдө жатаар (калаар).**

2578. Р.- муңар меңзер емди пу пейтиг огы /сөзи ма ни пиле ачылга тагы; А.- мунгар менгзер емди бу бейтиг оки /сөзи ма ни бир- ле укулгай тагы; К.-(2539) муңар мэнзэр эмди бу байтыг оки /сөзи маани бирлэ укулгай тагы.

**Кыргызча: мындай меселди эми бу бейиттен оку,
сөз маанисин түшүнөөрсүң дагы.**

2579. Р.-сөзин сөксө йалнук ырынза тылын /сүрүк- ке (сүнүкө?) сызык (сырак) ол көңүлгө йалын; А.-сөзүн сөксө йалнук ачытса тилин /сүңгүккө сизиг ол көңүлкө йалын; К.-(2540) сөзүн сөксэ йалнук ачытса тилин /сүңүккө сызыг -ул көңүлкэ йалын.

**Кыргызча: сөзүндө сөгүнсө киши, тилинен заар чыгарса,
сөөктү сызгырат ал, көңүлгө жалын (ок).**

2580. Р.- уруп персе йажы сөнер— дек падар /тылын сөксө сонмез ачыгы пилин; А.- уруп берге башы бүтөр терк сенер /тилин сөксө бүтмез ачыгы йылын; К.-(2541) уруб бэрка башы бүтэр бэрк сенар /тилин сөксэ бүтмэс ачыгы йылын.

**Кыргызча: урулган (чабылган) камчы тагы бүтөөр, тез
унутулаар, тилин сөксө бүтпөс ачуусу (заары)
жылдар бүтпөс.**

2581 калы атланур болса беглер сүкө
йа кушка жөгөнгө йа эл көр көргүкө

2582 иди сак күдезгү бу йерде бегин
йодуг тегмесе анда теңсизликин

2583 калы тушса беглерке йаңлук хата
тушар ат өзе кушта авда сүде

2584 бүтүнсүз бар эрсе йыратгу аны
сизиклиг бар эрсе сакынгу аны

2581. Р.-халы атланур полза пеклер сүгө /йа кушка чүгөнгө йа ел көргүгө; А.-калы атланур болса беглер сүкө /йа кушка чөгөнгө йа ил көргүкө; К.-(2542) калы атланур болса бэглэр сүкэ /йа кушка чөгөнгө йа эл көргүкө.

**Кыргызча: эгер аттанган болсо бектер жоого,
же куш салып, чавган ойлоп, эл көргөндө.**

2582. Р.- еди кет күдескү пу йерде пегин /йудук тегмезе анда теңсизлигин; А.- иди сак күдөзгү бу йирде бегин /йодуг тегмесе анда теңсизликин; К.-(2543) эди сак күдөзгү бу йэрдэ бэгин /йудуг тэгмэсэ анда тэңсизликин.

Кыргызча: мындайда сак күзөткүн, бу жерде бегинди, кырсык тийбесин анда кокустуктан.

2583. Р.-калы тушсе пеклерге йаңлук хата /тужер ат өзе епте кушта сүде; А.-калы тушса беглерке йаңглук хата /тушар ат өзе кушта авда сүде; К.-(2544) калы тушсэ бэглэркэ йаңлук хата /тушэр ат өзэ кушта авда сүдэ.

Кыргызча: эгер бегин туш болсо кокус кырсыкка, ат үстүндө, куш салууда, аңчылыкта.

2584. Р.-пүдүнсүс пар ерзе йыратку аны /сезиклик пар ерзе сакынзу аны; А.- бүтүнсүз бар ерсе йыратгу аны /силиклик бар ерсе сакынгу аны; К.-(2545) бүтүнсүз бар эрсэ йыратгу аны /сэзилги бар эрсэ сакынгу аны.

Кыргызча: ишенимсизи(адам) бар болсо, жакындатпа аны, шектүүлөрү бар болсо, ойлонгун аны.

2585 бүтүн чын севибли багырсак киши
йакын йорытса бегке күдөзсө башы

2586 сү башчы түзе турса йортуг курын
эриглерни йыгса йетүрсө соңын

2587 кичиг кур улуглар ара кирмесе
йырак таш йорыглы йакын йорытмаса

2588 капугда нетег эрсе олдруг туруг
бу йортугда андаг керек эй улуг

2585. Р.- пүдүн чын себикли пагырзак кижн /йагын турза пек-ке күдөссө ижи; А.- бүтүн чын севибли багырсак киши /йакын йорыт-са бегке күдөссө башы; К.-(2546) бүтүн чын сэвүгли багырсак киши /йакын йорытса бэгкэ күдэссэ башы.

Кыргызча: ак дилдүү, ишенимдүү кишилер, жакын жүрсө бекке, сакташа башын.

2586. Р.-сү пажы түзөттүрсө йордык курын /чериклерни (?) пакса йөдүрсө соңын; А.-сү башчы түзе турса йортуг курын /ириглер-

ни йыгса йетүрсө сангын; К.-(2547) сү башчы түзэ турсэ йортуг курын /ирилгэрни йыгса йетүрсэ сөжин.

Кыргызча: аскер (кол) башчы сакчы коюп жортуулга даяр турса, эрлерин жыйса, аткаrsa соңунан.

2587. Р.- кичик кур улуклар ара кирмезе /йырактын йорыклы йагын турмаза; А.- кичиг кур улуглар ара кирмесе /йырак таш йорыглы йакын йорытмаса; К.-(2548) кичиг кур улуглар ара кирмэсэ /йырак таш йурыглы йакын йорытмаса.

Кыргызча: кичүү (кичине) чиндүүлөр, улуулардын арасына (ишине) кирбесе (кийлигишпесе), ыраак тышта жүргөндөр, жакын жүрбөсө.

2588. Р.-кабукка недек ерзе олтрук турук /пу йордыкта андак керек ай улук; А.-капугда нетег ерсе олдруг туруг /бу йортугда андак керек ай улук; К.-(2549) капугда нэ-тэг эрсэ олтруг туруг /бу йортугда андак кэрэк эй улуг.

Кыргызча: ордодо кандай болсо олтуруш , туруш, бу жортуулда да ошондой керек, эй! улук.

2589 капуг башлар эрниң бағырсақлыкы
бу йаңлығ керек эй ажунчы ақы

2590 бу йаңлығ керек бу капуг башлар эр
беги этмеки йеп ишин ишлер эр

2591 мунуқы мен айдым эшитти элиг
талу эр тилесе өдрсү билиг

Элиг сү валы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмүшкө)

2592 элиг айды уктум муны белгүлүг
такы бир сөзүг ай маңа үлгүлүг

2589. Р.- кабук пашлар ердек пағырзақлыгы /пу йаңлық керек ай ачунчы ағы; А.- капуг башлар ерниң бағырсақлыкы /бу йаңлығ керек ай ажунчы ақы; К.-(2550) капуг башлар эрниң бағырсақлыкы /бу йаңлығ кэрэк эй ажун ақы.

Кыргызча: ордор башкарган адам боорукер, ак болуш керек, мындай адам болуш керек эй (ааламдын марты).

2590. Р.-пу йаңлык керек пу кабуқ башлар ер /пеги етмеги йеп ижин ишлер ер; А.-бу йаңлыг керек бу қапуғ башлар ер /беги етмеки йип ишин ишлер ер; К.-(2551) бу йаңлыг кэрэк бу қапуғ башлар эр /бэги этмэки йеб ишин ишлэр эр.

Кыргызча: мындай киши болуш керек ордо башкарган адам, бектин анын жеп, ишин иштээр адам.

2591. Р.-мунуғы мен айдым ежитти Елик /талу ер тилезе өдүрзү пилик; А.-мунуқы мен айдым ешитти илиг /талу ер тилесе өдүрсү билиг; К.-(2552) мунуқы мэн айдым эшитти элиг /талу эр тилэсэ өдүрсү билиг.

Кыргызча: буларды мен айттым, эшитти элиг, өзгөчө адамды кааласаң (тандасаң) аны билим менен танда.

2592. Р.-Елик айды уктум муны пелгүлүк/тағы пир сөзүк ай маңа ай күлүк; А.-илиг айды уктум муны белгүлүг /такты бир сөзүг ай маңа үлгүлүг; К.-(2553) Элиг айды уктум муны бэлгүлүг /такты бир сөзүг ай мэнэ үлгүлүг.

Кыргызча: Элиг айтты , түшүндүм муну, белгилүү, дагы бир сөзүңдү айт (жооп бер) мага үлгүлүү.

2593 билир сен сезиксиз ажун беглери
йалавач ыдур элдин элке эри

2594 айу бер маңа бир билиг сөз узы
йалавач ыдур элдин элке өзи

2595 негү тег керек бу йалавач эр
аңар бүтсе беглер карыласа йер

2593. Р.-пилирзе сезиксис ажун пеглери /йалавач ыдур элдин елге ери; А.-билир сен сезиксиз ажун беглери /йалавач ыдур илдин илке ери; К.-(2554) билир- сэ сэзиксиз ажун бэглэри /йалавач ыдур элдин элке эри.

Кыргызча: билгин келсе шексиз , аалам бектери, элден элге элчи жөнөтөөр.

2594. Радловдо бул бейит жок. А.- айу бир манга бир билиг сөз узы /йалавач ыдур илдин илке өзи; К.-(2555) айу бэр мэнэ бир билиг сөз узы /йалавач ыдур элдин элкэ өзи.

Кыргызча: жооп (түшүндүрүп) бер мага сөздүн маанисин, элден элге жиберүү тууралуу.

2595. Р.- негүдек керек пу йалавачлык ер /анар пүтсе пеклер муну айу пер; А.- негү тег керек бу йалавачлык ер /ангар бүтсе беглер карыласа йир; К.-(2556) нэкү- тэг кэрэк бу йалавачлык эр /анар бүтсэ беглер карыласа йэр.

Кыргызча: кандай болуш керек бу элчи болгон киши, ага бектер ишенип, алыскы жерлерге жиберсе.

Өгдүлмиш Элигке йалавач ыдгука негү тег эр керекин айур (Өгдүлмүш элигке элчи ыйык нерсе катары кишиге керектигин айтат).

2596. йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
Бу ишке эди кед йетүрсү билиг

2597. камуг эрде өдрүм йалавач керек
билиглиг укушлуг калу кед йүрек

2598. байат кулларында эн өдрүндүси
йалавачлар эрди киши эдгүси

2596. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды Элик / пу ишке эди кет йедүрзү пилик; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / бу ишке иди кед йетүрсү билиг; К.- (2557) йанут бэрди Өгдүлмиш айды элиг / бу ишке-эди кэд йетүрсү билиг.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш айтты элигке, бу ишке эге (ээ) болгон күчтүү жеткирер билимге.

2597. Р.- камук ердем өтрүм йалавач керек / пиликлик угушлук талу эткүрек; А.- камук ерде өдрүм йалавач керек / билиглиг укушлуг талу кед йүрек; К.- (2558) камуг эрдэ өдрүм йалавач кэрэк / билиглиг укушлуг талу кед кэрэк.

Кыргызча: бардык жерде өзгөчө элчи керек,билимдүү, акылдуу тоодой жүрөк.

2598. Р.- пайат кулларыда эн өтрүндүзи / йалавачлар эрди кижн эткүзи; А.- байат кулларында энг өдрүндүси йалавачлар эрди

киши едгүси; К.- (2559) байат кулларында эң өдрүндүсү / йалавачлар эрди киши эдгүси.

Кыргызча: кудай кулларында эң өзгөчөсү (өтүмдүүсү) элчилер эр киши жакшысы

2599. йалавачтын итлүр телим түрлүг иш
йалавачтын өтрү келүр көкрклүг иш

2600. укушлук керек кед йалвач өрүг
билиглиг керек сөзке билсе йөрүг

2601. йана билсе сөзнүң ичи хем ташы
этилсе аның өтрү түзмиш иши

2602. негү тер эшитгил анунчы бег эр
будун башлагучы билиглиг йиг эр

2599. Р.- йалавачтын өтлүр камук түрлүк / йалавачиын артар телим көрклүк иш; А.-йалавачтын итлүр телим түрлүг иш / йалавачтын өтрү келүр көрклүг иш; К.- (2560) йалавачдын этлүр талим түрлүг иш / йалавачтын өтрү кэлүр көрклүг иш.

Кыргызча: элчинин жетилүүсү (өсүшү) көп түрлүү иш, элчиден кийин келер көрктүү иш.

2600. Р.- угушлук керек кет йалавач өз-өк / пиликлик керек етилзе сөске йүзүк; А.- укушлук керек кед йалавач өрүг / билиглиг керек сөзке билсе йөрүг; К.- (2561) укушлук кэрэк кэд йалавач өрүг / билиглиг кэрэк көзкэ билгэ йөрүг.

Кыргызча: акылдуулук, тыкандык, токтоолук керек элчиге, билгичтик (билимдүүлүк) керек сөздү билсе талдай.

2601. Р.- йеме пилзе сөсний ичи ма тажы / өдилзө нең утру ебрумиш ижи; А.- йана билсе сөзнүңг ичи хем ташы / итилсе анын өтрү түзмиш иши; К.- (2562) йана билсэ сөзнүң ичи хам ташы / этилсэ аның өтрү бузмыш иши.

Кыргызча: жандыра билсе сөздүн ичи жана тышын,курса аны кийин түзөөр иши.

2602. Р.- негү тер ешитгил ачунчы пек ер / пудун башлагуча пиликлик йек ер; А.- негү тер ешитгил айунчы бег ер / будун башлагу-

чы билиглиг йиг ер; К.- (2563) неку тэр эшитгил ажунчы эгер / будун башлагуучы билиглиг бэг эр.

Кыргызча: эмне дээр эшиткин башкаруучу бектер, эл башчысы акылман бек эр.

2603. Өкүште талу укушлугны бил
будунда бедүки билиглигин кыл

2604. кайу иште ашну ашунса укуш
ол иш башка барды сынадым өкүш

2605. кайу ишке билге йетүрди билиг
аны йетти тутты тегүрди элиг

2606. укуш ишке тутса билиг башласа
өкүш ишлер итлүр киши ишлесе

2603. Р.- өгүште талу ер угушлукны пил / пудунза педүкрек пиликликни пил; А.- өкүште талу ер укушлугны бил / будунда бедүки билиглигни кыл; К.- (2564) өкүште талу эр укушлугны бил / будунда бедүги билиглигны кыл.

Кыргызча: көпчүлүк тандаган кишини акылдуу деп бил, элге (бийик) зор акылмандыкты (кыл) жаса.

2604. Р.- кайу иште аашну ажунда угуш / ол пашка парды сынадым өгүш; А.- кайу иште ашну ашунса укуш / ол иш башка барды сынадым өкүш; К.- (2565) кайу иште ашну ашунса укуш / ул иш бакса барды сынадым өкүш.

Кыргызча: кайсы иште акыл (билим) иштетилсе (алдын алса) ошол акыл, ошол ишти байкап сынадым көп.

2605. Р.- кайу ишке пилге йедүрди пилик / аны йетти тутты тегүрди пилик; А.-кайу ишке билге йетүрди билиг / аны йетти тутты тегүрди элиг; К.- (2566) кайу ишкэжбилге йетүрди билиг / аны йетти тутты тегүрди элиг.

Кыргызча: кайсы ишке акыл (билим) иштетилсе, ага жетет, тутат элге да жетер.

2606. Р.- угуш ишке тутса пилик пашлаза / өгүш ишлер етлүр кижи ишлезе; А.-укуш ишке тутса билиг башласа / өкүш ишлер итлүр

киши ишлесе; К.- (2567) укуш ишкэ тутса билиг башласа / өкүш иш-
лэр этлүр киши ишлесэ.

**Кыргызча: киши акылын колдонсо жана ишин билгичтик
менен баштаса, киши иштесе, көп иштер
аткарылат.**

2607. багырсак керек хем көзи көңли ток
бүтүн чын кылыкы көни болса ок

2608. багырсак тапугчы бег асгын тилер
бег асгын тилегли бегин чын север

2609. бегиңе асыгчы багырсакны бил
багырсакны булса өзүң баггры кыл

2610. багырсак тапугчы багырсакны тег
багырда йакынак йүрек каны тег

2607. Р.- пагырзак керек ма көзи көңли ток / пүдүн чын ма
көңли көни полза-ок; А.- багырсак керек хем көзи көңгли көни ползп-
ок; К.- (2568) багырсак кэрэк хем көзи көңгли ток / бүтүн чын кылыкы
көни болса ок;

**Кыргызча: боорукер жана көңүлү ток (болуш) керек,
бүтүндөй кылык-жоругу чын көөнү болсо түз
(болшу) керек.**

2608. Р.-пагырзак табукча пек аскын тилеп / пек аскы тилеки
пегин чын север; А.-багырсак тапугчы бэг асгын тилер / бэг асгын
тилегли бэгин чын сэвэр.

**Кыргызча: ак көңүл кызматчы бегинин пайдасын тилер,
бек пайдасын тилөөчү, бегин чындап сүйөөр.**

2609. Р.-пегинге азыкчы пагырзакны пил / паырзакны пилзе
өзүң пагры кыл; А.- бегинге асыгчы багырсакны бил / багырсакны
булса өзүңг багры кыл; К.- (2570) бэгингэ асыгчы багырсакны бил /
багырсакны булса өзүң багры кыл.

**Кыргызча: бегине пайда келтирген ак көңүлдү бил,
боорукер болсо, өзүң да боорукерлик кыл.**

2610. Р.-пагырзак табукчы пагыр саны ол / пагырдын йагын-
рак йүрек каны ол; А.-багырсак тапугчы багыр саны тег / багырда

Иакынкарак йүрек каны тег; К.-(2571) багырсак тапугчы багыр саны-тэг
багырда йакынкарак йүрэк каны-тэг.

**Кыргызча: ак көнүл (ак дилдүү, ак ниет) кызматчы бир
боорундай боордон да жакыныраак, жүрөк
канындай.**

2611. көзү сук киши өзке эрксиз болур
бу суклар йавалачка теңсиз болур
2612. көзү ток чыгай эрсе байка санур
серинсе киши тегме иште унур
2613. сук эр умдучы ол йавуз умдучы
киши умдучысы аты калгучы
2614. негү тир эшитгил көзи ток киши
көзи ток киши болды байлар башы

2611. Р.- көзи сок кижн өске эрксиз полур / пу сок эр йала-
мчка теңсиз полур; А.- көзи сук киши өзке эрксиз болур / бу суклар
йалавачка теңсиз болур; К.- (2572) көзи сук киши өзкэ эрксиз болур /
суклар йалавачка теңсиз болур.

**Кыргызча: көзү сук (ач көз) киши, өзүнө эрксиз болот,
бу суктар (сук кишилер) элгиче теңсиз
(ылайыксыз) болот.**

2612. Р.- көзи ток чыгай ерзе пайга санур / пайуза кижн тег-
ме ишке өнүр; А.- көзи ток чыгай эрсе байка санур серинсе киши тег-
ме иште унур; К.- (2573) көзи ток чыгай эрсэ байка санур / сэринсэ
киши тэкмэ иштэ унур.

**Кыргызча: көзү ток киши жарды болсо да байга саналат,
сабыр этсе киши, ар кандай иште өсүп-өнөт.**

2613. Р.- сок ер умдучы ол йабус умдучы / кижн умдучы еди
колгучы; А.-сук эр умдучы ол йавуз умдучы / киши умдучысы аты
колтгучы; К.- (2574) сук эр умдучы-ул йавуз умдучы / киши умдучы-
сы аты кулгучы.

**Кыргызча: сук киши ал ач көз, ал жеткен жаман ач көз
болот, ач көз кишинин аты – тилемчи.**

2614. Р.- негү тер ежиткил көзи ток кижиги / көзи ток кижиги полды пайлар пажы; А.- негү тир ешитгил көзи ток киши / көзи ток киши болды байлап башы; К.- (2575) нэку тэр эшитгил көзи ток киши / көз ток киши болды байлар башы.

Кыргызча: эмне дээр, эшиткин, көзү ток киши, көзү ток киши байлардын башы болот.

2615. чыгай кылса кимни көзи суклуки
байутмаз аны бу айун токлуки
2616. кими эрсе умду кылур эрсе кул
аның башлуки көр өлүм бирле ол
2617. такы йакшы аймыш билиг бергүчи
көзи сукка өт сав эриг бергүчи
2618. түкел бай болайын тисе белгүлүг
көңүл байлыкы кыл ай эрсиг күлүг

2615. Р.- чыгай кылза кимни көзи соклуки / пайутмас аны пу ачун токлуки; А.- чыгай кылса кимни көзи суклуки / байут маз аны бу ажун токлуки; К. (2576) чыгай кылса кимни көзи суклуки / байутмас аны бу ажун токлуки.

**Кыргызча: карды кылса кимди көзүнүн суктугу,
байытпайт аны бу дүйнөнүн токтугу.**

2616. Р.- ким ерзени умду кылур ерзе кул / аның кошлуки көр өлүм бирле ол; А.- кими ерсе умду кылур ерсе кул / анынг бошлуки көр өлүм бирле ол; К.- (2577) кими эрсэ умду кылур эрсэ кул / анын бошлуки көр өлүм бирлэ-ул.

Кыргызча: ким болбосун сараңдык кылса кул, анын кутулушу өлүм менен байланыштуу болор.

2617. Р.- тагы йакшы аймыш пилик пергүчи / көзи сокка от сап ерик пергүчи; А.- такы йакшы аймыш билиг биргүчи / көзи сукка от сав ериг биргүчи; К.- (2578) такы йакшы аймыш билиг бергүчи / көзи сукка от сав ириг биргүчи.

Кыргызча: дагы (жана да) жакшы (таамай) айткан билим берүүчү, көзү сукка үгүт кеңеш сөз берүүчү.

2618. Р.- түгел пай полайын тезе пелгүлүк / көңүл пайлыгыг көл ай ерзик күлүк; А.- түкел бай болайын тисе белгүлүг көнгүл бай-лакы көл ай ерсиг күлүг; К.- (2579) түгэл бай болайын тэсэ бэлгүлүг / көңүл байлыкы кыл эй ерсиг күлүг.

Кыргызча: түгөл (түбөлүктүү) бай болойун десен белгилүү, көңүл байлыгын кыл, эй! эр жигит.

2619. нече ме кул эрсе көзи ток бег ол
сук өз бегликиндин бу кулдук пег ол

2620. кайу бег сук эрсе чыгай ол чыгай
кайу кул көзи ток бег ол көңли бай

2621. увутлуг керек кед амул хем силиг
силиглик биле билсе түрлүг билиг

2622. увут болмаса эр отун ил болур
увут бирле йалнук бүтүнлүк кылур

2619. Р.- нече ма кул ерзе көзи ток пек ол / сок өс пеклигинде ну кулдук пек ол; А.- нече ме кул ерсе көзи ток бег ол / сук өз бегликиндин бу кулдук йиг ол; К.- (2580) нэчэ ма кул эрсэ көзи ток бэг-ул / сук өз бэгликиндин бу кулдук йег-ул.

Кыргызча: канчалык кул болсо да көзү ток (болсо) бек ал, бектин суктугунан бу кулчулук жакшы ал.

2620. Р.- кайу пек сок ерзе чыгай ол чыгай / кайу көзи ток пек ол көңли пай; А.-кайу бег сук ерсе ол чыгай / кайу кул көзи ток бег ол көңли бай; К.- (2581) кайу бэг сук эрсэ чыгай-ул чыгай / кайу кул көзи ток бэг-ул көңли бай.

Кыргызча: кайсы бек сук болсо, ал жарды, байкуш, кайсы кул көзү ток болсо, бек, ал, көңүлү бай.

2621. Р.-обутлук керек кет амул ма силик / силиклик пиле пил-зе түрлүк пилик; А.- ивутлуг керек кед амул хем силиг / силиглик биле билсе түрлүг билиг; К.- (2582) овутлуг кэрэк кэд амул хам силиг / силиглик билэ билсэ түрлүг билиг.

Кыргызча: уят-сыйыт (болуш) керек, оор басырык, жоош, жана сылыктык (болуу керек), сылыктык (сыпайылык) менен билсе түрдүү билим.

2622. Р.- обут пулмаза ер өдүн ел пилүр / обут пирле йаңлук пүдүнлик кылур; А.- увут болмаса эр отун ил болур / увут бирле йалн-гук бүтүнлүк кылур; К.- (2583) овут болмаса эр отун ил олур / овут бирлэ йалнук бүтүнлүк кылур.

Кыргызча: уят болбосо кишиде, отундай (орой) болоор, уяттуу киши сылыктык кылар.

2623. амул болса өтрү атанур түзүн
силиг болса кылкы севитүр өзүн
2624. тетиглик биле болса эрке билиг
төзү ишке тегрүр бу билги Элиг
2625. бу бейтиг окыгыл негү тер эшит
билиг бирле башлап өзүңке иш эт
2626. укуш бирле ук иш билиг бирле бил
күнүң болсу кутлуг кутадсуны йыл

2623. Р.- амул полза утру аданур түзүн / силик полза кылыгы себидүр өзүн; А.-амул болса өтрү атанур түзүн / силиг болса кылкы севитүр өзүн; К.- (2584) амул болса өтрү атанур түзүн / силиг болса кылкы севитүр өзүн.

Кыргызча: (киши) токтоо болсо, кийин жакшы атка коноор, кылык-жоругу сылык болсо, сүймөнчүлүккө ээ болоор.

2624. Р.- тедиклик пиле полза ерге пилик / төзү ишке тегрүр пу елге елик; А.- тетигли биле болса ерке билиг / төзү ишке тегрүр бу билги елиг; К.- (2585) тетиглик билэ болса эркэ билиг / түзү ишкэ тегрүр бу билги элиг.

Кыргызча: кишиде жетиктик менен билими болсо, бу билими менен ар түрдүү иште ийгилик болоор.

2625. Р.-пу бейтик огыгыл негү тер ежит / пилик пирле ишлеп өзүңге иш ет; А.- бу бейтиг окыгыл негү тир эшит / билиг бирле башлап өзүңке иш ит; К.- (2586) бу байтыг окыгыл нэкү тэр эшит / билиг бирлэ башлаб өзүңгэ иш эт.

Кыргызча: бу бейитти окугун, эмне делгенин эшит, билим менен баштап, ошого карата иш тут.

2626. Р.- угуш пирле уккыл пилик пирле пил / күнүң ползу кутлук куда куны пил; А.- укуш бирле ук иш билиг бирле бил / күнүңг болсу кутлук кутадуны йыл; К.- (2587) укуш бирлэ ук иш билиг бирлэ бил / күнүң болсу кутлук кутадуны йыл.

Кыргызча: акыл менен ук (түшүн), ишти билим менен бил, күнүң болсун куттуу, ийгиликтүү кечсин жыл.

2627. тетиглик биле эр тилекке тегир
билиг бил укуш ук итиң өтрү кыл

2628. тетиглик биле билсе түрлүг билиг
битиг билсе этрү болур эр тетиг

2629. битисе окыса эшитсе сөзүг
анын өтрү билге кылур эр өзүг

2630. камуг түрлүг эрдем бу билсе түкөл
бу эрдем биле эр мениз кылса ал

2627. Р.- тедиклик пиле ер тилекке тегир / пилик пил тедик пол ижиң утру кыл; А.- тетиглик биле ер тилекке тегир билиг бил пол ижиң утру кыл; А.- тетиглик биле ер тилекке тегир билиг бил укуш ук ишинг өтрү кыл; К.- (2588) тэтиглик билэ эр тилэкке тэгир / билиг бил укуш ук ишинг өтрү кыл.

Кыргызча: зээндүүлүк менен киши тилегине жетер, билимди бил, билим ал, андан соң ишинди кыл (аткар).

2628. Р.- тедиклик пиле пилзе түрлүк пидик / пидик пилзе утру полур эр тедик; А.-тетиглик биле билсе түрлүг битиг / битиг билсе этрү болур эр тетиг; К.- (2589) тэтиглик билэ билсэ түрлүг битиг / битиг билсэ өтрү болур эр тэтиг.

Кыргызча: тетиктик (зээндүүлүк) менен билсе, түрдүү жазууларды, жазууну билсе, кийин болор киши тетик.

2629. Р.-пидизе огуза ежитсе сөзүк / аны пирле пилге кылыр ер өзүк; А.-битисе окыса ешитсе сөзүг / анын өтрү билге кылур эр өзүг; К.- (2590) битисэ окыса эшитсэ сөзүг / анын этрү билгэ кылур өз өзүг.

Кыргызча: жазса, окуса, эшитсе сөздү (көп), андан улам акылдуу (билимдүү) кылар киши өзүн.

2630. Р.- камук түрлүк ердем пу пилзе түгөл / пу ердем пиле ол меңис кылза ал; А.- камуг түрлүг ердем бу билсе түкөл / бу ердем биле ер менгиз кылса ал; К.- (2591) камуг түрлүг эрдэм бу билсэ түгэл / бу эрдэм билэ эр меңиз кылса ал.

Кыргызча: бардык түрдүү билимди (өнөрдү) билсе түгөл, бу эрдемдүүлүк менен киши жүзүн жарык кылат.

2631. китаблар оқыр хем билыр эрсе сөз
 укар эрсе итир хем кошар эрсе өз
2632. нүжум билсе тиб хем йора билсе түш
 аның йормышы тег сөзи келсе туш
2633. билир эрсе сакыш йеме хендесе
 адед жезри кылса мисахат баса
2634. йана нердү шатранч билир эрсе кед
 харифлери андын улыр эрсе кед

2631. Р.-огыр ерзе тептер угар ерзе сөс / пилир ерзе шайыр хем кожар ерзе өс; А.- китаблар оқыр хем билир ерсе сөз / укар ерсе шийир хем укошар ерсе өз; К.- (2592) китаблар оқыр хам билир эрсэ сөз / укар эрсэ шэър хам кошар эрсэ өз.

Кыргызча: китеп (көп) окуп, билсе, түрдүү сөздү, түшүнсө шайврга, жана жаза билсе өзү.

2632. Р.-нүчүм пилзе тип ма йорер ерзе түш / аның йермиши тек сөзи келзе туш; А.-нүчум билсе тиб хем йора билсе түш анынг йормышы тег сөзи келсе туш; К.- (2593) нужум билсэ тибб хам йора билсэ түш / аның йермеши-тэг сөзи кэлсэ түш.

Кыргызча: билсе жылдыз менен медицинаны (дарыгерчиликти) жана жоруй билсе түш, анын жоругандай сөзү келсе туш.

2633. Р.-пилир ерзе сагыш йеме хендесе / абад чесри кылза мысахат паза; А.- билир ерсе сакыш йеме хендесе / адед чезри кылса

мнсахат баса; К.- (2594) билир эрсэ сагыш йэмэ хандаса / ъадад жадры кылса масахат баса.

Кыргызча: билген болсо эсен жана геометрияны, сандан тамыр чыгарып (билсе), жер өлчөө илимин.

2634. Р.- йана нердү шатранч пилир / ерзе кет харыфлары андын улыр ерзе кет; А.- йана нердү шатранч билир ерсе кед / харифлери андын улыр ерсе кед; К.- (2595) йана нарду шатранж билир эрсэ кед / харифлары андын өлир эрсэ кэд.

Кыргызча: жана (дагы) нард-шахмат билген болсо көп, ойунга түшкөндөрдү алсын утуп.

2635. чегенке кед эрсе атар эрсе ок
уйме кушчы авчы ажунда озук

2636. камуг тил билир эрсе ачса тилиг
камуг хатны билсе битисе элиг

2637. бу йаңлыг керек барча эрдем билир
бу йаңлыг йалавач тилекке тегир

2638. йалавач тетиг болса билсе одуг
бег асгы болур анда тутнур бодуг

2635. Р.- чоганга кет ерзе адар ерзе ок / йеме кушчы авчы ажунда азун; А.- чегенке кед ерсе атар ерсе ок / йиме кушчы авчы ай-унда озук; К.- (2596) чегенге кэд эрсэ атар эрсэ ок / йэмэ кушчы авчы ажунда озук.

Кыргызча: ал болсун чөгөндү атар болсун ок, жана кушчу жана уучуда теңдеши жок.

2636. Р.- камук тил пилир ерзе ачса пилик / камук катны пилзе пидизе елик; А.- камуг тил билир ерсе ачса тилиг / камуг хатны билсе битисе елиг; К.- (2597) камуг тил билир эрсе ачса тилиг / камуг хатны билсэ битисе элиг.

Кыргызча: (бүтүн) бардык тилди билген болсо, сүйлөтсүн тилин, бардык катты окусун, жазсын колу.

2637. Р.- пу йаңлык керек парча ердем пилир / пу йаңлык йалавач тилекке тегир; А.- бу йаңлык керек барча ердем билир / бу

йанглыг йалавач тилекке тегир; К.- (2598) бу йаңлыг кэрэк барча эрд-
дэм билир / бу йаңлыг йалавач тилэккэ тэбир.

**Кыргызча: ушундай керек бардык эрдемдикти билер
ушундай элчи – тилегине жетер.**

2638.

2639. Р.- йалавач тедик полза пилге одук / пек аскы пулур
анда педнүр подук; А.-йалавач тетиг болса билге одук / бег асгы болур
анда тутнур бодук; К.- (2599) йалавач тэтиг болса билгэ удук / бэг асгы
булур анда тутнур пудук.

**Кыргызча: элчи тетик болсо, билимдүү утар, бекке пайдлуу
болор, анда тутаар өзүн сергек.**

2639. йалавач йавуз болса кывчак ковы
сизиксиз түкер анда беглер сувы

2640. йалавач барыр эр иди кед керек
камуг түрлүг ишке бу тутса йүрек

2641. кайу түрлүг эрдем аңар сатсалар
аны утса өтрү агыр тутсалар

2642. кайу түрлүг эр ме сезин сөзлесе
аны укса билсе йана кизлесе

2640. Р.- йалавач йабус полза кыпчак копы / сезиксиз тегер
анда йүз супы; А.- йалавач йавуз болса кывчак ковы / сизиксиз түкер
анда беглер сувы; К.- (2600) йалавач йавуз болса кывчак кулы / сезиг-
сиз түгэр анда бэглэр сувы.

**Кыргызча: элчи жараксыз болсо, туруксуз жаман абийир,
сөзсүз (шексиз) төгүлөр анда бектин абийири.**

2641. Р.- йалавач парур ер еди кет керек / камук түрлүк иште
пу тутса йүрек; А.- йалавач барыр ер иди кед керек / камуг түрлүг
ишке бу тутса йүрек; К.- (2601) йалавач барыр эр эди кэд кэрэк / камуг
түрлүг ишкэ бу тутса йүрэк.

**Кыргызча: элчи (болуп) бара турган киши эң жакшы
(болушу) керек, бардык түрдүү иште болсун
сезгич жүрөк.**

2642. Р.- камук түрлүк ердем аңар каткалар / аны пилзе утру
агыр туткалар; А.-кайу түрлүг ердем аңар сатсалар / аны утса өтрү

агыр тутсалар; К.- (2602) кайу түрлүг эрдэм анар сатсалар / аны өтсө
огро агыр тутсалар.

Кыргызча: канча түрдүү өнөрдү ага сатса да, аны
өздөштүрүп, өтө барктаса.

2643. Р.- кайу түрлүгүн матилин сөслөзө / аны укса пилзе
йана кислөзө; А.- кайу түрлүг ерме оңзин сөзлөсө / аны укса билсе
йана кизлөсө; К.- (2603) аны укса билсе йана кизлөсө;

Кыргызча: ар кандай кишилер (өз) сөзүн сүйлөшсө, аны
укса, билсе жана сыр сактаса.

2643. йалавач билир болса эрдем камуг
бедүтүр беги аты илде улуг

2644. негү тер эшитгил билир көк айук
бу сөз укмаса эр аның өги йок

2645. кимиң эрдеми болса аты йорыр
калы болмаса эрдем атсыз карыр

2646. киши эрдеми бирле эрдин кечер
өкүш болса эрдем эр ерлеп учар

2644. Р.- йалавач пилүр полза ердем камук / бедүдүр пеги
ады елде улук; А.- йалавач билир болса ердем камуг / бедүтүр беги
аты илде улуг; К.- (2604) йалавач билир болса эрдем камуг / бедүтүр
бөги аты элде улуг.

Кыргызча: элчи билген болсо, бардык өнөрдү толук,
бегинин аты белгилүү болор, элинде улук.

2645. Р.-негү тер эжиткил пилүр кеги йок / пу сөз укмаза ер
аның өги йок; А.-негү тир эшитгил билир көк айук / бу сөз укмаса ер
аның өги йок; К.- (2605) некү тер эшитгил билир көк айук / бу сөз
укмаса эр аның өги йок.

Кыргызча: эмне дейт, эшиткин, иш билер ыйык (аксакал),
бул сөздү укпаган кишинин эси жок.

2646. Р.- кимиң ердеми полза ады йүрүр / калы полмаза ер-
дем атсыс калыр; А.-киминг ердеми болса аты йорыр / калы болмаса
ердем атсыз карыр; К.- (2606) кимиң эрдэми болса аты йурыр / калы
болмаса эрдэм атсыз карыр;

Кыргызча: кимдин акыл-өнөрү болсо, атагы чыгар, эгер болбосо акыл-өнөр, атаксыз карыр.

2647. Р.-кижи ердеми пиле ерде кечер / өгүш полза ердем ер ерлеп учар; А.- киши ердеми бирле ердин кечер / окуш болса ердем ер ерлеп учар; К.- (2607) киши эрдэми бирлэ эрдин кэчэр өкүш болса эрдэм ул ерлэб учар.

Кыргызча: киши билими менен кишиден озор, көп болсо акылы, киши өргө учар.

2648. элиг сунса эрдем биле эр тегин
улуг таг башын йирке илдүрүр эгип

2649. сөз укган керек болса хазыр жеваб
жеваб кылса бермиш сөзине саваб

2650. бор ичмез керек кед өзин тутгучы
өзин тутгучы эр булур кут күчи

2651. билиглиг бор ичсе билигсиз болур
билигсиз эсүрсе адын не калур

2647. Р.- елик сунса ердем пиле ер тегип / улук так пажын йерге илтирүр алып; А.- елиг сунса ердембиле ер тегип / улуг таг башын йирке илдирүр эгип; К.- (2608) элиг сунса эрдэм билэ эр тэгиб / улуг таг башын йэркэ илдирүр эгиб.

Кыргызча: кол сунса киши, түшүнүп акыл менен, тийип, улуу тоо башын жерге жеткирер ийип.

2648. Р.- сөс уккан керек полза хазыр жувап / жувап кылза аймыш сөзинге савап; А.- сөз укган керек болса хазыр жеваб / жеваб кылса бирмиш сөзинге шаваб; К.- (2609) сөз уккан кэрэк болса хазир жаваб / жаваб кылса бэрмиш сөзингэ саваб.

Кыргызча: сөз түшүнгөн, керек болсо даяр жообу, суроо кылса (салса), кайтармак сөзүнө жооп.

2649. Р.- пор ичмес керек кет өзин туткучы / өзин туткучы ер пулур кут күчи; А.- бор ичмез керек кед өзин тутгучы / өзин тутгучы ер булур кут күчи; К.- (2610) бор ичмэс кэрэк кэд өзин тутгучы / езин тутгучы эр болур кут күчи.

Кыргызча: ичимдик ичпей керек, өзүн туткан (сактаган), өзүн туткан (сактаган) киши, табаар бекен кутту.

2650. Р.- пиликлик пор ичсе пиликсиз полур / пиликсиз кор ичсе адын не кылуp; А.- билиглиг бор ичсе билигсиз болур / билигсиз есүрсе адын не калуp; К.- (2611) билиглиг бор ичсе билигсиз болур / билигсиз эсүрсе адын нэ кылуp.

Кыргызча: билимдүү ичимдик ичсе, билимсиз болор, билимисиз эсирсе, анын эмнеси калар?

2651. бор ол билигке укушка йагы
бор аты хакикат түтүш ол чогы
2652. нече ме билиглиг укушлук киши
башын борка сокса бузар өз иши
2653. нече ме увутлуг силиг кылкы уз
бор ичсе отунлук кылуp барча өз
2654. эсизим увут йа укуш өг билиг
арыгсыз бу борка бирүр ай силиг

2652. Р.- пор ол пу пиликке угушка йагы / пор ады хакикат тудуш ол чогы; А.- бор ол бу билигке укушка йагы / бор аты хакикат түтүш ол чогы; К.- (2612) бор-ул бу билигке укушка йагы / бор аты хакикат тутуш-ул чогы.

Кыргызча: ичимдик ал билимдин, акылдын жоосу, ичимдиктин аты – коога менен уруш.

2653. Р.- нече ма пилиглиг угушлук кижиги / пажын порга сокса пузар өс ижи; А.- нече ме билиглиг укушлук киши / башын борка суksа бузар өз иши; К.- (2613) нэчэ ма билиглиг укушлук киши / башын борка суksа бузар өз иши.

Кыргызча: канчалык билимдүү, зээндүү киши (болсун), ичимдикке соксо (салса), бузар өз ишин.

2654. Р.- нече ма обутлук силик кылгы ус / пор ичсе одунлук кылуp барча өс; А.- нече ме увутлуг силиг кылкы уз / бор ичсе отунлук кылуp барча өз; К.- (2614) нэчэ ма овутлуг силиг кылкы уз / бор ичсе отунлук кылуp барча өз.

Кыргызча: канчалык уяттуу, сылык кулк мүнөзү жакшы (болсун), ичимдик ичсе адепсиздик кылар баары бир.

2655. Р.- азызым обут ма угуш өк пилик / арыксыз пу порга парур ай силик; А.- исизим увут йа укуш өг билиг / арыгсыз бу борка бирүр ай силиг; К.- (2615) эсизим овут йа укуш өг билиг / арыгсыз бу борка бэрүр эй силиг.

Кыргызча: аттиңай! уят, зээним, акыл-ойун, билимин, булганч бу ичимдикке алмашат, эй сулуулук.

2655. бор ичме бор ичсе барыр эр куты
бор ичсе болур тилзе мундуз аты

2656. карынка сүчиг кирсе чыкрур сөзүг
бу чыкмыш сөз өк йандру өртөр өзүг

2657. негү тер эшитгил бу бейт айгучы
окыгыл ачылгай ташы хем ичи

2658. калы ичтин эрсэ эсүргү сүчиг
көңүл сырры ачты чыкарды ичиг

2656. Р.- пор ичме пор ичсе парыр ер коды / пор ичсе пулур телбе мундус ады; А.-бор ичме бор ичсе барыр ер куты / бор ичсе болур тилве мундуз аты; К.- (2616) бор ичмэ бор ичсэ барур эр куты / бор ичсэ болур тэлвэ мундуз аты.

Кыргызча: ичимдик ичпе, ичимдик ичсе, качат киши куту, ичимдик ичсе, болор Телибай тентек аты.

2657. Р.- карынга сүчүг кирзе чыкрур сөзүк / пу чыкмыш сөзүк йандру пилмес өз-өк; А.- карынка сүчиг кирсе чыкрур сөзүг / бу чыкмыш сөз өк йандру өртөр өзүг; К.- (2617) карынка сүчиг кирсе чыкрур сөзүг / бу чыкмыш сөзүг йандру өртөр өзүг.

Кыргызча: (карынга) курсакка кирсе ичимдик, чыгарар сөзүң, бу чыккан сөзүңдөн көбөрсүн өзүң.

2658. Р.- негү тер ежиткил пу бейт айгучы / огыгыл ачыгай тажы да ичи; А.- негү тир ешитгил бу бейт айгучы / окыгыл ачылгай ташы хам ичи; К.- (2618) нэку тэр эшитгил бу байт айгучы / окыгыл ачылгай ташы хам ичи.

**Кыргызча: эмне дээр эшиткин, бул бейит айтуучу, окугун,
ачылсын тышы жана ичи.**

2659. Р.- калы ичтин ерзе өзүрткү сүчиг / көңүл сири ачты чыгарды ичик; А.- калы ичтинг ерсе өсүргү сүчиг / көнгүл сырры ачты чыкарды ичиг; К.- (2619) калы ичтин эрсэ эсүргү сүчиг / көңил сырры ачты чыкарды ичиг.

**Кыргызча: эген ичсең эсирип (мас болуп) ичимдик,
көңүл(дөгү) купуя сырың ачылып чыгат
ичинден.**

2659. билиглиг бор ичсе билигсиз болур
билигсиз бор ичсе болур кенч кичиг

2660. тили уз керек хем көңүллүг керек
сөзи уз керек хем кед өглүг керек

2661. синимлиг болур ол тили уз киши
сөзи уз йорыса йарар эр киши

2662. көңүллүг керек кед унытмаса сөз
негү сөз эшитсе катыг тутса өз

2660. Р.- пиликлик пор ичсе пиликсис полур пиликсиз пор ичсе пулур кеч кечик; А.- билиглиг бор ичсе билигсиз болур билигсиз бор ичсе болур кенч кичиг; К.- (2620) билиглиг бор ичсе билигсиз болур кич кичиг;

**Кыргызча: билимдүү ичимдик ичсе, билимсиз болот,
билимсиз ичимдик ичсе, андан да кичиктин
кичиги болот.**

2661. Р.- тили ус керек ма көңүллүк керек сөзи ус керек ар-тук өклүк керек; А.- тили уз керек хем көнгүллүк керек сөзи уз керек хем кед өглүг керек; К.- (2621) тили уз керек хэм көңүллүг кэрэк сөз уз кэрэк хам кэд өглүг кэрэк.

**Кыргызча: тили (сөзү) уз (чебер) чечен жана көңүлү ачык
керек, сөзгө чеберлик керек жана акылдуу
(болуш) керек.**

2662. Р.- сиңимлин полур ол тили ус кичи сөзи ус йорытса йажар пу йажы; А.- сингимлиг болур ол тили уз киши сөзи уз йорыса

йарар ер иши; К.- (2622) синимлиг болур-ул тили уз киши сөзи уз йурыса йарар эр иши.

Кыргызча: сиңимдүү болор тили таттуу киши, сөзү таттуу кишинин жарар ар иши.

2663. Р.- көңүллүк керек кет унутмаза сөс негү сөс ешитсе кадык тутса өс; А.- көңгүллүг керек кед унутмаса сөз негү сөз ешитсе катыг тутса өз; К.- (2623) көңүллүг кэрэк кэд унытмаса сөз нэкү сөз эшитсэ катыг тутса өз.

Кыргызча: зээндүүлүк керек (болуп), кийин унунтпаса сөз, канча сөз эшитсе да катуу тутса өз.

2663. йүзи көрни көрклүг керек хем боды
йүлүг болса бод сын кишиде кеди

2664. өзи эрсиг эрсе бедүк химмети
бу ики биле ол киши кыймети

2665. сөзи болса йумшак шекер тег сүчиг
сүчиг сөзке йумшар улуг хем кичиг

2666. йалавач иши көр нече сөз болур
сөзү йакшы болса тилекин булур

2664. Р.-йүзи көрки көрклүк керек ма поды йөлүк полза пот сын кижиде кеди; А.- йүзи көрки көрклүг керек хем боды йүлүг болса бод сын кишиде кеди; К.- (2624) йүзи көрки көрклүг кэрэк хам боды йүлүг болса бод сын кишидэ кэди.

Кыргызча: жүзү, көркү көрктүү (болуу) керек жана бойу, кырынган болсо, бойу, сындуулугу кишиде кийими.

2665. Р.- өзи ерзик улук химмеди пу иги пиле ол ерен кыймады; А.- өзи ерсиг ерсе бедүк химмети бу ики тиле ол киши кыймети кыймети; К.- (2625) өзи эрсиг эрсэ бэдүг химматы бу эки билэ-ул киши химматы.

Кыргызча: өзү жоомарт (берешен) бийик адамгерчиликтүү болсо, бул экөө менен ал киши кымбат.

2666. Р.- сөзи полза йумжак шекер тек сечик сүчик сөскө йумжар улук-ма кичиг; А.- сөзи болса йумшак шекер тег сүчиг сүчиг

сөзке йумшар улуг хем кичиг; К.- (2626) сөзи болса йумшак шакар-тэг сүчиг сүчиг сөзкэ йумшар улуг хам кичиг.

Кыргызча: сөзү болсо жумшак, шекердей таттуу, таттуу сөзгө жумшарат улуу да кичүү.

2667. Р.- йалавач ижи көр нече сөс полур сөзи йакшы полза йакшы болса тилекин булур; А.- йалавач иши көр нече сөз болур сөзи нэчэ сөз болур сөзи йакшы болса тилэкин булур.

Кыргызча: элчи ишинде көр, нечен сөз болор; сөзү жакшы болсо, тилегени болор.

2667. бу йанлыг киши булса элиг куты
аеар бирсе болгай йалавач аты

2668. аны ыдса болгай йалавачлыкын
йырак эрсэ йат баз өз эрсэ йакын

**Элиг сувалы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмүшкө)**

2669. илиг айды уктум эшиттим муны
тажы бир сөзүм бар айу бир аны

2670. сениедин өтелсүн маеа сөз тажы
мениедин өтелсүн саеа сиз хагы

2668. Р. – пу йаөлык кижы пулда Елик куды мунуе перзе полгай йалавач ады; А.- бу йанлыг киши булса илиг куты ангар бирсе болгай йалавач аты; К.- (2628) бу йаелыг киши булса элиг куты аеар бэрсэ болгай йалавач аты.

Кыргызча: мына ушундай киши болсо, элдин куту, ага берсе, болот элчи деген атты.

2669. Р.- аны ыдса полгай йалавачлыкын йырак ерзе йат пас өс ерзе йагын; А.- аны ыдса болгай йалавачлыкын йырак ерсе йат баз өз ерсе йакын; К.- (2629) аны ылса болгай йалавачлыкын йырак эрсэ йат бас өз эрсэ йакын.

Кыргызча: аны жиберсе болот элчиликке, адыс болсо, жат өз болсо жакын.

2670. Р.- Елик айды уктум ешиттим муны тагы пир сөзүм пар айу пер аны; А.- илиг айды уктум ешиттим муны такы бир сөзүм бар айу бир аны; К.- (2630) элиг айды уктум эшиттим муны такы бир сөзүм бар айу бэр аны.

Кыргызча: элиг айтты: уктум (түшүндүм), эшиттим муну, дагы бир сөзүм бар айтып бер аны.

2671. Р.- сениедин еделзү маа сөс хагы; А.- сениндин өтөлсүн манга сөз тажы мениндин өтөлсүн санга сөз хажы; К.- (2631) сениндин өтөлсүн мэнэ сөз такы мэниндин өтөлсүн сэнэ сөз хагы.

Кыргызча: сенден өтсүн мага сөз дагы, менден төлөнсүн сага – сөз акы.

2671. битигчи негү тег керек ай тетиг
аңар бег ынанып бититсе битиг

XXXIV

ӨГДҮЛМИШ ЭЛИГКЕ БИТИГЧИ ИЛИМГЕ НЕГҮ ТЕГ КЕРЕКИН АЙУР

(Өгдүлмиш Элигке катчы болуу илими үчүн эмне керек-тигин айтат)

2672. йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
бу ишке иди кед йетүрсү билиг

2673. өтүг берди Өгдүлмиш айды эй бег
йорайым бу сөзни көңүлтеки тег

2674. нече ме билиг билсе беглер өзи
битигчи керек ол битисе өзи

2672. Р.- пидикчи негү тек керек ай тедик / аңар пек ынанып пититсе пидик; А.- битигчи негү тег керек ай тетиг / аңар бег ынанып бититсе битиг; К.- (2632) битигчи нэкү тэг кэрэк эй тетиг / аңар бэг ынанып битисе битиг.

Кыргызча: битикчи кандай (болуу) керек, эй! акылман, ага бек ынанып жазса катты.

2673. Р.- йанут перди Өгдүлмиш айды елик / пу ишке еди кет йедүрзү пилик; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / бу ишке иди

кед йетүрсү билиг; К.- (2633) йанут бәрди Өгдүлмиш айды элиг / бу ишке эди кэд йетүрсү элиг.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш, айтты элиг(ке), бу ишке эге (ээ) кылган күч, жетиш (керек) билимге.

2674. Р.- өдүк перди Өктүлмиш айды епек / йерейин пу сосни көңүл тегү тек; А.- өтүг бирди Өкдүлмиш айды илиг / бу ишке иди кед йетүрсү билиг; Каримовдо бул бейит жок.

Кыргызча: өтүнүч менен Өгдүлмиш айтты, эй бек, айтайын бу сөздү көңүлдөгү деп.

2675. Р.- нече ма тилек полза пеклер өзи / пидикчи керек ол пидизе сөзи; А.- нече ме билиг билсе беглер өзи / битигчи керек ол битисе сөзи; К.- (2634) нэчэ ма билиг билсэ бэглэр өзи / битигчи кэрэк-ок битисе сөзү.

Кыргызча: нечен билим билсе, бектер(дин) өзү, катчы керек жазууга, анын сөзүн.

2676. битигчике айгу керек ич сөзин
күдөзсө битигчи өкүш йа азын

2676. бу ич тутуглы бүтүн чын керек
бүтүнлүккө артук бүтүн дин керек

2677. калы тутмаса бу битигчи сөзүг
беги сырры ачлур бу өртөр өзүг

2678. нече ме бу беглер сөзин кизлесе
бу эки кишике керек сөзлесе

2675. Р.- пидикчиге айгу керек ич сөзин пидикчи күдөссө өгүш йа адын; А.- битигчике айгу керек ич сөзин күдөзсө битигчи өкүш йазын; К.- (2635) битигчике айгу кэрэк ич сөзин көдөзсө битигчи өкүш йа азын.

Кыргызча: битикчиге (катчыга) айтыш керек ички (сырынды) сөзүн, сактай (билет) катчы, көбүн же азын.

2676. Р.- пу ич сөс тудуклы пүдүн чын керек пүдүнлүккө артук пүдүндин керек; А.- бу ич сөз тутуглы бүтүн чын керек бүтүнлүккө артук бүтүн дин керек; К.- (2636) бу ич сөз тутуглы бүтүн чын кэрэк бүтүнлүккэ артук бүтүн дин кэрэк.

Кыргызча: бул ич (сырыңды) сөздү толук (тута) сактай билген киши керек, ишеничтүүлүккө айрыкча ыймандуулук керек.

2677. Р.- калы тутмаза пу тедикчи сөзүк пеги сири ачлур пу өртер өзүк; А.- калы тутмаса бу битигчи сөзүг беги сырры ачлур бу өртер өзүг; К.- (2637) калы тутмаса бу битигчи сөзүг бэги сирры ачлур бу өртэр өзүг.

Кыргызча: эгер тутпаса бу битикчи сөзүн, бектин сыры ачылаар, жоготоор өзүн.

2678. Р.-нече-ма пу пеклер сөзин кислезе пу иги кижиге керек сөзлезе; А.- нече ме бу беглер сөзин кизлесе бу ики кишике керек сөзлесе; К.- (2638) нэчэ ма бу бэглэр сөзин көзлэсэ бу эки кишике кэрэк сөзлэсэ.

Кыргызча: канчалык бу бектер сөзүн сактаса, бу эки кишиге, керек сырын айтууга.

2679. бириси битигчи бириси везир
бу эки кишике сөз ачмак тегир

2680. бу эки кишике сөз асгу керек
сөз ачса аваглары йүдгү керек

2681. бу эки кишиде болур барча сөз
бу сөз тутмаса өз ишин бузды өз

2682. эди йакшы аймыш өтүкен беги
тилин тутау бермиш саңа йиги

2679. Р.- пиризи пидикчи пиризи вазыр / пу иги кижиге сөс ачмак тегир; А.- бириси битигчи бириси везир / бу ики кишике сөз ачмак егир; К.- (2639) бириси битигчи бириси вазир / бу эки кишике сөс ачмак тэгир.

Кыргызча: бири битикчи (катчы), бири – вазир, бул эки кишиге сөз (сыр) ачууга болот.

2680. Р.- пу иги кижиге сөс ачку керек/ сөс ачса хавалары йүктү керек; А.-бу ики кишиге сөз ачгу керек/ сөз ачса аваглары йүдгү керек; К.- (2640) кишике сөз ачгу керек/ сөз ачса аваглары йүдгү керек;

Кыргызча: ушул эки кишиге сөз (сыр) ачуу керек, сөз (сыр) ачса, назын көтөрүү керек.

2681. Р.- пу иги кижиде полур парча сөс/ пу сөс тутмаза көр шжын перди өз; К.-(2641) бу эки кишидэ болур барча сөз/ бу сөз тутмаса өз ишин бузды өз.

Кыргызча: бул эки кишиде болот бүтүндөй сөз (сыр), бул сөздү (сырды) тутпаса, өз ишин бузат өзү.

2682. Р.- еди йакшы айди өдүгөн пеги/ тылын тодру пермиш снца сөс йеги; А.- иди йакшы аймыш өтүкэн бэги/ тилин тутзу бир-миш санга сөз йиги; К.-(2642) эди йакшы аймыш өтүкэн бэги/ тилин тутсу бэрмиш сэнэ сөз бэки.

Кыргызча: абдан жакшы айткан экен өтикен беги, тилин тута билсин сага берген сөз тегин.

2683. ай беглер ынанчы сөзүң кизле берк
сөзүң кизлемесе башың барга терк

2684. бу агзың мисали үңүр саны тег
сөзүң чыкса андын сехар таны тег

2685. йадылды айунка аны тергүсүз
эшитти төзү халк аны ортгусуз

2686. агыздын ара от ара сув чыкар
бирине этигли бириси йыкар

2683. Р.- ай пеклер ынапчы сөзүң кисле перк/ сөзүң кислемезе пажың парга терк; А.- ай беглер ынанчы сөзүңг кидле берг/ сөзүңг кизлемесе башыңг барга терк; К.-(2643) э бэглэр ынанчы сөзүң кээлэ бэрк/ сөзүң көзлэмесэ башың барга тэрк.

Кыргызча: эй бектердин ишеничи, сөзүң (сырыңды) жашыр бек, сөзүңдү (сырыңды) жашырбасаң башың кетер тең.

2684. Р.- пу аксың масалы үңүр саны тек/ сөзүң чыкса ондын сачар тана тег; А.- бу агдынг мисали үңгүр саны тег/ сөзүңг чыкса андын секар таны тег; К.-(2644) бу агзың мисалы өңүр саны- тэг/ сөзүң чыкса андын сачар тани-тэг.

Кыргызча: бул ооз мисалы үнүр сыяктуудай, сөзүң чыкса андан сааргы таң желиндей.

2685. Р.- йазылды ачунга аны тергү сөс/ ежитти тозу халк аны өрткү сөс; А.- йазылды ажунка аны тиргүсүз ешитти тезү халк аны өртгүсүз; К.- (2645) йазылды ажунка аны тэргүсүз/ эшитти түзү халк аны өртгүсүз.

Кыргызча: жайылат ааламга аны терип болбос, эшиткин бүтүн калк аны жашырып болбос.

2686. Р.- агысын ыры от ара су чыгар/ пиризи пузар ол пиризи еде; А.- агыздын ара от ара сув чыкар/ бириси итигли бириси йыкар; К.- (2646) агыздын ара от ара сув чыкар/ бириси йапууглы бириси йыкар.

Кыргызча: ооздун кээде от, кээде суу чыгаар, бири түзөсө, бири бузар.

2687. күйер от тег ол бу керексиз сөзүн
агыздын сыкармагу күйгөй өзүн

2688. акар сув тег ол бу тилин эдгү сөз
кайука бу акса чичек өңди түз

2689. айа эр атанмыш билиглиг бүгү
көңүл сырры артук катыг кизлегү

2690. негү тер эшитгил бу бейтиг окы
көңүл сырры кизле ай көңлүм токи

2687. Р.- көйер от тек ол пу керексиз сөзүң / агыстын чыгармагу көгөй өзүң; А.- күйер от тег ол бу керексиз сөзүңг / агыздын чыкармагу күйгөй өзүңг; К.- (2647) күйэр от-тэг ул бу кэрэксиз сөзүң / агыздын чыкармагу күйгөй өзүң.

Кыргызча: күйгөн отко окшоп керексиз сөзүң, оозундан чыгарба, күйөрсүн өзүң.

2688. Р.- агар сув тек ол пу тылын еткү сөс / кайуга пу акса чечек өңдү түс; А.- аар сув тег ол бу тилин едгү сөз ??????????; К.- (2648) акар сув-тэг-ул бу тилин эдгү сөз / кайука бу акса чэгэк үнди түз.

Кыргызча: аккан сууга окшош бул тилден чыккан жакшы сөз, кайсы жакка бул акса чечек өнүп-өсөөр түз.

2689. Р.- аяа ер адамын пиликлик пөгү / көңүл сирни артук кадык кислегү; А.-аја ер атанмыш билиглиг бүгү / көнгүл сырры кизле ай көнглүм токы; К.- (2649) аја эр атанмыш билиглиг бөгү / көңүл сыр-ры артук катык көзлэгү.

Кыргызча: эй эр атанган билимдүү даанышман, көңүл сырын айрыкча катуу жашыргын.

2690. Р.- негү тер ежиткил пу пейдик огы / көңүл сирни кисле ай көңдин тогы; А.- негү тир ешитгил бу бейтиг оы / көнгүл сырры кизле ай көнглүм токы; К.- (2650) нэкү тэр эшитгил бу байтыг оы / көңүл сырры кээлэ көңлүм токы.

Кыргызча: эмне деген эшиткин, бул бейитти оку, көңүл сырын жашыр эй көңүл тогум.

2691. көңүл сырры берк тут сен айма тилин
калы айдын эрсе өкүнчин йылын

2692. кызыл тил кара башка йавлак йагы
бу йавлак йагыг бекле инчин салын

2693. битигчи билиглиг укушлуг керек
хаты уз балагат такы эдгүрек

2694. битигде хат уз болса ачлур көңүл
окыгу келир бакса авнур көңүл

2691. Р.- көңүл сири перк тут чыгарма тылын/ халы аттың ерзе өгүнчи пилин; А.- көнгүл сырры берк тут сен айма тилин/ калы ай-дынг ерсе өкүнчи йылын; К.- (2651) көңүл сырры бэрк тут сэн айма тилин/ калы ачтың эрсэ өкүнчи йылын.

Кыргызча: көңүл сырын бек тут, жаңылба тилинден, кокус айтсаң эгер өкүнөсүң жылдап.

2692. Р.- кызыл тыл кара пашка, йаблак йагы/ пу йаблак йагын пекле енчин кылын; А.- кызыл тил кара башка йавлак йагы/ бу йав-лак йагыг бекле инчин салын; К.- (2652) кызыл тил кара башка йавлак йагы/ бу йавлак йагыг бэклэ инчин салын.

Кыргызча: кызыл тил кара башка жаман жоо, бул жаман жоону бекит, жашайсың аман.

2693. Р.- пидикчи пиликлик угушлук керек/ хаты ус балагат тагы эдкүрек; А.- битигчи билиглиг укушлуг керек/ хаты уз балагат

такы едгүрөк; К.-(2653) битигчи билиглиг укушлуг кэрэк/ хаты уз балагат такы эдгүрөк.

Кыргызча: битигчи билимдүү, акылдуу (болушу) керек, каты уз балагатка дагы жакшыраак.

2694. Р.- пидигте кат уз полза ачлур көңүл/ келип пакса абнур көңүл ; А.- битигде хат уз болса ачлур көнгүл/ окыгу келир бакса авнур көнгүл; К.-(2654) битигде хат уз болса ачлур көңүл/ окыгу кэлир бакса авнур көңүл.

Кыргызча: жазууда кат уз болсо, ачлар көңүл, кугусу келип, караса кубанар көңүл.

2695. балагат биле хат теңешсе калы
эди эдгү тил бу битиг сөз тили

2696. негү тер эшитгил ыла сыр теңи
эди эдгү йаң бу битиг сөз йакы

2697. камуг эдгү сөзлөр битигде болур
битинмиш үчүн сөз унутмас калур

2698. битимеди эрсе битигли битиг
негү билгей эрдиң бу хикмет билиг

2695. Р.- балагат пиле кат теңешсе калы / пу өтрүм пидигчи полур пек тылы; А.- балагат биле хат теңгешсе калы / иди едгү тил бу битиг сөз тили. К.-(2655) балагат билэ хат тэңэшсэ калы/ эди эдгү битиг сөз йаңы.

Кыргызча: балагат менен кат теңешсе жалаң, абдан кооз жакшы тил бу жазма сөз тили

2696. Р.- негү тер ежиткил тилесер теги/ еди еткү нең пу пидик сес теңи; А.- негү тир ешитгил ыла сыр тенги иди едгү йаңг бу битиг сөз йангы; К.-(2656) нэкү тэр эшитгил ыла сир тэңи/ эди эдгү йаң бу битиг сөз йаңы.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин, сыр китеби, абдан жакшысы ул жазма сөз ыкмасы.

2697. Р.- камук эткү сөслөр пидикте полур/ пидилмиш үчүн сөс унутмас калур; А.- камуг едгү сөзлөр битигде болур/ битинмиш үчүн

сөз унутмас калур; К.-(2657) камуг эдгү сөзлер битигдэ болур/ битин-
минн үчүн сөз унытмас калур.

**Кыргызча: бардык жакшы сөздөр жазууда болор,
жазылган үчүн сөз унутулбай калар.**

2698. Р.- пидимеди ерзе пидикли пидик/ негү билгей ерди пу хик-
мет тедик; А.- битимеди ерсе битигли битиг/ негү билгей ердинг бу
хикмет билиг; К.-(2658) битимэди эрсэ битигли битиг/ негү билгэ
ердин бу хикмет билиг.

**Кыргызча: жазбаса эгер катчы жазма жазуучу, эмне билер
элен, бул керемет билимден.**

2699. битип кодмаса эрди билге бүгү
бизинде озакег ким эрди тигү

2700. йок эрсе битиг бу кишилер ара
тилин сөзке ким бүтгей эрди көре

2701. киши элден элке сөз ыдгу болур
битиг болмаса сөз нече сөзлейүр

2702. эди кед кереклиг туруп бу битиг
битиг бирле беглер этер эл этиг

2699. Р.- пидип котмаза эрди билге пөгү / бизинде озакег ким
ерди тегү; А.- битип кодмаса эрди билге бүгү / бизинде озакег ким
ерди тигү; К.-(2659) битиб кодмаса эрди билгэ бэгү / бизингэ узакег
ким эрди тэгү.

**Кыргызча: жазып калтырган болбосо, билимдүү акылман,
бизге узакты (өткөндү) ким айтып бермек.**

2700. Р.- йок ерзе пидик пу кишилер ара / тылын сөске ким
пүткей ерди көре; А.-йок ерсе битиг бу кишилер ара тилин сөзкэ ким
бүтгэй ерди көре; К.-(2660) йок эрсэ битиг бу кишилэр ара / тилин
сөзкэ ким бүтгэй эрди көрө.

**Кыргызча: жок болсо, жазуу бул кишилер ара, тил (оозеки)
сөзүнө ким ишенмек кара.**

2701. Р.- киши елдин елге сөс ытку полур / пидик полмаза тыл
нече сөзлейүр; А.- киши илке сөз ыдгу болур / битиг болмаса сөз нече

сөслөйүр; К.- (2661) киши элдин элкэ сөз ыдгу болур / битиг болмаса тил нэчэ сөзлөйүр.

Кыргызча: киши(лер) элден элге сөз таратуучу болор, жазуу болбосо тил кантип сүйлөнөр.

2702. Р.- еди кет кереклик турур пу пидик / пидик пирле пеклер едер ел едик; А.- иди кед кереклиг турур бу битиг / битиг бирле беглер итер ил итиг; К.- (2662) эди кэд кэрэклиг турур бу битиг / битиг бирлэ бэглэр этэр эл этиг.

Кыргызча: абдан керектүү болот бул жазуу, жазуу менен бектер жасаар эл ишин.

2703. бу беглер ишиңе тусулур киши
бу үч түрлүг ол көр ай элчи башы

2704. бириси битиглиг укушлуг бүгү
такы бир битигчи турур сөзлегү

2705. үчүнчи күр эрсиг эр ол тоң йүрек
йагыка бөрүке бу эрсиг керек

2706. укушлуг билиглиг бу өглүг бүгү
кеңешке тусулур анар не тегү

2703. Р.- пу пеглер ижинде тузулур кижиги / пу үч түрлүк ол көр ай элчи кижиги; А.- бу беглер ишинге тусулур киши / бу үч түрлүг ол көр ай илчи башы; К.- (2663) бу бэглэр ишингэ тосулур киши / бу үч түрлүг-ул көр эй элчи башы.

Кыргызча: бул бектер ишине пайдалуу киши, бул үч түрдүү эл, көр эй элчи башы.

2704. Р.- пиризи пиликлик угушлук пөгү / тагы пир пидикчи сөзин сөслөгү; А.- бириси битиглиг укушлуг бүгү такы бир битигчи турур сөзлегү; К.- (2664) бириси билиглиг укушлуг бөгү / такы бир битигчи турур сөзлөгү.

Кыргызча: бири билимдүү, зээндүү акылман, дагы бирөө катчы, турган сөзмөр.

2705. Р.- үчинчи көр ерзик турур тоң йүрек / йагыга йүриге бипу ерзик керек; А.- үчинчи күр ерсиг ер ол тоңг йүрек / йагыка

борүкө бу ерсиг керек; К.- (2665) үчинчи күр эрсиг эр-ул тоң жүрөк / йагыка берике юбу эрсиг кэрэк.

Кыргызча: үчүнчү курч баатыр эр ал тоо жүрөк, жоого, берүүгө бул эр жүрөк керек.

2706. Р.- угушлук пиликлик пу ерзик пөгү / кеңешке түзүлүр аңар не тегү; А.- укушлуг билиглиг бу өглүг бүгү / кигешке тусулур аңар не тигү; К.- (2666) укушлуг билиглиг бу өглүг бөгү / кэңэшкэ тосулур аңар нэ тэгү.

Кыргызча: акылдуулук, билимдүүлүк бул жакшылык, даанышмандык, кеңешке пайдалуу ага сөз жок.

2707. камуғ эл ишин барча этген битиг
битигин тутар эл киришин тетиг

2708. кылыч алса эрсиг эрен ишлесе
йағы бойны йенчсе өзе иглесе

2709. йумытса қайуда бу үч түрлүг эр
тилекин булур эр түмен арзу йер

2710. буларда нарукы калын бу куту
бу үчке уду бардачы ол буту

2707. Р.- камуқ эл ижин парча эткен тилдик / пидигин тудар эл кирижин тедик; А.- камуғ ил ишин барча итген битиг / битигин тутар ил киришин тетиг; К.- (2667) камуғ эл ишин барча этгән битиг / битигин тутар эл киришин тетиг.

Кыргызча: бардык эл ишин барын түзөйт битик (кат)битик (кат) аркылуу тутар эл кирешесин тетик.

2708. Р.- кылыч алза эрзик эрен пашлаза / йағы пойны йанчса өзе эрклезе; А.- кылыч алса эрсиг эрен ишлесе / йағы бойны йенчсе өзе иглесе; К.- (2668) кылыч алса эрсиг эрэн ишлэсэ йағы байны йанчса үзэ иглэсэ.

Кыргызча: кылыч алса эр жүрөк эрен иштесе, жоо мойнун жанчып, үзө ийлесе.

2709. Р.- йумутса қайуда пу үч түрклүг эр / тилегин пулур эр түмен арзу йер; А.- йумытса қайуда бу үч түрлүг эр / тилекин булур эр

түмөн арзу йир; К.- (2669) йумытса кайуда бу үч түрлүг эр / тилэкин булур эр тилэк арзу йэр.

Кыргызча: бириксе кайда болсо да, бул үч түрдүү эр тилегени болор эр тилек арзуусуна жетет.

2710. Р.- Оларда наруғы калын чар коду / пу үчке уда берде-чи ол йедү; А.- буларда нарукы калын бу куту / бу үчке уду бардачы ол буту; К.- (2670) буларда нарукы калын бу куту / бу үчкө уду бардачы-ул бүтү.

Кыргызча: булардан башка көптөгөн бу куттулар, бул үчөөнү ээрчип баскан, ал көптөгөндөр.

2711. кылыч бирле тутлур калы тутса эл
калем бирле баслур калы басса эл

2712. билигин укушун тегип эл түзер
бу үч нең биле эр айунуг сүзер

2713. билиг бирле башлар беги эл төрү
укуш бирле ишлер камуг иш көрү

2714. кылыч эл тутар хем будун казганур
калем эл түзер хем хазике урур

2711. Р.- кылыч пирле тутлур калы тутса эл / калам пирле паслур калы пасса ел; А.- кылыч бирле тутлур калы тутса эл / калем бирле баслур калы басса эл; К.- (2671) кылыч бирлэ тутлур калы тутса эл / калам бирлэ баслур кады басса эл.

Кыргызча: кылыч менен эле тутса болор, эл журтту, калем менен эле басылар, өкүм эл журтка.

2712. Р.- пилигин угушын тегип ел түзер / пу үч нең пиле ер ачунук сүзер; А.- билигин укушун тегип ил түзер / бу үч неңг биле ер айунуг сүзер; К.- (2672) билигин укушун тэгиб эл түзэр / бу нэң билэ эр ажунуг сүзэр.

Кыргызча: билим жана акыл менен эл түзүлөт, бул үч нерсе менен эр ааламда сүзөр.

2713. Р.- пилик пирле пашлар пеги ел төрү / угуш пирле иш-лер камук иш көрү; А.- билиг бирле башлар беги ил төрү / укуш бирле

ишлер камуг иш көрү; К.- (2673) бирлэ башлар бэги ул төрү / укуш бирлэ ишлэр камуг иш көрү.

Кыргызча: билим менен башкарап бек эл саясатын, акыл менен иштер бардык иш жайын.

2714. Р.- кылыч ел тудар хем пудун касканур / калам ел بازار хем хазына урур; А.- кылыч ил тутар хем будун казганур калем ил түзөр хем хазине урур; К.- (2674) кылыч эл түзөр хам будун казганур / калам эл түзөр хам хазина урур.

Кыргызча: кылыч эл тутуп, жана калайык жыйнар, калем эл түзүп, жана казына жыйнар.

2715. кылыч қан тамузса беги эл алыр
қалемде қара тамса алтун келир

2716. бу эки турур бу ажун тутруқы
оза кечмиш иш хем келир утруқы

2717. айа бег бу ики улуғ эрдем ол
бүгү элчи беглер муны тутғу йол

2718. муңар меңзетү келди эмди бу сөз
эшитгил муны сен айа эдгү өз

2715. Р.- қылыч қан тамуссе пегү ел алыр / қаламда қара тамса алтун келир; А.- қылыч қан тамузса беги ил алыр / қалемде қара тамса алтун келир; К.- (2675) қылыч қан тамызса бэги эл алар / қаламда қара тамса алтун кэлир.

Кыргызча: кылыч қан тамызса, беги эл алар, қалемден қара (сыя) тамса алтын жыйнар.

2716. Р.- пу ики турур пу ачун тутруғы / оза кечмиш иш ма келир удруғы; А.- бу ики турур бу ажун тутруқы / оза кечмиш иш хем келир утруқы; К.- (2676) бу эки турур бу ажун тутруқы / оза кэтмиш иш хам кэлир отруқы.

Кыргызча: бул экөө турган бул дүйнөнүн тутуругу, зуп (өтүп) кеткен иш жана келечек утургу.

2717. Р.- айа пег пу иги улук ердем ол / ачунгы пу пеклер муны турпқу йол; А.- айа бег бу ики улуғ ердем ол / бүгү илчи беглер

муны тутфу йол; К.- (2677) айа бэг бу эки улуғ эрдэм ул / бөгү элчи бэлэр муны тутфу ул.

Кыргызча: Эй бек, бул эки улуу эрдүүлүк ал, акылман элчи бектер муну тутсун жол.

2718. Р.- муңар меңзедү келди емди пу сөс / ежиткил муны сен айа еткү сөс; А.- мунгар менгзетү келди емди бу сөз / ешитгил муны сен айа эдгү өз; К.- (2675) муңар мэнзетү кэлди эмди бу сөз / эшитгил муны сэн айа эдгү өз.

Кыргызча: муну окшотурууга (туура) келди бул сөз эшиткин муну сен эй, жакшы өз.

2719. эди эдгү эрдем билиг билсе эр
такы артук эрдем кылыч урса эр

2720. кылыч бирле тутлур талу эдгү эл
калем бирле этлүр тилек арзу йер

2721. кези ток керек хем өзи умдусуз
багырсак керек чын өзи колтгусуз

2722. кези ток киши неңке сукланмаз ол
киши нең биле болса арсыкмаз ол

2719. Р.- еди еткү ердем пидик пилзе ер / тагы артук ердем кылыч урза ер; А.- иди едгү ердем билиг билсе ер / такы артук ердем кылыч урса ер; К.- (2679) эди эдгү эрдэм билиг билсэ эр / такы артук эрдэм кылыч урса эр.

**Кыргызча: абдан жакшы белги билим билсе эр,
дагы артык белги кылыч урса эр.**

2720. Р.- кылыч пирле тутлур талу едгү ел / калам пиле етлүр ол ел етсе ер; А.- кылыч бирле тутлур талу едгү ил / калем бирле итлүр тилек арзу йир; К.- (2680) кылыч бирлэ тутлур талу эдгү эл / калам бирлэ этлүр тилэк арзу йэр.

**Кыргызча: кылыч менен тутулар далай жакшы эл,
калем менен этилер (жетер) тилек арзуу жер.**

2721. Р.- көзи тон керек ма өзи умдузус / пагырзак керек өс йана колтку сөс; А.- көзи ток керек хем өзи умдусуз багырсак керек

чын өзи колтгусуз; К.- (2681) көзи ток кэрэк хат өзи умдусуз / багыр-
сак кэрэк чын өзи култгусуз.

**Кыргызча: көзү ток керек жана өзү сараң эмес,
боорукер керек чын өзү сурамчы эмес.**

2722. Р.- көзи ток кижиненке сокламас ол / кижинен пиле
ерзе арzymас ол; А.- көзи ток кишиненгке сукланмас ол / кишиненг
биле болса арсыкмас ол; К.- (2682) көзи ток кишиненгэ сукланмас ол
/ кишинен билэ-болса арсыкмас ул.

**Кыргызча: көзү ток киши ар нерсеге суктанбас ал,
кишинерсе менен болсо, өзүн алдатпас ал.**

2723. киши умдучы болса болды булун
суйурқа аны сен ай көрки толук

2724. нече ме тег эрсе кул ол умдучы
кишиде эли умдучы ол тучы

2725. суқ эрсе битигчи билиг артатур
битир умду бирле битиг артатур

2726. күмүш көрсе алтун аңар арсықар
эдиси башын йир йа баш алсықар

2723. Р.- кижин умдучы полза полды полун / сойурға аны көр ай
көрки толун; А.- кишин умдучы болса болды булун / суйурға аны сен
ай көрки толун; К.- (2683) кишин умдучы болса болды болун / суйурға
аны сэн э көрки тол толун.

**Кыргызча: киши тилемчи болсо, болду байланат, кечир
аны сен толгон айдай көрктүүм.**

2724. Р.- нече ма пек ерзекул ол умдучы / кижиде иги умдучы
ол түчи; А.- нече ме бег ерсе кул ол умдучы / кижиде или умдучы ол
тучы; К.- (2684) нэче ма бэг эрсэ кул-ул умдучы / кижиде или умдучы-
ул тучы.

**Кыргызча: каанчалык бек болсо да кул ал ач көз, кишилер
арасында болор ач көз ал ар качан.**

2725. Р.- соқ ерзе пидикчи пидик ардадур / пидир умду пирле
пилик ардадур; А.- суқ ерсе битигчи билиг артатур / битир умду бирле

битиг артатур; К.- (2685) сук эрсэ битигчи тилиг артатур / битир умды бирлэ битиг артатур.

**Кыргызча: сук болсо битикчи билимди бузар,
сугалактык менен жазган жазууну бузар.**

2727. Р.- күмүш көрзе алтун аңар арзыгар / адазы пажын йер йа паш алзыгар; А.- күмүш көрсө алтун аңгар арсықар / идиси башын йир йа баш алсықар; К.- (2686) күмүш көрсэ алтун аңар арсықар / идиси башын йэр йа баш алсықар.

**Кыргызча: күмүш алтын көрсө ага кызыгар бегинин
башын жер же башын берер.**

2755. өзи коркар эрсе байатка калп
бу эр тутга шексиз көнилик йолы

2756. көнилик мүн ол барча эдгү асыг
бу асгы биле булды меңү татыг

2757. көни болса йалнук күни эдгү ол
күни эдгү болса куты меңү ол

2758. негү тер эшитгил багырсак сөзи
бу сөз ишке тутгыл ай ажун төзи

2755. Р.- өзи коркар ерсе байатка калы бу ер тутга шексиз көнилик йолы; А.- өзи коркар ерсе байатка калы бу ер тутга шексиз көнилик йолы; К.- (2715) өзи коркар эрсэ байатка калы бу эр тутка шаксиз көнилик йолы.

**Кыргызча: өзү коркор болсо, кудайдан эгер, бу киши тутар
шексиз туурулук жолун.**

2756. Р.- көнилик мүн ол барча едгү асыг бу асгы биле болды меңү татыг; А.- көнилик мүн ол барча едгү асыг бу асгы биле булды менчү татыг; К.- (2716) көнилик мун-ул барча эдгү асыг бу асгы билэ болды мәнү татыг.

**Кыргызча: жакшылык байлык ал жеткен пайда, бул пайда
менен болор түбөлүк татыктуу.**

2757. Р.- көни болса йаңлук күни едкү ол күни едкү болса куты меңү ол; А.- көни болса йалнук күни едгү ол күни едгү болса куты

менгү ол; К.- (2717) көни болса йалңук күни эдгү-ул күни эдгү болса куты мэнү-ул.

Кыргызча: жакшылык болсо кишинин көңүлү жакшы ал, көөнү (көңүлү) жакшы болсо, кут болор түбөлүк ал.

2758. Р.- неку тер ежиткил багырсак сөзи бу иш ишке тутгыл ей билик төзи; А.- негү тир ешитгил багырсак сөзи бу сөз ишке тутгыл ай ажун төзи; К.- (2718) нэку тэр эшитгил багырсак сөзи бу сөз ишке тутгыл эй ажун түзи.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин боорукер сөзүн, бул сөздү ишке туткун эй ааламдын жылдызы.

2759. көңүл тил көни тут кылынчын бүтүн саңа келге девлет бу дүнья бүтүн

2760. көни будуң эрсе кутадгай күнүң селамет тирилгил севинчин кутун

2761. багырсак керек хем одуг сак тетиг тетиглик биле эр кылур миң этиг

2762. увутлуг керек хем йиме өг көңүл увутсуз кишиде йырак тур төңүл

2759. Р.- көңүл тил көни тут кылынчың бүтүк сена келге девлет бу дүнья бүтүн; А.- көнгүл тил көни тут кылынчыңг бүтүн санга келге девлет бу дүнья бүтүн; К.- (2719) көңүл тил көни тут кылынчың бүтүн сэнэ кэлгэ дүнья бу давлат кутды.

Кыргызча: көңүл тилди түз тут, кылыгың бүтүн, сага келет дөөлөт бул дүнүйө бүтүн.

2760. Р.- көни болдуң ерсе кутулугу күнүң саламат тирилгил севинчин кутун; А.-көни болдунг ерсе кутадгай күнүңг тетиглик биле ер кылур минг итиг; К.- (2720) көни болдуң эрсэ кутадга күнүң саламат тирилгил севинчин кутун.

Кыргызча: түз (туура) болсоң эгер куттуу (болор) күнүң, саламат жаша сүйүнгүн кутка.

2761. Р.- багырсак керек хам одугсак тетик тетиклик биле ер кылур минг етик; А.- багырсак керек хем одуг сак тетиг тетинлик

биле ер кылур минг итиг; К.- (2721) багырсак кэрэк хам удуг сак тэтиг тэтиглик билэ эр кылур миң этиг.

Кыргызча: боорукер керек жана ушар, сергек тетик, тетиктик менен киши жасайт миң бир иш.

2762. Р.- овутолуг керек хем йиме өг көңүл овутсуз кишиде йы-
ран тур түнүл; А.- увутлуг керек хем йиме өг көңүл увутсуз кишиде
йырак тур төнгүл; К.- (2722) укушлуг кэрэк көр йэмэ өг көңүл овутсуз
кишидэ тур тоңүл.

**Кыргызча: уйаттуулук керек жана акылдуу ак көңүл,
уйатсыз кишиден алыс тур, түнүл.**

2763. увут ол тедигли йарагсыз ишиг
увут ол этэр кылкы артак кишиг

2764. бор ичмез керек хем өзин тутгучы
өзин тутгучы эр кутуг тапгучы

2765. бор ичсе акылык кылур ол неңин
кишике үлер нең алумаз теңин

2766. бу ишке агычы саран эдгүрек
сараңлык биле нең күдезгү керек

2763. Р.- увут ул тыдыглы йарагсыз ешик / увут ол этер кылкы
артак кишиг; А.- увут ол тидигли йарагсыз ишиг / увут ол итер кылкы
артак кишиг; К.- (2723) ову-ул тыдыглы йарагсыз ишиг / ову-ул
кылкы артак кишиг.

**Кыргызча: уйат ал тосор жараксыз иштен уйат ал түзөр
кылыгы начар кишини**

2764. Р.- бор ичмез хам өзин тутгучы / өзин тутгучы ер ку-
тут тапгучы; А.- бор ичмез керек хем өзин тутгучы / өзин тутгучы ер
кутут тапгучы; К.- (2724) бор ичмэс кэрэк хам өзин тутгучы / өзин
тутгучы эр кутут тапгучы.

**Кыргызча: ичимдик ичпеш керек жана өзүн туткан, өзүн
тута билген киши кут тапкан.**

2765. Р.- бор ичсе акылык кылур ол неңин / кишике үле нең
өгүмез теңин; А.- бор ичсе акылык кылур ол неңин / кишикүлөр нең

плумаз тенгин; К.- (2725) бор ичсэ акылык кылур ул нэнин / кишикэ үлүр нэң алумас тэнин.

Кыргызча: ичимдик ичсе, берешендик кылар ал малына, кишиге берип мал, алалбас теңин.

2766. Р.- бу ишке ахычы саран едкүрек / саранлык биле нең күдезкү керек; А.- бу ишке агычы саран едгүрек / саранлык биле неңг күдезгү керек; К.- (2726) бу ишке агычы саран эдгүрэк / саранлык билэ нэң көдөзгү кэрэк.

Кыргызча: бул ишке казыначынын сараңдыгы керек, сараңдык менен малды сактоо керек.

2767. багырсак тапугчы көр өзкей болур
бу өзкей тапугчы багин бай кылур

2768. багырсак киши ол киши өдрүми
багырсакны бек тут ай эр көдрүми

2769. агычы одуг болса иш артамаз
сакышлыг тутар нең өзин ертемез

2770. өги болса йалнук унытмаз болур
сану сакну ишлер йакылмаз болур

2767. Р.-багырсак табугчы көр өзкей болур / бу өзкей тапугчы бегин бай кылур; А.- багырсак тапугчы көр өзкей болур / бу өзкей тапугчы бегин бай кылур; К.- (2727) багырсак тапугчы көр өзкэй болур / бу өзкей тапугчы бэгин бай кылур.

Кыргызча: боорукер кызматкер өзгөчө кыйбас болор, бул кыйбас кызматкер бегин бай кылар.

2768. Р.- багырсак киши ол киши өдрүми / багырсакны бек тут эй ер көдрүми; А.- багырсак киши ол киши өдрүми / багырсакны бек тут ай ер көдрүми; К.- (2728) багырсак киши-ул киши өдрүми / багырсакны бэг тут эй эр көдрүми.

Кыргызча: боорукер киши ал киши тандалмасы, боорукерди бек тут, эй эй тандалмасы.

2769. Р.- агычы удуг болса иш артамаз / сак ышлыг тутар нең өзин ортомаз; А.- агычы одуг болса иш артамаз / сакышлаг тутар неңг өзин

ертеме; К.- (2729) агычы удуг болса иш артамас / сакышлыг тутар нэң өзін өртэмэс.

Кыргызча: казыначы сергек болсо, иш бузулбас, сактык менен тутар, малын өзүн өрттөбөс.

2770. Р.- өги болса йалнук унытмаз болур / сану сакну ишлер йаңылмаз болур; А.- өги болса йалнгук унытмаз болур / сану сакну ишлер йангылмаз болур; К.- (2730) өги болса йаңлук унытмас болур / саку сакну ишлэр йаңылмас болур.

Кыргызча: акылдуу болсо, киши унутпас болор, санын эсептеп иштеп, жаңылбас болор.

2771. унытган болур көрсө өгсүз киши
бу өгсүз агычы бузар өз иши

2772. тетиглик керек кылса түрлүг сакыш
тетиг болмагынча калы адрар иш

2773. битигчи керек уз камуг хат билир
сакышыг битигин күдөзсө калыр

2774. битигчи күдөзгү кириш үем чыкыш
битигин күдөзгү камуг түрлүг иш

2771. Р.- унытган болур көрсө өгсүз киши / бу өгсүз агычы бузар өз иши; А.- унытган болур көрсө өгсүз киши / бу өгсүз агычы бузар өз иши; К.- (2731) унытган болур көрсө өгсүз киши / бу өгсүз агычы бузар өз иши.

Кыргызча: унутчаак болор көрсө, акылсыз киши, бул акылсыз казыначы бузар өз ишин.

2772. Р.- тетиклик керек кылса түрлүк сакыш / тетик болмагынча калы адрар иш; А.- тетиглик керек кылса түрлүг сакыш тетиг болмагынча калы адрар иш; К.- (2732) тетиглик кэрэк кылса түрлүг сакыш / тэтиг болмагынча калы адрар иш.

Кыргызча: тетиктик керек кылса түрдүү эсеп, тетик болмойунча кантип ажыратар иш.

2773. Р.- битигчи керек уз камуг хат билир / сакышыг битигин күдөзсө калыр; А.- битигчи керек уз камуг хат билир / сакышыг

битигин күдөзсө калыр; К.- (2733) битигчи кэрэк уз камуг хат билир / сакышы битигин көдөзсө калыр.

Кыргызча: катчы керек уз көп катты билген, эсебин, катын сактап калган.

2774. Р.- битигин күдөзсө кириш хем чыкыш / битигин күдөзгү камуг түрлүк иш; А.- битигчи күдөзгү кириш хем чыкыш битигин күдөзгү камуг түрлүг иш; К.- (2734) битигчи көдөзгү ?????? камуг түрлүг иш.

Кыргызча: кириш жана чыгыш кагаздарын сактаса, көп түрдүү иш кагаздарын сактаса.

2775. йыл ай од битисе күни белгүлүг
ачуклуг адыртлыг саны белгүлүг

2776. сакыш саклыгы чын битиг бирле ол
битип кодса сакыш капуг ачты йол

2777. негү тер ешитгил багырсак киши
сакыш бирле бек тутгу ишчи иши

2778. битигсиз ишиг бек тутумаз көнүл
көңүлкө ышанма бити ай огул

2775. Р.- йыл ай ед битисе күни белгүлүк / адыртлыг ачуклуг саны белгүлүк; А.- йыл ай өд битисе күни белгүлүг / ачуклуг адыртлыш саны белгүлүг; К. (2735) йыл ай өд битисе күни белгүлүг / ачуклуг адыртлыг саны белгүлүг.

Кыргызча: жыл, ай, убакыт, күн жазылса анык, ачык-айкын санды билсе ачык.

2776. Р.- сакыш саклык чын битик бирле ол / битиб кудса сакыш камуг ачты йол; А.- сакыш саклакы чын битиг бирле ол / битип кодса сакыш капуг ачты йол; К.- (2736) сакыш саклыкы чын битиг бирлэ-ул битиб кодса сакыш капуг ачты йол.

Кыргызча: эсеп сактыгы чын жазуу менен ал,жазып койсо, эсепти капы ачар жооп.

2777. Р.- негү тир ешиткил багырсак киши / сакыш бирлэ бек тутгу ишчи иши; А.- негү тир ешитгил багырсак киши / сакыш бирлэ бек тутгу ишчи иши; К.- (2737) тэр эшитгил багырсак киши / сакы бирлэ бек тутгу ишчи иши.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин, боорукер киши, эсеп менен бек туткун иштеген ишти.

2778. Р.- битиксиз ишиг бек тутуман көңүл / көңүлкө ышан-
ма бити ей огул; А.- битигсиз ишиг бек тутумаз көңүл / көңүлкө
ышанма бити ай огул; К.- (2738) битигсиз ишиг бек тутумас көңүл /
көңүлкө ышанма бити эй огул.

**Кыргызча: жазуусу ишти бек туталбас көңүл, көңүлгө
ишенбе бити эй уул.**

2779. битисе калыр сөз усанса барыр
усал болса ишчи сакышта улыр

2780. билир болса тегме бу түрлү битиг
анын сакласа өтрү кылса итиг

2781. сакышта усанса кайу ишчилер
сакыш бирдү улыр баш чалар

2782. элиг сакышын билсе артук йете
бышурса өги көңли сакыш тута

2779. Р.- битисе калыр сөз усанса барыр / усал болса ишчи
сакышда елир; А.- битисе калыр сөз усанса барыр / усал болса ишчи
сакышта улыр; К.- (2739) битисе калур сөз усанса барыр / осал болса
ишчи сакыш елир.

**Кыргызча: жазса калар сөз, аңкоо болсо, эстен чыгар, осол
болсо кызматчы эсептен өлөр.**

2780. Р.- билир болса текме бу түрлүг битиг / анын сакласа
өтрү кылса етиг; А.- билир болса тегме бу түрлүг битиг / анын сакласа
өтрү кылса итиг; К.- (2740) билир болса тэкмэ бу түрлүг битиг / анын
сакласа өтрү кылса этиг.

**Кыргызча: билер болсок ар бирибиз бул түрдүү битик,
анан сактай алса, барган сайын кылса жетик.**

2781. Р.- сакында усанса кайу ишчилер / сакыш бердү кин-
де елир башчылар; А.- сакышта усанса кайу ишчилер / сакыш
бирдүкинде улыр баш чалар; К.- (2740) сакышкаосанса кайу ишчилер
/ сакыш бердүкиндэ өлир башчылар.

Кыргызча: эсептөөдө адашса, кай бир кызматчылар, эсеп бергенде өлөр башчылар.

2782. Р.- елик сакышы билсе артук йете / бышурса өги көңли сакыш тутта; А.- елиг сакышын билсе артук йете / бышурса өги көңгли сакыш тутта; К.- (2742) элиг сакышын билсэ артук йэтэ / бышурса өги көңли сакыш тутта.

Кыргызча: эликтин эсеп-чотун билсе, артык жете, бышырып, акыл эсинде, көңүлүндө эсеп-чотту тутта.

2783. элиг сакышында кечер эрле сен
керек хендесе сакышы тутса сен

2784. көрү барса йинчке сакыш хендесе
муны бирле йер көк болур ол саса

2785. негү тер эшитгил ай билге бүгү
билиглиг сөзи болса аш тег йегү

2786. эди ме батыг хендесе сакышы
анын тезгинүр көр хахимлер башы

2783. Р.- елик сакышында кечер ерсе сен / керек хандаса сакышы бүтсе сен; А.- елиг сакышында кечер ерсе сен / керек хендесе сакышы тутса сен; К.- (2743) элиг сакышында кэчэр эрсэ сэн / кэрэк хандаса сакышы тутса сэн.

Кыргызча: эликтин эсеп китебинде утар болсоң сен, керек болор геометрия эсебине киришсең сен.

2784. Р.- көрү барса йинчке сакыш хандаса / мунунг бирле йер көк болур ол саса; А.- көрү барса йинчке сакын хендесе / муны бирле йир көк болур ол саса; К.- (2744) көрү барса йинчкэ сакын хандаса / муны бирлэ йэр кө болур-ул саса.

Кыргызча: көрө билсең, назик болор геометрия эсеби, муны менен жер-көктүн алсаң болор эсебин.

2785. Р.- некү тер ешиткил ей билге бөгү / битиклик сөзи болса аш тег йегү; А.- негү тир ешитгил ай билге бүгү / билиглиг сөзи болса аш тег йигү; К.- (2745) нэкү тэр эшитгил э билгэ бөгү / билиглиг сөзи болса аш тэг йэгү.

Кыргызча: не дейт эшиткин, эй билимдүү акылман,
билимдүүнүн сөзү болсо, тамак-аштай жегин.

2786. Р.- еи ма батыг хандаса сагышы / анын тезгинүр көр ха-
кимлар башы; А.- иди ме батыг хендесе сагышы / анын тезгинүр көр
хакимлер башы; К.- (2746) эди ма ???????????

Кыргызча: абдан (аябай) терең болот геометрия эсеби,
андан тегеренер далай илимпоздор башы.

2787. эвин тег карыр бу йэти кат көкүг
адыртты сечим тег йер эрсе кишиг

2788. билиглиг укушлуг керек кылка түз
укушлуг кишилер иши барча уз

2789. билиглиг кишилер болур чын көни
көни кайда болса йаруйур күни

2790. укуш болмаса эр өзин тутнумаз
билиг болмаса эр ишин итнүмез

2787. Р.- акын тек барыр бу йети кат көкүг / адырты билүмез йыл
ай сагышы; А.- евин тег йарыр бу йити кат көкүг / адыртты сечим тег
йир ерсе кашы; К.- (2777) акын тэг барыр бу йети кат көкүг / адырты
сачым-тэг бирер сагышы.

Кыргызча: агындай басаар бул жети кабат көктү, айырып
билбес жыл, ай эсеби.

2788. Р.- билиглиг укушлуг керек кылка түз / укушлуг киши-
лер иши барча уз; А.- билиглиг укушлуг керек кылкы түз / укушлуг
кишилер иши барча уз; К.- (2748) билиглиг укушлуг кэрэк кылкы түз
/ укушлуг кишилэр иши барча уз.

Кыргызча: билимдүү, акылдуу керек кылыгы түз, акыл-
дуу кишилердин иши дайыма уз.

2789. Р.- билиглик кишилер болор чын көни / көни кайда бол-
са йаруйур күни; А.- билиглиг кишилер болур чын көни / көни кайда
болса йаруйур күни; К.- (2749) билиглиг кишилэр болур чын көни /
көни кайда болса йаруйур күни.

Кыргызча: билимдүү кишилер болор чын көнүлдөн, көөнү
түздүн кайда болсо да күнү жарык (болор).

2790. Р.- укуш болмаса ер өзін тутнумаз / билик болмаса ер ишин итнүмез; А.- укуш болмаса ер өзін тутнумаз / билиг болмаса ер ишин итнүмез; К.- (2750) укуш болмаса ер өзін тутнумас / билиг болмаса ер ишин этнүмэс.

**Кыргызча: акыл болбосо, эр өзүн туталбайт,
билим болбосо, эр ишин аткарылбайт.**

2791. болур каршы ичре агычы иши
өзін кед күдөзгү бу йаңлыг киши
2792. көңүл тил көни тутса кылкы бүтүн
аңар тегмесе от йалыны түтүн
2793. көзін кед күдөзсө тилин беклесе
укуш бирле арзу хаваг өрклесе
2794. көзүн көрсө өтрү көңүл арзулар
көңүл арзу колсап аны ким йыгар

2791. Р.- болор каршы ичре агычы иши / өзін кед күдөзгү бу йаңлыг киши; А.- болур каршы ичре агычы иши / өзін кед күдөзгү бу йаңлыг киши; К.- (2751) болур каршы ичрэ агычы иши / өзін кэд көдөзгү бу йаңлыг киши.

**Кыргызча: сарай ичинде болор казыначы иши,
өзүн бек сактаса бул жандуу киши.**

2792. Р.- көңүл тил көни тутса кылкы бүтүн / аңар тегмесе от йалыны түтүн; А.- көңүл тил көни тутса кылкы бүтүн / аңар тегмесе от йалыны түтүн; К.- (2752) көңүл тил көни тутса кылкы бүтүн / аңар тэгмэсэ от йалыны түтүн.

**Кыргызча: көңүл тил көөнүн тутса, кылыгы бүтүн,
ага тийбесе, от жалыны түтүн.**

2793. Р.- көзін кед күдөзсө тилин беклесе / окуш бирле арзу хаваг ерклесе; А.- көзін кед күдөзсө тилин беклесе укуш бирле арзу хаваг ерклесе; К.- (2753) көзін кэд көдөзсө тилин бэклэсэ / укуш бирлэ арзу хаваг өрклэсэ.

**Кыргызча: көзүн абдан сактап, тилин бек тутса,
акыл менен арзуу – келечегин байланыштырса.**

2794. Р.- көзін кирсе өтрү көңүл арзулар / көңүл арзу кулса аны ким йыгар; А.- көзүн көрсө өтрү көңүл арзулар / көңүл арзу кол-

са аны ким йыгар; К.- (2754) көзүн көрсө өтрү көңүл арзулар / көңүл арзу кулса аны ким йыгар.

**Кыргызча: көзүң көрсө, кийин көңүл эңсейт,
көңүл эңсеп калса, аны ким тыяр.**

2795. көңүл бег тутур йети эндам өзе
 беги башласа будны йүгрүр түзе
2796. эди йакшы аймыш билиглиг сөзүг
 ай эрсиг күдезгил көңүлүг көзүг
2797. эт өз йети эндам көңүлге удар
 көңүл бирле йалнук агыр йүк йүдер
2798. түкел сыр бедиз ол көңүлсүз киши
 көңүлсүз киши билге атын йодар

2795. Р.- көңүл бек йети эндам үзе / беги башласа будны йүгрүр өза; А.- көңүл бег тутур йити эндам өзе / беги башласа будны йүгрүр түзе; К.- (2755) көңүл бэг түрүр йэтти андам үзэ / бэги башласа кулны йүгрүр түз-э.

**Кыргызча: көңүл (жүрөк) бек тутат жети мүчөнү башкарып,
беги баштаса, карапайым эл чуркайтапкаарып.**

2796. Р.- еди йакшы аймышы билиглиг сөзүг / ей ерсик күдезгил көнгүлүг көзүг; А.- иди йакшы аймыш билиглиг сөзүг / ай ерсиг күдезгил көнгүлүг көзүг; К.- (2756) эди йакшы аймыш билиглиг сөзүг / эй эрсиг көдэзгил көңүлүг көзүг.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан билимдүү сөзүн,
эй эр жүрөк, сактагын көңүл жана көздү.**

2797. Р.- ет өз йети андам көнгүлге удар / көнгүл бирле йан-грук агыр йүк йүдер; А.- ет өз йити эндам көнгүлге удар / көнгүл бир-ле йалнрук агыр агыр йүк йүдер; К.- (2757) эт өз йэтти андам көңүлкэ үдэр / көңүл бирлэ йалнук агыр йүк йүдэр.

**Кыргызча: эт, жан, жети мүчө көңүлдү ээрчийт,
көңүл менен жалаң оор жүк жүктөлөт.**

2798. Р.- түгелсиз бедиз ол көнгүлсүз киши / көнгүлсүз киши билге атын бадар; А.- түкел сир бедиз ол көнгүлсүз киши / көнгүлсүз

киши билге атын йодар; К.- (2758) түгэлсиз бадыз-ул көңүлсүз киши / көңүлсүз киши билгэ атын бодар.

Кыргызча: көңүлсүз киши ал, түгөл тартылбаган сүрөт, көңүлсүз киши билги атын бузат.

2799. керек элги берк сақ керексиз акы
сачылмаса өтрү ағы қазнақы

2800. ақылық эди кед аны кодмағу
киши неңи бирле акы болмағу

2801. сатығчы керек билсе түрлүг сатығ
сатығ билмесе эр қылуаз асығ

2802. қамуғ нең таварығ билигли керек
ағырын учузун уқуғлы керек

2799. Р.- керек элгиберк сақ керексиз акы / сачылмаса өтрү ағы қазнақы; А.- керек элги берк сақ керексиз акы / сачылмаса өтрү ағы қазнақы; К.- (2759) кэрэк элги бэрк сақ керэксиз акы / сачылмаса өтрү акы қазнақы.

Кыргызча: керек эрки бек, сак (киши) кереги жок берешендин, чачылбаса кийин, байлыгы казынанын.

2800. Р.- ақылың эди кед аны кодмағу / киши неңи бирле акы болмағу; А.- ақылық иди кед аны кодмағу / киши ненги бирле акы болмағу; К.- (2760) ақылық эди кэд аны кодмағу / киши малы бирлэ акы болмағу.

Кыргызча: колу ачыктык абдан жакшы, аны койбоо керек, киши (өзгө бирөөнүн) малы менен колу ачык болбоо керек.

2801. Р.- сатығчы керек билсе түрлүг сатығ / сатығ билмесе эр қылуаз асығ; А.- сатығчы керек билсе түрлүг сатығ / сатығ билмесе эр қылуаз асығ; К.- (2761) сатығчы кэрэк билсэ түрлүг сатығ / сатығ билмэсэ эр қылуаз асығ.

Кыргызча: соодага уста керек, билсе түрдүү соода, сооданы билбесе, эр кылалбас пайда.

2802. Р.- қамуғ нең таварығ билигли керек / ағырын ужузын уқуғлы керек; А.- қамуғ ненг таварығ билигли керек / ағырын учузун

укуҕлы керек; К.- (2762) камуҕ нэң таварыҕ билигли кэрэк / ағырын ужузун укуҕлы кэрэк.

**Кыргызча: бардык мал; товарды билген керек,
кымбат, арзанын түшүнгөн керек.**

2803. билир болса қыймет ол арсықмаса
сатыҕда тавыҕда нең алсықмаса
2804. алымка биримке оңай болса өз
улуҕка кичигке сүчиг тутса сөз
2805. негү өтнү алса йана бирсе терк
аңар биргелер нең качан қолса терк
2806. сатыҕқа оңай болса қылқы көни
аңар эксүмез нең кереклиг күни

2803. Р.- билир болса қыймат ол арсықмаса / сатыҕда тавыҕда нең алсықмаса; А.- билир болса қыймет ол арсықмаса / сатыҕда тавыҕда нең алсықмаса; К.- (2763) билир болса қыймат ул арсықмаса / сатыҕда тавуҕда нэң алсықмаса.

**Кыргызча: билер болсо қыйматын ал алданбаса,
соода сатыкта мал алғанга жулунбаса.**

2804. Р.- алымка беримке оңай болса өз / улуҕка кичигке сүчүк тутса сөз; А.-алымка биримке онгай болса өз / улуҕка кичигке сүчиг тутса сөз; К.- (2764) алымка бэримкэ оңай болса өз / улуҕка кичигкэ сүчиг тутса сөз.

**Кыргызча: алым-беримге так болсо өзү,
улуу-кичүүгө таттуу тутса сөзүн.**

2805. Р.- неку өтнү алса йана бирсе терк / аңар биргелер нең качан қолса терк; А.- негү өтнү алса йана бирсе терк / аңар биргелер нең качан қолса терк; К.- (2765) нэку өтнү алса йана бэрсэ тэрк / аңар тергелэр нэң качан қулса тэрк.

**Кыргызча: эмне өтүнүп алса, кайта берсе тез ага берилет
буюм качан қылса керек.**

2806. Р.- сатыҕчы оңай болса қылқы көни / аңар эксүмез нең кереклик күни; А.- сатыҕқа онгай болса қылқы көни / аңар эксүмез

кереклиг күни; К.- (2766) сатыгқа оңай болса қылқы көни / аңар
жүсүмәс нәң кереклиг күни.

**Кыргызча: соода-сатыкка так болсо, кылыгы көңүлү,
ага өксүбөйт эмне керек күнү.**

2807. қалы бәрсе беглер эр атқа ачығ
тегүрсе аны болмаса йүзде чығ

2808. ачығ тыдса ишчи эр ат көңли сыр
эр ат көңли сынса алыр бегке кир

2809. негү тер эшитгил ақылар башы
көңүлке алынғыл ай чырғуй киши

2810. севериг севүгсүз қылайын тисе
тилин айғу неңни тыдып бирмесе

2807. Р.- қалы бирсе беклер эр атқа ачығ / тегүрсе аны бол-
маса йүзде чығ; А.- қалы бирсе беглер эр атқа ачығ / тегүрсе аны бол-
маса йүзде чығ; К.- (2767) қалы бәрсә бәгләр эрәтқа ачығ / тәгүрсә аны
булмаса буздачығ.

**Кыргызча: эгер берсе, бектер аскерине сыйлык,
издесе да болбосо, анын (арасында) бузуку.**

2808. Р.- ачығ тыдса ишчи эр ат көңгли сыр / эр ат көңгли
сынса алыр бегке кир; А.- ачығ тыдса ишчи эр ат көңгли сыр / эр ат
көңгли сынса алыр бегке кир; К.- (2768) ачығ тыдса ишчи эрәт көңли
сыр / эрәт көңли сынса алыр бәгкә кир.

**Кыргызча: сыйлыкты кармап калса, кызматчы аскердин
көңүлү сынат аскердин көңүлү сынса сактайт
бекке (көңүл) кир.**

2809. Р.- неку тир эшиткил ақылар башы / көңүлке алынғыл
ай чырғуй киши; А.- негү тир эшитгил ақылар башы / көңүлке
алынғыл ай чырғуй киши; К.- (2769) нәкү тәр эшитгил ақылар башы /
көңүлкә алынғыл э чырғуй киши.

**Кыргызча: эмне дейт эшит жоомарттар башчысы,
көңүлүнө түйүп ал, эй начар киши.**

2810. Р.- северик севүксүз қылайын тисе / тилин айғу неңни
тидиб бирмесе; А.- севериг севүгсүз қылайын тисе / тилин айғу неңг-

ни тидиб бирмесе; К.- (2770) сзвэриг севүгсүз кылайын тэсэ / тилин айгу нэңни тыдаб бэрмэсэ.

**Кыргызча: сүйүүчүнү сүйбөс кылайын десе,
тилинде айткан нерсени тыйып бербесе.**

2811. айып бермегү нең тилин аймагу
тилин айдың эрсе аны тыдмагу
2812. сөзин қыйса беглер умынч көтрүлүр
умынч кетти эрсе неңиң котрулур
2813. одуғ сақ керек кед керексиз азақ
азақ болса ишчи болур иш узақ
2814. бу беглерке тапнур тапуғчы қамуғ
муңадып келип тутты тапғун қапуғ

2811. Р.- айтыб бермегү нең тилин аймагу / тилин айдыңг эрсе аны тыдмагу; А.- айып бирмегү нениг тилин аймагу тилин айдыңг эрсе аны тыдмагу; К.- (2771) айып бэрмэгу нэң тилин аймагу / тилин айдың эрсе аны тыдмагу.

**Кыргызча: айтып койуп бербегин нерсени, тилине албагын,
тилинде айткандан кийин аны тыйбагын.**

2812. Р.- сөзин қыйса беклер умунч көтрүлүр / умунч кэтти эрс е ненинг котрулур; А.- сөзин қыйса беглер умынч көтрүлүр / умынч китти эрсе ненинг котрулур; К.- (2772) сөзин қыйса бэглэр умунч көтрүлүр / умунч кэтти эрсэ нэңиң кутрулур.

**Кыргызча: сөзүн бузса бектер ишенич кетет ишенич
кеткен соң мал-мүлкүн кемийт.**

2813. Р.- одуғ сақ керек кед керексиз азақ / азақ болса ишчи болур иш узақ; А.- одуғ сақ керек кед керексиз азақ / азақ болса ишчи болур иш узақ; К.- (2773) удуғ сақ кэрэк кэд кэрэксиз азақ / азақ болса ишчи болур иш узақ.

**Кыргызча: ушар соо керек абдан, керексиз чаржайыт
(киши) чаржайыт болсо, кызматчы болор иши
узақ.**

2814. Р.- бу беглерке табынур табуғчы қамуғ / мунгадып келип тутты тапғун қапуғ; А.- бу беглерке тапнур тапуғчы қамуғ /

мунгадып келип тутты тапгун капуг; К.- (2774) бу бэглэркэ тапнур
тапугчы камуг / муңадыб кэлиб тутты тапгун капуг.

**Кыргызча: бул бектерге табынар кызматкерлер бардыгы
муңайып келип тутат кызмат капысын.**

2815. муңадса тапуғчы элиг тарлыкын
беги эшитип ыдса ачығ йарлыгын
2816. узатса ағычы бу нең бермесе
муңадмыш тапуғчы төңүлгей баса
2817. керекинде булса киши өз муңы
йам эрсе йаңанча болур ол теңи
2818. негү тэр эшитгил бу көкчин саңа
муңадмыш муңыңа йара ай тоңа

2815. Р.- муңадса тапуғчы элиг тарлыкын / беги эшитиб
ыдыса ачығ барлыгын; А.- мунгадса тапуғчы элиг тарлыкын теги
эшитип ыдса ачығ йарлыгын; К.- (2775) муңадса тапуғчы элиг тарлы
ын / бэги эшитиб ыдса ачығ йарлыгын.

**Кыргызча: муңайса кызматкер колдо жоктугуна,
беги эшитип, жиберсе жардам жарлыгынан.**

2816. Р.- узатса ағычы бу ненг бермесе / мунгадмыш тапуғчы
төңүлгей баса; А.- узатса ағычы ненг бирмесе / мунгадмыш тапуғчы
төңүлгей баса; К.- (2776) узатса ағычы бу нәң бэрмәсә / мунгадмыш
тапуғчы тоңулгай баса.

**Кыргызча: узатып казыначы бул малдан бербесе,
муңайган кызматкер түңүлөт баса.**

2817. Р.- керекинде болса киши өз мунгы / йам эрсе йанган-
ча болор ол тенги; А.- керекинде булса киши өз мунгы / йам эрсе йан-
ганча болур ол тенги; К.- (2777) кэрэкиндә булса киши өз муңы / йәм
эрсә йаңанча болур-ул теңи.

**Кыргызча: керекинде болсо, кишинин каалаганы,
анда да пилдин болор теңи.**

2818. Р.- негү тир эшиткил бу көкчин саңа / мунгад-
мыш муңыңа йарай тонга; А.- негү тир эшитгил бу көкчин санга /

муңгадмыш мунгынга йара ай тонга; К.- (2778) нәкү тәр эшитгил б көкчин сәңә / муңадмыш муңыпга йара эй тоңа.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин бул аксакал
муңайгандын керегине жара эй баатыр.**

2819. тилемиште блса тилегли неңин
йанут қылса болмаз жанында өңин

2820. керек өдте бир йам йаңанча болур
қамуғ неңке йаңзағ муну бу теңин

2821. буй йаңлығ киши булса эмди Элиг
укушлуғ билиглиг увутлуғ силиг

2822. аңар берсе болғай ағы қазнақы
анынса йарағай күдесзе ҳақы

2819. Р.- тилемиште болса тилегли неңин / йанут қылса бол-
моз жаныда өңин; А.- тилемиште булса тилегли неңин / йанут қылса
болмаз жанында өңин; К.- (2779) тиләмиштә булса тиләгли неңин
йанут қылса болмас жаныда өңин.

**Кыргызча: тилегин болсо, тилеген нерсесин тапса,
жооп қылса, болбос жаныдан башкасын.**

2820. Р.- керек өдте бир йап йаңанча болур / қамуғ неңке
йаңзак муну бу теңин; А.- керек өдте бир йам йаңанча болур / қамуғ
неңке йаңзак муну бу теңин; К.- (2780) керек өдте бир йам йаңанча
болур / қамуғ нәңгә йаңзак муну бу йаңын.

**Кыргызча: керек мезгилинде бир қуурай да пилдей болор,
бардык нерсеге дал келер мунун бул жағы.**

2821. Р.- бу йаңлығ киши болса эмди элиг / укушлуғ били-
клик окутлуғ силик; А.- бу йаңлығ киши булса эмди илиг / укушлуғ
билиглиг увутлуғ силиг; К.- (2781) бу йаңлығ киши булса эмди элиг /
укушлуғ билиглиг овутлуғ силиг.

**Кыргызча: бул сыяктуу киши болсо эмди элиг
акылман, билимдүү, уяттуу сылык.**

2822. Р.- аңар бирсе болғай ағы қазнақы / ынанса йарағай
күдесзе ҳақы; А.- аңар бирсе болғай ағы қазнақы ынанса йарағай

күдөзсө хақы; К.- (2782) аңа бэрсэ болғай ағы казнақы / ынанса йарағай көдөзсэ хақы.

Кыргызча: ага берсе болот, кымбат баалуу казынаны, ишенсе, жарайт кайтарган акын.

**Элиг сувабы Өгдүлмишке
Эликтин суроосу Өгдүлмүшкө**

2823. Элиг айды уктум йаруттун мени
тақы бир сөзүм бар айу бер аны

2824. аяк терки башлар бу аш башчысы
негү тег керек айғыл аш ишчиси

2825. сизиксиз йесе бег аныңдын ашығ
ынанса аңар бег күдөзсө башығ

2826. эди терс туруп бу аш ичгү йигү
сөзиклиг кишиден йесе ай бүгү.

2823. Р.- елик айды уктум йаруттун мени / тақы бир сөзүм бар айу бир аны; А.- илиг айды уктум йаруттунг мини / тақы бир сөзүм бар айу бир аны; К.- (2783) элиг айды уктум йаруттун мэни / тақы бир сөзүм бар айу бэр аны.

Кыргызча: элиг айтты: уктум мени жарыттын,
дагы бир сөзүм бар айтып бер аны.

2824. Р.- аяк терки башлар бу ашы башчысы / негү тек керек айғыл аш ишчиси; А.- аяк тирки башлар бу аш башчысы негү тег керек айғыл аш ишчиси; К.- (2784) аяк тэрги башлар бу аш башчысы / негү-тэг кэрэк айғыл аш ишчиси.

Кыргызча: аяк, дасторкон башкарган бул аш башчысы,
кандай болуу керек айткан аш кызматчысы.

2825. Р.- сизиксиз йесе бек аныңдын ашығ / ынанса аңар бек күдөзсө башығ. А.- сизиксиз йесе бег аныңдын ашығ / ынанса ангар бег күдөзсө башығ; К.- (2785) сезигсиз йэсэ бэг аныңдын ашығ / ынанса аңар бэг көдөзсэ башығ.

Кыргызча: сезгенбей жесе, бек аныңдын ашын ишенип
ага бек, сактаса өз башын.

2826. Р.- эди терс туруп бу аш ичгү йегү / сизиклик кишидин
йесе ай бүгү; А.- иди терс туруп бу аш ичгү йигү / сизиклиг кишидин
йисе ай бүгү; К.- (2786) эди тэрс туруп бу аш ичгү йэгү / сезиглиг ки-
шидин йэсэ эй бөгү.

Кыргызча: абдан коркунучтуу болот бул ашты ичип
жеген, эгер шектүү кишиден (тамак) желсе эй
акылман.

2827. муны ма айу бергил эмди маңа
билейин укайын ай эрсиг тоңа

Өгдүлмиш илигке аш башчы хан салар негү тег керекин айур.

**Өгдүлмүш элгке аш башчысы хан салар эмнеге керектигин
айткан жери.**

2828. йанутберди Өгдүлмиш айды элиг
бу ишке бүтүн эр керек кед силиг

2829. кишиде талусы көни чын киши
өдүргү анар биргү аш сув иши

2830. бу ишке эди чын бүтүн эр тиле
бағырсақ тапуғсақ увуты биле

2827. Р.- муны ма айу бергил эмди маңа / билейин тисе сен
кулак тут маңа; А.- муну ма айу биргил эмди маңа / билейин укайын
ай эрсигк тонга; К.- (2787) муны маайу бэргил эмди мэнэ / билэйн
укайын эй эрсиг тоңа.

Кыргызча: муну да айтып бергин эми мага,
билейин, түшүнөйүн эй эр жүрөк баатыр.

2828. Р.- йанут берди Өгдүлмиш айды элиг / бу ишке бүтүн
эр керек кед силик; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / бу ишке
бүтүн эр керек кед силиг; К.- (2788) йанут бэрди Өгдүлмиш айды элиг
/ бу ишкэ бүтүн эр кэрэк кэд силиг.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: элик бул ишке
бүтүн эр керек, абдан сылык.

2829. Р.- кишиде талусы көни чын киши / өдүргү аңар биргү
аш сув иши; А.- кишиде талусы көни чын киши / өдүргү аңар биргү
аш сув иши; К.- (2789) кишидэ талусы көни чын киши / өдүргү аңар
биргү аш сув иши.

**Кыргызча: кишилер арасынан тандап, көнү чын кишини,
тапшырса ага берип аш суу ишини.**

2830. Р.-бу ишке эди чын бүтүн эр тиле / бағырсақ табуғсақ
овуты биле; А.- бу ишке иди чын бүтүн эр тиле / бағырсақ тапуғсақ
увуту биле; К.- (2790) бу ишкэ эди чын бүтүн эр тилэ / бағырсақ
тануғсақ овуты билэ.

**Кыргызча: бул ишке абдан чын, бүтүн эр изде,
боорукер, туруктуу уяты менен.**

2831. бағырсақ тапуғчы бүтүн чын киши
бегиңе йулуғлар эт өз жан башы

2832. боғуздын болур барча бегке хатар
ишин қылса ашчы аны ким йетер

2833. қамуғ йерде беглер күдезгү өзин
йигү ичгүде ачгу сақлық көзин

2834. будун башлар эрке болур миң йағы
йағы болса кимке йадығлығ ағы

2831. Р.- бағырсақ тапуғчы бүтүн чын киши / бегиңе
йулуғлар эт өз жан башы; А.- бағырсақ тапуғчы бүтүн чын киши /
бегинге йулуғлар эт өз жан башы; К.- (2791) бағырсақ тапуғчы бүтүн
чын киши / бэгингэ йулуғлар эт өз жан башы.

**Кыргызча: боорукер кызматкер, бүтүн чын киши,
бегинен аябайт этин, өзүн жанын башын.**

2832. Р.- бағуздын болур барча бегке хатар / ишин қылса
ашчы аңар ким йетер; А.- боғыздын болур барча бегке хатар / ишин
қылса ашчы аны ким йетер; К.- (2792) боғуздын болур барча бэгкэ
хатар / ишин қылса ашчы аны ким йэтэр.

**Кыргызча: кекиртектен болор бардыгы бекке коркунуч,
ишин қылса ашчы аны ким билер.**

2833. Р.- камуғ йерде беглер күдөзгү өзін / йегү ичгүдә ачғу сақлык көзин; А.- камуғ йирде беглер күдөзгү өзін / йигү ичгүдә ачғу сақлык көзин; К.- (2793) камуғ йәрдә бәгләр көдөзгү өзін / йәгү ичгүдә ачғу сақлык көзин.

**Кыргызча: бардык жерде бектер сакташ керек өзүн,
жеп-ичкенде ачыш керек сактык көзүн.**

2834. Р.- будун башлар эрке болур миң йағы / йағы болса кимге йадығлыг ағы; А.- будун башлар эрке болур минг йағы / йағы болса кимге йадығлыг ағы; К.- (2794) будун башлар эркә болур миң йағы / йағы болса кимкә йадығлыг ағы.

**Кыргызча: эл башкарган эрде болот миң бир жоо, жоосу
болсо кимде, ага каршы жайылтса байлык.**

2835. бүтүн чын башығ болмаса бу киши
хатарлығ болур ашта беглер иши

2836. муңар кички эски тапуғчы керек
ачыну сүчинү ашын берсе терк

2837. телим тапғы эрсе өкүш эмгеги
аңар бүтсе болғай ачынмыш беги

2838. негү тер эшитгил киши әдгүси
калы теңлемиш тег укуш белгүси

2835. Р.- бүтүн чын башығ бу киши / хатарлығ болур ашта беглер иши; А.- бүтүн чын башығ болмаса бу киши / хатарлығ болур ашта беглер иши; К.- (2795) бүтүн чын бышыг болмаса бу киши / хатарлығ болур ашта бәгләр иши.

**Кыргызча: бүтүн чын бышык болбосо бул киши,
коркунучтуу болот ашта бектер иши.**

2836. Р.- муңар кички эски тапуғчы керек / ачыну сүчинү ашын берсе терк; А.- мунгар кички эски тапуғчы керек / ачыну сүчинү ашын бирсе терк; К.- (2796) муңар кэчки эски тапуғчы кэрәк / ачийу сүчийу ашын бәрсә тәрк.

**Кыргызча: буга мурунтан эски тажрыйбалуу кызматкер
керек, ачуу таттуусун татып, ашын берсе бат.**

2837. Р.- телим тапгы эрсе өкүш эмгеги / аңар бүтсе болгай ачынмыш беги; А.- телим тапгы эрсе өкүш эмгеги / аңгар бүтсе болгай ачынмыш беги; К.- (2797) телим тапгы эрсэ өкүш эмгэки / аңар бүтсэ болгай ачитмыш бэки.

Кыргызча: кызматы көп болуп, зор эмгеги болсо, ага ишенсе болот, себеби анын сыры белгилүү.

2838. Р.- некү тэр эшитгил киши эдгүси / қалы теңлемиш тег укуш белгүси; А.- негү тир эшитгил киши эдгүси / қалы тенглемиш тег укуш белгүси; К.- (2798) нэкү тэр эшитгил киши эдгүси / қалы теглемиш-тег укуш белгүси.

Кыргызча: эмне дейт, эшиткин киши жакшысы, кандай таңкалгандай (анын) акыл белгиси.

2839. қайу неңке эмгек қатылса өкүш
севүг болды ол нең қамуғда күсүш

2840. қайу неңке ыдса тириглик киши
севүг болды ол нең севүг жан тушы

2841. тириглик эсиз эрмез эмгек эсиз
бу эмгекке бермез тириглик эсиз

2842. тириглик барыр эр ачымаз тилин
йава болса эмгек ачыр кеч йылын

2839. Р.- қайу неңке эмгек қатылса өсүш / севүг болды ол нең севүгда көшүш; А.- қайу неңке эмгек қатылса өкүш / севүг болды ол нең қамуғда күсүш; К.- (2799) қайу нәңгә эмгәк қатылса өкүш севүг болды ул нәң қамуғда көшүш.

Кыргызча: кайсы нерсеге эмгек катышса көк, сүйүктүү болот ал нерсе баарынан көп.

2840. Р.- қайу неңке ыдса тириглик киши / севүг болды ол нең севүг жан тушы; А.- қайу неңке ыдса тириглик киши / севүг болды ол нең севүг жан тушы; К.- (2800) қайу нәңгә ыдса тириглик киши / севүг болды ул нәң севүг жан түши.

Кыргызча: кайсы нерсеге жумшаса, өмүрүн киши, сүйкүмдүү болот ал нерсе жандан да таттуу.

2841. Р.- тириглик исиз эрмез эмгек эсиз / бу эмгекке бирмез тириглик исиз; А.- тириглик исиз эрмез эмгек исиз / бу эмгекке бирмез тириглик исиз; К.- (2801) тириглик эсиз эрмез эмгек эсиз / бу эмгекке бэрмез тириглик эсиз.

**Кыргызча: тириглик (өмүр) эссиз эмес, эмгек эссиз,
бул эмгекке берилбейт өмүр эссиз.**

2842. Р.- тириглик барыр эр ачымаз тилин / йава болса эмгек ачыр кеч йылын; А.- тириглик барыр эр ачымаз тилин / йава болса эмгек ачыр кич йылын; К.- (2802) тириглик барыр эр ачылмас тилин / йава болса эмгек ачыр кэч йылын.

**Кыргызча: тириглик өтөт эр ачпайт оозун,
текке кетсе эмгек, жылдап ачийт ичи.**

2843. көзи тоқ керек кед йеме көңли бай
арығлық керек хем йүзи көрки ай

2844. сақынук керек дин шариат билир
бу мундаг кишидин бүтүнлүк келир

2845. арығ болды беглер тадусы өзи
арығ болмаса аш качан йир қозы

2846. арығ болса ашчы арығ аш бирүр
арығ болса аш сув сева кед йилүр

2843. Р.- көзи тоқ керек кед йеме көңли бай / арығлық керек хам йүзи көрки ай; А.- көзи тоқ керек кед йеме көңли бай / арығлық керек хем йүзи көрки ай; К.- (2803) көзи тоқ кэрэк кэд йэма көңли бай / арығлық кэрэк хам йүзи көрки ай.

**Кыргызча: абдан керек көзү ток жана көңүлү бай,
аруулук керек жана жүзү, көркү ай.**

2844. Р.- сақынук керек дин шариат билир / бу мундаг кишидин бүтүнлүк келир; А.- сақынук керек дин шариат билир / бу мундаг кишидин бүтүнлүк келир; К.- (2804) сақынук кэрэк дин шариат билир / бу мундаг кишидин бүтүнлүк келир.

**Кыргызча: чынчылдык керек дин шариат билген,
бул мындай кишиден бүтүндүк келет.**

2845. Р.- арыҥ болды беглер тадусы өзи / арыҥ болмаса аш качан йир қозы; А.- арыҥ болды беглер тадусы өзи / арыҥ болмаса аш качан йир қозы; К.- (2805) арыҥ болды бәгләр тадусы өзи / арыҥ болмаса аш качан йәр қозы.

**Кыргызча: аруу болсо, бектердин табити өзү,
аруу болбосо, ашап качан жейт козу.**

2846. Р.- арыҥ болса ашчы арыҥ аш бирүр / арыҥ болса аш сув сева кед йилүр; А.- арыҥ болса ашчы арыҥ аш бирүр / арыҥ болса аш сув сева кед йилүр; К.- (2806) арыҥ болса ашчы арыҥ аш йайур / арыҥ болса аш сув сәвә кәд йәлүр.

**Кыргызча: аруу болсо, ашчы аруу тамак берет,
аруу болсо аш-суу, абдан сүйүп желер.**

2847. көзи суқ киши ашқа суқлук қылур
Элиг тегрүр ашқа ашыҥ артатур

2848. көзи суқ кишиниң қылынчы йиг ол
қылынч йиглики эрке теңсиз иг ол

2849. нече ме бүтүн чын эр эҳрсе көни
аныңда бүтүн чын өзүң бил муны

2850. бүтүн тутғу барча кишиг чын бышыҥ
өзүг кед сақынғу күдезгү башыҥ

2847. Р.- бул бейт жок; А.- көзи суқ киши ашқа суқлук қылур / элиг тегрүр ашқа ашыҥ артатур; К.- (2807) көзи суқ киши ашқа суқлук қылур / элиг тегрүр ашқа ашыҥ артатур.

**Кыргызча: көзү суқ киши ашқа суқтук қылат,
қол салып ашқа, ашты булгайт.**

2848. Р.- көзи суқ кишиниң қылынчы йиг ол / қылынчы йиглики эрке теңсиз иг ол; А.- көзи суқ кишиниң қылынчы йиг ол / қылынч йиглики эрке теңсиз иг ол; К.- (2808) көзи суқ кишиниң қылынчы йиг-ул / қылынч йиглики эрке теңсиз иг-ул.

**Кыргызча: көзү суқ кишиниң қылғаны жамандық
қылмыш жамандық кишиге теңсиз болуу.**

2849. Р.- нече ме бүтүн чын эр эҳрсе көни / аныңда бүтүн чын өзүң бил муны; А.- нече ме бүтүн чын эр эҳрсе көни / аныңда

бүтүн чын өзүңг бил муны; К.- (2809) нэчэ ма бүтүн чын эр эрсэ көни / анында бүтүн чын өзүң бил муны.

Кыргызча: канчалык ишеничтүү, бүтүн, чын болбосун, андан да ишеничтүү, чын, ак жүрөк өзүңсүн, билип кой муну.

2850. Р.- бүтүн тутгу барча кишиг чын бышыг / өзүг кед савыңгу күдөзгү қатыг; А.- бүтүн тутгу барча кишиг чын бышыг / өзүг кед сақынгу күдөзгү башыг.

Кыргызча: бардык кишилерди ишеничтүү тут, (өзүң) бышык бол, өзүңдү абдан абайлап, сактагын башыңды.

2851. муңар меңзетү келди эмди бу сөз
унытма бу сөзни аяа эдгү өз

2852. қамуғны бүтүн тут күдөзгил өзүң
өзүңке бағырсақ сениң өз көзүң

2853. қамуғда азизрек бу жаның азиз
азиз жанны бек тут узатма сөзүң

2854. йүзи көрки көрклүг керек қылқы уз
йүлүг болса бодлуг тили көңли түз

2851. Р.- мунгар меңзетү келди эмди бу сөз / унытма бу сөзни аяа эдгү сөз; А.- мунгар менгзетү келди эмди бу сөз / унытма бу сөзни аяа эдгү сөз; К.- (2811) муңар мэңзэтү кэлди эмди бу сөз / унытма бу сөзни аяа эдгү өз.

Кыргызча: буга окшотууга келди эми бул сөз, унутпагын бул сөздү, эй жакшы өзүң.

2852. Р.- қамуғны бүтүн тут күдөзгил өзүңг / өзүңке бағырсақ сенинг өз көзүңг; А.- қамуғны бүтүн тут күдөзгил өзүңг / өзүңке бағырсақ сенинг өз көзүңг; К.- (2812) қамуғны бүтүн тут көдөзгил өзүң / өзүңгә бағырсақ сэниң өз көзүң.

Кыргызча: баарына ишенич тут, сак бол өзүңө, өзүңө боорукер сенин өз көзүң.

2853. Р.- қамуғда азизрақ бу жаныңг ғазыз / азиз жанны бек тут унытма сөзүңг; А.- қамуғда азизрек бу жаныңг азиз / азиз жанны

бек тут узатма сөзүң; К.- (2813) камуғда ыазизрэк бу жаның ыазиз / ығиз жанны бэк тут узатма сөзүң.

Кыргызча: барынан да кымбатыраак бул жаның кымбат, кымбат жанды бек тут, узартпай сөздү.

2854. Р.- йүзи көрки көрклүг керек кылкы уз / йүлүг болса бодлуғ тили көңли түз; А.- йүзи көрки көрклүг керек кылкы уз / йүлүг болса бодлуғ тили көңли түз; К.- (2814) йүзи көрки көрклүг көрөк кылкы уз / йүлүг болса бодлуғ тили көңли түз.

Кыргызча: жүзү көркү көрктүү керек, кылыгы уз, сулуу болсо, бойлуу, тили, көңүлү түз.

2855. бу көрклүг киши көзке көрнүр арыҥ
арыҥ болмаса аш боғузқа қарыҥ

2856. арыҥлықны севмиш турур бир байат
арыҥлық биле эр булур эдгү ат

2857. арыҥлықны барча кишилер тилер
арыҥ болса аш сув киши арзулар

2858. йырақ тутғу ашта арыҥсыз киши
арыҥсыз кишиниң арыҥсыз иши

2855. Р.- бу көрклүг киши көзке көрнүр арыҥ / арыҥ болмаса аш боғузқа қарыҥ; А.- бу көрклүг киши көзке көрнүр арыҥ / арыҥ болмаса аш боғузқа қарыҥ; К.- (2815) бу көрклүг киши көзке көрнүр арыҥ / арыҥ болмаса аш боғузқа қарыҥ.

Кыргызча: бул көрктүү киши көзгө көрүнөт аруу, аруу болбосо, аш кекиртекке тыгылат.

2856. Р.- арыҥлықны севмиш турур бир байат / арыҥлық биле эр болур эдгү ат; А.- арыҥлықны севмиш турур бир байат арыҥлық биле эр булур эдгү ат; К.- (2816) арыҥлықны севмиш турур бир байат / арыҥлық биле эр булур эдгү ат.

Кыргызча: аруулукту сүйө турган бирден бир кудай, аруулук менен эр конот жакшы атка.

2857. Р.- арыҥлықны барча кишилер тилер / арыҥ болса аш сув киши арзулар; А.- арыҥлықны барча кишилер тилер / арыҥ болса

аш сув киши арзулар; К.- (2817) арыҥлыкны барча кишиләр тиләр / арыҥ болса аш сув киши арзулар.

**Кыргызча: аруулукту бардык кишилер тилейт,
аруу болсо, аш суу, киши эңсейт.**

2858. Р.- йырак тутгу ашыда арыҥсыз киши / арыҥсыз кишининг арыҥсыз иши; А.- йырак тутгу ашта арыҥ йырак тутгу ашта арыҥсыз киши / арыҥсыз кишининг арыҥсыз ашы.

**Кыргызча: ыраак тут (өзүндү) ашы аруу эмес кишиден
аруу эмес кишинин аруу эмес иши.**

2859. көнилик керек хем бүтүн чын кылык
көни болмаса эр түзүмөз йорык

2860. қалы эгри болса бу аш башчысы
қамуғ эгри болды аның ишчиси

2861. йумытса қалын йиг бу аш оғрысы
қачан көрки келгей беги тиркиси

2862. көнилик керек эрке эдгү қылынч
анын булса өтрү тилемиш севинч

2859. Р.- көнилик керек хем бүтүн чын кылык / көни болмаса ер түзүмөс йорык; А.- көнилик керек хем бүтүн чын кылык / көни болмаса ер түзүмөз йорык; К.- (2819) көнилик кэрәк хам бүтүн чын кылык / көни болмаса эр түзүлмәс йорык.

**Кыргызча: тактык керек жана бүтүн таза кылык,
тазалык болбосо, эр түзөбөйт жорук.**

2860. Р.- қалы егри болса бу аш башчысы / қамуғ егри болды аның ишчиси; А.- қалы егри болса бу аш башчысы / қамуғ егри болды аның ишчиси; К.- (2820) қалы эгри болса бу аш башчысы / қамуғ эгри болды аның ишчиси.

**Кыргызча: эгер ийри болсо, бул аш башчысы,
баары ийри болот анын (кол астындагы)
ишчиси.**

2861. Р.- йумытса қалын йиг бу аш оғрысы қачан көрки келгей беги тиркиси; А.- йумытса қалын йиг бу аш оғрысы / қачан көрки

көлгөй беги тиркиси; К.- (2821) йумытса калык йир бу аш оґрысы / качан көрки кэлгәй бәги тәргиси.

**Кыргызча: жыйнаса, калың көп бул аш уруусун,
качан көркүнө келет дасторкону бектин.**

2862. Р.- көнилик керек ерке едгү қылынч / анын болса түрү
төлемеш севинч; А.- кнйлик керек ерке едгү қылынч, анын булса өтрү
төлемеш севинч; К.- (2822) көнилик кэрэк эркэ едгү қылынч / анын
булса өтрү тиләмеш севинч.

**Кыргызча: тууралык керек эрге жакшы мүнөз,
ошондон болсун кийин тилек сүйүн.**

2863. негү тер эшитгил көни қылқлығ эр
көни қылқы болса ажун бүтрү йер

2864. көни қайда болса қутадур күни
түнермез күни эр йорыса көни

2865. хийанем қайу йерде урса адақ
асығ бергү барча качар кед йырак

2866. хийанет киши қайда сунса элиг
теңиз эрсе суғлур қурытур йириг

2863. Р.- некү тер эшитгил көни қылықлығ эр / көни қылықы
болса ажун бүтрү йер; А.- негү тир эшитгил көни қылқлығ эр / көни
қылқы болса ажун бүтрү йир; К.- (2823) некү тэр эшитгил көни
қылқлығ эр / көни қылқы болса ажун бүтрү йэр.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин көңүлү ачық қылықтуу
эр, көңүлү түз болсо, аалам жардам берет жер.**

2864. Р.- көни қайда болса қутадур күни / түнермез күни
эр йорыса көни; А.- көни қайда болса қутадур күни / түнермез күни
эр йорыса көни; К.- (2824) көни қайда болса қутадур күни түнәрмәс
күни эр йорыса көни.

**Кыргызча: туура қайда болсо, қут болот күнү,
түнөрбөс күнү эр жүрсө туура.**

2865. Р.- хыйанат қайу йерде урса адақ / асығ бирге барча
качар кед йырак; А.- хыйанет қайу йирде урса адақ / асығ биргү барча

качар кед йырак; К.- (2825) хийанат кайу йэрдэ урса адак / асыг бэргү барча качар кэд йырак.

**Кыргызча: чыккынчы кайсы жерге аяк басса,
пайда келтирүүчү бардыгы качат абдан узакка.**

2866. Р.- хыйанет киши кайда сунса элиг / тенгиз эрсе суғлур курытур йириг; А.- хыйанет киши кайда сунса элиг / тенгиз эрсе суғлур курытур йириг; К.- (2826) хийанат киши кайда урса элиг / тэңиз эрсэ соғлур курытур йэриг.

Кыргызча: чыккынчы киши кайда сунса колун, деңиз болсо да соолуп, курутат жерди.

2867. бағырсақ керек кед бегини север
увутлуғ керек кед өзини йығар

2868. уқушлуғ керек хем билиглиг керек
өди болса ашқа эриклиг керек

2869. төрүче йорыса тапуғ қылса өз
кирүрде чықарда көни тутса көз

2870. уқуш ишке тутса күдесзе өзін
билиг ишке тутса тыдуса көзин

2867. Р.- бағырсақ керек кед бегини север / увутлуғ керек кед өзини йығар; А.- бағырсақ керек кед бегини север / увутлуғ керек кед өзини север; К.- (2827) бағырсақ кэрэк кэд бегини сэвэр / ову́тлуғ керэк кэд өзини йығар.

**Кыргызча: боорукер керек абдан бегини сүйөр,
уяттуу керек абдан өзүнү тутар.**

2868. Р.- увутлуғ керек хам билиглик керек / өди болса ашқа эриклиг керек; А.- уқушлуғ керек хем билиглиг керек / өди болса ашқа эриклиг керек; К.- (2828) уқушлуғ керэк хам билиглиг кэрэк / өди болса ашқа эрклиг кэрэк.

**Кыргызча: акылмандуулук керек жана билимдүүлүк
керек убагы келгенде аш-тамак даярдаганча.**

2869. Р.- төрүче йорыса тапуғ қылса өз / кирүрде чықарда көни тутса көз; А.- төрүче йорыса тапуғ қылса өз / кирүрде чықарда

кони тутса көз; К.- (2830) төричә йыруса тапуғ кылса өз / кирүрдә чықарда көни тутса көз.

**Кыргызча: төрөдөй жүрүп кызмат кылса өз,
кирип чыгарда туура тутса көз.**

2870. Р.- укуш ишке тутса күдөзсө өзүн / билиг ишке тутса тыдуса көзүн; А.- укуш ишке тутса күдөзсө өзүнү билиг ишке тутса тыдуса көзүн; К.- (2831) укуш ишкә тутса көдөзсә өзүн / билиг ишкә тутса тыдуса көзүн.

**Кыргызча: акыл менен иш тутса, сактап өзүн,
билим менен иш тутса, тыйып көзүн.**

2871. вефа кылса бегке тилеп эдгү ат
ол ат бирле эдгү калыр менү ат

2872. укушлуғ кишилер ат эдгү қолур
билиглиг кишилер ынанчлығ болур

2873. укушлуғ кишидин кишилик келүр
билиглиг кишилер кишиси болур

2874. негү тер эшитгил укушлуғ киши
укушлуғ киши ол кишиде башы

2871. Р.- вефа кылса бегке тилеп эдгү ат / ол ат бирле менгү калыр ненгү ат; А.- вефа қылса бегке тилеп эдгү ат / ол ат бирле эдгү калыр менгү ат; К.- (2832) вафа қылса бәгкә тиләб эдгү ат / ул ат бирлә эдгү калыр мәңү ат

**Кыргызча: кайрымдуулук кылса бегине, тилеп жакшы ат,
ал ат менен бирге калар түбөлүк жакшы ат.**

2872. Р.- укушлуғ кишилер ат эдгү қалур / билиглиг кишилер ынанчлығ болур; А.- укушлуғ кишилер ат эдгү қолур / билиглиг кишилер ынанчлығ болур; К.- (2833) укушлуғ кишиләр эдгү қолур / билиглиг кишиләр ынанчлығ болур.

**Кыргызча: акылдуу кишилер жакшы ат эңсешет,
билимдүү кишилер ишеничтүү болушат.**

2873. Р.- укушлуғ кишидин кишилик келүр / билиглик кишилер кишиси болур; А.- укушлуғ кишидин кишилик келүр / били-

глиг кишилер кишиси болур; К.- (2834) укушлуғ кишидин кишилик кэлүр / билиглиг кишилэр кишиси болур.

**Кыргызча: акылман кишиден кишилик келет,
билимдүү кишилер (кишинин) кишиси болот.**

2874. Р.- некү тир эшитгил укушлуғ киши / укушлуғ киши ол кишиде башы; А.- негү тир эшитгил укушлуғ киши / укушлуғ киши ол кишиде башы; К.- (2835) нэкү тэр эшитгил укушлуғ киши / укушлуғ киши-ул кишидэ башы.

**Кыргызча: эмне дейт, эшиткин акылдуу киши,
акылдуу киши, ал кишилер башы.**

2875. укушлуғ вефалык киши түзүни
йулуғлар кишике камуғ өзини

2876. арыҕсыз жефалыҕ қылынчы отун
қалы айды эрсер қыйар сөзини

2877. муну айдым эмди ай илиг киши
бу йаңлығ керек болса ашчы башы

2878. кирип өтрү тирки аяк башласа
аныңдын беги аш сизиксиз йисе

2875. Р.- укушлуғ вефалыҕ киши түзүни / йулуғлар кишике камуғ өзүни; А.- укушлуғ вефалыҕ киши түзүни / йулуғлар кишике камуғ өзини; К.- (2836) укушлуғ вафалыҕ киши түзүни / йулуғлар кишике камуғ өзини.

**Кыргызча: акылман, кайрымдуу киши жакшысы,
аябас кишиден бүт өз жанын.**

2876. Р.- арыҕсыз жафалык қылынчы уйун / қалы айды эрсе қыйар сөзни; А.- арыҕсыз жефалыҕ қылынчы отун / қалы айды эрсер қыйар сөзини; К.- (2837) арыҕсыз жафалыҕ қылынчы отун / қалы айды эрсер қыйар сөзини.

**Кыргызча: аруу эмес, ырайымсыздын қылмышы жаман,
эгер айтып, убада берсе, кайра кайтат сөзүнөн.**

2877. Р.- муны айдым эмди эй элчи киши / бу йанглығ керек болса ашчы башы; А.- муну айдым эмди ай илиг киши / бу йанглығ

керек болса ашчы башы; К.- (2838) муну айдым эмди эй элиг киши / бу йаңлыг кэрэк болса ашчы башы.

**Кыргызча: муну, айттым эми, эй элиг киши,
бу сыяктуу болушу керек ашчы башы.**

2878. Р.- кирип өтрү тирки аяк башласа / анындын беги аш сизиксиз йисе; А.- кирип өтрү тирки аяк башласа анындын беги аш сизиксиз йисе; К.- (2839) кириб өтрү тэрги аяк башласа, анындын бэги аш сэзигсиз йэсэ.

**Кыргызча: кирип отуруп дасторкон-аяк баштаса,
анын колунан беги ашты сезгенбей жесе.**

2879. бу эрди ай элиг өзүм билмишин
айу бердим эмди көңүл булмышын

**Элиг сувабы Өгдүлмишке
(Эликтин суроосу Өгдүлмүшкө)**

2880. Элиг айды уктум эшиттим муны
такы бир сөзүм бар айу бер аны

2881. маңа айғыл эмди идишчи башы
негү тег керек кылса ичгү иши

2882. ынанса аңар бег не көңли бүтүп
алып ичсе ичгү аны чын тутуп

2879. Р.- бу ерди ай элиг өзүм билмишин / айу бирдим емди көнгүл билмиши; А.- бу ерди ай илиг өзүм билмишин / айу бирдим емди көнгүл булмышын; К.- (2840) Бу эрди эй Элиг өзүм билмишин / айу бэрдим эмди көңүл булмышын.

**Кыргызча: ушул болчу эй элиг, өзүм билгендерим,
айтып бердим эми акыл жеткенин.**

2880. Р.- Элиг айды уктум эшиттим муны / тагы бир сөзүм бар айу бир аны; А.- илиг айды уктум эшиттим муны / такы бир сөзүм бар айу бир аны; К.- (2841) Элиг айды уктум эшиттим муны, такы бир сөзүм бар айу бэр аны.

**Кыргызча: Элиг айтты: уктум эшиттим муну,
дагы бир сөзүм бар, айтып бер аны.**

2881. Р.- маңа айғыл емди идишчи башы / негү тег керек кылса ичгү иши; А.- манга айғыл емди идиш чи башы / негү тег керек кылса ичгү иши; К.- (2842) мэңэ айғыл эмди идиш чи башы / нэкү тэг керэк кылса ичгү иши.

**Кыргызча: мага айткын, эми, кесегүл башчынын,
кандай болуу керек, алек болсо ичкилик ишине**

2882. Р.- ынанса ангар бег не көнгли бүтүб / алып ичсе ичгү аны чын тутуп; А.- ынанса ангар бег не көнгли бүтүп / алып ичсе ичгү аны чын тутуп; К.- (2843) ынанса аңар бэг нэ көңли бүтүб / алыб ичсе ичгү аны чын тутуб.

**Кыргызча: ынанса ага бектин көңүлүнө жагып,
алып ичсе ичкилик, аны чын билип.**

XXXVII ӨГДҮЛМИШ ЭЛИГКЕ ИДИШЧИ БАШЫ НЕГҮ ТЕГ КЕРЕКИН АЙУР

**Өгдүлмүштүн Элигке кесегүл башчысы кандай болуу керектиги
жөнүндө айтып турган жери**

2883. йанут берди Өгдүлмиш айды Элиг
 муңар ма эди кед йетүрсү билиг
2884. өз игдиш керек кед сынамыш йылын
 көңүл басмыш эрсе көнитмиш йолын
2885. бүтүн чын бағырсақ көзи көңли тоқ
 көни болса қылқы месел атғу оқ
2886. анын өтрү болса идиш тутғучы
 йарағай бу ишке йетилгей күчи

2883. Р.- йанут берди Өгдүлмиш айды элиг / мунгар ма айды кед йетүрсү билиг; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / мунгар ма иди кед йетүрсү билиг; К.- (2844) йанут бэрди Өгдүлмиш айды элиг / муңар ма эди кэд йетүрсү билиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш, айтты: Элиг буга да
абдан жетиктүү билим керек.**

2884. Р.- өз икдиш керек кед сынамыш йылын / көнгүл басмыш эрсе көнитмиш йолын; А.- өз игдиш керек кед сынамыш йылын / көнгүл басмыш эрсе көнитмиш йолын; К.- (2845) уз игдиш кэрэк кэд сынамыш йылын / көңүл басмыш эрсэ көнитмиш йолын.

Кыргызча: өзүң тарбиялаган керек сыналган жылдарда, көңүлү токтоо, көнүккөн жолдо.

2885. Р.- бүтүн чын бағырсақ көзи көнгли тоқ / көни болса кылқа мәсәл атғу оқ; А.- бүтүн чын бағырсақ көзи көнгли тоқ / көни болса кылқы месел атғу оқ; К.- (2846) бүтүн чын бағырсақ көзи көнгли тоқ / көни болса кылқы масал айғу оқ.

Кыргызча: бүтүн, чын, боорукер, көзү, көңүлү тоқ, туура болсо, кылыгы мисал атылган ок.

2886. Р.- анын өтрү болса идиш тутғучы / йарағай бу ишке йетилгей күч; А.- анын өтрү болса идиш тутғучы / йарағай бу ишке йетилгей күч; К.- (2847) анын өтрү болса идиш тутғучы / йарағай бу ишке йәтилгәй күчи.

Кыргызча: мына ушундай болсо, идиш (чөйчөк) тутуучу, жадай го, бул ишке жеткилең күчү.

2887. қамуғ түрлүг отлар идишчи тутар
 чүварыш йа мажун йа чурны қатар

2888. телим түрлүг отлар анында болур
 йигү йалгағу ый йа ичгү қолур

2889. қуруғ өл йымыш тут йа ичгү сүчиг
 аныңдын болур бу боғузқа кечиг

2890. боғуздын бойур барча бегке хатар
 боғуз татғы ашчы идишчи тутар

2887. Р.- қамуғ түрлүг отлар идишчи тутар / чүвариш йа мажун йа чурны қатар; А.- қамуғ түрлүг отлар идишчи тутар / чүварыш йа мажун йа чурны қатар; К.- (2848) қамуғ түрлүг отлар идишчи тутар / чувапиш йа маъжун йа чурны қатар.

Кыргызча: бардык түр дары чөптөрдү идишчи (кесегүл) тутар, күбөрүш же мажун же чурна баарын катар.

2888. Р.- телим түрлүг отлар анынгда болур / йигү йалғағу йа ичгү колур; А.- телим түрлүг отлар анынгда болур / йигү йолғағу от йа ичгү колур; К.- (2849) телим түрлүг отлар анында болур / йэгү йалғағу йа ичгү кулур.

**Кыргызча: далай түрдүү даары чөптөр анда болот,
жей турган, жалай турган, чөп же иче турган
далайы.**

2889. Р.- куруғ өл йымыш тут йа ичгү сүчиг / анынгдын болур бу боғузқа кечиг; А.- куруғ өл йымыш тут йа ичгү сүчиг / анынгдын болур бу боғузқа кечиг; К.- (2850) куруғ ол йәлмиш тут йа ичгү / анындын болур бу боғузқа кәчиг.

**Кыргызча: кургак же суйук жемиш болсун же иче турган
таттуудан анда болот бул кекиртекке
кетчүдөн.**

2890. Р.- боғуздын болур барча бегке хатар / боғуз татғы ашчы идишчи тутар; А.- боғуздын болур барча бегке хатар / боғуз татғы ашчы идишчи тутар; К.- (2851) боғуздын болур барча бәгкә хатар / боғуз татғы ашчы идишчи тутар.

**Кыргызча: тамактан болот бардык бектин коркунучу,
кекиртек татуучуну ашчы идишчи (кесепүл).**

2891. бу ашчы идишчи бүтүн болмаса
эди сары болур бегке ичше йесе

2892. негү тер эшит ай билиглиг бүгү
боғуз кед күдезгү аш акру йигү

2893. боғузуғ күдезсе башыңа асығ
ашығ аз йесе бу ағызқа татығ

2894. өкүш көрдүм эрни йава қылды баш
күдезмеди боғзын қовы қылды йаш

2891. Р.- бу ашчы идишчи бүтүн болмаса / эди сарп болур бегке ичсе йесе; А.- бу ашчы идишчи бүтүн болмаса / иди сарп болур бегке ичше йесе; К.- (2852) бу ашчы идишчи бүтүн болмаса / эди сарп болур бәгкә йсә.

**Кыргызча: бул ашчы, идишчи (кесегүл) ишеничтүү болбосо,
абдан кыйын болот бекке ичип жесе.**

2892. Р.- неку тир эшит эй билиглиг бүгү / богуз кед күдөзгү
аш акру йигү; А.- негү тир эшит ай билиглиг бүгү / богуз кед күдөзгү
аш акру йигү; К.- (2853) нэку тэр эшит эй билиглиг бөгү / богуз кэд
кодөзгү аш акру йэгү.

**Кыргызча: эмне дейт эшит, эй, билимдүү акылман,
тамакка абдан сак болуп, ашты акырын жегин.**

2893. Р.- богузуғ күдесе башыңа асығ / ашығ аз йесе эр
ағызка татығ; А.- богузуғ күдөзсе башыңа асығ / ашығ аз йесе бу
ағызка татығ; К.- (2854) богузуғ көдөзсә башыңа асығ / ашығ аз йәсә
бу ағызка татығ.

**Кыргызча: тамакта сак болсоң башыңа пайда,
ашты аз жесе бул оозго татыйт.**

2894. Р.- өкүш көрдүм эрки йава кылды баш / күдөзмеди
богузын қовы қылды йашы; А.- өкүш көрдүм эрни йава қылды баш /
күдөзмеди боғзын қовы қылды йаш; К.- (2855) өкүш көрдүм эрни йава
қылды йаш / көдөзмәди боғуздын болур хам аңар ый эми.

**Кыргызча: көп көрдүм эрди жана кылган башына
сактабастан тамагын бекер кылды жашына.**

2895. боғуздын кирүр иг кишике кеми
боғуздын болур хем аңар ый йеми

2896. укушлук керек хем билиг кед билир
укушлуғ кишидин кишилик келир

2897. эсизке қатылмаз укушлуғ киши
бүтүн чын болур бу билиглиг иши

2898. көни эрмесе күйгей эрди улун
көни турмаса көр болур эр булун

2895. Р.- боғуздын кирүр ил кишике кеми / боғуздын болур
хам Ангар от йеми; А.- боғуздын кирүр иг кишике кеми / боғуздын
болур хем ангар от эми; К.- (2856) боғуздын кирүр иг кишике кэми /
көдөзмәди боғузын қувы қылды йаш.

**Кыргызча: кекиртектен кирет ооруу кишиге аздап,
кекиртектен болот жана анын даары эми.**

2896. Р.- укушлуҕ керек хам билиг кед билир / укушлуҕ кишидин кишилик келир; А.- укушлуҕ керек хем билиг кед билир укушлуҕ кишидин кишилик келир; К.- (2857) укушлуҕ кэрэк хам билиг кэд билир / укушлуҕ кишидин кишилик кэлир.

**Кыргызча: билимдүүлүк керек жана илимди жакшы билген,
билимдүү кишиден кишилик келет.**

2897. Р.- эсизке катылмас укушлуҕ киши / бүтүн чын болур хам билиглик иши; А.- исизке катылмас укушлуҕ киши / бүтүн чын болур бу билиглиг иши; К.- (2858) эсизкэ катылмас укушлуҕ киши / бүтүн чын болур бу билиглиг иши.

**Кыргызча: эси жокко катылбайт билимдүү киши бүтүн
чын болот бул билимдүү иши.**

2898. Р.- көни эрмесе көнгөй эрди улун / көни турмаса көр болур эр болун; А.- көни эрмесе күйгөй эрди улун / көни турмаса көр болур эр булун; К.- (2859) көни эрмаса күйгөй эрди отун / көни турмаса көр болур ар болун.

**Кыргызча: түз болбосо жыгач күйөт отко түз жүрбөсө, эр
болот көр туткун.**

2899. көни бол сени иш кыл ай эрсиг бегим
көниликте ташыгын йок эрмиш йигим

2900. идишчи башы кед куйуҕ эр керек
көни тутса өтрү көңүл өг йүрек

2901. көнилик өзе ишлесе иш бүтүн
йакурмаса өзке йарағсыз отун

2902. өз элги биле қатса ичгү көрүп
өзи беклесе қодса тамға уруп.

2899. Р.- көни бол сен иш кыл эй эрсиг бегим / көниликте таштын йок эрмиш йигим; А.- көни бол сен иш кыл ай эрсиг бегим / көниликте таштын йок эрмиш йигим; К.- (2860) көни бол сен иш кыл эй эрсиг бегим / көниликтэ таштын йок эрмиш йэгим.

**Кыргызча: калыс болуп, сен иш кылгын эй эр
жүрөк бегим, калыстыктан башка жок экен
дегим.**

2900. Р.- идишчи башы кед куйуғ кед керек / көни тутса өтрү
көнгүл өг йүрек; А.- идишчи башы кед куйуғ эр керек / көни тутса
өтрү көнгүл өг йүрек; К.- (2861) идишчи башы кэд куйуғ эр кэрэк /
кони тутса өтрү көңүл өг йүрөк.

**Кыргызча: кесегүлгө (идиш башчы) абдан терең эр керек,
көңүлү түз, акылы туура ак жүрөк.**

2901. Р.- көнилик биле ишлесе иш бүтүн / йакурмаса өзке
йарағсыз отун; А.- көнилик өзе ишлесе иш бүтүн / йакурмаса өзке
йарағсыз отун; К.- (2862) көнилик үзэ ишлэсэ иш бүтүн / йакурмаса
өзкэ йарағсыз отун.

**Кыргызча: туурулук менен иштесе ишти бүтүн,
жакындатпай өзүнө жараксыз ичи тарлады.**

2902. Р.- өз элги биле катса ичгү көрүп / өзү беклесе кодса
тамга уруп; А.- өз элги биле қатса ичгү көрүп / өзи беклесе кодса
тамга уруп; К.- (2863) өз элги билэ қатса ичгү көрүб / өзү бэклэсэ
кодса тамга уруб.

**Кыргызча: өз колу менен даярдаса ичимдикти көрүп,
өзү бекитип койсо тамга уруп.**

2903. йигү ичгү катмыш қамуғ отларығ
өз элги биле қатса тутса арығ

2904. куруғ өл йемиш йа жүленгбин жүлаб
өзи қатғу тутғу бу барча шераб

2905. ачыну сүчинү бағырсақлықын
идишин күдезсе өтесе ҳақын

2906. кирүр өтрү эмгек беги тапғыңа
ол эмгек тусулур қулы асғыңа

2903. Р.- йигү ичгү қатмыш қамуғ отларығ / өз элги биле
қатса тутса арығ; А.- йигү ичгү қатмыш қамуғ отларығ / өз элги биле
қатса тутса арығ; К.- (2864) йэгү ичгү катмыш қамуғ отларығ / өз элги
билэ қатса тутса арығ.

**Кыргызча: жеп-ичкенге даярдалган бардык дары дармекти,
өз колу менен даярдап тутса аруу.**

2904. Р.- куруғ өл йимиш йа жүленгбин жулаб / өзи қатғу тутғу бұ барча шараб; А.- куруғ өл йимиш йа жүленгбин жулаб / өзи қатғу бу барча шараб; К.- (2865) куруғ өл йәмиш йа жулаң бин жулаб / өзи қатғу тутғу бу барча шараб.

**Кыргызча: курук же суюк жемиш же шербет, шире өзү
даярдап тутса, бул бардык шарапты.**

2905. Р.- ачыну сүчинү бағырсақлықын / идишин күдөзсө өтсөсө хақын; А.- ачыну сүчинү бағырсақлықын / идишин күдөзсө өтөсө хын; К.- (2866) ачыну сүчинү бағырсаалықын / идишин көдөзсө өтөсө хақын.

**Кыргызча: ачуу таттууга боорукерлик менен,
идишин сактап, өтөсө өз милдетин.**

2906. Р.- кирүр өтрү эмгек беги тапғынға / ол эмгек тосулур кулы асғынға; А.- кирүр өтрү кирүр өтрү эмгәк бәги тапғынға / ул эмгәк тосулур кулы асғынға.

**Кыргызча: кийин эмгеги бегинин кызматына сиңе,
ал эмгек, кулунун пайдасына кул келет.**

2907. кайу неңке кирсе киши эмгеки
уш ол неңде болды жанының көки

2908. муңар меңзетү сөзледі сөз силиг
силиглер сөзи көрсө барча билиг

2909. қайу неңке кирсе киши эмгени
севүг болды ол нең севүг жан көки

2910. киши эмгек ыдса тириглик ыдып
аны севгү йүдгү йүдүрсө йүки

2907. Р.-қайу неңке кирсе киши эмгеки / ушул неңде болды жакының көки; А.- қайу неңке кирсе киши эмгеки / уш ол неңде болды жанының көки; К.- (2868) қай нәңгә кирсә киши эмгәки / ошул нәңдә болды жанының көки.

Кыргызча: кайсы нерсеге сиңсе киши эмгеги ошол нерсе болот жандын жиби (көгү).

2908. Р.- мунгар менгзетү сөзледи сөз силиг / сөзи көрсө барча билиг; А.- мунгар менгзетү сөзледи сөз силиг / силиглер сөзи көрсө барча билиг; К.- (2969) муңар мэнзетү сөзледи сөз силиг / силиглер сөзи көрсө барча билиг.

Кыргызча: ушинтип сүйлөдү сылык сөз, сылыктын сөзү көрсө, бардыгы илим.

2909. Р.- қайу неңке кирсе киши эмгеки / севүг болды ол нең севүк жан көкү; А.- қайу неңгке кирсе киши эмгеки / севүг болды ол неңг севүг жан көки; К.- (2870) қайу нәңгә кирсә киши эмгәки / севүг болды ул нәң севүг жан көки.

Кыргызча: кайсы нерсеге сиңсе, киши эмгеги, сүйүктүү болот ал нерсе сүйгөн жан көгү (жиби).

2910. Р.- киши эмгек ыдса тириглик ыдып / аны севгү йүдгү йүдүрсө йүки; А.- киши эмгек ыдса тириглик ыдып / аны севгү йүдгү йүки; К.- (2871) киши эмгәк ыдса тириглик ыдып / аны сәвгү йүдгү йүдүрсә йүки.

Кыргызча: киши эмгек сарптап, өмүр сарптаса, аны сүй, эгер тарттырса да оор жүктү.

2911. бу йаңлыг булунса идишчи башы
аңар берсе болгай идишчи иши

2912. бу ишке муны тег силиг эр керек
мунын тапгы көрки йарутса йүрек

2913. мунында басақы бу бошгутлары
сакалсыз керек барча көрки йары

2914. йалың йүзлүг оглан толун тег йүзи
боды тал кара сач бедиз тег өзи

2911. Р.- бу йаңлыг булунса идишчи башы / ангар берсе болгай идишчи иши; А.- бу йаңлыг булунса идишчи башы / ангар бирсе болгай идишчи; К.- (2572) бу йаңлыг булунса идишчи башы / аңар бәрсә болгай идишчи иши.

Кыргызча: ушундай сапаты болсо, кесегүлдүн (идишчи башы), ага берсе болот кесегүл ишин (идишчи ишин).

2912. Р.- бу ишке муны тег силиг ер керек / мунунг тапгы көрки йарутса йүрек; А.- бу ишке муны тег силиг ер керек / мунунг тапгы көрки йарутса йүрек; К.- (2874) бу ишкэ мунуң тэг силиг эр кэрэк / мунуң тапгы көрки йарутса йүрэк.

**Кыргызча: бул ишке ушундай сылык эр керек,
мунун кызматы, көркү жарытса жүрөк.**

2913. Р.- мунында басагы бу тошгутлары / сакалсыз керек барча көрки бары; А.-мунунгда басагы бу бошгутлары / сакалсыз керек барча көрки йары; К.- (2873) мунунда басагы бу бушгутлары / сакалсыз кэрэк барча көрки бары.

**Кыргызча: мындан башка мунун шакирттери,
сакалсыз керек бардык көрктү бары.**

2914. Р.- йалынг йүзлүг оглан толун ай йүзи / боды тал кара сач бедиз тег өзи; А.- йалынг йүзлүг оглан толун тег йүзи боды тал кара сач бедиз тег өзи; К.- (2875) йалын йүзлүг оглан толун тэг йүзи / боды тал кара сач бэдиз тэг өзи.

**Кыргызча: жалындай жүздүү улан, толгон айдай жүзү,
бойу талдай кара чач жанып турган өзү.**

2915. били болса йылымык йана йарны кин
өрүк болса кыртыш кызыл кызгу эн

2916. йашыл көк сарыг ал агы тон кедип
ашагу көтүрсе йарашур йарып

2917. сакалсыз керек бу идишчи арыг
күдезилсе ичгүде кыл тү йамыг

2918. идиште тү болса йарагсыз болур
тү аш сувка түшсе татыгсыз болур

2915. Р.- били болса йылымык йана йарны кинг / өзүнг болса кыртыш кызыл кызгу энг; А.- били болса йылмык йанайарны кинг /

орунг болса кыртыш кызыл кызну энг; К.- (2876) бэли болса йылмык йана йарны кэң / өрүң болса кыртыш кызыл кыргу эң.

**Кыргызча: бели болсо кымча жана ийни кең,
дене жүзү ак, кызыл жүздүү эң.**

2916. Р.- йашыл көк сарыг ал агы тон кедип / ашагу көтүрсө йарашур йуруб; А.- йашыл көк сарыг ал агы тон кедин / ашагу көтүрсө йарашур йорып; К.- (2877) йашыл көк сарыг ал агы тон кэдиб / ашагу көтүрсө йарашур йурыб.

**Кыргызча: жашыл, көк, сары, ал бапиктүү тон кийсе,
тамак-аш көтөрсө, жарашар жүрсө.**

2917. Р.- сакалсыз керек бу идишчи арыг / күдезилсе ичгүдө акыл туйамыг; А.- сакалсыз керек бу идишчи арыг / күдезилсе ичгүдө кыл тү йамыш; К.- (2878) сакалсыз кэрэк бу идишчи арыг / көдезилсэ ичгүдэ кыл тү йамыг.

**Кыргызча: сакалсыз болушу керек бу идишчи (кесегүл)
аруусактаса ичимдикти кыл, түк, чөп чар
түшкөндөн.**

2918. Р.- идиште тү болса йарагсыз болур / бу аш сувка түшсө татыгсыз болур; А.- идиште тү болса йарагсыз болур / тү аш сувка түшсө татыгсыз болур; К.- (2879) идиштэ тү болса йарагсыз болур / тү аш сувка түшсэ татыгсыз болур.

**Кыргызча: идиште түк болсо, жараксыз болот,
түк, аш-сууга түшсө даамсыз болот.**

2919. мунын айды болгай билиг биргүчи
сакалсыз керек теп идиш тутгучы

2920. идишчи арыг болса көрклүг йүзи
анындын сиңер ичсе ичгү козы

2921. негү тутса көрклүг киши кылкы уз
йарашур алыр көр бу жан үлги көз

2922. негү тер эшитгил бу бейт айгучы
эшитгил муны сен аяа билгүчи

2919. Р.- мунун айды болғай билик биргүчи / сакалсыз керек тип идиш тутғучы; А.- мунун айды болғай билиг биргүчи / сакалсыз керек тип идиш тутғучы; К.- (2880) мунун айды болға билиг бэргүчи / сакалсыз кэрэк тэб идиш тутғучы.

Кыргызча: ушун үчүн болсо керек, билим берүүчү айткан: сакалсыз (болуу) керек деп идиш тутуучу.

2920. Р.- идишчи арыг болса көрклүг йүзи / анынгдын сынга ичгү ичсе қозы; А.- идишчи арыг болса көрклүг йүзи / анынгдын сингер ичсе ичгү қозы; К.- (2881) идишчи арыг болса көрклүг йүзи / анынгдын синер ичсә ичгү қозы.

Кыргызча: кесегүл (идишчи) аруу болсо, көрктүү жүзү, анын колунан ичсең ичимдик татыйт.

2921. Р.- негү тутса көрклүг киши қылқы уз / йарашур алыр көр бу жан үлги көз; А.- негү тутса көрклүг киши қылқы уз / йарашур алыр көр бу жан үлги көз; К.- (2882) нэкү тутса көрклүг киши қылқы уз / йарашур алыр көр бу жан үлги өз.

Кыргызча: эмне тутса көрктүү кылыгы уз киши, жарашып калат көр бул жан үлгү өзү.

2922. Р.- негү тир эшитгил бу байт айтғучы / эшитгил муны сен аяа билгүчи; А.- негү тир эшитгил бу бейт айғучы эшитгил муны сен аяа билгүчи; К.- (2883) нэкү тэр эшитгил бу байт айғучы / эшитгил муны сән аяа билгүчи.

Кыргызча: эмне дейт, эшиткин, бул бейт айтуучу, эшиткин муну сен эй билүүчү.

2923. йүзи көрки көрклүг керек қылқы уз
негү тутса андын тамар барча түз

2924. қарын ачмыш эрке йүзи көрсе аш
усуп сувсамышқа көрүп қанғусуз

2925. идишчи башы көр уш андағ керек
идиш тутғучлар бу мундағ керек

2926. ынанса аңар өтрү беглер бүтүп
йақын тутса болғай бүтүн чын тутуп

2923. Р.- йүзи көрки көрклүг керек кылкы уз / некү тутса андын тamar барча түз; А.- йүзи көрки көрклүг керек кылкы уз / негү тутса андын тamar барча түз; К.- (2884) йүзи көрки көрклүг кэрэк кылкы уз / нэкү тутса андын тamar барча түз.

**Кыргызча: жүзү, көркү көрктүү керек кылыгы уз,
эмне тутса андан тамат бардык бал шекер.**

2924. Р.- қарын ачмым эрке йүзи көрсө аш / усуп сувсамышқа көрүп қанғусуз; А.- қарын ачмыш эрке йүзи көрсө аш / усуп сувсамышқа көрүп қанғусуз; К.- (2885) қарын ачмыш өзкә йүзи көрсө аш / усуб сувсамышқа көрүб қанғусуз.

**Кыргызча: қарын ачқан кишиге жүзүн көрсө аш,
чаңқап суусағандарға көрсө, қанғысыз.**

2925. Р.- идишчи башы көз уш андағ керек / идиш тутғулар бу мундағ керек; А.- идишчи башы көр уш андағ керек / идиш тутғучлар бу мундағ керек; К.- (2886) идишчи башы көр өш андағ кэрэк / идиш тутғучылар бу мундағ кэрэк.

**Кыргызча: кесегүл мына ушундай (болушу) керек көр,
идиш туткандар мына ушундай керек.**

2926. Р.- ынанса ангар өтрү беглер бүтүп / йакын тутса болғай бүтүн чын тутуп; А.- ынанса ангар өтрү беглер бүтүп / йакын тутса болғай бүтүн чын тутуп; К.- (2887) ынанса анар өтрү бәгләр бүтүб / йакын тутса болғай бүтүн чын тутуб.

**Кыргызча: ынанса ага кийин бектер ишенич бүтүп,
жакын тутса, болот бүтүн чын тутуп.**

2927. ай элиг кач ишке эр өдрүм тиле
багырсак көзи тек увуты биле

2928. бириси йавалач битигчи бири
такы бир идишчи көр ашчы бири

2929. буларыг эди кед талула бирин
калы тушса теңсиз өкүнме йарын

2930. йалавач битигчи калы болса йиг
аның йасы элке токыр ай тетиг

2927. Р.- ай элиг кач ишке ер өдрүм тиле / багырсак көзи ток увуты биле; А.- ай илиг кач ишке ер өдрүм тиле / багырсак көзи ток увуты биле; К.- (2888) эй элиг кач ишкэ эр өдрүм тилэ / багырсак көзи ток овуты билэ.

**Кыргызча: эй элик, бардык ишке тандалма эрди изде,
боорукер, көзү ток, уяты бирге.**

2928. Р.- бириси йалавач битигчи бири / такы бир идишчи көр ашчы бири; А.- бириси йалавач битигчи бири / такы бир идишчи көр ашчы бири; К.- (2889) бириси йалавач битигчи бири / такы бир идишчи көр ашчы бири.

**Кыргызча: бири элчи, бири – битикчи,
дагы бири – кесегүл, бири – ашчы, көр.**

2929. Р.- уларны еди кед талула бирин / калы кесе тенгсиз өкүнмө йарын; А.- буларыг иди кед талула бирин / калы тушса тенгсиз өкүнмө йарын; К.- (2890) буларыг эди кэд талула бирин / калы түшсө тэңсиз өкүнмэ йарын.

**Кыргызча: булардын ар бирин абдан тандагын,
кокусунан түшсө кемчилдик өкүнбө эртең.**

2930. Р.- йалавач битигчи калы болса йиг / анын йасы елке такын ей тетиг; А.- йалавач битигчи калы болса йиг / анын йасы илке токыр ай тетиг; К.- (2891) йалавач битигчи калы болса йиг / анын йасы элкэ токыр эй тэтиг.

**Кыргызча: элчи, кытайчы болсо кокус жарабас,
анын кесепети элге тиер эй тетик.**

2931. идишчи йа ашчы эрсе калы
аның йасы жан көр тириглик улы

2932. катыгдан ай элиг бу бир кач кишиг
талулайу өдрү тутзгыл ишиг

2933. йана айды өгдүлмиш элиг куты
бедүк болды беглер иши тег аты

2934. бедүк иште теңсиз баш агрыг болур
баш агрыг көтүрмесе беглик калур

2931. Р.- идишчи йа ашчы йиг ерсе калы / анынг йасы жан көр тириклик улы; А.- идишчи йа ашчы ерсе калы / анынг йасы жан көр тириглик улы; К.- (2892) идишчи йа ашчы йиг эрсэ калы / анынг йасы жан көр тириглик улы.

Кыргызча: кесегүл же ашчы жарабас болсо, эгер, анын зыяны жаныңа, тиригликтин уланышына тиер көр.

2932. Р.- катыглан эй элиг бу бир кач кишиг / талулайу өдрү тутузгыл ишиг; А.- катыглан ай илиг бу бир кач кишиг / талулайу өдрү тутузгыл ишиг; К.- (2893) катыглан эй элиг бу бир кач кишиг / талулайу өдрү буйургу ишиг.

Кыргызча: катуу тут, эй элиг, бул бир канча кишилерди, тандап, айырмалап буйургун ишти.

2933. Р.- йана айды өгдүлмиш елиг куты / бедүк болды беглер иши тег аты; А.- йана айды өгдүлмиш илиг куты / бедүк болды беглер иши тег аты; К.- (2894) йана айды Өгдүлмиш элиг куты / бэдүг болды бэглэр иши тэг аты.

Кыргызча: жана айтты Өгдүлмүш: (эй) куттуу элиг, ыйык болот бектердин ишиндей аты.

2934. Р.- бедүк иште тенгсиз баш агрыг болур / баш агрыг көтүрмесе беглик калур; А.- бедүк иште тенгсиз баш агрыг болур / баш агрыг көтүрмесе беглик калур; К.- (2895) бэдүг иште тэнсиз баш агрыг болур / баш агрыг көтүрмэсэ бэглик калур.

Кыргызча: бийик иште теңсиз баш ооруу болот, баш оорууну көтөрбөсө бектик калат.

2935. негү тер эшитгилкеңешчи өге
киңеште төкер бегке йүнчү үге

2936. айа бег эрей колма эмгек көтүр
эрей бирле эмгек адакшу йатур

2937. бег эмгеп эл этсе будун шүк байур
байуса будун бег тилеки болур

2938. севинме кед артук эрейлиг киши
болур ахыр эмгек эрейке тусы

2935. Р.- негү тир ешитгил кингешчи өгө / кингеште төкер бегке йүнчү үгө; А.- негү тир ешитгил кингешчи өгө / кингеште төкер бегке йүнчү үгө; К.- (2816) нэгү тэр эшитгил кэңэшчи өгө / кэңэштэ төкөр йүнжи өгө.

**Кыргызча: эмне дейт, эгиткин кеңешчи даанышман,
кеңеште төгөт бекке бермет акыл.**

2936. Р.- аяа бег ереж колма емгек көтүр / ереж бирле емгек адакшу йатур; А.- аяа бег ерей колма емгек көтүр / ерей бирле емгек адакшу йатур; К.- (2897) аяа бэг эрэж кылма эмгэк көтүр / эрэж бирлэ эмгэк адакшу йатур.

**Кыргызча: эй бек, ырахат издебей, эмгекти көтөр,
ырахат менен эмгек издеп жүрөт.**

2937. Р.- бег емгек ел етсе будун шүк байур / байуса будун бег тилеки болур; А.- бег емгеп ил итсе будун шүк байур / байуса будун бег тилеки болур; К.- (2898) бэг эмгэб эл этсэ будун шүк байур / байуса будун бэг тилеки болур.

**Кыргызча: бек эмгек кылып, эл түзсө, эл сөзсүз байыйт,
байыса эл, бек тилегин табат.**

2938. Р.- севүнме кед артук ережлик киши / болур емгек ережке тушы; А.- севинме кед артук ерейдик киши / болур ахыр емгек ерейке тушы; К.- (2899) сакынма кэд артук эрэжлик ахир эмгэк эрэжкэ түши

**Кыргызча: сүйүнбө көп, ашыкча, ырахаттанган киши,
болот акыры азап-тозок, ырахатка туш.**

2939. нече ме бу ашчы идишчи саңа
бүтүн эрсе артук ай эрсиг тоңа

2940. оларда багырсак өзүңке өзүн
адын болмагай сен узатма сөзүң

2941. негү тер эшитгил өгө буйрукы
унытма муны сен бити хем оқы

2942. севүг жан өзеле имиңде имин
колуп булмадым мен өзүмде өңин

2939. Р.- нече ма бу ашчы идишчи саңа / бүтүн эрсе артук
ий эрсиг тоңа; А.- нече ма бу ашчы идишчи санга / бүтүн ерсе артук
ий ерсиг тонга; К.- (2900) нэчэ ма бу ашчы идишчи сэнэ / бүтүн эрсэ
артук эй эрсиг тоңа.

**Кыргызча: канчасы бул ашчы, кесегүл сага,
ишеничте болсо, артык, эй эр жүрөк баатыр.**

2940. Р.- оларда багырсак өзүңке өзүң / адын болмагай сен
узатма сөзүң; А.- оларда багырсак өзүңгке өзүңг / адын болмагай сен
узатма сөзүңг; К.- (2901) уларда багырсак өзүңгэ өзүң / адын булмагай
сен узатма сөзүң.

**Кыргызча: алардан боорукер, өзүңө өзүңсүн,
артык табалбайсың, узартпа сөздү.**

2941. Р.- неку тир ешиткил өгө буйруку / унытма муны сен
бити хам оку; А.- негү тир ешитгил өгө буйруку / унытма муны сен
бити хем оку; К.- (2902) нэку тэр эшитгил өгэ буйруку / унытма муны
сэн битиб хам оку.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, акылман буйругу,
унутпа муну сен жазып, окугун (дайыма).**

2942. Р.- севүг жан өзеле иминде имин / колуп болмадым
мен өзимде өнгин; А.- севүг жан өзеле иминде имин колуп булмадым
мен өзүмде өнгин; К.- (2903) севүг жан үзэлэ эминдэ эмин / кулуб
булмадым мэн өзүмдэ адын.

**Кыргызча: сүйүктүү жан үчүн күйөрмандан-күйөрман,
издеп таппадым мен өзүмдөн өңгөнү.**

2943. катыглан күдезгил катыг тут аны
калы барды ерсе тилеме эмин

2944. айытмышны айдым ай элиг куты
негү тег керекин эми хем оты

2945. бу йаңлыг киши бирле бегле бедүр
йагы бойны йенчер кү чавын идүр

2946. муну сөзледим мен сеңа белгүлүг
тагы бир сөзүм бар адын үлгүлүг

2943. Р.- катыглан күдзгил катыг тут аны / калы барды ерсе тилеме амин; А.- катыглан күдзгил катыг тут аны / калы барды ерсе тилеме емин; К.- (2904) катыглан көдзгил катыг тут аны / калы барды эрсэ тилэмэ эмин.

**Кыргызча: байкагын, сактагын, катуу тут аны,
эгер кетип калса, издебе дабасын.**

2944. Р.- айтмышны айдым ей елиг куты / негү тег керекин еми хам оты; А.- айытмышны айдым ай илиг куты / негү тег керекин еми хем оты; К.- (2905) айытмышны айдым эй элиг куты / нэкү-тэг кэрэкин эми хам оты.

**Кыргызча: айта турганымды айттым, эй куттуу элик,
эмне керектигин, айла амалын.**

2945. Р.- бу йанглыг киши бирле беглер бедүр / йагы бойны йенчер кү жавын идүр; А.- бу йанглыг киши бирле беглер бедүр / йагы бойны йенчер кү чавын идур; К.- (2906) бу йаңлыг киши бирлэ бэглэр бэдүр / йагы бойны йанчар кү жавын ыдур.

**Кыргызча: мына ушундай киши менен бектер чоң болот,
жоо мойнун жанчып, атак даңкын таркатат.**

2946. Р.- муну сөзледим мен саңа белгүлүг / тагы бир сөзүм бар адын үлгүлүг; А.- муну сөзледим мен сенга белгүлүг / такы бир сөзүм бар адын үлгүлүг; К.- (2907) муну сөзлэдим мэн сэңэ бэлгүлүг / такы бир сөзүм бар адын үлгүлүг.

**Кыргызча: муну сүйлөдүм мен сага белгүлүү,
дагы бир сөзүм бар андан үлгүлүү.**

2947. элиг тыңлар эрсе аны сөзлейин
йок эрсе бу сөзни өзүм кизлейин

2948. йанут берди элиг айур ай бүгү
негү ол маңа ай сөзүң сөзлегү

2949. сениңдин эшитгү керек барча сөз
билигке теңиз сен укушка өгүз

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн жообу Элигке)**

2950. йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
 элигдин тегир лке түрлүг билиг

2947. Р.- елиг тыңлар ерсе аны сөзлейин / йок ерсе бу сөзни
өзүн кизлейин; А.- илиг тыңлар ерсе аны сөзлейин / йок ерсе бу сөзни
өзүм кизлейин; К.- (2908) элиг тыңлар эрсэ аны сөзлэйин / йок эрсэ бу
сөзни өзүм көзлейин.

**Кыргызча: элик тыңшаса эгер, аны айтайын,
жок десе бул сөздү өзүм сактайын.**

2948. Р.- йанут бирди елиг айур ей бүгү / негү ол маңа ай
сөзүң сөзлегү; А.- йанут бирди илиг айур ай бүгү / негү ол манга ай
сөзүңг сөзлегү; К.- (2909) йанут бэрди элиг айур эй бөгү / нэкү-ул
мэңэ ай сөзүң сөзлөгү.

**Кыргызча: жооп берип, элиг айтат эй, акылман,
эмне айт мага айтар сөзүңдү айкын.**

2949. Радловдо бул сап жок. А.- сениндин ешиттү керек бар-
ча сөз / билигке тенгиз сен укушка өгүз; К.- (2910) сениндин эшиттгү
кэрэк барча сөз / билигкэ тэңиз-сэ укушка өкүз.

**Кыргызча: сенден эшитүү керек бардык сөздү,
билимге денизсиң, акылда дарыясың.**

2950. Р.- йанут бирди Өгдүлмиш айды елиг / елигдин тегир
елге түрлүк билиг; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды илиг / илигдин
тегир илке түрлүг билиг; К.- (2911) йанут бэрди Өгдүлмиш айды илиг
/ элигдин тегир элкэтүрлүг билиг.

**Кыргызча: жооп берип Өгдүлмүш деди: эй элиг,
элигден тийет элге түрдүү билим.**

2951. элигке өтүндүм тапугчы йолы
 негү тег тапыңгу бегиңе кулы

2952. йиме белгү беглер тапугчы кулын
 негү тег ачыңгу тапынса йылын

2953. нече бег хагы эрсе куллар өзе
йиме кул хагы йокму беглер өзе

2954. калы бек хагын көрсө куллар туруп
керек кул хагын көрсө тапгын көрүп

2951. Р.- элигке өтүндүм тапугчы йолы / негү тег тапунпу
бегиңе кулы; А.- илигке өтүндүм тапугчы йолы / негү тег ачынгу та-
пынса йылын; К.- (2912) элигкэ өтүндүм тапугчы йолы / нэкү-тэг та-
пынгу бэгингэ кулы.

**Кыргызча: элигке өтүндүм кызматчылар жолун,
кандай кызмат кылсын бегине кулу.**

2952. Р.- йеме билгү беглер тапугчы кулын / негү тег ачынгу
тапунса йылып; А.- йиме билгү беглер тапугчы кулын / негү тег ачын-
гу тапынса йылып; К.- (2913) нэмэ билгү бэглэр тапугчы кулып / нэкү
тэг ачынгу тапунса йылын.

**Кыргызча: жана билсин бектер кызматкер кулун,
кантип жан-дили менен кызмат кылса жылдап.**

2953. Р.- нече бег хагы ерсе куллар өзе / йеме кул хагы йок-
му беглер өзе; А.- нече бег хагы ерсе куллар өзе / йиме кул хагы йокму
беглер өзе; К.- (2914) нэчэ эг хагы эрсэ куллар үзэ / йэмэ кул хагы
йокму бэглэр үзэ.

**Кыргызча: бектин акы кулдарда канча болсо,
жана куд акы жокпу бектин өзүндө?**

2954. Р.- калы бег хагын көрсө беглер туруп / керек кул ха-
гын көрсө тапгын көрүп; А.- калы бег хагын көрсө куллар туруп /
керек кул хагын көрсө тапгын көрүп; К.- (2915) калы бэг хагы көрсө
куллар туруб / кэрэк кул хагын көрсө тапгын көрүб.

**Кыргызча: эгер бек акын көрсө кулдар туруп,
керек бек кул акысын өтөгөн иште көрүп.**

2955. тапугчы тапуг кылса дүңйа үчүн
калы булмаса дүңйа эмгер күчүн

**Элиг су алы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмүшкө)**

2956. элиг айды келдүр маңа ай ача
 негү ол тапугчы хагы ай сече

XXXVIII

**ӨГДҮЛМИШ ЭЛИГКЕ ТАПУГЧЫЛАР ХАГЫ БЕГЛЕР ӨЗЕ
НЕГ\ ТЕГ ЭРДҮКИН АЙУР**

**(Өгдүлмүш Элигке кызматчылардын бектин мойнунда акысы
кандай болушу керектигин айтат)**

2955. Р.- тапугчы тапуг кылса дүңйа үчүн / калы болмаса
дүңйа емгер күчүн; А.- тапугчы тапуг кылса дүңйа үчүн / калы бул-
маса дүңйа емгер күчүн; К.- (2975) тапугчы тапуг кылса дүңйа үчүн /
калы булмаса дүңйа эмнэр күчүн.

**Кыргызча: кызматкер кызмат кылса дүңйө үчүн,
энер болбосо дүңйө баш кылар күчүн.**

2956. Р.- елиг айды емди маңа ай ача / негү ол тапугчы хагы
ай сече; А.- илиг айды келдүр манга ай ача / негү ол тапугчы хагы ай
сече; К.- (2917) элиг айды келдүр маңа ай ача / нэкү-ул тапугчы хагы
ай сечэ.

**Кыргызча: элиг айтты: келтир, мага айт ачып,
кандай ал кызматчы акысы айт чечип.**

2957. Р.- бу өгдүлмиш айды бу беглер өзе / тапугчы хагы бар
тапугда өза; А.- бу өгдүлмиш айды бу беглер өзе / тапугчы хагы бар
тапугда өза; К.- (2918) бу өгдүлмиш айды бу беглэр үзэ / тапугчы хагы
бар тапугда өза.

**Кыргызча: бу Өгдүлмиш айтты: бул бектердин өзүндө,
кызматчынын акысы бар, кызматына жараша.**

2958. Р.- ең ашну йигү ичгү бергү керек / тапунгу етиглерин
етгү керек; А.- енг ашну йигү ичгү биргү керек / тапынгу итиглерик
итгү керек; К.- (2919) ең ашну йэгү ичгү бергү кэрэк / тапунгу этиглэ-
ри этгү кэрэк.

**Кыргызча: эң биринчи жемек-ичмек берүү керек,
иштөөгө куралдар жеткирүү керек.**

2959. таугу кылмак эмгек катыг иш болур
муны билсе беглер таугу йиш кылур

2960. эт өз жан йулулар таугу кылгучы
тилер бег севинчи бу кул болгучы

2961. ненг тумлыг ач ток йадаг хем йалың
кылыч балду ок йир ай элиг билиң

2962. кидин өңдүн оң сол болур бу туруп
бегин инче тегрүр бу эмгек көрүп

2959. Р.- таугу кылмак емгек катыг иш болур / муны билсе беглер таугу йиш кылур; А.- таугу кылмак емгек катыг иш болур / муну билсе беглер таугу йиш кылур; К.- (2920) таугу кылмак эмгек катыг иш болур / муны билсэ бэглэр таугу йиш кылур.

**Кыргызча: кызмат кылмак эмгеги катуу иш болот,
муну билсе, бектер кызматты баалайт.**

2960. Р.- ет өз жан йулулар таугу кылгучы / тилер бег севинчи бу кул болгучы; А.- ет өз жан йулулар таугу кылгучы / тилер бег севинчи бу кул болгучы; К.- (2921) эт өз жан йулулар таугу кылгучы / тилэр бэг сэвинчи бу кул болгучы.

**Кыргызча: эт-жанын аябайт кымат кылуучу,
тилейт бек сүйүнчүн бул кулдук уруп.**

2961. Р.- исиг томлак ач ток йадаг хам йалың / кылыч балду ок йир ай элиг билиң; А.- исиг тумлаг ач ток йадаг хем йалың / калыч балду ок йир ай элиг билиң; К.- (2922) исиг тумлуг ач ток йадаг хам йалың / кылыч болду йок йэр эй элиг билиң.

**Кыргызча: ысык-суук, ач-ток, жөө жана жалаң,
кылыч, балта, ок жер, эй элиг, билгин.**

2962. Р.- кидин өңдүн онг сол болур бу туруп / бегин инче тегрүр бу эмгек көрүп; А.- кидин өңдүн энг сол болур бу туруп / бегин инче тегрүр бу эмгек көрүп; К.- (2923) кэдин ондүн оң сол болур бу туруп / бэгин инчкэ тэгрүр бу эмгек көрүб.

**Кыргызча: артка, кээдэ алга, онго, солго болот бу туруп,
бегин жыргалга жеткирет бул эмгек этип.**

2963. йагыка бул өндүн болур бек толум
 тириглик итилер бегке өзке өлүм
2964. бу йаңлыг бегиниң севинчин тилеп
 өзин жэмгетүр түнни күнке улап
2965. бу тапгы үчүн бег өтегү хакын
 аны эдгү тутгу багырсаклыкын
2966. негү тер эшитгил уч орду ханы
 будунда талусы кишиде чыны

2963. Р.- йагыка бу өнгдүн болур бек толум / тириглик тилер
бегке үөзке өлүм; А.- йагыка бу өнгдүн болур бек толум / тириглик
тилер бегке өзке өлүм; К.- (2924) йагыка бу өндүн болур бэк толум /
тириглик тилэр бэгкэ өзкэ өлүм.

**Кыргызча: жоого каршы бул өндүү бекем курал болот,
өмүр тилеп бегине, өзүнө өлүм.**

2964. Р.- бу йаңглыг едиши севинчин тилеб / өзин емгетүр
түнин күнге улан; А.- бу йаңглыг бегининг севинчин тилеп / өзин
смгетүр түнни күнке улап; К.- (2925) бу йаңлыг бэниниң сэвинчин
тилэб / өзин эмгетүр түнни күнгө улаб.

**Кыргызча: ушул сыяктуу бектеринин сүйүнчүн тилеп,
өзүн эмгектендирет күндү түнгө улап.**

2965. Р.- бу тапгы үчүн бег етегү хакын / аны едгү тутгу
багырсаклыкын; А.- бу тапгы үчүн бег етегү хакын / аны едгү тутгу
багырсаклыкын; К.- бу тапгы үчүн бэг өтэгү хакын / аны эдгү тутгу
багырсаклыкын.

**Кыргызча: ушул кызматы үчүн бек акысын берүү керек,
аны жакшы туткун боорукерлик менен.**

2966. Р.- некү тир ешитгил үч орду ханы / будунда талуса
кишида чыны; А.- некү тир ешитгил үч орду ханы / будунда талусы
кишиде чыны; К.- (2927) нэкү тэр эшитгил үч орду ханы / будунда
талусы кишидэ чыны.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, үч ордо ханы,
эл ичинде тандалганы кишилер чыны.**

2967. айа бег болуглы будунка улуг
бедүт эдгү тутгыл тапугчы кулуг
2968. тапугчы биле беглер элги узар
тапугчы биле эрклиг эл кенд түзер
2969. нече бег улуг болса ашлы бедүк
тапугчы биле болды аты бедүк
2970. ай элиг кишилик мүрүввет болур
мүрүввет кишике тарыкат болур

2967. Р.- айа бег болуглы будунда улуг / бедүт эдгү тутгыл тапугчы кулуг; А.- айа бег болуглы будунка улуг / бедүт эдгү тутгыл тапугчы кулуг; К.- (2928) айа бэг болуглы будунка улуг бедүт эдгү тутгыл тапугчы кулуг.

**Кыргызча: эй бек болуучу, элдин улугу,
бийик жакшы көргүн кызматкер кулунду.**

2968. Р.- тапугчы биле беглер елиг узар / тапугчы биле ерклиг ел кенд тутар; А.- тапугчы биле беглер элги узар / тапугчы биле ерклиг ил кенд түзер; К.- (2929) тапугчы билэ бэглэр элги узар / тапугчы билэ эрклиг эл кэнт түзэр.

**Кыргызча: кызматкерлер менен бектин колу узарат,
кызматкерлер менен (хан) эрктүү эл журтту
түзөт.**

2969. Р.- нече бег улуг болса аслы бедүк / тапугчы биле болды аны бедүк; А.- нече бег улуг болса ашлы бедүк / тапугчы биле болды аты бедүк; К.- (2930) нэчэ бэг бедүт болса аслы улуг / тапугчы билэ болды эдгү хулуг.

**Кыргызча: канча бек улуу болсо, асыл бийик,
кызматкер менен болот аты бийик.**

2970. Р.- ей елиг кишилик мүрүввет болур / мүрүввет кишике тарыкат болур; А.- ай илиг кишилик мүрүввет болур / мүрүввет

кишике тарикат болур; К.- (2931) эй элиг кишилик мурувват болур / мурувват кишике тарикат болур.

**Кыргызча: эй элик, кишилик бийик болот,
барктуулук кишиге жол жобо болот.**

2971. мүрүввет тарикат бу ол белгүлүт
киши эмгеки билсе кылса үлүт

2972. тапугчы капугда умынчка турур
умынч бирмесе бег мүрүввет барур

2973. көрү баргу беглер тапугчы нече
тусулур нече ол тусулмаз нече

2974. тусулур теңинче ачынгу керек
тапынмыш теңи хак тегүргү керек

2971. Р.- мүрүввет тарикат бу ол белгүлүк / киши емгеки билсе кылса үлүт; А.- мүрүвет тарикат бу ол белгүлүт / киши емгеки билсе кылса үлүт; К.- (2932) мурувват тарикат бу-ул бэлгүлүт / киши эмгэки билсэ кылса үлүт.

**Кыргызча: барктуулук жолу бул нерсе белгилүү,
киши эмгегин билсе, берсе үлүшүн.**

2972. Р.- тапугчы капугда умынчка турур / умынч бирмесе бег мүрүввет барур; А.- тапугчы капугда умынчка турур / умынч бирмесе бег мүрүввет барур; К.- (2933) тапугчы капугда умынчка турур / умынч бэрмэсэ бэг мурувват барур.

**Кыргызча: кызматчы эшикте үмүт менен турар,
үмүтүн актабаса бек, баркы кетер.**

2973. Р.- көрү баргу беглер тапугчы нече / тусулур нече ол тусулмаз нече; А.- көрү баргу беглер тапугчы нече / тусулур нече ол тусулмаз нече; К.- (2934) көрү баргу бэглэр тапугчы нэчэ / тосулур нэчэ-ул тосулмаз нэчэ.

**Кыргызча: көрүп турса бул бек бул кызматты нече,
жараганы канча анын жарамсызы нече.**

2974. Р.- тосулур тенгинче ачынгу керек / тапунмыш тенги хак тегүргү керек; А.- тусулур тенгинче ачынгу керек / тапынмыш

тенги хак тегүргү керек; К.- (2935) тосулгу тэчинчэ ачынгу кэрэк / тапунмыш тэңи хак тэгүргү кэрэк.

**Кыргызча: келтирген пайдасына жараша баалоо керек,
эмгегине жараша акысын берүү керек.**

2975. киши йылкыда ынга эрмез ай бег
муны теңлесе иш болур үлгү тег
2976. богуз тодрур ашну киши йылкының
бала асгы көтрүр бу йалнук аның
2977. ачыг берсе беглер тилин эдгү сөз
тапугчы йулулгар бегине эт өз
2978. исинүр тапугчы багырсак болур
азин эмгетүр бег севинчин колур

2975. Р.- киши йылкыда ынга ермез эй бег / муны тенглесе иш болур үлгү тег; А.- киши йылкыда ынга ермез ай бег / муны тенглесе иш болур үлгү тег; К.- (2936) киши йылкыда ынгай эрмэс эй бэг / муны тэңлэсэ иш болур үлгү тэг.

**Кыргызча: киши жылкыдан пас эмес эй бек,
муну салыштырса иш болот көңүлдөгүдөй.**

2976. Р.- богуз тодрур ашну киши йылкынын / баса асгы көтрүр бу йанклук аның; А.- богуз тодрур ашну киши йылкынын / баса киши йылкынын / баса асгы көтрүр бу йалнук аның.

**Кыргызча: киши биринчи тойгузат жылкыны,
андан кийин күтөт ал пайданы.**

2977. Р.- ачыг берсе беглер тилин едгү сөз / тапугчы йулулгар бегинге ет өз; А.- ачыг бирсе беглер тилин едгү сөз / тапугчы йулулгар бегинге ет өз; К.- (2938) ачыг бэрсэ бэглэр тилин едгү сөзи / тапугчы йулулгар бэгингэ эт өз.

**Кыргызча: боор ооруп бектер, айтса жакшы сөзүн,
кызматчы бегинен аябайт өз башын.**

2978. Р.- исинүр тапугчы багырсак болур / өзин емгетүр бег севүнчин колур; А.- исинүр тапугчы багырсак болур / өзин емгетүр

бег севинчин колур; К.- (2939) исинүр тапугчы багырсак болур / өзин эмгэтүр бег севинчин кулур.

**Кыргызча: кызматчы жылуулук менен боорукер болот,
өзү эмгектенип, бегинин сүйүнүчүн тилейт.**

2979. муңар мензетү сөзлемиш сөз тетиг
билиг бирле йалыңук узатур элиг

2980. киши эдгүлүкке севүг жан берүр
бир эдгү ануты он эдгү кылур

2981. асыг болса йалнук өзин кул кылур
аңар кул болур өзке эмгек урур

2982. тапугка көни бергү эдгү ачыг
йалыңны бүтүргү тодургу ачыг

2979. Р.- мунгар мензетү сөзлемиш сөз элиг / билиг бирле йанглук узатур элиг; А.- мунгар мензетү сөзлемиш сөз тетиг / билиг бирлэ йалнук узатур элиг; К.- (2940) муңар мэнзэтү сөзлэмиш сөз тэтиг / билиг бирлэ йаңлук узатур элиг.

**Кыргызча: мындай деп сүйлөптүр сөз тетиги,
илим менен кишинин узарат колу.**

2980. Р.- киши эдгүлүкке севүк жан берүр / бир едгү йануты он едгү кылур; А.- киши эдгүлүкке севүг жан бирүр / бир едгү йанут он едгү кылур; К.- (2941) киши эдгүлүкке севүг жан бэрүр / бир эдгү йануты он эдгү кылур.

**Кыргызча: киши жакшылыкка таттуу жанын берет,
бир жакшылыктын жообу он жакшылык болот.**

2981. Р.- асыг йанглук өзин анын кул кылур / аңгар кул болур өзке емгек урур; А.- асыг болса йалнук өзин кул кыдур / аңгар кул болур өзке емгек урур; К.- (2942) асыг булса йалнук өзин кул кылур / аңар кул болур өзке эмгэк урур.

**Кыргызча: киши пайда тапса өзүн кул кылат,
ага кул болуп, өзү эмгек кылат.**

2982. Р.- тапугка көрү биргү эдгү ачыг / йалынгны пүтүгү тодургу ачыг; А.- тапугка көни биргү едгү ачыг йалынгны бүтүргү

тодургу ачыг; К.- (2943) тапугка көрү бэргү эдгү ачыг / йалыңны бүтүргү тодургу ачыг.

Кыргызча: кызматына карап берүү керек жакшы баа, жылаңачты бүтөп, тойдургун ачты.

2983. негү тег болур ал ай элиг куты
китермесе кулдын чыгайлык аты

2984. негү тер эшитгил авучга сөзи
авучга сөзи ол йигитлер көзи

2985. киши эмгек ыдса киши йурныңа
йануты кишилик кылур орныңа

2986. киши емгеки ыдса киши йурныңа
йануты кишилик кылур орныңа

2983. Р.- неку тег болур ол ей елиг куты / китермесе кулдын чыгайлык аты; А.- негү тег болур ол ей елиг куты / китермесе кулдын чыгайлык аты; К.- (2944) нэку-тэг болур ай эй элиг куты / кэтэрмэсэ кулдын чыгайлык аты.

Кыргызча: кандай бек болот ал, эй элик куту, кулдун кетпесе кедейлик аты.

2984. Р.- неку тир ешиткил авучга сөзи / авучга сөзи ол йигитлер көзи; А.- негү тир ешитгил авучга сөзи / авучга сөзи ол йигитлер көзи; К.- (2945) нэку тэр эшитгил авучка сөзи / авучка сөзи-ул йигитлер көзи.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин, абышка сөзүн, абышкалар сөзү ал, жигиттер көзү.

2985. Р.- киши емгек ыдса киши йурнынга / йануты кишилик кылур өзнинге; А.- киши емгек ыдса киши йурнынга / йануты кишилик кылур орнынга; К.- (2946) киши эмгэк ыдса киши йүзингэ / йануты кишилик кылур өзингэ.

Кыргызча: киши кишиге эмгеги сиңсе жаныты кишилик кылуу өзүнө.

2986. Р.- киши билмегүчи ол киши емгеки / киши теб атамагу йылкы саны; А.- киши емгеки билмегүчи киши / киши теп атамагу

Ийилкы тушы; К.- (2974) киши эмгэки билмэгүчи киши / киши тэб ата-
ману йылкы түши.

**Кыргызча: кишинин эмгегин билбеген киши,
киши деп аталбайт – жылкы саны.**

2987. эки түрлүг ол бу тапуг кылгучы
бири бош бири кул умынч тутгучы
2988. бу кул кендү эрксиз тапугчы болур
тапуг кылмаса бегде берге булур
2989. бошуг көр бу тапнур өзин кул кылып
муның эмгекин йулгу тапгын билип
2990. бош азад киши барча эдгү кулы
буларка ача биргү эдгү йолы

2991. Р.- эки түрлүг ол бу тапуг кылгучы / бири бош бири
кул умунч тутгучы; А.- ики түрлүг ол бу тапуг кылгучы / бири бош
бири кул умынч тутгучы; К.- (2948) эки түрлүг-ул бу тапуг кылгучы /
бири бош бири кул умынч тутгучы.

**Кыргызча: эки түрдүү ал кызмат кылуучу,
бири эркин, бири кул үмүт кылуучу.**

2992. Р.- бу кул кендү эрксиз тапугчы болур / тапуг кылмаса
бегде бирге болур; А.- бу кул кендү эрксиз тапугчы болур / тапуг кыл-
маса бегде бирге болур; К.- (2949) бу кул кендү эрксиз тапугчы болур
/ тапуг кылмаса бэгдэ бэркэ булур.

**Кыргызча: бу кул - өзү эрксиз кызматкер болот,
кызмат кылбаса, бектен таяк жейт.**

2993. Р.- бошуг көр бу тапнур өзин кул кылып / мунунг ем-
геси йулгу тапгын билир; А.- бошуг көр бу тапнур өзин кул кылып /
муныңг емгекин йулгу тапгын билип; К.- (2950) бошуг көр бу тапнур
өзин кул кылып / муныңг эмгекин йулгу тапгын билиб.

**Кыргызча: эркин көр, ал кызмат кылат өзүн кул кылып,
мунунг эмгегин кадырлагын таап билип.**

2994. Р.- бош азад киши барча едгү кулы / буларка ача биргү едгү йолы; А.- бош азад киши барча едгү кулы / буларка ача биргү едгү йолы; К.- (2951) бош азад киши барча эдгү кулы / буларка ача бэргү эдгү йолы.

Кыргызча: эркин, алат кишилер бардыгы-жакшылык кулу, буларга ачып бергин жакшылык жолун.

2991. бошуг кул биле тутса болмаз бу түз
бошуг бош тэңи тут кулуг кулча үз

2992. бу беглер капугы эреж капгы ол
эреж капгы тутмак өзүң асгы ол

2993. тапугчы байуса бег аты болур
бу аты дуа бирле менү калур

2995. ай элиг тапугчы биле бег месел
сатыгчы осуглуг болур чын түкел

2996. Р.- бошуг кул биле тутса болмаз бу түз / бошуг бош тенги тут кулуг кулча үз; А.- бошуг кул биле тутса болмаз бу түз / бошуг бош тенги тут кулуг кулча үз; К.- (2952) бошуг куп билэ тутса болмас бу түз / бошуг дин тэки тут кулуг кулча үз.

Кыргызча: эркин кишини кул менен теңдештирбе туура болбос, эркинди эркин, кулду кул тут өзүн.

2997. Р.- бу беглер капуг ереж капгы ол / ереж капгы тутмак өзүңг асгы ол; А.- бу беглер капугы ереж капгы ол / ереж капгы тутмак өзүңг асгы ол; К.- (2953) бу бэглэр капугы эрэж капгы-ул / эрэж капгы тутмак өзүң асгы ул.

Кыргызча: бул бектердин эшиги ырахаттын капкасы, ырахат эшигин тапмак өзүң пайдасы.

2998. Р.- тапугчы байуса бег аты болур / бу аты дуа бирле менгү калур; А.- тапугчы байуса бег аты болур / бу аты дуа бирле менгү калур; К.- (2954) тапугчы байуса бэг аты болур / бу аты дуа бирлэ мэнү калур.

Кыргызча: кызматкер байыса, бек атактуу болот, бул атагы дуба менен түбөлүк калат.

2999. Р.- ай елиг тапугчы биле бег мешел / сатыгчы осуглуг болур чын түгел; А.- ай илиг тапугчы биле бег мешел / сатыгчы осуглуг болур чын түгел; К.- (2955) эй элиг тапугчы билэ бэг масал / сатыгчы очуглуг болур чын түгэл.

Кыргызча: эй элик, кызматкер менен бек мисалы, сатуучу-алуучу сыяктуу, чындап түгөл.

2995. сатыгчы берүр нең аңар мүн саны
алыглы алыр илде эврер аны

2996. йыл ай күн түгесе асыг йумдарур
йүз утру улашур өз асгы алур

2997. муңар меңзер эмди тапугчы киши
беги бирле ортук сакышлыг иши

2998. беги нең берүр кулка эдгү сөзүн
тапугчы эт өз бирле тапнур өзүн

3000. Р.- сатыгчы бирүр ниң аңгар мүн саны / алыглы алыр илде эврер аны; А.- сатыгчы бирүр неңг аңгар мүн саны / алыглы алыр илде эврер аны; К.- (2956) сатыгчы бэрүр нэң аңар муң саны / алыглы эврэр аны.

Кыргызча: сатуучу берет ага мал-байлыгын сандап, алуучу алып, жүгүртөт элден-эл.

3001. Р.- йыл ай күн түгесе асыг йумдадур / йүз утру улашур өз асгы алур; А.- йыл ай күн түгесе асыг йумдарур / йүз утру улашур өз асгы алур; К.- (2957) йыл ай күн түгесэ асыг йумдадур йүз отру үлэшүр өз асгы алур;

Кыргызча: жыл, ай, күн өтүп пайда топтолот, жүз көрүшүп, өз пайдасын бөлүшөт.

3002. Р.- мунгар менгзер емди тапугчы киши / беги бирле ар-тук сакышлыг иши; А.- мунгар менгзер емди тапуг киши / беги бирле ортук сакышлыг иши; К.- (2958) муңар мэнзэр эмди тапугчы киши / бэги бирлэ ортук саккышлыг иши.

Кыргызча: ушуга окшойт эми кызматчы киши, беги менен орток, эсеп-кысап иши.

3003. Р.- беги ненг бирүр кулка едгү сөзүн / тапугчы ат өз бирле тапнур өзүн; А.- беги ненг бирүр кулка эдгү сөзүн тапугчы ет өз бирле тапнур өзүн; К.- (2959) беги нэн бэрүр кулка эдгү сөзүн / тапугчы эт өз бирлэ тапнур узун.

**Кыргызча: беги мал берип кулга, айтса жакшы сөзүн,
кызматкер жан-дили менен кызматын, аябайт өзүн.**

2999. урур жан йулууглар тапугчы кылыч
аның асгы эл кенд улушлар эринч

3000. йагы бойны йенчер хазине урур
тилек арзу нимет улашу келүр

3001. бу барча асыг саны болды тегим
асыг кылгучыг эдгү тутгу бегим

3002. негү тер эшитгил бу сартлар башы
аз асгын тилеп дүнья кезген киши

3004. Р.- урур жан уйулууглар тапугчы кылыч / анынг асгы ел кенд улушлар еринч; А.- урур жан йулууглап тапугчы кылыч / анынг асгы ил кенд улушлар еринч; К.- (2950) урур жан йулууглаб тапугчы кылыч / анынг асгы эл кэнд улушлар эринч.

**Кыргызча: жан аябай кызматкер урса кылыч,
анын пайдасы шексиз элге-журтка болор.**

3005. Р.- йагы бойны йенчер хазине урур / тилек арзу нимет улашу келүр; А.- йагы бойны йенчер хазине урур / тилек арзу нимет улашу келүр; К.- (2961) йагы бойны йанчар хазина урур / тилэк арзу нэьмат улашу кэлүр.

**Кыргызча: жоо мойнун жанчып, казына урат,
тилек, арзуу, даам уланып келет.**

3006. Р.-бу барча асыг саны болды тегим / асыг кылгучыг эдгү тутгу бегим; А.- бу барча асыг саны болды тегим / асыг кылгучыг эдгү тутгу бегим; К.- (2962) бу барча асыг саны болды бэгим / асыг кылгучыг эдгү тутгу бэгим.

**Кыргызча: бул бардыгы пайда эсебинде болот деги,
пайда кылуучуну жакшы туткун бегим.**

3007. Р.- негү тир ешитгил бу сартлар башы / өз асгы тилеп дүңйа кезген киши; А.- негү тир ешитгил бу сартлар башы / өз асгын билеп дүңйа кезген киши; К.- (2963) нэгү тэр эшитгил бу сартлар башы / өз асгын тилэр дүңйа кэзгэн киши.

Кыргызча: эмне дей эшиткин, бул соодагерлер башчысы, өз пайдасын тилеп, дүнүйө кезген киши.

3003. асыглыг кул ерсе огулда йакын
асыгсыз огулка йагы сакын

3004. камуг тепренигли асыгка йорыр
асыг болмаса авчы евде карыр

3005. эр ат болды беглер канаты йүги
канатсыз куш учмаз ай беглер беги

3006. эр ат бирле беглер күчи белгүрер
эр ат бирле беглер түгүнлер йерер

3008. Р.- асыглык кул ерсе огулда йакын / асыгсыз огулны йагы бил сакын; А.- асыглык кул ерсе огулда йакын / асыгсыз огулны йагы бил сакын; К.- (2964) асыглык кул эрсэ огулда йакын / асыгсыз огулны йагы бил сакын.

**Кыргызча: пайдалуу кул болсо, уулдан жакын,
пайдалуу уулдуу жоо бил, сактан.**

3009. Р.- камуг тепренигли асыгка йорыр / асыг болмаса авчы евде көрөр; А.- камуг тепренигли асыгка йорыр / асыг болмаса авчы евде карыр; К.- (2965) камуг тэбрэнигли асыгка йуур / асыг булмаса авчы эвдэ карыр.

**Кыргызча: бардык кыймылдаган пайда деп жүрөт,
пайда болбосо, учу үйдө карыйт.**

3010. Р.- ер ат болды беглер канаты йүги / канатсыз куш учмаз ей беглер беги; А.- ер ат беглер канаты йүги / канатсыз куш учмаз ай беглер беги; К.- (2966) эр эт болды бэглэр канаты йүги / канатсыз куш учмас эй бэглэр бэги.

**Кыргызча: кошун болот бектердин канат куйругу,
канатсыз куш учпас, эй бектердин беги.**

3011. Р.- ер ат бирле беглер күчи беклүрер / ер ат бирле беглер түгүнлер йөрер; А.- ер ат бирле беглр күчи белгүрер / ер ат бирле беглер түгүнлер йөрер; К.- (2967) эр эт бирлэ бэглэр күчи бэлгүрэр / эрэт бирлэ бэглэр түгүнлэр йөрэр.

**Кыргызча: кошун менен бектер күчү билинер,
кошун менен бектер түйүндө өрөр.**

3007. йумытса кайу бегке эрсиг эрен
ажунка бу бег болды сахиб кыран

3008. кайу бегде эрдет йумытса түкел
анар йыглур арзу не колса түкел

3009. ажунчыка эрдем керек миң тү
бу эрдем биле йир ажунчы жи

3010. учуз тутма эрдемни өгрөк огул
бу эрдем йорыкы өрүң куш тег ол

3012. Р.- йумытса кайу бегке ерсиг ерен / ажунка бу бег болды сахиб кыран; А.- йумытса кайу бегке ерсиг ерен / ажунгка бу бег болды сахиб кыран; К.- (2968) йумытса кайу бэгкэ эрсиг эрэн / ажунка бу бэг болды сахиб кыран.

**Кыргызча: жыйылса кайсы бекке көптөгөн эрен,
ааламга ал бек болду ээ кыраан.**

3013. Р.- кайу бегде ердем йумытса түгел / ангар йыглур арзу не колса түгел; А.- кайу бегде ердем йумытса түкел / ангар йыглур арзу не колса түкел; К.- (2969) кайу бэгдэ эрдэм йумытса түгэл / анар йаглур арзу не кулса түгэл.

**Кыргызча: кайсы бекке эрдем-өнөр жыйнаса түгөл,
ага чогулат арзуу-үмүт не кылса түгөл.**

3014. Р.- ажунчыка ердем кэрэк минг түмен / бу ердем биле йир ажунчы жахан; А.- ажунчыка ердем керек минг түмен / бу ердем биле йир ажунчы жихан; К.- (2970) ажунчыка эрдэм кэрэк миң түмэн / бу эрдэм билэ йэр ажунчы жахан.

**Кыргызча: жаангерге өнөр керек миң түмөн,
бүл өнөрү менен алат бүткүл аалам.**

3015. Р.- учуз тутма ердэмни өгрөн огул / бу ердем йорыкы өрүнг куш тег ол; А.- учуз тутма ердемни өгрөн огул / бу ердем йорыкы өрүнг куш тег-ол; К.- (2971) ужуг тутма ердэмни өгрөн огул / бу ердэм йорыгы өрүң куш тэг-ул.

**Кыргызча: кем тутпа өнөрдү, үйрөн уул,
бул өнөр жоругу ак кууга окшош ал.**

3011. өрүң куш куты тег бу ердем куты
йоры куш атагыл сен ердем аты

3012. негү тер эшитгил өрүң башлыг эр
ажунуг карытмыш узун йашлыг эр

3013. билиг ердем өгрөн агыр тут аны
агыр кылгай ахыр ол ердем сини

3014. билиг бил укуш ук йорыма йава
еди келсе эдгү берүр ол күни

3016. Р.- өрүнг куш куты тег бу ердем куты / йоры куш атагыл сен ердем аты; А.- өрүнг куш куты тег бу ердем куты йоры куш атагыл сен ердем аты; К.- (2972) өрүң куш куты тег бу ердэм куты / йуры куш атагыл сэн эрдэм аты.

**Кыргызча: өнөр бакыт куту, ак куу куту сыяктуу болот,
ак куу атагын сен өнөр атын.**

3017. Р.- неку тир ешиткил өрүнг башлыг ер / ажунуг карытмыш узун йашлыг ер; А.- негү тир ешитгил өрүнг башлыг ер / ажунуг карытмыш узун йашлыг эр; К.- (2976) нэку тэр эшитгил өрүң башлыг эр / ажунуг карытмыш узун йашлыг эр.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин ак баш эр,
ааламды карыткан узун жаштуу эр.**

3018. Р.- билик ердем өгрөн агыр тут аны / агыр кылчай ахыр ол ердем сини; А.- билиг ердем өгрөн агыр тут аны / агыр кылгай ахыр ол ердем сини; К.- (2974) билиг ердэм өгрөн агыр тут аны / агыр тутгай ахыр ул ердэм сэни;

**Кыргызча: билим, өнөр үйрөн, кымбат тут аны,
кадырлуу кылат акыры ал өнөр сени.**

3019. Р.- билик бил укуш ук йорыма йава / өди келсе едгү бирүр ол күни; А.- билиг бил укуш ук йорыма йава / өди келсе едгү бирүр ол күни; К.- (2975) билиг бил укуш ук йурыма йава / эди кэлсэ эдгү бирүр ол күни.

**Кыргызча: билим бил, акыл ук, жүрбөгүн бекер,
убагы келсе, жакшылык берет бир күнү.**

3015. бул сөзлөр эшитти севинди элиг
айур ай укушлуг уругы силиг

3016. эди йакшы урдун кишилик улы
бу ол чын вефалыг кишилер йолы

3017. будун эрки болды мәниң бу өзүм
узун болуп элгим йорык тил сөзүм

3018. күвенмез мен эмди бу беглик булуп
өз инчлик тилеп ме тириглик булуп

3020. бу сөзлөр ешитти севүнди елиг / айур ай укушлуг уругы силиг; А.- бу сөзлөр ешитти севинди илиг / айур ай укушлуг уругы силиг; К.- (2976) бу сөзлөр эшитти севинди элиг / айур эй укушлуг уругы силиг.

**Кыргызча: бу сөздөрдү эшитти, сүйүндү элиг,
деди: эй акылдуу, уругу таза.**

3021. еди йакшы урдунг кишилик улы / бу ол чын вефалыг кишилер йолы; А.- иди йакшы урдунг кишилик улы / бу ол чын вефалыг кишилер йола; К.- (2977) эди йакшы урдунг кишилик улы / бу-ул чын вафалыг кишилер йолы.

**Кыргызча: абдан жакшы кеп урдунг кишилик жөнүндө,
бул-ал чын бапалык кишилер жолу.**

3022. Р.- будун ерки болды менинг бу өзүм / узун болды елгим йорык тил сөзүм; А.- будун ерки болды мениң бу өзүм / узун болды елгим йорык тил сөзүм; К.- (2978) будун эрки булды мәниң бу өзүм / узун болды элгим йорык тил сөзүм.

**Кыргызча: элдин эрки болду менин бул өзүм,
узун болду колум, өтөр тил сөзүм.**

3023. Р.- куванмаза мен емди бу беглик булуп / өз инчлик тилеп йа тириглик булуп; А.- күвенмез мен емди бу беглик булуп / өз инчлик тилеп ме тириглик булуп; К.- (2979) күвэнмэс мэ эмди бу бэглик булуп / өз инчлик тилэб мэ тириглик булуп.

**Кыргызча: кубанбаймын мен эми, бул бек болгонума,
өз ийгилигим тилеп мен, тириглик болгонума.**

3019. тилеким бу ол ким маңа келгүчи
байуса мениндин бедүсө күчи

3020. бу беглер севинчи йарынкы асыг
дуа тап маңа эдгү атын йаныг

3021. бу дары хазине бу алтун күмүш
эр атка үлегүке тирдим өкүш

3022. кишике берүр мен тилеп эдгү ат
дуа артсу атым йарытсу байат

3024. Р.- тилеким бу ол ким маңа келгүчи / байуса мениндин берүсө күчи; А.- тилеким бу ол ким манга келгүчи / байуса мениндин бедүсө күчи; К.- (2980) тилэким бу-ул ким мэңэ кэлгүчи / байуса мэниндин бэдүсэ күчи.

**Кыргызча: тилегим бул мага ким келүүсүн,
байыса менден, артса күчү.**

3025. Р.- бу беглик севүнчи йарыкы асыг / дуа тап манга едгү атын йаныг; А.- бу беглер севинчи йарыкы асыг / дуа тап манга едгү атын йаныг; К.- (2981) бу бэглик севинчи йарынкы асыг / дуа таб мэңэ эдгү атын йаныг.

**Кыргызча: бул бектердин сүйүнчү жарым ырыс,
бата тилегим жакшы атым мага кайтса.**

3026. Р.- бу бары хазине бу алтун күмүш / ер атка үлегүке өкүш; А.- бу бары хизине бу алтун күмүш / ер атка үлегүке тирдим өкүш; К.- (2982) бу бары хазина бу алтун күмүш / эр атка үлэгүкэ тэрдим өкүм.

**Кыргызча: бул бардык казына, бул алтын күмүштү,
кошунга бермекке жыйнадым көптөн.**

3027. Р.- кишике берүр мен тилеп едгү ат / дуа артса атым йорытгу байат; А.- кишике берүр мен тилеп едгү ат / дуа артсу аным йорытсу байат; К.- (2983) кишикэ бэрүр-мэ тилэб эдгү ат / дуа артсу атым йурытсу байат.

**Кыргызча: кишиге бердим мен тилеп, жакшы ат,
батаартсын, атымды жайылтсын байат (кудай).**

3023. тилекин бу ол ким маңа тапгучы
байуп калса минде кидин калгучы

3024. өзүм кечсе барса калыр бу будун
дуа бирле тапса маңа ол өдүн

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн Элигке берген жообу)**

3025. йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
йетүрди бу ишке түкел өг билиг

3026. өлүгли кишике негү бар адын
мегер эдгү аты йорыса кидин

3028. Р.- тилеким бу ол ким манга тапугчы / байуп калса мында кидин калгучы; А.- тилеким бу ол ким манга тапгучы / байуп калса минде кидин калгучы; К.- (2984) тилэким бу ол ким мэнэ тапгучы / байуб калса мэндэ кэдин калгучы.

**Кыргызча: тилегим ушул ким мага кызмат кылуучу,
байып калса менден кийин калуучу.**

3029. Р.- өзүм кечсе барса калыр бу ажун / дуа бирле тапса манга ол өдүн; А.- өзүм кечсе барса калыр бу будун / дуа бирле тапса маңа ол өдүн; К.- (2985) өзүм көчсэ барса калыр бу будун / дуа бирлэ тапса мэнэ ул өдүн.

**Кыргызча: өзүм көчсөм, кетсем калар бу элим,
бата менен эстесе деп күтөрмүн.**

3030. Р.- йанут бирди Өгдүлмиш айды елиг / йитүрди бу ишке түгел өг билиг; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды елиг / йитүрди

бу ишке түкөл өг билиг; К.- (2986) йанут бэрди Өгдүлмиш айды Элиг / йетүрдү бу ишкэ түкөл өг билиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш, айтты: элиг,
жеткирет бу ишке түгөл чоң билим.**

3031. Р.- өлүгли кишике негү бар адын / мегенр өдгү аты йорыса кидин; А.- өлүгли кишике негү бар адын / мегер едгү аты йорыса кидин; К.- (2987) өлүгли кишикэ нэкү бар адын / магар эдгү аты йурыса кэдин.

**Кыргызча: өлө турган кишиге эмне бар бөлөк,
эгер жакшы аты болсо калгандай.**

3027. бу дүнья тилесе үлегү күмүш
калы укби колса бу ол хем йулуш

3028. бу алтун күмүшүг үле ай элиг
кайу эл тилэсэ йетилгей элиг

3029. негү тер эшитгил бүгү бег тили
бу беглик ишине ол урмыш улы

3030. үлегү нең эр тутгу беглер калын
качан колса тутгай йагысы элин

3032. Р.- бу дүнья тилесе үлегү күмүш / калы укби колса бу ол кам йулуш; А.- бу дүнья тилесе үлегү күмүш / калы укби колса бу ол хем йулуш; К.- (2988) бу дүнья тилэсэ үлэгү күмүш / калы чукба кулса бу-ул хам йулуш.

**Кыргызча: бул дүйнөдө тилесе таратып күмүш,
тигил дүйнө үчүн да ушул болор кутулуш.**

3033. Р.- бу алтун күмүшүг үле ей елиг / кайу ел тилесе цетилгей елиг; А.- бу алтун күмүшүг үле ай илиг / кайу ел тилесе йетилгей елиг; К.- (2989) бу алтун күмүшүн үлэ эй элиг / кайу эл тилэсэ йетилгэй элиг.

**Кыргызча: бөлүштүр бул алтын-күмүштү эй элиг,
кайсы элди тилесең жетишер колун.**

3034. Р.- негү тир ешитгил бүгү бег тили / бу беглик ишинге ол урмыш улы; А.- негү тир ешитгил бүгү бег тили / бу беглик ишине

ол урмыш улы; К.- (2890) нэку тэр эшитгил бөгү бег тили / бу бэглик ишингэ ул урмыш улы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, акылман бек тили,
бул бектик ишине ал курат негиз.**

3035. Р.- илегү ненг ер тутгу беглер калын / качан колса тутгай йагысы елин; А.- үлегү ненг ер тутгу беглер калын качан колса тутгай йагысы елин; К.- (2891) үлэгү нэң эр тутгу бэглэр калын / качан кулса тутгай йагысы елин.

**Кыргызча: керек бекке көп эр жана мал берүү,
качан кааласа, тутат жоосун элин.**

3031. хазине керек көп эр ат чок керек
беги бай керексиз будун ток керек

3032. эр ат болса беглер эли эксүмез
эр ат болмаса бег элин кич йимез

3033. эр ат болса бегдин севинчлиг йарук
кайу эл тилесе булур бег анок

3036. Р.- хазине керек көп эр ат чок керек / беги бай керексиз будун ток керек; К.- (2992) хазына кэрэк көп эрэт чок кэрэк / бэги бай кэрэксиз будун ток кэрэк.

**Кыргызча: казына эмне керек, кошун көп керек,
бек байлыгы керексиз, калкы ток керек.**

3037. Р.- ер ат болса беглер эли эксүмез / ер ат болмаса бег елин кич йимез; А.- ер ат болса беглар эли эксүмез / ер ат болмаса бег елин кич йимез; К.- (2993) эрэт болса бэглэр эли эксүмэс / эрэт болмаса бэг элин кэч йэмэс.

**Кыргызча: кошун болсо бекке эли-журту кемибес,
кошун болбосо, бек элин узак туталбас.**

3038. Р.- ер ат болса бегдин севинчлүг йарук / кайу ел тилесе булур бег анок; А.- ер ат болса бегдин севинчлиг йарук / кайу ел тилесе булур бен анок; К.- (2994) эрэт болса бэгдин севинчлиг йарук / кайу эл тилэсэ булур бег анок.

**Кыргызча: кошун болсо бектен ыраазы ачык,
кайсы элди тилесе бек колго киргизер.**

3039. Р.- акы болса беглер ажун беглери / еки күн ажынуң бу болды төри; А.- акы болса елгы ажун беглери / икигү ажунунг бу болды төри; К.- (2995) акы болса елги ажун бэглэри / экигү ажунуң бу болды төри.

**Кыргызча: ачык көл, берешен болсо аалам бектери,
эки дүйнөнүн ал ээледі төрүн.**

3035. негү тер эшитгил билиглиц тилин
саранлык биле бег йийүмез элин

3036. эки нең карышты йакышмаз качар
саранка йагумаз акыг берк кучар

3037. сарандык качар барча эрдемлиц эр
акыка йумытур тилек арзу йер

3038. саранлык биле болды беглиц йагы
саранка капар тегме йерде чогы

3040. Р.- негү тир эшитгил билиглиц тилин / саранлык биле бег йийүмез элин; А.- негү тир эшитгил билиглиц тилин / саранлык биле бег йийүмез илин; К.- (2996) нэкү тэр эшитгил билиглиц тилин / саранлык билэ бэг ййүмэс элин.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, билимдүү тилин,
сарандык менен бек сору элин.**

3041. Р.- еки ненг карышты йакышмаз качар / саранка йагумаз акыг берк кучар; А.- еки ненг карышты йакышмаз качар / саранка йагумаз акыг берк кучар; К.- (2997) эки нэң карышты йакышмас качар / саранка йагумас акыг бэрк кучар.

**Кыргызча: эки нерсе каршылашты жакындабайт, качат,
саранга жакындашпайт, жоомартты бек ку-
чактайт.**

3042. Р.- сарандын качар барча ердемлүг ер / акыка йумытур тилек арзу йер; А.- сарандын качар барча ердемлиц ер / акыка йумытур тилек арзу йер; К.- (2998) саранлык качар барча эрдэмлүг эр / акыка йумытур тилэк арзу йэр.

**Кыргызча: сарандан качар бардык эрдөмдүү эр,
жоомартка топтолуп арзуу-тилегине жетет.**

3043. Р.- саранлык биле болды беглик йагы / саранка копар тегме йерде чогы; А.- саранлык биле болды беглик йагы / саранка копар тегме йерде чогы; К.- (2999) саранлык билэ болды бэглик йагы / саранка кылар тэкмэ йэрдэ чогы.

**Кыргызча: сарандык менен бектик болот жоо,
сараңга козголот бардык жерде жаңжал.**

3039. адын эки нең ол бу эл тутрукы
бириси сав алтун кылыг бир такы

3040. акылык биле беклегү ол элиг
акылык биле бег бедүр ай элиг

3041. кур алп эр көтүрсө йашын тег темүр
азыглыг эренлерде тешлүр тамур

3042. сев алтун биле берже беглер элиг
кылычсыз тили бирле эврер элиг

3044. Р.- адын эки ненг ол бу ел тутрукы / бириси сав алтун кылыч бир такы; А.- адын ики ненг ол бу ил тутрукы / бириси сав алтун кылыч бир такы; К.- (3000) адын эки нэң-ул бу эл тутрукы / бириси сав алтун кылыч бир такы.

**Кыргызча: бул эки нерсе элди тутуучу,
бир нака алтын, жагы бири – кылыч.**

3045. Р.- акылык биле беклегү ол елиг / акылык биле бег бедүр ай елиг; А.- акылык биле беклегү ол илиг / акылык биле бег бедүр ай илиг; К.- (3001) акылык билэ бэклэгү-ул элиг / акылык билэ бэг бедүр эй элиг.

**Кыргызча: жоомарттык менен бекемдөө керек элди,
берешендик менен бег бийиктейт эй, элиг.**

3046. Р.- көр алп ер көтүрсө йашын тег темүр / азыглык эренлерде тешлүр тамур; А.- күр алп ер көтүрсө йашын тег темүр / азыглык эренлерде тешлүр тамур; К.- (3002) күр алп эр көтүрсө йашын тэг темүр / азыглык эрэнлэрдэ тэшлүр тамур.

**Кыргызча: коркпос алп эр көтөрсө чагылгандай темирди,
азуулуу баатырлардын кесилет тамыры.**

3047. Р.- сав алтун биле бертсе беглер елиг / кылычсыз тили бирле еввер елиг; А.- сав алтун биле бертсе беглер елиг / кылычсыз тили бирле еввер илиг; К.- (3003) сав алтун билэ тартса бэглэр элиг / кылычсыз тили бирлэ эврэр элиг.

**Кыргызча: нака алтын менен бек сунса колун,
кылычсыз тили менен сурап элин.**

3043. бу эки биле этгү уш бу элиг
бу эки биле эр бедүр ай элиг

3044. сав алтун йазар ол түгүлмиш кишиг
сав алтун этер ол бузулмыш ишиг

3045. кылыч кайда эрсе күмүш анда ол
күмүш кайда эрсе кылыч тутты йол

3046. айа бег күмүш сач тирилгү кед эр
күмүш йыгса сачлур кылыгыг кур эр

3048. Р.- бу эки биле етгү уш-бу елиг / бу эки биле ер бедүр сй елиг; А.- бу ики биле өтгү уш бу елиг / бу ики биле ер бедүр ай елиг; К.- (3004) бу эки билэ этгү ошбу елиг / бу эки билэ эр бедүр ой элиг.

**Кыргызча: ушул эки (нерсе) менен түзгөн ушул элди,
бул эки (нерсе) менен эр бийик эр, эй элиг.**

3049. Р.- сав алтун йазар ол түгүлмиш кишиг / сав алтун етер ол бузулмыш ишиг; А.- сав алтун йазар ол түгүлмиш кишиг / сав алтун итер ол бузулмыш ишиг; К.- (3005) сав алтун йазар ул түгүлмиш кишиг / сав алтун этэр-ул бузулмыш ишиг.

**Кыргызча: таз алтын жазат түнүлгөн кишини,
таза алтын түзөйт бузулган ишти.**

3050. Р.- кылыч кайда ерсе күмүш анда ол / күмүш кайда ерсе кылыч тутты йол; А.- кылыч кайда ерсе күмүш анда ол / күмүш кайда ерсе кылыч тутты йол; К.- (3006) кылыч кайда урса күмүш анда-ул / күмүш кайда эрсэ кылыч тутты йол.

**Кыргызча: кылыч кайда болсо күмүш ошондо ал,
күмүш кайда болсо кылыч тутат кол.**

3051. Р.- аяа бег күмүш сач тирилсү кед ер / күмүш йыг-
са сачлур кылычлыг кур ер; А.- аяа бег күмүш сач тирилсү кед ер /
күмүш йыгса сачлур кылычлыг кур ер; К.- (3007) аяа бэг күмүш сач
тэрилсү кэд эр / күмүш йыгса сачлур кылычлыг эр.

**Кыргызча: ай бек, күмүш чач, топтолсун эрлер,
күмүш жыйсаң чачылат, жыйнайт эр жигиттер.**

3047. кылычлыг күр эр күмүшке тутуг
йумытмыш сав алтун кылычка йулуг

3048. саран бег тирер нең хазине урур
акы бег кылыч бирде артлап алур

3049. бу йаңлыг турур бу ажун өндиси
саранка сөкүши акы өгдиси

3050. сөзин кести өгдүлмиш өпти йириг
элигке дуа кылды өгди бириг

3052. Р.- кылычлыг көр ер көр күмүшке тутуг / йумытса сав
алтун кылычка йулуг; А.- кылычлыг күр ер көр күмүшке тутуг / йу-
мытмыш сав алтун кылычка йулуг; К.- (3008) кылычлыг күр эр көр
күмүшкэ тутуг / йумытмыш сав алтун кылычка йулуг.

**Кыргызча: кылычтуу баатырлар күмүш туткун,
жыйналса таза алтын кылычка курман чал.**

3053. Р.- саран бег хазине тирер ненг урур / акы бег кылыч
бирле артлап алур; А.- саран бег тирер ненг хазине урур / акы бег кы-
лыч бирле артлап алур; К.- (3009) саран бэг тэрэр нэң хазина урур /
акы бэг кылыч бирлэ артлаб алур.

**Кыргызча: саран бек мал терип, казына жыйнар,
берешен бек кылыч менен тартып алар.**

3054. Р.- бу йаңлыг турур бу ажун өндиси / саранка сөкүши
акы өгдиси; А.- бу йаңлыг турур бу ажун өнгдиси / саранка сөкүш акы
өгдүси; К.- (3010) бу йаңлыг турур бу ажун өгдүси / саранка сөкүши
акы өгдүси.

**Кыргызча: бул дүйнө мыйзамы ушул чыяктуу,
сараңга сөгүш, берешенге алкыш.**

3055. Р.- сөзін кести Өгдүлмиш өпти йириг / елигке дуа кылды өгди бириг; А.- сөзін кести Өгдүлмиш өпти йириг / элигке дуа кылды өгди бириг; К.- (3011) сөзін кэсти Өгдүлмиш өпти йэриг / элигкэ дуа кылды өгди бириг.

**Кыргызча: сөздү кести Өгдүлмүш жерди өөп,
элигке бата кылды, кудайга баш ийип.**

**Элиг жевабы Өгдүлмишке
(Элигдин Өгдүлмишкө берген жообу)**

3051. бу сөзлөр эшитти севинди элиг
дуа кылды рабка көтүрди элиг
3052. айур ай багырсак ынангу эдим
катыглык йиринде чыгынгу эдим
3053. сенинде адын йок йүлеким маңа
күвенчим сен өк сен умынчым саңа
3054. кайу эдгү калды маңа кылмадың
негү арду калды маңа бирмедин

3056. Р.- бу сөзлөр ешитти севинди елиг / дуа кылды рабка көтүрди елиг; А.- бу сөзлөр ешитти севинди илиг / дуа кылды рабка көтүрди елиг; К.- (3012) бу сөзлөр эшитти сэвинди элиг / дуа кылды рабка көтүрди элиг.

**Кыргызча: бу сөздөрдү эшитти, сүйүндү элиг,
бата тилеп кудайга көтөрдү колун.**

3057. Р.- айур ай багырсак ынангу едим / катыглык йеринде сыгынгу едим; А.- айур ай багырсак ынангу илим / катыглык йиринде сыгынгу идим; К.- (3013) айур эй багырсак ынангу идим / катыглык йэриндэ сагынгу идим.

**Кыргызча: айтты: эй боорукер ишенчим ээм,
катуу күндөрдө сагынчу ээм.**

3058. Р.- сенинде адын йок йүлеким менге / күвенчим сен өк сен умынчым сенге; А.- сенинде адын йок йүлеким манга / күвенчим сен өк сен умынчым санга; К.- (3014) сэниндэ адын йок йөлэким мэнэ / күвэнчим сэн умынчым сэнэ.

**Кыргызча: сенден ашкан жок жөлөгүм мага,
кубанчым жалгыз сенсин, үмүтүм сага.**

3059. Р.- кайу едгү калды манга кылмадың / негү арзу калды менге бирмедин; А.- кайу едгү калды манга кылмадың / негү арзу калды манга бирмедин; К.- (3015) кайу эдгү калды мэнэ кылмадың / нэку арзу калды мэнэ бэрмедин.

**Кыргызча: кандай жакшылык калды мага кылбадың,
кандай арзуу калды мага бербедиң.**

3055. нетег тапнугай мен бу ол чын сөзүм
айа меңу мунсуз бу муңлуг өзүм

3056. сениңдин колур мен басут күч биле
көни йол өзе тут мени сен йүле

3057. камуг эргүлүкте такы артуку
бу өгдүлмиш ол эмди көңлүм токы

3058. муны бердиң мди маңа сен ата
кылуру мен муның шүкри йүз миң ката

3060. Р.- нетег тапнуга мен бу ол чын сөзүм / айа мөнгү мунгсуз бу мунгуг өзүм; А.- нетег тапнугай мен бу өл чын сөзүм / айа мөнгү мунгсуз бу мунгуг өзүм; К.- (3016) нэ-тэг тапнугай мэ дуьам бу сөзүм / айа мэнү мунсуз бу муңлуг өзүм.

**Кыргызча: кантип табынам мен бул чын сөзүм,
эй түбөлүк мунсуз, бул муңдуу өзүм.**

3061. Р.- сениндин колур мен басут күч биле / көни йол өзе тут мени сен йүле; А.- сениндин колур мен басут күч биле / көни йол өзе тут мини сен йүле; К.- (3017) сениндин кулур мэ басут күч билэ / көни йол үзэ тут мэни сэн йөлэ.

**Кыргызча: сенден күч-кубат, медет тилеймин,
туура жолдо тут, мени сен жөлө.**

3062. Р.- камуг едгүлүкте такы артуку / бу өгдүлмиш ол емди көңлүм токы; А.- камуг едгүлүкте такы артуку / бу өгдүлмиш ол емди көңлүм токы; К.- (3018) камуг эдгүлүктэ такы артуку / бу Өгдүлмиш-ул эмди көңлүм токы.

**Кыргызча: бардык жакшылыктын дагы артыгы,
бул Өгдүлмиш эми көңүлүм тогу.**

3063. Р.- муны бердинг емди менге сен ата / кылур мен му-
нынг шүкри йүз минг ката; А.- муны бердинг емди манга сен ата /
кылур сэн ыата / кылур мэн муның шукры йүз миң ката.

**Кыргызча: муну кылдың эмди мага ата,
кыламын буга шүгүрчүлүк миң ката.**

3059. эт өз жан йулулгар мениң ишиме
дуа артурур бу кечер йашыма

3060. маңа күч берер эмди өтейин хакын
севинсү маңа болсу көңли йакын

3061. йана айды элиг ай өгдүлмише
укушлуг билиглиг сэни өгмише

3062. укушлуг тилесе укуш сен түкел
билиглиг тилесе билиг сен кемал

3064. Р.- ет өз жан йулулгар менинг ишиме / дуа артурур бу
кечер йашыма; А.- ет өз жан йулулгар менинг ишиме / дуа артурур
бу кечер йашыма; Р.- (3020) этө-өз жан йулулгар мэниң ишимэ / дуа
арттурур бу кэчэр йашыма.

**Кыргызча: эт өз жанын берер менин ишиме,
бата арттырат түгөл жашына.**

3065. Р.- менге күч бир емди өтейин хакын / севүнсү менге
болсу көңгли йакын; А.- манга күч бир емди өтейин хакын / севинсү
манга болсу көңгли йакын; К.- (3021) мэнэ күч бэр эмди –тэийин хакын
/ сэвинсүн мэнэ болсу көңли йакын.

**Кыргызча: мага күч бер эми өтөйүн акын,
сүйүнсүн мага болсун көңүл жакын.**

3066. йана айды елиг ай Өгдүлмише / укушлуг билиглиг
сени өгмише; А.- йана айды илиг ай Өгдүлмише / укушлуг билиглиг
сини өгмише; К.- (3022) йана айды элиг эй Өгдүлмишэ / укушлуг би-
лиглиг сэни өгмиш-э.

**Кыргызча: жана айтты элиг; эй Өгдүлмишим,
акылман, билимдүүлөр сени макташат.**

3067. Р.- укушлуг тилесе укуш сен түкөл / билиглик тилесе
билиг сен кемал; А.- укушлуг тилесе укуш сен түкөл / билиглиг тиле-
се билиг сен кемал; К.- (3023) укушлуг тилэсэ укушса түгэл / киши-
лик тилэсэ билигкэ камал,

**Кыргызча: акылдуу деле, сен акылда түгөл,
билимдүүнү десе, сен илимде улук.**

3063. ынанчлыг багырсак бүтүн сен силиг
көнилик биле сен көтүрдүң элиг

3064. тапындым ачыгда ашунды тапуг
тапуг калмады сен йетүрдүң камуг

3065. мениңдин керек эмди эдгү йанут
саңа хак өтейин тириглик анут

3066. нетег ким севинди сениңдин көңүл
байат берсү андаг севинч ай огул

3068. Р.- ынанчлыг багырсак бүтүн сен силиг / көнилик биле
сен көтүрдүңг елиг; А.- ынанчлыг багырсак бүтүн сен силиг / көнилик
биле сен көтүрдүңг елиг; К.- (3024) ынанчлыг багырсак бүтүн-сэ си-
лиг / кишилик билэ сэн көтүрдүң элиг.

**Кыргызча: ишеничтүү, боорукер, күйүмдүү өзүңсүң сылык,
туурулук менен өзүң көтөрдүң кол.**

3069. Р.- тапундунг ачыгда ашунда тапуг / тапуг калмады
сен йетүрдүңг камуг; А.- тапындыг ачыгда ашунда тапуг / тапуг кал-
мады сен йетүрдүңг камуг; К.- (3025) тапундунг ачыгда ашунда тапуг /
тапуг калмады сэн йетүрдүң камуг.

**Кыргызча: кызмат кылдың, билегинден кызматың ашты,
кызмат калбады, сен аткардың бардыгын.**

3070. Р.- мениңдин керек емди эдгү йанут / санга хак санга
өтейин тириглик анут; А.- мениңдин керек емди эдгү йанут / санга
хак өтейин тириглик анут; К.- (3026) мениңдин кэрэк эмди эдгү йанут
/ сэнэ хак өтейин тириглик анут.

**Кыргызча: менден кереги эми жакшы жооп,
сага акы өтөйүн, турмушту жаша.**

3071. Р.- нетег ким севинди сениндин көнгүл / байат берсү
андаг севинч ай огул; А.- нетег ким севинди сениндин көнгүл / байат
бирсү андаг севинч ай огул; К.- (3027) нэ-тэг ким сэвинди сэниндин
көңүл / байат бэрсү андаг сэвинч эй огул.

**Кыргызча: кандай ким сенден күйүндү көңүл,
кудай берсин андай сүйүнүч эй уул.**

3067. сөзүг кести элиг серинди туру
йер өпти тапугчысы көпты өрү

3068. туруп чыкты андын севинчлиг болуп
атын минди келди эвиңе туруп

3069. кыйыксыз киче танда кылды талуг
йарады тапуг ачты девлет капуг

3070. тирилди өги хем койулду билиг
болу бирди эврэн узады элиг

3072. Р.- сөзүг кисти элиг серинди туру / йер өпти тапугчы-
сы копты өрү; А.- сөзүг кисти елиг серинди туру / йир өпти тапуг-
чысы көпты өрү; К.- (3028) сөзүг кэсти элиг сэрилди туру / йэр өпти
тапугчысы копты өрү.

**Кыргызча: сөздү кести элиг, ойлонуп турду,
жерди өптү кызматчысы туруп өйдө.**

3073. Р.- туруп чыкты андын севинчлиг болуп / атын мүнди
келди евинге туруп; А.- туруп чыкты андын севинчлиг болды / атын
минди келди евинге туруп; К.- (3029) туруб чыкты андын севинчлиг
болуб / атын минди кэлди эвингэ йуруб.

**Кыргызча: туруп чыкты андан сүйүнүчтө болуп,
атын минип келди үйүнө жүрүп.**

3074. Р.- кыйыксыз киче тангда кылды тапуг / йарады тапуг
ачты девлет капуг; А.- кыйыксыз киче тангда кылды тапуг / йарады
тапуг ачты девлет капуг; К.- (3030) кыйыксыз кэчэ танда кылды тапуг
/ йарады тапуг ачты давлат капуг.

**Кыргызча: кыйыктанбай кече-күндүз кылды кызмат,
жарап иши ачты дөөлөт капысын.**

3075. Р.- тирилди өги хам койулды билиг / болур бирди ев-
рен узады елиг; А.- тирилди өги хем койулды билиг / болу бирди ев-
рен узады елиг; К.- (3031) тэрилди өги хам куйулды билиг / болу бэр-
ди эврэн узады элиг.

**Кыргызча: ойгонуп акылы жана тереңдеди билими,
жар болуп заман, узарды колу.**

3071. нэгү тэр эшитгил куты белгүлүг
куты бирле элде чавыкмыш күлүг

3072. кимиң бирле девлет йарашса келип
башын көккө тегрүр йокару кылып

3073. келү бирсе девлет йумытса бу нең
киши көңли тирлүр болур кызгу ен

3074. муңар меңзетү айды көнчин саңа
бу сөз йакшы тыңла ай эрсиг тона

3076. Р.- нэгү тир ешитгил куты белгүлүг / куты бирле елде
чавыкмыш күлүг; А.- негү тир ешитгил куты белгүлүг / куты бирле
илде чавыкмыш күлүг; К.- (3032) нэкү тэр эшитгил куты бэлгүлүг /
куты бирлэ элдэ жавыкмыш күлүг.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, дөөлөтү белгилүү киши,
бакты менен элде атанган күлүк киши.**

3077. Р.- кишиг бирле девлет йарашса келип / башы көккө
тегрүр йокару кылып; А.- киминг бирле девлет йарашса келир / ба-
шын көккө тегрүр йокару кылып; К.- (3033) нэкү тэр эшитгил куты
бэлгүлүг / куты бирлэ элдэ жавыкмыш күлүг.

**Кыргызча: бу дөөлөт, ал кимге жарашса келип,
башын көккө көтөрүп, жогору кылып.**

3078. Р.- келү бирсе девлет йумытса бу ненг / киши көңгли
тирлүл болур кызгу энг; А.- келү бирсе девлет йумытса бу ненг / киши
көңгли тирлүр болур кызгу энг; К.- (3034) кэлү бэрсэ давлат йумытса
бу нэн / киши көңли тирлүр болур кызгу эн.

**Кыргызча: келе берсе дөөлөт, жыйналса мал-дүнүйө,
кишинин көңүлү тирилип, болот кызыл өң.**

3079. Р.- мунгар менгзетү айды көкчын сенге / бу сөз йайшы
тынгла ей ерсиг тонга; А.- мунгар менгзетү айды көкчын санга / бу сөз
йакшы тынгла ай ерсиг тонга; К.- (3035) мунар ар мэнзэтү айды сэнэ /
бу сөз йакшы тыңла эй эрсиг тоңа.

**Кыргызча: буга окшотуп айтты, аксакал сага,
бул сөздү жакшы анда, эй, баатыр жигит.**

3075. кимиң болса девлет узады элиг
камуг тетрүзи ең сөзи билиг

3076. ажун фейлесуфы неңи болмаса
нече тылдам эрсе кишеди тилиг

3077. бу йаңлыг турур бу ажун өндүси
йайыг дүңйа девлет чавыкар күчи

3078. йавузка йүз урса йүзи сувланур
кичигке көз ачса бедүклүк болур

3080. Р.- киминг болса девлет узады елиг / камуг тетрүси онг
сөзи ег билиг; А.- киминг болса девлет узады елиг / камуг тетрүси
онг сөзи өг билиг; К.- (3036) кимиң болса давлат узады элиг / камуг
тэтрүси онг сөзи өг билиг.

**Кыргызча: кимде болсо дөөлөт, узун болот колу,
бардыгынын тескериси, оң сөзү, акыл билими.**

3081. Р.- ажун фейлесуфы ненги болмаса / нече тилдам ерсе
кишеди тилиг; А.- ажун фейлесуфы ненги болмаса / нече тылдам ерсе
кишеди тилиг; К.- (3037) ажун файласуфы нэңи болмаса / нэчэ тилдэм
эрсэ кишэлди тилиг.

**Кыргызча: аалам философунун болбосо малы,
канчалык сөзмөр болбосун кысык (болот) тили.**

3082. Р.- бу йаңлыг турур бу ажун өнгдиси / йайыг дүңйа
девлет чавыкар күси; А.???? К.- (3038) бу йаңлыг турур бу ажун
өндүси / йайыг дүңйа давлат жавыкар давлат күси.

**Кыргызча: бул дүнүйө, мийзамы ушул сыяктуу болот,
опасыз дүнүйө, дөөлөт аты ушул.**

3083. Р.- йавузка йүз урса йүзи сувланур / кичигке көз ачса
бедүклүк болур; А.- йавузка йүз урса йүзи сувланур / кичигке көз ачса
бедүклүк болур; К.- (3039) йавузка йүз урса йүзи сувланур / кичигкэ
көз ачса бэдүглүк болур.

**Кыргызча: жаманга жүз урса, жүзү сууланат (абийир алат),
кичикке көз ачса бийиктик жабат.**

3079. тегир ерсе кимке бу девлет келип
түзер ич ташыны бу барча этип

3080. калы келсе келдрүр камуг арзулар
ажунда чавыкар аты белгүрер

3081. калы барса элтүр бу келдүрмиш
йагыз йирке илдүр көтүрмиш башын

3082. айа өг көңүллүг укушлуг оруг
айы севме дүния токыгай йодуг

3084. Бул бейит Радловдо жок. А.-тегир ерсе кимке бу дев-
лет келип / түзер ич ташыны бу барча итип; К.- (3040) тэгир эрсэ ким-
кэ бу давлат кэлиб / түзэр ич ташыны бу барча этиб.

**Кыргызча: тийсе эгер кимге бул дөөлөт келип,
түзөт ич-тышын бардыгын этип.**

3085. Р.- калы келсе келдрүр камуг арзулар / ажунда чавыкар
аты белгүрер; А.- калы келсе келдрүр камуг арзулар / ажунда чавыкар
аты белгүрер; К.- (3041) калы кэлсэ кэлдүрүр камуг арзулар / ажунка
жавыкар аты бэлгүрэр.

**Кыргызча: эгер келсе, келтирет бардык арзууларды,
ааламга таратып, атын таанытат.**

3086. Р.- калы барса елтүр бу келдүрмишин / йагыз йирке
илдүрүр көтүрмиш башын; А.- калы барса илтүр бу келдүрмишин /
йагыз йирке илдүрүр көтүрмиш башын; К.- (3042) калы барса элтүр бу
кэлдүрмишин / йагыз йэркэ илдүрүр көтүрмиш башын.

**Кыргызча: эгер кетсе, келтиргенин алат,
кара жерге киргизет көтөргөн башынды.**

3087. Р.- аяа өг көнгүллүг укушлуг одуг / аны севме дүңйа токыгай йодуг; А.- аяа өг көнгүллүг укушлуг одуг / айы севме дүңйа токыгай йодуг; К.- (3043) аяа өг көңүллүг укушлуг удуг / айы севме дүңйа токыгай турур.

**Кыргызча: эй акылдуу, ак көңүл, билимдүү сергек,
такыр сүйбө дүйнөнү, тийет балээси.**

3083. нерек бу каранку түнериг орун
сүзүк менү элке ашунгыл бурын
3084. түнек ол бу дүңйа көтүргил көңүл
эдиз орду эл кол сен амрул амул
3085. негү тер эшитгил ай көңли сүзүк
камуг иш ичинде ай көңли түзүк
3086. ай химмет идиси ажун кол талу
талу колдачы эр куты топ толугу

3083. Р.- нерек бу карангку түнериг орун / сүзүк менгү елке ошунгыл бурын; А.- нерек бу карангку түнериг орун / сүзүк менгү илке ашунгыл бурун; К.- (3044) нэрэк букаранку түнерик орун / сүзүг нэнү элке ашунгыл бурын.

**Кыргызча: эмне керек бул караңгы түнөргөн орун,
жарык түбөлүк журтка даярдан мурун.**

3084. Р.- түнек ол бу дүңйа көтүргил көнгүл / едиз орду ел кол сен амрул амул; А.- түнек ол бу дүңйа көтүргил көнгүл / едиз орду ил сен амрул амул; К.- (3045) түнэк ул дүңйа көтүргил көңүл / эдиз орду эл сэн эмрүл амул.

**Кыргызча: зындан бул дүнүйө кобогун көңүл,
эгиз ордо, журт тап, сен болгун тынч.**

3085. Р.- негү тир ешитгил ей көңгли сүзүк / камуг иш ичинде эй көңгли түзүк; А.- негү тир ешитгил ай көңгли сүзүк / камуг иш ичинде ай көңгли түзүк; К.- (3046) нэкү тэр эшитгил э көңли сүзүг / камуг иш ичинде э көңли түзүг;

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, ай көңүлү түз,
бардык иш ичинде анын көңүлү түзүк.**

3086. Р.- ай химмет идиси ажун кол талу / талу колдачы ер куты топ толугу; А.- ай химмет идиси ажун кол талу / талу колдачы ар куты топ толугу; К.- (3047) э химмат идиси ажун кул талу / талу кулдачы эр куты тоб толугу.

**Кыргызча: ай сыймык ээси, тандагын чыныгы дүйнөнү,
кооздук эстесе, эр бакты топтолот.**

3087. кечер дүния кодгыл тиле укбини
коду бирмесе дүния кодгай сини

3088. жефачы бул дүния жефа кыл анар
жефа кылса өтрү йарашур саңар

3089. аяа йолда азымыш башы тезгинүк
айы севме дүнияг түпи ол үйүк

3090. үйүкке киригли үйүлди коды
өрү келмеди ол севинч булмады

3087. Р.- кечер дүния кодгыл тиле укбыны / коду бирмесе дүния кодгай сини; А.- кечер дүния кодгыл тиле укбини / коду бирлесе дүния кодгай сини; К.- (2048) кэчэр дүния кодгыл тилэ ыкбаны / коду бэр-мэсэ дүния кодгай сени.

**Кыргызча: кечер дүйнөнү кой, тиле чын дүйнөнү,
кечпесең дүйнөнү, дүйнө кечет сенден.**

3088. Р.- жефачы бул дүния жефа кыл ангар / жефа кылса өтрү йарашур сангар; А.- жефачы бу дүния жефа кыл ангар / жафа кылса өтрү йарашур сангар; К.- жафачы бу дунйа жафа кыл анар / жафа кылса өтрү йарашур сэнэр.

**Кыргызча: бул дүнүйө ополуу, опо кыл ага,
опо кылсаң кийин жарашат сага.**

3089. Р.- аяа йолда азымыш башы тезгинүк / аны севме дүнийат түпи ол үйүк; А.- аяа йолда адмыш башы тезгинүк / айы севме дүнияг түпи ол үйүк; К.- (2050) аяа йолда азымыш башы тэзгинүг / айы сэвма дүнияг түби-ул өйүг.

**Кыргызча: ай жолдон адашкан, башы айланган,
аны сүйбө, дүнүйөнүн түбү терең.**

3090. Р.- үйүккө киригли үйүнди коды / өрү келмеди ол севинг болмады; А.- үйүккө киригли үйүлди коды / өрү келмеди ол севинч булмады; К.- (2051) өйүгкэ киригли өйүлди куды / өрү кэлмэди ул сэ-нинч булмады.

**Кыргызча: баткакка кирген түбүнө батат,
өйдө чыгалбайт, сүйүнүч таппайт.**

3091. өрү тартгыл өзни йүктин кутул
өзүң куллыкын сен тапуг бирле йул

3092. йана йангыл эмди тилек бирге өз
тилиң эвре йандур туру калды сөз

3093. көңүл түзди элиг көр анда кару
будунка бирү турды эдгү төрү

3094. будун инчке тегди турук семриди
севери бедүди йагы йаврыды

3091. Р.- өрү тартгыл өзни үйүндин кутул / өзүңг кулукын сен тапуг бирле йул; А.- өрү тартгыл өзни йүктин кутул / өзүңг куллукуын сен тапуг бирле йул; К.- (3052) өрү тартгыл өзни өйүгдин кутул / өзүң куллукуын сэн тапуг бирлэ йул.

**Кыргызча: өргө тарт өзүңдү баткактан кутул,
өзүңдүн кулдугунду сен кызмат менен өтө.**

3092. Р.- йана йангыл емди тилек бирге өз / тилинг евре йандур туру калды сөз; А.- йана айангыл емди тилек бирге өз / тилинг евре йандур туру калды сөз; К.- (3053) йана йагыл эмди тилэк бэргэ уз / тилин эврэ йандур туру калды сөз.

**Кыргызча: жана эми жангын, жакшы тилектер берет,
тилиңди артка тарт, түгөл калды сөз.**

3093. Р.- көңүл түзди елиг көр анда нару / будунка бирү бирди едгү төрү; А.- көңүл түзди илиг көр анда нару / будунка бирү турды едгү төрү; К.- (3054) көңүл түзди элиг көр анда нару / будунка бэрү турды эдгү төрү.

**Кыргызча: көңүлүн түзөп элиг көр андан нару,
эл жакшы саясат жүргүздү.**

3094. Р.- будун инчке тегди турук семриди / севери бедүди
йагы йеврыды; А.- будун инчке тегди турук семриди / севери бедүди
йагы йаврыды; К.- (3055) будун инчкэ тэгди торук сэлериди / сэвэри
бэдүди йагы йаврыды.

**Кыргызча: эл ырахатка жетишти, арык-торук семирди,
сүйүүчүлөрү бийиктеди, жоосу кемиди.**

3095. кечүрди күвенчин севинчин күни
ажунка йадылды аты чав үни

3096. тирилди бир анча орыды бу йаң
бөри токлы бирле козы болды тең

**Элиг суалы Өгдүлмишке
(Элиг суроосу Өгдүлмүшкө)**

3097. элиг бир күн олдруп көр Өгдүлмишиг
окыды айытты кечер көн ишиг

3098. негү тег кечер күн ай өгдүлмиш ай
чыгайму телим болды элде йа бай

3095. Р.- кечүрди күвенчин севүнчин күни / ажунка йадылды
аты чав үни; А.- кечүрди күвенчин севинчин күни / ажунка йадылды
аты чав үни; К.- (3056) кэчүрди күвэнчин сэвүнчин күни / ажунка йа-
дылды жавы ат үни.

**Кыргызча: сүйүнүч, кубаныч менен өттү күнү,
ааламга (тарады) жайылды аты жана үнү.**

3096. Р.-тирилди бир анча йорыды бу йаңг / бери токлы бирле
козы болды тенг; А.- тирилди бир анча йорыды бу йаңг / бери токлы
бирле козы болды тенг; К.- (3057) тирилди бир анча йурыды бу так /
бери токлы бирлэ куры болды тэң.

**Кыргызча: жашады ал бир чакта ушундай жүрүп,
козу-токту менен бөрү тең болуп.**

3097. Р.- елиг бир күн олдруп көр өгдүлмишиг / окыды ай ытты кечер күн елиг; А.- илиг бир күн олдруп көр Өгдүлмишиг / окыды айытты кечер күн ишиг; К.- (3058) элиг бир күн олдруб көр Өгдүлмишиг / окыды айытты кэчэр күн ишиг.

Кыргызча: элиг бир күнү отуруп чакыртты Өгдүлмишти, сурады кечирип жаткан күнүн ишин.

3098. Р.-негү тег кечер күн ай Өгдүлмиш ай / чыгайму тилим болды елде йа бай; А.- негү тег кечер күн ай Өгдүлмиш ай / чыгайму телим болды илде йа бай; К.- (3059) нэкү-тэг кэчэр кун эй Өгдүлмиш ай / чыгай-му тэлим болды элдэ йа бай.

Кыргызча: кандай өтүп жатат күн-ай Өгдүлмиш ай, жарды көп болобу элде же бай.

3099. эл ичре негү бар йарагсыз йавуз
будун хали ачгыл маңа өртме сөз

3100. будун тиллеринде негү сөз йорыр
сөкүшмү телимрек йа өгди келир

3101. мүнүммү өкүшрек алу эрдемин
айу бер маңа сен кылайын эмим

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн Элигке берген жообу)**

3102. йанут берди Өгдүлмиш айды Элиг
тилек келди тутты тегүрди элиг

3099. Р.- ел ичре некү бар йарагсыз йавуз / будун хали ачгыл манга өртме сөз; А.- ил ичре негү бар йарагсыз йавуз / будун хали ачгыл манга өртме сөз; К.- (3060) эл ичрэ нэкү бар йарагсыз йавуз / будун халы ачгыл мэнэ өртмэсүз.

Кыргызча: эл ичинде канчалык жарамсыз жаман бар, эл акыбалын айткын мага жашырбай.

3100. Р.- будун тиллеринде некү сөз йорыр / сөкүшмү тилим-рек йа өгди келир; А.- будун тиллеринде негү сөз йорыр / сөкүшмү

телимрек йа өгди келир; К.- (3061) будун тиллэриндэ нэкү сөз йурыр / сөкүш-му тэлимрэк йа өгди кэлир.

**Кыргызча: калайык тилинде кандай кеп-сөз жүрөт,
сөгүш көбүрөөкпү же мактоо көп жүрөбү?**

3101. Р.- мүннүммү өкүшрек азу ердемиш / айу бир менге сен кылайын эмим; А.- мүннүммү өкүшрек ажу ердёмим / айу бир манга сен кылайын елим; К.- (3062) мунум-му өкүшрэк азу эрдёмим / айу бэр мэңэ сэн кылайын эмим.

**Кыргызча: кемчилигим көппү же жакшы жагым,
айтып бер мага сен, кылайын чарасын.**

3102. Р.- йанут берди өгдүлмиш айды елиг / тилек елди тутты тэгүрди елиг; А.- йанут бирди өгдүлмиш айды илиг / тилек келди тут-ты тэгүрди елиг; К.- (3063) йанут бэрди Өгдүлмиш айды элиг / тилэк кэлди тутты тэгүрди элиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмүш, айтты: эй элиг,
тилекке жетишти эл-журт бул заман.**

3103. элиг девлетинде этилди ажун
сакынч кысга болды севинчлер узун

3104. байуды будун инчке тегди йатур
улуш кенд беденди көнүл йил күтүр

3105. эреж бирле эртер будун күнлери
севинчин кечер көр бүтүн түнлери

3106. тилин сөзледи барча эдгү сеңа
дуа бирле тынмаз тыныглы тына

3103. Р.- елиг девлетинде етилди ажун / сакынч кысга болды севинчлер азун; А.- илиг девлетинде итилди ажун / сакынч кысга болды севинчлер узун; К.- (3064) элиг давлатында этилди ажун сакынч кысга болды севинчлэр узун.

**Кыргызча: элиг дөөлөтүндө гүлдөдү аалам,
кайгы-капа кыскарды, кубаныч узун.**

3104. Р.- байуды будун инчке тегди йатур / улуп кенд безеди көнгүл йилкүтүр; А.- байуды будун инчке тегди йатур / улуш кенд

бөзөндү көңгүл йилкү түр; К.- (3065) байуды будун инчкэ тэгди йатур / улуш кэнд бээндү көңүл йэлгүтүр.

**Кыргызча: байып эл, ыракат менен тынч жатат,
улус, шаарлар гүлдөп, көңүл эргитип.**

3105. Р.- ереж бирле ертер будун күнлери / севүнчин кечер көр бүтүн түнлери; А.- ереж бирле ертер будун күнлери / севинчин кечер көр бүтүн түнлери; К.- (3056) эрэж бирлэ артар будун күнлэри / сэвинчин кэчэр көр бүтүн түнлэри.

**Кыргызча: ыракат менен өтөр калк күндөрү,
сүйүнүчтө кечер, көр бардык түндөрү.**

3106. Р.- тилин сөзледи барча едгү сена / дуа бирле тынмаз тыныглы тына; А.- тилин сөзледи барча едгү сена / ду а бирле тынмаз тыныглы тына; К.- (3067) тилин сөзлэди барча эдгү сана / дуа бирлэ тынмас тыныглы тына.

**Кыргызча: бардык тили бар жакшы сүйлөйт сага,
тынчып, тыным алар бата окуп сага.**

3107. төрү сув тег ол күч көр от тег йодуг
сүзүк сув акыттың удытты одуг

3108. төрү түз йорыттың этилди ажун
ким эрсе күчек элде көрмөз көзүн

3109. ай элиг үч иштин тегир күч басынч
бири бег усал болса тегсе эринч

3110. экинчи басынчак будун башлар эр
үчүнчи сук эрсе будун багры йер

3107. Р.- төрү сув тег ол күч көр от йодуг / сүзүк сув акыттыңг удытты отуг; А.- төрү сув тег ол күч көр от тег йодуг / сүзүк сув акыттыңг удытты отуг; К.- (3066) төрү сув тэг-ул күч көр от-тэг йудуг / сүзүг сув акыттыңг одытты отуг.

**Кыргызча: мийзам (адилет) суу сыяктуу, күч (зомбулук) от
сыяктуу сапат, тунук суу агыздың, өчүрдү отту.**

3108. Р.- төрү түз йорыттыңг этилди ажун / ким ерсе күчек элде көрмөз көзүн; А.- төрү түз йорыттыңг тилди ажун / ким ерсе

күчөк илде көрмөз көзүн; К.- (3069) төрү түз йурыттың этилдди ажун / ким эрсэ күчөк элдэ көрмэс көзүн.

**Кыргызча: туура (түз) саясат жүргүздүн, түзөлдү аалам,
эч ким эми көрбөйт элде зулумдук көзүн.**

3109. Р.- ай елиг үч ишдин тегир күч басынч / бири бег усал болса тегсе еринч; А.- ай илиг үч иштин тегир күч басынч / бири бег бири усал болса тегсе иринч; К.- (3070) эй элиг үч ишдин тегир күч басынч / бири бег осал болса тэгсэ эринч.

**Кыргызча: ай элиг, үч иштен тиер (болор) зордук, зомбулук,
бири бек осол болсо, тий кесепет.**

3110. Р.- екинчи басмынччы будун башлар ер / үчүнчи сук ерсе будун багры йер; А.- икинчи басынчак будун башлар ер / үчүнчи сук ерсе будун багры йир; К.- (3071) экинчи басынчак будун башлар эр / үчүнчи сук эрсэ будун багры йэр.

**Кыргызча: экинчиси – эл башкарган начар эр (болсо),
үчүнчү – сук болуп, калк боорун жээр.**

3111. сенинде йок эмди бу үчте бири
кайудын тегир илке күчкей эри

3112. эй эдгү төрүлүг арыг бег силиг
байат берди эрдем саңа ег билиг

3113. өзүң блды тевфик камуг эдгүке
будун тодты бүтти йигү кедгүке

3114. шүкүр кыл байатка тапуг кыл севин
эреж кыл бир анча сен инчин авын

3111. Р.- сенинде йок емди бу үчте бири / кайудан тегир илке күчкей ери; А.- сенинде йок емди бу үчте бири / кайудын тегир илке күчкей өри; К.- (3072) сенинде йок эмди бу үчтэ бири / кайудын тэгэр элкэ күчкей ары.

**Кыргызча: сенде жок эми бул үчтөн бири,
кайдан тийсин элге күчтөнгөн эр.**

3112. Р.- ей едгү төрүлүг арыг бег силиг / байат берди ердем сенге өг билиг; А.- ай едгү төрүлүг арыг бег силиг / байат бирди ердем санга өг билиг; К.- (3073)

**Кыргызча: эй адилет саясат, аруу, сылык бек,
теңир берген сага эрдик, чоң акыл билим.**

3113. Р.- өзүңг болды тевфик камуг едгүке / будун тодты бүтти
йигү кедгүке; А.- өзүңг булды тевфик камуг едгүке / будун тутты
бүтти йигү кедгүке; К.- (3074) өзүң болды тавфик камуг эдгүкэ будун
бодны бүтти йэгү кэдгүкэ.

**Кыргызча: өзүң кылгыр кызмат бардык жакшылыкка,
элдин үстү бүтүн оозу ашка жетти.**

3114. Р.- шүкүр кыл байатка тапуг кыл сакын / ереж кыл бир
анча сен инчин евин; А.- шүкүр кыл байатка тапуг кыл севик / ереж
кыл бир анча сен инчин авын; К.- (3075) шукр кыл байатка тапуг кыл
сакын / эрэж кыл бир анча сэн инчин авын.

Кыргызча: ыраазылык билдирип теңирге баш ий, сүйүн.

3115. ташыртын негү тушса йаңлук йазук
муну мен йүгүрдечи кул мен анук

3116. шүкүр кылды артук севинди элиг
сеңа кылды рабка көтүрди элиг

3117. айур ай багырсак эдим сен улуг
агыр кылдың элде бу йунчыг кулуг

3118. тегүрдүң маңа сен камуг эдгүлүк
муның шүкри бойнум өзе болды йүк

3115. Р.- ташырты негү түшса йаңглук йазук / муну мен
йүгүрдечи кул мен анук; А.- ташыртын негү тушса йаңглук йадук /
муну мен йүгүрдечи кул мен анук; К.- (3076) ташыртын нэкү түшсэ
йаңлук йазук / муну бу көрдэчи кул-мэн анук.

**Кыргызча: тыштанкандай жаңылыштык жазык түшпөсүн,
буга мен жүгүрүүчү кул менмин анык.**

3116. Р.- шүкүр кылды артук севүнди элиг / сена кылды раб-
ка көтүрди елик; А.- шүкүр кылды артук севинди илиг / сена кылды
рабка көтүрди элиг; К.- (3077) шукр кылды артук сэвинди элиг / сана
кылды раббака көтүрди элиг.

**Кыргызча: шүгүр айтып, артык (аябай) сүйүндү элиг,
жалгап теңирден көтөрдү колун.**

3117. Р.- айур ай багырсак айдым мен улуг / агыр кылдыңг
елде бу йынчыг кулуг; А.- айур ай багырсак идим сен улуг / агыр
кылдыңг илче бу йунчыг кулуг; К.- (3078) айур эй багырсак идим-сэн
улуг / агыр кылдыңг элдэ бу йунчыг кулуг.

**Кыргызча: айтты: ай боорукер ээм сенсин улуу,
барктуу кылдыңг элде бул байкуш кулунду.**

3118. Р.- тегүрдинг менге сен камуг едгүлүк / мунунг шүкри
бойнум өзе болды йүк; А.- тегүрдүнг манга сен камуг едгүлүк / му-
нынг шүкри бойнум өзе болды йүк; К.- (3079) тэгүрдүң мэнэ сэн ка-
муг едгүлүк / мунуң шукры бойнум үзэ болды йүк.

**Кыргызча: көрсөттүң мага сен бардык жакшылык,
мунун жообу мойнумда болду жүк.**

3119. бу шүкруг качан кылга өзүм йете
муныңг шүкры менден саңа сен өте

**Элиг сувалы Өгдүлмишке
(Эликтин Өгдүлмүшкө берген суроосу)**

3120. йана айды элиг ай өгдүлмишим
байат фазлы эрди сени булмишим

3121. себеб сен эмди камуг эдгүке
күчүг тыдгука кем төрү биргүке

3122. байат берди эмди камуг эдгүлүк
сени берди артук адын он үлүк

3119. Р.- бу шүкруг качан кылга өзүм йете / мунунг шүкри
миндин сенге сеч өте; А.- бу үшүкруг качан кылга өзүм йете / муныңг
шүкри миндин санга сен өте; К.- (3080) бу шукруг качан кылга өзүм
йэтэ / мунуң шукры мэңдин сэнэ сэн өтө.

**Кыргызча: мунун жообун (рахматын) качан аткарам
жеткире, мунун жообу менин атымдан өзүңө
сөз өзүң өтө.**

3120. Р.- йана айды елиг ай өгдүлмишим / байат фазлы ерди сини билмишим; А.- йана айды илиг ай өгдүлмишим / байат фазлы ерди сини булмышым; К.- (3081) йана айды элиг эй Өгдүлмишим / байат фазлы эрди сәни булмышым.

**Кыргызча: кайра айтты элиг; эй Өгдүлмишим,
теңир буйругу эле сени табышым.**

3121. Р.- сабаб сен энди камуг эдгүке / күчүг тыдгука хам төрү биргүке; А.- себеб сен сен энди камуг едгүке / күчүг тыдгука хем төрү биргүке; К.- (3022) сабаб сән-сән эмди камуг эдгүкэ / күчүг тыдгука хам төрү бэргүкэ.

**Кыргызча: себеп болдуң сен эми бардык жакшылыкка,
күчтү тыйууга гана адилеттикти жүргүзүүгө.**

3122. Р.- байат бирди емди камуг едгүлүк / сени берди артук адын он үлүк; А.- байат бирди емди камуг едгүлүк / сини бирди артук адын он үлүк; К.- (3083) байат бэрди кэндү камуг эдгүлүг / сәни бэрди артук адын он үлүг.

**Кыргызча: теңир берди эми баары жакшылык,
сени берди он эсе артыкчылык.**

3123. нече бег катыгланса йалңуз өзүн
бол бирмесе кул этүмез узун

3124. бег ичтин болур көргү баштын көзи
багырсак кулы ол көзи хем сөзи

3125. көзүм сен тилим сен элим сен маңа
анын эдгү болды атым ай тоңа

3126. негү тер эмди хакан тили
ажун башламыш бүтрү басмыш ели

3123. Р.- нече бег катыгланга йанглуз өзүн / болу бирмесе кул итүмез узун; А.- нече бег катыгланса йалңуз өзүн / болу бирмесе кул итүмез узун; К.- (3084) нэче бэг катыгланса йалңуз өзүн / болу бэрмэсэ кул этүмэз өзүн.

**Кыргызча: бек канчалык тырышпасын жалгыз өзү,
көмөктөшпөсө кулу, этилбейт (иши) узун.**

3124. -Р.- бег иштин болур көргү таштын көзи / багырсак кулы ол көзи хам сөзи; А.- бег ичтин болур көргү таштын көзи / багырсак кулы ол көзи хем сөзи; К.- (3085) бэг ичтин болур көргү таштын көзи / багырсак кулы-ул көзи хам сөзи.

Кыргызча: бек ичтен күзөтпө, сырттан (тыштан) (анын) көзү, боорукер кулу (анын) көзү жана сөзү.

3125. -Р.- көзүм сон тилим сен елим сен менге / анын едгү болды атым ай тоңа; А.- көзүм сен тилим сен елим сен манга / анын едгү болды атым ай сонга; К.- (3086) көзүм-сэ тилим-сэ элим-сэ мэнэ / анын эдгү болды атым эй тоңа.

Кыргызча: көзүмсүн, тилимсиң, элимсиң менин, ошон үчүн жакты атка кондум, эй баатыр.

3126. -Р.- некү тир ешит емди хакан колы / ажун башламыш бүтрү басмыш ели; А.- негү тир емди хакан тили / ажун башламыш бүтрү басмыш или; К.- (3081) нэкү тэр эшит эмди хакан тили / ажун башламыш бүтрү басмыш эли.

Кыргызча: эмне дейт, эшит эми хакан тили, ааламды баштап, бүтүн туткан элди.

3127. багырсак кулуг булса беглер тилеп
аны тутгу алтун күмүшке калап

3128. көни чын киши булса беглер бүтүн
өзү инчке тегди тирилди кутун

3129. тапугчы талусы багырсак болур
багырсак тапугчыг тилеп ким булур

3130. багырсак йок эрсе ажунда талу
кишилик качан тургай эрди толуг

3127. Р.- багырсак кулуг болса беглер тилеп / аны тутгу алтун күмүшке калап; А.- багырсак кулуг булса беглер тилеп / аны тутгу алтун күмүшке калап; К.- (3038) багырсак кулуг булса бэглэр тилэб / аны тутгу алтун күмүшкэ калаб.

Кыргызча: боорукер кулдуу болсо, бектер тилеп, аны тутса алтын күмүшкө ороп.

3128. Р.- көни чын киши булса беглер бүтүн / өзи инчке тегди тирилди кутун; А.- көни чын киши булса беглер бүтүн / өзи инчке тегди тирилди кутун; К.- (3089) көни чын киши булса бэглэр кутун / өзи инчке тегди тирилди кутун.

**Кыргызча: көңүлү таза киши тапса,
бектер бактылуу (болот).**

3129. Р.- тапугчы талусы багырсак болур / багырсак тапугчыг тилеп ким болур; А.- тапугчы талусы багырсак болур / багырсак тапугчыг тилеп ким булур; К.- (3090) тапугчы талусы багырсак болур / багырсак тапугчыг тилэб ким булур.

**Кыргызча: кызматкердин тандалмасы боорукер болот,
боорукер кызматкерди издеп ким табат.**

3130. Р.- багырсак йок ерсе ажунда талу / кишилик качан тургай ерди толугу; А.- багырсак йок ерсе ажунда талу / кишилик качан тургай ерди толугу; К.- (3091) багырсак йок эрсэ ажунда талу / кишилик качан тургай ерди толугу.

**Кыргызча: боорукер жок болсо дүйнөдө далай,
кишичилик качан турат эле толо.**

3131. эсиркер мен эмди ай өгдүлмише
бир өк сен атандын маңа калмыша

3132. такы бир бар эрсе сини тег адын
уда биргей эрди көр өндүн кидин

3133. бир өк сен маңа көр ай кылкы көни
сини өз йитүрсе адын бир каны

3134. бу йалкузлукунка өзүм этменүр
такы бир иш эрсе саңа ай унур

3131. Р.- есиркер мен есди ай өгдүлмише / бир өксе атангдын маңа калмыша; А.- есиркер мен емди ай өгдүлмише / бир өк сен атангдын манга калмыша; К.- (3092) эсиркэр-мэ эмди эй Өгдүлмишэ / бир өк-сэ атандын мэңэ калмыша.

**Кыргызча: эми аттиң эскеремин деймин, эй Өгдүлмиш,
бир жалгыз сенсиң атандан мага калган.**

3132. Р.- такы бир бар ерсе сенинг тег адын / уда биргей ерди көр өңдүн кидин; А.- такы бир ерсе сини тег адын / уда биргей ерди көр өңдүн кидин; К.- (3093) такы бир эрсэ сэни-тэг адын / уда бэргэй эрди көр өңдүн кэдин.

**Кыргызча: дагы бирөө болсо, сендей атайын,
удаа бирге жүрөр элек алдын-кийин.**

3133. Р.- бир өк сен манга көр ай кылкы көни / сини өз йитүрсе адын бир каны; А.- бир өк сен манга көр ай кылкы көни / сини өз йитүрсе адын бир каны; К.- (3094) бир-өк-сэ мэңэ сэн э кылкы көни / сэни өз йитүрсе адын бир каны.

**Кыргызча: бир жалгыз сенсин мага эй кулк мүнөзү түз,
сени житирсем мен, өзгө бирөөлөр кана?**

3134. Р.- бу йалнузлукуңка өзүм этмэнүр / такы бир иш ерсе санга эй унур; А.- бу йалнгузлукунгка өзүм этменүр / такы бир иш ерсе санга ай унур; К.- (3095) бу йалнузлукуңка өзүм ыйманур / такы бир эш эрсэ сэнэ эй үнүр.

**Кыргызча: бул жалгыздыгыңа өзүм ийменем,
дагы бир эш болсо сага эй өсүп-өнгүр.**

3135. саңа тегмегей эрди эмгек өкүш
маңа ма дуа теггей эрди үлүш

3136. тиле барму көргил кадашлар ара
саңа удгу тег бир йайытгыл көре

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн элигке берген жообу)**

3137. йанут берди өгдүлмиш айды илиг
эсен болсу ишке йетилгей элиг

3138. эрежленсү илиг тучы инчрүнү
тилек арзу келсү өзи тынчрунү

3135. Р.- саңа тегмегей ерди емгек өкүш / маңа ма дуа теггей ерди үлүш; А.- санга тегмегей ерди емгек өкүш / манга ма дуа теггей ерди үлүш; К.- (3096) сэңэ тэгмэгэй эрди эмгэк өкүш / мэңэ ма дуаа тэггэй эрди үлүш.

**Кыргызча: сага тийбес экен мээнет өксүгү,
мага да тийсе экен бата үлүшү.**

3136. Р.- тиле барма көргил кадашлар ара / саңа удгу тег бир айытгыл көра; А.- тиле барму көргил казашлар ара / санга удгу тег бир айытгыл көре; К.- (3097) тилэ барму көргил кодашлар ара сэнэ удгуга бир айытгыл көра.

**Кыргызча: изде, барбы көргүн карындаш ара,
жолунду жолдоочу ылайы сага.**

3137. Р.- йанут бирди өгдүлмиш айды илиг / есен болсо ишке йетилгей елиг; А.- йанут бирди огдүлмиш айды илиг / есен болсу ишке йетилгей елиг; К.- (3098) йанут берди Өгдүлмиш айды эли / эсэн болсу ишке йетилгэ элиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты жэлиг,
эсен болсо жетишер ишке колу.**

3138. Р.- ережленсү илиг тучы инчрүнүр / тилек арзу келсү ози тынчрунур; А.- ережленсү илиг тучы инчрүнүр / тилек арзу келсү ози тынчруну; К.- (3099) эрэжлэнсү элиг тучы ынчруну / тилэк арзу кэлсү ози тынчруну.

**Кыргызча: тынчтанып элиг дайым рахатта болсун,
тилек арзуусу келе берсин өзү эле акырындап.**

3139. мениң эмгеримке элиг алтуны
агыр кылмасу көңли тутсу көни

3140. маңа тегсе эмгек эреж метегир
эреж бирле эмгек йанашу йорыр

3141. калы эл ишиңе тусулгу киши
тилер эрсе илиг будун эл башы

3142. негү тир эшитгил ай элги бүгү
бүгүлөп кылур элчи күнде өгү

3139. Р.- мениң емгеримке елик алтуны / агыр кылмасу көңли тутсу көни; А.- менинг емгеримке илиг алтуны / агыр кылмасу көңгли тутсу көни; К.- (3100) мэниң эмгеримкэ элиг алтуны /агыр кылмасу көңли тутсу көни.

**Кыргызча: менин эмгегиме улуу элиг,
оордук келбес, көңүлү болсун тынч.**

3140. Р.- маңа тегсе емгек ереж-ме тегир бирле емгек йанашу йорыр; А.- манга тегсе ереж ме тегир ереж бирле йанашу йорыр; К.- (3110) мэнэ тэгсэ эрэж ма тэбир / эреж бирлэ эмгек йанашу йурыр.

**Кыргызча: мага тийсе эмгек ырахат да тиер,
ырахат менен эмгек жанаша жүрөр.**

3141. Р.- калы ел ишинге тосулгу кишиг / тилер ерсе илиг бедүг эл ишиг; А.- калы ил ишинге тусулгу киши / тилер ерсе илиг будун ил башы; К.- (3102) калы эл ишингэ тосулгу киши / тилэк эрсэ элиг будун эл башы.

**Кыргызча: эгер тилесе эл ишине жарамдуу киши,
тилегин берсе элдин калайык эл башы.**

3142. Р.- негү тир ешитгил ай елчи бүгү / бүгүл ет кылур елчи күнде өгү; А.- негү тир ешитгил ай илчи бүгү / бүгүлөп кылур илчи күнде өгү; К.- (3103) нэкү тэр эшитгил эй элчи бөгү / бөгүлэб кылур элчи күндэ өгү.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, эй элдин башы, акыл менен
эл башчыларын акылдуулукка чакырат күнүн.**

3143. өкүш болса илке басутчы тиле
 эл итлүр бедүк бег йатып йир күлө

3144. телим болса илде тусулур тетиг
 бегиг инчке тегрүр кылур бу итиг

3145. йок эрмез кадашлар ара бар мениң
 бу йаңлыг киши билги артук аның

3146. камуг эрдеми бар сакынуk одуг
 кайу ишке тегсе бодур тү бодур

3143. Р.- өкүш болса илке басутчы биле / ил итлүр бедүк бег йатып йир күлө; А.- өкүш болса илке басутчы тиле / ил итлүр бедүк бег йатып йир күлө; К.- (3104) өкүш болса элкэ басутчы бил-э / эл этлүр бэдүр бэг йатыб йэр күлэ.

**Кыргызча: көп болсун элде жардамчы (деп) тиле,
эл жетилтип, бийик бек жатып жер күлө.**

3144. Р.- телим болса илде тусулур тетиг / бегиг инчке тегрүр кылур бу итиг; А.- телим болса илде тусулур тетиг / бегиг инчке тегрүр кылур бу итиг; К.- (3105) тэлим болса элда тосулур итиг / билиг инчке тегрүр кылур бу этиг.

**Кыргызча: көп болсо элде жарамдуу тетиктер,
бекке ыракаты тийип кылар далай жумуштар.**

3145. Р.- йок ермез кдашлар ара бар мениң / бу йанглыг киши билги артук анык; А.- йок ермез кадашлар ара бар менинг / бу йанглыг киши билги артук анынг; К.- (3106) йок эрмас кадашлар ара бар мэниң / бу йаңлыг киши билги артук аның.

**Кыргызча: жок эмес карындаштар арасында бар менин,
бул сыяктуу киши, билими артык анын.**

3146. Р.- камуг ердеми бар сакынок одук / кайу иш ишке тегсе бодур тү бодуг; А.- камуг ердеми бар сакынок одуг / кайу ишке тегсе бодур тү бодуг; К.- (3107) камуг эрдэми бар сакынок удуг / кайу ишкэ тэгсэ бодур тү бодуг.

**Кыргызча: бардык эрдиги бар, ойчул сергек,
кайсы ишке киришсе, бойоп түрдүү боек.**

3147. кылынчы көни аты одгурмыш ол
камуг эдгүлүкке элиг урмыш ол

3148. великин эвүрди бу дүңйада йүз
туруп тагка кирди көңүл кылды түз

3149. байат тапгы бирле өзин эмгетүр
тапуг бирле йазук игин эмлетүр

3150. менинде йүз үстең аның эрдеми
будунда талусы киши көдрүми

3147. Р.- кылынчы көни аты одгурмыш ол / камуг өдгүлүкке элиг урмыш ол; А.- кылынчы көни аты одгурмыш ол / камуг эдгүлүкке элиг урмыш ол; К.- (3108) кылынчы көни аты Одгурмыш-ул / камуг эдгүлүккэ элиг урмыш-ул.

**Кыргызча: кылган иши түз, аты Одгурмуш ал,
бардык жакшылыкка колун урат ал.**

3148. Р.- велекин эвүрди бу дүңйада йүз / туруб тагка кирди көңүл кылды түз; А.- великин эвүрди бу дүңйада йүз / туруп тагка кирди көңүл кылды түз; К.- (3109) валикан эвүрди бу дүңйада йүз / туруб тагка кирди көңүл кылды түз.

**Кыргызча: бирок бурду бу дүңйөдөн жүз,
чыгып алды такка, көңүл кылды түз.**

3149. Р.- байат тапгы бирле өзин емкетүр / тапуг бирле йазук игин емлетүр; А.- байат тапгы бирле өзин емгетүр / тапуг бирле йазук игин емлетүр; К.- (3110) байат тапгы бирлэ өзин эмгэтүр / тапуг бирлэ йазук игин эмлатүр.

**Кыргызча: байат, топук менен өзүн кыйнатты,
топук менен жазык, оорусун эмдетти.**

3150. Р.- мениң йүз артук аның ердеми / будунда талусы киши кэдрүми; А.- менингде йүз үстенг аның ердеми / будунда талусы киши көдрүми; К.- (3111) мэниңдэ йүз үстэң аның эрдэми / будундэ талусы киши көдрүми.

**Кыргызча: менден жүз эсе артык анын эрдеми,
калкта тандалган киши сереси.**

3151. мини бирле болса мениң ол кадаш
камуг ишке болгай аның былги баш

3152. элиг алтуны танга көңли бүтүп
севинчин тирилгей ажунуг тутуп

**Элиг суалы Өгдүлмишке
(Эликтин суроосу Өгдүлмүшкө)**

3153. элиг айды арзум тилеким бу ол
аны булса өтрү тайангай көңүл

3154. негү тег кылур сен бу ишке итиг
маңа йакру бир сен аны ай тетиг

3151. Р.- мининга бирле болса мениң ол кадаш / камуг ишке болгай аның билги баш; А.- мини бирле болса мениңинг ол кадаш / камуг ишке болгай аның билги баш; К.- (3112) мэни бирлэ болса мэниң ул кадаш / камуг ишкэ болгай аның билги баш.

**Кыргызча: мени менен бирге болсо ушул карындаш,
бардык ишке болот болчу анын билими баш.**

3152. Р.- елиг алтуны тынга көңли бүтүп / севинчин тирилгей ажунуг тутуп; А.- минг алтуны тынга көңли бүтүп / севинчин тирлигей ажунуг тутуп; К.- (3113) элиг алтуны тынга көңли бүтүб / севинчин тирилгэй ажунуг тутуб.

**Кыргызча: улуу даражалуу элиг көңүлү тынар бүтүп,
сүйүнүчтө жашар, ааламды тутуп.**

3153. Р.- елиг айды арзум тилегим бу ол / аны болса өтрү тайангай көңүл; А.- илиг айды арзум тилежим бу ол / аны булса өтрү тайангай көңүл; К.- (3114) элиг айды арзум тилэжим-бу-ул / аны булса өтрү тайангай көңүл.

**Кыргызча: элиг айтты: арзым-тилегим ушул,
аны тапсам, кийин тайанат көңүл.**

3154. Р.- неку тег кылур сен бюубу ишке итиг / маңа йакру бирсек ану ай тетиг; А.- негү тег кылур сен бу ишке итиг / манга йакру бир сен аны ай тетиг; К.- (3116) нэку-тэг кылур-сэ бу ишкэ этиг / мэңэ йакру бэрсэң аны эй тетиг.

**Кыргызча: эмне чара кыласың бул ишке дегин,
мага аны жакын кылып берсең, эй тетик.**

3155. негү тег окылым аны ай берү
кими ыдса болгай окытчы нару

3156. битигмү керек йа сөз ыдса тилин
йарагы негү тег сен андаг кылын

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн жообу Элигке)**

3157. йанут бирди Өгдүлмиш айды бу сөз
айытмышка илиг жеваб кылды өз

3158. кадашым барыны өтүнди өзүм
 келирмү йа келмез ачылмаз сөзүм

3155. Р.- неку тег окылым аны ай бару / кими ыдса болгай
окутчы нару; А.- негү тег окылым аны ай берү / кими ыдса болгай
окутчы нару; К.- (3116) нэку-тэг окылым аны ай бару / кими ыдса
болгай окунчы нару.

**Кыргызча: кантип чакыртамы аны ай бери,
кимди жиберсем болот чакырууга ары.**

3156. Р.- битиг мү керек йа сөз ыдса тилин / йарагы неку ол
сен андаг кылын; А.- битигмү керек йа сөз ыдса тилин / йарагы негү
тег сен андаг кылын; К.- (3117) битиг-му кэрэк йа сөз ыдса тилин /
йарагы нэку-ул сэн андаг кылын.

**Кыргызча: жазуу (бийик) керекби же оозеки сөз жиберүү,
жарактуу ылайыктуусун сен ошондой кылгын.**

3157. Р.- йанут берди Өгдүлмиш айды бу сөз / айтмышка элиг
жаваб кылды өз; А.-йанут бирди Өгдүлмиш айды бу сөз / айытмышка
илиг жеваб кылды өз; К.- (3118) йанут бэрди Өгдүлмиш айды бу сөз /
айытмышка элиг жаваб кылды өз.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтып бул сөз,
айтканына (суроосуна) элиг жооп кылды өз.**

3158. Р.- кадашым барыны өтүнди өзүм / келирмү йа келмез
ачылмаз сөзүм; А.- кадашым барыны өтүнди өзүм / келирмү йа келмез
ачылмаз сөзүм; К.- (3119) кадашым барыны өтүнди бу өз / кэлир-му
йа кэлмэс ачылмас бу сөз.

**Кыргызча: карындашым бардыгын айтты өзүм,
келеби же келбейби буга жок сөзүм.**

3159. калы келсе эдгү агырлады сөз
 апаң келмесе болга йарлыг учуз

3160. сырылгайму эрки элиг алтуны
 иленгеймү эрки маңа ол көни

3161. элиг айды мен сөз айыттым саңа
 сен өз билмишиң сөзни айдың маңа

3162. оқы келсе келгей калы келмесе
негүке иленгү сөзүм тутмаса

3159. Р.- калы келсе едгү агырлады сөз / апаң келмесе болга
йарлыг учуз; А.- калы келсе едгү агырлады сөз / апанг келмесе болга
йарлыг учуз; К.- (3120) калы кэлсэ эдгү агырлады сөз / апаң кэлмэсэ
болга йарлыг ужуз.

**Кыргызча: эгер келсе жакшы сөздү барктаганы,
эгер келбесе жарлыкты кордогону.**

3160. Р.- сарылгайму ерки елиг алтуны / иленгейму ерки маңа
ол кони; А.- сарылгайму ерки елиг алтуны / иленгеймү ерки манга ол
кони; К.- (3121) сарылга-му ерки елиг алтуны илэнгэй-му эрки мэнэ
ул күни.

**Кыргызча: иренжип калар бекен элиг таксыр,
күнөөлөп жүрсө мени бир күнү.**

3161. Р.- елиг айды мен сөз айттым саңа / сен өз билмишин
сөзни айдың маңа; А.- илиг айды мен сөз айыттым санга / сен өз бил-
мишинг сөзни айдың манга; К.- (3122) элиг айды мэн сөз айыттым
сөңэ / сэн өз билмишин сөзни айдың мэнэ.

**Кыргызча: элиг айтты мен сөз кылдым сага,
сен өзүң билген сөзүңдү айттың мага.**

3162. Р.- оқы келсе келгей калы келмесе / негүке иленгү сөзүм
бүтмесе; А.- оқы келсе келгей калы келмесе / негүке иленгү сөзүм
тутмаса; К.- (3123) оқы кэлсэ кэлгэй калы кэлмэсэ / нэкүкэ илэнгүм
сөзүм тутмаса.

**Кыргызча: чакыр, келсе келсин, эгер келбесе,
эмне үчүн айыптайм сөзүм тутпаса.**

3163. сен өгдүң аның түрлүг эрдемлерин
ол эрдем үчүн мен тилер мен эрин

3164. билиглиг укушлуг тидүкүн үчүн
аны урзуладым хавака өчүн

3165. билиглиг укушлуг киши ол киши
анында нару барча йылкы тушы

3166. билиглиг укушлуг билир билсе иш
билиглиг укушлуг кылур кылса иш

3163. Р.- сен өгдүң аның түрлүгү ердемлерин / ол ердем үчүн мен тилер мен ерин; А.- сен өгдүңг анынг түрлүгү ердемлерин / ол ердем үчүн мен тилер мен ерин; К.- (3124) сэн өгдүң аның түрлүгү эрдэм-лэрин / ул эрдэм үчүн мэн тилэр-мэн эрин.

**Кыргызча: сен мактадың анын түрдүү эрдемдүүлүгүн,
ошол эрдемдүүлүгү үчүн чакырамын аны.**

3164. Р.- билиглик окушлуг тидүкүн үчүн / аны арзуладым хавыка үчүн; А.- билиглиг укушлуг тидүкүңг үчүн / аны арзуладым хавака өчүн; К.- (3125) билиглиг укушлуг тэдүкүң үчүн / аны арзула-дым хавака өчүн.

**Кыргызча: билимдүү, акылдуу дегениң үчүн,
тиледим аны арзы-арман менен.**

3165. Р.- билиглик укушлуг киши ол киши / анында нару барча йылкы тушы; А.- билиглиг укушлуг киши ол киши / анында нару барча йылкы тушы; К.- (3126) билиглиг укушлуг киши-ул киши / анында нару барча йылкы түши.

**Кыргызча: билимдүү, акылдуу киши, ошол киши,
андан башка бардыгы жылкы теңи.**

3166. Р.- билиглик укушлуг билир билсе иш / билиглик укуш-луг кылур кылса иш; А.- билиглиг укушлуг билир билсе иш / били-глиг укушлуг кылур кылса иш; К.- (3127) билиглиг укушлуг билир билсэ иш / билиглиг укушлуг кылур евласа иш.

**Кыргызча: билимдүү, акылдуу билет, билсе ишти,
билимдүү, акылдуу кылат, кылса ишти.**

3167. муңар меңзер эмди бу сөз белгилүг
эшитгил муны сен ай эрсиг күлүг

3168. билиг бирле йазлур камуг терс түгүн
билиг бил укуш ук тирилгил өчүн

3169. билиг ишке тутгыл такы тил көни
такы өргөнү тур усанма бу күн

3170.

маңа йалңуз эрмез аныңдын асыг
саңа ма кадаштын асыг хем татыг

3167. Р.- муңар меңзер емди бу сөз белгүлүг ешитгил муны
ассен ай ерсиг күлүг; А.- мунгар менгзер емди бу сөз белгүлүг ешит-
гил муны сен ай ерсиг күлүг; К.- (3628) муңар мэнзэр эмди бу сөз
белгүлүг ешитгил муны сэн ай эрсиг күлүг.

**Кыргызча: буга окшош сөздөр белгилүү,
эшиткин муну сен, эй атагы улук.**

3168. Р.- билиг бирле йазлур камуг терс түгүн билиг бил окуш
ук тирилгил өгүн; А.- билиг бирле йазлур камуг терс түгүн билиг бил
укуш ук тирилгил өгүн; К.- (3129) билиг бирлэ йазлур камуг тэрс
түгүн билиг бил укуш ук тирилгил өгүн.

**Кыргызча: билим менен чечилер бардык катуу түйүн,
билим бил, акыл ук, акыл менен жаша.**

3169. Р.- билиг ишке тутгыл такы тил көни такы өгрөнү тур
усанма бу күн; А.- билиг ишке тутгыл такы тил көни такы өгрөнү
тур усанма бу күн; К.- (3130) билиг ишкэ тутгыл такы бил күни такы
өгрөнү тур осанма бу күн.

**Кыргызча: билим менен иш кылгын, дагы тилиңди такта,
дагы үйрөн бекерге өтпөсүн бул күн.**

3170. Р.- маңа йалңуз ермез аныңдын асыг саңа ма кадашдын
асыг хам татыг; А.- манга йалңгуз ермез аныңдын асыг санга ма ка-
даштын асыг хем татыг; К.- (3131) мэнэ йалңуз эрмэс аныңдын асыг
сэңэ мэ кадашдын асыг хам татыг.

**Кыргызча: жалгыз мага эмес аныңдын пайдасы,
сага да карындашыңдан тиер пайда олжо.**

3171. кадашлыг болур сен керек бу кадаш
кадаш болмаса тутгу эрке адаш

3172. эди йакшы аймыш көр элчи башы
камугда күчи бек кадашлыг киши

3173. кадашлыг киши күси жавы бедүк
адашлыг киши аты савы бедүк

3174. кадашың йок эрсе йоры тут адаш
адаш эдгү болса бу болды кадаш

3171. Р.- кадашлыг болур сен керек бу кадаш кадаш болмаса
тутгу ерке адаш; А.- кадашлыг болур сен керек бу кадаш кадаш бол-
маса тутгу ерке адаш; К.- (3132) кадашлыг болурса кэрэк бу кадаш
кадаш болмаса тутгу эркэ адаш.

**Кыргызча: карындаштуу болгон (жакшы) керек го бул
карындаш, карындаш болбосо күткүн
кишиден адаш.**

3172. Р.- еди йакшы аймыш көр елчи башы камугда күчи бек
кадашлыг киши; А.- иди йакшы аймыш көр илчи башы камугда күчи
бек кадашлыг киши; К.- (3133) эди йакшы аймыш көр элчи башы ка-
мугда күчи бек кадашл киши.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан көрчү, элчи башы,
баарынан күчү бек карындаштуу киши.**

3173. Р.- кадашлыг киши күси жавы бедүк адашлыг киши
аты савы бедүк; А.- кадашлыг киши күси жавы бедүк адашлыг киши
аты савы бедүк; К.- (3134) кадашлыг киши күси жавы бэдүг адашлыг
киши аты савы бэдүг.

**Кыргызча: карындаш (тууган) кишинин атак-даңкы чоң,
адаштуу (достуу) кишинин аты сөзү чоң.**

3174. Р.- кадашың йок ерсе йоры тут адаш едгү болса бу бол-
ды кадаш; А.- кадашың йок ерсе йоры тут адаш адаш едгү болса бу
болды кадаш; К.- (3135) кадашың йок эрсэ йуры тут кадаш адаш эдгү
болса бу болды кадаш.

**Кыргызча: карындаш жок болсо, жүр, күткүн карындаш,
адаш (дос) жакшы болсо, бул болор карындаш.**

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмүштүн Элигке берген жообу)**

3175. йанут берди Өгдүлмиш элиг куты
аны чын тилесе итейин оты

3176. элиг йарлыкаса барайын өзүм
окыйын аны мен ачайын сөзүм

3177. тилин сөзлейин мен түкөл түрлүгүн
билигдин укуштын сөз өдрүп өгүн

3178. элигме битисү өз элгин битиг
оқысу элиг йарлыгын ол тетиг

3175. Р.- йанут берди Өгдүлмиш элиг куты аны чын тилесе
стейин оты; А.- йанут бирди Өгдүлмиш илиг куты аны чын тилесе
штейин оты; К.- (3136) йанут бәрди Өгдүлмиш элиг куты аны чын ти-
лсө этэйин оты.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш: куттуу элиг,
аны чын тилесең кылайын чарасын.**

3176. Р.- элиг йарлыкаса барайын өзүм окыйын аны мен ачай-
ын сөзүм; А.- илиг йарлыкаса барайын өзүм окыйын аны мен ачайын
сөзүм; К.- (3137) элиг йарлыкаса барайын өзүм окыйын аны мэн ачай-
ын сөзүм.

**Кыргызча: элиг жарлык кылса (буйруса) барайын өзүм,
чакырып аны мен, ачайын сөзүм.**

3177. Р.- тилин сөзлейин мен камуг түрлүгүн билигдин укуш-
дын сөз өдрүп өгүн; А.- тилин сөзлейин мен түкөл түрлүгүн билиг-
дин укуштын сөз өдрүп өгүн; К.- (3138) тилин сөзлэйин мэн түмэн
түрлүгүн билигдин укушдын сөз өдрүб өгүн.

**Кыргызча: тилин сүйлөйүн мен түгөл түрдүүсүн,
билим, акыл менен таамай сөз тандап.**

3178. Р.- элиг ме битисү өз елгин битиг оқысу элиг йарлыгын
ол тетиг; А.- илиг ме битисү өз елгин битиг оқысу илиг йарлыгын ол
тетиг; К.- (3139) элиг ма битисү өз элгин битиг эшитсү элиг йарлыгын
ул тэтиг.

**Кыргызча: элиг да битисин өз колу менен бийик,
окусун элигдин жарлыгын ал тетик.**

3179. маңа бүтсү миндин тийү билмесү
йиме йарлыг эштип ките турмасу

3180. нече ме өзүм сөзлесе сөз тилин
элиг йарлыгы бу битиг сөз адын

3181. негү тер эшитгил ай ашлы агы
кара көңлин авлар беги йарлыгы

3182. такы йакшы аймыш билиглиг өзи
түгү ??? көңүлни йазар бег сөзи

3179. Р.- маңа бүтсө миндин тийү билмесү йиме йарлыг еш-
тип ките турмасу; А.- манга бүтсү миндин тийү билмесү йиме йарлыг
ештип ките турмасу; К.- (3140) мэнэ бүтсү мэнин тэйү билмэсү йэмэ
йарлыг эштиб кэтэ турмасу.

**Кыргызча: мага ишенсин, менден деп билбесин,
мындай жарлыкты эшитип кете бербесин.**

3180. Р.- нече ме өзүм сөзлесе сөз тилин елиг йарлыг бу битиг
сөз адын; А.- нече ме өзүм сөзлесе сөз тилин илиг йарлыгы бу битиг
сөз адын; К.- (3141) нэчэ ма өзүм сөзлэсэ сөз тилин элиг йарлыгы бу
битиг сөз адын.

**Кыргызча: нече да өзүм сүйлөсөм сөздү тилимде,
элиг жарлыгы – бул жазма сөз башкача.**

3181. Р.- негү тир ешитгил ай аслы агы кара көңли аклар беги
йарлысы; А.- негү тир ешитгил ай ашлы агы кара көңглик авлар беги
йарлыгы; К.- (3142) нэку тэр эшитгил эй аслы агы кара көңлин авлар
бэги йарлыгы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, теги таза (ак),
эл көңүлүн улайт бек жарлыгы.**

3182. Р.- такы йакшы аймыш билиглиг өзи түгүлмиш көңүлни
йазар бег сөзи; А.- такы йакшы аймыш билиглиг өзи түгүлмиш
көңүлни йазар бег өзи; К.- (3143) такы йакшы аймыш билиглиг өзи
түгүлмиш көңүлни йазар бэг сөзи.

**Кыргызча: дагы жакшы айткан билимдүү өзү,
түңүлгөн көңүлдү жазар бек сөзү.**

3183. илиг сөзлесе кулка беглер пилик
унымаз аны кул тирилсе йылын

3184. калы бег тили йумшак эрсе сүчиг
аны сизди будны улуг тут кичиг

**Элиг жевабы Өгдүлмишке
(Элигдин Өгдүлмүшкө берген жообу)**

3185. элиг айды эмди бу эрсе йараг
битийин битигим анар болсу аг

3186. саңа баргу эрсе итингил итиг
муну мен өзүмдин битийин битиг

3183. Р.- исиг сөзлесе кулка беглер тилин унытмаз аны тирилсе йылын; А.- исиг сөзлесе кулка беглер тилин унытмаз аны кул тирилсе йылын; К.- (3144) исиг сөзлэсэ кулка бэглэр тилин унытмас аны кул тирилсэ йылын.

**Кыргызча: ысык сөз айтса кулга бектин тили,
унутпас аны кул өмүр бою.**

3184. Р.- кайу бег тили йумшак ерсе сүчиг аны севди будны улуг тут кичиг; А.- калы бег тили йумшак ерсе сүчиг аны севди будны улуг тут кичиг; К.- (3145) кайу бэг тили йумшак эрсэ сүчиг аны сэвди будны улуг тут кичиг.

**Кыргызча: кайсы бек тили жумшак болсо, таттуу,
аны сүйөт будуну (эли) улуу да кичүү.**

3185. Радловдо бул бейит жок. А.- илиг айды емди ерсе йараг битийин битигим ангар болсу аг; К.- (3146) элиг айды эмди бу эрсэ йараг битийин битигим анар болсу аг.

**Кыргызча: элиг айтты: эми ушул эле жараса,
битийин битигимди ага болсун тузак.**

3186. Р.- саңа баргу ерсе итингил итиг битиг бирле айтай ишенгил итиг; А.- санга баргу ерсе итингил итиг муну мен өзүмдин битийин битиг; К.- (3147) сэңэ баргу эрсэ этингил этиг муну мэн өзүмдин битидим битиг.

**Кыргызча: сен барчу болсоң даярдаган ага,
мына мен өзүмдөн бийик бидидим жана.**

XXXIX

КҮНТОЛДЫ ИЛИГ ӨГДҮЛМИШКЕ БИТИГ БИТИП ЫДМЫШЫН АЙУР.

(Күнтолду Өгдүлмишке битик битип жибергенин айтып
турган жер)

3187. деват колды кагыд битиди битиг
 битиг бирле итти ишинче итиг
3188. байат аты бирле сөзүг башлады
 төрүтгей игидген көчүргей тиди
3189. айур мен битидим байатым аты
 бу ат ол камуг түрлүг игке оты
3190. өкүш өгди артук телим миң сена
 кылур мен байатка анар йок фена

3187. Бул бейит Радловдо жок. А.- деват колды кагыд битиди битиг битиг бирле итти ишенге итиг; К.- (3148) дават кулды кагаз битиди битиг битиг бирлэ этти ишингэ этиг.

**Кыргызча: сыя, кагаз алып битиди битиг,
битиг менен жетти ишке жетик.**

3188. Р.- байат аты бирле сөзүг башлады көрүтгей игидген кечүргей тиди; А.- байат аты бирле сөзүг башлады төрүтген игидген кечүрген тиди; К.- (3149) байат аты бирлэ сөзүг башлады төрүтгэй игидгэн кэчүргэн тэди.

**Кыргызча: байат аты менен сөзүн баштады,
жараткан, өстүргөн, кечирген деди.**

3189. Р.-айур мен битидим байатым аты бу ат ол камуг түрлүг игке оты; А.- айур мен битидим байатым аты бу ат ол камуг түрлүг игке аты; К.- (3150) айур мэн битидим байатым аты бу ат-ул камуг түрлүг игиз оты.

**Кыргызча: айтты: мен битидим байатым атын,
бул ат бардык түрдүү дарттын дабасы, оту.**

3190. Р.- өкүш өгди артук телим миң сана кылур мен байатка анар йок фена; А.- өкүш өгди артук телим миң сена кылур мен байат-

ка ангар йок фена; К.- (3151) өкүш өгди артуг тэлим миң сана кылур-
мэн байатка аңар йок фана.

**Кыргызча: көп мактоо, артыкча көп миң санаа,
окуйм мен байатка, андан жок паана.**

3191. тиледи төрүтти камуг тепрериг
тирилгү бирүр йим тутар ол тириг
3192. угак ол көни чын төрү биргүчи
кара түн йарук күн сакышлык йыл ай
3193. йашыл көк йаратты йарутты күн ай
кара түн йарук күн сакышлык йыл ай
3194. төрүтти бу эврэн тучы эврүлүр
байат хукми такди биле тезгинүр

3191. Р.- тиледи төрүтти камуг тепрериг / тирилгү бирүр йим
тутар ол тириг; А.- тиледи төрүтти камуг тепрериг тирилгү бирүр йим
тутар ол тириг; К.- (3152) тилэди төрүтти камуг тэбрэриг / тирилгү
бэрүр йэм тутар ул тириг.

**Кыргызча: жаратты өзү каалап, жалпы ханы бар,
ырыс берип, жана аларды тирүү тутар.**

3192. Р.- уган ол көни чын төри бергүчи / төрүмиш төзү халк-
ка йетрүр күчи; А.- уган ол көни чын төри биргүчи / төрүлмиш ка-
муг халкка йетрүр күчи; К.- (3153) уган-ул көни чын турур бэргүчи /
төрүмиш камуг халкка йэтрүр күчи.

**Кыргызча: ал кадыр ак-адилет мийзам түзүүчү,
жараткан бардык калкка жетер күчү.**

3193. Р.- йашыл көк йаратты йарутты күн ай / кара түн йарук
күн сакышлык бил ай; А.- йашыл көк йаратты йарутты күн ай / кара
түн йарук күн сакышлык йыл ай; К.- (3154) йашыл көк йаратты йарут-
ты күн ай / кара түн йарук күн сакышлык йыл ай.

**Кыргызча: жашыл көктү жаратты, жарытты күн, ай,
кара түн, жарык күн, саналуу жыл, ай.**

3194. Р.- төрүтти бу эврэн тучы эврүлүр / байат хукми такдир
биле тезгинүр; А.- төрүтти бу эврэн тучы эврүлүр / байат хукми так-

дир биле тезгинүр; К.- (3155) төрүттү бу эврэн тучы эврүлүр / байат хукмы ткдир билэ тэзгинүр.

Кыргызча: жаратты аалам чаркып, токтобой чарк айланат, байат өкүмү-тагдыр менен чарк айланат.

3195. төрүтмезде ашну йарытты каза
казака тапы бол бойун эг уда

3196. негү колса кылды не колса кылур
негү айса болды не айса болур

3197. элигдин селам көңүл айту битиг
битидим эсенлик өзе ай тетиг

3198. эсен барму эрки эт өз инчликин
негү тег йүдер эрки өдлек йүкин

3195. Р.- төрүтмесде ашну йорытты каза / казака тапы бол бойун эг уда; А.- төрүтмезде ашну йорытты каза / казака тапы бол бойун эг уда; К.- (3156) төрүтмэстэ ашну йурытты каза / казака тапы бол бойун эг уд-а.

Кыргызча: жаратпастан мурун жаратты казаны казага ыраазы бол, мойун сун, ээрчи.

3196. Р.- негү колса кылды бу кылса кылур / негү айса болды не айса болур; А.- негү колса кылды не колса кылур / негү айса болды не айса болур; К.- (3157) нэкү кулса кылды нэ кулса кылур / нэкү айса болды нэ айса болур.

Кыргызча: эмнени кааласа кылды, эмне кааласа кылат, эмнени айтса болду, эмнени айтса болот.

3197. Р.- елигдин селам көңүл айту битиг / битидим эсенлик өзе ай тетиг; А.- елигдин селам көңүл айту битиг / битидим эсенлик өзе ай тетиг; К.- (3158) иликдин салам көңли айту битиг / битидим эсэнлик үзэ эй тэтиг.

Кыргызча: элигден салам, ал-жай суроочу битин, битидим, эсендикти сурап, эй тетик.

3198. Р.- эсен барму ерни өз ийичликин / негү тег йүдер ерни өдлек йүкин; А.- эсен барму ерни ет өз инчликин / негү тег йүдер ерни

одлек йүкин; К.- (3159) эсэн бар-му эрни эт өз инчликин / нэкү-тэг йүдэр эрни өдлэк йүкин.

**Кыргызча: эсен-аман, дени соо, өзү тынч,
кандай көтөрүп жатты экен заман жүгүн.**

3199. эшиттим сениң эдгү кылкың йакын
бу өдте йок ол тоир саңа туш теңиң

3200. байат кылмыш эмди саңа эдгүлүк
билиг бермиш ердем укуш өг үлүк

3201. бу йаңлыг кылынчың эшитти өзүм
сени арзулады ай екерклүг йүзүм

3202. кадашыңны ыдтым бу өгдүлмишиг
сөзүмни тегүргей окуп билмишиг

3199. Р.-ешиттим сениң эдгү кылкың йакын / бу өдте киши йок саңа туш теңиң; А.- эшитти сенинг эдгү кылкың йаңгың / бу өдте йок ол тип санга туш тенгинг; К.- (3160) эшиттим сениң эдгү кылкың йаңыл / бу өдтэ йок-ул тэб сэнэ түш тэңиң.

**Кыргызча: эшиттим менин жакшы кылык-аракетиң,
бул күндө жок экен деп сенин теңтушуң.**

3200. Р.- байат кылмыш эмди саңа эдгүлүк / билиг бирмиш ердем укуш өг үлүк; А.- байат кылмыш эмди санга эдгүлүк / билиг бирмиш ердем укуш өг үлүк; К.- (байат кылмыш эмди санга эдгүлүк / билиг бирмиш ердем укуш өг үлүк.

**Кыргызча: байат берди эми сага жакшылык,
билим берип, эрдик, акыл чоң үлүш.**

3201. Р.- бу йаңлыг кылынчың эшитти өзүм / сени арзулады ай көрклүг йүзүм; А.- бу йаңлыг кылынчын эшитти өзүм / сени арзулады ай көрклүг йүзүм; К.- (3162) бу йаңлыг кылыпчың эшитти өзүм / сени арзулады э көрклүг йүзүм.

**Кыргызча: бул сыяктуу сапатыңды эшиттим өзүм,
сени арзууладым, эй жүзү көрктүүм.**

3202. Р.- кадашыңны ыдтым бу өгдүлмишиг / сөзүмни тегүргей окуп билмишиг; А.- кадашыңны ыдтым бу өгдүлмишиг /

сөзүмни тегүргей укуп билмишиг; К.- (3163) кадашыңны ыдтым бу
Өгдүлмишиг / сөзүмни тэгүргэй укуб билмишиг.

**Кыргызча: карындашыңды жибердим, бул Өгдүлмишти,
өзүмдү жеткирер, окуп билгенин.**

3103. йакынка кадаштын йитүрмиш сен өз
 улуш көни будундын эвүрмиш сен йүз

3104. туруп тагка кирмиш өзүң йалңузун
 тапуг кылгука бу тапуг кед узун

3105. негү кылды эрди кадашлар саңа
 нелүк йүз эвүрдүң ача ай маңа

3106. калы тегди эрсе саңа күч басынч
 берү кел маңа ай бу кадгу сакынч

3203. Р.- йакын ка кадашдын йитүрмиш сен өз / улуш кенд
будундын евүрмиш сен йүз; А.- йакын ка кадаштын йитүрмиш сен өз
/ улуш кенд будундын евүрмиш сен йүз; К.- (3164) йакын каб кадаш-
дын йитүрмишсэ өз / улуш кэнд будундын эвүрмишсэ йүз.

**Кыргызча: жакын тууган-карындаштан качып сен өзүң,
улус шаар элинен буруп сен жүзүң.**

3204. Р.- туруп тагка кирмиш өзүң йалңузун / тапуг кылгу-
ка бу тапуг кед узун; А.- туруп тагка кирмиш өзүңг йалңгузун / та-
пуг кылгука бу тапуг кед узун; К.- (3165) туруб тагка кирмиш өзүң
йалңузун / тапуг кылгука бу тапуг кэд узун.

**Кыргызча: туруп тоого чыгып кетипсиң өзүң жалгыздап,
табынууүчүн (сыйынуу) бул табынуу абдан узун.**

3205. Р.- негү кылды ерди кадашлар саңа / нелүк йүз эвүрдүң
ача ай маңа; А.- негү кылды ерди кадашлар саңа / нелүк йүз эвүрдүңг
ача ай маңа; К.- (3166) нэкү кылды эрди кадашлар сэнэ / нэлүг йүз
эвүрдүң ача ай мэнэ.

**Кыргызча: эмне кылды эле карындаштар сага,
энеликтен жүз бурдуң ачык айт мага.**

3206. Р.- калы тегди ерсе күч басынч / берү кел маңа ай бу
кадгу сакынч; А.- калы тегди ерсе санга күч басынч / берү кел манга

ий бу кадгу сакынч; К.- (3167) калы тэгди эрсэ сэнэ күч басынч / бару
күл мэнэ ай бу кадгу сакынч.

**Кыргызча: эгер тийген болсо сага күч, басынч,
бери кел, мага айткын кайгы, сагыныч.**

3107. саңа мен берейин төрү күч биле
бу йирде тирилгил севинчин күле

3108. кадаштын карашка асыглар болур
асыг бирле йалнук татыглар булур

3109. барынгу керек ка кадашлар биле
катылгу керек эш адашлар биле

3110. кайуда йарашыклык эрсе йакын
ол иште болур асгы көңлүн бакын

3207. Р.- саңа мен берейин төрү күч биле / бу йирде тирилгил
севинчин күле; А.- санга мен берейин төрү күч биле / бу йирде ти-
рилгил севинчин күле; К.- (3168) сэнэ мэн бэрэйн төрү күч билэ / бу
йирде тирилгил севинчин күлэ.

**Кыргызча: сага мен берейин бийлик менен күчтүү,
бул жерде сен жашаган сүйүнүч күлкүдө.**

3208. Р.- кадашдын кадалка асыглар болур / асыг бирле
йалнук татыглар булур; А.- кадаштын кадашка асыглар болур / асыг
бирле йалнук татыглар булур; К.- (3169) кадашдын кадашка асыглар
болур / асыг бирлэ йэлнук татыглар булур.

**Кыргызча: карындаштан карындашка пайда болор,
пайда менен бирге кишиге таттуу болоор.**

3209. Р.- барышгу керек каб кадашлар биле / катылгу керек
иш адашлар биле; А.- барышгу керек ка кадашлар биле / катылган
керек аш адашлар биле; К.- (3170) барышгу кэрэк каб кадашлар билэ
/ катылгу кэрэк эш адашлар билэ.

**Кыргызча: катташып туруу керек тууган-туушкандар
менен, катташып керек эш-адаштар менен.**

3210. Р.- кайуда йарашыклык эрсе йакын / ол иште болур
асгы көңли йакын; А.- кайуда йарашыклык эрсе йакын / ол иште бо-

лур асгы көңлүн бакын; К.- (3171) кайуда йарашыклык эрсэ йакын / ул ишдэ болур асгы көңлүн бакын.

**Кыргызча: кайсы жерде ынактык, жакындык болсо,
ал иштен болор пайда аны көңүл баккын.**

3211. негү тер эшитгил бу шиир айгучы
икигү йарашса асыг йир тучы

3112. йагыз йер йашыл сув йарашты биле
ара миң чечеклер йазылды күле

3113. йарашык йорыса кадаш йа адаш
олардын болур ка кадашка биле

3211. Р.- негү тир ешитгил бу шеир айгучы / икигү йарашса асыг йир тучы; А.- негү тир ешитгил бу шиир айгучы / икигү йарашса асыг йир тучы; К.- (3172) нэку тэр эшитгил бу шэър айгучы / экигү йарашса асыг бир тучы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин бул акын (ыр айтуучу),
экен жарашса пайда түбөлүк болор.**

3212. Р.- йагыз йер йашыл сув йарашты биле / ара миң чечеклер йазылды күле; А.- йагыз йер йашыл сув йарашты биле / ара миң чечеклер йазылды күле; К.- (3173) йагыз йэр йашыл сув йарашты билэ / ара миң чэчэклэр йазылды дүлө.

**Кыргызча: кара жер, жашыл суу жарашты бирге,
арада миндеген чечектер ачылды күлө.**

3213. Р.- йарашык йорыса кадаш йа адаш / алардын болур каб кадашка биле; А.- йарашык йорыса кадаш йа адаш / алардын болур ка кадашка биле; К.- (3174) йарашың йурыса кадаш йа адаш / улардын болур каб кадаш катылат.

**Кыргызча: адаш же кадаш жүрсө жарашып,
алардан карындаш адаштар келер.**

3214. Р.- калы бардың ерсе тапуг кылгалы / тапуг кендте кылгыл бу ол дин йолы; А.- калы бардыңг ерсе тапуг кылгалы / тапуг кендте кылгыл бу ол дин йолы; К.- (3175) калы бардың эрса тапуг кылгалы / тапуг кэндтэ кылгыл бу-ул дин йолы.

**Кыргызча: эгер барган болсок сыйынганы,
сыйынууну шаарда (калаада) кылгын бул дин
жолу.**

3115. улуш нендте та ат телим бар ыдук
уш ол йирде йетрү көрү барса йок

3116. билиг өгрөн ашну тапугка өкүш
билигсиз тапуг асгы болмаз үлүш

3117. киши эки түрлүг киши атанур
бири өгретигли бири өгрөнү

3118. экиде нару барча йылкы саны
тилесе муны тут тилесе аны

3215. Р.- улуш кендте телим бар ыдук / уш ол йерде йетрү
көрү барса йок; А.- ушул кендте та ат телим бар ыдук / уш ол йирде
йетрү көрү барса йок; К.- (3176) ушул кендтэ табат телим бар ыдук /
ошул йэрдэ йетрү көрү барса йок.

**Кыргызча: кыштак, шаарда, кулдук кылуу көп бар ыйык,
ушул жерде жетет көрсөң анда жок.**

3216. Р.- билиг өгрөн ашну тапугка өкүш / билигсиз тапуг
асгы болмаз үлүш; А.- билиг өгрөн ашну тапугка өкүш / билигсиз та-
пуг асгы болмаз үлүш; К.- (3177) билиг өгрөн ашну тапугка өкүш /
билигсиз тапуг асгы болмас үлүш.

**Кыргызча: кулдук кылууга биринчи билимди көп үйрөн,
билимсиз кулдук кылуу пайдасыз түшүн.**

3217. Р.- киши эки түрлүг киши атанур / бири өгретигли бири
өгрөнүр; А.- киши эки түрлүг киши атанур / бири өгретигли бири
өгрөнүр; К.- (3178) киши эки түрлүг киши атанур / бири өгретигли
бири өгрөнүр.

**Кыргызча: киши эки түрдүү киши аталат,
бири үйрөтүүчү, бири – үйрөнүүчү.**

3218. Р.- екиде нару барча йылкы саны / тилесе муны тут ти-
лесе аны; А.- екиде нару барча йылкы саны / тилесе муны тут тилесе

аны; К.- (3179) экидэ нару барча йылкы саны / тилэсэ муны тут тилэсэ аны.

**Кыргызча: экөөнөн башка баары жылкы саны,
кааласаң муну, кааласаң аны тандагын муну.**

3223. билиг бирле йакгыл байат тапгыка
билиг тамга болур таму капгыка
3224. билиг бирле та ат муйаны түмөн
билигсиз тапуг кылса булмаз муйан
3225. билигсиз тапуг кылмышында көрү
билиглиг удымыш муйаны өрү
3226. улуш кенд ичимде тапуг бар телим
уш ол йерде кылса булумаз йарым

3223. Р.- билиг бирле йаккыл байат тапгыка / билиг танга болды тамуг капгыка; А.- билиг бирле йакгыл байат тапгынга / билиг тамга болур таму капгынга; К.- (3184) билиг бирлэ өгрэн байат тапгынга / билиг тамга болур камуг капгынга.

**Кыргызча: билим менен үйрөн байат тапугуна,
билим тамга болор бардык капкага.**

3224. Р.- билиг бирле та ат муйаны түмөн / билигсиз тапуг кылса булмаз муйан; А.- билиг бирле та ат муйаны түмөн / билигсиз тапуг кылса булмаз муйан; К.- (3185) билиг бирлэ табат муйаны түмөн / билигсиз тапуг кылса булмас муйан.

**Кыргызча: билим менен сыйынуунун сообу түмөн,
билимсиз сыйынса болбос сооп.**

3225. Р.- билигсиз тапуг кылмышында көрү / билиглиг удамыш муйаны өрү; А.- билигсиз тапуг кылмышында көрү / билиглиг удамыш муйаны өрү; К.- (3186) билигсиз тапуг кылмышында көрү / билиглиг удамыш муйаны өрү.

**Кыргызча: билимсиз кулдук кылуудан көрө,
билимдүүнүн уктаган сообу өйдө.**

3226. Р.- улуш кенд ичинде тапуг бар телим / ошул йерде кылса булумаз йорым; А.- улуш кенд ичинде тапуг бар телим / уш ол йер-

де кылса булмаз йарым; К.- (3187) улуш кэнд ичиндэ тапуг бар тэлим / оншул йэрдэ кылса болумас йарым.

**Кыргызча: кала-кент ичинде сыйынуу бар көптөгөн,
ушул жерде кылса, болбос жарым.**

3227. сениң анда тапгун намаз ол бири
такы бири руза тутар сен уры

3228. мунында адын анда та ат кайу
маңа көркитү бир тилин сөзлейү

3229. атанды өзүң эмди захид аты
бу атың саңа болды та ат йуты

3230. муңар арсыкар эрсе эмди өзүң
бу та ат йава болды кесгил сөзүң

3227. Р.- сениң анда тапгун намаз ол бири / такы бири руза тутар сен уры; А.- сенинг анда тапгунга намаз ол бири / такы бири руза тутар сен уры; К.- (3188) сениң анда тапгун намаз-ул бири / такы бири руза тутар-сэ уры.

**Кыргызча: сениң анда тадугундун бири намаз,
дагы бири орозо тутмак эй деп улан.**

3228. Р.- мунында адын та ат кайу / маңа көркитү бир тилин сөзлейү; А.- мунында адын манда та ат кайу / маңа көркитү бир тилин сөзлейү; К.- (3289) мунунда адын табат / мэнэ көргитү бэр тилин сөзлэйү.

**Кыргызча: мындан башка анда сыйынуу кандай?
мага көрсөтүп бер, тилинде сүйлөп.**

3229. Р.- атанды өзүң емди захид аты / бу атың саңа болды табат йуты; А.- атанды өзүңг емди захид аты / бу атыңг саңа болды табат йуты; К.- (3190) атанды өзүң эмди захид аты / бу атың сэңэ болды табат йуты.

**Кыргызча: атандын өзүң захид атка,
бул атың сага болду сыйынуу жуту.**

3230. Р.- муңар арсыкар ерсе емди өзүң / бу та ат йава болды кесгил сөзүң; А.- мунгар арсыкар ерсе емди өзүңг / бу та ат йава болды

кесгил сөзүңг; К.- (3191) муңар арсыкар эрсэ эмди өзүң / бу табат йава болды кэсгил сөзүң.

**Кыргызча: буга алакый турган болсон эмди өзүң,
бул сыйынуу, бекер болот токто сөзүң.**

3231. тапуг кылгу халктын аны кизлегү
өкүш та ат эрсэ аны азлагу

3232. киши эдгүси кылса та ат тапуг
аны халкта кизлер йадар бу капуг

3233. негү тер эшит эмди ма ни бу сөз
бу сөз ишке тутгыл айа эдгү өз

3234. эрен эр катында өзин кизледи
тапуг кылды йүз йыл аны азлады

3231. Р.- тапуг кылгу халкдын аны кизлегү / өкүш та ат ерсе аны азлагу; А.- тапуг кылгу халктин аны кизлегү / өкүш та ат ерсе аны азлагу; К.- (3192) тапуг кылгу халкдын аны кээлэгү / өкүш табат эрсэ аны азлагу.

**Кыргызча: кулдук кыл, калктан аны жашыр,
көп болсо да сыйынганын аны аз деп (биз).**

3232. Р.- киши едгүси кылса та ат тапуг / аны халкта кизлер йапар бу капуг; А.- киши едгүси кылса та ат тапуг / аны халкта кизлер йапар бу капуг; К.- (3193) киши эдгүси кылса табат тапуг / аны халкка кээлэр йапар бу капуг.

**Кыргызча: киши жакшысы кылар сыйынып топук,
аны калктан жашырып жабар, анын капкасын.**

3233. Р.- негү тер ешит емди ма ни бу сөз ишке тутгыл айа едгү өз; А.- негү тир ешит емди ма ни бу сөз / бу сөз ишке тутгыл айа едгү өз; К.- (3194) нэкү тэр эшит эмди маъни бу сөз / бу сөз ишкэ тутгыл айа едгү өз.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин бул сөз маанисин,
бул сөздү иш жүзүндө көр, эй жакшы эр.**

3234. Р.- ерен ер катында өзин кизледи / тапуг кылды йүз йыл аны азлады; А.- ерен ер катында өзин кизледи / тапуг кылды йүз

йыл аны азлады; К.- (3195) эрэн эр каиында өзін кээлэди / тапуг кылды йүз йыл аны азлады.

**Кыргызча: эрен эр киши арасында өзүн жашыраар,
топук кылса да жүз жыл, аны аз дер.**

3235. тапуг кизлегү кыл киши көрмөсү
бу сөз сыррым эрди өзүм сөзледи
3236. берү кел улуш кендте кылгыл тапуг
камуг эдгүлүкке ачылсу капуг
3237. будунка тусулгыл муңуңа йара
кадашка багыр бир йакынлык ула
3238. телим өгсүзүг көр йа тул тулса кыг
йа көзсүз йа олдрум йиме аксагыг

3235. Р.- тапуг кизлейү кыл киши көрмөсү / бу сөз сыррым эрди өзүм кизледи; А.- тапуг кизлегү кыл киши көрмөсү / бу сөз сыррым эрди өзүм сөзледи; К.- (3196) тапуг көзлэйү кыл киши көрмөсү / бу сөз мубрат эрди өзүм сөзледи.

**Кыргызча: жолукту жашырын кыл киши көрбөсүн,
бул сөз сырым болчу өзүм сүйлөдүм.**

3236. Р.- берү кел улуш кендте кылгыл тапуг / камуг эдгүлүкке ачылсу капуг; А.- берү кел улуш кендте кылгыл тапуг / камуг эдгүлүкке ачылсу капуг; К.- (3197) бару кэл улуш кэндтэ кылгыл тапуг / камуг эдгүлүккэ ачылсу капуг.

**Кыргызча: бери кел улус кентте кылгыл топук,
бардык жакшылыкка ачылсын капка.**

3237. Р.- будунка тусулгыл муңуңа йара / кадашка багыр бер йакынлык ула; А.- будунка тусулгыл мунгынга йара / кадашка багыр бир йакынлык ула; К.- (3196) будунка тосулгыл муңуңа йара / кадашка багыр бэр йакынлык ула.

**Кыргызча: будунга тийсин пайдаң, муңуңа жара,
карындашка боор бер, жакындык ула.**

3238. Р.- йетим өгсүзүг көр йатул турсакыг / йа көзсүз йа олдурум йиме аксакыг; А.- телим өгсүзүг көр йа тултулсакыг / йа көзсүз

йа олдрум йиме аксакыг; К.- (3199) тэлим өгсүзүг көр йа тул тулсакыг / йа көзсүз йа олдрум йэмэ аксакыг.

**Кыргызча: жетим, энесиз же тул-жесирлерди көр,
же көзсүз же шал мунжу аксактарды.**

3239. жемаат биле кыл фариза намаз
чыгайлар хажи кыл адина намаз
3240. халал дүнйа казган чыгайка үле
киши элги тутгыл йанут кыл йүле
3241. бу самыш тапуг барча та ат туруп
бу та ат биле барча рахат туруп
3242. муны барча кодты өзүң йалнузун
намаз руза тутты ай кылкы түзүн

3239. Р.- жемаат биле кыл фариза намаз / чыгайлар хажи кыл адина намаз; А.- жамаат биле кыл фариза намаз / чыгайлар хажи кыл адина намаз; К.- (3200) жамабат билэ кыл фариза намаз / чыгайлар хажы кыл адина намаз.

**Кыргызча: жамаат менен кыл парзы намаз, чыгайлардын
(кембагалдар) ажысын кыл, жума намаз.**

3240. Р.- халал дүнйа казган чыгайка үле / киши елги тутгыл йанут кыл йүле; А.- халал дүнйа казган чыгайка үле / киши елги тутгыл йанут кыл йүле; К.- (3201) халал дүнйа казган чыгайка үлэ / киши элги тутгыл йанут кыл.

**Кыргызча: адал дүнүйө таап, букараны ула,
киши колун тут да жооп кылып жөлө.**

3241. Р.- бу самыш тапуг барча та ат туруп / бу та ат биле калкка рахат туруп; А.- бу самыш тапуг барча та ат туруп / бу та ат биле барча рахат туруп; К.- (3202) бу самыш тапуг барча табат билэ барча рахат туруп.

**Кыргызча: бул саналган топуктун баары сыйынуу болор,
бул сыйынуунун баарысы ырахат болор.**

3242. Р.- муны барча кодты өзүн йалнузун / намаз руза тутты ай кылкы түзүн; А.- муны барча кодты өзүнг йайлнгузун / намаз руза йалнузун / намаз роза тутты э кылкы түзүн.

Кыргызча: мунун баарын калтырып, өзүң жалгыздап, намаз, орозо туттуң ай кылычы түзүм.

3243. намаз руза барча өз асгын туруп
өз асгын тилегли багырсыз болур

3244. эди йакшы аймыш киши өдрүми
кишике багырсак киши көдрүми

3245. киши эдгүси бу өз асгын кодуп
киши асгы колса көр эмгек йүдүп

3246. багырсак керек эр не багры сүчип
төрү берсе эдгү исизке ачып

3243. Р.- намаз руза барча өз асгың туруп / өз асгын тилегли багырсыз болур; А.- намаз руза барча өз асгынг туруп / өз асгын тилегли багырсыз болур; К.- (3254) намаз роза барча өз асгын туруп / өз асгын ишлэгли багырсыз болор.

**Кыргызча: намаз, орозо баары өз пайдаң болор,
өз пайдасын эңсеген (тилеген) мээримсиз болор.**

3244. Р.- еди йакшы аймыш киши өдрүми / кишике багырсак киши көдрүми; А.- иди йакшы аймыш киши өдрүми / кишике багырсак киши көдрүми; К.- (3205) эди йакшы аймыш киши өдрүми / кишике багырсак киши көдрүми.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан экен киши(лерди)
жакшысы, кишиге боорукер кишинин өйдөсү.**

3245. Р.- киши едгүси бу өз асгын кодуп / киши асгы колса көр эмгек йүдүп; А.- киши өдгүси бу өз асгын кодуп / киши асгы колса көр эмгек йүдүп; К.- (3206) киши эдгүси бу өз асгын кодуб / киши асгы кулса көр эмгек йүдүб.

**Кыргызча: киши жакшысы бул өз пайдасын койуп,
эл пайдасы үчүн кам көрөр.**

3246. Р.- багырсак керек ер не багры сүчип / төрү берсе едгү исизке ачып; А.- багырсак керек ен не багры сүчип / төрү берсе едгү исизке ачып; К.- (3207) багырсак кэрэк эр нэ багры сүчиб / төрү бэрсэ эдгү эсизкэ ачыб.

**Кыргызча: боорукер керек эр мээр төккөн,
жол берсе жакшы эссизге ачып.**

3247. тириг йалнук оглы тусулган керек
тусулмаз киши тогса өлген керек

3248. кишике тусулур киши эдгүси
бу эдгү киши ол будун тутгусы

3249. тапугка ынанып кайу эрсе кул
булумады теңри севинчиңе йол

3250. байайым севинчи тилесе өзүң
мусулман севинчи тиле кес сөзүң

3247. Р.- тириг йалнук оглы тусулган керек / тусулмаз киши тогса өлген керек; А.- тириг йалнук оглы тусулган керек / тусулмаз киши тогса өлген керек; К.- (3208) тири йалнук оглы тусулган кэрэк / тусулмаз киши тугса өлгөн кэрэк.

**Кыргызча: тирүү жан уулу пайдасы тийиш керек,
пайдасы тийбеген киши төрөлсө, өлгөнү керек.**

3248. Р.- кишике тосулур киши эдгүчи / бу эдгү киши ол будун тутгусы; А.- кишике тусулур киши эдгүси / бу эдгү киши-ол будун тодгусы; К.- (3209) кишике тосулур киши эдгүси / бу эдгү киши-ул будун тодгусы.

**Кыргызча: жакшы кишинин пайдасы тиет кишиге,
бул жакшы киши будун туткасы.**

3249. Р.-тапугка ынанып кайу ерсе кул / болумады теңри севинчиңе йол; А.- тапугка ынанып кайу ерсе кул / булумады теңгри севинчинге йол; К.- (3210) тапугка ынанып кайу эрсэ кул / булумады теңри севинчингэ йол.

**Кыргызча: топукка ынанып жүрө берсе кул,
таба албас теңирдин сүйүнүчүнө жол.**

3250. Р.- байатым севинчи тилесе өзүң / мусулман севинчи тиле кес сөзүң; А.- байатым севинчи тилесе өзүң / мусулман севинчи тиле кес сөзүң; К.- (3211) байатым сэвинчи тилэсэ өзүң / мусулман сэвинчи тилэгин сөзүң.

**Кыргызча: байаттын сүйүнүчүн тилесең өзүң,
мусулман сүйүнүчүн тиле, кес сөзүң.**

3251. сениң тапгыңа муңлуг эрмез байат
өзүң куллуку кыл ишле эдгү ат
3252. кимиң аты кул болса кылкы тапуг
тапугсуз кул аты ме жаз ол камуг
3253. тапуг кыл тапуг тынма куллук бу ол
тапугка бака көр ме бекле бу йол
3254. эди йакшы аймыш бүгү белги киң
муны ишке тутгыл айа элги киң

3251. Р.- сениң тапгыңа муңлуг ермез байат / өзүң куллуку кыл ишле едгү ат; А.- сенинг тапгыңа мунглуг ермез байат өзүңг куллуку кыл тиле едгү ат; К.- (3212) сэниң тапгыңа муңлуг эрмэс байат / өзүң куллуку кыл тила эдгү ат.

**Кыргызча: сенин топугуңа муктаж эмес байат,
өзүң кулдук кыл, тилегин жакшы ат.**

3252. Р.- кимиң аты кул болса кылкы тапуг / тапугсыз кул аты межаз ол камуг; А.- киминг аты кул болса кылкы тапуг / тапугсуз кул аты межаз ол камуг; К.- (3213) кимиң аты кул болса кылка тапуг / тапугсуз кул аты мажаз-ул камуг.

**Кыргызча: кимдин аты пенде (кул) болсо, кылганы
сыйынуу, сыйынбаган кулдун аты каймана-
баары.**

3253. Р.- тапуг кыл тапуг тынма куллук бу ол / тапугка бака көрме беклер бу йол; А.- тапуг кыл тапуг тынма куллук бу ол / тапугка бака көр мэ беклер ой йол; К.- (3214) тапуг кыл тапуг тынма куллук бу-ул / тапугка көр ма бэклэ бу йол.

**Кыргызча: топук кыл, топук, тынба кулдук ушул,
топукка назар сал, бек туткун бул жол.**

3254. Р.- еди йакшы аймыш бүгү билги кин / муны ишке тут-
гыл айа елги киң; А.- иди йакшы аймыш бүгү билги киң / муны ишке
тутгыл айа елги киң; К.- (3215) эди йакшы йамыш бөгү билги кэң /
муны ишкэ тутгыл айа элги кэң.

**Кыргызча: абдан жакшы айтыптыр, акыл-билими кең,
муну ишке ашыр, эй колу кең.**

3255. тапуг та атым теп күвенме өкүш
тапуг кыл байатка тапуглуг күсүш

3256. тапуг кыл байатка бу ол куллукуң
тапындым тийү сен унытма укуш

3257. ай өдгүрмиш эмди оқыр мен сени
өз асгы тилер теп сакынма мени

3258. калы келсе асгы тусусы саңа
йеме келмесе сен йасы йок маңа

3255. Р.- тапуг та атым теп күвенме өкүш / тапуг кыл байатка
тапуглук күсөш; А.- тапуг та атым тип күвенме өкүш / тапуг кыл бай-
атка / тапуг кыл байатка тапуглуг көшүш.

**Кыргызча: топук, кулдук кылдым деп, кубанба көп,
топук кыл байатка, кулдук кылууну күсө.**

3256. Р.- тапуг кыл байатка бу ол куллукуң / тапундум тийү
сен унытма укуш; А.- тапуг кыл байатка бу ол куллукуң / тапындым
тийүсен унытма укуш; К.- (3217) тапуг кыл байатка бу-ул куллукуң /
тапундум тэйү сэн унытма укуш.

3257. Р.- ай одгүрмиш емди оқыр мен сени / өз асгы тилер
теб сакынма мени; А.- ай өдрүрмиш емди оқыр мен сени / өз асгы
тилер тип сакынма мини; К.- (3218) эй өдгүрмиш эмди оқыр-мэн сэни
/ өз асгын тилэр тэб сакынма мэни.

**Кыргызча: эй өдгүрмиш, эми чакырам мен сени,
өз пайдасын тилеп (эңсеп) жатат деп эсептебе
мени.**

3258. Р.- калы келсең асгы тусусы санга / йеме келмесе
сен йасы йок маңа; А.- калы келсе асгы тусусы санга / йеме келмесе
сен йасы йок манга; К.- (3219) калы кэлсэң асгы тосусы сэнэ / йэма
кэлмэсэ-сэн йосы йок мэңэ.

**Кыргызча: эгер келсең жакшылык, пайдасы сага,
ушинтип келбесең сен зыяны жок мага.**

3259. окыр мен сени халкка эдгү үчүн
бу эдгү будун асгы бузма күчүн
3260. бака көр мен аймыш бу сөзлөр тапа
чын эрсе берү келгил андын копа
3261. мени бирле тургыл маңа кыл басут
чыгайыг йүлегил неңин эдгү тут
3262. өзүңке муйан ол маңа эдгү ат
экигү ажун бирге эрклиг байат

3259. Р.- окыр мен сени халкка эдгү үчүн / бу эдгү будун
асгы бузма күчүн; А.- окыр мен сини халкка эдгү үчүн / бу эдгү будун
асгы бузма күчүн; К.- (3220) окыр-мэн сэни халкка эдгү үчүн / бу эдгү
будун асгы бузма күчүн.

**Кыргызча: чакырдым мен сени калктан жакшылыгы үчүн
бул жакшылык элдин пайдасын бузбагын
күчтөп.**

3260. Р.- бака көр мен аймыш бу сөзлөр тапа / чын эрсе берү
келгил андын копа; А.- бака көр мен аймыш бу сөзлөр тапа / чын ерсе
берү келгил андын копа; К.- (3221) бака көр мэн аймыш бу сөзлөр тапа
/ чын эрсэ бару кэлгил андын копа.

**Кыргызча: карап көр мен айткан бул сөздөрдү,
чын болсо, бери келгин андан кооп.**

3261. Р.- мениң бирле тургыл маңа кыл басут / чыгайыг
йүлегил неңин едгү тут; А.- мини бирле тургыл манга кыл басут / чы-
гайыг йүлегил ненгин едгү тут; К.- (3222) мэни бирлэ тургыл мэңэ
кыл басут / чыгайыг йөлэгил нэңин эдгү тут.

**Кыргызча: мени менен бирге туруп, мага кылгын жардам,
чыгайларды жөлөп, намысын ыйык тут.**

3262. Р.- өзүңке муйан ал мана едгү ат / екигү ажун бирге ерклиг байат; А.- өзүңке муйан ол манга едгү ат / экигү ажун бирге ерклиг байат; К.- (3223) өзүңгэ муйан ал мэнэ эдгү ат / экигүн ажун бэргэ эрклиг байат.

**Кыргызча: өзүнө сооп, ал эми мага жакшы ат,
эки дүйнөнү бирге берет эрктүү байат.**

3263. мени эдгүке йит өзүң эдгү бол
киши эдгү эрдин түзөр эдгү йол

3264. себеб болгыл эмди маңа эдгүке
байат бирге эдгү саңа ай бөке

3265. негү тер эшитгил тежик билгеси
тежик билгелери чавыкар күси

3266. беги болса эдгү будунка бүтүн
анык асгы барча будун йер кутун

3263. Р.- мени едгүке йит өзүң едгү бол / киши едгү ердин көрөр едгү йол; А.- мини едгүке йит өзүңг едгү бол / киши едгү ердин түзөр едгү йол; К.- (3224) мэни эдгүкэ йэт өзүң эдгү бол / киши эдгү эрдин түзөр эдгү йол.

**Кыргызча: мени жакшылыкка жеткир, өзүң жакшы бол,
киши жакшы ерден, үйрөнөт жакшы жол.**

3264. Р.- себеб болгыл емди маңа едгүке / байат бирге едгү саңа ай бөке; А.- себеб болгыл емди манга едгүке / байат бирге едгү санга ай бөке; К.- (3225) сабаб болгыл эмди мэнэ эдгүкэ / байат бэргэ эдгү сэнэ эй тона.

**Кыргызча: себеп бол, эмди мага жакшылыкка,
байат берет жакшылыкты сага эй бөкө.**

3265. Р.- негү тер эшитгил тежик билгеси / тежик билгелери чавыкар күчи; А.- негү тир ешитгил тежик билгеси / тежик билгелери чавыкар күси; К.- (3226) нэкү тэр эшитгил тэжик билгэси / тажик билгэлэри жавыкар күси.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, тажик акылман дааныш-
маны, тажик даанышмандарынын даңк-атагы
тараган белгилүү.**

3266. Р.- будунка беги болса едгү бүтүн / аның асгы барча будун йер кутун; А.- беги болса едгү будунка бүтүн / анынг асгы барча будун йер кутун; К.- (3227) бэги болса эдгү будунка бүтүн / аның асгы барча будун йер кутун.

Кыргызча: беги болсо жакшы, будунга (элге) бүтүн, анын пайдасы жалпы элге тийер.

3267. өзүң эдгү колма бегин эдгү кол
беги эдгү болса будун асгы ол

3268. кара эдгү болса бир өзке болур
беги эдгү болса будун күн көрүр

3269. киши теп айурлар кайу ол киши
кишике асыг кылса итсе иши

3270. төзү йалнук оглы север эдгүси
бу эдгү кайу ол өгейин аны

3267. Р.- өзүң эдгү колма бегин эдгү кол / беги эдгү болса будун асгы ол; А.- өзүңг эдгү колма бегинг эдгү кол / беги эдгү болса будун асгы ол; К.- (3228) өзүң эдгү кулма бегин эдгү кул / бэги эдгү болса будун асгы ул.

Кыргызча: өзүнө жакшылык каалагандан көрө бегине жакшылык каала беги жакшы болсо, будун пайдасы ал.

3268. Р.- кара эдгү болса бир өзке болур / беги эдгү болса будун күн көрүр; А.- кара эдгү болса бир өзке болур / беги эдгү болса будун күн көрүр; К.- (3229) кара эдгү болса бир өзкө болур / бэги эдгү болса будун күн көрүр.

Кыргызча: калк жакшы болсо, бир өзүнө болор, беги жакшы болсо, будун күн көрөр.

3269. Р.-киши теб айурлар кайу ол киши / кишике асыг кылса итсе иши; А.- киши тип айурлар кайу ол киши / кишике асыг кылса итсе иши; К.- (3230) киши тэб айурлар кайуөул киши / кишикэ асыг кылса этсэ иши.

Кыргызча: киши деп айтышат кана ошол киши, киши жакшылык кылса, этсе ишин.

3270. Р.- төзү йаңлук оглы север едгүни / бу едгү кайу ол өгейин аны; А.- төзү йалнгук оглы север едгүни / бу эдгү кайу ол өгейин аны; К.- (3231) түзү йалнук оглы сөвэр эдгүни / бу эдгү кайу-ул өгэйин аны.

**Кыргызча: бардык адам баласы сүйөр жакшыны,
бул жакшы канакей ал, мен ардактайын аны.**

3271. бу эдгү ол ол кылса халкка асыг
бу асгы биле булса будны татыг

3272. багырсак болур халкка эдгү киши
багырсак болун болдун эдгү киши

3273. муну сөзледим сөз битигин улам
түкеттим сөзүмни курыттым калем

3274. такы ма негү эрди эрсе сөзүм
кадашың тегүргей тилин ай йүзүм

3271. Р.- бу едгү ол ол кылса халкка асыг / бу асгы биле болса будны татыг; А.- бу едгү ол ол кылса халкка асыг / бу асыг биле булса будны татыг; К.- (3232) бу эдгү ул-ул кылса халкка асыг / бу асгы билэ будны булса татыг.

**Кыргызча: бул жакшылык ушул, тийсе калкына пайдасы,
бул пайдасы менен болсо, будуну ырахатта.**

3272. Р.- багырсак болур халкка едгү киши / багырсак болун болдун эдгү киши; А.- багырсак болур халкка едгү киши / багырсак болун болдунг эдгү киши; К.- (3233) багырсак болур халкка эдгү киши / багырсак болун болпуң эдгү башы.

**Кыргызча: боорукер болот калкка жакшы киши,
боорукер болгун, болосун, жакшылар башы.**

3273. Р.- муну сөзледим мен битигин улам / түкеттим сөзүмни курыттым калем; А.- муну сөзледим сөз битигин улам / түкеттим сөзүмни курыттым калем; К.- (3234) муну сөзлөдим сөз битигин улам / түгөттүм сөзүмни курыттым калам.

**Кыргызча: муну сүйлөдүм, сөз битигин (катты) улам,
түгөттүм сөзүмдү, куруттум калем.**

3274. Р.- такы ма негү ерди ерсе сөзүм / кадашың тегүргей
тилин ай йүзүм; А.- такы ма негү ерди ерсе сөзүм / кадашыңг тегүргей
тилин ай йүзүм; К.- (3235) такы ма нэкү эрди эрсэ сөзүм / кадашың
тэгүргей тилин ай йүзүм.

**Кыргызча: дагы кандай сөзүм боло турган болсо,
карындашың жеткирер тилинен ай жүздүүм.**

3275. битиг түрди бады өзе тамгалап
сунуп берди өгдүлмиш алды улап

3276. элиг айды баргыл такы ма негү
йараглыг сөз эрсе тегүр ай бүгү

3277. катыглан аны келдүр эмди маңа
куруг келме ансыз маңа ай тоңа

3278. билиглиг негү тер эшитгил өзүн
йалавач тетиг бу ыд тутуз ма сөзүм

3275. Р. Битиг түрди бады өзе тамгалап / сунуп берди
өгдүлмиш алды улап; А.- битиг түрди бады өзе тамгалап / сунуп бир-
ди өгдүлмиш алды улап; К.- (3236) битиг түрди бады түзэ тамгалаб /
сунуб бәрди Өгдүлмиш алды улаб.

**Кыргызча: бийиктикти түрүп, байлап, кийин тамга басты,
сунуп берди Өгдүүлмиш алды (кол) узатып.**

3276. Р.- елиг айды баргыл такы ма негү / йараглыг сөз ерсе
тегүр ай бүгү; А.- елиг айды баргыл такы ма нэкү / йараглыг сөз ерсе
тегүр ай бүгү; К.- (3237) элиг айды баргыл такы ма нэкү / йараглыг сөз
эрсэ тэгүр эй бөгү.

**Кыргызча: элиг айтты: баргын дагы кандай,
жарактуу сөз болсо, жеткир, ай акылман.**

3277. Р.- катыглан аны келдүр емди маңа / куруг акелме ан-
сыз маңа ай тоңа; А.- катыглан аны келдүр емди манга / курур келме
ансыз манга ай тонга; К.- (3238) катыглан аны кэлдүр эмди мэнэ / ку-
рук кэлмэ ансыз мэнэ эй тоңа.

**Кыргызча: бек бол аны келтир эми мага,
куру келбе ансыз мага, ай баатыр.**

3278. Р.- битиглик негү тер ешитгил өзүң / йалавач тетиг ыд тутурма сөзүң; А.- билиглик негү тир ешитгил өзүэ / йалавач тетиг ыд тутуз ма сөзүң; К.- (3239) билиглик нэку тэр эшитгил өзүң / йалавач тэтиг ыд тутузма сөзүң.

**Кыргызча: билимдүү эмне дейт, эшиткин өзүң,
элчинин тетигин жибер, туткурба сөзүң.**

3279. негү тутзайын мен саңа эмди сөз
камуг сөз сениңде айа көңли түз

3280. негү сөзлегү эрсе сөзле тилиң
йарагы не эрсе сен андаг кылын

3281. илел теп туруп чыкты өгдүлмише
ол эднү кылынч бирле игдилмише

3282. атын минди эвке йүз урды туруп
келип түшти кирди йака кур йөрүп

3279. Р.- негү тутсайын мен саңа емди сөз / камуг сөз сениңде айа көңли түз; А.- негү тутзайын мен санга емди сөз / камуг сөз сениңд айа көңгли түз; К.- (3240) нэку тутсайын мэн сэнэ эмди сөз / камуг сөз сэниңдэ айа көңли түз.

**Кыргызча: кантип уктурсам мен сага эми сөз,
баары сөз өзүңөн айа көңүлү түз.**

3280. Р.- негү сөзлегү ерсе сөзле тилин / йарагу не ерсе йараглап кылын; А.- негү сөзлегү ерсе сөзле тилин / йарагы не ерсе сен андаг кылын; К.- (3241) нэку сөзлэгү эрсэ сөзлэ тилин / йарагы нэ эрсэ сэн андаг кылын.

**Кыргызча: эмне сүйлөсөң да сүйлө тилиңде,
жарактуусу кайсы болсо, сен ошондой кылгын.**

3281. Р.- илел теп туруп чыкты өгдүлмише / ол едгү кылынч бирле өгдүлмише; А.- илел тап туруп чыкты өгдүлмише / ол едгү кылынч бирле игдилмише; К.- (3242) илиг тэб туруб чыкты Өгдүлмиш-э / ул эдгү кылынч бирлэ Игдилмиш-э.

**Кыргызча: макул, мейли деп, туруп чыкты Өгдүлмиша,
ал жакшы тарбия менен өскөн.**

3282. Р.- атын мүнди евке үйүз урды туруп / келип түшти кирди йаа кур йөрүп; А.- атын минди евке йүз урды туруп / келип түшти кирди йаа кур йөрүп; К.- (3243) атын мүнди эвкэ йүз урды туруб / кэлиб түшти кирди йаа кур йөрүб.

Кыргызча: атын минди, туруп үйүнө карай жөнөдү, келип түштү, кирди, тон курларын чечти.

3283. йашык йанды йерке йакурды башын
йарук дүңйа менди кызарды ышын

3284. коды ыдты кесме йарук йүз туды
севүг зүлфи толды йокару коды

3285. туруп йунды кылды бу йатгу намаз
төшөк кылды йатты удып барды аз

3286. белиңлеп орунды көтүрдү башын
кара зенги кылмыш йүзини ышын

3283. Р.- йашык йанды йерке йакурды башын / йарук дүңйа мензи кызарды ашын; А.- йашык йанды йерке йакурды башын / йарук дүңйа менгзи кызарды ышын; К.- (3244) йашык йанды йэркэ йакурды башын / йарук дүңйа мэңзи карарды эшин.

Кыргызча: аптап жанды, жерге жикирди жашынып, жарык дүнүйө жүзү кызарып ышталды.

3284. Р.- коды ыдты кесме йарук йүз туды / севүг зүлфи толды йокару коды; А.- коды ыдты кесме йарук йүз туды / севүг зүлфи толды йокару коды; К.- (3245) куды этти кэсмэ йарук йүз туды / севүг зүлфы толды йукару куды.

Кыргызча: самат көңүлүн жайып, жапты нур жүзүн, сүйкүмдүү көкүлдөрү каптады жогору төмөндү.

3285. Р.- туруп йунды кылды бу йатгу намаз / төшөк колды йатты удып барды өз; А.- туруп йунды кылды бу йатгу намаз / төшөк колды йатты удып барды өз; К.- (3246) туруб йунды кылды бу йатгу намаз / төшөк кулды йатты удыб барды өз.

Кыргызча: туруп даарат алып, окуду куптан (жатар) намаз, төшөк салды, жатты, уктады бир аз.

3286. Р.- беликлеп орунды көтүрди башын / кара зенги кылмыш йүзини ышын; А.- белинглеп орунды көтүрди башын / кара зенги кылмыш йүзини ышын; К.- (3247) бэликлэб удунды көтүрди башын / кара зани кылмыш йүзини эшин.

**Кыргызча: чочуп ойгонду, көтөрдү башын,
кара зенги болуп, жүзү туман.**

3287. туруп йунды кылды йана таң намаз
ду а кылды тесбик йиме кудты аз

3288. тума торку калкан көтүрди ушун
йарук йүз күлөр тег йаруды ажун

**Өгдүлмиш Өгдүрмиш тапа бармышын айур
(Өгдүлмиштин Өгдүрмишке барганын айткан жери)**

3289. эдерледи теркин атыны тутуп
кадашы тапа барды эвдин туруп

3290. йакын тегди эрсе кадашка барып
атындын коды түшти тегди йорып

3287. Р.- туруп йунды кылды йана таң намаз / ду а кылды тасби йиме кудты аз; А.- туруп йунды кылды йана танг намаз / ду а кылды тесбик йиме кудты аз; К.- (3248) туруб йунды кылды йана таң намаз / дуа кылды тасбэк йэмэ кодты аз.

**Кыргызча: туруп даарат алды жана окуду багымдат намаз,
бата кылды, теспе тартып, күттү бир аз.**

3288. Р.- тума торка калкан көтүрди ушун / йарук йүз күлөр тег йаруду ажун; А.- тума торку калкан көтүрди ушун / йарук йүз күлөр тег йаруду ажун; К.- (3249) тома турку калкан көтүрди ушун / йарук йүз күлөр-тэг йаруду ажун.

**Кыргызча: тегерек торко калкан көтөрдү башын,
жарык жүзү күлгөндөй жаркыды аалам.**

3289. Р.- едерледи теркин атыны тутуп / кадашы тапа барды эвдин туруп; А.- едерледи теркин атыны тутуп / кадашы тапа барды

свдин туруп; К.- (3250) эдэрлэди тэркин атыны тутуб / кадашы тапа барды эвдин туруб.

**Кыргызча: ээрледи тезден атыны тутуп,
карындашын карай жөнөдү үйдөн чыгып.**

3290. Р.- йакын тегди ерсе кадашка барып / атында коды түшти тегди йорып; А.-йакын тегди ерсе кадашка барып / атынын коды түшти тегди йорып; К.- (3251) йакын тэгди эрсэ кадашка барып / атынын куды түшти тэгди йурыб.

**Кыргызча: жакын кетти, карындашка барып,
аттан түштү жөө басып.**

3291. тегип акру элгин токыды капуг
туруп чыкты Өдгурмыш ыдты тапуг

3292. капуг ачты чыкты кадашын көрүп
кугушты эсендешти йүз көз өпүп

3293. элиг алды эвке кигүрди бата
орун берди олдурды элгин тута

3294. эди өк севинди кадашын көрүп
байатка шүкүр кылды артук өгүп

3291. Р.- тегип акру елгин токыды капуг / туруп чыкты Одгурмыш ыдты тапуг; А.- тегип акру елгин токыды капуг / туруп чыкты Өдгурмыш ыдты тапуг; К.- (3252) тэгиб акру элгин токыды капуг / туруб чыкты Одгурмыш этти тапуг.

**Кыргызча: тийгизип акырын колун, какты капканы,
туруп чыкты Өдгурмыш этип топук.**

3292. Р.- капуг ачты чыкты кадашын көрүп / кучушты есенлешти йүз көз өпүп; А.- капуг ачты чыкты кадашын көрүп / кучушты есенлешти йүз көз өпүп; К.- (3253) капуг ачты чыкты кадашын көрүп / кучушту эсенлешти йүз көз өпүп.

**Кыргызча: капканы ачып чыкты, карындашын көрүп,
кучакташты, амандашты, жүз, көздөрүнөн
сүйүнүп.**

3293. Р.- елиг алды евге кигүрди бата / орун берди олдурды елгин тута; А.- елиг алды евке кигүрди бата / орун берди олдурды елгин тута; К.- (3254) элиг алды эвкэ кэкүрди бат-а / орун бэрди олдурды элгин тута.

**Кыргызча: колдон алып үйгө киргизди бата,
орун берди, олтурду, колуна тута.**

3294. Р.- еди өк севүнди кадашын көрүп / байатка шүкр кылды артук өгүп; А.- еди өк севинди кадашын көрүп / байатка шүкр кылды артук өгүп; К.- (3255) эди-өк сэвинди кадашын көрүб / байатка шүкр кылды артук өгүб.

**Кыргызча: аябай сүйүндү, карындашын көрүп,
байатка шүгүр кылды ыраазылыгын айтып.**

3295. не көрклүг севинч ол киши аdryлып
саламет кавушса тилейү келип

3296. не эдгү болур ол кадаштын йырап
барып тегсе тушса йагуклук улап

3297. не көрклүг болур көр багырсак кадаш
кадашка йагуклук уласа адаш

3298. не көрклүг болур көр багырсаклыкын
кадашка кадаш көңли болса йакын

3295. Р.- не көрклүг севинч ол киши аdryнып / саламет ко-
вушса тилейү келип; А.- не көрклүг севинч ол киши аdryлып / се-
ламет кавушса тилейү келип; К.- (3250) нэ көрклүг сэвинч-ул киши
аdryлыб / саламат ковушса тилэйү кэлиб.

**Кыргызча: кандай көрктүү сүйүнүч ал, киши айрылып,
саламат көрүшсө, издеп келип.**

3296. Р.- не едгү болур ол кадашдын йырап / барып тегсе
тушса йагуклук улап; А.- не едгү болур ол кадаштын йырап / барып
тегсе тушса йагуклук улап; К.- (3257) нэ эдгү болур-ул кадашдын йы-
раб / барып тэгсэ тушса йагуклук улаб.

**Кыргызча: кандай жакшы болотал, карындаштан айрылып,
барып тапса, туш келип, жакындык улап.**

3297. Р.- не көрклүг болур көр багырсак кадаш / кадашка йа-
гуклук уласа адаш; А.- не көрклүг болур көр багырсак кадаш / кадаш-
ка йагуклук уласа адаш; К.- (3258) нэ көрклүг болур-ул көр багырса-
клыкын / кадашка кадаш көңли болса йакын.

**Кыргызча: кандай көрктүү болор көр, боорукер карындаш,
карындашка жакындык уласа адаш.**

3298. Р.- не көрклүг болур көр багырсаклыкын / кадашка ка-
даш болса көңли йакын; А.- не көрклүг болур көр багырсаклыкын /
кадашка кадаш көңли болса йакын; К.- (3259) нэку тэр эшитгил ба-
гырсак кадаш / йакынлык улаглы көңүлдэш адаш.

**Кыргызча: не көркөм болор, көр, боорукердик,
жарындашка тууган көңүлү болсо жакын.**

3299. негү тер эшитгил багырсак кадаш
йакышлык улаглы көңүлдөш адаш

3300. камуг гайиб өзлер көрүшсе көзүн
сакынч болды кышга севинчи узы

3301. не көрклүг болур көр киши суралып
саламет кавушса эки өз өзүн

**Өдгүрмиш су алы Өгдүлмишке
(Өдгүрмиштин Өгдүлмишке берген суроосу)**

3302. айытты кадашларын өдгүрмиша
эсен теп хабер берди өгдүлмише

3299. Р.- негү тер эшитгил багырсак кадаш / йакынлык ула-
глы көңүлдөш адаш; А.- негү тир эшитгил багырсак кадаш / йакын-
лык улаглы көңүлдөш адаш; К.- (3259) нэку тэр эшитгил багырсак
кадаш / йакынлык улаглы көңүлдэш адаш.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин боорукер кадаш (тууган)
жакындык улагын көңүлдөш адаш.**

3300. Р.-камуг гайып өзлер көрүшсе көзүн / сакынч болды
кысга севинчи узун; А.- камуг гайиб өзлер көрүшсе көзүн / сакынч

болды кышга севинчи узун; К.- (3260) камуг гай өзлэр көрүшсө өзүн / сакынч болды кысга севинчи узун.

Кыргызча: баары кайып (айрылган) кишилер көрүшсө өз ара, сагыныч болот кыска, сүйүнүчү узун.

3301. Р.- не көрклүг болур көр киши аdryлып / саламат кавушса еки өз өзүн; А.- не көрклүг болур көр киши аdryлып / саламат кавушса еки өз өзүн; К.- (3261) нэ көрклүг болур көр киши аdryлып / саламат кавушса эки өзүн өзү.

Кыргызча: не көркөм болор, көр, киши айрылып, саламат учурашса бир бири менен.

3302. Р.- айытты каdashларын одгурмыша / есен теп хабар берди Өгдүлмише; А.- айытты каdashларын Өдгүрмише / есен тип хабар берди Өгдүлмиша; К.- (3262) айытты каdashларын Одгурмыш-а / эсен тэб хабар берди Өгдүлмиша.

Кыргызча: сурады карындаштарын Одгурмыш, эсен деп, кабар берди Өгдүлмиш.

3303. йана айды одгурмыш айгыл маңа
калы келдин эмди не болды саңа

3304. эшиттим сени мен элиг бирле теп
будунка тусулур билиг бирле тип

3305. нелүк келдин эрни аларны кодуп
будун йүклерин сен бойынка йүдүп

Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка (Өгдүлмиштин Одгурмышка берген жообу)

3306. йанут берди Өгдүлмиш айды өзүм
сени арзулады ай көрклүг йүзүм

3303. Р.- йана айды Одгурмыш айгыл маңа / калы келдин емди не болды саңа; А.- йана айды Одгурмыш айгыл манга / калы келдинг емди не болды санга; К.- (3263) йана айды Одгурмыш эмди мэнэ / калы кэлдин айгыл нэ болды сэнэ.

**Кыргызча: кайра айтты Одгурмыш: айткын мага,
эмне үчүн келдин эмди, не болду сага.**

3304. Р.- ешиттим сени мен елиг бирле теп / будунка тусулур
билиг бирле теп; А.- ешиттим сини мин елиг бирле теп / будунка ту-
сулур билиг бирле тип; К.- (3264) эшиттим сэни мэн элиг бирлэ тэб /
будунка тосулур билиг бирлэ тэб.

**Кыргызча: эшиттим сени мен, элиг менен бирге деп,
будунга (калкка) пайдаң тийер билим менен
бирге деп.**

3305. Р.- нелүк келдин ерни уларны оларны кодуп / будун
йүклерин сен бойунка йүдүп; А.- нелүк келдинг ерни оларны кодуп
/ будун йүклерин сен бойынка йүдүп; К.- (3265) нэлүг кэлдин эрни
уларыг кодуб / будун йүклэрин сэн бойынка йүдүб.

**Кыргызча: эмне үчүн келдин бүгүн буларды койуп,
будун жүктөрүн сен мойнуңа жүктөп.**

3306. Р.- йанут берди өгдүлмиш айды өзүм / сени арзулады
ай көрклүг йүзүм; А.- йанут бирди өгдүлмиш айды өзүм / сини арзу-
лады ай көрклүг йүзүм; К.- (3266) йанут бэрди Өгдүлмиш айды өзүм
/ сэни арзулады э көрклүг йүзүм.

**Кыргызча: жооп берди, Өгдүлмүш, айтты: өзүм,
сени арзылады эй көрктүү жүзүм.**

3307. туруп келдим эмди көрейин тейү
сакынч кадгу багын йөрейин тэйү

3308. күсер эрдим артук сени көргүке
бу күн булдум инчлик саңа келгүке

3309. бүте кечти өдлек сени көрмедим
тилер эрдим арзун өди булмадым

3310. өди эмди эрмиш мунуку өзүм
саңа тушты шүкрин кылур тил сөзүм

3307. Р.- туруп келдим емди көрейин тейү / сакынч кадгу ба-
гын йөрейин тейү; А.- туруп келдим емди көрейин тийү / сакынч кад-

гу багын йөрөйин тийү; К.- (3267) туруб кэлдим эмди көрөйин тэйү / сакынч кадгу багын йөрөйин тэйү.

**Кыргызча: туруп келдим эми көрөйүн деп,
сагыныч кайгы бакты жашайын деп.**

3308. Р.- күсер ердим артук сени көргүкө / бу күн булдум инчлик саңа келгүкө; А.- күсер ердим артук сини көргүкө / бу күн булдум инчлик санга келгүкө; К.- (3265) кэсэр эрдим артук сэни көргүкэ / бу күн булдум инчлик сэнэ кэлгүкө.

**Кыргызча: күсөөр элем абдан сени көрүүгө,
бул күн таптым убакыт сага келүүгө.**

3309. Р.- бүте кечти өдлек сени көрмедим / тилер ердим арзук өди булмадым; А.- бүте кечти өдлек сени көрмедим / тилер ердим арзук өди булмадым; К.- (3269) бүтө кэчти өдлэ сэни көрмэдим / тилэр эрдим арзун өди булмадым.

**Кыргызча: узак убакыт кечти сени көрбөдүм,
тилер элем арзылап, убакыт таппадым.**

3310. Р.- мунуку өди емди ермиш өзүм / саңа тушты шүкры кылур тил сөзүм; А.- өди емди ермиш мунуку өзүм / санга тушты шүкрин укылур тил сөзүм; К.- (3270) өди эмди ермиш мунуку өзүм / сэнэ түшти шүкрын кылур тил сөзүм.

**Кыргызча: бүгүн убакыт келди мына, мен өзүм,
сага келдим, шүгүр кылар тил сөзүм.**

3311. эсен болса эрмиш бу йалнук өзи
тилекке тегир ай багырсак кузы

3312. негү тер эшитгил күсемиш киши
кечер үдлекиг кд сынамыш киши

3313. тириг болса йалнук тилекин булур
тилек булгука мүн тириглик болур

3314. тириг болса йалнук тилеп тапшур ок
эсен болса бармыш йана кавшур ок

3311. Р.- есен болса бу ермиш бу йалнук өзи / тилекке ай багырсак кузы; А.- есен болса ермиш бу йалнгук көзи / тилекке тегир ай багырсак кузы; К.- (3271) эсэн болса эрмиш бу йалнук өзи / тилэккэ тэгир эй багырсак козы.

**Кыргызча: эсен-соо болсо, эгер бул киши өзү,
тилегине жетер эй боорукер көзү.**

3312. Р.- негү тер ешитгил күсемиш киши / кечер үдлекиг кед санамыш киши; А.- негү тер эшитгил күсемиш киши / кечер үдлекиг кед сынамыш киши; К.- (3272) нэкү тэр эшитгил көсэмиш киши / кэчэр өдлэкиг кэд сынамыш киши.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин күсөгөн киши,
кечирген заманды көп сынаган киши.**

3313. Р.- тириг болса йалнук тилегин булур / тилек булгука мүн тириглиг болур; А.- тириг болса йалнгук тилекин булур / тилек булгука мүн тириглик болур; К.- (3273) тириг болса йалнук тилэб тапшур-ок / эсен болса бармыш йана кавшур-ок.

**Кыргызча: тирүү болсо инсан тилеги болор,
тилекке тирүүлүк жардамчы болор.**

3314. Р.- тириг болса йаңлук тидеп тапшур ок / эсен болса бармыш йана кавшур ок; А.- тириг болса йалнгук тилеп тапшур ок / эсен болса бармыш йана кавшур ок; К.- (3274) тириглик тилэгил тилэмэ тилэк / тилэк булгука бу тириглик йөлэк.

**Кыргызча: тирүү болсо инсан, табышар жана,
эсен болсо кеткен кошулар жана.**

3315. тириглик тилегил тилеме тилек
тилек булгука бу тириглик йүлек

3316. байат берди ахыр теликим маңа
эсенлик биле мен кавуштун саңа

3317. адым ма сөзүм бар бу сөзде баса
аны ма айайын өзүң тыңласа

**Одгурмыш Өгдүлмиш бирле муназара кылмышын айур.
(Одгурмыш Өгдүлмиш менен суроо жооп кылга жери)**

3318. йанут берди Одгурмыш айды сөзүң
 эшиттим сөзүмни эшитгил өзүң

3315. Р.- тириглик тилегил тилеме тилек / тилек булгука бу
тириглик йүлөк; А.- тириглик тилеме тилек / тилек булгука бу ти-
риглик йүлөк; К.- (3274) тириглик тилэмэ тилэк / тилэк булгука бу
тириглик йөлөк.

**Кыргызча: тирүүлүк тилегин, тилебе тилек,
тирүүлүк тилекке жетишке жөлөк.**

3316. Р.- байат берди ахыр тилеким маңа / есенлик биле мен
кавуштум саңа; А.- байат берди ахыр тилеким манга / есенлик биле
мен кавуштум санга; К.- (3275) байат бэрды ахир тилеким мэнэ / эсэн-
лик билэ мэн кавуштум сэнэ.

**Кыргызча: байат берди акыры тилегимди мага,
эсендик менен мен учураштым сага.**

3317. Р.- адын ма сөзүм бар бу сөздө баса / аны ма айайын
өзүң тыңласа; А.- адын ма сөзүм бар бу сөздө баса / аны ма айайын
өзүңг тыңласа; К.- (3274) адын ма сөзүм бар бу сөздө баса / аны ма
айайын өзүң тыңласа.

**Кыргызча: жана бир сөзүм бар бул сөздөн башка,
аны да айтайын өзүң тыңшасаң.**

3318. Р.- йанут берди Одгурмыш айды сөзүң / эшиттим
сөзүңни эшиткил өзүң; А.- йанут бирди Одгурмыш айды сөзүңг /
эшиттим сөзүмни эшитгил өзүңг; К.- (3277) йанут бэрди Одгурмыш
айды сөзүң / эшиттим сөзүмни эшитгил өзүң.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш, айтты: сөзүңдү эшиттим,
сөзүмдү эшиткин өзүң.**

3319. йакынлык уламыш үчүн бир байат
 муйан берсү миң миң түмөн эдгү ат

3320. такы бир сөзүг ай не эрки адын
 аны ма маңа сөзле кодма кидин

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин Одгурмышка берген жообу)**

3321. жеваб кылды Өгдүлмиш айды бу сөз
сени көрди ерсе йарук болды көз

3322. киши өз тилекин йорыса йолуг
аңар тегмез эмгек ай билги улуг

3319. Р.- йакынлык уламыш үчүн бир байат / муйан берсүн
эдгүн йолун мингү ат; А.- йакынлык уламыш үчүн бир байат / муйан
берсү миң миң түмөн едгү ат; К.- (3278) йакынлык уламыш үчүн бир
байат / муйан бэрсү миң миң түмэн эдгү ат.

**Кыргызча: жакындык улаган үчүн бир байат,
жакшылык берсин, миң-миң жакшы ат.**

3320. Р.- такы бир сөзүг ай не ерни адын / аны ма манга сөзле
кодма кидин; А.- такы бир сөзүг ай не ерни адын / аны ма манга сөзле
кодма кидин; К.- (3279) бул сап жок.

**Кыргызча: дагы бир сөзүңдү айт эмне экенин,
аны да мага сүйлө, калтырба кийин.**

3321. Р.- жеваб кылды Өгдүлмиш айды бу сөз / сени көрдү
ерсе йарук болды көз; А.- жеваб кылды Өгдүлмиш айды бу сөз / сени
көрдү ерсе йарук болды; К.- (3280) бул сап 3323 – бейитте берилген.

**Кыргызча: жооп кылып Өгдүлмиш айтты бу сөз,
сени көрөрүм менен жарык болду көзүм.**

3322. Р.- киши өз тилейин йорыса йолуг / аңар тегмез емгек
ай билги улуг; А.- киши өз тилекин йорыса йолуг / аңар тегмез емгек
ай билги улуг; К.- (3281) киши өз тилэкин йорыса йолуг / аңар тэгмэс
эмгэк э й билги улуг.

**Кыргызча: киши өз тилегиндей жүрсө жол,
ага тийбес жамандык, эй билими улук.**

3323. негү тер эшитгил сынамыш сөзи
аның ма ниси ук ай көңли йазы

3324. кайу ишке арзу йорыса тилек
адак урса булды ол арзу йүлөк

3325. тилек бирле маңса йырак йер йакын
качан көрсө йүзин булур жан илек

3326. йана айды Өгдүлмиш уш бу өзүм
саңа кадгура тилде кимез сөзүм

3323. Р.- негү тер ешитгил сынамыш сөзи / аның мааниси ук ай көңли йазы; А.- негү тир ешитгил сынамыш сөзи / анынг ма ниси ук ай көнглии йазы; К.- (3280) нэкү тэр эшитгил сынамыш сөзи / аның мааниси ук э көңли йазы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, сынаган сөзүн,
анын маанисин түшүн, эй көңүлү кенен.**

3324. Р.- кайу ишке арзу йорыса тилек / адак урса болды ол арзу йүлөк; А.- кайу ишке арзу йорыса тилек / адак урса булды ол арзу йүлөк; К.- (3281) кайу ишка йурыса тилэк / адак урса болды ул арзу йөлөк.

**Кыргызча: кайсы ишке арзып баса тилек,
айак урса болду ал арзуу жөлөк.**

3325. Р.- тилек бирле маңса йырак йер йакын / кидин көрсө йүзин булур жан илек; А.- тилек бирле мангса йырак йир йакын / качан көрсө йүзин булур жан илек; К.- (3282) тилэк бирлэ маңса йырак йэр йакын / качан күрсэ йүзин болур жан илэк.

**Кыргызча: тилек менен басса (маңса) ыраак жер жакын,
качан көрсө жүзүн, жан ээсин табар.**

3326. Р.- йана айды Өгдүлмиш ушбу өзүм / саңа кадгура тилде кесмез сөзүм; А.- йана айды Өгдүлмиш уш бу өзүм / санга кадгура тилде кесмез сөзүм; К.- (3283) йана айды Өгдүлмиш ошбу сөзүм / сэнэ кадгура тилдэ кэсмэс сөзүм.

**Кыргызча: жана айтты Өгдүлмүш: ушул өзүм,
сага кайгырып, тилимден эч кесилбес сөзүм.**

3327. улуш кендни кодтуң йакынка кадаш
кишиде йырадың билиш йок адаш

3328. агыр йүк йүдүп бу өзүң йалнузун
йалың ач йорыр сен не йунчыг өзүң

3329. кадаш көңли барча саңа кадгурар
 көрү ыдса булмаз көңүл йилгүрер

3330. апа огланы барча йалңуз умаз
 өзүң мунда йалңуз калы иглемез

3327. Р.- улуш кендин кодтуң йакынка кадаш / кишиде
йырадың билиш йок адаш; А.- улуш кендни кодтунг йакын ка кадаш
/ кишиде йырадың билиш йок адаш; К.- (3284) улуш кэндни кодтуң
йакын каб кадаш / кишиде йырадың билиш йок адаш.

**Кыргызча: шаар-кент, карындаш-тууганды койуп,
безип элден ыраак, дос-жарсыз болуп.**

3328. Р.- агыр йүк йүдүп бу өзүң йалкузун / йалың ач йо-
рыр сен не йунчык өзүң; А.- агыр йүк йүдүп бу өзүңг йалңгузун / йа-
лыңг ач йорыр сен не йунчыг өзүң; К.- (3285) агыр йүк йүдүп бу өзүң
йалңузун / йашың ач йурыр-сэ нэ йунчыг узун.

**Кыргызча: өзүң жалгыз оор жүк көтөрүп азап тартып,
жыланач жүрөсүң сен дармандан кетип.**

3329. Р.- кадаш көңли барча саңа кадгурар / көрү ыдса бол-
маз көңүл йилгүрер; А.- кадаш көңгли барча санга кадгурар / көрү
ыдса булмаз көңгүл йилгүрер; К.- (3286) кадаш көңли барча сэнэ кад-
гурар / көрү ыдса болмас көнүл йэлгүрэр.

**Кыргызча: карындаш көңүлү баары сага кайгырар,
көрөйүн десе жок болсоң, жүрөк элжирейт.**

3330. Р.- апа огланы барча йалңуз умар / өзүң мунда йалңуз
калы иглемез; А.- апа огланы барча йалңгуз умар / өзүңг мунда йалн-
гуз калы иглемез; К.- (3287) апа огланы барча йалңуз умас / өзүң мун-
да йалңуз калы иглэмэс.

**Кыргызча: адам баласы бардыгы жападан-жалгыз өтпөс,
өзүң мында жалгыз кокус минтип оорубас
бекенсиң.**

3331. бу кадгу мени эвде йатгурмады
 сакынч кадгу бирле өзүм умады

3332. сака ок төрүтмеди теңри тамуг
 саңа аймады бу азабыг камуг

3333. негү ол нелүк мунча эмгер өзүн
маңа белгүлүг ай билейин сөзүн

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмишке.
(Одгурмыштын Өгдүлмишке берген жообу)**

3334. йанут берди Одгурмуш айды бу сөз
эшиттим эшитгил жеваб берсү өз

3331. Р.- бу кадгу мени евде йатгурмады / сакынч кадгу бир-
ле өзүм умады; А.- бу кадгу мини йевде йатгурмады / сакынч кадгу
бирле өзүм умады; К.- (3288) бу кадгу мэни эвдэ йатгурмады / сакынч
кадгу бирлэ өзүм умады.

**Кыргызча: бул кайгы мени үйдө жаткырбады,
сагыныч-кайгы мени тынч койбоду.**

3332. Р.- саңа ок төрүтмеди теңри тамуг / саңа айтмады бу
азабыг камуг; А.- санга ок төрүтмеди тенгри тамуг / санга аймады бу
азабыг камуг; К.- (3289) сэнэ ок төрүтмэди тэнри тамуг / сэнэ аймады
бу азабыг камуг.

**Кыргызча: сага эле жаратпады теңир тозокту,
сага деп айткан эмес бул азаптын баарысын.**

3333. Р.- негү ол нелүк мунча емгер өзүң / маңа белгүлүк ай
билейин сөзүң; А.- негү ол нелүк мунча емгер өзүңг / манга белгүлүг
ай билейин сөзүңг; К.- (3290) нэку-ул нэлүк мунча эмгэр өзүң / мэнэ
бэлгүлүг ай билэйин сөзүң.

**Кыргызча: эмне үчүн, не мынча кыйнайсың өзүңдү,
мага белгилеп айт, билейин сөзүңдү.**

3334. Р.- йанут берди Одгурмыш айды бу сөз / эшиттим
ешиткил жеваб берсү өз; А.- йанут бирди Одгурмыш айды бу сөз /
эшиттим эшитгил жеваб берсү өз; К.- (3291) йанут бэрди Одгурмыш
айды бу сөз / эшиттим эшитгил жаваб бэрсү өз.

**Кыргызча: жооп берип, Одгурмыш айтты бул сөзүн,
эшиттим, эшиткин жооп берейин өзүм.**

3335. бу сөз ким сен айдың багырсапклык ол
кадаш белгүси хем йагук йаңлык ол

3336. кадаш кадгуларын кадаш йемесе
адын йат качан йер кадаш болмаса

3337. өзүм ка кадаштын нече аdryлып
нелүк тургай эрдим бу йерке келип

3338. бака көрдүм эмди диним йеглики
бу йерде көрүндү өзүм йеглики

3335. Р.- бу сөз ким сен айдың багырсаклык ол / кадаш
белгүси хам йагук йаклык ол; А.- бу сөз ким сен айдың багырсаклык
ол / кадаш белгүси хем йагук йаклык ол; К.- (3292) бу сөз ким айдың
багырсаклык-ул / кадаш бэлгүси хам йавук йаклык-ул.

**Кыргызча: бул сөздү сен айттың, боорукердик ал,
тууган белгиси деген жакын жууктук ал.**

3336. Р.- кадаш кадгуларын кадаш йемесе / адын йат качан
йер кадаш болмаса; А.- кадаш кадгуларын кадаш йемесе / адын йат
качан йир кадаш болмаса; К.- (3293) кадаш кадгуларын кадаш йэмэсэ
/ адын йат качан йэр кадаш болмаса.

**Кыргызча: карындаш кайгысын карындаш жебесе,
андан жат качан жер, карындаш болбосо.**

3337. Р.- өзүм ка кадашдын нече аdryлып / нелүк тургай ер-
дим бу йерке келип; А.- өзүм ка кадаштын нече аdryлып / нелүк тур-
гай ердим бу йирке келип; К.- (3294) өзүм каб кадашдын нэчэ аdry-
лыб / нэлүг тургай эрдим бу йэркэ кэлиб.

**Кыргызча: өзүм тууган-карындаштан узак айрылып,
эмне үчүн турат элем бул жерге келип.**

3338. Р.- бака көрдүм емди ниним йиглики / бу йерде
көрүндү өзүм йиглики; А.- бака көрдүм емди диним йиглики / бу йер-
де көрүндү өзүм йиглики; К.- (3295) бака көрдүм эмди диним йиглики
/ бу йэрдэ көрүндү өзүм йэглики.

**Кыргызча: багып көрдүм эми диним жакшылыгына,
бул жерде көрүндү өзүмдүн жакшылыгым да.**

3339. анын келдим эмди бу йерке туруп
байат тапгы кылса мен йалнүз болуп

3340. бу дунья ишиңе катылмыш киши
кылумаз тапуг бирле укби иши
3341. бу халкка төзү йапмагынча капуг
төрүтүгли рабка кылумаз тапуг
3342. хава нефс бойунын сыгу кед катыг
өзүң өтрү булса тапугда татыг

3339. Р.- анын келдим емди бу йерге туруп / байат тапгы кылса мен йалңуз болуп; А.- анын келдим емди бу йирке туруп / байат тапгы кылса мен йалңуз болуп; К.- (3296) анын келдим бу йэркэ туруб / байат тапгы кылса-мэ йалңуз болуб.

**Кыргызча: ошон үчүн келдим эми бул жерге туруп,
айатка топук кылсам мен жалгыз болуп.**

3340. Р.- бу дунья ишиңе катылмыш киши / кылумаз тапуг бирле укби иши; А.- бу дунья ижиңге катылмыш киши / кылумаз тапуг бирле укби иши; К.- (3297) бу дунья ишингэ катылмыш киши / кылумас тапуг бирлэ ыкба иши.

**Кыргызча: бул дунүйө ишине катышкан киши,
кылалбас топук, менен тиги дүйнө ишин.**

3341. Р.- бу халкка төзү йалмыгынча капуг / төрүтүгли рабка кылумаз тапуг; А.- бу халкка төзү йапмагынча капуг / төрүтүгли рабка кылумаз тапуг; К.- (3298) бу халкка түзү йапмагынча капуг / төрүтүгли рабка кылумас тапуг.

**Кыргызча: бул калкка бүтүн жапмайынча капка,
жараткан кудайга кылалбас топук.**

3342. Р.- хава нафсин бойунын сыгу кед катыг / өзүң өтрү болса тапугда татыг; А.- хава нефс бойунын сыгу кед катыг / өзүңг өтрү булса тапугда татыг; К.- (3299) хава нафс бойны сыгу кэд катыг / өзүң өтрү булса тапугда татыг.

**Кыргызча: ава-напсинин мойнун сыкканда катуу,
ошол убакта табарсык топуктун туттуусун.**

3343. негү тер эшитгил сакынуk киши
хава бирле болмаз бүтүн дин иши

3344. хава нефс биле көр йагы ол улуг
 бу эки азытур тапугчы кулуг
3345. хавака болур берсе тутгун болур
 эт өз арзу булса мени кул кылур
3346. хавака басыкма укуш бирле кес
 эт өз баш көтүрсө билиг бирле баш

3343. Р.- негү тер ешитгил сакынул киши / хава нафси бол-
маз бүтүн дин иши; А.- негү тер ешитгил сакынул киши / хава бирле
болмаз бүтүн дин иши; К.- (3300) нэку тэр эшитгил сакынул киши /
хава бирлэ болмас бутун дин иши.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин: ыйык киши,
кыялдануу менен болбос бүтүн дин иши.**

3344. Р.- хава нефс биле көр йагы ол улуг / бу эки азытур
тапугчы кулуг; А.- хава нефс биле көр йагы ол улуг / бу эки азытур
тапугчы кулуг; К.- (3301) хава нефс билэ көр йагы-ул улуг / бу эки
азытур тапугчы кулуг.

**Кыргызча: кумардануу, напси – бул, көр улуу жоо,
бул экөө аздырар топук кулдуктан.**

3345. Р.- хавака болу берсе тутгун болур / ет өз арзу булса
мени кул кылур; А.- хавака болу берсе тутгун болур / ет өз арзу булса
мени кул кылур; К.- (3302) хавака болу бэрсэ тутгун болур / эт өз арзу
булса мэни кул кылур.

**Кыргызча: кумарданууга берилсе, эр туткун болор,
дене арзуусуна жетишсе, мени кул кылар.**

3346. Р.- хавака басыкма укуш бирле нес / ет өз баш көтүрсө
билиг бирле баш; А.- хавака басынма укуш бирле нес / ет өз баш
көтүрсө билиг бирле баш; К.- (3304) хавака басыкма укуш бирлэ кэс /
эт өз баш көтүрсэ билиг бирлэ бас.

**Кыргызча: кумарга (кыялга) басынтпа, акыл менен кес,
өз денең баш көтөрсө, билим менен бас.**

3347. бу йаңлыг үчүн мен улуш кенд кодул
 бу йерке сагындым агыр йүк йүдүп

3348. кишиде өңин болдум эрсе калы
куруг сөзлемез мен ене айбет тили
3349. бу йалңуз туруп сен тедиң ай кадаш
байат йады иш тап маңа ай адаш
3350. йакынка кадаштын йырак болдукум
оларка тодурмадым ачым токум

3347. Р.- бу йаңлыг үчүн мен улуш кенд кодуп / бу йерке сыгындым агыр йүк йүдүп; А.- бу йаңлыг үчүн мен улуш кенд кодуп / бу йирке сыгындым агыр йүк йүдүп; К.- (3304) бу йаңлыг үчүн мэн улуш кэнд кодуб / бу йэркэ сыгындым агыр йүк йүдүп.

**Кыргызча: ушул себеп үчүн мен шаар кендти койуп,
бул жерге келип, оор жүк көтөрүп.**

3348. Р.- кишиде өңин болдум ерсе калы / куруг сөзлемесмин не гайбет тили; А.- кишиде өлгин болдум ерсе калы / куруг сөзлемез мен не айбет тили; К.- (3305) кишидэ өңин болдум эрсе калы / куруг сөзлэмэс-мэн нэ гийбат тили.

**Кыргызча: кишилерден четтеген болсом эгер,
куру сүйлөп, мен артынан айтканым жок.**

3349. Р.- бу йалңуз туруп сен тидик ай кадаш / байат йады иш тап маңа ай адаш; А.- бу йалңуз туруп сен тедиңг ай кадаш / байат йады иш тап манга ай кадаш; К.- (3306) бу йалңуз туруп-сэн тедиң эй кадаш / байат айды эш таб мэнэ эй адаш.

**Кыргызча: жалгыз турасың дедиң, эй карындаш,
байат акы жолдош болсун мага эй, адаш.**

3350. Р.- йакынка кадашдын йырак болдукум / аларка йүдүрмедим ачым токум; А.- йакынка кадаштын йырак болдукун / аларка тодурмадым ачым токум; К.- (3307) йакын каб кадашдын йырак болдукум / уларка йүдүрмэдим ачым токум.

**Кыргызча: жакын карындаштардан ыраак болгондугун,
аларга туйгузбадым, ачуу таттуум.**

3351. будун көңли йувка күдезмеки сарп
көңүл сынса хашмы байат адлы тап

3352. нече болмаса халкка мендин асыг
йеме көрмегейлер мениндин йасыг

3353. асыг йас не эдгү не исиз бары
байаттын туруп көр аның такдири

3354. бу аршта коды көр серака теги
төзү барча бир тег байатка муңы

3351. Р.- будун көңли йувка күдезмеки сарп / көңүл сын-
са хасмы байат адлы тап; А.- будун көңгли йувка күдезмеки сарп /
көңүл сынса хашмы байат адлы тап; К.- (3308) будун көңли йувка
көдэзмэки сарп / көңүл сынса хасмы байат йадлы тап.

**Кыргызча: будун көңүлү назик, алуу кыйын,
көңүлү сынганга каршы байат адилети.**

3352. Р.- нече болмаса халкка мендин асыг / йеме
көрмегейлер мениндин йасыг; А.- нече болмаса халкка миндин асыг
/ йеме көрмегейлер мениндин йасыг; К.- (3309) нэчэ болмаса халкка
мэндин асыг / йэмэ көрмэгэйлэр мэниндин асыг.

**Кыргызча: канчалык болбосо калкка менден пайда,
ошончолук көрүшпөйт менден зыян.**

3353. Р.- асыг йас не едгү не исиз бары / байаттын туруп көр
аңыз такдыры; А.- асыг йас не едгү не исиз бары / байаттын туруп көр
анынг такдири; К.- (3310) асыг йас нэ эдгү нэ эсиз бары / байатдын
туруп көр аңыз такдыры.

**Кыргызча: пайда, зыян жана жакшы, жаман баары,
байаттан келер, көр анын тагдырын.**

3354. Р.- бу арышта коды көр серака теги / төзү барча бир тег
байатка муңы; А.- бу аршта коды көр серака теги / төзү барча бир тег
байатка муңы; К.- (3311) бу йаршта куды көр серака тэги / түзү барча
бир-тэг байатка муңы.

**Кыргызча: бу бийиктен жер астына чейин,
жалпы баары бирдей байатка муктаж.**

3355. негү бар кишилер ара ай күлүг
асыг тут йа кор йас саңа белгүлүг

3356. негү асгы барттеп айур сен тапуг
тапуг куллук ол кулка ачты капуг

3357. кул аты анын болды кулка атаг
тапуг кылса түн күн уланулса таг

3358. йаратса йаратмаса эрклиг байат
тапуг аты тилде атамаса ат

3355. Р.- негү бар кишилер ара ай күлүг / асыг тут йа кор йас
саңа белгүлүг; А.- негү бар кишилер ара ай күлүг / асыг тут йа кор йас
санга белгүлүг; К.- (3312) нэкү бар кишилэр ара эй күлүг / асыг тут йа
кор йас сэнэ бэлгүлүг.

**Кыргызча: эмне бар кишилер ара эй атактуу,
пайда же зыян болсун, залал болсун сага
белгилүү.**

3356. Р.- негү асгы бар теп айур сен тапуг / тапуг куллук ол
кулка ачты капуг; А.- негү асгы бар тип айур сен тапуг / тапуг куллук
ол кулка ачты капуг; К.- (3313) нэкү асгы бар тэб айур-сэ тапуг / тапуг
куллук-ул кулка ачты капуг.

**Кыргызча: не пайдасы бар деп айттын сен сыйынуунун,
сыйынуу кулдук уруу, ал кулга ачар капка.**

3357. Р.- кул аты анын болды кулка атаг / тапуг кылса түн
күн уланылса таг; А.- кул аты анын болды кулка атаг / тапуг кылса
түн күн уланулса таг; К.- (3314) кул аты анын болды кулка атаг / тапуг
кылса түн күн ула болса таг.

**Кыргызча: кул аты анын болду кулга атак,
сыйынса күнү-түн улантып тоодо.**

3358. Р.- йаратса йаратмаса ерклиг байат / тапуг аты тилде
атамаса ат; А.- йаратса йаратмаса ерклиг байат / тапуг аты тилде ата-
маса ат; К.- (3315) йаратса йаратмаса эрклиг байат / тапуг аты тилдэ
атамагу ат.

**Кыргызча: кабыл алсын же албасын эрки байаттын,
сыйынуу зикирин эч тилден түшпөсүн.**

3359. бу йаңызлукумдун маңа йасы йок
эт өз дин эсенин мунын булдум ок

3360. негү тер эшитгил бу бейт айгучы
ташы көрме ма ни бака көр ичи

3361. йоры йалңуз ишсиз ай йалңук узы
туты кылды йалңуз тили көр сөзи

3362. тапугчы тапынса бу йалңуз өзүн
негү кор кылур күнке йалңуз өзи

3359. Р.- йалңузлукумдын маңа йасы йок / ей өздin есенин
муны булдум ок; А.- бу йалңгузлукумдын манга йасы йок / ет өздin
есенин мунын булдум ок; К.- (3316) бу йалңузлукумдын мәнэ йасы
йок / эт өздin эсэни мунын булдум-ок.

**Кыргызча: бул жалгыздыгымдан мага жок зыян,
ушундай улам болду дене-дин аман.**

3360. Р.- негү тер ешитгил бу байат айгучы / ташы көрме
мани бака көр ичи; А.- негү тир ешитгил бу бейт айгучы / ташы көрме
ма ни бака көр ичи; К.- (3317) нэкү тэр эшитгил бу байт айгучы / ташы
көрмэ маъни бака көр ичи.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин бул бейит айтуучу,
тышына караба, маанисин багып көр ичине.**

3361. Р.- йоры йалңуз ишсиз ай йалңук узы / туты кылды
йалңуз тили көр сөзи; А.- йоры йалңгуз ишсиз ай йалңгук узы / туты
кылды йалңгуз тили көр сөзи; К.- ??? (3315) кишике катылмакны
өгдүң кадаш / нэкү-тэг катылгу йа болса адаш.

**Кыргызча: эй белгилүү киши, сен жүргүн жалгыз өзүн,
тутуп сөз үйрөнүү ал, көр жалгыз жүрүп.**

3362. Р.- тапугчы тапунса бу йалңуз өзүн / негү кор кылур
күнке йалңуз өзи; А.- тапугчы тапынса бу йалңгуз өзүн / негү кор кы-
лур күнке йалңгуз өзи; К.- (3319) мәнэ кэлмишиндэ бару мэн бу күн /
тапугдын кэсилдим бака көр өгүн.

**Кыргызча: сыйынчу табынса бул жалгыз өзүнчө,
эмне зыян болор ал жалгыз турса.**

3363. кишике катылмакны өгдүң кадаш
негү тегкатылгу йа болса адаш

3364. маңа келмишинде берү мен бу күн
тапугдын кесилдим бака көр өгүн

3365. тек өк бир саңа өз катылмыш үчүн
йасы мунча ерсе күчеме күчүн

3366. өзүм кирсе эмди кишилер ара
качан тегге элгим тапугка көрө

3363. Р.- кишике катылмакны өгдүң кадаш / негү тег катыл-
гу йа болса адаш; А.- кишике катылмакны өгдүңг кадаш / негү тег
катылгу йа болса адаш; К.- (3318) кишике катылмакны өгдүң кадаш /
нэкүөтэг катылгу йа болса адаш.

**Кыргызча: кишилерге катышууну мактадың карындаш,
кантип катышууну же күйүүнү досту.**

3364. Р.- маңа келмишинде берү мен бу күн / тапугдын ке-
силдим бака көр өгүн; А.- манга келмишинде берү мен бу күн / тапуг-
дын кесилдим бака көр өгүн; К.- (1319) мэнэ кэлмишиндэ бару мэн бу
күн / тапугдын кэсилдим бака көр өгүн.

**Кыргызча: мага келгенинден бери, мен бул күн,
сыйынуудан келдим багып көр өзүң.**

3365. Р.- тек ол бир саңа өз катылмыш үчүн / йасы мунча
ерсе күчеме күчүн; А.- тек ол бир санга аз катылмыш үчүн / йасы мун-
ча ерсе күчеме күчүн; К.- (3320) тэг өг бир сэнэ өз катылмыш үчүн /
йасы мунча тэгди күчэмэ узун.

**Кыргызча: так бир сага өзүм катышканым үчүн,
зияным мынча тийгени үчүн күчөтпө күчүн.**

3366. Р.- өзүм кирсе эмди кишилер ара / качан теккей елгим
тапугка көрө; А.- өзүм кирсе емди кишилер ара / качан тегге елгим
тапугка көрө; К.- (3321) өзүм кирсэ эмди кишилэр ара / качан тэгтэ
элгим тапугка көрэ.

**Кыргызча: өзүм кирсем эмди кишилер аралай,
качан тийер колум табынууга көргүн.**

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин Одгурмышка берген жообу)**

3367. йанут берди Өгдүлмиш айды сөзүң
 эшиттим эшит сен эвүрли йүзүң
3368. сен аймыш бу сөз барча акдаг турур
 хакикат көрү барса тылдаг турур
3369. кишике тусулгу керек бу тириг
 тириг тутса атын копуурса эриг
3370. тириглик нишаны не ол белгүси
 киши көрмесе бир аның эдгүси

3367. Р.- йанут берди Өгдүлмиш айды сөзүң / эшиттим сен
евүрме йүзүң; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды сөзүңг эшиттим эшит
сен евүрме йүзүңг; К.- (3322) йанут бэрди Өгдүлмиш айды сөзүң /
эшиттим эшит сэн эвүрмэ йүзүң.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш, айтты: сөзүңдү,
эшиттим, эшит сен бурба жүзүң.**

3368. Р.- сен аймыш бу сөз барча андаг турур / хакикат көрү
барча тылдаг турур; А.- сен аймыш бу сөз барча андаг турур / хакикат
көрү барча тылдаг турур; К.- (3323) сэн аймыш бу сөз барча андаг
турур / хакикат көрү барса тылдаг турур.

**Кыргызча: сен айткан бул сөздөр бардыгы ушундай болор,
акыйкатта карап көрсө, баары шылтоо болоор.**

3369. Р.- кишике тусулгу керек бу тириг / тириг тутса атын
копуурса ериг; А.- кишике тусулгу керек бу тириг / тириг тутса атын
копуурса ериг; К.- (3324) кишике тусулгу кэрэк бу тириг / тириг тутса
атын копуурса эриг.

**Кыргызча: кишилерге пайдасы тийсе бул тирүүлүктө,
тирүү тутса атын, бийиктетип эрди.**

3370. Р.- тириглик нишаны не ол белгүси / киши көрмесе
бир аның эдгүси; А.- тириглик нишаны не ол белгүси / киши көрмесе
бир аның эдгүси; К.- (3325) тириглик нишаны нэуул бэлгүси / киши
көрмэсэ бир аның эдгүси.

**Кыргызча: тирүүлүктүн жышааны кандай белгиси,
киши көрбөсө бир анын жакшысы.**

3371. киси алгу тогса кыз өкүш
 огулсуз тесе эрке көрксүз сөкүш

3372. негү тер эшитгил киши өдрүми
 уруг кесмегүке киси ол эми

3373. огулсуз өлүрдө өкүнди тилин
 айа кин келигли огул кыз кылын

3374. кимин оглы калса атада кидин
 атама аны сен тиригде адын

3371. Р.- киши алгу тогса огул кыз өкүш / огулсуз тисен ерке көрксүз сөкүш; А.- киси алгу тогса огул кыз өкүш / огулсуз тесе ерке көрксүз сөкүш; К.- (3326) киси алгу тугса огул кыз өкүш / огулсуз тэсэ эркэ көрксүз сөкүш.

**Кыргызча: киши алганы тууса уул, кыз көптү,
уулсуз десе эрге көрксүз сөгүш.**

3372. Р.- негү тер ешиткил киши өдрүми / уруг кесмегүке киши ол эми; А.- негү тир ешигил киши өдрүми / уруг кесмегүке киси ол эми К.- (3327) нэку тэр эшитгил киси өдрүми / уруг кэсмэгүкэ кисиөл эми.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин кишилер сереси,
урукту үзбөөнүн аял болот жолу.**

3373. Р.- огулсуз өлүрдө өкүнди тилин / айа кин келигли огул кыз кылын; А.- огулсуз өлүрдө өкүнди тилин / айа кин келигли огул кыз кылын; К.- (3328) огулсуз өлүрдө өкүнди тилин / айа кэн кэлигли огул кыз кылын.\

**Кыргызча: уулсуз өлөрдө өкүндү тилинде,
эй, кийин келечекте, уул, кыз калтыргын.**

3374. Р.- киши оглы калса атадан кидин / атама аны сен тиригде адын; А.- киминг оглы калса атада кидин / атама аны сен тиригде адын; К.- (3329) киши оглы калса атадан кидин / атама аны сэн тиригде адын.

**Кыргызча: кимдин уулу калса калса атадан кийин,
атаба аны сен, тирүү де дайым.**

3375. огулсуз киши өлсө кести уруг
ажунда аты йитти орны куруг

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмиш
(Одгурмыштын Өгдүлмишке берген жообу)**

3376. йанут берди Одгурмыш айды бу чын
мунунда адынсыг йиме бар адын

3377. калы болса эсиз улытгай сени
өзүң өлсө теркин унытгай сени

3378. калы эдгү болса огул кыз силиг
аны тег болур ким йорыттын тилиг

3375. Р.- уругсуз киши өлсө кести уруг / ажунда аты йитти орны куруг; А.- огулсуз киши өлсө кести уруг / ажунда аты йитти орны куруг; К.- (3330) огулсуз киши өлсө кести уруг / ажунда аты йитти орны куруг.

**Кыргызча: уулсуз киши өлсө кесилер урук,
ааламдын аты өчүп, орду курук.**

3376. Р.- йанут бирди Одгурмыш айды бу чын / мунунда адынсыг йиме бар адын; А.- йанут берди Одгурмыш айды бу чын / мунынгда адынсыг йиме бар адын; К.- (3331) йанут бәрди Одгурмыш айды бу чын / мунунда адынсыг йэмэ бар адын.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш, айтты: бул чындык,
мунундан башкачараак жана башкасы бар.**

3377. Р.- калы едгү болса огул кыз силиг /аның тег болур ким йорыттын тилиг; А.- калы едгү болса огул кыз силиг / аны тег болур ким йорыттын тилиг; К.- (3332) калы эдгү болса огул кыз силиг / аны-тэг болур ким йурыттын тилиг.

**Кыргызча: эгер жакшы болсо уул-кыз сылык,
сенин айтканындай болор демек.**

3378. Р.- калы болса есиз улытгай сени / өзүң елсе теркин унытгай сени; А.- калы болса есиз улытгай сини / өзүңг өлсө теркин унытгай сини; К.- (3333) калы болса эсиз улытса сэни / өзүң өлсө тэркин унытгай сэни.

**Кыргызча: эгер болсо эссиз унутар сени,
өзүң өлсөң баттан унутар сени.**

3379. эсиз кылга атың өзе каргышын
сени сөкге йат баз улуглар башын

3380. огул кыз йагы ол йагы не керек
йагысыг тириглик такы эдгүрек

3381. йагыдын негү тег йаруклук болур
йагы аты йаска тануклук берүр

3382. не эдгү билиг берди билги койгү
огул кыз аты эрке кетмез ойгү

3379. Р.- бул бейт жок. А.- исиз кылга атыңг өз каргышын / сини секге йат баз улуглар башын; К.- (3334) эсиз кылга атын үзэ каргышын / сэни сөккэ йет баз улуглар башын.

**Кыргызча: жаман кылып атың каргышка калтырар,
сени сөгүп, жат-жалалар баш көтөрөр.**

3380. Р.- огул кыз йагы ол йагы не керек / йагымсыз тириглик такы едгүрек; А.- огул кыз йагы ол йагы не керек / йагысыз тириглик такы едгүрек; К.- (3335) огул кыз йагы-ул йагы нэ кэрэк / йагысыз тириглик такы эдгүрэк.

**Кыргызча: уул-кыз жоо, ал жоо эмне керек,
жоосуз тиричилик дагы жакшыраак.**

3381. Р.- йагыдан негү тег йаруклук болур / йагы аты йаска тануклук берүр; А.- йагыдын негү тег йаруклук болур / йагы аты йаска тануклук берүр; К.- (3336) йагыдан нэкү-тэг йаруклук болур / йагы аты йаска тануклук бэрүр.

**Кыргызча: жоодон кандай жарыктык болор эле,
жоо аты зыянга күбөлүк өтөр.**

3382. Р.- не едгү билиг берди билги койуг / огул кыз аты ерке кетмез ойуг; А.-не едгү билиг берди билги койуг / огул кыз аты ерке кетмез ойуг; К.- (3337) нэ эдгү билиг бэрди билги койуг / огул кыз оты кэтмэс эркэ уйуг.

**Кыргызча: не бир жакшы билим берди билими терен,
уул-кыз аты эрсэ (болор) кетпес көлөнкө.**

3383. муңар меңзер эмди билиглиг сөзи
көни сөзлемиш көрсө көңли йады

3384. өзүң сызгурур сен огул кыз тийү
бу эмгек билигли огул кыз кайу

3385. терер сен карамыг барыр сен калыр
сен ынжык йийү бар ол арзу йийү

3386. кеме минди сакын киси алгучы
теңиз утра кирди кеме мингүчи

3383. Р.- муңар меңзер емди билиглиг сөзи / көни сөзлемиш көрсө көңли йады; А.- мунгар менгзер емди билиглиг сөзи / көни с-злемиш көрсө көңгли йазы; К.- (2338) муңар мэнзэр эмди билиглиг сөзи / көни сөзлэмиш көрсэ көңли йазы.

**Кыргызча: буга окшошор эми билимдүү сөзү,
туура сүйлөп, көңүлү толо түз өзү.**

3384. Р.- өзүң сызгурур сен огул кыз тийү / бу емгек билигли огул кыз кайу; А.- өзүңг сызгурур син огул кыз тийү / бу емгек билигли огул кыз кайу; К.- (3339) өзүң сызгурур-сэ огул кыз тэйү / бу эмгэк билигли огул кыз кайу.

**Кыргызча: өзүңдү сыздатасың уул-кыз деп,
бул эмгекти билүүчү уул кыз кана.**

3385. Р.- терер сен харамыг барыр сен калыр / сен ынжык йейүр сен ол орзу йийү; А.- терер сен харамыг барыр сен калыр / ынжык йийү бар ол арзу йийү; К.- (3340) тэрэр-сэ харамыг барыр-сэ калыр / сэн ынчык йэйү бар ул арзу йэйү.

**Кыргызча: терерсиң адамды, кетерсиң, калар,
сен ыйлап кетесин, ал ыракат көрөр.**

3386. Р.- кеме мүнди сакын киши алгучы / теңиз утра кирди кеме мингүчи; А.- кеме минди сакын киси алгучы / тенгиз утра кирди кеме мингүчи; К.- (3341) кэмэ мүнди сакын киси алгучы / тэңиз отра кирди кэмэ минүчи.

**Кыргызча: кеме минди (деп) эсепте, аял алчуну,
деңиз ортосуна кирер кеме минүүчү.**

3387. огул кыз төрүсө кемеси сынур
кеме сынса сувда тириг ким калур

3388. огул кыз атасын суйуркагу ол
огул кыз атасы йими агу ол

3389. огул кыз эсизи атада кидин
атамаз атасын анасын адын

3390. бу йаңлыг айалдын качар бар вефа
кылыкы йавуз ол кылынчы жефа

3387. Р.- огул кыз төрүсө кемеси сынур / кеме сынча сувда тириг ким калур; А.- огул кыз төрүсө кимеси сынур / киме сынса сувда тириг ким калур; К.- (3342) огул кыз төрүсэ кэмэси сынур / кэмэ сынса сувда тириг ким калур.

**Кыргызча: уул кыз төрөтсө, кемеси сынар,
кеме сынса сууда тирүү ким калар.**

3388. Р.- огул кыз атасын суйуркагу ол / огул кыз атасы йими агу ол; А.- огул кыз атасын суйуркагу ол / огул кыз атасы йими агу ол; К.- (3343) огул кыз атасын суйуркагу-ул / огул кыз атасы йэми агу-ул.

**Кыргызча: уул-кыз атасын сүйүндүрсө ал,
уул-кыздын атасынын жегени уу ал.**

3389. Р.- огул кыз эсизи атадан кидин / атамаз атасын анасын адын; А.- огул кыз эсизи атада кидин / атамаз атасын анасын адын; К.- (3344) огул кыз атасы эсиздэ кэдин / атамаз анасы атасы адын.

**Кыргызча: уул кыз эсисиз атадан кийин,
атабас атасынан, энесинин атын.**

3390. Р.- бу йаңлыг айалдын качан юар вефа / кылыкы йавуз ол кылынчы жефа; А.- бу йанглыг айалдын качар бар вефа / кылыкы

йавуз ол кылынчы жефа; К.- (3345) бу йаңлыг айалдын качан бар вефа / кылыкы йавуз-ул кылынчы жафа.

**Кыргызча: бу сыяктуу бүлөдөн качар опо,
кылыгы жаман, кылганы жапа.**

3391. огул кыз атасы тү эмгек көрөр
бела михнет эрсе йаңан тег йүдер
3392. адаш колдаш ердеш тутунгу тедик
бу эдгү эди терс йүки йүдмекин
3393. йеме йакшы аймыш бүгү билги йарп
киши көңли йувка күдездеки сарп
3394. сарынчга сакышы йурур бу көңүл
эди кед күдес санмасу ай огул

3391. Р.- огул кыз атасы тү эмгек көрөр / бела михнет эрсе йаңан тег йүдер; А.- огул кыз атасыф тү емгек көрөр / бела михнет эрсе йаңган тег йүзер; К.- (3346) огул кыз атасы ту эмгэк көрөр / бала мэхнат эрсэ йаңан-тэг йүдэр.

**Кыргызча: уул кыз атасы көп кыйынчылык көрөр,
балакет менен мээнетти пилдей көтөрөр.**

3392. Р.- адаш колдаш ердеш тутунгу тедик / бу эдгү еди терс йүки йүдикиң; А.- адаш колдаш ердеш тутунгу тидик / бу эдгү иди терс йүки йүдмекин; К.- (3347) адаш колдаш эрдеш / тутунгу тэдиң / бу эдгү эди тэрс йүки йүдмекиң.

**Кыргызча: адаш, дос, карындаш тутунгун дедиң,
бул жакшы эле, терс жүктү жүктөбөгүн.**

3393. Р.- йеме йакшы аймыш бүгү билги йарп / киши көңли йувка күдездеки сарп; А.- йеме йакшы аймыш бүгү билги йарп / киши көңгли йувка күдездеки сарп; К.- (3348) йэмэ йакшы аймыш бөгү билги йарп / киши көңли йувка көдэзмэки сарп.

**Кыргызча: жана жакшы айткан, билими бек акылман,
киши көңүлү назик, сактоо кыйын.**

3394. Р.- сырынчка сакышы турур бу көңүл / еди кед күдес сынмасу ай огул; А.- сырынчга сакышы турур бу көңгүл / иди кед

күдөз сынмасу ай огул; К.- (3349) сырынчга сакышы туруп бу көңүл / эди кэд көдөз сынмасу эй огул.

**Кыргызча: айнекке окшош болор бул көңүл,
абдан абайла, сынбасын, ай уул.**

3395. көңүл оглагу ол сынагу муңар
 эсигке эриг тери согукка тоңар
3396. адаш көңли сынса болур кыр йагу
 агы кайда болса болур миң чогы
3397. йагыдын тириглик татыгсыз болур
 йагы кайда эрсе йарагсыз болур
3398. нече ме кичиг эрсе душман саңа
 аны сен улуг тут ай эрсиз тоңа

3395. Р.- көңүл оглагу ол сынагы муңар / эсигке ериг терк согукка тоңар; А.- көңүл оглагу ол сынагу мунгар / эсигке ириг терк согукка тоңгар; К.- (3350) көңүл оглагу-ул сынагы муңар / исигкэ эриг терк согукка тоңар.

**Кыргызча: көңүл назиктиги, ал сыноосу ушундай,
ысыкка эрийт бат, суука тоңот.**

3396. Р.- адаш көңли сынса болур ол йагы / йагы кайда болса болур миң чогы; А.- адаш көңли сынса болур кар йагы / йагы кайда болса болур минг чогы; К.- (3351) адаш көңли сынса болур йагы / йагы кайда болса болур миң чогы.

**Кыргызча: адаш (дос) көңүлү сынса болор тоодой жоо,
жоо кайда болсо, болор миң чоку.**

3397. Р.- йагыдын тириглик татыгсыз болур / йагы кайда эрсе йараксыз болур; А.- йагыдын тириглик татыгсыз болур / йагы кайда эрсе йарагсыз болур; К.- (3352) йагыдын тириглик татыгсыз болур / йагы болды эрсе йарагсыз болур.

**Кыргызча: жоодон тиричилик татыксыз болор,
жоо болгон сон, жараксыз болор.**

3398. Р.- нече ме кичиг ерсе душман саңа / аны сен улуг тут ай ерсиг тоңа; А.- нече ме кичиг ерсе душман санга / аны сен улуг тут

ай ерсиг тонга; К.- (3353) нэчэ мэ кичиг эрсэ душман сэнэ / аны сэн улуг тут эй эрсиг тоңа.

**Кыргызча: канчалык кичинекей болбосун душман сага,
аны сен улуу тут, эй эр жүрөк баатыр.**

3399. чыбун болды душман йаңакка бедүк
ысырса йаңаныг сучытур кед өк

3400. негү тер эшитгил йагылыг киши
йагы бирле урсу түкемиш йашы

3401. кичиг душманым теп усанма өзүн
нелүк коркайып теп күвенме сөзүн

3402. йагың болды эрсе усал болмагыл
йагыка йагы бол түзүнке түзүн

3399. Р.- чыбун болды душман йаңакка бедүк/ ысырса йаңаныг сучытур кед өк; А.- чыбун болды душман йанганка бедүк/ ысырса йанганыг сучытур кед өк; К.- (3354) чибун болды душман йаганка бэдүк/ исирсэ йаганны сочытур кэд өг.

**Кыргызча: чымын болду душман пилге чоң,
чакса пилди чочутуп, карап көр.**

3400. Р.- негү тер ешитгил йагылыг киши /йагы бирле уршу түгемиш йашы; А.- негү тир ешитгил йагылыг киши /йагы бирле урсу түкемиш йашы; К.- (3355) нэкү тэр эшитгил йагылыг киши /йагы бирлэ уршу түгэмиш йашы.

**Кыргызча: эмне дейт, эшиткин, жоолуу киши,
жоо менен урушуп, түгөнгөн жашы.**

3401. Р.- кичиг душманым теб усанма өзүн / нелүк коркайын теп күвенме сөзүн; А.- кичиг душманым тиб усанма өзүн / нелүк коркайып тип күвенме сөзүн; К.- (3356) кичиг душманым тэб осанма узун / нэлүг коркайып тэб күвэнмэ сөзүн.

**Кыргызча: кичинекей душманым деп, ишенбе өзүн,
эмне үчүн коркойун деп, чоң айтпа сөзүн.**

3402. Р.- йагың болды ерсе усал болмагыл /йагыка йагыбол түзүнке түзүн; А.- йагың болды ерсе усал болмагыл /йагыка йагы бол

түзүнке түзүн; К.-(3357) йагың болды эрсэ осал болмагыл /йагыка йагы бол түзүнгэ түзүн.

Кыргызча: душман болгондон кийин кабатырсыз болгонун,
душманга душман бол, түзүнө туз.

**Өгдүлмиш жевабы Өдгурмышка
(Өгдүмиштин Өдгурмышка берген жообу)**

3403. йанут берди өгдулмиш ачты тилин
айур сөз эшитгил көңүлкө алын

3404. төрүтти байат бу ажунуг билип
йегү ичгү ыдты халалдын кылып

3405. катылса карылса тутуп эдгү иш
иши эдгү болса кылур эдгү иш

3406. киши асгы болса кишике катыл
кишике тусулмак киши асгы бил

3403. Р.-йанут берди Өгдулмиш ачты тилин /айур сөз эшитгил көңүлкө алын; А.- йанут бирди Өгдулмиш ачты тилин /айур сөз эшитгил көңүлкө алын; К.-(3358) йанут бәрди Өгдүлмиш ачты тилин /айур сөз эшитгил көңүлкэ алын.

Кыргызча: жооп берди өгдүлмиш ачып тилин,
айтаар сөздү эшиткин, көңүлгө алгын.

3404. Р.-төрүтти байат бу ажунуг билип /йигү ичгү ыдты халалдын алып; А.- төрүтти байат бу ажунуг билип /йигү ичгү ыдты халалдын кылып; К.-(3359) төрүтти байат бу ажунуг билип /йегү ичгү ыдты халалдын кылып.

Кыргызча: жаратты байат бу ааламды билип,
жемек- ичмек берди адалдан кылып.

3405. Р.-катылса карылса тутуп эдгүши /иши эдгү болса кылур эдгү иш; А.- катылса карылса тутуп эдгү иш /иши эдгү болса кылур эдгү иш; К.-(3360) катылса карылса тутуб эдгү эш /эши эдгү болса кылур эдгү иш.

**Кыргызча: катышып, аралашса тутуп жакшы эш,
эши жакшы болсо, кылар жакшы иш.**

3406. Р.-киши асгы болса кишике катыл /кишике тусулмак
киши асгы бил; А.- киши асгы болса кишике катыл /кишике тусулмак
киши асгы бил; К.-(3361) киши асгы болса кишике катыл /кишике
тосулмак киши асгы бил.

**Кыргызча: кишиге пайдасы болсо, кишиге катыш,
кишиге пайда келтирмек, киши пайдасы деп бил.**

3407. бу йалнуз йорыглы киши кывчагы
кишике тусулмаз болур ай акы

3408. кишике тусулмаз киши ол өлүг
тусулгыл өлүг болма эрсиг күлүг

3409. телим болса эрке адаш колдашы
йадылды аты илке этти иши

3410. бу дүня ичинде булур бу тилек
калы убки кылса бу ол кем йүлөк

3407. Р.-бу йалнуз йорыглы киши кывчагы /кишике тусулмаз
болур ай акы; А.- бу йалнуз йорыглы киши кывчагы /кишике тусулмаз
болур ай акы; К.-(3362) бу йалнуз йорыглы киши кывчагы /кишике
тосулмаз болур ай акы.

**Кыргызча: бул жалгыз жүргөн киши байкушу,
кишиге пайдасы болбос, эй жоомартым.**

3408. Р.-кишике тусулмаз киши ол өлүг /тусулгыл өлүг
болма эрсиг күлүг; А.- кишике тусулмаз киши ол өлүг /тусулгыл
өлүг болма эрсиг күлүг; К.-(3363) кишике тосулмаз киши -ул өлүг /
тусулгыл өлүг болма эрсиг күлүг.

**Кыргызча: кишиге пайдасыз киши ал өлүк,
пайда келтир өлүк болбо, эр жүрөк баатыр.**

3409. Р.-телим болса эрке адаш колдашы /йадылды ити елке
етти иши; А.- телим болса эрке адаш колдашы /йадылды аты илке
итти иши; К.-(3364) телим болса эрке адаш колдашы /йадылды аты
элкэ этти иши.

**Кыргызча: толо болсо эрдин адаш колдогону,
таркап аты элге, аткарылар ишин.**

3410. Р.-бу дүняа ичинде болур бу тилек /калы укби колса
болур хем йүлек; А.- бу дүняа ичинде булур бу хих тилек /калы укби
колса бу ол хем йүлек; К.-(3365) бу дүняа ичиндэ булур бу тилэк /
калы ъукби кулса бу-ул хам йелэк.

**Кыргызча: бул дүйнө ичинде табар ал тилек,
тиги дүйнөнү тилесе да болор жөлөк.**

3411. сакынч кадгу болса йулулгар өзүг
севинч болса севнүр йарутур көзүг

3412. йадар эрдемин барча халкка айур
мүнин көрсе кизлер тил ачмаз туйур

3413. йагы ол эриг йатса одгургучы
мүнин эрдемин элке билдүргүчи

3414. йагы болмагынча эр эрсиглики
качан белгүрер элди аты көни

3411. Р.-сакынч кадгу болса йулулгар өзүг /сакынч болса
севинүр йарутур көзүг; А.- сакынч кадгу болса йулулгар өзүг /севинч
болса севнүр йарутур көзүг; К.-(3366) сакынч кадгу болса йулулгар
өзүг /сэвинч болса сэвнүр йарутур көзүг.

**Кыргызча: сагыныч, кайгылуу болгондо садагалар өзүн,
сүйүнүч болгондо сүйүнүп, жарытар көзүн.**

3412. Р.-йадар ердемин барча халкка айур /муны көрсе
кизлер тил ачмаз туйур; А.- йадар ердемин барча халкка айур /мүнин
көрсе кизлер тил ачмаз туйур; К.-(3367) йадар эрдэми барча халкка
айур /мунын көрсе кэдлэр тил ачмас туйур.

**Кыргызча: жайылтып эрдигин бардык калкка айтат,
кемчилигин көсө, жаап, тил ачпас, туйар.**

3413. Р.-йагы ол ериг йатса одгургучы /мунын ердемин елке
билдүргүчи; А.- йагы ол ериг йатса одгургучы /мүнин ердемин илке
билдүргүчи; К.-(3365) йагы-ул эриг йатса одгургучы /мунын эрдэмин
элкэ билдүргүчи.

**Кыргызча: жоо ал жаткан эрди кокус ойготор,
кемчилик- эрдигин элге таратар.**

3414. Р.-йагы болмагынча ер ерсиглики /качан белгүрер елде аты көки; А.- йагы болмагынча ер ерсиглики /качан белгүрер илде аты көки; К.-(3369) йагы болмагынча эр эрсиглики /качан белгүрер элдэ аты көки.

**Кыргызча: жоо болмоюнча эрдин эрдиги,
качан билинер элде, аты, теги.**

3415. өкүш болса эмди бу эрдем кимиң
өкүш болды теңсиз йагысы анын

3416. кимиң эрдеми болса ашлы агы
йетиз эл кишиси ол эрке йагы

3417. кед эрке болур көр йагы бегүлүг
йавузка йагы йок йавуз эр өлүг

3418. кайу эрке душман йумытса калын
ол эр эрдеми эрде артук билин.

3415. Р.-өкүш болса емди бу ердем кимиң /өкүш болды теңсиз йагысы анын; А.- өкүш болса емди бу ердем киминг /өкүш болды тенгсиз йагысы анын; К.-(3370) өкүш болса эмди бу эрдэм кимиң /өкүш болды тэңсиз йагысы анын.

**Кыргызча: көп болсо эми бу эрдик кимде,
көп болор теңсиз жоосу анын.**

3416. Р.-кимиң ердеми болса аслы агы /йетиз ел кишиси ол ерке йагы; А.- киминг ердеми болса ашлы агы /йетиз ил кишиси ол ерке йагы; К.-(3371) кимиң эрдэми болса аслы агы /йэтиз эл кишиси ул эркэ йагы.

**Кыргызча: кимдин эрдиги болсо, асыл таза,
көпчүлүк эл кишиси, ал эрге жоо.**

3417. Р.-кед ерке болур көр йагы белгүлүг /йавузка йагы йок йавуз эр өлүг; А.- кед ерке болур көр йагы белгүлүг /йавузка йагы йок йавуз эр өлүг; К.-(3372) кэд эркэ болур көр йагы бэлгүлүг /йавузка йагы йок йавуз эр өлүг.

**Кыргызча: жакшы эрде болот жоосу, көр белгилүү,
жамандын жоосу жок, жаман эр өлүк.**

3418. Р.-кайу ерке душман йумытса калын /ол ер ердеми
ерде артук билин; А.- кайу ерке душман йумытса калын /ол ер ердеми
ерде артук билин; К.-(3373) кайу эркэ душман йумытса калын /ул эр
эрдэми эрдэ артук билин.

**Кыргызча: кайсы эрге душман жыйналса калын,
алэрдигиэрдинбашкаларданартыкдепбилгиң.**

3419. йагы бирле тегиши эр аты бедүр
йагысыз киши аты копмаз йатур

3420. негү тер эшитгил көр эрдемлиг эр
бу эрдем биле эр тилек арзу йер

3421. негү эр болур көр миң эр душманы
миңер сөзлемесе күнине аны

3422. беримү болур көргил итте кайар
удула эшитсе миң итлер үни

3419. Р.-йагы бирле тегишип ер аты бедүр /йагысыз киши
аты копмаз йатур; А.- йагы бирле тегишип ер аты бедүр /йагысыз
киши аты копмаз йатур; К.-(3374) йагы бирлэ тэгишиб эр аты бэрүр /
йагысыз киши аты копмас йатур.

**Кыргызча: жоо менен күрөшкөн эрдин аты чыгар,
жоосуз кишинин аты чыкпас, жатар.**

3420. Р.-негү тер ешитгил көр эрдемлүк ер /бу эрдем биле
ер тилек арзу йер; А.- негү тир ешитгил көр эрдемлиг ер /бу эрдем
биле ер тилек арзу йер; К.-(3375) нэкү тэр эшитгил күр эрдэмлүг эр
/бу эрдэм билэ эр тилек арзу йер.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, көр, эрдемдүү эр,
бул эрдеми менен эр тилегине жетер.**

3421. Р.-негү ер болур көр миң ер душманы /миңер сөзлемесе
күнине аны; А.- негү ер болур көр минг ер душманы /мингер сөзлемесе
күнингэ аны; К.-(3376) нэкү эр болур көр миң эр душманы /миң эр
сөзлэмэсэ күнингэ аны.

**Кыргызча: кантип эр болсун, көрчү, миң душманы,
миң эр сөз кылбаса күнүнө аны.**

3422. Р.-берүмү болур көргил итта кайар /удула эшитсе миң итлер үни; А.- беримү болур көргил итте кайар /удула ишитсе минг итлер үни; К.-(3377) бери-му болур көргил ытка кайар /удула эшитсэ миң ытлар үни.

**Кыргызча: бөрү беле, көрчү, иттен качкан,
удаалай эшитсе да миң иттин үнүн.**

3423. кишиг сондамаз мен тедиң йалңузун
куруг сөзлемез мен тедиң тил сөзүн

3424. кими сөзлегей сен киши болмаса
кишилер арала өзүң турмаса

3425. эр ол туруп көр кишилер ара
йорып тил күдөзсө бу булса тере

3426. ириг созке йумшак йанут кылса өз
ачыг сөзлөсөлөр сүчиг тутса сөз

3423. Р.-кишиг сондамаз мен тедиң йалңузун /куруг сөзлемез мен тедиң тил сөзүн; А.- кишиг сондамаз мен тединг йалңгузун /куруг сөзлемез мен тидинг тил сөзүн; К.-(3378) кишиг сондамас-умэн тэдиң йалңузун /куруг сөзлэмэз -мэн тэдиң тил сөзүн.

**Кыргызча: киши артынан түшпөймүн дедиң жалгыздап,
куру сүйлөбөймүн дедиң тил сөзүн(сөздү).**

3424. Р.-кими сөзлегей сен киши болмаса /кишилер арала өзүң турмаса; А.- кими сөзлегей сен киши болмаса /кишилер арала өзүңг турмаса; К.-(3379) кими сөзлэгэй- сен киши болмаса /кишилэр арала өзүң турмаса.

**Кыргызча: кимге сүйлөйсүң сен киши болбосо,
киши арасында өзүң турбасан.**

3425. Р.-ер ол ер туруп кишилер ара /йорып тил күдөзсө бу булса тере; А.- ер ол ер туруп көр кишилер ара /йорып тил күдөзсө бу булса тере; К.-(3380) эр ул эр туруп кишилэр ара /йурыб тил кедээсэ бу булса төр-э.

**Кыргызча: эр ошол эр эгер турса эл арасында,
жүрүп, тилин сактаса отурса төрдө.**

3426. Р.-ириг сөзке йумшак йанут кылса өз /ачыг сөзлөсөлөр сүчиг тутса сөз; А.- ириг сөзке йумшак йанут кылса өз /ачыг сөзлөсөлөр сүчиг тутса сөз; К.-(3381) ириг сөзкэ йумшак йанут кылса өз /ачыг сөзлөсөлөр сүчиг тутса сөз.

**Кыргызча: катуу сөзгө жумшак жооп калса өзү,
ачуу сүйлөгөнгө таттуу кылса сөз.**

3427. киши йүки йүдсө йүдүрмөсө йүк
жефа кылсалар бу вефа кылса шүк

3428. көңүлдө китерсе көр өч кеклерин
тилинде йорытса көңүлдө барын

3429. негү тер эшитгил киши эдгүси
бу эдгү биле йадмыш аты күси

3430. ириг сөзлемигил кишике тилин
ириг сөзке агрыр көңүл кеч йылын

3427. Р.-киши йүки йүдсө йүдүрмөсө йүк /жефа кылсалар бу вефа кылса шүк; А.- киши йүки йүдсө йүдүрмөсө йүк /жефа кылсалар бу вефа кылса шүк; К.-(3382) киши йүки йүдсэ йүдүрмэсэ йүк /жафа кылсалар бу вафа кылса шүк.

**Кыргызча: эл жүгүн көтөрсө кыргызча: жүк,
жапага кылса оно, жүрсө шүк.**

3428.Р.-көңүлдө китерсе көр өч кеклерин /тилинде йорытса көңүлдө барын; А.- көңүлдө китерсе көр өч кеклерин /тилинде йорытса көңүлдө барын; К.-(3383) көңүлдэ кэтэрсэ көр өч кэглэрин /тилиндэ йурытса көңүлдэ барын.

**Кыргызча: көңүлдөн кетирсе өч- кегин,
тилинде сүйлөсө көңүлдө барын.**

3429. Р.-негү тер ешитгил киши едгүси /бу едгү биле йадмыш аты күси; А.- негү тир ешитгил киши едгүси /бу едгү биле йадмыш аты күси; К.-(3384) нэку тэр эшитгил киши эдгүси /бу эдгү билэ йадмыш жавы күси.

**Кыргызча: эмне дейт, эшиткин , киши жакшысы,
бул жакшылык менен тараткан атак даңкын.**

3430. Р.- ириг сөзлемегил кишике тилин /ириг сөзке агрыр көңүл кеч йылын; А.- ириг сөзлемегил кишике тилин /ириг сөзке агрыр көңүл кеч йылын; К.-(3385) ириг сөзлэмэгил кишикэ тилин /ириг сөзкэ агрыр көңүл кэч билин.

**Кыргызча: катуу сүйлөбөгүн, кишиге тил тийгизип;
катуу сөзгө оорйут көңүл көп жылдар.**

3431. сени ким сөкөр эрсе өггил аны
отун ол болур сен түзүклер саны

3432. жефа кылгучыка кылу тур вефа
вефа эр кылур ол эсизлер жефа

3433. кесилсе сениндин йакын ка кадаш
йакынлык ула сен аңа ай адаш

3434. саңа күч кылур эрсе күчкей калы
кечүргил аны сен бу ол дин йолы

3431. Р.-сени ким сөкөр ерсе өггил аны /отун ол болур сен түзүнлер саны; А.- сени ким сөкөр ерсе өггил аны /отун ол болур сен түзүнлер саны; К.-(3386) сэни ким сөкэр эрсэ өггил аны /отун ул болур сэн түзүнлар саны.

**Кыргызча: сени ким сөксө, мактагын аны,
наадан ал болор, сен түзүктөр саны.**

3432. Р.-жефа кылгучыка кылу тур вефа /вефа ер кылур ол есизлер жефа; А.- жефа кылгучыка кылу тур вефа /вефа ер кылур ол есизлер жефа; К.-(3387) жефа кылгучыка кылу тур вафа /вафа эр кылур ул эсизлэр жафа.

**Кыргызча: жапа кылганга кылып тур опо,
опону эр кылар, ал эссиздер(болсо) жапа.**

3433. Р.-кесилсе сениндин йакын ка кадаш /йакынлык ула сен аңар ай адаш; А.- кесилсе сениндин йакын ка кадаш /йакынлык ула сен аңга ай адаш; К.-(3388) кэсилсэ сэниңдин йакын каб кадаш /йакынлык ула сэн аңар эй адаш.

**Кыргызча: үзүлсө сенден жакын тууган- карындаш,
жакындык ула сен, алар менен эй досум.**

3434.Р.-саңа күч кылур ерсе күчкей калы /кечүргил аны сен бу
ол дин йолы; А.- санга күч кылур ерсе күчкей калы /кечүргил аны сен
бу ол дин йолы; К.-(3389) сэнэ күч кылур эрсэ күчкэй калы /кэчүргил
аны сэн бу-ул дин йолы.

**Кыргызча: сага күч салса, эгер күчтүү зулум,
кечиргин аны сен, бул деген дин жолу.**

3435. йазук кылса кул күң кечүр ол йазук
бу йазук кечүрмиш муйан кыл азык

3436. бу ол эрлик анын эрен йүк йүдүп
йорыр сабыр бирле өлүмүг күдүп

3437. бу күн сен бир эвке кирип йалңузүн
не эдгү булур сен ай кылкы түзүн

3438. эреж арзу ни мет көзүн көрмедин
күмүш гевхер алтун бакыр булмадың

3435. Р.-йазук кылса кул күң кечүр ол йазук /бу йазук
кечүрмиш муйан кыл азык; А.- йазук кылса кул күнг кечүр ол йазук
/бу йазук кечүрмиш муйан кыл азык; К.-(3390) йазук кылса кул күң
кэчүр ул йазук /бу йазук кэчүрмиш муйан кыл азык.

**Кыргызча: жазык кылса кул-күн, кечир ал жазыкты,
бул жазыкты кечирсең, түбөлүк болор азык.**

3436. Р.- бу ол ерлик анын ерен йүк йүдүп /йорыр сабры
бирле өлүмүг күдүп; А.- бу ол ерлик анын ерен йүк йүдүп /йорыр
сабры бирле өлүмүг күдүп; К.-(3391) бу -ул эрлик анын эрэн йүк
йүдүб /йуыр сабры бирлэ өлүмүг көдүб.

**Кыргызча: эр болгону үчүн, жигит оордук жүгүн көтөрүп,
жүрөт сабыр менен өлүмдү күтүп.**

3437. Р.-бу күн сен бир евке кирип йалңузүн /не эдгү болур
сен ай кылкы түзүн; А.- бу күн сен бир евке кирип йалңузүн /не
эдгү болур сен ай кылкы түзүн; К.-(3392) бу күн сэн бир эвкэ кириб
йалңузүн /нэ эдгү болур сэ э кылкы йүзүн.

**Кыргызча: бүгүн сен бир үйгө кирсең жалгыз,
не жакшылык болор сага эй кылыгы түзүм.**

3438. Р.- ереж арду не мат көзүн көрмедин /күмүш гевхер
алтун бакыр булмадың; А.- ереж арду ни мат көзүн көрмедин /күмүш
гевхер алтун бакыр булмадың; К.-(3393) эраж арду неъмат көзин
көрмөдүн /күмүш гухар алтун бакыр булмадың.

**Кыргызча: ырахат, арзуу, сый көзүн көрбөдү,
күмүш, көөхар, алтын бахыр таппадың.**

3439. сарай каршы йер сув сени бирле йок
ат устем кыз оглан каны бирле йок

3440. кишилер өзе йок сана эрк элиг
өзүң йыгса сен болса атың силиг

3441. кайу нең булуп кодтуң эмди аны
кайу телве захид атады сени

3442. өкүшүг кодуп эр азыг тапласа
бу эр өтрү захид болур курбаса

3439. Р.-сарай каршы йер сув сени бирле йок /ат үстем кыз
оглан каны бирле йок; А.- сарай каршы йер сув сини бирле йок /ат
үстем кыз оглан каны бирле йок; К.-(3394) сарай каршы йэр сув сени
бирлэ йок /ат үстэм кыз оглан кыны бирлэ йок.

**Кыргызча: сарай, ордо, жер-осуу сенин өзүндө жок,
ат, жабдык, кыз-уул балакети да бирге жок.**

3440. Р.- кишилер өзе йок сана ерк елиг /өзүң йыгса сен
болса атың силиг; А.- кишилер өзе йок санга ерк елиг /өзүңг йыгса
син болса атыңг силиг; К.-(3395) кишилэр үзэ йок сэнэ эрк элиг /өзүң
йыгса- сэ болса атың силиг.

**Кыргызча: кишилерге узатканга жок, сенде эрктүү кол,
өзүңдү тутса болот аты сылыгым.**

3441. Р.-кайу нең булуп кодтуң емди аны /кайу телве захид
атады сени; А.- кайу неңг булуп кодтуң емди аны /кайу телве захид
атады сени; К.-(3396) кайу нэң булуб кодтың эмди аны /кайу тэлвэ
зэхид атады сени.

**Кыргызча: эмне нерсе жыйнадың, эми кантесин аны,
кай бирлер делбе, байкуш атады сени.**

3442. Р.- өкүшүг кодуп ер азыг тапласа /бу ер өтрү захид болур кур баса; А.- өкүшүг кодуп ер азыг тапласа /бу ер өтрү захид болур кур баса; К.-(3397) өкүшүг кодыб эр азыг тапласа /бу эр өтрү захид болур кур баса.

**Кыргызча: көптү койуп, эр азды тандаса,
бул эр кийин байкуш болор кур баса.**

3443. тилеп булмаса барча захид болур
сабырда адын хиле булмас турур

3444. эр ол эр болур көр миң арзу булуп
аңар йүз эвүрсе эрен тег болуп

3445. йитүрсе ичүрсе чыгайка үлеп
байатка тапуг кылса көңлин улап

3446. келир болса дүнья көңүл болмаса
барыр эрсе агрып кашын түгмесе

3443.Р.-тилеп болмаса барча захид болур /сабырда адын хиле булмас турур; А.- тилеп булмаса барча захид болур /сабырда адын хиле булмас турур; К.-(3398) тилэб булмаса бэрчэ захид болур /сабырда адын хийла болмас турур.

**Кыргызча: тилегени болбосо, бардыгы байкуш болор,
сабырдан башка айласы болбос анын.**

3444. Р.-ер ол ер болур көр миң арзу булуп /аңар йүз эвүрсе эрен тег болуп; А.- ер ол ер болур көр минг арзу булуп /аңгар йүз эвүрсе эрен тег болуп; К.-(3399) эр ул эр болур көр миң арзу булуп /аңар йүз эвүрсэ эрэн тэг болуп.

**Кыргызча: эр ал эр болор, көрчү миндеген тилеги болуп
(жетип), ага жүз кайтарса эр жигиттей болуп.**

3445. Р.-йитүрсе ичүрсе чыгайка үлеп /байатка тапуг кылса көңлин улап; А.- йитүрсе ичүрсе чыгайка үлеп /байатка тапуг кылса көңлин улап; К.-(3400) йтүрсэ ичүрсэ чыгайка үлэб /байатка тапуг кылса көңлин улап.

**Кыргызча: жедирип- ичирсе, чыгайга берип,
байатка кулдук кылса, көңүлүн байлап.**

3446. Р.- келир болса дүنيا көңүл болмаса /барыр ерсе агрып кашын түгмесе; А.- келир болса дүنيا көнгүл болмаса /барыр ерсе агрып кашын түгмесе; К.-(3401) кэлирэрсэ дүنيا көңүл болмаса /барыр эрсэ агрыб кашын түгмэсэ.

**Кыргызча: келер болсо, дүнүйө көңүл бурбаса,
кетер болсо, ооруп каш-кабагын түйбөсө.**

3447. калы үстесе элги арзу езе
езини тутунга көңүл тил түзе

3448. бу сөзке йакар көрсө ма ни бу сөз
эшит ишке тутгыл айа кылкы түз

3449. эренде эри ол камуг неңке эрк
булуп кылгу йерде езин тутса берк

3450. такы эрде игрек эрен ол туруп
миң арзу булуп бу езин тыдса терк

3447. Р.-калы үстесе елги арзу езе /езини тутунса көңүл тил түзе; А.- калы үстесе елги арзу езе /езини тутунса көнгүл тил түзе; К.-(3402) калы үстэсэ элги арзу үзэ /өзини тутунса көңүл тил үзэ.

**Кыргызча: эгер жетишсе колу арзуу- тилегине,
өзүн тутуп, көңүл тилин түзөсө.**

3448. Р.-бу сөзке бакакөрсө маъни бу сөз /эшит ишке тутгыл айа көңли түз; А.- бу сөзке йакар көрсө ма ни бу сөз /еншит ишке тутгыл айа кылкы түз; К.-(3403) бу сөзкэ йакар көрсэ маъни бу сөз /эшит ишкэ тутгыл айа кылкы түз.

**Кыргызча: бул сөзгө карап көрсөң, маанилүү бул сөз,
эшит, ишке туткун эй кылыгы түз.**

3449. Р.- еренде ери ол камуг неңке эрк /булуп кылгу йерде езин тутса берк; А.- еренде ери ол камуг ненгке эрк /булуп кылгу йирде езин тутса терк; К.-(3404) эрэндэ эри ол камуг нэнгэ эрк /булуп кылгу йэрдэ езин тутса берк.

**Кыргызча: эрдиктин эри ошол бардык иште эрктүү,
таап, кылар жеринде өзүн тутса бек.**

3450.Р.- такы ерде игрек ерен ол туруп/ мин арзу булуп бу езин тыдса терк; А.- такы ерде игрек ерен ол туруп/ минг арзу булуп бу езин тыдса терк; К.-(3405) такы эрдэ йэгрэк эрэн-ул туруп/ миң арзу булуп бу езин тыдса бэрк.

**Кыргызча: дагын да жигиттерден эрдемдүү ошол болчу,
миндеген арзуу тилегине жетсе да өзүн тыйып бек.**

**Одгурмыш жавабы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын Өгдүлмишке берген жообу)**

3451. йанут берди Одгурмыш айды чын ай
негү ол тилекиң айа көрни ай

3452. негү сөзлесе мен сөзимни йирип
жевабы кылур сен өзимни серип

3453. ачуклуг маңа ай тилекиң не ол
негү колгу эрсе ача сөзле кол

**Өгдүлмиш жавабы Одгурмышка
(Өгдилмиштин Одгурмышка берген жообу)**

3454. йанут берди өгдүлмиш айды өзүм
тилек бирле келди ачайын сөзүм

3451. Р.- йанут берди Одгурмыш айды чын ай /негү ол тилекиң айа көрни ай; А.- йанут берди Одгурмыш айды чын ай /негү ол тилекиңг айа көрки ай; К.-(3406) йанут бэрди Одгурмыш айды чын ай /нэкү ул тилекиңг айа көрки ай.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш, айтты: чын айт,
эмне ал тилегени, эй, ай жүздүүм.**

3452.Р.- негү сөзлесе мен сөзимни йирип /жевабы кылур сен өзүмни серип; А.- негү сөзлесе мен сөзимни йирип /жевабын кылур

сен өзимни серип; К.-(3407) нэку сөзлэсэ мэн сөзимни йарыб /жава-
бын кылур- сэн өзимни сэриб.

**Кыргызча: эмне сүйлөсөм мен, сөзүмдү жарып,
жооп кайтарасын сен, мени иренжитип.**

3453. Р.- ачуклуг маңа ай тилекиң не ол /негү калгу ерсе ача
сөзлө кол; А.- ачуклуг манга ай тилекиң не ол /негү колгу ерсе ача
сөзлө кол; К.-(3408) ачуклуг мэнэ ай тилэкиң нэ -ул /нэку кулгу эрсэ
ача сөзлө кол.

**Кыргызча: ачыгыраак мага айт, тилегиң эмне,
эмне күткөн болсон, ачык сөз кыл.**

3454. Р.-йанутьберди өгдүлмиш айды өзүм /тилек бирле кел-
ди ачайын сөзүм; А.- йанут берди өгдүлмиш айды өзүм /тилек бирле
келди ачайын сөзүм; К.-(3409) йанут бэрди өгдүлмиш айды өзүм /ти-
лэк бирлэ кэлди ачайын сөзүм.

**Кыргызча: жооп берди Огдүлмиш, айтты: өзүм,
тилек менен келдим, ачамын сөзүм.**

3455. бу күн тогды элиг эшитти сени
өзүңе кереклеп көр ыдты мени

3456. катыг арзулады сени көргүкө
мени сөзчи ыдты окыл элтгүкө

3457. нече ме агыр келсе баргу керек
элигке тегип бир көрүнчү керек

3458. элиг ме эди эдгү султан туруп
будунка багырсак севүг жан туруп

3455. Р.-бу күн тогды элиг эшитти сени /өзүңе кереклиг көр
ыдты мени; А.- бу күн тогды илиг эшитти сени /өзүңгө кереклиг көр
ыдты мини; К.-(3410) бу Күнтугды элиг эшитти сэни /өзүңгэ кэрэклэб
көр ыдты мэни.

**Кыргызча: бул Кунтууду Элиг эшитти сени,
өзүңө керек деп, жиберди мени.**

3456. Р.-катыг арзулады сени көргүкө /мени сөзчи ыдты
окып элтгүкө; А.- катыг арзулады сени көргүкө /мени сөзгү ыдты

окуп илтгүке; К.-(3411) катыг арзулады сэни көргүкэ /мэни сөзчи ыдты окуп элтгүкэ.

**Кыргызча: катуу арзууларды сени көрүүгө,
мени элчи жиберди чакырып келүүгө.**

3457. Р.-нече ме агыр келсе баргу керек /елигке тегип бир көрүнчү керек; А.- нече ме агыр келсе баргу керек /елигке тегип бир көрүнчү керек; К.-(3412) нэчэ ма агыр кэлсэ баргу кэрэк /элигкэ тэгиб бир көрүнгү кэрэк.

**Кыргызча: канчалык оор келсе да баруу керек,
Элигке тийип бир көрүнүү керек.**

3458. Р.-елиг ме еди едгү султан туруп /будунка севүг жан багырсак туруп; А.- елиг ме иди едгү султан туруп /будунка багырсак севүг жан туруп; К.-(3413) элиг ма эди эдгү султан туруп /будунка багырсак севүг жан туруп.

**Кыргызча: Элиг да абдан жакшы султан эле,
будунга боорукер, сүйкүмдүү жан күйөр эле.**

3459. ким элиг йүзин көрсө кутлуг болур
экигүн ажунда түкел кут булур

3460. негү тер эшитгил бу эл кеңд беги
ажун башлап элке йетилмиш өги

3461. төрүлүг көни бег кут ол белгүлүг
куты бирле тегрүр төзүке үлүг

3462. кайуда чавыкса көни бег аты
аңар баргу андын булур эр куту

3459. Р.-ким элиг йүзин көрсө кутлуг болур /екигүн ажунда түкел кут булур; А.- ким илиг йүзин көрсө кутлуг болур /икигүн ажунда түкел кут булур; К.-(3414) ким элиг йүзин көрсө кутлуг болур /экэгүн ажунда түгэл кут болур.

**Кыргызча: ким Элиг жүзүн көрсө куттуу болор,
эки тен дүйнөдө түгөл кут табар.**

3460. Р.-негү тер эшитгил бу ел кеңд беги /ажун башлап елге йетилмиш өги; А.- негү тер эшитгил бу ел кеңд беги /ажун башлап

елке йетилмиш өги; К.-(3415) нэку тэр эшитгил бу эл кэнд бэги /ажун башлаб элкэ йэтилмиш өги.

**Кыргызча: эмне дейт, эшиткин, бул эл-кент беги,
ааламды башкарып, элге жетишкен акылы.**

3461. Р.-төрүлүг көни бег кут ол белгүлүг /куты бирле тегрүр төзүкө үлүг; А.- төрүлүг көни бег кут ол белгүлүг /куты бирле тегрүр төзүкө үлүг; К.-(3416) төрүлүг көни бэг кут -ул бэлгүлүг /куты бирлэ тэгрүр төзүкэ үлүг.

**Кыргызча: торо пейил бек, куттуулугу анын белгилүү,
куту менен бактыны баарына тийгизер.**

3462.Р.-кайуда чавыкса көни бег аты /аңар баргу андын булур ер куты; А.- кайуда чавыкса көни бег аты /ангар баргу андын булур ер куты; К.-(3417) кайуда жавыкса көни бэг аты /аңа баргу андын булур эр куты.

**Кыргызча: кайда болсо, адилет бектин аты белгилүү,
ага баруу керек андан табар эр кутун.**

3463. бу көк тиргүки ол көнилик төрү
төрү артаса көк турумаз өрү

3464. төрүлүг бу беглер йок эрсе тириг
байат бузгай эрди йети кат йириг

3465. көни бег йүзи көрсе кутлуг болур
муйанка тегир хем йазуку йулур

3466. билиг сен күн мен киши болдукум
себеб элиг эрди йулеким токум

3463. Р.-бу көк тиргүки ол көнилик төрү /төрү артаса көк турумаз өрү; А.- бу көк тиргүки ол көнилик төрү /төрү артаса көк турумаз өрү; К.-(3418) бу көк тиргүки-ул көнилик төрү /төрү артаса көк турумас өрү.

**Кыргызча: бул кок тиреги ал тууранык мийзамы,
адилеттик бузулса, кок турбас бийикте.**

3464. Р.-төрүлүг бу беглер йок ерсе териг /байат бузгай ерди йети кат йириг; А.- төрүлүг бу беглер йок ерсе тириг /байат бузгай

ерди йети кат йириг; К.-(3419) төрүлүг бу бэглэр йок эрсэ териг /байат тургай эрди йэти кат йэриг.

**Кыргызча: төрө пейил бу бектер жок болсо, тирүү,
байат бузат эле жети кат жерди.**

3465. Р.- көни бег йүзи көрсө кутлуг болур /муйакка тегир хем йазуку йулур; А.- көни бег йүзи көрсө кутлуг болур /муйанка тегир хем йазуку йулур; К.-(3420) көни бэг йүзи көрсэ кутлуг болур /муйанка тегир хам йазуку йулур.

**Кыргызча: адилет бектин жүзүн көрсө, куттуу болор,
сообу тийип жана жазыгынан арылар.**

3466. Р.-билир сен бу күн мен киши болдукум /себеб елиг ерди йулеким токум; А.- билиг сен бу күн мен киши болдукум /себеб елиг ерди йулеким токум; К.-(3421) билир- сэ бу күн мэн киши болдукум /сабаб элиг эрди йелэким токум.

**Кыргызча: билесин сен, бул күнү мен киши болдум,
себепчи Элиг эле, жөлөгүм, жыргалым.**

3467. байат берди эрди укуш ег билиг
тезү эдгүлүкке тегүрдүм элиг

3468. байат берди тевфик камуг эдгүке
будун асгыка хем йүки йүдгүке

3469. сени мен тилер эмди элин бу күн
элиг бир кылып йазса беглик түгүн

3470. окуйтчы мени ыдты эмди саңа
мени йалнуз огдма эрсиг тоңа

3467.Р.-байат берди ерди укуш ег билиг /тезү эдгүлүкке тегүрдүм Елиг; А.- байат берди ерди укуш ег билиг /тезү эдгүлүкке тегүрдүм Елиг; К.-(3422) байат бэрди эрди укуш хем билиг /тузү эдгүлүккэ тэгүрдүм Элиг.

**Кыргызча: байат берди мага акыл- чоң билим,
бүтүндөй жакшылыкка тийгиздим колум.**

3468. Р.-байат берди тевфик камуг едгүке /будун асгыка ухем йүки йүдгүке; А.- байат берди тевфик камуг едгүке /будун асгыка хем

йүки йүдгүке; К.-(3423) байат бәрди тевфик камуг эдгүкэ /будун асгы-
гэ хэм йүки йүдгүкэ.

**Кыргызча: байат берди тоолук баардык жакшылыкка,
будун пайдасына жана жүгүн көтөрүүгө.**

3469. Р.- сени ме тилер емди елиг бугүн /елиг бир кылып
йазса теглиг түгүн; А.- сени ме тиер емди елиг бу күн /елиг бир кылып
йазса беглик түгүн; К.-(3424) сэни мэ тилэр эрди элиг бу күн /элиг бир
кылып йазгу бэклиг түгүн.

**Кыргызча: сени да тилер эми Элиг бул күн,
кол кармашып, жазгын бектик түйүн.**

3470. Р.-окутчы мени ыдты емди саңа /мени йалңуз ыдма
ей ерсиг тоңа; А.- окутчы мени ыдты емди санга /мени йалңгуз ыдма
ай ерсиг тонга; К.-(3425) окутчы мэни ыдты эмди сэңэ /мэни йалгуз
ыдма эй эрсиг тоңа.

**Кыргызча: чакыруучу кылып мени жиберди сага,
мени жалгыз жөнөтпө, эй эр жүрөк баатыр.**

3471. битиг ыдты элиг өз элгин битиг
негү сөзлерди эрсе көргил окуп

3472. чыкарды битиг берди элгин сунуп
битиг алды одгурмыш ачты тутуп

**Одгурмыш суалы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын Өгдүлмишке суроосу)**

3473. окыды битиг кич сакынды узун
айур кед бермиш элиг сөзүн

3474. окумыш элиг эмди келгил тейү
камуг эдгүлүкни атамыш сайу

3471. Р.-битиг ыдты элиг өз елгин битиг /негү сөзлерди ерсе
көргил окуп; А.- битиг ыдты илиг өз илгин битиг /негү сөзлерди ерсе
көргил окуп; К.-(3426) битиг ыдты элиг өз элгин битиб /нэкү сөзләрди
эрсэ көргил окуп.

**Кыргызча: кат жиберди Элиг өз колун койуп,
эмне деген болсо, көргүн окуп.**

3472. Р.-чыкарды битиг берди элгин сунуп /битиг алды од-
гурмыш ачты тутуп; А.- чыкарды битиг бирди илгин сунуп /битиг
алды Одгурмыш ачты тутуп; К.-(3427) чыкарды битиг бэрди элгин
сунуб /битиг алды Одгурмыш ачты тутуб.

**Кыргызча: чакырды катты, берди колун сунуп,
катты алды Өдгүрмүш, ачты тутуп (бир аз
ойлонуп).**

3473.Р.- окиды битиг кич сакынды узун /айур кед бермиш
елиг сөзүн; А.- окиды битиг кич сакынды узун /айур кед бермиш елиг
сөзүн; К.-(3428) окиды битиг кэч сакынды узун /айур кэд билиг бэр-
миш элиг сөзүн.

**Кыргызча: окуп катты акырын, ойлонду узак,
айтты, көп билим бериптир Элиг сөзүндө(деди).**

3474. Р.- оқымыш елик емди келгил тейү /камук еткүлүкни
адамыш сайу; А.- оқымыш илиг емди келгил тийү /камук едгүлүкни
адамыш сайу; К.-(3429) оқымыш элиг эмди кэлгил тэйү /камуг
эдгүлүкни атамыш сайу.

**Кыргызча: окуп (катты), Элиг эми келгин дептир,
бардык жакшылыктарды атаптыр санап.**

3475. бедүк иш туруп көр бу ишлер маңа
нетег кылгу айгыл кеңеш бер муңа

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин Одгурмышка жообу)**

3476. йанут берди өгдүлмиш айды элиг
сени сөзлейү исүк курытмаз тигил

3477. тили тепресе ол көз ачты чыкар
сени көргүкө ол көз ачты бакар

3478. кими севсе эрмиш көңүл арзулап
тилин сөзде аты йорыр сөз улап

3475. Р.- педүк иш туруп көр пу ишлер маңа /недек кылгу
айгыл кеңешлер маңа; А.- бедүк иш туруп көр бу ишлер манга /нетег

кылгу айгыл кенгеш бер мунга; К.-(3430) бэдуш иш туруп көр бу иш-
лэр мэнэ /нэ- тэг кылгу айгыл кэнэш бэр муна.

**Кыргызча: чоң (бийик) иш болор, көр , бул иштер мага,
эмне кылайын, айткын, кенеш бер мага.**

3476. Р.- йанут перди Откүлмиш айды елик / сени сөслөйү
шүк курытмас тигиг; А.- йанут бирди Одгүлмиш айды елиг / сини
сөслөйү шүк курытмас тигиг; К.-(3431) йанут бэрди Огдүлмиш айды
элиг / сени сөслөйү шүк курытмас тилиг.

**Кыргызча: жооп берди Огдүлмиш, айтты: Элиг,
сени сүйлөп шук (турбаса да) курубас тилдер.**

3477. Р.-тили тебресе состе адын чыгар /сени көргүкө ол
көс ачты пагар; А.- тили тепресе ол көз ачты чыкар /сени көргүкө
ол көз ачты бакар; К.-(3432) тили тэбрэсэ созде атын чыкар /сэни
көргүкэ ул көс ачты бакар.

**Кыргызча: тили кыймылдаса сөзүндө атын чыгар,
сени көрүүгө ал көз ачты карай.**

3478. Р.-кими келсе ермиш көңүл арзулап /тилин сөсте аты
йурир сөс улап; А.- кими севсе ермиш көнгүл арзулап /тилин сөздө
аты йорыр сөз улап; К.-(3433) кими сөвсэ эрмиш көнүл арзулаб /тилин
сөздө аты йурыр сөз улап.

**Кыргызча: кимди сүйсө эгер көнүл арзуулап,
тилинде , сөзүндө жүрөр аты сөз улап.**

3479. севитмиш негү тер бу бейтиг оқы
севүглүг йүзи ол көнүл токлуку

3480. көнүл кимни севсе көрүр көзде өл
көзүн канча бакса учар йүзде ол

3481. көнүлде негү эрсе арзу тилек
агыз ачса барча тилин сөзде ол

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын Өгдүлмишке жообу)**

3482. йинут берди өгдүлмиш айда маңа
 кеңеш бер йарагы не ол ай тоңа

3479.Р.- севутмиш негү тер пу пидик огы /себүклүк йүзи ол көңүл токлогы; А.- севитмиш негү тир бу бейтиг окы /севүглүг йүзи ол көнгүл токлуку; К.-(3434) сэвитмиш нэкү тэр бу байтыг окы /сэвүглүг йүзи-ул уөңүл токлуку.

**Кыргызча: сүйгөнүң эмне дейт, бул бейитти оку,
сүйкүмдүүнүн жүзү-ал көңүлдүн тогу.**

3480. Р.-көңүл кимни севсе көрөр көзте өл /көзүн канча пак-са учар йүсте ол; А.- көнгүл кимни севсе көрүр көзте өл /көзүн канча бакса учар йүзде ол; К.-(3435) көңүл кимни сэвсэ көрэр көздэ- ул /көзүн канча бакса учар йүздэ-ул.

**Кыргызча: көңүл кимди сүйсө көрөр көз да ал,
көзүң канча тигилсе, учар жүзүнөн ал.**

3481. Р.-көңүлдө негү ерзе арзу тилек /агыс ачса парча тилин сөсте ол; А.- көнгүлдө негү ерсе арзу тилек /агыс ачса барча тилин сөзде ол; К.-(3436) көңүлдэ нэкү эрсэ арзу тилэк /агыз ачса барча тилин сөздэ- ул.

**Кыргызча: көңүлдө эмне болсо, арзуу, тилек,
ооз ачса баарысы тилинде, сөздө ал.**

3482. Р.-йанут перди Отгурмыш айда маңа /кенеш пер йарагы не ол ай тоңа; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айда манга /кенгеш бер йарагы не ол ай тонга; К.-(3437) йанут бэрди өгдүрмыш айда мэңэ /кэңэш бэр йарагы нэ -ул эй тоңа.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш: айтты: мага,
кеңеш бер жарактуусу эмне ал, эй баатыр.**

3483. багырсак кадаштын сен өк йакын
 кеңеш бер өтегил кадашлык хакын

3484. сениңдин колур мен бу ишке кеңеш
 билиг бирле сен бу кеңешке теңеш

3485. кадаш сен тилсе йиме тут адаш
адашлы кадашлы экигүн тудаш

3486. багырсак сен өг сен бу күн чын маңа
негү кылгу айгыл бүтөр мен саңа

3483. Р.- багырсак кадажым сен -өк йагын /кеңеш пер өдегил
кадашлык кагын; А.- багырсак кадаштын сен өк сен йакын /кингеш
бир өтегил кадашлык хакын; К.-(3438) багырсак кадашын сэн –өк-сэ
йакын /кэңэш бэр өтэгил кадашлык хакын.

**Кыргызча: боорукер карындашым сен өзүңсүн жакын,
кеңеш бер, өтөгүн карындаштык акысын.**

3484. Р.-сениндин полур мен пу ишке кеңеш /пилиг пирле сен
пу кеңешке теңеш; А.- сениндин полур мен бу ишке кенгеш /билиг
бирле сен бу кенгешке тенгеш; К.-(3439) сениндин кулурмэ бу ишкэ
кэңэш /билиг бирлэ сен бу кэңэшкэ тэңэш.

**Кыргызча: сага беремин бул ишке кеңеш,
билимиң менен сен бул кеңешке теңеш.**

3485. Р.- кадаш сен тилезе йеме тут адаш /кадашлар адаш-
лар игегү тудаш; А.- кадаш сен тилесе йиме тут адаш /адашлы кадаш-
лы икигүн тудаш; К.-(3440) кадаш -сэ йэмэ тут тилэсэ адаш /адашлы
кадашлы экигүн тудэш.

**Кыргызча: карындаш сен, тилесең жакын тут адаш (дос),
адашы, карындаш экөө тең туташ.**

3486. Р.-пагырзак сен-ек сен пу күн чын маңа /негү кылгу
айгыл пудеймин саңа; А.- багырсак сен өг сен бу күн чын манга /негү
кылгу айгыл бүтөр мен санга; К.-(3441) багырсак сэн -өг -сэ бу күн
чын мэңэ /нэку кылгу айгыл бүтэр мэн –сэңэ.

**Кыргызча: боорукер сенсиз жалгыз бул күнү чын мага,
эмне кылайын айткын, бүтүрөйүн мен сага.**

**Өгдүлмиш жывабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин Одгурмышка жообу)**

3487. йанут берди өгдүлмиш айда бу сөз
айытма маңа сен аяа кутлуг өз

3488. мени ыдты элиг оқытчы саңа
негү тег кеңешүр сен эмди маңа

3489. баралы темекте адын йок сөзүм
нетег айга тейү бу өзүм

3490. сени бирле болсо көр асгы өкүш
өз асгын тилерке кеңешмез укуш

3487. Р.-йанут перди Октулмиш айда пу сөс /айытма маңа
сен аяа кутлук өс; А.- йанут бирди өгдүлмиш айда бу сөз /айытма
манга сен аяа кутлук өз; К.-(3442) йанут бэрди өгдүлмиш айда бу сөз
/айытма мэнэ сэн аяа кутлук өз.

**Кыргызча: жооп берди Огдулмиш, айтты: бул сөздү,
сураба менден сен, эй куттуу эр.**

3488. Р.- мени ытты елик огытчы саңа /негү тег кеңешүр сен
емди маңа; А.- мени ыдты элиг оқытчы санга /негү тег кенгешүр сен
емди манга; К.-(3443) мэни ыдты элиг оқытчы сэнэ /нэку тэг кэнэшүр
-сэ эмди мэнэ.

**Кыргызча: мени жиберди Элиг чакыртып сени,
кандай кеңешесин сен эми мени менен.**

3489. Р.-паралы темекте адын йок сөзүм /недек айгу парма
тейү ай тузүм; А.- баралы темекте адын йок сөзүм /нетег айга барма
тийү бу өзүм; К.-(3444) баралым тэмэктэ адын йок сөзүм /нэ- тэг
айга тэйү бу өзүм.

**Кыргызча: баралы дегенден башка жок сөзүм,
кантип айтат барбагын деп, бул өзүм.**

3490. Р.-сенин пирле полза мен аскы өгүш /сөс аскы ти-
лерге кеңешмес угуш; А.- сини бирле болсо көр асгы өкүш /өз асгын
тилерке кеңешмез укуш; К.-(3445) сэни бирлэ болсо көр асгы өкүш /
өз асгын тилэркэ кэнэшмэс укуш.

**Кыргызча: сени менен бирге болсом кор, пайда көп,
өз пайдасын тилегенге, кеңешпейт акыл.**

3491. негү тер эшитгил билиглиг чигил
билигсиз эшитгил бойун бир эгил

3492. өз асгы тилерке кеңешмегү сөз
саңа асгы болмаз айа кутлуг өз

3493. кеңеш ол кеңешке кеңеш ай кадаш
ол эр колмаз эрсе өз асгын адаш

3494. өз асгын тилегли өз үлги үчүн
йараглыгны теңсиз туруп тер күчүн

3491. Р.-негү тер ешитгил пиликлик чегил /пиликсиз ежит-
кил пойун пер егил; А.- негү тир ешитгил билиглиг чигил /билигсиз
ешитгил бойун бир егил; К.-(3446) нэкү тэр эшитгил билиглиг чигил
/билигсиз эшитгил бойун бэр эгил.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, билимдүү тигил,
билимсиз эшиткин, мойун сун, ийил.**

3492. Р.-өс аскы тилерге кеңешмеси сөс /саңа аскы полмас
айа кутлук өс; А.- өз аскы тилерке кеңешмегү сөз /санга асгы болмаз
айа кутлуг өз; К.-(3447) өз асгы тилэркэ кэңэшмэгү сөз /сэңэ асгы бол-
мас айа кутлуг өз.

**Кыргызча: өз пайдасын тилегенге кенеш сөз,
сага пайдасы болбойт, эй куттуу сөз.**

3493. Р.-кеңеш ол кижике кеңеш ай кадаш /ол ер кылза анда
өзи аскы таш; А.- кенгеш ол кенгешке кенгеш ай кадаш /ол ер колмаз
ерсе өз асгын адаш; К.-(3448) кэңэш ол кэңэшкэ кэңэш эй кадаш /ул
эр кулмаз эрсэ өз асгын адаш.

**Кыргызча: кенеш, ушундай кишиге кенеш, эй карындаш,
ал эр кылбас болсун өз пайдасына адаш(дос).**

3494. Р.- сөс аскы тилекли өс аскы үчүн /йарыклыкны
теңсиз туруп теп күчүк; А.- өз асгын тилегли өз үлги үчүн /йараглыг-
ны теңсиз туруп тер күчүн; К.-(3449) өз асгын тилэгли өз асгы үчүн /
өз асгын тилэгли кылур кор күчүн.

**Кыргызча: өз пайдасын тилегендер өз напсиси үчүн,
жардамдууну жардамсыз дээр күчөп.**

3495. нече иш кишике кеңешгү керек
көңүл тапламыш ишни кылгу керек

3496. өзүңке багырсак сениң өз өзүң
кишике ынанма кесилди сөзүң
3497. сен өк бил негү кылгу эрсе кеңеш
тилеме мениңдин бу ишке кеңеш
3498. сени алгалы келдим андын туруп
кеңеш бу йоры баргыл эмди копып

3495. Р.-нече иш кижиге кеңешкү керек /көңүл тилемес иш кемиткү керек; А.- нече иш кишике кенгешкү керек /көнгүл тапламыш ишки кылгу керек; К.-(3450) нэчэ иш кишике кэңэшгү кэрэк /көңүл тапласа ишни кылгу керек.

**Кыргызча: айрым иштерди кишиге кенешүү керек,
көңүл каалаган ишти кылуу керек.**

3496. Р.-өзүңке багырсак сениң өз өзүң /кишике ынанма кесилди сөзүң; А.- өзүңке багырсак сениң өз өзүң /кишике ынанма кесилди сөзүң; К.-(3451) өзүңке багырсак сениң өз өзүң /кишике ынанма кесилди сөзүң.

**Кыргызча: өзүңө боорукер сенин өз-өзүң,
кишиге айтпагын кесилди сөзүң.**

3497.Р.-сен өк бил негү кылгу эрсе кеңеш /тилеме мениңдин бу ишке кеңеш; А.- сен өк бил негү кылгу эрсе кеңеш /тилеме мениңдин бу ишке кеңеш; К.-(3452) сен өк бил негү кылгу эрсе кеңеш /тилеме мениңдин бу ишке кеңеш.

**Кыргызча: сен өзүң бил, кандай кенеш керек болсо,
сураба менден бул ишке кенеш.**

3498. Р.-сени айгалы келдим андын туруп /кеңеш пу йури паргыл емди копуб; А.- сени алгалы келдим андын туруп /кингеш бу йоры баргыл емди копып; К.-(3453) сэни алгалы кэлдим андын йуруб /кэңэш бу йуры баргыл эмди копуб.

**Кыргызча: сени алып кеткени келдим андан жүрүп,
кенешим бул жур, баргын эми туруп.**

3499. кишилер аракы муйан эдгулук
бу йерде булунмаз муну белгулук

3500. улуш кенд ичиндеки эдгу нече
сана созледим эмди адра сече
3501. билир сен бу созлер кони созледим
сана эдгу колдум билир бир эдим
3502. кишиден качар сен не кылды киши
кишике катыл эт кишилер иши

3499. Р.-кижилер арагы муйан еткудук /пу йерде тилинмес муну пил кудук; А.- кишилер аракы муйан едгудук /бу йерде булунмаз муну белгудук; К.-(3454) кишилэр аракы муйан эдгудук /бу йэрдэ булунмаз муну билгудук.

Кыргызча: кишилер арасынан табарсын сооп жакшылык, бул жерде табылбас, бул сага белгилүү.

3500. Р.-улуш кент ичиндеги етку нече /сана созледим парча адра ача; А.- улуш кенд ичиндеки едгу нече /санга созледим емди адра сече; К.-(3455) улуш кэнд ичиндэки эдгу нэчэ /сэнэ созлэдим эмди адра сэчэ.

Кыргызча: шаар- кенттин ичиндеги жакшылар нечен, сага сүйлөдүм, эми айырмала чече.

3501. Р.-пилур сен пу сослер кони соследим /сана етку колдум пилир пиридим; А.- билир сен бу созлер кони созледим /санга едгу колдум билир бир едим; К.-(3456) билир- сэн бу созлэр кони созлэдим /сэнэр эдгу кулдум билир бир идим.

Кыргызча: билесин сен, бул сөздөрдү туура сүйлөдүм, сага жакшылык кааладым, билер ир гана эгем.

3502.Р.-кишиден качар сен нагылды кижиге /кижиге кадыл эт кижилер ижи; А.- кишиден качар сен не кылды киши /кишике катыл эт кишилер иши; К.-(3457) кишиден качар- сэн нэ кылды киши /кишике катыл эт кишилер иши.

Кыргызча: кишиден качасын сен, эмне кылды киши, кишиге катыш, эткин кишилер ишин.

3503. мусулман ишин эт мунына йара
байат бирге учмак кор орнун торе

3504. конул тил кони тут кылынчын бутун
кайуда тилесе тирилгил кутун

3505. кишисиз тирилме кишилер ара
киши айбы корме озикни коро

3506. мунар мензер эмди бу бейт ай бугу
окыгу муны отру ишке багу

3503. Р.-мусулман ижи ет мунына йара /пайат перге учмак
кор озун тура; А.- мусулман ишин ит мунынга йара /байат бирге уч-
мак кор орнунг торе; К.-(3458) мусулман ишин эт мунынга йара /бай-
ат ат бэргэ учмак бу озун торэ.

**Кыргызча: мусулман ишин жаса, мунона жара,
байат берер бейиштен бу өзүнө төрдөн.**

3504.Р.-конул тил кони тут кылынчын пудун /кайуга тилезе
тирилгил кудун; А.- конгул тил кони тут кылынчынг бутун /кайуда
тилесе тирилгил кутун; К.-(3459) конул тил кони тут байатка тапун/
кайуда тилэсэн тирилгил кутун.

**Кыргызча: көңүл, тилинди туура тут, байатка табын,
кайда жашасан, жашагын бактылуу.**

3505. Р.-кижисиз тирилгил кижилер ара /кижи айбы кор-
ме озун кор-е; А.- кишисиз тирилме кишилер ара /киши айбы корме
озингни коро; К.-(3460) кишисиз тирилме кижилэр ара /киши байбы
кормэ озун кор-э.

**Кыргызча: кишисиз жүрбө, (тургун) кишилер ара,
киши айыбын көрбө, өзүнө кара.**

3506. Р.-мунар мензер емди пу бейт ай пегу /огыгу муны
удру ишке пагу; А.- мунгар менгзер емди бу бейт ай бугу /акыгу муны
отру ишке багу; К.-(3461) мунар мэнзэр эмди бу байт эй богу /окыгу
муны отру ишкэ багу.

**Кыргызча: буга туура келет эми бу бейт эй акылман,
оку муну кийин ишке бак.**

3507. кайуда тилесе йоры эдгу бол
тупи ашлы колма озун эдгу кол

3508. киши эдгуси кор унытмаз озин
кайуда йорыса тилер эдгу йол

3509. эр эдгу керек тутса эдгу кылынч
кайуда тилесе булур мин севинч

3510. бу эдгу камуг йерде эдгу болур
ол эдгу йануты хем эдгу булур

3507. Р.-кайуда тилезе йури етку йол /туби аслы колма озун етку кол; А.- кайуда тилесе йоры едгу бол /тупи ашлы колма озунг едгу кол; К.-(3462) кайуда тилэсэ йуры эдгу бол /туби аслы кулма озун эдгу кул.

**Кыргызча: кайсы жерде жүрсөн жүр, жакшы бол,
үбү негизин каалаба, өзүң жакшылыкты каала.**

3508. Р.-кижи еткузи кор унытмас озин /кайуда тилезе тилеп етку ол; А.- киши едгуси кор унытмаз озин /кайуда йорыса тилер едгу йол; К.-(3463) киши эдгуси кор унытмаз озин /кайуда йурыса йуры эдгу йол.

**Кыргызча: киши жакшысы көр, унутпас өзүн,
кайда жөрсөң жүр, жакшы жол.**

3509. Р.-ер етку керек тутса етку кылынч /кайуда тилезе пулур мин севинч; А.- ер едгу керек тутса едгу кылынч /кайуда тилесе булур минг севинч; К.-(3464) эр эдгу кэрэк тутса эдгу кылынч /кайуда тилэсэ булур мин севинч.

**Кыргызча: эр жакшы тутса, жакшы күлк мүнөз керек,
ал жакшынын жообу да жакшы болор.**

3510. Р.-бу эдгу камуг йерде эдгу болур /ол эдгу йануты хем эдгу булур; А.- бу эдгу камуг йерде эдгу болур /ол эдгу йануты хем эдгу булур; К.-(3465) бу эдгу камуг йерде эдгу болур /ол эдгу йануты хем эдгу булур.

**Кыргызча: бул жакшы бардык жерде жакшы болор,
ал жакшынын жообу да жакшы болор.**

3511. сен эдгу кылынч тут эсиз болмагын
кайуда тилесе йоры коркмагын

**Өдгүрмыш Өгдүлмишке дунйанинг айыбларын айур
(Өдгүрмыш Өгдүлмишке дунуйо айыбын айткан жери)**

3512. йанут берди одгурмыш айды озум
созинни эшитти эшитгил созум

3513. бу дунйа озун кед севитмиш сана
камуг айбы эрдем корунмиш сана

3514. тар эрмез сениндин меселде келир
кайу нен севуг болса айбы барыр

3511. Р.-сен етку кылынч тут есиз болмагыл /кайуда тилезе
йури коркмагыл; А.- сен едгу кылынч тут исиз болмагыл /кайуда ти-
лесе йоры коркмагыл; К.-(3466) сэн эдгу кылынч тут эсиз болмагыл /
кайуда тилэсэ йоры коркмагыл.

**Кыргызча: сен жакшы кулк- мүнөздү тут, эссиз болбогун,
кайда кааласан жүргүн, коркпогун.**

3512. Р.-йанут перди Отгурмыш: айды озум /созинни ежит-
ти ежитгил созум; А.- йанут бирди Одгурмыш айды озум /созингни
ешитти ешитгил созум; К.-(3467) йанут бэрди Одгурмыш айды озум /
созинни эшиттим эшит бу созум.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш, айтты: мен өзүм,
сөзүндү эшиттим, эшиткин сөзүмдү.**

3513. Р.-пу дунйо озин кет себитмиш сана /камук айбы ер-
дем корунмиш сана; А.- бу дунйа озун кед севитмиш санга /камуг
айбы ердем корунмиш санга; К.-(3468) бу дунйа озин кэд сэвитмиш
сэнэ /камуг ыйбы эрдэм корунмиш сэнэ.

**Кыргызча: бул дүнүйө өзүн абдан сүйүндү сага,
бардык айыбы эрдик көрүнөр сага.**

3514. Р.-тар эрмез сениндин меселде келир /кайу нен севуг
болса айбы барыр; А.- тар эрмез сениндин меселде келир /кайу нен
севуг болса айбы барыр; К.-(3469) тар эрмез сениндин меселде келир
/кайу нен севуг болса айбы барыр.

**Кыргызча: таң калбаса болор сага, маселеде бар,
ка нерсе сүйлөсү, айыбы жок болор.**

3515. севитмиш учун дунйа айбы камуг
сана болмыш эрдем ай элде улуг
3516. негу тер эшитгил бу севмиш киши
севугке севуг айбы эрдем башы
3517. севуглуг нишаны бу ол белгулуг
севуг айбы эрдем болур ай кулуг
3518. озун дунйа севмиш нишаны бу ол
камуг айбын эрдемке тутмыш конул

3515. Р.-севитмиш учун дунйе айбы камук /сана полмыш ердем ай елде улук; А.- севитмиш учун дунйа айбы укамуг /санга болмыш ердем ай илде улуг; К.-(3470) севитмиш учун дунйа ьайбы камуг /сэнэ болмыш эрдэм ай элдэ улуг.

Кыргызча: сүйдүрүп койгону үчүн дүнүйөнүн бар айыбы, сага эрдик болуп көрүптүр, эй элде улуу

3516. Р.-негу тер ежиткил себитмиш кижы /сэбунке себук айбы ердем ижи; А.- негу тир ежитгил бу севмиш киши /севучке севуг айбы ердем башы; К.-(3471) нэку тэр эшитгил бу сэвмиш киши /сэвуг-кэ сэвуг ьайбы эрдэм башы.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин, бул сүйгөн киши, сүйгөнүнө сүйүү айыбы чоң эрдик болор.

3517. Р.-себук ол нишаны пу ол пелгузи /себук айбы ердем болуп коргузи; А.- севуглук нишаны бу ол белгулуг /севуг айбы ердем болур ай кулуг; К.-(3472) сэвуглуг нишаны бу-ул бэлгулуг /сэвуг ьайбы эрдэм болур эй кулуг.

Кыргызча: сүйүүнүн белгиси бул ушундай, эй белгилүү, сүйүү айыбы эрдик болор эй күлүк.

3518. Р.-озун дунйа сепмиш нишаны пу ол/камук айбын ердемге тутмыш конул; А.- озунг дунйа севмиш нишаны бу ол/камуг айбын ердемке тутмыш конул; К.-(3473) озун дунйа сэвмиш нишаны бу-ул/нэчэ ьайбын эрдэмкэ тутмыш конул.

Кыргызча: өзүн дүнүйөнү сүйүпсүн, белгиси бу ал, бардык кемчилигин эрдик кабылдадын көңүлдө.

3519. негу тег егер сен бу дунйа мана
анын айбынын мен айайын сана
3520. апа йазды эрсе байат кынады
бу дунйаг тунек кылды эрклиг эди
3521. тунекте не арзу тилер сен тилек
тилек учмак ичре болур кут йулек
3522. апа учмак ичре йеди бу дунйа эвин
арынгугу кылынды бу дунйа эвин

3519. Р.-негу тек егер сен бу дунйе мана /анын айбы парча айтайын сана; А.- негу тег егер сен бу дунйа манга /анынн айбыны мен айайын санга; К.-(3474) нэку -тэг эгэр- сэн бу дунйа мэнэ /анын байбыны мэн айайын сэнэ.

**Кыргызча: кантип мактайсын бул дүйнөнү сага,
анын айыбын мен айтайын сага.**

3520. Р.-ава йасты ерзе байат кыйнады /пу дунйэ тунек кылды эрклиг иди; А.- апа йазды ерсе байат кынады /бу дунйаг тунек кылды эрклиг еди; К.-(3475) апа йазды эрсэ байат кыйнады /бу дунйаг тунэк кылды эрклиг иди.

**Кыргызча: адам жазган болсо, байат кыйналбайт,
бул дүйнөнү түнөгөнгө жараткан эрктүү өзү.**

3521.Р.-тунекте не арзу тилер сен тилек /тилек учтак игре пу-лур кут йолек; А.- тунекте не арзу тилер сен тилек /тилек учмак ичре болур кут йулек; К.-(3476) тунэки нэ арзу тилэк сэн тилэк /тилэк учмак ичрэ болур кут йолек.

**Кыргызча: зынданды эмне арзылап тилейсин сен тилеп,
тилек бейиш ичинде болор кут жолок.**

3522. Р.-ава учмак ичре йеди кор абын /арытку кылынды пу дунйа ебин; А.- апа учмак ичре йеди бу дунйа евин /арынгугу кылынды бу дунйа евин; К.-(3477) башка бейит.

**Кыргызча: адам бейиште жеди корчу буудай,
арылууга аракеттенди бул дүйнөдө шашыла.**

3523. байат йермиши ол бу йек севмиши
такы артуку ол севни салмышы

3524. одурсо байат бир тилемиш кулын
анар дунйа бермез арытур йолын

3525. ай эдгу эрмез бу дунйа куты
байаттын йыратур бу ол дин йуты

3526. байат мен тигучи кишиде хашы
ажун колды барды ол ит сагышы

3523. Р.-пайат сурмижи ол пу йек сепмижи /йагы артугы ол себук салмыжы; А.- байат йирмиши ол бу йек севмиши /такы артуку ол севуг салмышы; К.-(3478) бул башка бейт.

**Кыргызча: байат жериген ал бул шайтан сүйгөн,
дагын да артыгы ал сүйүп салганы.**

3524. Р.-кодурзо пайат пир тилемиш кулын /анар дунйе пер-
мес арыдар йолын; А.- одурсо байат бир тилемиш кулын /ангар дунйа
бермез арытур йолын; К.-(3479) одурсо байат бу тилэмиш кулын /анар
дунйа бэрмез арытур йолын.

**Кыргызча: тандаса байат бул тилеген бир кулун,
ага дүйнө бербей арытар жөнүн.**

3525. Р.-еду етку ермес пу дунйа куды /пайаттын йырады
пу ол дин йуды; А.- ай едгу ермез бу дунйа куты /байаттын йыратур
бу ол дин йуты; К.-(3480) анын эдгу эрмез бу дунйа куты /байатдын
йыратур бу -ул дин йуты.

**Кыргызча: ушундай жакшы эмес бул дүнүйө куту,
байаттан алыстатып, бул ал дин жуту.**

3526. Р.-пайат мен пегучи кижн телбези /ачун пулды йасты
ош ол ит саны; А.- байат мен тигучи кишиде хашы /ажун колды бар-
ды ол ит сагышы; К.-(3481) бул бейт жок.

**Кыргызча: байат мен деген киши телбе,
аалам деп кетти ал ит сыяктуу.**

3527. байуса болур ол будун кеткиси
чыгайлык биле ол конул кодкысы

3528. йалын тогмыш эр кор йалын баргу ол
нелук дунйа тирмек йана кодгу ол

3529. нелук ррсыкар сен аяа олдечи
озун эки кундук конук болдагы

3530. билир сен тириглик олумке турур
анунды олум уш одине кудур

3527. Р.-пайуза полур ол кылкизи /чыгайлык пиле ол пудун
кодкузы; А.- байуса болур ол будун кеткиси /чыгайлык биле ол конгул
кодкысы; К.-(3480) байуса болур ол будун куткуси /чыгайлык билэ -ул
конул кудкысы.

**Кыргызча: байыса болсун, көр эл күткөнү,
байкуштук менен ал көңүл кыскасы.**

3528.Р.-йалак токмыш эч кор йалак паргу ол /нелук дунйа тер-
мек йана котку ол; А.- йалынг тогмыш ер кор йалынг баргу ол /нелук
дунйа тирмек йана кадгу ол; К.-(3481) йалын тугмыш эр кор йалын
баргу-ул /нэрэк душта тэрмэк йана кодгу-ул.

**Кыргызча: жылаңач төрөлүп эр көрчү, жылаңач олор ал,
эмнеликтен дүнүйө терип, кайра калтырап аны.**

3529. Р.-нелук арзыгар сен аяа олдечи /озун иги кунлук ко-
нук полдачы; А.- нелук арсыкар сен аяа олдечи /озун эки кунлук ко-
нук болдачы; К.-(3482) нэлуг арсыкар- сэн аяа олдэчи /озунэкки кун-
луч конук болдачы.

**Кыргызча: эмне үчүн алдансын сен, эй өлүүчү,
өзүң эки күндүк көнөк болуучу.**

3530. Р.-пилир сен тириклик олумге турур /анунды олум ош
одунге койур; А.- билир сен тириглик олумке турур /анунды олум уш
одинге кудур; К.-(3483) билир- сэ тириглик олумкэ турур /анунды
олум ош одингэ кодэр.

**Кыргызча: билесиң сен тириглик өлүмгө барат,
андан да турган өлүм убакытты күтөр.**

3531. капуг ачты дунйа такы бир капуг
олум капгы ачлур кирур халк камуг

3532. озун эки кунлук арыngu учун
корурде койурме озунни кучун
3533. йайык дунйа арсал куты эврулур
негу барды эрсе йана терк алур
3534. адырмаз кишисин кулуг йа бегиг
одурмез талусын йавуз ма йагыг

3531.Р.-кабук ачты дунйе тагы пир кабук /олум капкы ачлур
кирур халк камук; А.- капуг ачты дунйе такы бир капуг /олум капгы
ачлур кирур халк камуг; К.-(3484) капуг ачты дунйа такы бир капуг /
олум капгы ачлур кирур халк камуг.

**Кыргызча: капкасын ачты дүнүйө дагы бир капканы,
өлүм капкасы ачылса, кирер калайык баарысы.**

3532. Р.-озун иги кунлук абыngu учун /койурде коктурме
озинни кучун; А.- озунг ики кунлук арыngu учун /корурде кейурме
озунгни кучун; К.-(3485) озун эки кунлук омыгу учун /корурде куйэр-
мэ азинни кучун.

**Кыргызча: өзүң эки күндүк коноктук үчүн,
көрөрдө күйдүрбө өзүңдүн күчүн.**

3533. Р.-йайык дунйе ерзел куды ебрулур /негу пердеп ерзе
йана терк алур; А.- йайык дунйе арсал куты еврулур /негу барды ерсе
йана терк алур; К.-(3486) йайыг дунйа иргэл куты эврулур /нэку бэр-
ды эрсе йана тэрк алур.

**Кыргызча: опосуз дүнүйө өтүп (кетер) куту айланып,
эмне берген болсо, кайра бат алар.**

3534. Р.-адырмаз кижидин кулук йа пегик /одурмес талудын
йабус- ма ерик; А.- адырмаз кишисин кулуг йа бегиг /одурмез талу-
сын йавуз ма йагыг; К.-(3487) башка бейит.

**Кыргызча: айырмалабайт кишини кул же бекти,
айырмалап таңдабайт жакшы же жаманды.**

3535. бириг бегленур кор такы бир бегин
окыйу турур тегме кундо онин

3536. кору барса дунйа келике саны
 эдерсе качар качса эдрер сени
3537. мунар мензер эмди кору бар бу соз
 мунын ма ниси ук айа конли туз
3538. бу дунйа качар ким эдерсе аны
 калы качса андын эдерур сени

3535. Р.-пириг пеклейур ма тагы пир бегин /огыду турур
тегме кунде онин; А.- бириг бегленур такы бир бегин /окыйу турур
тегме кундо онин; К.-(3488)бул бейит жок.

**Кыргызча: бирин бек көтөрсө көрчү, дагы бир бегин,
чакырып турар өзүнө күндө аны.**

3536. Р.-кору перзе дунйе келеге саны /адырза качар качса
адраp саны; А.- кору барса дунйа келике саны /едерсе качар качса едер
сени; К.-(3488) кору барса дунйа келинкэ саны /эдэрсэ качар качса
эдрэр сэни.

**Кыргызча: көрүп барсан бул дүйнө көлөкө санында,
издесең качат, качсан издейт сени.**

3537. Р.-мунар мензер емди кору пер пу сос /мунун маназы
ук айа конли тус; А.- мунгар менгзер емди кору бар бу соз /мунынг ук
айа конгли туз; К.-(3489) мунар мэнзэр эмди кору бар бу соз /мунын
маьниси ук айа конли туз.

**Кыргызча: буга окшошор эми каралса бул сөз,
мунун маанисин ук, эй коңүлү туз.**

3538. Р.-пу дунйе ким адырза аны /калы качса андын ады-
рур сени; А.- бу дунйа качар ким едерсе аны/ калы качса андын едрур
сени; К.-(3490) бу дунйа качар ким эдэрсэ аны/ йана качса андын эдэ-
рур сэни.

**Кыргызча: бул дүйнө качар ким издесе аны,
эгер качсан андан, ал издейт сени.**

3539. йана динка очлуг бу дунйа нени
 йесе дунйа дин йер бака кор муны

3540. безенип бу дунйа езин коркитур
этинмиш келин тег конул йелкитур

3541. конул берсе куртга болур бир туры
йакы йан тутар кунде кесмез уры

3542. йана кылкы ерселкылынчы йайыг
беги бирле турмаз тукел уч айыг

3539. Р.- йана тынга очлук пу дунйа нени /йезе дунйа тын йер
пага кор муны; А.- йана динка очлуг бу дунйа ненги /йесе дунйа дин
йер бака кор муны; К.-(3491) йана динка очлуг бу дунйа нэни /оса
дунйа дин йэр бака- ул кор муны.

**Кыргызча: жана динге өч болот бул дүйнө малы,
жесе малды дин жээр, карап көр муну.**

3540. Р.-пезенип пу дунйа озун коргудур /абынмыш келин
тек конул йелкидур; А.- безенип бу дунйа озин коркитур /етинмиш
келин тег конгул йелкитур; К.-(3492) бээзенип бу дунйа озин коргитур
/этинмиш кэлин -тэг озин йэлгитур.

**Кыргызча: безенип бул дүнүйө өзүн көрсөтөр,
жасанган келиндей көңүлүн сергитер.**

3541. Р.-конул перзе куртга полур йер тузи /йага йен турар
кунде кесмес узы; А.- конгул берсе куртга болур бир туры /йака йанг
тутар кунде кесмез уры; К.-(3493) конул бэрдин эрсе бу куртга йузи
/йааканны тутар кундэ кэтмээз сочи.

**Кыргызча: көңүл бурсан болор карыга бир туруп,
жака- жеңинди тутар күндө бүтпөс сөзү.**

3542. Р.-йана кылгы ерзел кылынчы йайык /пеги пирле тур-
мас тогел оч айын; А.- йана кылкы ерсел кылынчы йайыг /беги бирле
турмаз тукел уч айыг; К.-(3494) йана кылкы ирсэл кылынчы йайыг /
бэги бирлэ тутмаз тугэл уч айыг.

**Кыргызча: жапалдуу кылыгы, жамандык кылганы жана,
беги менен турбас түгөл үч айча.**

3543. ким эрсе конул бады эрсе анар
йава кылды эсиз тириглик мунар

3544. эди кыз эрур бу тириглик куни
йава ишке ишлетсе болмаз муны

3545. тириглик мун ол кор камуг эдгуке
йава кылмагыл сен аны ай боке

3546. бу учте адын йок бу дунйа нени
халал ол йа шубхе харам они

3543. Р.-ким ерзе конул пады ерзе анар /йаба кылды есиз тириглик мунар; А.- ким ерсе конгул бады ерсе ангар /йава кылды исиз тириглик мунгар; К.-(3495) ким эрсэ конул бады эрсэ анар /йава кылды эсиз тириглик анар.

**Кыргызча: кимде –ким көңүл берген болсо ага,
бушайман кылар эссиз тириглик буга.**

3544. Р.-еди кыс туруп пу тириглик куни /йаба ишке ишлетсе полмач муны; А.- еди кыз эрур бу тириглик куни /йава ишке ишлетсе болмаз муны; К.-(3496) эди кыз эрур бу тириглик куни /йава ишкэ ишлэтсэ болмаз аны..

Кыргызча: абдан кызык (таттуу) болор бул тиричилик күнү, бекер ишке иштетсе, болбос аны.

3545. Р.-тириглик мун ол коп камук еткуке /йаба кылмагыл сен аны ай поге; А.- тириглик мун ол кор камуг едгуке /йава кылмагыл сен аны ай боке; К.-(3497) тириглик мун-ул кор камуг эдгукэ /йава кылмагыл сэн аны эй тона.

Кыргызча: тиричилик (жашоо) тийиштүү көрчү баары жакшылыкка, бекер кылбагын сен аны эй, акылман.

3546. Р.-пу учте адын йок пу дунйе нени /халал ол йа шубхат арам ол аны; А.- бу учте адын йок бу дунйа нени /халал ол йа шубке харам онги; К.-(3498) бу учдэ адын йок бу дунйа нэни /халал-ул йа шубха харам –ул они.

Кыргызча: бул үчөөнөн башка жок (бул дүйнөнүн) нерсеси (малы), адал же көмүндүү же башкасы арам.

3547. халалка сакыш ол харамка ма кын
калы шубхе эрсе йиме кед сакы

3548. себитсе кими дунйа ахыр сурер
 авытса эрэж бирле теркин этер
3549. севинч бирле игдип тукул семритур
 сакынч кадгу бирле теркин этер
3550. севинчин кору барса ахыр сакынч
 сакынчын тирилсе болур кин севинч

3547. Р.-халалга сагыш ол арамга пу кыйн /калы шубхат ерзе еди кет сакын; А.- халалка сакыш ол харамка макын /калы шубке ерсе йиме кед сакы; К.-(3499) халалка сакыш-ул харамка- ма кын /калы шубха эрсэ йэмэ кэд сакын.

**Кыргызча: адалча эсеп, ал эми адамга азап,
эгер күмөндүү болсо, сактан сен карап.**

3548. Р.-себитсе кими дунйе ахыр сурер /авытса ереж бирле теркин ебер; А.- себитсе кими дунйа ахыр сурер /авытса ереж бирле теркин етер; К.-(3500) сэвитсэ будун йа ахир кор сурэр /авытса эрэж бирлэ тэркин ирэр.

**Кыргызча: сүйдүрсө кимди дүйнө, акыр сүрүп (чыгарар),
маашырланып кубансан, тез жүзүн бурар.**

3549. Р.-себинч пирле ектип тогел семридур /сагынч катгу пирле йана йабрыдур; А.- севинч бирле игдип тукул семритур /сакынч кадгу бирле йана йаврытур; К.-(3501) сэвинч бирлэ игдип тугэл сэмритур /сакынч кадгу бирлэ йана йаврытур.

**Кыргызча: сүйүнүч менен асырап түгөл семиртер,
капалык-кайгы менен кайра жабыркатар.**

3550. Р.-себинчин кору перзе ахыр сагынч /сагынч келсе ардар келир хин себинч; А.- севинчин кору барса ахыр сакынч /сакынчын тирилсе болур хин севинч; К.-(3502) сэвинчин кору барса ахыр сакынч /сэвинчин тирилсэ бу кор кэн сакынч.

**Кыргызча: сүйүнүчүнө карап көрсөн акыры кайгы,
кайгы менен жашасан болор арты сүйүнүч.**

3551. учы нимет эрсе тупи михнет ол
 башы михнет эрсе соны нимет ол

3552. негу тер эшитгил сакынуk одуг
йырак тур бу дунйа тегургей йодуг

3553. сенин байлыкын кор чыгайлык туруп
сана ким чыгай эрсе байлык туруп

3554. сени ким йесе йер сен ахыр этин
очунни алып сен кара йер хатын

3551.Р.- учы нымат ерзе туби миннет ол /пажы миннет ерзе
кетни нымат ол; А.- учы нимат ерсе тупи михнет ол /башы михнет
ерсе сонгы нимет ол; К.-(3503) учы неьмат эрсэ туби мэхнэт-ул /башы
мэхнат эрсэ учы нэмаг -ул.

**Кыргызча: башы сый болсо, түбү эмегек анын,
башы эмгек болсо сону сый анын.**

3552. Р.-негу тер ежиткил сагы йок одук /йырак тур эй дунйе
тегурме йудук; А.- негу тер ешитгил сакынуk одуг /йырак тур бу ду-
нйа тегургей йодуг; К.-(3504) нэку тэр эшитгил сакынуk удуг /йырак
тур будушта тэгургэй йудуг.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, сак сергек,
ыраак тур, бул дүйнө тийгизер зыянын.**

3553. Р.-сенин пайлыгын кор чыгайлык туруп /сана ким чы-
гай ерзе пайлык туруп; А.- сенинг байлыкын кор чыгайлык туруп /
санга ким чыгай ерсе байлык туруп; К.-(3505) сенин байлыкын кор
чыгайлык туруп /сэнар ким чыгай -ерсэ байлык туруп.

**Кыргызча: сенин байлыгын корчу кембагалдан болор,
сага ким жарды болсо, ошол бай болор.**

3554. Р.-сени ким йесе йерсек ахыр адын /очунни алур сен
кара йер кадын; А.- сени ким йесе йер сен ахыр этин /очунни алып
сен кара йер катын; К.-(3506) сэнар соксэ ким бушса ачыг этин /очун
бэргэ йарын кара йэр катын.

**Кыргызча: сени ким жесе жейсин сен акыры(анын) этин,
өчүндү аларсын сен кара жер катында.**

3555. бузулгу туруп бу этилмиш керек
сачылгу туруп бу йумытмышларын

3556. барыглы туруп бу ажун терк одун
келигли туруп ол ажун кед одун

3557. барыглы барур кунде сендин йырап
келигли келир терк сана оз улар

3558. барыглыка бермез билиглиг конул
келиглике эткур укушлуг амул

3555.Р.-пузулгу туруп пу едилмишлерин /сачылгу туруп пу йу-
мытмышларын; А.- бузулгу туруп бу етилмишлерин /сагылгу туруп
бу йумытмышларын; К.-(3507) тарылгу туруп бу тэрилмишлэрин /са-
чылгу туруп бу йумытмышларын.

**Кыргызча: бузулчу болор бул эткен иштерин,
чачылчу болор , бул жыйнагандарын.**

3556. Р.-нарыклу туруп пу ачун терк /келикли туруп ол ачун
кет одун; А.- барыглы туруп бу ажун терк одун /келигли туруп ол ажун
кед одун; К.-(3508) барыглы туруп бу кундэ тэрк бу одун /кэлигли
туруп тэрк сэнэ оз улар.

**Кыргызча: кетип калчу бул дүйнө жакында сенден,
келгени турган ал дүйнө мындан кийин.**

3557. Р.-парыклы парур кунде сендин йырап /келикли келир
терк сана ос улеп; А.- барыглы барур кунде сендин йырап /келигли ке-
лир терк санга оз улар; К.-(3509) барыглы туруп кундэ тэрк бу одун/
кэлигли туруп ул ажун тэрк бутун.

**Кыргызча: кетүүчү кетет күндө сенден ыраактап,
келүүчү келет тез сага өзү улашып.**

3558. Р.-парыклыга пермес пиликлик конул /келиклиге ет-
нур угушлук амул; А.- барыглыка бермез билиглиг конгул /келиглике
итнур укушлуг амул; К.-(3510) барыглыка бэрмэз билиглиг конул /кэ-
лигликэ этнур укушлуг амул.

**Кыргызча: кетүүчүгө билимдүү бербес көңүл,
келүүчүгө болор акыл ар дайым.**

3559. олумуг билигли севинмез озун
олуруг коругли авынмаз узун

3560. йорыглы киши йолда этмез эвин
кечугли киши эвде кодмаз ненин
3561. конук сен бу дунйа сана бир тушун
тушунде сакынч тутма артук узун
3562. аны эдгу эрмез бу дунйа нена
кимин болса эврер кылынчы йаны

3559. Р.-олумук угыклы себинмес узун /олурук копукли
абынмас озун; А.- олумуг билигли севинмес озун /олуруг коругли
авынмаз узун; К.-(3511) олумуг билигли сэвунмэз озун /олумуг коруг-
ли авытмаз озун.

**Кыргызча: өлүмдү билген эр сүйүнтпөс өзүн,
өлүмдү көргөн эр, коркпос узун (коп).**

3560. Р.-йорыкли кижй йола етмес ебин /кечикли кижй епте
тутмас негин; А.- йорыглы киши йолда эетмез евин /кочугли киши
евде кодмаз кенгин; К.-(3512) йурыглы киши йолда этмэз эвин /кочуг-
ли киши эвдэ кодмаз нэнин.

**Кыргызча: жүрүүчү киши жолго курбайт үй,
көчкөн киши үйүндө калтырбайт малын
(оокатын).**

3561. Р.-конук сен пу дунйе сана пу тужун /тужунге сагынч
тутма артук узун; А.- конук сен бу дунйа санга бир тушун /тушунде
сакынч тутма артук узун; К.-(3513) конук йа бу дунйа сэнэр бир ту-
шун /тушундэ сэвунч тутма артук узун.

**Кыргызча: коноксун сен бу дүйнөгө, сен бир токтоочу (жай),
рабатта ойлонуп отурба, артык узун.**

3562. Р.-ейи кутулук ермес пу дунйе нени /кимин полза
ебрер кылынчы йаны; А.- аны едгу ермез бу дунйа ненги /киминг
болса еврер кылынчы йаны; К.-(3514) анын эдгу эрмэз бу дунйа нэни
/кимин болса эврэр кылынчы йаны.

**Кыргызча: эч жакшы эмес бул дүйнө малы,
кимде болбосун өзгөртөт кылык пейилин.**

3563. бедел кылды эбдал ненин хем малын
такып кодты захид бу дунйа улын

3564. корунмез тег ол бу тузакчы сана
бу дунйа нени ол сачылмыш мене
3565. усайук бу йалнук эди сук кози
калы торка кирмез бу йалнук ози
3566. негу тер эшиттил сакынук башы
бу дунйа ишиндин сакынмыш киши

3563. Р.-бадал кылды ебдалга дунйе йолын /йыгып кытты зайытка зайды улын; А.- бедел кылды ебдал ненгин хем малын /такып кодты захид бу дунйа улын; К.-(3515) бадал кылды абдал нэнин хам малын /бакыб кодты захид бу дунйа улын.

Кыргызча: олуялар алмаштырды (бул дүйнөнүн) оокат жана малын, билип кетчи календерлер бул дүйнө негизин.

3564. Р.-корунмес тек ол пу тузакчы сана /пу дунйе неги ол сачылмыш мен-е; А.- корунмез тег ол бу тузакчы санга /бу дунйа ненги ол сачылмыш менге; К.-(3516) уерунмез нэн-ул бу тузакчы сэнэ /бу дунйа нэни-ул сэчилмиш мэнэ.

Кыргызча: көрүнбөгөндөй ал бу тузакчы сага,
бул дүнүйө малы ал счачып койгон дан.

3565. Р.-уза-йок пу йалнук еди сок кози /калы торга кирмес пу йалнук ози; А.- усайук бу йалнук иди сук кози /калы торка кирмез бу йалнук ози; К.-(3517) осайук бу дунйада йалнук ози /калы торка кирсэ улынтур ози.

Кыргызча: кабарсыз бул инсан абдан бек көзү,
кантип торго түшпөс, бул инсан өзү.

3566. Р.-негу тер ежиткил сагы йок пажы /пу дунйа ижиндин себинмиш кижи; А.- негу тир ешиттил сакынук башы /бу дунйа ишиндин сакынмыш киши; К.-(3518) нэку тэр эшит эмди шабир башы /бу дунйа ишиндин сакынмыш киши.

Кыргызча: эмне дейт эшиткин, бул дүйнө ишинен сактанган киши.

3567. тузакчы корунмез менин коркитур
безенмиш келин тег конул йилкитур

3568. кози сук серимсиз усайук озун
менин таттын эрсе адак беркитур

3569. камуг дунйа бирке йумытса бутун
эреж бирле мин йыл тирилсе кутун

3570. негу асгы ахыр кара йер койы
анын тушнеки ол йагыз йер ойы

3567. Р.-тузакчы корунмес менин коргидур /пезенмиш келин
тек конул йелкидур; А.- тузакчы корунмес менгин коркитур /безен-
миш келин тег конул йилкитур; К.-(351) *бул бейит жок.*

**Кыргызча: тузакчы көрүнбөс, данды көрсөтөр,
безенген келиндей көңүл терметер.**

3568. Р.-*бул бейит жок.* А.- кози сук серимсиз усайук озунг
/менгин таттынг эрсе адак беркитур; К.- *бул сап жок.*

**Кыргызча: ач көз, сабырсыз кабарсыз сен,
данды чукучу болсон аягын байланар.**

3569. Р.-камуг (дунйе) пирге йумытса кудун /ерич пирле мин
йыл тирилзе кудун; А.- камуг дунйа бирле йумытса бутун /ереж бирле
минг йыл тирилсе кутун; К.-(3519) камуг дунйа биркэ йумытса бутун
/эрэж бирлэ мин йыл тирилсэ кутун.

**Кыргызча: жалпы дүйнө бирге жыйналса бутун,
жыргал менен мин жыл жашашса куттуу.**

3570. Р.-негу аскы агыр кара йер коды /анын туш неги ол
олуклер коды; А.- негу асгы ахыр кара йер кыйы /анынг тушнеки
ол йагыз йер ойы; К.-(3520) нэку асгы ахир кара йэр купты /анын
тушнэки-ул йагыз йэр оти.

**Кыргызча: эмне пайда акыры кара жер койну,
ага түшүүгө болор ал бозоргон жер ойу.**

3571. кечурмиш тириглик сана болга туш
негу кылдын эрсе йанут келге туш

3572. уш ол кун окунсе окунч асгы йок
негу кылдын эрсе йыл ай кун танук

3573. ажун татгы барча бу уч нен туруп
учеги татыглары туз жен туруп

3574. йемек ичмек ол кор бу учте бири
такы бир тиши ол авытса эри

3571. Р.-кочурмиш тириклик сана полга туш /негу кылдын ерзе йанут келрге туш; А.- кечурмиш тириглик санга болга туш /негу кылдын ерсе йанут келге туш; К.-(3521) кэчурмиш тириглик сэнэ болга туш /нэку кылдын эрсэ йанут кэлгэ туш.

**Кыргызча: кечирген тиричилик сага болот туш,
эмне кылган болсон жооп келер түз.**

3572. Р.-ожол кун огунзе огунч аскы йок /негу кылдын ерзе кыл ай кун танук; А.- уш ол кун окунсе окунч асгы йок /негу кылдын ерсе цйыл ай кун танук; К.-(3522) ошул кун окунсэ окунч асгы йок /нэку кылдын эрсэ йыл ай кун танук.

**Кыргызча: ошол күн өкүнсөң, өкүнүч пайдасы жок,
эмне кылган болсон, жыл, ай, күн күбөн.**

3573. Р.-ачун таткы парча пу уч нен туруп /учеги тадыклары тус тен туруп; А.- ажун татгы барча бу уч ненг туруп /учеги татыглары туз тенг туруп; К.-(3523) ажун татгы барча бу уч нэн туруп /учэгу татыглары йуз нэн туруп.

**Кыргызча: аалам таттуусунун баары үч нерседен турар,
үчөөнүн татым-даамы туз (эле) тен турар.**

3574. Р.-йемек ичмек ол кор пу учте пири /тагы пир тижи ол абытка ери; А.- йимек ичмек ол кор бу учте бири /такы бир тиши ол авытса ери; К.-(3524) бу уч нэн сэвунчи татыгы камут / адын учкэ тэгмэ эй элдэ улуг.

**Кыргызча: жемек- ичмек ал коруч үчөөнүн бири,
дагы бири аял, сүйүнсө эри.**

3575. учунчи эсенин тириглик туруп
бу учте бу бир кед кереклиг туруп

3576. бу уч нен севинчи татыгы камут
адын учке тегмез ай элде улуг

3577. йемек ичмек ол бир татыг ай кадаш
 йануты чакарда йавуз ай адаш

3578. бу татгын уч эрнек богузка туруп
 анында нару барса карнын толур

3575. Р.-учунчи езенин тириклик туруп /бу учте пири кет
кереклик туруп; А.- учунчи есенин тириглик туруп /бу учте бу бир кед
кереклиг туруп; К.-(3523) *бул бейит жок.*

**Кыргызча: үчүнчү ден соолук, тиричилик ушундай,
бул учөө да бирдей керектөө болор.**

3576. Р.-пу уч нен севинчи ма таткы камук /адын учке тек-
мес ей аслы улук; А.- бу уч ненг севинчи татыгы камук /адын учке
тегмез ай елде улук; К.-(3524) бу уч нэн севунчи татыгы камук /адын
учке тэгмэ эй элдэ улук.

**Кыргызча: бул уч нерсенин сүйүнүч таттуулугу баарынан,
башка үчкө жетпес, эй элде улук.**

3577. Р.-йемек ичмек ол пир тадык ай кадаш /йануды чы-
гарда йабуз ай адаш; А.- йимек ичмек ол бир татыг ай кадаш /йануты
чакарда йавуз ай адаш; К.-(93525) *бул бейит жок.*

**Кыргызча: жемек-ичмек ал бир таттуу эй карындаш,
жообун кайтаруу жаман эй адаш (дос).**

3578. Р.-пу таткын уч ернек погуска калур /анында кару пар-
за карнын толур; А.- бу татгынг бу уч ернек богузка туруп /анынгда
нару барса карнын толур; К.-(3526) *бул бейит жок.*

**Кыргызча: таттууну үч бармак менен тамакка жиберет,
андан ары барса кардын (курсагын) толор.**

3579. калы синмесе аш таду артатур
 таду артаса эр кор иглер йатур

3580. иг ол ашну эрке олум тутгакы
 олумде татыг йок айа эр сагы

3581. такы бир татыг бу тиши татгы ол
 чогук сувка йунмак анын йангы ол

3582. анында баса кор огул кыз туруп
огул кыз тукин йудмек эмгек эруп

3579. Р.-калы сынмаза аш тадун ардадур /таду ардаза кор
ер йиклеп йадур; А.- калы сингмесе аш таду артатур /таду артаса ер
кор иглер йатур; К.-(352) *бул бейит жок.*

Кыргызча: эгер сизбесе аш мүнөз бузулат,
мүнөз бузулса эрди кор ооруп жатат.

3580. Р.-йик ол ашку ерге олум туткагы /олумде тадык йок
айа ер сагы; А.- иг ол ашну ерке олум тутгакы /олумде татыг йок аяа
ер сагы; К.-(3525) эн ашну эркэ олум тутгакы /олумдэ татыг йок аяа
артакы.

Кыргызча: оору ал ошол эрге өлүм туткасы,
өлүмдө таттуулук жок, эй сак киши.

3581. Р.-тагы пир тадык пу тижитаткы ол /согук супка йун-
мак анын йангы ол; А.- такы бир татыг бу тиши татгы ол /согук сувка
йунмак анынг йангы ол; К.-(3526) *бул сап жок.*

Кыргызча: дагы бир таттуулук бул аял туттуусу ал,
суук сууга жуунмак анын эмгеги.

3582. Р.-анында паза кор огул кыс туруп /огул кыс йуги пар-
ча емгек еруп; А.- анынгда баса кор огул кыз туруп /огул кыз йукин
йудмек емгек еруп; К.-(3527) анында баса бу огул кыз туруп /огул кыз
йукин йудмэк эмгэк болур.

Кыргызча: анындан башка корчу уул- кыз болор,
уул- кыз жугун котормок (андан да) оор болор.

3583. негу тер эшитгил бу бейт айгучы
тиши хем огул кыз узер эр кучи

3584. тиши бирле шухбет эди кед татыг
согук сувка йунмак йануты катыг

3585. татыг кайда эрсе татыгсыз биле
сучиг кайда эрсе сонында ачыг

3586. тириглик татыгы бу эрсе калы
татыгсыз туруп дунйа михнет йолы

3583. Р.- негу тер ешитгил пу бейт айгучы / огул кыс сагынчы узер ер кучи; А.- негу тер ешитгил бу бейт айгучы / тиши хем огул кыз узер ер кучи; К.-(3527) нэку тэр эшит бу укуш айгучы / тиши хам огул кыз узар эр кучи.

**Кыргызча: эмне дейт эшит, бу бейт айтуучу,
аял жана уул-кыз үзөр эр күчүн.**

3584. Р.-тижи пирли сухбат еди кет тадык /согук суга йунмак йануды кадык; А.- тиши бирле шухбет еди кед татыг /согук сувка йунмак катыг; К.-(3528) тиши бирлэ сухбат эди кэд татыг /согук сувка йунмак йануты катыг.

**Кыргызча: аял менен сухбет эткен абдан таттуу,
суук сууга жуунмак азабы катуу.**

3585. Р.-кадык кайда ерзе тадыксыс пиле /сучик кайда ерзе сонында ачык; А.- татыг кайда ерсе татыгсыз биле /сучиг кайда ерсе сонгында ачыг; К.-(3529) татыг кайда эрсэ татыгсыз билэ /сучиг кайда эрсэ сонында ачыг.

**Кыргызча: таттуу кайда болсо, даамсыз бирге,
таттуу кайда болсо, сонунда ачуу.**

3586. Р.-тиригликке таткы пу ерзе калы /тадыксыс пилур дунйе михнет йолы; А.- тириглик татыгы бу эрсэ калы /татыгсыз турур дунйа михнет йолы; К.-(3530) тириглик татыгы бу эрсэ калы /татыгсыз турур дунйа субхат йолы.

**Кыргызча: тиричилик таттуусу ушул болсо эгер,
татыксыз болор дүйнө жапа жолу.**

3587. сучиг татыглыг тириглик кунум
татыгсыз кылур ахыр ачыг олум

3588. бу уч нен турур дунйа татгы бутун
йануты эшиттин ай кылкы тузун

3589. бу дунйа йагы ол эт оз бир йагы
бу эки йагынык йадыглыг агы

3590. учунчи йагы йек бу дин огрысы
тегурмесу тенри буларнын йасы

3587. Р.-сучук пу тадыклык тириклик куним /тадыксыз кылур ахыр ачыг олум; А.- сучиг татыглыг тириглик кунум /татыгсыз кылур ахыр ачыг олум; К.-(3531) сучиг татыглыг тиригликкэ ачыг олум / карартур тунэр- тэг йарумыш кунум.

**Кыргызча: ширин жана таттуу бул тирүүлүк күнүм,
татыксыз кылар акыры ачуу өлүм.**

3588.Р.-пу уч нен туруп дунье таткы пудун /йануды ешиттин ай кылгы одун; А.- бу уч ненг туруп дунья татгы бутун /йануты ешиттинг ай кылкы тузун; К.-(3532) бу уч нэн туруп дунья татгы бутун /йануты эшиттин эй кылкы тузун.

**Кыргызча: бу үч нерседен турат дүйнөнүн таттуулугу бутун,
жоюун эшиттин эй кылыгы тузун.**

3589. Р.-пу дунье йагы ол ат ос ма йагы /пу иги йагынык йадынлык хагы; А.- бу дунья йагы ол ет оз бир йагы /бу еки йагынык йадыглыг агы; К.-(3533) бу дунья татыгы- ул эт оз бир йагы /бу эки йады йадыглыг агы.

**Кыргызча: бул дүйнө жыйноо ал, өз жанына жоо болор,
бул эки жоонун жайылуу (дайым) тузагы.**

3590. Р.-учунчи йагы йек ол тен (ден) ?огрызы /тегурмезу тенри пуларнын йазы; А.- учунчи йагы йек бу дин огрысы /тегурмесу тенгри буларнынг йасы; К.-(3534) учунчи йагы-ул бу дин огрысы /тегурмэси тэнри буларнын йасы.

**Кыргызча: үчүнчү жоо шайтан, бул дин уурусу,
сактасын тенир булардын зыянынан.**

3591. буларда эди сарп бу йавлак йагы
эт оздин тегир ол окушрек чогы

3592. байат аты айса тезер йек барыр
кодун барса дунья сениндин калыр

3593. эт озни негу тег китергу болур
мегер ким олум тутса калса калур

3594. эди йакшы аймыш билиглиг бугу
билиглиг бугулер созин тынлагу

3591. Р.-пулардаеэди серп пу йаблак йагы /еат озтин тегип ол окушрек чогы; А.- буларда иди сарп бу йавлак йагы /ит оздин тегир ол окушрек чогы; К.-(3535) буларда эди сарп бу йавлак йагы /эт оздин тегир-ул окушрэк чогы.

Кыргызча: булардын ичинде абдан татаал, жаман жоо, өз денене тиер ал көбүрөөк жанжал (талаш).

3592. Р.-пайат ады айза тезер йек парыр /коду перзе ждунйа сениндин калыр; А.- байат аты айса тезер йек барыр /коду барса дунйа сениндин калыр; К.-(3536) байат аты айса камуг йек барыр /коду барса дунйа сениндин калыр.

Кыргызча: байат атын айтсан качып шайтан кетер, калтырып кетсен дүйнөнү, сенден калар.

3593. Р.-ат осни негу тек кедерзе полур /мегер ким олум тутса олзе калур; А.- ет озни негу тег китергу болур /мегер ким олум тутса калса калур; К.-(3537) эт озни нэку -тэг кэтэргу кэрэк/магар ким олум тутса калса калыр.

Кыргызча: бул напсини кантип калтырса болот, балким өлүм тутса калса калаар.

3594. Р.-еди йакшы аймыш пиликлик погу /пиликлик погулер созин тинлегу; А.- еди йакшы аймыш билиглиг бугу /билиглиг бугулер созин тынглагу; К.-(3538) эди йакшы аймыш билиглиг богу /билиглиг богулэр созин тынлагу.

Кыргызча: абдан жакшы айткан билимдүү даанышман, билимдүү акылмандар сөзүн угуу керек.

3595. мени мунка тегрур эт оз эмгектур
ара кулдурур кор ара йыплатур

3596. ажун тезгинур мен тилекин уду
ара ач йатур мен арала тоду

3597. бир арзу йитурсе такы бир колур
такы бирни тукел бег болур

3598. басумаз озум бу эт озни утул
баса бир багырсак эдим сен тутуп

3595. Р.-мени мунга тегрур ат ос эмгетур /ара кулдурур пу ара йыгладур; А.- мени мунгка тегрур ит оз эмгетур /ара кулдурур кор ара йыглатур; К.-(3539) мэни смунка тэгрур эт оз эмгэтур /ара кулдурур кор ара йыглатур.

**Кыргызча: мени мунга салып, напсим кыйнаар,
бирде күлдүрсө, көрчү, бирде ыйлатар.**

3596. Р.-негук тескинуур мен тилекин уду /ара ач йатур мен арала тоду; А.- ажун тезгинуур мен тилекин уду /ара ач йатур мен арала тоду; К.-(3540) ажун тэзгинуур -мэн тилэкин уду /ара ач йатур- мэн арала тоду.

**Кыргызча: аалам кеземин мен, тилеги артынан,
кээдэ ач жатсам мен, кээде ток.**

3597. Р.-пир арзу йедурде тагы пир колур /тагы пири пулза тугел йек полур; А.- бир арзу йитурсе такы бир колур /такы бирни булса тукел бег болур; К.-(3541) бир арзу йитурсэ такы бир калур /такы бирни булсам тугэл нэн болур.

**Кыргызча: бир тилегиме жетишсем, дагы бирөө кутор,
дагы бирөөн тапсам, түгөл баары болор.**

3598. Р.-пасумас озум пу ат осни удул /паза пир пагырзак идим сен тудун; А.- басумаз озум бу эт озни утуп /баса бир багырзак едим сен тудуп; К.-(3542) басумаз озум бу эт озни топуб /баса бэр идим сэн багырзак тудуб.

**Кыргызча: басалбаймын өзүм напсимди карап,
басып бер боорукер эгем сен тутуп.**

3599. бу йавлаг осуглуг турур бу эт оз семиз тутса артук болур бу йавуз

3600. булак семрисе кор мунар хем азар идисин чалар йерке андын тезер

3601. тукел авчы ит тег эт озке бакын семиз болса билмез идиси хакын

3602. карын тодса авка йугурмез болур идиси тилекинче бармаз турур

3599. Р.- йолак ат хаклык туруп пу ат ос /семис тотса артук полур пу йавуз; А.- бу йавлак осуглуг туруп бу ет оз /семиз тутса артук болур бу йавуз; К.-(3543) бу йавлак осуглуг туруп бу эт оз /сэмуз тутса артук болур бу йавуз.

**Кыргызча: бул жамак ошол болор, бул напси зу,
семиз тутсан артыкча болор жаман.**

3600. Р.-йолак семризе кор манар хем казар /идидин чалып йерге андын тезер; А.- булак семрисе кор мунар хем азар /идисин чалар йирке андын тезер; К.-(3544) бул бейит жок.

**Кыргызча: чобур ат семирсе көрчү манат жана качат,
эсин жыгып жерге анан качат.**

3601. Р.-тогол апчы иттек ат оске йагын /семис тутса пилмес идизи кагын; А.- тукел авчы ит тег ет озке бакын /семиз болса билмез идиси хакын; К.-(3545) тугэл авчы ыт -тэг эт- озкэ бакын /сэмуз болса артук бу йавуз.

**Кыргызча: туктуу учуу итке окшош болот дене жанын
(напси), семиз болсо, билбейт эсинин алын.**

3602. Р.-карын тотса апка йугурмес йадур /идизи тилегинче чармас туруп; А.- карын тодса авка йугурмез болур /идиси тилекинче бармаз туруп; К.-(3546) карын тодсэ авка йугурмэз йатур /идси тилэкини барча кодур.

**Кыргызча: карды тойсо ууга жүгүрбөс болор,
эсинин тилегенине барбас болор.**

3603. кичиг оглан өзлүг эт өз меңдеги
богуз тодса йүгрүр тилер өз теңи

3604. карын тодса эт өз болур эрмегү
тилекче тилесе тилек бирмегү

3605. тириглик түкели түкел үч күн ол
анында нарусы нече түш түн ол

3606. бириси йарын ол бири кечти түн
йарынка тегирмү тириглик бу күн

3603. Р.- кичик оглан өслүк ат өс мензеги / погус тотса йүгрүр тилеп өс теги; А.- кичиг оглан өзлүг ет өз менгзеги / богуз тодса йүгрүр тилер өз тенги; К.- (3546) ушаг оглан өзлүг эт-өзнүң саны / богуз тодса йүгрүр тилэгү аны.

Кыргызча: кичинекей баланын өзүнө окшош эт жанын чуркаган, курсак тойсо, чуркайт тилеп өз теңдери.

3604. Р.- погус тотса ат өс полур ермегү / тилекче тилезе тилек пермегү; А.- карын тодса ет өз болур ермегү / тилекче тилесе тилек бермегү; К.- (3547) богуз тодса эт өз болур кэчмэгү / тилэкчэ тилэсэ тилэк бэрмэгү.

Кыргызча: карын тойсо, эт жаның болор эринчээк, тилеген тилегин бербес керек.

3605. Р.- тириклик төгели төгэл үч күн ол / анында паругы кече түш түн ол; А.- тириглик түкели түкел үч күн ол / анында нарусы нече түш түн ол; К.- (3648) тириглик түгэли түгэл үч күн-ул / анында нарусы өңин түш түн-ул.

Кыргызча: тирүүлүктүн түгөлү түгөл үч күн ал, андан аркысы нечен түш түн ал.

3606. Р.- пиризи парын ол пири кечти түн / йарынга тэгир-мү тириклик пүгүн; А.- бириси йарын ол бири кечти түн / йарынка тегирмү тириглик бу күн; К.- (3549) бириси йарын-ул бири кэчти түн / йарынка тэгир-му тириглик бу күн.

Кыргызча: бири эртеңки бири кечкен (өткөн) түн, эртеңкиге жетер бекен тирүүчүлүк бул күн.

3607. анында наруку тириглик нече
тиригликке тутма сөз айдым ача

3608. тиши сухбети ме бу эрклик отын
өчүрмек үчүн ол бирер саатын

3609. бу отуг негү тег өчүрсө өчер
керек эрсе көрклүг йа көрксүз кучар

3610. богуз татгы барча карын тодмак ол
карын тодса артук асыг кодмак ол

3607. Р.- анында наругы тириклик нэчэ / тиригликкэ тутма сөс айдым ача; А.- анынгда нарукы тириглик нече / тиригликке тутма сөз айдым ача; К.- (3550) анында нарукы тириглик баса / тиригликкэ бүтмэ сөз айдым кэсэю

**Кыргызча: андан аркысы тирүүлүк нечен,
тирикчилик деп айтпа, сөз айттым ачык.**

3608. Р.- тижн сухбады ма пу ерклик одын / өчүрмэк үчүн ол пирер саадын; А.- тиши сухбети ме бу ерклик отын / өчүрмек үчүн ол бирер саатын; К.- (3551) тиши сухбаты ма бу эрклик оты / өчүрмэк үчүн-ул бирэр сааты.

**Кыргызча: аял менен сухбат бул эрдик отун,
өчүрмөк үчүн ал бирээр саатын.**

3609. Р.- пу одук негүге өчүрзе өчер / керек ерзе көрклүк йа көрксүз кучап; А.- бу отуг негү тег өчүрсе өчер / керек ерсе көрклүг йа көрксүз кучар; К.- (3552) бу отуг нэкү-тэг өчүрсэ өчэр / кэрэк эрсэ көрклүг йа көрксүз кучар.

**Кыргызча: бу отгу кандайча өчүрсө өчөр,
керек болсо, көрксүз же көрктүүсүн кучса.**

3610. Р.- погус таткы парча карын тотмак ол / карын тотса артук азык котмак ол; А.- богуз татгы барча карын тодмак ол / карын тодса артук асыг кодмак ол; К.- (3553) богуз татгы барча карын тодмак-ул карын тодса артыг асыг кылмак-ул.

**Кыргызча: кекиртек татгуусу бардыгы карын тоймок ал,
карын тойсо болду тартак керек кол.**

3611. карын тодса арпа йа халва бир ол
калур барча артып тулур киргү йол

3612. шекер халва йигли йа арпа үйүр
тодуп йатса таңда йана ач туруп

3613. негү тер эшитгил сақынуқ чығай
чығай эрсе неңке көзи көңли бай

3614. шекерлик йыдың сен ажун ни' мети
кавуқ йүр йидим мен өзүм тақаты

3611. Р.- погус тотса арба йа халва йэл ол / қалыр парча эр-тип толур киргү йол; А.- қарып тодса арпа йа халва бир ол / қалур барча артып тулур киргү йол; К.- (3554) қарып тодса арпа йа халва бир-ул / халур барча артыб толур киргү йол.

**Кыргызча: карыпы тойсо, арпа же халва бирдей ал,
калар баары артып, толсо кирчү жол.**

3612. Р.- шекер халва йэкли йа арба уйур / кече тотса такда йана ач турур; А.- шекер халва йигли йа арпа үйүр / тодуп йатса тангда йана ач турур; К.- (3555) шакар халва йэгли бар эрсэ айур / тодуб йатса таңда йана ач турур.

**Кыргызча: шекер, халва же арпа, таруу жесе,
тойуп жатса, таңда кайра ач турар.**

3613. Р.- нэгү тэр эжиткил сағы йок чығай / чығай эрдэ нэнгэ көзи көңли пай; А.- негү тир эшитгил сақынук чығай / чығай эрсе ненгке көзи көңгли бай К.- (3556) нэкү тэр эшитгил сақынук чығай / чығай эрсэ шаксиз көзи көңли бай.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, такыба чығай,
чығай болсо да малга көзү көңүлү бай.**

3614. Р.- шэкэрлик йэдин сэн ажун ны маты / йур арба йедим мен өзүм тақаты; А.- шекерлиг йидинг сен ажун нимети / кавук йүр йидим мен өзүм тақаты; К.- (3557) шакарлиг йэдин сэн узун нэьматы / кавук йүр йедим мэн өзүм тақаты.

**Кыргызча: шекерлүү жедин сен аалам тамагын
кебек, таруу жедим мен өзүм сабырдуу.**

3615. экигүн тодуп тең киче йаттымыз
кечип барды келмиш күнүм са аты

3616. ажунуг нече терсе өз өлгүлүг
эки бөз тегир ол саңа белгүлүг

3617. чығай бай экигүн өлүмде кидин
йана түз болурлар кара йер катын

3618. эки күнки эртер эрежеке болур
нелүк арсыкар сен тириглик булуп

3615. Р.- игегүн тодуп көп кече йеттимиз / кечип парды калмыш күнүм сааты; А.- икигүн тодуп тенг киче йаттымыз / кечип барды келмиш күнүм са аты; К.- (3558) экигү тодуп тэн кэчэ йаттымыз / кэчиб барды кэлмиш күнүм сабаты.

**Кыргызча: экөөбүз тең тойуп жаттык кечинде,
кечип жатты келген күнүм сааты.**

3616. Р.- ажунук нече терзе өс өлгүлүк / иги пөс тегер ол саңа пелгүлүк; А.- ажунуг нече тирсе өз элгүлүг / ики боз тегир ол санга белгүлүг; К.- (3559) ажунуг нэчэ тэрсэ өз өлгүлүг / эки боз тегир-ул сэнэ бэлгүлүг.

**Кыргызча: дүйнөнү канчалык терсен да өзүң өлөсүң,
эки боз тиер ал сага белгилүү.**

3617. Р.- чыгай пай игегүн өлүмдө кедин / йана түс полур кара йэр кадын; А.- чыгай бай икигүн өлүмдө кидин / йана түз болурлар кара йир катын; К.- (3560) чыгай бай экигү өлүмдэ кэдин / нэчэ түз болур көр кара йэр катын.

**Кыргызча: чыгай, бай экөө өлүмдөн кийин,
кара жер катында болушар түптүз.**

3618. Р.- иги көңли ардар еригке полуп / нелүк арзыгар сен тириклик полуп; А.- ики күнки ертер ережке болуп / нелүк арсыкар сен тириглик булуп; К.- (3561) эки күнги эртэ ажунуг булуб / нэлүг арсыкар-сэ тириглик булуб.

**Кыргызча: эки күндүк өтөр дүйнөнү деп,
эмнеликтен азгырыласың сен тиричилик тилеп.**

3619. өзүң сукланур сен ажун тергели
өлүм сукланур көр сени тутгалы

3620. тириглик барыр күндө сендин качар
йавуз бу өлүм көр улуңны бычар

3621. сизиксиз өлүр көр тириг болдачы
кайу күн өлүрүг йок ол билдечи

3622. кичиг ерсе умнур сакал өнгүке
сакал өнсө умну өрүң болгука

3619. Р.- өзүң сокланур сен ажун тэргэли / өлүм сакланур ол сени туткалы; А.- өзүңг сукланур сен ажуг тиргели / өлүр сукланур көр сини тутгалы; К.- (3562) өзүң сукланур-сэн ажун тэргэли / өлүм сукланур көр сэи тутгалы.

**Кыргызча: өзүң суктанасың сен дүйнө тергели,
өлүм суктанат көр, сени туткалы.**

3620. Р.- тириклик парыр күнде сендин качар / йабус пу өлүм көр улукны пичер; А.- тириглик барыр күнде синдик качар / йавуз бу өлүм көр улугны бычар; К.- (3563) тириглик эрэж күндэ сэндин качар / йавуз бу өлүм көр улуңны бичер.

**Кыргызча: тирүүдүк кетер күндө сенден качар,
жаман бу өлүм көр, тамырыңды кыйар.**

3621. Р.- сезиксис өлүр пу тирик полдачы / кайу күн өлүрүк йок ол пилдечи; А.- сизиксиз өлүр көр тириг болдачы / кайу күн өлүрүг йок ол билдечи; К.- (3564) сзизиксиз өлүр көр тириг болдачы / кайу күн өлүрүг йок-ул билдэчи.

**Кыргызча: сөзсүз өлөр көр, тирүү жүрүүчү,
кайсы күнү өлөрүн жок ал билүүчү.**

3622. Р.- кичик ерзе умнур сагыл өнгүгө / сагал өнзе умнур узун полгуга; А.- кичиг ерсе умнур сакал өнгүкө / сакал өнсе умнур өрүңг болгука; К.- (3565) кичиг эрсэ умнур сакал үнгүкө / сакал үнсэ умнур өрүң болгука.

**Кыргызча: кичүү болсо, күтөт сакал чыгышын,
сакал чыкса, күтөт аппак болушун.**

3623. сакалык өрүң болса келди өлүм
өлүмкө асыг кылмаз ок йо толум

3624. көрүрзе күйүрме өзүнни күчүн
өзүң отка атма бу дүңйа үчүн

3625. ачыг сув тег көр бу дүңйа неңи
нече ичсе канмаз өлимеэ эңи

3626. куруг кумка оксар бу йалнук өзи
өгүз кирсе тодмаз бу суклук көзи

3623. Р.- сагалың узун полза келди өлүм / өлүмге азык кыл-
мас ок йа толум; А.- сакалынг өрүнг болса келди өлүм / өлүмке асыг
кылмаз ок йа толум; К.- (3566) сакалың өрүң болды кэлди өлүм /
өлүмкэ этиг йок хам үнмэс толум.

**Кыргызча: сакалың агарса, демек келди өлүм,
өлүмгө тоскоолдук кылбас ок же курал.**

3624. Р.- көрүрзе өзүңни көйүрме күчүн / өзүң отка атма пу
дүңйе үчүн; А.- көрүрде күйүрме өзүңни күчүн / өзүңг отка атма бу
дүңйа үчүн; К.- (3567) өзүң отка атма бу дүңйа үчүн / көрүрдэ күйүрмэ
өзүңни күчүн.

**Кыргызча: көргөнүңдө күйдүрбө өзүңдү күчтөп,
өзүңдү отко атпа бу дүңүйө үчүн.**

3625. Р.- ачык суп тэк ол көр пу дүңйе нэңи / нече ичсе кан-
мас улымас теңи; А.- ачыг сув тег ол көр бу дүңйа ненги / нече ичсе
канмаз өлимез еңги; К.- (3568) ачыг сув-тэг ул көр бу дүңйа нэңи /
нэчэ ичсэ канмаз өлимэз тили.

**Кыргызча: ачык суудай ал көрчү бул дүңүйө нерсеси,
нече ичсе канбас, алкымы сууланбас.**

3626. Р.- курук кумга окшар пу йалнук өзи / үгүс кирзе тот-
мас пу соклук көзи; А.- куруг кумка окшар бу йалнук өзи / өгүз кирсе
тодмаз бусуклук көзи; К.- (3569) куруг кумка окшар бу йаңлук өзи /
өкүз кирсэ толмаз бу суклук көзи.

**Кыргызча: курук кумга окшойт бул инсан сөзү,
дарыя кирсе тойбос бу сук көзү.**

3627. сакыг ол бу дүңйа көзүңдө учар
 нече өз эдерсе ол анча качар

3628. эт өз арзу сүрген тапугка тезиг
 көрүнмез йагыка бу бирмез кезиг

3629. эт өзкке алык бирме эгме бойун
 авынчы сакынч ол тилеки ойун

3630. кечүрмиш тириглик барыр келгүсүз
 нече ол бу калмыш йеме белгүсүз

3627. Р.- сагык ол пу дүниё көзүндө учар / нече ер ат ерзе ол анча качар; А.- сагыг ол бу дүниа көзүнгде учар / нече өз едерсе ол анча качар; К.- (3570) сагыг ул көрү турса дүниа иши / тутайы тэйү тутса йитрүр киши.

**Кыргызча: алдамчы ал бул дүнүйө көзүндөн учар,
нечен өзүң куусан ал ошончо качар.**

3628. Р.- ат өз арзу сүрген кабукка тезик / көрүнмес йагы пу бермес кезик; А.- ет өз арзу сүрген тапугкка тежик / көрүнмез йагыка бу бирмез кезиг; К.- (3571) сагыг-ул көрү турса көздө учар / нчө өз эдэрсэ-ул анча качар.

**Кыргызча: тыйып өз напсин топук кылса тезден,
көрүнбөс жоого бербес кезек.**

3629. Р.- ат асыг айык керзе екмес пойун / абынчы севинч ол тилеги ойун; А.- ет өзке алик бирме егме бойун / авынчы сакынч ол тилеки ойун; К.- (3572) эт өккэ алык бэрмэ эгмэ бойун / авынчы сакынч-ул тилеки ойун.

**Кыргызча: өз напсиңе ээлик берсе, ийбе мойун,
шаттык кайгы, ал тилеги ойун.**

3630. Р.- кечүрмиш тириглик парыр келгүзүс / нече ол пу калмыш йеме пелгүзүс; А.- кечүрмүш тириглик барыр келгүсүз / нече ол бу калмыш йеме белгүсүз; К.- (3573) кечүрмиш тириглик барыр кэлгүсүз / бу калмыш тириглик йэмэ бэлгүсүз.

**Кыргызча: кечирген тиричилик кетер келгисиз,
канчалык калды ол бу жана белгисиз.**

3631. бу булмыш күнүң бары кылма йава
өлүмкө итингил тапуг кыл иве

3632. негү тер эшитгил одунмыш киши
камуг булгануктан сүзүлмиш киши

3633. кечүрдүң кечигли бу түнки түнүт
тиригликке мунча бедүтме үнүн

3634. кечүрмиш кечүргү ара бир түшүн
тиригликке мунча бедүтме үнүн

3631. Р.- пу полмыш күнүң пары кылма йаба / өлүмгө един-
гил табук кыл еве; А.- бу булмыш күнүңг бары кылма йава / өлүмкө
итингил тапуг кыл иве; К.- (3574) бу булмуш күнүң бары кылва йава /
өлүмкө апунгыл тапуг кыл эвэ.

**Кыргызча: бу тапкан күнүндү кетирбе текке,
өлүмгө даярдан топук кыл шаша.**

3632. Р.- негү тер ежиткил одунмыш кижиги / камук пулганук-
тын сүзүлмиш кижиги; А.- негү итир ешитгил одунмыш киши / камуг
булгануктын сүзүлмиш киши; К.- (3575) нэку тэр эшитгил уданмыш
кур эр / камуг булганукдын сүзүлмиш кур эр.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, ойгонгон киши,
бардык булганычтан сүзүлгөн киши.**

3633. Р.- кечүрдин кечикли пу түнги түнүн / кечермү сези-
клик келикли күнүң; А.- кечүрдүңг кечигли бу түнки түнүг / кечермү
сезиклиг келигли күнүңг; К.- (3576) кэчүрдүңг кэчигли бу түнги түнүн
/ кэчэр йатса-сэн хам кэлигли күнүң.

**Кыргызча: өткөрдүңг кечөөнү бу түнкү түнүн,
кечеби жокпу келүүчү күнүң.**

3634. Р.- кечүрмиш кечүргү ара пер пермегил / тирикликке
мунча педүтме өзүң; А.- кечүрмиш кечүргү ара бир түшүн / тириглик-
ке мунча бедүтме үнүң; К.- (3577) кэчүрмиш кэчүргү ара бир түшүн
/ тириглик бу мунча бэдүтмэ үнүң.

**Кыргызча: өткөргөн өткөрүүчү үчүн ара бир конок,
тирүүчүлүк мына ушунча көтөрбө үнүң.**

3635. бүтө болды мунда тириглик йедим
ед едик ыдып нефс бутыны сыдым

3636. бу күн кенд улушка окыр сен мени
булун кылса нефсим йулууглы каны

3637. эт өз йагы ол эди сары йагы
камуг йерде йадмыш тузагы агы

3638. тилекинче ыдма катыглан тирен
эт өз үлги бирмез укушлуг эрен

3635. Р.- пүдө полды-ма пу тириклик йедим / өт өтлек ыдып нефс подыны сыдым; А.- бүтө болды мунда тириглик йидим / өд өдлек ыдып нефс бутыны сыдым; К.- (3578) йава болды мунда тириглик тэ-дим / кэчиб барды розгар өкүнчлэр йэдим.

Кыргызча: узак болду мунда тирүү жашадым заман өткөн сайын напсисинин бутун кайырдым.

3636. Р.- пу күн кент улумка агыр сен мени / пулун кылза нефсим йулуклы каны; А.- бу күн кенд улушка окыр сен мини / булун кылса нефсим йулуглы каны; К.- (3579) бу күн кэнд улушка окыр-сэн мэни / болун кылса нафсум йулуглу каны.

Кыргызча: бүгүн кент, шаарга үндөйсүң мени, кул кылса напсим куткаруучу кана.

3637. Р.- ат өс пир йагы ол еди серп йагы / камук йерде ыт-мыш тузагы агы; А.- ет өз бир йагы ол иди сарп йагы / камуг йирде йадмыш тузагы агы; К.- (3580) эт өз бир йагы-ул такы йагы / камуг йэрдэ йадмыш тор аты агы.

Кыргызча: өз напсиң бир душман, ал абдан алдуу жоо, бардык жерде жайылган тузагы-тору.

3638. Р.- тилегинче етме кадыклан тебрен / ат өс елки пермес угушлук ерен; А.- тилекинче ыдма катыглан трен / ет өз үлги бирмес укушлук ерен; К.- (3581) тилэкчэ йүдүрмэ катыглан тирэн / эт өз үлги бэрмэ катыглан эрэн.

Кыргызча: тилегине койбо, катуулан, тырыш, напсисин үлүшүн бербе (эй) акылман эрен.

3639. негү тер эшитгил өзин басмыш эр
хава бойны йенчин өзин тутмыш эр

3640. эт өзке булун болма билги улуг
эт өз булнаса көр колур дин йулуг

3641. билиглиг тесе болмагай ол кишиг
хавасы уду кылса барча ишиг

3642. укушлуг тесе болмагай ол эриг
эт өз булны болса ай көңли тириг

3639. Р.- негү тер эжиткил өзин тутмыш ер / хава пойны йанчып пегик тутмыш ер; А.- негү тир ешитгил өзин басмыш ер / хава бойны йенчип өзин тутмыш ер; К.- (3582) нэкү тэр эшит бу өзин басмыш эр / хава бойны йанчыб өзин тутмыш эр.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, өзүн баскан эр,
суктануу мойнун жанчып, өзүн туткан эр.**

3640. Р.- ат өске полун полма пилги улук / ат өс полныза көр колур тын йолук; А.- ет өзке булун болма билги улуг / ет өз булнаса көр колур дин йулуг; К.- (3583) эт өзкэ болун болма билги улуг / болун болса эт өз кылур дин йулуг.

**Кыргызча: напсига туткун болбо билимдүү улук,
туткун болсоң напсиге кылар диниң курман.**

3641. Р.- пиликлик тезе пулмагай ол кижик / хавазы уду кылза парча ижик; А.- билиглиг тисе болмагай ол кишиг / хавасы уду кылса барча ишиг; К.- (3584) билиглиг тесэ болмагай ул кишиг / хавасы уду кылса барча ишиг.

**Кыргызча: билимдүү десе болбос, андай кишини,
кызыкчылыгын көздөп кылса, бардык ишин.**

3642. Р.- угушлук тезе пулмагай ол ирик / ат өс полны полза ай көңли тирик; А.- укушлук тисе болмагай ол ериг / ет өз булны болса ай көңгли тириг; К.- (3585) билигсиз киши-улболур бэлгүлүг / эт өзкэ бэрүр болса тутшы үлүг.

**Кыргызча: акылдуу десе болбос ал эрди,
өз напсине туткун болсо, эй көңүлү тирик.**

3643. билигсиз киши ол болур белгүлүг
эт өзке берүр болса тутчы үлүг

3644. укушсуз кишилер ол ол ай қадаш
хава арзуларқа өзин кылса баш

3645. мунуқы бу йаңлыг турур бу ажун
мүнин барча айдым сен укғыл өзүн

**Өгдүлмиш Одгурмышқа дүңйа бирле укби қазғанғусын айур
(Өгдүлмиш Одгурмышқа дүңйө аркылуу акыретте кандай
пайда тапканы жөнүндө айтканы)**

3646. йанут береді Өгдүлмиш алды бу сөз
 эшиттим сен айдың айа қутлығ сөз

3643. Р.- пиликсиз кижі ол өлүк пелгүлүг / ат өзүн пул-
за перүр түтөт үлүк; А.- билигсиз киши ол болур белгүлүг / ет өзке
бирүр болса тутчы үлүг; К.- (3585) билигсиз киши ул болур бэлгүлүг
/ эт өзкэ бэрүр болса тутшы үлүг.

**Кыргызча: билимсіз киши ал болот белгилүү
өз жанына берер болсо көп үлүш.**

3644. Р.- уғушсуз кижилер ол, ай қадаш / хава арзуларға
өзүм қылза паш; А.- уқушсуз кишилер ол ай қадаш / хава арзуларқа
өзин қылса баш; К.- уқушсуз кишилер өлүк эй қадаш / хава арзуларға
өзин қылса баш.

**Кыргызча: акылсыз кишилер ал ушундай эй қадаш,
эңсөө менен арзуулағанға өзүн қылса баш.**

3645. Р.- мунугы пу йаңлық туруп пу ажун / муван парча ай-
дым сен уққыл узун; А.- мунуқы бу йанлығ туруп бу ажун / мунун
барча айдым сен уқғыл өзүн; К.- (3587) мунуқы бу йаңлығ туруп бу
ажун / муны барча айдым сэн уқғыл өзін.

**Кыргызча: мына бул ушундай болор бул дүйнө,
мунун бардык айыбын айттым билип ал сен өзүн.**

3646. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды пу сос / эжиттим сен
айдың айа қутлиғ өс; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды бу сөз / эшит-
тим сен айдың айа қутлуғ өз; К.- йанут бэрди Өгдүлмиш айды бу сөз
/ эшиттим сэн айдың қутлуғ өз.

**Кыргызча: жооп беріп, Өгдүлмиш айтты бул сөздү,
эшиттим сен айттың абдан қуттуу өз.**

3647. муныма эшитгил таңы белгүлүг
 билигке уқушқа бу сөз үлгүлүг

3648. нече андағ эрсе бу дүңйа халм
 ачығ қылма өзке тириглик йолы

3649. бу киң дүңйа өзке күчүн қылма тар
йазуклуғ қылыңа байат фазли бар

3650. азабы телим эрсе рахмат окуш
йазуклуғ үчүн болды рахмет күсүш

3647. Р.- муны-ма эжиткил тагы пелгүлүк / пиликке угушка
пу сөс үлгүлүг; А.- муны ма эшитгил тақы белгүлүг / билиг уқушка бу
сөз үлгүлүг; Каримовдо бул сап жок.

**Кыргызча: муну да андагын дагы белгилүү,
билимге, акылга бул сөз үлгүлүү.**

3648. Р.- нече андак эрзе пу дүңйа халы / ачық қылма өске
тириклик йолы; А.- нече андағ эрсе бу дүңйа халы / ачығ қылма өзке
тириглик йолы; К.- (3589) нэчэ андағ эрсэ бу дүңйа халы / ачығ қылма
өзкэ тириглик йолы.

**Кыргызча: канчалык ушундай болсо да, бул дүңйө алы,
ачуу кылба өзүңө тириглик жолу.**

3649. Р.- пу кең дүңйэ өске күчүн қылма тар / йазуклуқ
кулынға пайат фазлы пар; А.- ??? К.- (3590) бу кең дүңйа өзкэ күчин
қылма тар / йазуклуғ кулынға байат фазлы бар.

**Кыргызча: бул кең дүңйө өзүңө күчтөп кылба тар,
жазыктуу кулуна кудай ырайым бар.**

3650. Р.- озабы телим эрзе рахмат өгүш / йазуклуқ учун
полды рахмат көзүш; А.- азабы телим эрсе рвхмет өкүш / йазуклуғ
учун болды рахмет күсүш; К.- (3541) озабы тэлим эрсэ рахмат өкүш /
йазуклуғ үчүн болды рахмат көшүш.

**Кыргызча: азабы далай болсо, рахматы көп,
жазыктуу үчүн болсо, рахмат төп.**

3651. азабқа қатығ корқ умын рахметин
тапуг қыл йетүргил бу куллуқ атын

3652. ажун будны барча улуш кенд кодып
туруп тағқа кирсе улуғ йүк пүдүп

3653. бузулғай ажун барча қалғай куруғ
апа оғланы барча көсгей уруг

3654. эки эв йаратты бу халкка камуф
бири аты учмак бириниң тамуф

3651. Р.- азапка кадык корк умун рахмады / табуқ кыл йедур
өске кутлуқ оды; А.- азапка катыг корк умын рахметин / тапуғ кыл
йетургил бу куллук атын; К.- (3592) азабка катыг корк умин рахматын
/ тапуғ кыл йетургил бу куллук атын.

**Кыргызча: катуу корк азаптын күткүн рахматын,
топук кыл, жеткиргин бул кулдук атын.**

3652. Р.- ажун путны парча улуш кент кодуп / туруп тақка
кирзе ағыр йүк йүзүп; А.- ажун будны барча улуш кенд кодуп / туруп
тағка кирсе улуғ йүк йүдүп; К.- (3593) ажун будны барча улуш кэнд
кодуб / туруб тағка кирсэ улуғ йүк йүдүп.

**Кыргызча: аалам калкы баарысы шаар, кыштак, кал-
тырып, туруп тоого чыгып алса, улуу жүк
жүктөп.**

3653. Р.- пузулгай ажун парча қалгай куруқ / аба оғланы пар-
ча көскей урук; А.- бузулгай ажун барча қалгай куруғ / апа оғланы
барча көсгей уруг; К.- (3594) бузулгай ажун барча қалгай куруғ / апа
оғланы барча кэсгэй уруғ.

**Кыргызча: бузулуп аалам, баары калат куруп,
адам баласынын баарынын кесилип урук.**

3654. Р.- иги эв паратты пу халкка қамуқ / пири азы учмақ
пиризи тамуқ; А.- эки эв паратты бу халкка қамуғ / бири аты учмақ
бирининг тамуқ; К.- (3597) эки эв паратты бу халкка қамуғ / бир аты
учмақ биринин тамуқ.

**Кыргызча: эки үй жаратты бул калкка бүтүн биринин аты
бейиш, бириники тозок.**

3655. йана барча йалну бу дүнья тилеп
йүгүрсө түни барча күнке улап

3656. тапуғ қодса дүнья тилесе тамуғ
йиме қалмағай эрди бу учмақ куруғ

3657. байат берди қупқа эки көз кулақ
бири дүнья бақса бири уқби бақ

3658. элиг берди эки сунуп тургука
бири дунйака тут бири укбика

3655. Р.- йана парча йалнук пу дунйа тилеп / йугурзе куни
парча тунго улап; А.- йана барча йалнук бу дунйа тилеп / йугурсе
туни барча кунке улап; К.- (3595) йана барча йалнук бу дунйа тилеб /
йугурсе туни барча кунге улаб.

**Кыргызча: жана бардык адам бул дуйнону тилеп,
жугурсе тунду улам кунго улап.**

3656. Р.- табуқ қотса дунйа тилезе туруқ / йеме қалгай эрди
пу учмақ куруқ; А.- тапуғ кодса дунйа тилесе тамуғ / йиме қалмағай
эрди бу учмақ куруғ; К.- (3596) тапуғ кодса дунйа тилесе тамуғ / йэмэ
қамағай эрди учмақ куруғ.

**Кыргызча: табынганды койуп, мал дунйо тилесе, тозок,
ошондо да бош калбас эле бейиш куруқ.**

3657. Р.- пайат перди кулга иги көс кулғақ / пири дунйе пак-
са пири укпы бак; А.- байат бэрди кулка эки көз кулақ / бири
дунйа бакса бири укби бак; К.- (3598) байат бэрди кулка эки көз кулақ
/ бири дунйа бакса бири укба бак.

**Кыргызча: кудай берди кулга эки көз кулақ,
бирин дунйого бакса, бирин акыретке бак.**

3658. Р.- элик перди иги сунуп туткуға / пири дунйого тут
пири ук пыға; А.- элиг бирди ики сунуп тургука / бири дунйака тут
бири ук бика; К.- (3599) элиг бэрди эки сунуб / туткуға / бири дунйака
тут бири укбақа

**Кыргызча: эки жол берди сунуп турууга,
бирин дунйого тут, бирин акыретке.**

3659. адақ берди эки йорыгу учун
беру маңса бири нару маң күчун

3660. йеме йакшы аймыш бүгү билги киң
ажунда чавыкмыш акы илги киң

3661. айа кунболуғлы укмушлуғ одуғ
усал болма сақлан тоқыгай йодуғ

3662. төрүтти байат бу экигүн ажун
муны булса таврат аны кол өзүн

3659. Р.- адак перди иги йорыгу үчүн / перү маңза пири нару
маң күчүн; А.- адаң берди эки йорыгу үчүн / берү маңса бири нару
маң күчүн; К.- (3600) аяк бэрди эки йурытгу үчүн / бири бару маңса
бири бар үчүн.

**Кыргызча: эки аяк берди жүрүү үчүн,
бири бери басса, бири ары басат күчөп.**

3660. Р.- йеме йакшы аймыш пөгү пилги кең / ажунда
чавыкмуш агы элги кең; А.- йиме йакшы аймыш бүгү билги киң
/ ажунда чавыкмыш акы элги киң; К.- (3601) йэмэ йакшы аймыш
укушлуғ удуг / осал болма сақлан тоқыгай йудуг.

**Кыргызча: абдан жакшы айкан илим-билим кең,
ааламда атанган жоомарт колу кең (колу ачык).**

3661. Р.- аяа кул полуклы кул угушлуқ одуқ / озал полма
сақлан тоғыға йудуқ; А.- аяа кул болуғлы укушлуғ одуғ / усал болма
сақлан тоқыгай йодуғ; К.- (3602) (бул сап жок).

**Кыргызча: эгер кул акылдуу, бөлүмдүү, сергек болсо,
уят болбо, сактан, зыяны тийбесин.**

3662. Р.- төрүтти пайат пу игегүн ажун / муны қолза топрақ
аны қол өзүн; А.- төрүтти байат бу экигүн ажун / муны болса таврат
аны қол өзүн; К.- (3602) төрүтти байат бу экигүн ажун / муны булса
таврат аны қол узун.

**Кыргызча: жаратты қудайым бул эки дүйнөнү жаратты,
бирин тапсаң бирин изде узак.**

3663. апа оғланың барча эрклиг байат
ачығлы тодуғлы төрүтти бу ат

3664. эгинке кедим йа боғузқа йими
керек ай қадаш бу тириглик эми

3665. тиригке бу неңдин кечиш йок қадаш
эгин бүтчү тон хем карын тодгу аш

3666. халал дүңйа булса йесе қазғанып
чығайқа үлөсө аныңдын алып

3663. Р.- аба оғланын парча эрклик пайат / ачықлы тодуқлы
төрөтти пу ат; А.- апа оғланын барча эрклиг байат / ачықлы тодуғлы
төрүтти бу ат; К.- (3603) апа оғланы барча эрклиг байат / ачығлы
тодуғлы төрүтти бу ат.

**Кыргызча: адам баласынын бардык эрки кудайдан,
ач-ток жараткан бул аттан.**

3664. Р.- эгингэ кедим мэ поғусқа йеми / керек айқадаш пу
тириклик эми; А.- эгинке кедим йа боғузқа йими / керек ай қадаш
бу тириглик эми; К.- (3604) эгингэ кэдим йа боғузқа йэми / кэрэк эй
қадаш бу тириғлик эми.

**Кыргызча: ийинге кийим же кекиртекке тамак,
керек, эй карындаш бул тириглик эми.**

3665. Р.- тирикке мунуңдын кечим йок қадаш / эгин пөткү
тон хем қарын тотқу аш; А.- тирикке буненгдин кечши йок қадаш
/ эгин бүтчү тон хем қарын тодғу аш; К.- (3605) тиригке бу нендин
көчиш йок адаш / эгин бүтчү тон хам боғузқа хам аш.

**Кыргызча: тирүүгө мындан кечиш жок тууган,
ийинди бүтөөчү тон жана курсак тойдуруучу аш.**

3666. Р.- халан дүңйө пулза йезе қазғаныш / чығайға үлөзе
аныңдын алып; А.- халал дүңйа булса йөсе қазғанып / чығайқа үлөсө
аныңғдын алып; К.- (3606) халал дүңйа булса йэсэ қазғаныб / чығайқа
үлэсэ аныңдын алыб.

**Кыргызча: адалдан дүңйө таап жесе болот,
чығайға уланса, андан алып.**

3667. киши ағруқы болмаса бу боғуз
киши өнмези ол бул оғрук боғуз

3668. байат адлиңе тутчы қорку йоры
умин фазилиңе тутчы төгнү йоры

3669. бу эки ара болды қуллуқ билим
бу ол йол йаңылма бу қуллуқ йолын

3670.

эди йақшы аймыш билиг биргүчи
билигсизке өт сав эриг биргүчи

3667. Р.- кижиге аргуты полмаза пу погус / кижиге өлмезе ол
пу аргук йабус; А.- киши аргук полмаса бу богуз / киши өлмези ол
бу аргук богуз; К.- киши аргук болмаса бу богуз / киши үлмези-ул
агрук богуз.

**Кыргызча: киши оорусу болбосо, бул кекиртект,
киши начарлайт ал бул кекиртектсиз.**

3668. Р.- пайат алдына тутчи коргу йүри / умун фазлыга
тутчи табну йүри; А.- байат админге тутчы корку йоры / умун фа-
зилинге тутчы төгкү йоры; К.- (3608) байат ыадынга тутшы коркуб
тури / умун фазлыга тутчу тегнү йуры.

**Кыргызча: кудайдын кудретинен дайым коркуп жүр,
дайыма үмүт күт, анын адилеттүүлүгүнөн.**

3669. Р.- пу иги ара полды куллуқ пилин / пу ол йол йаңылма
пу куллуқ йолын; А.- бу эки ара болды куллуқ билин / бу ол йол йан-
гылма бу куллуқ йолын; К.- (3609) бу экибилэ будны куллуқ йолын /
бу-ул йол йаңылма бу куллуқ йолын.

**Кыргызча: бул экөө менен куллуқ билинет,
бул ошол жол, жаңылба бул кулдуқ жолунан.**

3670. Р.- эди йақшы аймыш пилик пөргүчи / пиликсиске от
сап эрик пөргүчи; А.- эди йақшы аймыш билиг биргүчи / билигсизке
от сав эриг биргүчи; К.- (3610) эди йақшы аймыш билиг бэргүчи /
билигсизке от сав ириг бэргүчи.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан билим берүүчү,
билимсизге үгүт-насыят айтуучу.**

3671. рижа бирле хавны канат сен кылып
бу эки арақы йолуғ сен алып

3672. байат йарлығын кыл өзүң куллуқы
учун кир сарайка ережин салып

3673. рижа хавр бу эки канат саны ол
бу экин учуғлы булур көкке йол

3674. йазукум өкүш теп умынч кесмегү
тапуғка ынанып тапуғ йасмағу

3671. Р.- рича хауф пу иги қанат саны ол / пу игин учулы пу-
лур көкке йол; А.- рича бирле хавфни қанат сен қылып / бу ики арақы
йолуғ син алын; К.- (3611) рича хавф бирлэ қанат сэн кылын / бу эки
үзэки йолуғ сэн алын.

**Кыргызча: үмүт менен коркунучту сен канат байла,
бул эки арада сен жолуң танда.**

3672. Р.- пайат йарлығы қыл өзүң қулдугы / учуп кир сарайға
эригин салып; А.- байат йарлығы қыл өзүңг қуллуқы / учуп кир сарай-
га эрежин салын; К.- (3612) байат йарлығын тут өзүң қуллуқы / уч кир
сарайға эрэжин.

**Кыргызча: кудай буюрганын қыл, өз қуллугунду (өтө)
учуп кир бейишке, көргүн жырғалын.**

3673. Р.- хече хауф пиле сен қыйнадың қылын / пу иги арағы
йолуқ сен алын; А.- рича хавф бу эки қанат саны ол / бу экин учуғлы
булур көккө йол; К.- (3613) рича хавф бу эки қанат саны ул / бу экин
учуғлы булур көккэ йол.

**Кыргызча: үмүт, коркунуч – бул эки канат сыяктуу ал,
бул экөө менен учкан көккө табар жол.**

3674. Р.- йазуғум өгүш теп умунч кесмегү / табукқа ынанып
табук йасмағу; А.- йазукум өкүш тип умынч кесмегү / тапуғка ына-
нып тапуғ йасмағу; К.- (3614) йазукум өкүш тэб умынч кэсмэгү / та-
пугка ынаныб осал болмағу.

**Кыргызча: жазығым көп деп үмүт үзбөгүн,
табынганга ишенип, кабарсыз калбағын.**

3675. тауғ қыл тапуғ болды қуллуқ қамут
кимің аты қул болса қылқы тапуғ

3676. ағыр тутчу йарлыг уғуз қылса өз
уғузлықтын өтрү ағыр болса өз

3677. тапуғка өзүңин чығай бил чығай
тапуғка чығай бил йазуқларқа бай.

3678. кишиде йавузы өзүң бил өзүң
мегер эдгү болса өзүң хем сөзүң

3675. Р.- табук кыл табук полды куллуқ камук / кимиң алдыкул болса кылғу табук; А.- тапуғ кыл тапуғ болдыкуллуқ камук / кишинг аты кул болса кылқы тапуғ; К.- (3615) тапуғ кыл тапуғ болды куллуқ камуғ / кимиң аты / кул болса кылғу тапуғ.

Кыргызча: топук кыл, топук кылган пенделик бүтүн, кимдин аты пенде болсо, кылсын топук.

3676. Р.- ағыр тутку йарлық учус кылза өс / учуслуктын удру ағыр полға өз; А.- тапуғка өзүнгин чығай бил чығай / тапуғка чығай бил йазуқларка бай; К.- (3616) ағыр тутғу йарлығ ужуз кылмаса / ужузлыкдын өтрү эсиз булмаса.

Кыргызча: ыйык туткан буйрук кылса теңир өз, кадыр баркың барган сайын ашар өзү.

3677. Р.- табукка өзүңни чығай пил чығай / табукка чығай пил йазуқларға пай; А.- тапуғка өзүңни чығай бил чығай / тапуғка чығай бил йазуқларка бай; К.- (3617) бул сап жок.

Кыргызча: табынганга өзүңдү жарды бил жарды, табынганга кедей бил, жазыкка бай.

3678. Р.- кижиде йавузы өзүң пил өзүң / мегер эткү полғай өзүң кес сөзүң; А.- кишиде йавузы өзүңг бил өзүңг / мегер эдчү өзүңг хем сөзүңг; К.- (3617) кишиде йавузы өзүң бил өзүң / магар эдчү болса өзүң хам сөзүң.

Кыргызча: киши жаманы өзүңдү (деп) бил, өзүңдү, эгер жакшы болсо сөзүң жана өзүң.

3679. муну биллишимни айу бердим уш
сөзүм ишке тутгыл йаршы келге туш

3680. калы тутмаса, сен бу аймышларым
жеваб кыл йанайын ай эрсиг эрим

3681. узун болды сөзлөр неңи асғы йок
таңы ма узатып адын тусғы йок

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын Өгдүлмишке берген жообу)**

3682. элиг башка урды бу өдгурмыша
сақынды узун кич көтүрди баша

3679. Р.- муну пилмижим қи айу пердим ош / сөзүм ишке
тутқыл парын келге қош; А.- муну билмишимни айу бирдим уш /
сөзүм ишке тутғыл йарын келге туш; К.- (3618) муну билмишимни
өтүндүм мэн ош / бу сөз ишке тутғыл сэнэ кэлгэ түш.

**Кыргызча: билгенимди айтып бердим сага мына,
сөзүмө ишенсең эртең келер сага туш.**

3680. Р.- эгер тутмаза сен пу аймышларым / жувап қыл йа-
найын ай эрзим эрим; А.- қалы тутмаса сан бу аймышларым / жеваб
қыл йанайым ай эрсиг эрим; К.- (3619) қалы тутмаса сэн бу аймышла-
рым / жаваб қыл тутайын эй эрсиг эрим.

**Кыргызча: эгер сен тутпасаң бул айтқандарым,
жооп қыл жанайын (мен) эй эр жүрөк эрен.**

3681. Р.- узун полды сосле неғу асқы йоқ / тағыда узадып
адын асқы йоқ; А.- узун болды сөзлер ненги асғы йоқ / тақыма узатып
адын тусғы йоқ; К.- (3620) узун болды сөзлэрники асғы йоқ / такы ма
узатыб адын тосғы йоқ.

**Кыргызча: узун сөздөр эч нерсеге пайдасы жок,
дагы да узарса жана пайда жок.**

3682. Р.- элик пашка урды пу Өтқурмыш-а / сағынды узун
кеч көдүрдү паш-а; А.- элиг башка урды бу Одгурмыша / сақынды
узун кич көтүрди баша; К.- (3621) элиг башка урды бу Одгурмыша /
сақынды узун көч көтүрди баша.

**Кыргызча: колу менен башын кармап Одгурмыш,
ойлонуп узак, кийин көтөрдү баш.**

3683. айур ай қадаш төгди эмгек саңа
қадашлық қылып сөзлэдің сен маңа

3684. маңа эдгү сақнып бу сөз сөзледін
муйан бирсү теңри сақынчым йидін

3685. бака көрдүм эмди бу ишти маңа
садахы көрүнмез ай эрсиг тона

3686. көңүл тапламады бу иштин качар
көңүл тапламаз ишке йакса хатар

3683. Р.- айды ай кадаш текти эмгек саңа / кадашлык кылып
сөзледин сен маңа; А.- айур ай кадаш тегди эмгек санга / кадашлык
кылып сөзлединг манга; К.- (3622) айур эй кадаш тэгди эмгек мэнэ /
кадашлык кылыб сөзлэдин мэнэ.

**Кыргызча: айтты: эй карындаш, тийди жапа сага,
туугандык кылып сүйлөдүн сен мага.**

3684. Р.- маңа эткү сакнып пу сөс сөслөдин / муйан перзү
теңри сагынчым йедин; А.- манга эдгү сакнып бу сөз сөзлөдинг / муй-
ан бирсү теңгри сакынчым йидинг; К.- (3623) мэнэ эдгү сакныб бу сөз
сөзлэдин / муйан берсү тэңри сакынчым йедин.

**Кыргызча: мага жакшылык тилеп бул сөз сүйлөдүн,
жакшылык берсин теңир, камымды жедин.**

3685. Р.- пага көрдүм эмди пу иште маңа / салака көрүнмес
пу иштин маңа; А.- бака көрдүм эмди бу иште манга / салахы көрүнмез
ай эрсиг тонга; К.- (3624) бака көрдүм эмди бу иште мэнэ / салахы
көрүнмез эй эрсиг тона.

**Кыргызча: багып көрдүм эмди бул иште мага,
жолу көрүнбөс эй эр жүрөк тона.**

3686. Р.- көңүл тапламады пу ишни көрүп / көңүл тапламас
ишке төрмө туруп; А.- көнгүл тапламады бу иштин качар / көнгүл та-
пламаз ишке йакса хатар; К.- (3625) көңүл тапламады бу ишдин качар
/ көңүл тапламаз ишни кылса хатар.

**Кыргызча: көңүл тартпас бул иштен качар,
көңүл тартпас ишти кылса катар.**

3687. не эдгү билиг берди билги бодүк
севитмиш севүтлерке көңли сүзүк

3688. кайу ишни кылмак тилесе өзүн
көңүл бирле ашну кеңешгил сөзүн

3689. кишике кеңешгил айыт барча сөз
көңүл таппамаса йырақ туткыл өз

3690. камугда багырсақ өзүңке өзүн
көңүл таппамаз ишни код кес сөзүн

3687. Р.- не эткү пилик перди пилге сүзүк / кылынчы пүдүн
кылгы көңлү түзүк; А.- не эдгү билиг бирди билги бедүк / севитмиш
севүглерке көңгли сүзүк; К.- (3626) нэ эдгү билиг бэрди билгэ сөзүг /
севитмиш сэвүглэркэ көңли сүзүг.

**Кыргызча: кандай (не) жакшы билим берди билими бийик,
сүйгөн, сүйүүчүлөргө көңүлү түзүк.**

3688. Р.- камук тшни кылмак тилезе өзүн / көңүл пирле ашну
кеңешкил сөзүн; А.- кайу ишни кылмак тилесе өзүңг / көңүл бирле
ашну кенешгил өзүңг; К.- (3627) кайу ишни кылмак тилэсэ өзүн /
көңүл бирлэ ашну кэңэшчил сөзүн.

**Кыргызча: кайсы ишти кылганды кааласаң өзүң көңүлүң
менен биринчи кеңешкин сөзүн.**

3689. Р.- кижиге кеңешкил эдип парча сөз / көңүл таппамаз
йырақ туткыл өс; А.- камугда багырсақ өзүңгке өзүңг / көңүл таппа-
маз ишки код кес сөзүңг; К.- (3624) камугда багырсақ өзүңгэ өзүн /
көңүл таппамаз ишни код кес сөзүн.

**Кыргызча: баарынан боорукер өзүңө-өзүң,
көңүл тартпаган ишти кой, кес сөзүн.**

3690. Р.-камукқа пагирзак саңа өс көңүл / көңүл таппамас
ишке йакма көңүл; А.- камугда багырсақ өзүңгке өзүңг / көңүл таппа-
маз ишки код кес сөзүңг; К.- (3624) камугда багырсақ өзүңгэ өзүн /
көңүл таппамаз ишни код кес сөзүн.

**Кыргызча: баарынан боорукер өзүңө-өңүң,
көңүл тартпаган ишти кой, кес сөзүн.**

3691. көңүл таппамаса кайу ишлериг
асыг болмаз анда ай көңли тириг

3692. көңүл таппамады бу ишни сева
өзүм йанды эмди севдин иве

3693. сениңдин колур мен муну үзүрүм
коду бир мени ай киши кодрүм

3694. эдигке тусулгу йок эрдемлерим
не кылкым кылынчым савым сөзлерим

3691. Р.- көңүл тапламаза кайу ишлерик / азык кылмас анда
ай көңли тирик; А.- көнгүл тапламаса кайу ишлериг / асыг болмаз
анда ай көнгли тирик; К.- (3630) көңүл топламаса кайу эрсэ иш / асыг
болмаз анда ай урғи киши.

**Кыргызча: көңүл тартпаса кайсы ишке,
пайда болбос андан эй көңүлү ачык (эр).**

3692. Р.- көңүл тапламады пу иш ай кадаш / коду пер муны
сен ай көңли тудаш; А.- көнгүл тапламады бу ишни севе / өзүм эмди
сөздин иве; К.- (3631) көңүл тапламады бу ишнисэвэ / өзүм йанды
эмди бу сөздин эвэ.

**Кыргызча: көңүл каалабады бул ишти сүйүп,
өзүм жандым эми сөздөн себеп.**

3693. Р.- сениңдин колур мен муну үзүрүм / агыр кылма
көңлүң ай эр кодруми; А.- сениндин колур мен муну үзүрүм / коду
бир мени ай киши кодрүм; К.- (3632) сениндин кулурмэн өзүм ьудру-
ми / коду бэр мэни эй киши кодруми.

**Кыргызча: сенден мен өзүм суранам кечиримди,
койо бер мени эй киши саркери.**

3694. Р.- эликке тозулгу йок, эдемлерим / не кылгым
кылынчым не сөзүм сабым; А.- элигке тусулгу йок эрдемлерим / не
кылкым ылынчым савым сөзлерим; К.- (3633) элигкэ тосулгу йок эр-
дэмлерим / на кылкым кылынчым савим сөзлерим.

**Кыргызча: ханга жарактуу эрдемим жок,
не кулк-мүнөзүм, атагым, сөз аракеттери.**

3695. өзүм дүңйадын качты келди перу
йана мен негү тег барйын нару

3696. байат тапғыңа бу уланмиш өзүм
киши тапгы кылмаң йарарму түзүм

3697. коду бергил эмди мени теңрике
 дуачы болайын саңа эдгүке
3698. эки өз көрүнмөк тилесе күсөш
 маңар көлмө сен мен барайын тилөп.

Р.- өзүм дүйнөдөн качты келди перү / йана мен негү тек парайын нару; А.- өзүм дүньядын качты келди бөрү / йана мен негү тег барайын нару, К.- (3634) өзүм дүньядын кечти кэлди бару / йана мэн нэку-тэг йанайын нару.

**Кыргызча: өзүм дүйнөдөн кечип келдим бери,
 жана мен кантип барайын ары.**

3695. Р.- пайат тапқыңа пу уланмыш өзүм / кижиге тапкы кылмак йарарму түзүм; А.- байат тапгыңга бу уланмыш өзүм / киши тапгы кылмак йарарму түзүм; К.- (3635) байат тапгың гаруллинмиш өзүм / киши тапгы кылмаз кэсилди сөзүм.

**Кыргызча: кудайга сыйынганга арнадым өзүм,
 киши кызматын кылсам жарайбы түзүм.**

3696. Р.- коду пергил эмди мени теңриге / дуачы полайын саңа эткүгө; А.- коду биргил эмди мини тенгрике / дуачы болайын саңа эдгүке; К.- (3636) буу бэргил эмди мэни тэнрика / дуачы болайы сэнэр эй тоңа.

**Кыргызча: койо бер эми мени теңрике,
 дуачы болойун сага (тилеп) жакшылыкка.**

3697. Р.- иги өс көрүшмек тилезе көзөп / маңа келме сенмен парайын тилеп; А.- ики өз көрүшмөк тилесе күсөп / мангар келме сен мен барайын тилеп; К.- (3637) эки өз көрүшмөк тилэсэ көсөб / мэнэр көлмэбил мэн барайын тилөб.

**Кыргызча: эки өз (жан) көрүшүүнү тилесе күсөп,
 мага келбе сен, мен барайын издеп.**

3699. маңа тегсү эмгек сен инчин тирил,
 элиг тапгу бирле будун асгы кыл

3700. негү тер эшитгил багырсак киши
 йакынлык улағлы тапуғсак киши

3701. комытса көңүл көр йорытса кишиг
 йакын болды сакын тилемиш ишиг

3702. тилек бирле маңса киши арзулап
 арып йолда қалмаз тилекин улап

3698. Р.- маңа тексү эмгек сен энчин тирил / элик тапқы пир-
ле пудун аскы қыл; А.- манга тексү эмгек син инчин тирил / элиг тапгу
бирле будун аскы қыл; К.- (3638) мәнэр тэгсүн эмгэк сән ынчын тирил
/ элиг тапғы бирлэ будун асгы қыл.

**Кыргызча: мага тийсин кыйынчылык, сен жыргалда жаша,
элик кызматы менен элдин пайдасына жаса.**

3699. Р.- негү тер эжиткил пагырзак кижиги / йагындык ула-
клы табуқ сақ кижиги; А.- негү тир эшитгил бағырсақ киши / йақындык
улағлы тапуғсақ киши; К.- (3639) нэкү тэр эшит бу бағырсақ киши /
йақынлык улағлы тапуғсақ киши.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин боорукер киши,
жакындык улаган эмгекчил киши.**

3700. Р.- комыза көңүл көр йумытса кижик / йагын полды
сағып тилемиш ижиги; А.- комытса көнгүл көр йырытса кишиг / йақып
болды сақып тилемиш ишиг; К.- (3640) йумытса көңүл кез йарутса
киши / йақын болды сақынг тилэклэр.

**Кыргызча: алып көңүл көзгосо киши,
жакын келет самаган-тилеген иши.**

3701. Р.- тилек пирле меңзе кижиги арзулап / арып йолда
қалмас тилеги улап; А.- тилек бирле маңса киши арзулап / арып йол-
да қалмаз тилекин улап; К.- (3641) тилэккү барур көр бу йалнуқ йурыб
/ булур өз тилэкин бу қалмаз арып.

**Кыргызча: тилек менен басса киши умтулуп кор (болбойт)
жолдо калбайт, тилекке жетер.**

3703. тилекке барур эрсе йалнуқ йорып
 булур ол тилекин бу қалмаз арып

3704. эди йақшы аймыш севитмиш киши
 вефақа чавықмыш севүчлер башы

3705. йакын болса көңлүн йырак йер йакын
 йакынлык вефасын көңүлкө бакын

3706. тоғардын батарқа бир эрлэм йер ол
 вефа бирле билсе йакынлык хақын

3702. Р.- тилекке парыр эрзе йалңуз йүрүп / пулур ол тилеги
пу қалмас арып; А.- тилекке барур эрсе йалнғуқ йорып / булур ол ти-
лекин бу қалмаз арып; К.- (3641) тилэккэ барур көр бу йалңур йурыб
/ булур өз тилекин бу қалмаз арыб.

**Кыргызча: тилекке жетер болсо, киши жүрүп,
болор ал тийгени, бул албас арып.**

3703. Р.- эди йакшы аймыш севитмиш кижиге / вафага
чавықмыш севүкли кижиге; А.- иди йакшы аймыш севитмиш киши /
вефага чавықмыш севүглер башы; К.- (3642) эди йакшы аймыш се-
витмиш кижиге / вафага жавықмыш севүглэр башы.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан сүйгөн киши,
убадага бек даңктуу сүйгөндөр башы.**

3704. Р.- йагын полза көңлүн йырак йер йагын / йагынлык
вафасыз көңүлгө йагын; А.- йакын болса көңлүн йырак йир йакын
/ йакынлык вефасын көңүлкө бакын; К.- (3643) йакын болса көңлүн
йырак йер йакын / йакынлык вафасы көңүлкө бакын.

**Кыргызча: жакын болсо көңүлүң, ыраак жер жакын,
жакындык баласын көңүлдө сактагын.**

3705. Р.- чыгардын педарға пир ослем йер ол / вафа пирле
пилзе йагынлык хагын; А.- тоғардын батарқа бир өрлөм йир ол / вефа
бирле билсе йакынлык хақын; К.- (3644) туғардын батарқа бир өрлөм
йер ул / вафа бирлэ булса йакынлык хақын.

**Кыргызча: чыгыштан-батышка бир ердем жер ал,
апаа менен билсе жакындык акын.**

**Өгдүлмиш жевабы Одгуршқа
(Өгдүлмиштин Одғурмышқа берген жообу)**

3707. йанут берди Өгдүлмиш анды сөзүм
 эшитгил эшитти сөзүңни өзүм

3708. тилекин бу эрсе сениң ай қарындаш
күчемез мен эмди көңүл қылма баш

3709. кесилди сөзүм сен эсен эдгү қал
элигке битиг бир йүзүм қылма ал

3710. битиг ыдты элиг өз элгип битип
өзүң бармаса сен битип бер этип

3706. Р.- йанут перди Өктүлмиш анды сөзүм / эжиткил эжит-
ти сөзүң пу өзүм; А.- йанут бирди Өгдүлмиш анды сөзүм / эшитгил
эшитти сөзүңни өзүм; К.- (3645) йанут бәрди Өгдүлмиш айды сөзүм
/ Эшитсү эшиттим сөзүңни өзүм.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: сөзүмдү
эшиткин эшиттим сөзүңдү өзүм.**

3707. Р.- тилегин не эрзе сенин ай қадаш / күчемес мен эмди
көңүл қылма таш; А.- тилекин бу эрсе сенин ай қадаш / күчемез мен
эмди көңүл қылма баш; К.- (3646) бул сап жок.

**Кыргызча: тилегениң ушул болсо, сенин эй қадаш,
күчтөбөймүн мен эми көңүлдү қылба ғаш.**

3708. Р.- кесилди сөзүм сен эзен эткү қал / элигке пидик
йүзүм қылғыл ал; А.- кесилди сөзүм син эсен эдгү қал / элигке битиг
бир йүзүм қылма ал; К.- (3646) кесилди сөзүм сән эсэн эдгү қал / элиг-
кэ битиг бэр йүзүм қылма ал.

**Кыргызча: кесилди (бүттү) сөзүм сен эсен жакшы қал,
Элигке кат жаз жүзүмдү қылба ал.**

3709. Р.- пидик ытты элик өс элкин пидип / өзүң пармаза сен
пидик пер ыдып; А.- битиг ыдты элиг өз элин битип / өзүңг бармаса
сен битиг бир этип; К.- (3647) битиг ыдты Элиг өз элгин сәңә / жавб
ыдгу йандру э билгә аңа.

**Кыргызча: кат жиберди Элиг өз колунда бүтүп,
өзүң барбасаң сен кат берип жазып.**

3711. тутайын мен эмди маңа бир жеваб
сөзүң сөзлейүк өз тилин үлгүлеп

3712. тилин сөзлегил хем битигил битиг
элигке йанайын ай билге тетиг

**Өгдүлмиш Элигке битиг битип ызмышын айур
(Өгдүлмиш Элигке кат жазып жибергени жөнүндө
айткан жери)**

3713. йанут берди Одгурмыш анды битиг
битигтин көр анча ай билге тетиг

3714. деват колды кагаз көтүрди калем
элигке битиг башлады сөз улам

3710. Радловдо бул бет жок. А.- тутанып мен эмди манга
бир жеваб / сөзүңг сөзлейүк өз тилин үлгүлөп; К.- (3648) көкейин мэн
эмди мэнэр бэр жаваб / сөзүң сөзлөйүк үз тилиң үлгүлөп.

**Кыргызча: кетейин мен эми мага бергин жооп,
сөзүңдү сүйлө өз тилиңе өлчөп.**

3711. Радловдо бул бет жок. А.- тилин сөзлегил хем битигил
битиг / элигке йанайын ай билге тетиг; К.- (3649) тилин сөзлөгил хам
битигил / Элигкэ йанайын э билгэ тетиг.

**Кыргызча: тилиң менен сүйлө жана жазгын кат,
Элигке барайын эй билимдүү тетик.**

3712. Р.- йанут перди Октурмыш анды пидик / пидийин кет
анча ай билге тедик; А.- йанут бирди Одгурмыш айды битиг / битий-
ин көр анча ай билге тетиг; К.- (3650) йанут берди Одгурмыш айды
тэтиг / битигтин кэрэк эрсэ айгыл битиг.

**Кыргызча: жооп берди Одгурмыш айтты эй тетик
күтүп тур бир аз жазайын битиг.**

3713. Р.- дуват колды кагас көдүрди калам / эликке пидик
пашлады сос улам; А.- деват колды кагаз көтүрди калем / элигке битиг
башлады сөз улам; К.- (3651) дават кулды кагаз көтүрдү калам / элигке
битиг башлады сөз улам.

**Кыргызча: сыя сурап, кагаз алып калем,
ханга кат баштады ушул дем.**

3715. байат аты бирле сөзүг баштады
төрүгкен игидген көчүргөн теди
3716. өкүш өгди сансыз сена бу тилин
кылур мен байатқа айын хем йылын
3717. йағыз йер йашыл көк йаратты күн ай
караңку йаруқлук чыгай тут йа бай
3718. төрүтти калып боз бу сансыз тириг
тирилги берүр кодмаз ачып бириг

3714. Р.-пайат ады пирле сөзүк пашлады / төрөткен Эгиткен
кечүргөн ади; А.- байат аты бирлэ сөзүг башлады / төрүгкен игидген
кечүргөн тиди; К.-(3652) байат аты бирлэ сөзүг башлады / төрүткэн
игидгэн кэчүргэн тэди.

**Кыргызча: кудай аты менен сөзүн баштады,
жараткан, өстүргөн, кечирген деди.**

3715. Р.- өгүш өкти сансыз сана пу тилин / кылурмен пайатқа
айын ма йылын; А.- өкүш өгди сансыз сена бу тилин / кылурмен
байатқа анын хем йылын; К.- (3653) өкүш өгди сансыз сана бул тилин
/ кылур мэн байатқа тилин хам илин.

**Кыргызча: көп жалбарат сансыз сана бул тилимде окуйм
мен кудайга ай жана жылдап.**

3716. Р.- йагыс йер йажыл көк төрөтти күн ай / караңгу
йаруқлук чыгай ма пу па; А.- йағыз йер йашыл көк йаратты н ай /
караңгу йаруқлук чыгай тут йа бай; К.- (3654) Бул бет жок.

**Кыргызча: кара жерди, жашыл көктү күн, айды жаратты,
караңгы-жарык, чыгай же байды.**

3717. Р.- төрөтти калып то пу сансыз тирик / тирилги перүр
қомас ачып пирик; А.- төрүтти калып бод бу сансыз тириг / тирилги
бирүр кодмаз ачын бириг; К.- төрүтти калып бод бу сансыз тириг /
тирилгү бэрүр кодмэз ачын бирип.

**Кыргызча: жаратты калың көп сансыз тирик жан,
бирин койбой ач, баарына ырыс берди.**

3719. бир ол бир эди ким төрүттү эки
сақышка катылмас анын бирлики
3720. бир ол бар сизиксиз калы канчасыз
көңүлдө йырак тутгу окшаг мениз
3721. улуғлук анар ол бедүклүк анар
уған эрклиг ол бир камуғдын сыңар
3722. йаратты калып барча сансыз кулуғ
тилемишке берди ағырлың камуғ

3718. Р.- ким ол пир иди ким төрөттү иги / сағышка қадылмас аның пирлиги; А.- бир ол бир иди ким төрүттү ики / сақышка катылмас аның бирлики; К.- (3655) бир ул иди ким төрүттү эки / сақышка катылмас аның бирлики.

Кыргызча: бир өзү, ал бирөө, жаратты ааламды экөө, эсепке сыйбайт анын бирлиги.

3719. Р.- пир ол пар сезиксиз калы канчасыз / көңүлдө йырак тутгу окшаг менис; А.- бир ол бар сизиксиз калык анчасыз / көңүлдө йырак тутгу окшаг менгиз; К.- (3656) бир-ул бир сзигсиз калы канчасыз / көңүлдө йырак тутгу охшаг мәңиз.

Кыргызча: бирөө ал, бар шексиз, кандай, канчасыз түшүнүү керек жүрөктө тең-түшсүз.

3720. Р.- улуклук анар ол педүклүк анар / оған эрклик ол пир камуқтың сыңар; А.- улуглук ангар ол бедүклүк ангар / уған эрклиг ол бир камуғдын сынғар; К.- (3657) улуғлук анар ул бедүтлүк анар / оған эрклиг-ул бир камуғдын сыңар.

Кыргызча: улуулук да ага, бийиктик ага (тиешелүү) ал кадырлуу өкүмдар баарынан сага.

3721. Р.- йаратты калын калк пу сансыз кудук / тилемишке берди ағырлык кудук; А.- йаратты калын барча сансыз кулуғ / тилемишке бирди ағырлык камуғ; К.- (3658) йаратты барча калынсансыз кулуғ / тилемишкә бәрди ағырлыг камуғ.

Кыргызча: жаратты калын бардык сансыз кулду, тилегенине берди бардык урмат сыйын.

3723. каранку титигсиз бу берк эв ичи
йарутгы йашык бирле эрклиг күчи

3724. йашыл көк төрүтти көтүрди эдиз
өрүси сүзүк йел йашыл сув биле

3725. кодысы йағыз йер йашыл сув биле
өрүси сүзүк йел өзе от ула

3726. эсиг тумлыгыг хем куруғ йа өлүг
йараштурды халкқа тегүрди үлүг

3722. Р.- карангу ибинзис пу түрк эв ичи / йарутты йажың
пирле эрклик күчи; А.- каранку титигсиз бу берк эв ичи / йарутты
йашың бирле эрклиг күчи; К.- (бул бейт жок).

**Кыргызча: караңгы ылай күмбөз үй ичи,
жарытат аптап менен эрктин күчү.**

3723. Р.- йажыл көк төрөтти көрдүрди эдис / күн ай этти йул-
дус пезеди педис; А.- йашыл көк төрүтти көтүрди эдиз / күн ай бирле
йулдуз безеди бедиз; К.- (3659) йашыл көк төрүтти көтүрди эдиз / күн
ай бирлэ йулдуз бээди бэдиз.

**Кыргызча: жашыл көктү (асманды) жаратты көтөрүп эгиз
күн-ай жылдыз менен сүрөттөп бедиз.**

3724. Р.- кодызы йағыс йер йажыл сув пиле / өрүзү сүзүк йел
өзе от пиле; А.- кодысы йағыз йер йашыл сув биле / өрүси сүзүк йил
өзе от ула; К.- (3660) кудысы йағыз йер йашыл сув биле / өрүси сүзүг
йэл үзэ от билэ.

**Кыргызча: астынкысы кара жер менен жашыл суу үстү
болсо, тунук жел менен от сыяктуу.**

3725. Р.- изик тумлыгыг хем курук йа өлүк / йараштурды
калкқа тегүрди үлүк; А.- исиг тумлыгыг хем куруғ йа өлүг / йараш-
турды халкқа тегүрди үлүг; К.- (3661) бул бет жок.

**Кыргызча: ысык-суукту жана кургак суулууну,
ылайыкташтырды, берди калкка үлүшүн.**

3727. төрүтти тилек тег тилемиш тилек
керек болмады анда арка йүлек

3728. тилесе ағырлар тапуҕсуз күлүт
тилесе учузлар тусулмаз тапуҕ
3729. тилемиш тилеки болур бол тисе
йорытур казасын не эрсе кесе
3730. өкүш миң селамым севүг савчыңа
ол эдгү кулавуз көни йолчыка

3726. Р.- төрөтти тилек тек тилемиш халын / йүрүдүр тиле-
гин пүгүн ма йарын; А.- төрүтти тилек тег тилемиш тилек / керек бол-
мады анда арка йүлөк; К.- (3661) төрүтти тилэкин тилэмиш тилэк /
кэрэк болмады анда арка йөлөк.

**Кыргызча: жаратты өзү каалаганындай тилеген тилек,
керек болбоду анда арка жөлөк.**

3727. Р.- тилезе ағырлар табуксуз кулук / тилесе учуслар
түзүлмиш табук; А.- тилесе ағырлар тапуҕсуз күлүг / тилесе учузлар
тусулмаз тапуҕ; К.- (3662) тилесе ағырлар тапуҕсуз күлүг / тилэйүр
ужузлар тосулмыш тапуҕ.

**Кыргызча: тилесе (чындап) сыйылбаган кулун кадырлар
тилесе сыйынганы да пайда бербей бекер кетер.**

3728. Р.- тилемиш тилеги полур пол тезе / йорыдур казасы
не эрсе паза; А.- тилемиш тилеки болур бол тисе / йорктур казасын
не эрсе кесе; К.- (3663) тилэмиш тилэки болур бол тэсэ / йурытур
казасын нэ эрсэ кэсэ.

**Кыргызча: тилеген тилеги (кабыл) болор бол десе,
жүргүзөр казасын эмне болсо кесе.**

3729. Р.- өкүш миң саламым севүк савчыга / ол эткү қолавус
көни йолчыга; А.- өкүш минг селамым севүг савчыка / ол эдгү кулавуз
көни йолчыңа; К.- (3664) өкүш миң саламум севүг савчыка / ул эдгү
кулавуз көни йолчыка.

**Кыргызча: көп миң саламым сүйүктүү пайгамбарга,
ал жакшы жетекчи туура жолбашчыга.**

3731. Элигке дуачы битидим битиг
саламын эсенлик өзе ай тетиг

3732. Элиг йарлыقامыш битиг бирле сөз
оқыдым битигин йарук болды көз

3733. өкүш эдгү йарлыг түмөн от эриг
маңа йарлыقامыш қамуғ сөзлериг

3734. йеме ваьда қылмыш өкүш эдгүлүк
ағырлық ачығлар йигү кедгүлүк

3730. Р.- эликке дувачы пидидим пидик / саламым эзенлик
өзе ай тезик; А.- элигке (дуа менен кат жаздым) дуачы битидим битиг
/ саламым эсенлик өзе ай тетиг; К.- (3665) Элигке дуачы битидим би-
тиг / саламын эсэнлик үзэ ай тэтиг.

**Кыргызча: элигке дуа менен кат жаздым
эсендик тилеймин сага эй тетик.**

3731. Р.- элик йарлығамыш пидик пирле сөс / оғыдым пидик-
ки йарук полды көс; А.- илиг йарлықамыш битиг бирле сөз / оқыдым
битигин йарук болды көз; К.- (3666) элиг йарлықамыш битиг бирлэ
сөз / оқыдым битигин йарук болды көз.

**Кыргызча: Элиг жиберди кат аркылуу сөз,
окудум катын жарык болду көз.**

3732. Р.- өгүш эткү йарлук түмөн от эрик / маңа йарлығамыш
қамук сөслерик; А.- өкүш эдгү йарлық түмөн от эриг / манга
йарлықмыш қамуғ сөзлериг; К.- (3667) өкүш эдгү йарлыг түмэн от
ириг / мэңэ йарлықамыш қамуғ сөзлэриг.

**Кыргызча: көп жакшы жарлық менен түмөн үгүт, насыят
мага буйурган көп урмат, сый сөздөр.**

3733. Р.- йеме ваьда қылмыш өгүш эткүлүк / ағырлық ачық
хем йегү кеткүлүк; А.- йеме ваьда қылмыш өкүш эдгүлүк / ағырлық
ачығлар йигү кедгүлүк; К.- (3668) йэмэ ваьда қылмыш өкүш эдгүлүк /
ағырлық ачығлар йэгү кедгүлүк.

**Кыргызча: жана убада қылған көп жакшылық,
урмат-сый, жегилик, кийимдик.**

3735. йорығлы бу йалнук бу арзу өзе,
йорырлар тилейү ажунуг кезе

3736. тапугсуз өзүм булса эдгү ачыг
қалы тапламыз теп бу давлет йашыг

3737. великин бу бир кач мұни бар адын
өзүм барса йасы ма келгей кедин

3738. оларда бири бу тапуг билмез өз
барып тапнумаса йарумага йүз

3734. Р.- йорықлы пу йалнуқ пу арзу өзе / йорырлар тилейү
ачунуқ кезе; А.- йорығлы бу йалғуқ бу арзу өзе / йорырлар тилейү
ажунуғ кезе; К.- (3669) йурығлы бу йаңлуқ бу арзу үзэ / йурырлар
тилэйү ажунуғ кээз.

**Кыргызча: жүрүшөт ушу тилек-арзуу менен кишилер
кезишип ааламды тилек менен издеп.**

3735. Р.- табуқсуз өзүм полза эткү ачык / қалы тапламас мен
улуклуқ азық; А.- тапуғсуз өзүм булса эдгү ачыг / қалы тапламаз мен
будевлет йашыг; К.- (3670) тапуғсуз өзүм булса эдгү ачыг / қалы бул-
майын мэн бу давлат йасыг.

**Кыргызча: жетишсем кызматсыз өзүм ийгилик даңкка,
кантип ыраазы болбоймун мен бул дөөлөткө.**

3736. Р.- ва ликин тер кач муны пар азын / туру парза мен
йазы қалгай кедин; А.- великин бу бир кач-мұни бар адын / өзүм барса
йасы ма келгей кидин; К.- (3671) ва лэкэн бу бир ач муны бар адын /
өзүм барса йасы йа кэлгэ кэдин.

**Кыргызча: бирок лекин мунун бир канча башка муну бар
өзүм өлсөм, зыяндары кийин келет.**

3737. Р.- уларда пири пу табуқ пилмес өс / парып тапнумаза
йарамағай йүс; А.- оларда бири бу тапуг билмез өз / барып тапнумаса
йарумага йүз; К.- (3672) буларда бириси тапуг болмаз-ул / йана бири
халққа вафа.

**Кыргызча: булардын бири менде кызмат кылуу илими
жок, бирилип иштебесе жарыбас жүз.**

3739. төрү йоқ тоқы йоқ йеме қылқ қылынч
төрүсүз тапуғчы йарамас эринч

3740. экинчи жефачы бу дүньяг билип
жефа кылдым ашну жефа кылга теп

3741. байатка сыгындым өзүг бекледим
бу дин бирле иман күдөзсү эдим

3742. боғузқа эгинке барым йетгей ок
нерек анда нару маңа болға йүк

3738. Р.- төрү йок тогу йок йок йеме кылк кылынч / төрүсүс
табуғчы йарамас эринч; А.- төрү йок тоқу йеме кылк кылынч / төрүсүс
тапуғчы йарамас эринч; К.- (3673) төрү йок тоқу йэмэ кылк кылынч /
төрүсүс тапуғчы йарамас эринч.

**Кыргызча: жосун жоругу, эреже кулку-мүнөзү жок менде,
үрп-адат (билбеген) кызматы жарабас такыр.**

3739. Р.- игинчи чафачы пу дүйнө билин / чафа кылдым ашну
чафа кылга теп; А.- экинчи жефачы бу дүньяг билип / жефа кылдым
ашну жефа кылга теп; К.- (3674) экинчи жафачы бу дүйнө билиб /
жафа кылдым ашну жафа кылга тэб.

**Кыргызча: экинчи жапачы бул дүйнө билдим,
жапа кылат деп, жапа кылдым.**

3740. Р.- пайатка сыгындым өзүк пекледим / пу дин пирле
ыман күдөссү идим; А.- байатка сыгындым өзүг бекледим / бу дин
бирле иман күдөзсү эдим; К.- (3675) байатка сыгындым өзүм тэңлэдим
/ бу дин бирлэ иман күдөзсү идим.

**Кыргызча: теңирге сыйындым өз напсим тыйдым,
бу дин, иманым менен күзөтсүн кудайым.**

3741. Р.- поғузқа эгинге парын йеткү йүк / нерек анда нару
муна полға йүк; А.- боғузқа эгинке барым йетгей өк / нерек анда нару
манға болға йүк; К.- (3676) боғузқа йэйим хам эгингэ кэдим / мэнэр
бэрмэгэймү ай эр кеди.

**Кыргызча: кекиртекке ийинге жетер бар-жогум,
керек эмес андан башкасы мага болор жүк.**

3743. боғузқа йийим хем эгинке кедим
маңа кылмаз эксүк төрүткен эдим

3744. төрүттү эгидти бу едке теги
тақы ма игидгей ай дүңйа беги
3745. саңа берди дүңйа эсиркемеди
маңа бермегеймү биригли эди
3746. камуғ эдгү эсиз чығай байлыкым
байаттын көрүр мен ай эрсиг ақым

3742. Р.- погуска йеминче эгинге кедим / маңа қылмас әксүк
төреткен идим; А.- боғузқа йийим хем эгинге кедим / манга қылмаз
әксүк төрүтген эдим; К.- (3677) бул бейит жок.

**Кыргызча: кекиртекке жемек жана ийинге кийим,
мени кылбас әксүк жараткан өзү.**

3743. Р.- төретти эгитти пу өтке теги / тағы-ма эгиткей ай
дүңйе пеги; А.- төрүттү гидти бу өдке теги / тақы ма игилгей ай дүңйа
беги; К.- (3678) төрүттү игидти бу өдке тәги / тақы-ма игидгәй дүңйа
бәги.

**Кыргызча: жаратты, жашатты ушул кезге чейин,
дагы да асырайт эй дүйнө беги.**

3744. Р.- саңа жерди дүңйө эзиргемеди / маңа пермегей-му
перикли иди; А.- санга берди дүңйа эсиркемеди / манга бирмегейму
биригли иди; К.- (3679) саңа бәрди дүңйа эсиркемеди / мәнә бәрмәгәй-
мү айа-эр кәди.

**Кыргызча: сага берди дүңйө өкүнбөдү,
мага бербейби бир эгем өзү.**

3745. Р.- қамуқ эткү эзис чығай пайлығым / пайаттын
көрермен ай пилге агым; А.- қамуғ эдгү эсиз чығай байлыкым / бай-
аттын көрүр мин ай эрсиг ақым; К.- (3680) қамуғ эдгү эсиз чығай
байлыкым / байатдын көрүр-мән эй эрсиг ақым.

**Кыргызча: бүтүн жакшы-жаман, чығай байлығым,
кудайдан көрөрмүн эй эр жоомартым.**

3747. байат қапғы туттум қылуր мен тапуғ
қамуғ халқ йумытғубу ол чын қапуғ

3748. саңа йа сениң қапғыңа мен барып
негүни тилейин тириглик идип

3749. экигү байат кулларымыз биз өк
бу куллуқ ичинде курумыз түз ок

3750. бу кул кулка куллуқ йарагсыз болур
тапуғчықа тапса уғузлуқ булур

3746. Р.- пайат қапкы туттум қылу рмен табуқ / камуқ қалқ
йумытқу пу ол чын қабуқ; А.- байат қапғы туттум қылу р мен тапуғ /
қамуғ халқ йумытғу бу ол чын қапуғ; К.- (3680) байат қапғы туттум
қылу р-мен тапуғ / қамуғ халқ йумытғу бу-ул чын қапуғ.

**Кыргызча: кудай эшигин туттум (ага) окуйм намаз,
бардык калк жыналат ал чык эшик ошол.**

3747. Р.- саңа па сениң қапқуңа мен парып / негүни тилейин
тириглик эдип; А.- санга йа сенинг қапғытға мин барып / негүни ти-
лейин тириглик ыдып; К.- (3681) сәңә ма сәнің қапғыңа мен барыб /
нәкүни тизий тириглик ыдыб.

**Кыргызча: сага же сенин эшигиңе мен барып,
эмнени тилейин, тиригликти (берер) өткөрүп.**

3748. Р.- игегү пайат кулларымыс пир өк / пу куллуқ ичинде
курумыз түз өк; А.- экигү байат кулларымыз биз өк / бу куллуқ ичинде
курумыз түз өк; К.- (3682) экәги байат куллары-мүз түз-өк / бу куллуқ
ичиндә турур-миз биз-өк.

**Кыргызча: экөөбүз тен кудайдын кулдарыбыз,
бул кулдукта окшош бирдейбиз.**

3749. Р.- пу кул кулга куллуқ йараксыз полур / табуқчыға тап-
са учуслуқ пулур; А.- бу кул кулка куллуқ йарагсыз болур / тапуқчықа
тапса учузлуқ булур; К.- (3683) бу куллуқа тапмақ йарыгсыз болур /
тапуғчы тәсә ужузлуқ болур.

**Кыргызча: кул кулга кулдук урса жараксыз болор,
кызматкерге кызмат кадырсыз болор.**

3751. киши химмети болса мундаг керек
байат тапғы кылса урунса йүрек

3752. эди йақшы аймыш сүзүлмиш көңүл,
эшитгил ай билге укушлуғ амул

3753. ачығлы тодуглықа қылма тапуғ
негүке қылуғ сен тапуғқа бутуғ

3754. тапын бир байатқа тусы тынмадын
түнүн күндүзүн бул ачығлық қапуғ

3750. Р.- кижы химмети полза мундак керек / пайат тапқы
кылза урунза йүрек; А.- киши химмети болса мундаг керек / байат
тапғы қылса урунса йүдек; К.- (3683) бул бейит жок.

**Кыргызча: киш ынтаасы болсо, мындай болуу керек,
кудайга табынса чындап жүрөк.**

3751. Р.- эди йақшы аймыш сүзүлмиш көңүл / эжиткил ай
пилге уғушлуқ амул; А.- иди йақшы аймыш сүзүлмиш көңүл / эшит-
гил ай билге укушлуқ амул; К.- (3684) эди йақшы аймыш бу сөзки
амул / эшиткил аны сэн эй эдгү көңүл.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан акылман киши
эшиткин эй ак көңүл киши.**

3752. Р.- ачығлы тодуклыға қылма табук / негүге қылуғ сен
табук ма табук; А.- ачығлы тодуғлықа қылма тапуғ / негүке қылуғ
сен тапуғқа бутуғ; К.- (3785) ачығлы тодуғлықа қылма табук / негүкэ
қылуғ сэн тапуғқа тапуғқа тапуғ.

**Кыргызча: кызмат кылба ач-ток болгон үчүн,
табынганга бир бут эзилмек кантип.**

3753. Р.- табын пир пайатқа иди пир турур / түнүн күндүзү
пол ачықлы қабуқ; А.- тапын бир байатқа тусы тынмадын / түнүн
күндүзүн бул ачығлық қапуғ; К.- (3686) тапын бир байатқа тушы тын-
мадын / бу түн күндүзүн бол ачуғлуғ қапуғ.

**Кыргызча: табын бир кудайга деги тынбастан,
түн-күнү бул ачык эшиги.**

3755. ай элиг бу төрт хажетим қыл рева
саңа тапнайын мен элиг йүз ова

3756. тириглик қолур мен өзүм елгүсүз
йигитлик тилер мен қары болғусуз
3757. эсен тут мени сен тучы игсизин
байутғыл чығай кылмағыл неңсизин
3758. бу төрт нең маңа бер саңа тапнайын
севүг жан йунуғлап өзүм итнейин

3754. Р.- ай элик пу төрт хачадым қыл рава / саңа тапнайын
мен элик йүс обе; А.- ай тиг бу төрт хажетим қыл рева / санга тапнай-
ын мин илиг йүз ова; К.- (3687) элиг бу төрт хажатым қыл оза / сәңэ
тапнайын мән элиг йүз овэ.

**Кыргызча: эй ханым, бул төрт талабымды аткар мага,
сага табынайын (жалбарайын) мен эмүү жүз
кайта.**

3755. Р.- тирикдик қолурмен өзүм өлгүсүз / йигитлик тилер-
мен қары полғузуз; А.- тириглик қолурмын өзүм өлгүсүз / йигитлик
тилер мен қары болғусуз; К.- (3688) тириглик қылу мән өзүм игсизин
/ йигитлик қылу мән қарылық сызын.

**Кыргызча: тирүүлүк каалаймын өзүм өлүмсүз,
жигиттик тилеймин каары болғусуз.**

3756. Р.- эзеп тут мени сен тучы йикенвин / пайытқыл чығай
кылмағыл теңсизин; А.- эсен тут мини син тучы игсизин / байутқыл
чығай кылмағыл неңсизин; К.- (3684) эсэн тут мәни сән тушы игсизин
/ байутғул чығай қылма харгэз ???ин.

**Кыргызча: эсен тут мени сен дайыма сак-саламат,
байыткын, чығай қылба кемсинтип.**

3757. Р.- пу төрт нең маңа пер саңа тапнайын / севүк чан
йолуклап табук эдейин; А.- бу төрт неңг манга санга тапнайын / севүг
жан йулуғлап өзүм итнейин; К.- (3790) бу төрт нең мәнэ бэр сәңа тап-
найын / базиз жан жулуғлаб өзүм қуллайын.

**Кыргызча: бул төрт нерсени мага бер, сага қызмат қылайын,
таттуу жанымды бағыштап сага сыйынайын.**

3759. бу неңлер мана берсе сен ай элиг
өзүм қул қылайын берейин элиг

3760. муны бергүке бир күчүн йетмесе
не артуклукун бар маңа ай кесе

3761. йегү кедгү эрсе йегүм бар кедим
такы ма керек болса бергей эдим

3762. ағырлык учузлук байаттын туруп
өлүм йа тириглик хем андык эрүр

3758. пу неңлер маңа перзе сен ай күлүк / өзүм хул полай-
ын саңа пелгүлүк; А.- бу неңлер маңа бирсе сен ай илиг / өзүм кул
қылайын берейин элиг; К.- (3691) бу нәңләр мәнэ бәрсэ-сән эй элиг /
өзүм кул қылайы берейи илиг.

Кыргызча: бул нерселерди мага берсең, сен эй Элиг,
өзүмдү кул кылайын, берейин кол.

3759. Р.- муны нергүге пар күчүн йетмезе / не артуклугун пар
маңа ай қаза; А.- муны биргүке бир күчүнг йетмесе / не артуклукунг
бар маңа ай кесе; К.- (3692) муны бәргүкэ бир күчүн йәтмәсэ / не
артуклук бар мәнэ ай кәсэ.

Кыргызча: буларды берүүгө бир күчүн жетпесе,
эмне артыкчылыгың бар, мага айт кесе.

3760. Р.- йегү кеткү эрзе йегүм пар кедим / тагы ма керек
полза пергей идим; А.- йегү кедгү эрсе йигүм бар кедим / тақыма ке-
рек болса бергей идим; К.- (3693) йэгү иггү бар таб мәниң бар кедим /
такы ма кэрэк болса бәргэй идим.

Кыргызча: жемек ичмекке келсек, бар ичмек кийим,
агы да керек болсо берет ал теңир.

3761. Р.- ағырлык учуслук пайаттын туруп / өлүм йа тири-
глик хем андын эрүр; А.- ағырлык учуслук пайаттын туруп / өлүм
йә тириглик хем андын эрүр; К.- (3694) ағырлык ужузлук байатдын
туруп / өлүм ма тириглик хам андын эрүр.

Кыргызча: кадыр барк, кордук кудайдан болот,
өлүм же тирүүлүк да андан болот.

3763. муны чын билигли укушлуғ
адынсыг болуршу ай элчи башы

3764. мени бир байатым күдесмиши тег
күдесүмегей сен аяа ашлы бег

3765. сени мен күдесгү керек мен кече
мени ол күдесүр сөз айдым ача

3766. өзүң тодмағынча маңв теңмез аш
мени тодрур өндүн өзү йемез аш

3762. Р.- муны чын пиликли угушлуқ кижиги / андынзак
полур-му ай элчи пажы; А.- муны чын билигли укушлуқ киши / адын-
сыг болур му ай илчи башы; К.- (3695) муны чын билигли укушлуқ
болур / адынсыг болур-му эй элчи үнүр.

**Кыргызча: муну жакшы билген акылман киши,
жүрсө болобу башкача эй элчи башы.**

3763. Р.- мени пир пайадым күдесмиши тек / күдесүмегей
сен аяа ашлы тек; А.- миниги бир байатым күдесмиши тег / күдесимегей
сен аяа ашлы бег; К.- (3696) мени бир байатым күдесмиши-тег /
күдесүмөгэй сени аяа ашлы бег.

**Кыргызча: мени бир кудайым асырагандай,
сени асырай албайсың, эй асыл бек.**

3764. Р.- сени мен күдөскү керек мен кече / мени ол күдесүр
сөз айдым нече; А.- сени мен күдөскү керек мен кече / мени ол күдесүр
сөз айдым ача; К.- (3647) сени мени күдөзгү кэрэк мени кэчэ / мени ул
күдөзүр сөз айдым ача.

**Кыргызча: мен калып сени мен асрашым керек кече,
мени ал (кудай) асырайт сөз айттым ачык.**

3765. Р.- өзүң тодмағынча маңа текмес аш / мени тодрур
эктүр өз йемес аш; А.- өзүңг тодмағынча манга тегмез аш / миниги то-
друр өнгдүн өзү йемес аш; К.- (3648) өзүң тодмағынча мэнэ тэгмэс аш
/ мени тодрур өндүн өзи йемес аш.

**Кыргызча: өзүң тоймойунча мага тийбес аш,
мени (ал) тойгузат кийин өзү жебейт аш.**

3767. өтүгчи керексиз муңадса өзүм
тилим тепремедиң эшитүр сөзүм

3768. капугчы тыдумаз йа йол кылгучы
тегүрмез маңа бир күвез күр күчи
3769. саңа йазса мен сен кечүрмеге сен
кечүргей эдим миң йазуқ кылса мен
3770. негү тер эшитгил йазуқлуғ кулы
көнгүл сырры ачты көр өткүр тили

3766. Р.-өтүкчи керекмес туңатса өзүм / тилим тебремедин
эжидүр сөзүм; А.- Өтүгчи керексиз мунгадса өзүм / тилим тепреме-
дин эшитүр сөзүм; К.- (3699) Өтүгчи кэрэксүз муңадса өзүм / тилим
тэбрэмэсдө булур-ул сөзүм.

**Кыргызча: ортомчу керек эмес муңайсам өзүм,
тилим сүйлөбөстөн (ал) эшитер сөзүм.**

3767. Р.- табукчы тыдумас не йол кылгучы / тегүмес маңа
пир күбөс көргүчи; А.- капугчы тыдумаз йа йол кылгучы / тэгүрмез
мэңэ бир күвез күр күчи; К.- (3700) тапугчы тыдурмаз йа кул кылгучы
/ тэгүрмэз мэңэ бир күвөз күр күчи.

**Кыргызча: эшик алгасы жана жол баштоочу тосо албас,
тийе албас мага айрымдар зордук кылалбас.**

3768. Р.- саңа йасса мен сен кечүрмеге сен / кечүргей идим
мың йазуқ кылза мен; А.- санга йазса мен сен кечүрмеге сен / кечүргей
эдим минг йазуқ кылса мен; К.- (3701) сэңэ йазса-мэн сэн-кэчүрмэгэ-
сэн / кэчүргэй идим миң йазуқ кылса мэн.

**Кыргызча: сага жазсам мен кечирбессин,
миң жазык кылсам мен кечирет эгем.**

3769. Р.- негү тер эжиткил йазуқлуқ кулы / көңүл сири ачты
көр өткүр тылы; А.- негү тер эшитгил йазуқлуғ кулы / көнгүл сырры
ачты көр өткүр тили; К.- (3702) нэкү тэр эшитгил йазуқлуқ кулы /
көңүл сырры ачты ачты көр айтур тили.

**Кыргызча: Эмне дейт эшиткин күнөөкөр кулу,
көңүл сырын ачып өтүнүп тили.**

3771. айа чын вефалыг бағырсағ эдим
сенинде бағырсақ адын булмадым

3772. муңадмыз өзүмкө берүр сен тилек
йавуз аркасызга сен арка йүлөк
3773. игимке шифа сен сақынчқа севинг
унумқа тайанчым эриксе авынч
3774. күвенчим авынчым севинчим камуғ
севинчиң ичинде туруп ай улуғ

3770. Р.- аяа чын вафалык пагырсақ идим / сенинде пағырзақ адын пулмадым; А.- аяа чын вефалыг бағырсақ идим / сенингде адын булмадым; К.- (3703) аяа чын бағырсақ вафалыг идим / сәниңдә алын биргеди булмадым.

Кыргызча: ийе чын бапалуу боорукер эгем сенден боорукер бөлөк таппадым.

3771. Р.- муңатмыш өзүмгө перүрсен тилек / йабуз арғасызга сен арға йөлөк; А.- мунгадмыз өзүмкө бирүр сен тилек / йавуз аркасызга сен арка йүлөк; К.- (3704) муңадмыш өзүмкә бэрүр-сән тиләк / йавуз аркасызга сән-өк-сән йөлөк.

**Кыргызча: муңайган өзүмө бересиң тилек,
артында тиреги жокторго сен арка жөлөк.**

3772. Р.- игимге шефа сен сағынчқа себинг / мунумға ынанчым эриксе абынч; А.- игимке шифа сен сақынчқа севинч / мунумқа тайанчым эриксе авынч; К.- (3705) игимке шифа-сән сақынчқа севинч / муңутқа тайанчым ириксә авынч.

**Кыргызча: оорума шыпаасың, кайгыма кубаныч,
мунума таяныч, эриксем эрмегим.**

3773. Р.- күвенчим абынчым себинчим камуқ / сағынчым ичинде туруп ай улук; А.- күвенчим авынчым севинчим камуғ / севинчиң ичинде туруп ай улуғ; К.- (3706) күвәнчим авынчым сөвүнчүм камуғ / севинчүң ичиндә туруп эй улуғ.

**Кыргызча: кубанычым, эрмегим, сүйүнүчүм – баарысың,
сүйүнүчүң ичинде турат, эй улуу.**

3775. өкүш кылдым эмди саңа мен йазук
сениң рахметинде бу йазук аз??? ок

3776. кечүргил йазукум саңа йасы йок
қынама мени сен саңа асғы йок
3777. йазукум телим эрсэ рахмет ме бар
аны қыл мениң бирле сендин йарар
3778. эгер қынаса сен йарағлығ ма мен
кечүрсе кечүр сен йарағлығ ма мен

3774. Р.- өгүш қылдым эмди саңа мен йазук / сениң рахматыңда пу йазук азук; А.- өкүш қылдым эмди саңа мен йазук / сениң рахметинде бу йазук аз ок; К.- (3707) өкүш қылдым эмди сэнэ мен йазук / сэниндин рахматыңдын бу йазук аз-ок.

**Кыргызча: көп қылдым эми сага мен жазық,
сенин рахматыңдын алдында бул аз жана.**

3775. Р.- кечүргил йазуғум саңа йазы йок / қыйнама мени сен саңа асқы йок; А.- кечүргил йазукум саңа йасы йок / қынама мини сен саңа асғы йок; К.- (3708) кэчүргил йазукум сэнэ йасы йок / қынама мэни сэн қынаб асғы йок.

**Кыргызча: кечиргин күнөөмдү, сага зыяны жок,
кыйнаба мени сен, кыйнап пайдасы жок.**

3776. Р.- йазуғум телим эрзе рахмат-ма пар / аны қыл мениң пирле сендин йарар; А.- йазукум телим эрсе рахмет ме бар / аны қыл менинг бирле сендин йарар; К.- (3709) бул бейит жок.

**Кыргызча: жазығым көп болсо, рахмат бар,
ошону қыл сага бул абдан жарашаар.**

3777. Р.- эгер қыйназа сен саза мен аңар / кечүр сен йарақлық сениңдин маңар; А.- эгер қынаса сен йарағдығ ма мен / кечүрсе кечүр сен йарағлығ ма сен; К.- (3710) нэкүкэ ынаныб сақынғу узун / нэкүкэ сүчиниң авынғу узун.

**Кыргызча: эгер қыйнасаң сен, жарактуу мен,
кечирсең ылайыксың сен, кечирүүгө сен.**

3779. билир сен билир мен бир эдим
билир мен билир мен сени бир тедим

3780. отун мен отунлук биле өз улыр
түзүн сен түзүнлук ме сендин келир

3781. орунчак турур бу севүг жан реван
орунчак йана бир көтүрмез бу жан

3782. ай элиг бу дүнья кечимлиг турур
тириглик күниңе түкер алкыну

3778. Р.- йулыр сен пилир мен сени пир идим / тылымдын көңүлдин пир өк сен идим; А.- билир сен билир мен сини бир идим / билир мен билир сен сини бир тидим; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: билесиң билермин сени бир өзүм,
билесиң билермин сени бир дедим.**

Р.- одун мен одунлук пиле өс елир / түзүн сен түзүнлук сениндин калыр; А.- отун мен отунлук бале өз улыр / түзүн сен түзүнлук ме синдин келир; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: жаманмын жамандык азапка салар,
түзүм сен түздүк (тууралык) сенден келер.**

3779. Р.- урунчак турур пу сүчүк сап раван / урунчак йана йер кедермес пу чан; А.- орунчак турур бу севүг жан реван / орунчак йана бир кетүрмез бу жан; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: аманат болот кетүүчү бул сүйүктүү жан,
башкага койулбайт аманат бул жан.**

3780. Р.- ай элик пу дүнья кечикли турур / тириклик күниңге төгел алкыну; А.- ай элиг бу дүнья кечимлиг турур / тириглик күниңге түкөр алкыну; К.- (3709) эй элиг бу дүнья кечимлүг турур / тириглик күниңгэ түгэр алкыну.

**Кыргызча: эй элиг, бул дүньө өтүп кетер,
өмүр күн сайын кемип түгөнөр.**

3783. негүке ынанып сақынгу узун
негүке сүчинип авынчу өзүн

3784. ата барды иш туш ичи йа ини
ана барды оғлун қызың көр каны

3785. өлүтлүг көрүр сен өлүг сен тириг
сизик тутма бир күн эшүнгөй йирир

3786. усанма ай элиг удыма одун
өзүндө кидин эдгү атың кодун

3781. Р.- негүке қыйнанып сағынчу узун / негүге себинип
абунгу узун; А.- негүке ынанып сақынгу узун / негүке сүчинип авынгу
узун; К.- (3710) нэгүкэ ынаныб сақынгу узун / нэкүкэ сүчиниb авынгу
узун;

**Кыргызча: эмнеге ынанып кайгырсаң узун,
энеге сүйүнүп гүлдөйсүң өзүң.**

3782. Р.- ада парды эш туш эчи ма ини / ана парды оғлуң
қызың көр қаны; А.- ата барды иш туш ичи йа ини / ана барды оғлуң
қызың көр қаны; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: атаң кетти, тең-туш ага же ини,
энең кетти, уулуң, қызың көрчү қана.**

3783. Р.- өлүтлүк көрүр сен өлүк сен тирик / сезик йоқ пу
ишке ажунгу йерик; А.- өлүтлүг көрүр сен өлүг сен тириг / сизик
тутма бир күн эшүнгөй йириг; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: өлүктөрдү көрдүм, сен да өлөрсүң,
кирер жерге бир күн тиректер сөзсүз.**

3784. Р.- узанма эй элик удыма өзүн / өзүндө кедин эткү адын
кодун; А.- усанма ай илиг удыма одун / өзүңдө кидин эдгү атың
кодун; К.- (3711) бул бейт жок.

**Кыргызча: кабарсыз калба уктап эй ханым,
өзүңдөн кийин калтыр жакшы атың.**

3787. йава қылдың эрсе кечүрмиш күнүң
йава қылма эмди келигли түнүң

3788. кечер күн ичинде керекин алын
көчүтчи келирке итигин қылып

3789. бу халыг көрүрде меңиң бу көзүм
негү тег баругай саңа бу өзүм

3790. жефалык ажундын көтүрдүм көңүл
 вефалык идимке сыгындым амул

3785. Р.- йаба кылдың эрзе кечүрмиш күнүң / йаба кылма
пары келикли түнүң; А.- йава кылдың эрсе кечүрмиш күнүңг / йава
кылма эмди келигли түнүңг; К.- (3711) йава кылдың эрсэ кэчүрмиш
күнүң / йава кылма эмди келигли түнү.

**Кыргызча: бекер кылсаң кечирген өткөргөн күндөрүң,
бекер кылба эми келаткан түнүң.**

3786. Р.- кечер күн ичинде керегиң алын / көчүтчи келип ош
эдигиң кылын; А.- кечер н ичинде керекин алын / көчүтчи келирке
итигин кылын; К.- (3712) кэчэр күничиндэ кэрэкиң алын / кэчэчи
кэлиркэ этигин кылын.

**Кыргызча: кечер күн ичикен керегин алгын,
кечируучу келишине даярдык кылгын.**

3787. Р.- пу халың көрерде мениң пу көзүм / негүдек паругай
саңа пу өзүм; А.- бу халык көрүрде мениң бу көзүм / негү тег баругай
санга бу өзүм; К.- (3713) бу халыг көрүсэ мэниң бу өзүм / нэкү тэг
йарагай элигкэ сөзүм.

**Кыргызча: бул алыңды көрүп турганда менин көзүм,
кантип барайын сага мен өзүм.**

3788. Р.- жафалык ажундын көдердим көңүл / вафалык
идимге сагыным амул; А.- жефалыг ажундын көтүрдим көнгүл /
вафалык идимке сыгындым амул; К.- (3714) бул бейт жок.

**Кыргызча: жапалуу дүйнөдөн калды көңүл,
бапалуу эгеме сыйыным түбөлүк.**

3791. коду бир ай элиг мени сен маңа
 дуачы болайын бу йерде саңа

3792. негүке тусулгай саңа бу өзүм
 өзүңке өзүң оқ тусул тут сөзүм

3793. кишидин төңүлдүм теңүл сен йеме
 кишидин асыг йоқ саңа йа маңа

3794. мен эмди бу калмыш тириглик ыдып,
байатым севинчин тилер мен тапын

3789. Р.- коду пер ай элик мени сен маңа / дуачы полайын
пу йерде саңа; А.- коду бир ай илиг мени сен манга / дуачы болайын
бу йерде санға; К.- (3714) коду бэрсү элиг мэни бир мэң эр / бу йэрдэ
дуачы болайын аңар.

**Кыргызча: койуп бер, эй элиг мени сен мага,
дуачы болойун бул жерде сага.**

3790. Р.- негүге тузулгай саңа пу өзүм / өзүңө өзүң өк тузул
тут сөзүм; А.- негүке тусулгай санға бу өзүм / өзүңгө өзүңг ок тусул
тут сөзүм; К.- (3714) бул бейт жок.

**Кыргызча: кантип пайда беремин сага мен өзүм,
өзүңө-өзүң жардам бергин, тут сөзүм.**

3791. Р.- кижидин туңулдум түңүл сен йиме / кижидин азык
йок саңа йа маңа; А.- кишидин төңүлдүм төңүл сен йиме / кишидин
асыг йок санға йа манға; К.- (бул бейт жок).

**Кыргызча: кишиден түңүлдүм, түңүл сен чегин,
кишиден пайда жок сага же мага.**

3792. Р.- мен эмди пу калмыш тириклик эдип / пайадым
севинчин тилеп мен пидип; А.- мен эмди бу калмыш тириглик ыдып /
байатым севинчин тилер мен тапын; К.- (3715) мен эмди бу калмыш
тириглик ыдып / байатым севинчи тилэр мэн тапыб.

**Кыргызча: мен эми бул калган күнүм сарп этип,
кудайым сүйүнчүгүн тилеймин сыйынып.**

3795. бары тап керексиз адын артукум
бу дүния түпи кед үйүк ол сукум

3796. түпи йел кечер тег тириглик кечип
одундум мен эмди күйер мен ачып

3797. эгин бүтти боғзум йеме болды тоқ
төбүн барсу дүния адын асғы йок

3798. негү тер эшит боғзы эгни бүтүн
барым тап тесе эр болур бег кутун

3793. Р.- бары тап керексиз адын артуғум / пу дүние түби көр үйүк ол сув кум; А.- бары тап керексиз адын артукум / бу дүния түпи кед үйүк ол сукум; К.- (3716) бары таб кэрэксиз адын артукум / бу дүния түби кэндү-ул бир сукум.

**Кыргызча: жетерлик бар-жогум, башка керек эмес,
бул дүнүйө түбү бир уйук, ал тойбос.**

3794. Р.- түби йел кечер тек тириклик кечип / өзүндүн мен эмди койер мен ачып; А.- түпи йил кечер тег тириглик кечип / одундум мен эмди күйер мен ачып; К.- (3716) бул бейт жок.

**Кыргызча: өмүр кетти жел соккондой өтүп,
өйгонуп мен эми күйөмүн ачынып.**

3795. Р.-эгин петти поксум йиме полды тоқ / пүдүн парзу дүние алын асқы йок; А.- эгин бүтти богзум йеме болды тоқ / төбүн барсу дүния адын асғы йок; К.- (3717) эгин бүтти богзум йэмэ болды тоқ / түбүн барсу дүния адын асғы йок.

**Кыргызча: бүтүн болду эгиним, курсагым болду ток,
житип кетсин дүнйө, андан пайда жок.**

3796. Р.- негү тер эжит поксы эгни пүдүн / парым теп тезде эр пулур пек кудун; А.- негү тир эшит боғзы эгни бүтүн / барым тап тесе эр болур бег кутун; К.- (бул бейт жок).

**Кыргызча: эмне дейт эшит, курсагы-кийими бүтүн,
баары бар жетер десе бек болор куттуу.**

3799. эди йакшы аймыш тапы болмыш эр
тапылык ичинде куты толмыш эр

3800. боғузқа йейимче ажунда йедим тап
эгинке кедимче эгинде кедим тап

3801. тириглик болурча йегүмни булур мен
керек болса бергей маңа бирэдим тап

3802. тусулмақ үчүн үндер эрсе элиг
мениңде тусулгу укуш йок билиг

3797. Р.- тағы йакшы сөслер табы полмыш эр / табылык ичинде куды полмыш эр; А.- иди йакшы аймыш топы болмыш эр /

тапылык ичинде куты толмыш эр; К.- эди йакшы аймыш тапы болмыш эр / тапылык ичинде куты толмыш эр.

Кыргызча: абдан жакшы айткан каниеттүү эр каниет ичинде куту толгон эр.

3798. Р.- погусқа йегүче ачунда йемим теп / эгинге кедимче өзүм ток кедим теп; А.- боғузқа йийимче ажунда йидим тап / эгинге кединче эгинде кедим тап; К.- (3719) боғузқа йейимче ажунда йэдимтаб / эгинге кэдимче эгинде кэдим таб.

Кыргызча: курсагыма жегидей дүйнөдө жедем жетет, ийиниме жеткидей кийди кийим жетет.

3799. Р.- тириклик полурча йегүмни пулур мен / керек полза пергей маңа пир идим теп; А.- тириглик болурча йигүмни булур мен / керек болса биргей манга бир идим тап; К.- (3720) тириглик болурча йэгүмни булур-мен / кэрэк болса бэргэй мэнэ бир идим таб.

Кыргызча: тирүү болсом, тамакты табамын, керек болсо, берет мага бир эгем жетиштүү.

3800. Р.- тузулмак учун үндөр эрзэ элик / менинде тузулгу угуш йок пилик; А.- тусулмак үчүн үндөр эрсе элиг / менинде тусулгу укуш йок билиг; К.- (3721) тосулмак үчүн индэр эрсе элиг / мэнинде тосулгу туруп өг пилиг.

Кыргызча: чакырса мени пайда алууга элиг, менде пайдалуу акыл жок билим.

3803. калы эл ишине тусулсу тесе
тусулгу йери йок сөз айдым кесе

3804. калы иш күдүгдин тир эрсе маңа
миң эр иши қылғай қадашым саңа

3805. апаң эдгү тер эрсе элиг мени
өзүң эдгү болсу йарутғай сени

3806. миң эдгү адақыны тутғынча сен
йақанны бир өк йолы тутғыл эсен

3801. Р.- калы эл ижиңе тузулгу тесе / тузулгу йери йок сөс айдым кезе; А.- калы эл ишине тусулгу тесе / тусулгу йери йок сөз

айдым кесе; К.- (3722) калы эл ишинге тосулур тэсэ / тосулгу йэри
йок сөз айдым кэсэ.

**Кыргызча: эгер эл ишине жарар десе,
жара жерим жок, сөз айттым кесе.**

3802. Р.- калы иш кедүктин тер эрзе маңа / мың эр ижи
кылгай казажым саңа; А.- калы иш күдүгдин тир эрсе манга / минг эр
иши кылгай кадашым санға; К.- (3723) калы иш күдүгдин бир эрсе
сэңэ / миң эр иши кылгай кадашым сэңэ.

**Кыргызча: эгер иш кылыштан сөз ачсаң мага,
миң эр ишин кылат (тууганым) карындашым
сага.**

3803. Р.- абаң элик эткү тер эрзе мени / өзүң эткү ползу
йаруткай сени; А.- апанг эдгү тир эрсе илиг / мини өзүңг эдгү болсу
йаруткай сени; К.- (3724) апаң эдгү тутса эй элиг мэгни / өзүң эдгү
болсу эй элиг көни.

**Кыргызча: эгер жакшы дер болсо элиг мени,
өзүң жакшы бол, бул жарытсын сени.**

3804. Р.- мың эткүн адагыны тутқынча сен / йаганны пир өк
йолы тутма эден; А.- минг эдгүг аданыңы тутгынча сен / йақангны
бир өк тутгыл эсен; К.- (3725) бул бейт жок.

**Кыргызча: миң жакшы айагыңды туткунча сен,
өзүңдүн жаканды тут, бирок эсен.**

3807. ажунда чавыкмыш не түрлүг эрен
элитгке йумытмыш турур миң түмөн

3808. негү болға мендин элигке асыг
асыгсыз ишиг кылса болмаз татыг

3809. өзүм узри қолдум мен эмди саңа
қоду бар мени сен сарылма маңа

3810. тақы ма негү сөз йорымыш алын
қадашым эшитти өтүңгей тилин

3805. Р.- ажунда чавыкмыш не түркүн эрен / элинде
йумытмыш турур мың түмөн; А.- ажунда чавыкмыш не түрлүг эрен

/ илигке йумытмыш туруп минг түмөн; К.- (3725) ажунда жавықмыш нэ түрлүг эрэн / элигкэ йумытмыш туруп миң түмэн.

**Кыргызча: ааламда атактуу эчен түрдүү эрен,
элигке жыйналыг турушат миң түмөн.**

3806. Р.- негү полза мендин эликке азык / азыксыс ижик кылса полмас табук; А.- негү болга мендин илигке асыг / асыгсыз ишиг кылса болмаз татыг; К.- (3726) нэку болга мэндин элигкэ асыгсыз иши кылса болмаз татыг.

**Кыргызча: менден элигке не пайда тиер,
пайдасыз иш кылса болбос таттуу.**

3807. Р.- өзүм үзрүми кылдым эмди саңа / коду пер мени сен серилме маңа; А.- өзүм үзри колдум мен эмди санга / коду бир мени сен сарылма манга; К.- (3727) өзүм ыузры кулдум мэн эмди сэңэ / коду бир мэни сэн сэрилмэ мэңэ.

**Кыргызча: өзүм кечирим сурайм мен эми сенден,
койо бер мени сен, асылба мага.**

3808. Р.- тағыма негү сөс йорымышлыгын / кадажым эжитти өзүнгөй багын; А.- тақы ма нег сөз йорымыш алын / кадашым эшитти өтүнгөй тилин; К.- (3728) тақы-ма нэку сөз йурытмыш алын / кадашым эшитти тэгүргэй тилин.

**Кыргызча: мындан башка эмне сөз жоромолдоонун,
кадашым эшитти, айтар баарыны.**

3811. түкетти сөзүн түрди бады битиг
сунуп берди алды кадашы тетиг

3812. айур мен битидим тилеким сөзүм
тилин сөзлемиш сөз эшиттиң түзүм

3813. тилин ме өтүнгил эшитсүн элиг
коду берсү мендин көтүрсү элиг

3814. йалавач сөз эптүр йакуты қолур
йакут сөз эшиттиң төгүр ай унур

3809. Р.- төгетти сөзин түрди пады пидик / сунуп перди алды кадажы тедик; А.- түкетти сөзин түрди бады битиг / сунуп бирди

алды кадашы тетиг; К.- (3729) түгэтти сөзин түрди бады битиг / сунуб
бэрди алды кадашы тэтиг.

**Кыргызча: түгөттү сөзүн, түрдү байлап битииг (кат)
сунуп берди, алды кадашы тетик.**

3810. Р.- айур мен пидидим тилегим сөзүм / тылын сөсleiterиш
сөс эжиттин түзүм; А.- айур мен битидим тилекем сөзүм / тилин
сөзleiterиш сөз эшиттин түзүм; К.- айур мэн битидим тилэкем сөзүм /
тилин сөзleiterишни эшиттин көзүм.

**Кыргызча: айтты: мен жаздым (битидим) тилек-сөзүм,
тилимде сүйлөгөн сөздөрдүн эшиттин баарын.**

3811. Р.- тылын ма өзүнгил эжитсү элик / коду перзү мендин
көдүрзү элик; А.- тилин ме өтүнгил эшитсүн элиг / коду бирсү мындин
көтүрси элиг; К.- (3731) тилин ма өтүнгил эшитсү элиг / коду бэрсү
мэни көтүрсү элиг.

**Кыргызча: тилин менен өтүнгүн эшитсин, элиг,
койо берсин менден тартсын (көтөрсүн) колу.**

3812. Р.- йалавач сөс элтүр йакуды колур / йанут сөс эжиттин
тегүр ай окур; А.- йалавач сөз илтүр йануты колур / йанут сөз эшиттин
тегүр ай унур; К.- (3732) йалавач сөз элтүр йанут колур / йанут сөз
эшиттин тегүргэй.

**Кыргызча: элчи сөз жеткирет, жообун келтирет,
жооп сөзүм эшиттин, жеткиргин эй, өсүп өнгүн.**

3815. негү тер эшитгил уч орду ханы
төзү элке йаңзап сөз аймыш кэнү

3816. йалавачка мүн йок сөзин қыймаса
тутузмыш сөзүг чын түкел сөзлесе

3817. такы мунда йигрек айур түрк ханы
қынама йалавач сөз айса көнү

3818. йалавачка болмаз өлүм йа қыйын
эшитмиш сөзин чын тегүрсе тилин

3813. Р.- негү тер эжитгил үч ордук қаны / йалавачка йеңзап
сөс аймыш көнү; А.- негү тир эшитгил уч орду ханы / төзү элке йаңзап

сөз аймыш көнү; К.- (3733) нэку тэр эшигил үч орду ханы / түзү элкэ тэгрүб сөз ыдмиш муны.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, үч ордо ханы,
анык элге дайын (белгилүү) дурус сөзүнү.**

3814. Р.- йалавачта мун йоқ сөзүн қытмаза / тудузмыш сөзүк чын төгел сөзлесе; А.-йалавачқа мүн йоқ сөзүн қыймаса / тутузмыш сөзүг чын түкел сөзлесе; К.- (3734) йалавачқа мун йоқ сезин қыймаса / табызмыш сөзин чын көнү сөзлэсэ.

**Кыргызча: элчиге айып жок сөзүнөн жаңылбаса,
аманат сөздү чын түгөл сүйлөсө.**

3815. Р.- тагы мунда йегрек айур түрк қаны / қыйнама йалавач сөс айза көнү; А.- тақы мунда йигрек айур түр ханы / қынама йалавач сөз айса көнү; К.- (3735) йана мунда йэгрэк элиг сөзлэмиш / қынама йалавач сөз айса тэтиш.

**Кыргызча: дагы мындан да жакшы айтыптыр түрк ханы,
кыйнаба элчини сөз айтса чындап.**

3816. Р.- йалавачқа полмас өлүм йа қыйын / эжитмиш сөзүн чын тегүрзе тылын; А.- йалавачқа болмаз өлүм йа қыйын / эшитмиш сөзин чын тегүрсе тилин; К.- (3736) йалавачқа болмас өлүм тут йақын / эшитмиш сөзин чын тегүрсэ тилин.

**Кыргызча: элчиге болбос өлүм же кыйноо,
эшиткин сөздөрдүн жеткирсе ал чын.**

3819. йалавач тидүкүм бу элчи туруп
бу элчи сөзин айса өлмез қалур

3820. йалавач тутузмыш сөзин сөзлесе
ачыг бир тилин өг сөз айдым кесе

**Өгдүлмиш жевабы Одғурмышқа
(Өгдүлмиштин жообу Одғурмышқа)**

3821. йанут берди Өгдүлмиш айды сөзүн
эшиттим негү сөзледим сөз өзүң

3822. битидиң битигке йануты битиг
маңа бир берейин ай билге тетиг

3817. Р.- йалавач тедүтүм пу тылчы туруп / пу тылчы сөзүн айза өлмөз калур; А.- йалавач тидүкүм бу илчи туруп / бу илчи сөзүн айса өлмөз калур; К.- (3737) йалавач тэдүкүм бу тилчи туруп / бу тилчи сөзүн айса өлмөз калур;

**Кыргызча: элчи дегеним ушу сыяк элчи болор,
бу элчи эмне сөз айтса өлбөс, калар.**

3818. Р.- бул бейт жок. А.- йалавач тутузмыш сөзүн сөзлөсө / ачыг бир тилин өг сөз айдым кесе; К.- (3738) йалавач табузмыш сөзүн сөзлөсө / ачыг бэр аны өг сөз айдым кэсэ.

**Кыргызча: элчи аманат сөздү айтса:
сыйлап аны макта, сөздү айттым кесе.**

3819. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды өзүн / эжиттим негү сөслөди сөз өзүң; А.- йанут берди Өгдүлмиш айды сөзүң / эшиттим негү сөслөди сөз өзүң; К.- (3739) йанут бэрди Өгдүлмиш айды сөзүң / эшиттим нэку сөслөди сөз өзүң.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш, айтты: сөзүң
эшиттим, эмне сүйлөдүң сен өзүң.**

3820. Р.- пидидиң пидикке йануды пидик / маңа пер перейин ай билге тедик; А.- битидинг битигке йануты битиг / манга бир берейин ай билге петиг; К.- (3740) битидиң битигкэ йануты битиг / мэнэ бэр берейин эй билгэ тэтиг.

**Кыргызча: жаздың катка жообу кат,
мага бер берейин, ай билги тетик.**

3823. велекин сизиким бу ол ай кадаш
элиг калмагай көр сени изде таш

3824. йанаму мени ыдгай эрки элиг
оңыгалы йандру ай кылқы силиг

3825. йана йандру төркин мени ыдга ол
эгер бармаса сен көңүл болга баш

**Одғурмыш жевабы Өгдүлмишке
(Одғурмыштын жообу Өгдүлмишке)**

3826. йанут берди Одғурмыш айды қадаш
 бу сөз сөзлемегил көңүл болға баш

3821. Р.- великин сезигим пу ол ай қадаш / элик қылмаза көр
сени өсте таш; А.- великин сизиким бу ол ай қадаш / илиг қылмағай
көр сини өзде таш; К.- (3741) ва лэкин сэзигим бу-ул эй қадаш / элиг
қылмағай көр сэни өздэ таш.

**Кыргызча: бирок (күмөнүм) сезимим бул ай карындаш,
элиг қылбайт көр сени өзүнөн тыш.**

3822. Р.- йана му мени ытқай эрки элик / оғығалы йандру ай
қылғы силик; А.- йанаму мини ыдғай эрки илиг / оқығалы йандру ай
қылқы силиг; К.- (3742) йана-му мэни ыдғай эрки элиг / оқығай сэни-
ул эй қылқы силиг.

**Кыргызча: кайра мени жиберер бекен элиг,
ал сени чакырат, эй қытығы сылык.**

3823. Р.- тыйынмага көңли сени қолғай ол / эгер пармаза сен
көңүл қотқай ол; А.- йана йандру теркин мени ыдга ол / эгер бармаса
син көнгүл болға баш; К.- (3743) бул бейт жок.

**Кыргызча: кайра ылдам мени жиберет ал,
эгер барбасаң сен көңүлү болот ғаш.**

3824. Р.- йанут перди отқурмыш айды қадаш / пу сөзлемегил
көңүл полза паш; А.- йанут бирди одғурмыш айды қадаш / бу сөз
сөзлемегил көнгүл болға баш; К.- (3743) йанут бэрди Одғурмыш айды
қадаш / бу сөз сөзлэмегил көңүл болға таш.

**Кыргызча: жооп берди одғурмыш айтты, карындаш,
бул сөздү сүйлөбөгүн көңүл болот жара.**

3827. өзүм барғу эрмез бу йердин нару
 өзүң эмгетип йандру бөрү

3828. тилеп булмағу нең тилесе йавуз
 йорымағу сөз сөзлезе сен учуз

3829. негү тер эшит эмди билги койуг
сынап билгүчи эдгү эсиз камуғ

3830. колып бермегү неңни қолма күчүн
тилеп булмағу нең тилеме күчүн

3825. Р.- өзүм нарғу эрмеч пу йердин нару / өзүң эмгедип
келме йандру пери; А.- өзүм барғу эрмез бу йердин нару / өзүңг
эмгетип йандру берү; К.- (3744) өзүм барғу эрмез бу йердин нару /
өзүң эмгэтиб кэлмэ йандру.

**Кыргызча: өзүм барбаймын бул жерден нары,
өзүңдү кыйнап келбегин бери.**

3826. Р.- тилеп пулмағуның тилеги йабус / йорымағу сөс
сөслезе сен учус; А.- тилеп булмағу ненг тилесе йавуз / йорымағу сөз
сөзлесе сен учуз; К.- (3745) тилэб булмағуны тилэсэ йавуз / йурытмағу
сөзни айытса ужуж.

**Кыргызча: тилеп болбос нерсени тилесе жаман,
айтылбай турган сөздү сүйлөсө-начар.**

3827. Р.- негү тер эжит эмди пилги қабуқ / сынап пилгүчи
эткү эзис камук; А.- негү тир эшит эмди билги койуғ / сынап билгүчи
эдгү эсиз камуғ; К.- (3746) нэкү тэр эшит эмди билги койуғ / сынап
билгүчи эдгү эсиз камуғ.

**Кыргызча: эмне дейт эшит эми билими койук,
сынап билүүчү жакшы-жаман бардыгын.**

3828. Р.- колып полмағу неңни қолма күчүн / тилеп пулмағу
нең тилеме күчүн; А.- колып бермегү ненгни қолма күчүн / тилеп
булмағу ненг тилеме күчүн; К.- (3747) кулуб бэрмэгү нэңни қолма
күчүн / тилэб булмағуны тилэмэ күчүн.

**Кыргызча: таап болбой турган нерсени издебе күчөп,
тилеп болбой турган нерсени тилебе күчтөп.**

3831. йорып тегмегү йерке барма йадаг
калы бардың эрсе өз эмгер күчүн

3832. йана айды одғурмыш эмди йоры
йана эвре келме ай эрсиг уры

**Өгдүлмиш жевабы Одғурмышка
(Өгдүлмиштин жообу Одғурмышка)**

3833. өрү турды Өгдүлмиш айды сөзүм
 кесилди сениндин байайын өзүм

3834. кадашы узатты көр Өгдүлмишиг
 тутузды тақы сөз өмиш билмишиг

3829. Р.- йорып текмегү йерге парма йадақ / қалы пардың
эрзе көр эмгер күчүн; А.- йорып тегмегү йирке барма йадақ / қалы
бардың эрсе өз эмгер күчүн; К.- (3748) йурыб тәкмә йәркә ма барма
йадақ / қалы бардың эрсә тәг эмгәк үчүн.

**Кыргызча: жүрүп жете албас жерге барба жөө,
эгер барсаң жапа чегесиң күчтөп.**

3830. Р.- йана айды отқурмыш эмди йоры / йана келме эвре
ай эрзик уры; А.- йана айды одғурмыш эмди / йоры / йана эвре келме
ай эрсиг уры; К.- (3749) таңы айды одғурмыш эмди йуры / йана йандру
кәлмә эй эрсиг уры.

**Кыргызча: жана айтты Одғурмыш эмди, жүр, кет
кайра кайтып келбе эй эрсиг жоомарт.**

3831. Р.- өрө турды Өктүлмиш айды сөзүм / кезилди
сениндин парайын өзүм; А.- өрү турды өгдүлмиш айды сөзүм /
кесилди сениндин барайын өзүм; К.- (3850) өрү турды Өгдүлмиш
айды сөзүм / кесилди сениндин барайын өзүм.

**Кыргызча: өйдө турду Өгдүлмиш айтты: сөзүм
кесилди, сенден кетейин өзүм.**

3832. Р.- қадажы узатты көр Өктүлмижик / турусты тағы сөс
өзи тимижик; А.- қадашы узатты көр Өгдүлмишиг / тутузды тақы сөз
өмиш билмишиг; К.- (3751) қадашы озақы көр Өгдүлмишиг / йетүрди
тақы сөз уқыб билмишиг.

**Кыргызча: карындашым узатты Өгдүлмиш,
түшүндүрдү дагы уккан-билген сөзүн.**

3835. атын минди өгдүлмиш эвре йанып
 эвиңе келип түшти йатты тынып

3836. йашык йерке йанды йүзүн кизледи
калык меңзи киш тег толуп өрледи

3837. ажун түртти йүзке көмүр тег бодуг
көрүр көз йумулды удыды одуг

3838. төшөк қолды йатты көр өгдүлмише
удып барды анча көтүрди баша

3833. Р.- адын мүнди Өктүлмиш эбре йанып / эбинге келип
түшти йатты тынып; А.- атын минди өгдүлмиш эвре йанып / эвинге
келип түшти йатты тынып; К.- (3752) атын мүнди өгдүлмиш эвре
йаныб / эвингэ кэлиб түшти йэтти тэгиб.

**Кыргызча: атын минди Өгдүлмиш, кайтты жанып,
үйүнө келип түштү, жатты тынып.**

3834. Р.- йажык, йерге йанды йүзин киследи / қалық меңзи
киш-тек полуп өрледи; А.- йашык, йерке йанды йүзин кизледи / қалық
меңзи киш тег толуп ерледи; К.- (3753) йашық йанды йэркэ йүзин
кэзлэди / қолық меңзи киш-тэг болуб үзледи.

**Кыргызча: аптап жерге жанды, жашырды жүзүн,
асман жүзү суусардай болуп бүркөлдү.**

3835. Р.- ачун тутты йүске көмүр тек подук / көрүр көс
йутулду удыды одуг; А.- ажун түртти йүзке көмүр тег бодуг / көрүр
көз йутулды удыды одуг; К.- (3754) ажун түртти йүзкэ көмүр-тэг
бодуг / көрүр көз йумулды удынды удуг.

**Кыргызча: аалам сүрттү жүзүнө көмүрдөй боек
көрөр көз жумулду, ойгоо(лор) уктады.**

3836. Р.- тежек қолды йатты көр өктүлмише / удыды пир асра
көдүрди пажа; А.- төшөк қолды йатты көр өгдүлмише / удын барды
анча көтүрди баша; К.- (3755) төшөк қолды йатты көр өгдилмиш-э /
удыб барды анча көтүрди баш-а.

**Кыргызча: төшөк салып жатты көр өгдүлмиш,
уктап алып анча, көтөрдү башын.**

3839. тоғардын бутықланды от тег йалым
йаруды йаңы йүз ачар тег келин

3840. копа келди өрлөп сыта калканы
ажун меңзи болды өрүң эрдини

3841. чыкып каршыңа барды эвдин туруп
элигке көрүндү өзи йол колуп

**Элиг суалы Өгдүлмишке
(Элигдин суроосу Өгдүлмишке)**

3842. айытты элиг ашну Одгурмышыг
айур созле келтүр сөзүңни бышыг

3837. Р.- тоғардын пудақлады өрт тек йалын / йаруды йаңы
йүс ачар тег келин; А.- тоғардын бутуқланды от тег йалын / йаруды
йанғы йүз ачар тег келин; К.- (3756) туғардын тутуқланды от-тег
йалын / йаруды йаңы йүз ачар тэг кэлин.

**Кыргызча: чыгыштан тутанды оттой жалын,
жарыды (аалам) жаңы жүзүн ачкандай келин.**

3838. Р.- коба келди өрлөп сыда калканы / ачун меңзи полды
өрүң эрдени; А.- копа келди өрлөп сыта калканы / ажун менгзи болды
өрүңг эрдини; К.- (3757) копа кэлди өрлэб сата калканы / ажун меңзи
болды өрүң эрдэни.

**Кыргызча: көтөрүлө келди өрлөп маржан калканы,
аалам көрүнүшү болду ак берметтей.**

3839. Р.- йунуп каршыға парды эптин туруп / Элигке көрүндү
өзү йол пулуп; А.- чыкып каршықа барды эвдин туруп / илигке
көрүндү өзү йол колуп; К.- (3758) чыкыб каршықа барды эвдин туруб
/ элигкэ көрүндү өзи йол кулуб.

**Кыргызча: туруп ордого барды үйдөн чыгып,
элигке көрүндү өзү жол сурап.**

3840. Р.- айытты элик ашну өткүрмыжык / айур сөсле келдүр
сөзүңни пыжык; А.- айытты илиг ашну огдурмышыг / айур сөзле
келтүр сөзүңни бышыг; К.- (3759) айытты элиг ашну одгурмышыг /
айур сөзлэ кэлтүр сөзүңни бышыг.

**Кыргызча: Элиг одгурмышту эң оболу сурады,
сөзүңдү бышыктап сүйлө деди.**

3843. негү сөз йорыды не болды ишин
тилекин не болды келүрмү ишин
3844. битиг берди Өгдүлмиш ашну туруп
Элиг алды ачты оқыды коруп
3845. йүзи қызды онды йана күлчирип
сақынды бир анча узун кич ирип
3846. айур бу қадашың ириг сөзлемиш
аңар торку ыдтым тикен чикнемиш

3841. Р.- негү сөс йүриди не полды эжиң / тилегиң полурму
келүрмү эжиң; А.- негү сөз йорыды не болды ишинг / тилекинг не
болды келүрмү ишинг; К.- (3760) нэкү сөз йурыды нэ болды ишин /
тилэкин не болды кэлир-му эшин.

**Кыргызча: эмне сөз айтты, не болду ишин,
тилегиң эмне болду, келеби эшин.**

3842. Р.- пидик перди Өктүлмиш ашну туруп / элик алды
ачты оғуды көрүп; А.- битиг бирди Өгдүлмиш ашну туруп / илиг алды
ачты оқыды коруп; К.- (3761) битиг бэрди Өгдүлмиш ашну туруб элиг
алды ачты оқыды көрүп.

**Кыргызча: кат берди Өгдүлмиш биринчи туруп,
Элиг алды, ачты, окуду көрүп.**

3843. Р.- йүзи қысты өнди йана күлчирип / сағынды пир
анча узун кеч эрип; А.- йүзи қызды онгды йана күлчирип / сақынды
бир анча узун кич ирип; К.- (3762) йүзи қызды өнди йана күлчириб /
сақынды бир анча узун кэч арыб.

**Кыргызча: жүзү қызарды, кубарды кийин күлүмсүрөдү,
батып ойго анча терең қыял сүрдү.**

3844. Р.- айур пу қадажың эрик сөслемиш / аңар торғу ыттым
тиген чекнемиш; А.- айур бу қадашың ириг сөзлемиш / аңар торку
ыдтым тикен чикнемиш; К.- (3763) айур ул қадашым ириг сөзләмиш /
муны йоқ бу сөзлэр көни сөзләмиш.

**Кыргызча: айтты: бул тууганың ирик сүйлөттүр, ача
торко (жибек) жиберсем, (ал) тикен сайыптыр.**

3847. мүни йоқ бу сөзке көни сөзлемиш
көни сөз ириг ол ириг чоғламыш

3848. негү эрди сөзлер тилин сөзлемиш
маңа айғыл эмди эшитмиш өмиш

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмиштин жообу Элигке)**

3849. өтүнди Элигке эшитмиш сөзін
не йаңлығ йорытмыш сөзін түп төзін

3850. айур сөз йорыды нече түрлүгүн
ол айды мен айдым укушун өгүн

3845. Р.- муны йоқ пу сөсте сөс аймыш көни / көни сөс эрик
ол эрик сөс чыны; А.- мүни йоқ бу сөзке көни сөзлемиш / көни сөз
ириг чоғламыш; К.- (3764) бул бейт жок.

**Кыргызча: зыяны жок бул сөздүн, дурус сүйлөптүр,
туура сөз ирик, ал ирик айтыптыр.**

3846. Р.- негү эрди сөслер тылын сөслемиш / маңа айғыл
эмди эжитмиш өмиш; А.- негү эрди сөзлер тилин сөзлемиш / маңа
айғыл эмди эшитмиш өмиш; К.- (3765) нэкү эрди айғыл тилин сөзлөри
/ мэнэ сөзлө эмди эшитмиш бары.

**Кыргызча: эмнелерди айтты тилинде сүйлөп,
мага айткан, эми эшиткен түшүнгөнүндү.**

3847. Р.- өдүнди эликке эжитмиш сөзін / не йаңлык йүриди
камук түп түзін; А.- өтүнди илигке эшитмиш сөзін / не йаңлығ
йорытмыш сөзін түп төзін; К.- (3766) элигкэ өтүнди эшитмиш сөзін
/ не йаңлығ йурытмыш сөзи түб түзін.

**Кыргызча: баяндады ханга эшиткен сөздөрүн,
кандай сүйлөнгөн сөздөрдүн түп түзүн.**

3848. Р.- айур сөс йүриди камук түрлүгүн / ол айды мен
айдым / уғужун өгүн; А.- айур сөз йорыды нече түрлүгүн / ол айды
мен айдым укушун өгүн; К.- (3767) айур сөз йурыды нэчэ түрлүгүн /
ул айды мэн айдым укушун өгүн.

**Кыргызча: айтты: сөз айтылды нечен түрдүүсү,
ал айтты, мен айттым (эшиттим) акыл, эсин.**

3851. мениң сөзгө барча йанут кылды сөз
тақы туттум эрсе қатығ йумды көз

3852. негү кылдым эрсе берү келмеди
кесе сөзледі сөз көңүл бермеди

3853. эшитти аның сөзлерин көр элиг
сөзи эрди барча уқуш өг билиг

3854. тақы арзулады қомыды көңүл
қомыса көңүл көр кишике муң ол

3849. Р.- мениң сөске парча йанут кылды сөс / тағы туттум
эрзе қадық йумды көз; А.- менинг сөзче барча йанут кылды сөз / тақы
туттум эрсе қатығ йумды көз; К.- (3768) мәнің сөзгә барча йанут
кылды сөз / тақы туттум эрсә қатығ йумды көз.

**Кыргызча: менин айткандарымдын баарына жооп кылды
сөз, дагы да тутсам, катуу жумду көз.**

3850. Р.- нече кылдым эрзе туруп келмеди / кезе сөследи сөс
көңүл пермеди; А.- негү кылдым эрсе берү келмеди / кесе сөзледі
сөз көңүл бермеди; К.- (3769) нәкү кылды өзүм бару кәлмәди / кәсә
сөзләді сөз көңүл бәрмәди.

**Кыргызча: кантсем дагы бери келбеди,
кесе сүйлөп сөзүн, көңүл бербеди.**

3851. Р.- эжитти аның сөслерин көр элик / сөзи эрди парча
камук өк пилик; А.- эшитти аның сөзлерин көр илиг / сөзи барча
уқуш өг билиг; К.- (3770) эшитти аның сөзлерини элиг / сөзи эрди
барча уқуш өг билиг.

**Кыргызча: эшитти анын сөздөрүн, көр элиг,
сөздөрүнүн баарысы акыл, билим эле.**

3852. Р.- тағы арзулады қомыды көңүл / қомыза көңүл өк
кижиге муң ол; А.- тақы арзулады қомыды көңүл / қомыса көңүл
көр кишике мунг ол; К.- (3771) тақы арзулады қумыды көңүл / көңүл
қумыса көр кишике муң-ул.

**Кыргызча: дагы самады, кусаланды көңүл,
куса болсо, көңүл, көр кишиге мун ал.**

3855. көрү барса йакшы айур эр башы
көңүл булнаса болды эркисиз киши

3856. бег ол бу көңүл көр камуғ өз кулы
беги қанча барса уду кул йолы

3857. қомыса көңүл көр тилесе тилек
тилек болмағынча бу булмаз йөлек

**Элиг жевабы Өгдүлмишке
(Элигдин жообу Өгдүлмишке)**

3858. йана айды элиг ай Өгдүлмише
қадашың түкел өк киши эрмише

3853. Р.- көрү перзе йакшы айур эр пажы / қомыза көңүл
полды эркисиз кижі; А.- көрү барса йакшы айур эр башы / көнгүл
булнаса болды эркисиз киши; К.- (3772) көрү барса йакшы айур эр
башы / көңүл булмаса болды эркисиз киши.

**Кыргызча: көрөрсүн жакшы айткан эр башы,
көңүл болбосо, эркисиз болор киши.**

3854. Р.- пек ол пу көңүл көр камуқ өс кулы / пеги қанча
парза уду кул йолы; А.- бег ол бу көнгүл көр камуғ өз кулы / беги
қанча барса уду кул йолы; К.- (3773) бэг-ул бу көңүл көр камуғ өз
кулы / бэги қанча барса уду кул йолы.

**Кыргызча: көңүл бул бек, бүт дене анын кулу,
беги кайда барса, ал жол кул жолу.**

3855. Р.- қамыза көңүл көр тилезе тилек / тилек пулмағынча
ат өске түнек; А.- қомыса көнгүл көр тилесе тилек / тилек болмағынча
бу болмаз йөлек; К.- (3774) көңүл йумыт арзу тиләсә тиләк / тилек
булмағынча бу болмәс йөләк.

**Кыргызча: көңүл кусаланып тилесе тилек,
тилекке жетишпей, ал таппас жөлөк.**

3856. Р.- йана айды элик ай өктүлмише / қадажың төгел өк
кижи эрмишә; А.- йана айды элиг ай өгдүлмише / қадашың түкөл өк
киши эрмише; К.- (3775) йана айды элиг эй Өгдүлмиш-ә / қадашың
тамам-ул киши эрмишә.

**Кыргызча: жана айтты Элиг: Эй Өгдүлмиш,
қадашың(тууганың) түгөл жакшы киши эр экен.**

3859. эшитмегүм эрди аның сөзлерин
не кылқы қылынчы не билги барын

3860. эшиттим көңүлке сығурдум аны
қатығлан тилекке тегүргил мени

3861. мениң өз элимде тилекем болуп
йарағсыз болур булмаса мен қолуп

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмиштин жообу Элигке)**

3862. йанут берди Өгдүлмиш айды элиг
будунда талу бег ай қылқы силиг

3857. Р.- эжитмегүм эрди аның сөзлерин / не қылғы қылынчы
не билги парын; А.- эшитмегүм эрди аның сөзлерин / не қылқы
қылынч не билги барын; К.- (3776) эшитмегүм эрди аның сөзлерин /
не қылқы қылынчы билиги барын.

**Кыргызча: эшитпеген болсом (эгер) анын сөздөрүн,
не кылык-мүнөзүн, билими барын.**

3858. Р.- эжиттим көңүлге сығурдум аны / қадықлан тилекке
тегүргил мени; А.- эшиттим көңүлге сығурдум аны / қатығлан
тилекке тегүргил мени; К.- (3777) эшиттим көңүлге сығурдум аны /
қатығлан тилекке тегүргил мени.

**Кыргызча: эшиттим, көңүлге түйдүм аны,
катуу бол, тилекке жеткиргин мени.**

3859. Р.- мениң өз элимге тилегим полуп / йарақ сыс полур
пулмаза мен қолуп; А.- мениң өз элимде тилекем болуп / йарағсыз
болур булмаса мен қолуп; К.- (3778) мәнің өз элимде тилекем болуб /
йарағсыз болур булмаса мән қолуб.

**Кыргызча: менин өз элимде тилегим болуп турса,
жараксыз болор мен ага жетпесем.**

3860. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды Элик / пудунда талу
пек ай кылгы силик; А.- йанут берди Өгдүлмиш айды Элиг / будунда
талу бег ай кылкы силиг; К.- (3779) йанут бәрди Өгдүлмиш айды Элиг
/ будунда талу бэг э кылкы силиг.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: (эй) Элиг, элде
(арасында) тандалган бек, эй кылыгы сылык
(сыпаа).**

3861. йанарда қадашымқа айдым бу сөз
йана ыдғай элиг саңа келгей өз

3862. коду бермегей ахыр элтгей сени
бу күн бар тедим мен ағырлап аны

3863. Төңүлдүрди айды йана келме теп
өзүм барғу эрмез күчүн қолма теп

**Элиг жевабы Өгдүлмишке
(Элигдин жообу Өгдүлмишке)**

3864. Элиг айды уқтум эшиттим сөзүң
бу сөз ишке кирмез йобатма өзүң

3861. Р.- йанарда қадажымға айдым пу сөз / йана ытқай элик
саңа келгей өс; А.- йанарда қадашымқа айдым бу сөз / йана ыдғай
илиг санға келгей өз; К.- (3780) йанарда қадашымқа айдым бу сөз /
йана ыдғай элиг сәнэ кэлгэй өз.

**Кыргызча: кайтарда қадашыма айттым бул сөзүмдү,
кайра жиберет элиг, сага келемин өзүм.**

3862. Р.- коду пермегей ахыр элткей сени / пүгүн пар тедим
мен ағырлап аны; А.- коду бирмегей ахыр илтгей сини / бу күн бар
тидим мин ағырлап аны; К.- (3781) коду бэрмэгэй ахыр элтгэй сәни /
бу күн бу тәдим мән ағырлап аны.

**Кыргызча: койо бербес, акыр алып кетет сени,
бүгүн бар дедим мен кадырлап аны.**

3863. Р.- түңүлдүрди айды маңа келме теп / өзүм паргу ермес сен өч кылма теп; А.- төңүлдүрди айды йана келме тип / өзүм баргу эрмез күчүн қолма теп; К.- (3782) тоңултурды айды йана кэлмэ тэб / өзүм баргу эрмэз күчүн қулма тэб.

**Кыргызча: түңүлдүрдү кайра келбе деп,
өзүм барбаймын, күчтөп жүрбө деп.**

3864. Р.- Элик айды уқтум эжиттим сөзүң / пу сөс ишке кирмес йоғлама өзүң; А.- Элиг айды уқтум эшиттим сөзүңг / бу сөз ишке кирмес йобатма өзүңг; К.- (3783) Элиг айды уқтум эшиттим сөзүң / бу сөз ишкэ кирмес йана бар өзүң.

**Кыргызча: Элиг айтты: уқтум, эшиттим сөзүңдү,
бул сөз ишке ашпас, кайра бар өзүң.**

3865.

3866.

3867.

3868. Бул бабтар жок.

3871. йана ма бу арзу маңа болды иг
муны эгилмесе өзүм баргу йиг

3872. негү тер эшитгил бу бейтиг оқы
аның маниси ук ай көңлүм тоқы

3873. камуг игке от ол эми белгүлүг
ол иг эмлегүчи камы белгүлүг

3874. көңүл арзу бирле калы иглесе
тилек булса оңлур кеми белгүлүг

3871. Р.- йана ма пу арзу маңа полды ик / муны эмлезе өзүң пулгай ик; А.- йана ма бу арзу манга болды иг / муны эмлесе өзүм баргу йиг; К.- (3787) йана ма бу арзу мэңэ болды иг / муны эмлэмэсэ өзүм баргу иг.

**Кыргызча: кайра да бул арзуу мага болду ый,
муну эмдебесе өзүм кыйналам ага.**

3872. Р.- негү тер эжиткил пу байтик / аның маыназы ук ай көңлүм тогы; А.- негү тир эшитгил бу бейтиг оқы / анынг маыниси ук

ай көңглүм токы; К.- (3788) нэкү тэр эшитгил бу байтны окы / анын мааниси ук э көңлүм токы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, бул бейтти оку,
анын мааниси ук, эй көңүлү тогум.**

3873. Р.- камук икке от ал эми пелгүлүг / ол ик эмлегүчи камы пелгүлүк; А.- камуг игке от ал эми белгүлүг / ол иг эмлегүчи камы белгүлүг; К.- (3789) камуг игкэ от-ул эми бэлгүлүг / ул иг эмлэгүчи камы бэлгүлүг.

**Кыргызча: бардык ооруга дары-дармек белгилүү,
ал ооруну эмдөөчү дарыгер белгилүү.**

3874. Р.- көңүл арзу бирле калы иклезе / тилек пулза өңлур иги пелгүлүг; А.- көнгүл арзу бирле калы иглесе / тилек булса онглур кеми белгүлүг; К.- (3790) көңүл арзу бирлэ калы иглэсэ / тилэб булса өнлур иги белгүлүг.

**Кыргызча: көңүл эңсөө менен эгер ооруса,
тилеги (болсо) табылса оңолор белгилүү.**

Өгдүлмиш жевабы элигке (Өгдүлмиштин жообу Элигке)

3875. йана айды өгдүлмиш элиг куты
ажунда негү бар аңа йок оты

3876. Элиг инч эсенин тирилсүн узун
саңа мен болайын йулул бу өзүм

3877. бу сөз мен өтүндүм элигке тилин
асыг йок бу күн өз өкүнсе йылын

3878. негү тер эшитгил укушлуг саңа
сөзүг сакну сөзлө ай эрсиг тоңа

3875. Р.- йана айды өктүлмиш элик куды / агунда негү пар аңар йок оды; А.- йана айды өгдүлмиш илиг куты / ажунда негү бар анга йок аты; К.- (3791) йана айды өгдүлмиш элиг куты / ажунда нэкү бар аңа йок оты.

**Кыргызча: кайра айтты Өгдүлмиш: куттуу Элиг,
ааламда эмне бар ага жок чара.**

3876. Р.- элиг энч эсенин тирилзү узун / саңа мен полайын
йолук пу өзүн; А.- элиг инч эсенин тирилсүн узун / санга мен болайын
йулуг бу өзүм; К.- (3712) элиг ынч эсенин тириг болсуны / муну кул
тапугчы йулуг болсуны.

**Кыргызча: Элиг тынч-эсен, жашасын узун,
сага мен болойун садага бул өзүм.**

3877. Р.- пу сөс мен өдүндүм эликке тылын / азык йок пүтүн
өс өгүнде пилин; А.- бу сөз мен түндүм элигке тилин / асыг йок бу күн
өз өкүнсө йылын; К.- (3793) бу сөз мэн өтүндүм элигкэ тилин / асыг
йок күн өз өкүнсэ йылын.

**Кыргызча: бул сөздү мен элигке тилимде өтүндүм,
пайдасы жок бүгүн өкүнсөң жылын.**

3878. Р.- негү тер эшиткил угушлук саңа / сөзүк сакну сөсле
ай эрдик тона; А.- негү тир эшитгил укушлук санга / сөзүг сакну сөзле
ай эрсиг тонга; К.- (3794) нэкү тэр эшитгил укушлук сэнэ / сөзүң
сөзлегил сэн эй эрсиг тоңа.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, акылман сага,
сөзүңдү байкап сүйлө, эй эр жүрөк баатыр.**

3879. тилин сөзлемесе сөз асгы телим
өкүндүрди сөзлеп мени бу тилим

3880. сөзүг сөзлемесе саңа кул болур
калы сөзлесе сен сени кул кылу

3881. сөзүг сакну сөзле сен евре серин
еве сөзлемиш сөз өкүнчи йарын

3882. сизинмедим эрди көр одгурмышыг
окып келмегүсин эр эрди бышыг

3879. Р.- тылын сөзлемезе сөс аскы телим / Өгүндүрди сөслөп
мени бу тылым; А.- тилин сөзлемесе сөз асгы телим / өкүндүрди
сөзлеп мини бу тилим; К.- (3795) тилин сөзлэмэсэ өз асгы телим /
өкүндүрди сөзлэб мэни бу тилим.

**Кыргызча: тилинде сүйлөбөсөң сөз, пайдасы көп,
өкүндүрдү сүйлөп мени бул тилим.**

3880. Р.- сөзүк сөзлемезе саңа кул полур / калы сөслезе сен сени кул кылур; А.- сөзүг сөзлемесе санга кул болур / калы сөзлесе сен сени кул кылур; К.- (3796) сөзүң сөзлэмэсэң сэңэ кул болур / калы сөзлэсэ-сэн сэни кул кылур.

**Кыргызча: сөзүндү сүйлөбөсөң сага кул болор,
эгер сүйлөсөң сен, сени кул кылар.**

3881. Р.- сөзүк сакну сөслө сен эпме серин / эбе сөсlemiш сөс өгүнчи йарын; А.- сөзүг сакну сөслө сен ивме серин / иве сөзlemiш сөз өкүнчи йарын; К.- (3797) сөзүг сакну сөзлэ сэн эвмэ сэрин / эвэ сөзлэмиш сөз өкүнчи йарын.

**Кыргызча: сөзүндү байкап сүйлө, сен шашылба, ойло,
шашып сүйлөсөң сөз өкүнүчтүү артында.**

3882. Р.- серинмедим эмди көр откурмыжык / огып келмегүзин эр эрди пыжык; А.- сизинмедим эрди көр одгурмышыг / окып келмегүсин эр эрди бышыг; К.- (3798) сэринмедим эрди көр Өгдүлмишыг / окыб кэлмэгүсин эр эрди бышыг.

**Кыргызча: жеткилең эле, көр Өдгурмышты,
чакырса келбесине ишенер элем бышык.**

3883. элиг бир тилесе өзүм миң тилер
тусулгай маңа тегме күнде оңар

3884. тилеким бу ок мен биле болса мен
элиг бир кылып кед тапуг кылса мен

3885. нече туттум эрсе аны мен катыг
ол анча тиренди илетти татыг

3886. йана баргу эрсе барайын өзүм
негү айгу эрсе айайын сөзүм

3883. Р.- элик бир тилезе өзүм он тилеп / тузулгу маңа тегме күнде олар; А.- элиг бир тилесе өзүм минг тилер / тусулгай манга тегме күнде оңар; К.- (3799) элиг бир тилэсэ өзүм миң тилэр / тосулгай мэңэ тэкмэ күндэ унэр.

**Кыргызча: элиг бир тилесе, өзүм миң тилеймин,
жети ??? мага тиер ар түрдүү пайдасы.**

3884. Р.- тилегим пу ок мен пиле полза мен / элик пир кылып кет табук кылза мен; А.- тилежим бу ок мен биле болсча мен / илиг бир кылып кед тапуг кылса мен; К.- (3800) тилежим бу-ул мэн билэ болса мэн / Элиг бир кылыб мэн тапуг кылса мэн.

**Кыргызча: тилегим бул гана мени менен бирге болсо,
кол кармашып, кызмат кылсам дейм мен.**

3885. Р.- нече туттум эрзе аны мен кадык / ол анча тиренди илетти тадык; А.- нече туттум эрсе аны мен катыг / ол анча тиренди илетти татыг; К.- (3801) нэчэ туттум эрсэ аны мэн катыг / ул тыранды илэтти татыг.

**Кыргызча: канчалык туткан болсом аны мен катуу,
ал ошончолук чиренди калбады айла.**

3886. Р.- йана паргу эрзе парайын өзүм / негү айгу эрзе айайын сөзүм; А.- йана баргу эрсе барайын өзүм / негү айгу эрсе айайын сөзүм; К.- (3802) йана баргу эрсэ барайы өзүм / нэкү айгу эрсэ айайы сөзүм.

**Кыргызча: жана барыш керек болсо, барайын өзүм,
эмне айтыш керек болсо, айтайын сөзүм.**

3887. элиг ме йана бир битиг берсүни
окысун битиг ол маңа бүтсүни

**Элиг жевабы өгдүлмишке
(Элигдин жообу Өгдүлмишке)**

3888. элиг айды ыдтым битиг бир йолы
битигке йанут кылды таш тег толы

3889. йана ок негү тег битийин битиг
битиг орныңа сен битиг сен тетиг

**Өгдүлмиш жевабы Элигке
(Өгдүлмиш жообу Элигке)**

3890. йанут берди өгдүлмиш Элиг куты
нече андаг эрсе битиг ме бити

3887. Р.- элик ма йана пир пидик перзүни / Огызу пидик ол маңа пүтсүни; А.- илиг ме йана бир битиг берсүни / окысун битиг ол манга бүтсүни; К.- (3803) элиг ма йана бир битиг бэрсүни / окысун битигни мэнэ бүтсүни.

**Кыргызча: элиг да жана бир кат берсе экен,
(бул) катты окуп ал мага ишенсе экен.**

3888. Р.- Элиг айды ыттым пидик пир йолы / пидикке сувап кылды таш тек толы; А.- илиг айды ыдтым битиг бир йолы / битигке йанут кылды таш тег толы; К.- (3804) элиг айды ыдтым битиг бир йолы / битигке йанут кылды йаш тэг толы.

**Кыргызча: Элиг айтты: жибердим кат бир жолу
катка жооп кылды ашыкча толо.**

3889. Р.- йана ок негү тек пидийин пидик / пидик орнына сен пидик сен тедик; А.- йана ок негү тег битийин битиг / битиг орнынга сен битиг сен тетиг; К.- (3805) йана ок некү-тэг битийин битиг / битиг орнынга сэн битиг-сэн йэтиг.

**Кыргызча: жана кандай жазайын катты,
кат ордуна сен кат сен жетик.**

3890. Р.- йанут перди Өктүлмиш Элик куды / нече андак эрзе пидик ма пиди; А.- йанут бирди өгдүлмиш илиг куты / нече андаг эрсе битиг ме бити; К.- (3806) йанут бәрди Өгдүлмиш элиг куты / нэчэ андаг эрсе битиг ма бити.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш: куттуу Элиг,
ошондой болсо да кат жазгын.**

3891. йалавач нече чын кед эрсе амун
битиг болмаса сөзке бүтмез көңүл

3892. таныглы кишике танук ол битиг
танук болса хиле йорылмаз итиг

**Элиг жевабы Өгдүлмишке
(Элигдин жообу Өгдүлмишке)**

3893. элиг айды арзуң бу эрсе калы
битиг ме битийин ачып сөз йолы

3894. битиг ме битийин мунуку сөзүн
битигке ышанма катыглан өзүн

3891. Р.- йалавач нече ма чын эрзе хем ол / пидик полмаза
сөске пүтмес көңүл; А.- йалавач нече чын кед эрсе амул / битиг бол-
маса сөзке бүтмез көңүл; К.- (3807) йалавач нэчэ чын кэд эрсэ амул /
битиг болмаса сөзкэ бүтмэс көңүл.

**Кыргызча: элчи канчалык чын, аябай туруктуу (болсо да)
кат болбосо, сөзгө ишенбейт көңүл.**

3892. Р.- таныклы кижиге танук ол пидик / танук полза хиле
йүримес эдик; А.- таныглы кишике танук ол битиг / танук болса хиле
йорымаз итиг; К.- (3808) таныглы кишикэ танык-ул битиг / танук бол-
са хийле йорымаз этиг.

**Кыргызча: ишенбес кишиге далил ал кат,
далил болсо айла табалбас жетик.**

3893. Р.- элик айды арзуң пу эрзе калы / пидик ма пидийин
ачып сөс йолы; А.- илиг айды арзунг бу эрсе калы / битиг ме битийин
ачып сөз йолы; К.- (3809) элиг айды арзуң бу эрсэ калы / битиг ма би-
тийин ачыб сөз улы.

**Кыргызча: Элиг айтты: тилегиң бул болсо эгер,
кат жазайын сөз жолун ачып.**

3894. Р.- пидик ма пидийин мунугы сөзүн / пидикке ышанса
кадыклан өзүн; А.- битиг ме битийин мунуку сөзүн / битигке ышанма
катыглан өзүн; К.- (3810) битигни битийин мунуку битиг / битигкэ
ышанма э билгэ тэтиг.

**Кыргызча: катка жазайын болгон сөздөрдү,
катка ишенбе катуулан өзүң.**

3895. негү сөзлегү эрсе сөзле тилин
аны үндегил сен маңа бир алын

**Күнтогды Элиг Одгурмышка экинч битиг адмышан айур
(Күн толду Элиг Одгурмышка экинчи кат жибергенин айтат)**

3896. деват колда кагаз йана ок элиг
калем алды элгин битиди битиг

3897. байат аты бирле сөзүг башдады
төрүтгөн игидген кечүргөн теди

3898. айур миң сена ол уган теңрике
ээл хукми тегрүр көни эгрике

3895. Р.- негү сөслегү эрзе сөсле тылын / аны инде келзүң
мана пир алын; А.- негү сөзлегү эрсе сөзле тилин / аны үндегил сен
манга бир алын; К.- (3811) нэкү сөзлөгү эрсэ сөзлэ тилин / аны инде-
гил сэн мэнэ бар алын.

**Кыргызча: эмне сөз сүйлөш керек болсо, сүйлө ага,
аны үндөгүн сен бир келтиргин мага.**

3896. Р.- дыват колды кагас йана ок элик / калам алды элги
пидиди пидик; А.- деват колды кагаз йана ок илиг / калем алды илгин
битиди битиг; К.- (3812) дават кулды кагаз йана бу элиг / калам алды
элгин битиди битиг.

**Кыргызча: алдырып кагаз, сыя жана элиг,
калем алды колуна жазды кат.**

3897. Р.- пайат ады пирле сөзүк башлады / төрүткен эгүткен
кечүргөн иди; А.- байат аты бирле сөзүг башлады / төрүтгөн игидген
кечүргөн иди; К.- (3813) байат аты бирлэ сөзүг башлады / төрүтгөн
кечүргөн игилгэн иди.

**Кыргызча: кудай аты менен сөзүн баштады,
жараткан, өстүргөн, кечирген деди.**

3898. Р.- айур мың сана ол оган теңриге / эзел хукмү тегрүр
көни эгриге; А.- айур миң сена ол уган теңрике / эзел хукми тегрүр
көни эгрике; К.- (3814) айур миң сана ул уган тэңрикэ / өзүн хукмы
тэгрүр көни эгрикэ.

**Кыргызча: айтты: миң жолу ал кадыр теңирине,
өз өкүмүн жүргүзгөн түз-ийриге.**

3899. бир ол бир катыксыз карыксыз арыг
йокуг бар кылуру ол кылуру йок барыг

3900. бир өк бил тилин өг бүтүргил көңүл
тапуг кыл көңүл тил көни тут амул

3901. негү колса колмыш тилекин булур
негүт бол тесе ол тилемиш болур

3902. төзү тепренүрке тирилгү берүү
тириглик тушы бу өлүм ол ыдур

3899. Р.- пир ол чын кадыксыс карыксыз арык / йгук пар кылур ма кылур йок парык; А.- бир ол бир катыксыз карыксыз арыг / йокуг бар кылур ол кылур йок барыг; К.- (3815) бир-ул бир катыксыз карыксыз арыг / йокуг бар кылур-ул кылур йок барыг.

**Кыргызча: бир ал бирөө, таза, жарык аруу,
жокту бар кылар, ал барды жок кылар.**

3900. Р.- пир өк пил тылын өк пүдүргил көңүл / табук кыл көңүл тил көнү тут амул; А.- бир өк бил тилин өг бүтүргил көгүл / тапуг кыл көнгүл тил көни тут амул; К.- бир өк бил йэтүргил түгэл өг көңүл / тапуг кыл көңүл тил көни тут амул.

**Кыргызча: аны бирөө билгин, түбөлүк мактап, көңүлдө
бүт, сыйынгын, көңүл тилиңди туура тут.**

3901. Р.- негү колза колмыш тилеги кылур / недек пол тесе ол тилемиш полур; А.- негү колса колмыш тилекин булур / негүт бол тесе ол тилемиш болур; К.- (3817) нэкү кулса кулмыш тилэки булур / нэкү бол тэсэ ул тилемиш болур.

**Кыргызча: эмнени кааласа, каалаган тилеген болор,
эмнени десе бол, ал тилегени болор.**

3902. Р.- төзү тебренүрге тиридгү перүр / тириклик тужы пу өлүм ол ыдур; А.- төзү тепренүрке тирилгү бирүр / тириглик тушы бу өлүм ол ыдур; К.- (3818) түзү тэбрэнүркэ тирилгү бэрүр / тириглик түши бу өкүмни ыдур.

**Кыргызча: жалпы кыбыраганга (жаныбарга) ырысын берет,
тирүү кылгандай бул өлүмдү да ал жиберет.**

3903. агырлык учузлук аның кук ми ол
улугка кичигке йеме ачса йол

3904. тилемиш тилекин билиглиси йок
йорытур казасын тыдыглысы йок

3905. түмөн миң саламым севүг савчыка
тегүрсүн байатым көни йолчыка

3906. төзү эшлериңе йеме өк салам
тегүрсүн байатым кесүксүз улам

3903. Р.- агырлык учуслук аның хукмү ол / улукка кичикке
йеме ачса йол; А.- агырлык учузлук аның хукми ол улугка кичигке
йиме ачса йол; К.- (3819) агырлык ужузлук аның хукмы-ул / улугка
кичигкэ йэмэ ачса йол.

**Кыргызча: кадыр жана кордук анын өкүмү ал,
улуулук кичүүлүккө ал ачты жол.**

3904. Р.- тилемиш тилегин пиликлиси йок / йорыдур каза-
сын тыдыклызы йок; А.- тилемиш тилекин билиглиси йок / йорытур
казасын тыдыглысы йок; К.- (3820) тилэмиш тилэкин билиглиси йок /
йорытур казасын тыдыглысы йок.

**Кыргызча: тилеген тилегин билүүчүсү жок,
жүргүзгөн казасыны тыйуучусу жок.**

3905. Р.- түмөн мың саламым себүк сабчыга / тегүрзү пайат
ол көни йолчыга; А.- түмөн минг саламым севүг савчыка / тегүрсүн
байатым көни йолчынга; К.- (3821) түмөн миң саламум севүг савыгка
/ тегүрсүн байатым көни йолчыңа.

**Кыргызча: түмөн миң саламымды сүйүктүү элчиге,
жеткирсин кудайым ал, дурус жолчуга.**

3906. Р.- төзү эшлериңе йеме өк салам / тегүрзү пайадым
пезүксүз улам; А.- төзү ишлеринге йиме өк салам / тегүрсүн байатым
кесүксүз улам; К.- (3822) түзү эшлэрингэ сана өг салам / тегүрсүн бай-
атым кэсүгсүз улам.

**Кыргызча: бүтүн эштерине чоң салам,
тийгизсин кудайым үзбөстөн улам.**

3907. элигдин өкүш өгди айтыг селам
ыдур айтумен саңа ай акушы темам

3908. көңүл айту ыдтым битидим битиг
негү тег эрүр сен ай билге тетик

3909. саңа ыдтым эрди кадашыңны мен
тилеким ол эрди маңа келсе сен

3910. өзүм тапламадук берү келмекин
маңа тушмакын хем йүзүм курметин

3907. Р.-эликтин өгүш өкты ыдык салам / ыдумен саңа ай
агужы тамам; А.- илигдин өкүш өгди айтып селама / ыдур мен сәңэ эй
укушы тамам; К.- (3823) илигдин өкүш өгди йүз миң салам / ыдурмен
сәңэ эй укушы тамам.

**Кыргызча: жибердим чон айтып салам,
жиберем мен сага ай акылы жетик.**

3908. Р.- көңүл айду ыдтым пидидим пидик / негү тег эр
сүрен айтилге тедик; А.- көңүл айту ыдтым битидим битик / негү тег
эрүр сен ай билге тедик; К.- (3824) битидим көңүл айту ыдтым битик
/ нэкү тег түрүр сен э билгэ тэдик.

**Кыргызча: ал-ахвал сурап жибердим жазып кат,
кандай турасың сен билимдүү эй тетик.**

3909. Р.- саңа ыдты эрди кадажыңны мен / тилегим ол эрди
перү келзе сен; А.- санга ыдтым эрди кадашыңны мен / тилеким ол
ерди манга келсе сен; К.- (3825) сәңэр ыдтым эрди кадашыңны мән /
тилэким бу эрди мәнэ кэлсэ-сэн.

**Кыргызча: сага жиберген элем карындашыңды мен,
тилегим ушул эле мага келсең сен.**

3910. Р.- өзүң тапламадың перү келмегиң / маңа тушмагың
хем йүзүм көрмегиң; А.- өзүңг тапламадук берү кемекиңг / манга
тушмакыңг хем йүзүм көрмекиңг; К.- (3826) өзүңг тапламадук бару
кэлмэкиң / мәнэр тушмакың хам йүзүм көрмэкиңг.

**Кыргызча: өзүң каалабапсың бери келмекти,
мага учурап жана жүзүмдү көрмөктү.**

3911. битигке йанут сөз битимиш өзүң
тилин ме кадашың тегүрди сөзүң

3912. атыдым битигим укулды бу сөз
сезимди эшитгил качулмагыл өз

3913. шекерде сүчигрег сөз ыдтым саңа
агуда ачыг келди йангы маңа

3914. эшитгил йаңа бук мениң сөзлерим
көңүлкө алын ай багырсак эрим

3911. Р.- пидикке йанут сөс пидимиш өзүң / тылың ма
кадажың тегүрди сөзүң; А.- битигке йанут сөз битимиш өзүңг / тилиң
ме кадашың тегүрди сөзүңг; К.- (3827) битигкә йануты битимиш өзүң
/ тилин ма тэгүрди кадашың сөзүң.

**Кыргызча: катыма жооп жаз сөз жазыпсың өзүң,
кадашың жеткирди айткан сөздөрүңдү.**

3912. Р.- огыдым битигиң угылды пу сөс / сөзүмни эжиткил
качурмагыл өз; А.- окыдым бигинг укулды бу сөз / сөзүмни эшитгил
качурмагыл өз; К.- (3828) окыдым битигни укылды бу сөз / сөзүмни
эшилгил качурмагыл өз.

**Кыргызча: окудум катыңды, окулду сөзүң,
сөзүмдү эшиткин качырба сөзүңдү.**

3913. Р.- шекерде сүчүкрөк сөс ыттым саңа / агуда ачык кел-
ди йангы маңа; А.- шекерде сүчигрег сөз ыдтым санга / агуда ачыг
келди йангы манга; К.- (3829) шакарда сүчигрэк сөз айдым сәңә / агу-
да ачыграк йануты мәнә.

**Кыргызча: шекерден таттуурак сөз айттым сага
заардан ачуураак жообу келди мага.**

3914. Р.- эжиткил йана ок мениң сөзлерим / көңүлкө алын
ай пагырзак эдим; А.- эшиткил йана бу мениңг сөзлерим / көңүлкө
алын ай багырсак эдим; К.- (3830) эшиткил йана бу мәниң сөзләрим /
көңүлкә алын әй багырсак эдим.

**Кыргызча: эшиткин жана бул мениң сөздөрүмдү,
эсиңе алгын ай боорукер эрим.**

3915. өзүң колды эрсе бу захид атын
атың болды захид өзүң таг катыг

3916. бу жав бирле атың йадылды көре
бедүк белгү болды кишилер ара

3917. тапуг кылмышың барча атың үчүн
йава кылмагыл сен өз үлгүн күчүн

3918. будун көзи тегсе тапугка калы
бузулду бу тапугуң йыкылды улы

3915. Р.- өзүң кылды эрзе пу закыд адын / адың полды захыд
өзүң такатын; А.- өзүңг колды эрсе бу захид атын / атыңг болды за-
хид өзүңг таг катын; К.- (3831) өзүң булды эрсе бу захид атын / анын
болды захид өзүң катын.

**Кыргызча: өзүң кааладың бул кечилдик атын,
атың болду дербиш өзүң тоо катында.**

3916. Р.- чавыкты пу чап пирле адың көре / педүк пелчу
пулдуң кижилер ара; А.- бу жав бирле атыңг йадылды көре / бедүк
белгү болды кишилер ара; К.- (3832) бу жав бирлэ атың йазылды көре
/ бедүг бэлгү болды кишилэр ара.

**Кыргызча: бул чуу менен атың жайылды көр,
бийик белги болду кишилер ара.**

3917. Р.- табук кылмышың парча адың учун / йаба кылмагыл
сен өс үлгүн күчүн; А.- тапуг кылмышыңг барча атыңг үчүн / йава
кылмагыл сен өз үлгүңг күчүн; К.- (3833) тапуг кылмышың барча
атың учун / йава кылмагыл сэн өз үлгүн күчүн.

**Кыргызча: топук кылганың бардыгы атагың үчүн,
бекер кылбагың сен өз ырысыңды күчөп.**

3918. Р.- пудун көзи тексе табукка калы / пузулды пу тапкың
йыгылды улы; А.- будун көзи тегсе тапугка калы / бузулды бу тапугуң
йыкылды улы; К.- (3834) будун көзи тэгсэ тапугта калы / бузулды бу
тапугуң йыкылды улы.

**Кыргызча: элдин көзү түшсө намазга эгер,
бузулат бу намазың, жыгылат негизи.**

3919. байат тапгы барча керек өртүгүн
ачылмаса халкка бу эртүг бу күн

3920. байат кизледи көр севүгрек кулын
бу куллар ара халк танумаз тилин

3921. өз өзін ме ол кул билүмез бакын
 йагыму байатка билемү йакын

3922. берү кел улуш кенд ичинде тирил
 сени билмесү халк катыглан карыл

3919. Р.- пайат тапкы парча керек өрдүгүн / ачылмаза халк-
ка пу өрдүк пүгүн; А.- байат тапгы барча керек өртүгүн / ачылмаса
халкка бу өртүг бу күн; К.- (3835) байат тапгы барча кэрэк өртү күн /
ачылмаса халкка бу өртүк бу күн.

**Кыргызча: кудайга сыйынуу баары керек жашырын,
ачылбаса калкка бул сыр бул күндөрдө.**

3920. Р.- пайат киследи көр себүкрек кулын / пу халк ара кул
педүмес тылын; А.- байат кизледи көр севүгрек кулын / бу куллар ара
халк танумаз тилин; К.- (3836) байат кээлэди көр севүтрэк кулун / бу
куллар ара халк билүмэз тилин.

**Кыргызча: кудай жашырды көр сүйүктүү кулун,
таанылбас бул кулдар халк алдында.**

3921. Р.- өс өзін ма ол кул тилүмес йагын / йагын му пайат-
ка адын му йагын; А.- өз ме ол кул билүмез бакын / йагыму байатка
билемү йакын; К.- (3837) бул бейт жок.

**Кыргызча: өзүн өзү ал кулбу биле албас,
жообу кудайга же билеби жакын.**

3922. Р.- перү кел улуг кент ичинде тирил / сени билмезү
халк катылгыл карыл; А.- берү кел улуш кенд ичинде тирил / сени
билмесү халк катылгыл карыл; К.- (3838) бару кэл улут халк ичиндэ
тирил / сени билмэсүн халк катылгыл карыл.

**Кыргызча: бери кел улус, шаар (кенд) ичинде жаша,
сени билбесин калк, аралаш, катыш.**

3923. халал дунйа казган өзүнни йатур
 тодур ач йалынны хем опраң бүтүр

3924. халал дунйа булса киши эдгүсү
 булур эки ажун йегү кедгүси

3925. бу сөзни эшит ай маңа келмедүк
негү тер арыг билге багы бедүк

3926. тушар эрсе дунйа калы эдгүке
йарар эки ажун йегү кедгүке

3923. Р.- халал дунйа казган өзүнни йедүр / тодур ач йалаңны
хем опраң пөдүр А.- халал дунйа казган өзүңни йитүр / тодур ач йа-
лыңны хем опраң бүтүр К.- (3835) халал дунйа казган өзүнни йэтүр /
тодур ач йалыңны хом опраң бүтүр.

**Кыргызча: адал дүйнө таап, өзүңдү тойундур,
тойундур ач-жылаңачты жана кийимдер
берип.**

3924. Р.- халал дүйнө пулза кижиге эткүзү / пулур иги ачун
йегү кеткүзү; А.- халал дунйа булса киши эдгүсү / булур ини ажун
йигү кедгүсү; К.- (3839) халал дунйа булса эдгүсү / булур эки ажун
йегү кедгүсү.

**Кыргызча: адал дүйнө тапса, киши жакшысы,
болор эки дүйнөдө жомок киймеги.**

3925. Р.- пу сөзни эжит ай маңа келмедүк / негү тер арык
пилге пагы педүк; А.- бу сөзни эшит ай манга келмедүк / негү тир
арыг билге багы бедүк; К.- (3840) бу сөзни эшит эй мэнэ кэлмэдүк /
нэку тэр арыг билгэ багы бэдүк.

**Кыргызча: бул сөздү эшит, эй мага келбеген,
эмне деген аруу, билимдүү өзү таза эр.**

3926. Р.-түжер эрсе дүйнө калы эткүгө / йарар иги ачун йегү
кеткүгө; А.- тушар эрсе дунйа калы эдгүгө / йарар эки ажун йегү
келгүгө; К.- (3841) бул бейт жок.

**Кыргызча: түнэр болсо, мал-дүйнө эгер жакшыга,
эки дүйнөдө ал жакшылык (ырахатын) көрөр.**

3927. булуп дунйа малын йийү билмесе
сакыш тегдилги агыр йүдгүке

3928. байат кулларыңа тусул ай бүгү
кишике тусулур эриг эр тигү

3929. сени мен мусулман тусусы үчүн
оқыр мен бу йерке ай захид күчүн

3930. берү кел тусулгыл кишике йара
тусулмаз өлүг од тириглер ара

3927. Р.- пулуп дүнйе малы йегү телмезе / сагыш текти үлги
агыр йүткүге; А.- булуп дүнйа марын йийү билмесе / сагыш тегди
үлги агыр йүдгүке; К.- (3841) бул бейт жок.

**Кыргызча: таап дүнйө малын, жыйнаганды билбесе,
болор бек оор жүктөптүр десе.**

3928. Р.- пайат кулларыңа тузул ай пөгү / кижиге тузулур эр
йек эр төгү; А.- байат кулларыңга тусул ай бүгү / кишике тусулур эриг
эр тигү; К.- (3841) байат кулларыңга тосул эй бегү / кишике тосулур
эриг эр тэгү.

**Кыргызча: кудай кулдарына пайда келтир эй аким,
кишиге пайдасы тийген эрди де-
шер.**

3929. Р.- сени мен мусулман тузусы учун / огыр мен пу йерге
ай захид күчүн; А.- сини мен мусулман тусусы үчүн / оқыр мин бу
йирке ай захид күчүн; К.- (3842) сэни мэн мусулман тосусу үчүн /
оқыр-мэн бу йэркэ э захид күчүн.

**Кыргызча: сени мен мусулман пайдасы үчүн,
чакырдым мен бул жерге, ай такыба күчүн.**

3930. Р.- перү кел тузулгу кижиге йара / тузулмас өлүк ол
тириклер ара; А.- берү кел тусулгыл кишике йара / тусулмаз өлүг ол
тириглер ара; К.- (3843) бару кэл тосулгыл муңыңга йара / тосулмаз
өлүг ул кишилер ара.

**Кыргызча: бери кел пайда келтир, кишиге жара,
пайдасыз өлүк ал тирүлөр ара (арасында).**

3931. өз асгын тилегли кишимү болур
киши ол болур көр эл асгын колур

3932. акылык ол эрмез үлесе неңин
акы ол йулуг кылса жанын тенин

3933. багырсак ол эрмез өзүн беклезе
 багырсак ол ол көр кишиг эдлесе

3934. киши эдгү тирлер бу эдгү кайу
 маңа айу бергил ай билге бүгү

3931. Р.- өс аскы тилекли кижиги мү полур / кижиги ол полур
аскы элге толур; А.- өз асгын тилегли кишимү болур / киши ол болур
көр эл асгын колур; К.- (3844) өз асгын тилегли кишимү болур / киши
ул болур көр эл асгын кулур.

**Кыргызча: өз пайдасын тилеген киши болорбу?
киши ал болор көр эл камын ойлор.**

3932. Р.- агылык ол эрмес үлезе неңин / агы ол йолук кылза
чанын тенин; А.- акылык ол эрмес үлесе менгин / акы ол йулук кылга
жанын тенин; К.- (3845) акылык ул эрмээ үлээс неңин / акы ул йулук
кылса жанын барын.

**Кыргызча: жоомарттык ал эмес, таратса малын,
жоомарт ал курмандыкка чалса жанын, де-
нин.**

3933. Р.- пагырзак ол эрмес өзүн пеклезе / пагырзак ол ол
көр кижик этлезе; А.- багырсак ол эрмес өзүн беклезе / багырсак ол ол
көр кишиг эдлезе; К.- (3846) багырсаклык эрмээ өзүн беклээс / багыр-
сак ул-ул көр кишиг эдлээс.

**Кыргызча: боорукер ал эмес өзүн деген,
боорукер ал ошол, көрчү кишини издесе.**

3934. Р.- кижик эткү терлер пу эткү ким ол / пу эткү кижиги
эрге мунда эм ол; А.- киши эдгү тирлер бу эдгү кайу / манга айу бер-
гил ай билге бүгү; К.- (3847) киши эдгү тэрлэр бу эдгү кайу / мэнэ айту
бергил э билгэ бөгү.

**Кыргызча: киши жакшысы дешет, бул жакшылар кимдер?
мага айтып бергин, эй билимдүү аким.**

3935. киши эдгү терлер бу эдгү ким ол
 бу эдгү киши мунда эрке эм ол

3936. ай көңли сүзүк эр ай билги өкүш
 бака көр бу сөзке йетүргил укуш

3937. бу аймыш сөзүм чын эрүрмү көрө
чын эрсе хава бас берү кел тура

3938. узун сөзлесе сөз иринчиг болур
укушлуғ кишилер сөзүг аз кылу

3935. Р.- кижик эткү терлер пу эткү ким ол / пу эткү киж
ерге мунда эм ол; А.- киши эдгү тирлер бу эдгү тэрлэр бу эдгү ким-ул
/ бу эдгү киши мунда эркэ эм-ул.

**Кыргызча: киши жакшысы дешет, бул жакшы ким ал,
бул жакшы киши мунда эрге дем (берет) ал.**

3936. Р.- ай көңлү сүзүк эр ай пилги өгүш / паға көр пу
сөслер көдүргил уғуш; А.- ай көнгүл сүзүк эр ай билги өкүш / бақа
көр бу сөзке йетүргил укуш; К.- (3849) эй эдгү сүзүг эр э билги өкүш
/ бақа көр бу сөзкэ йтүргил укуш.

**Кыргызча: эй көңүлү таза эр, эй илими толо,
карап көр бул сөзгө, чаптыргын акыл.**

3937. Р.- пу аймыш сөзүм чын эрүрмү көрү / чын эрзе хава
пас перү кел туру; А.- бу аймыш сөзүм чын эрүрмү көрө / чын эрсе
хава бас бирү кел тура; К.- (3850) бу аймыш сөзүм чын эрүр-му көр-э
/ чын эрсэ бару кэл хава бас тура.

**Кыргызча: бул айткан сөзүм чын элеби,
чын болсо, арманды кой, келип мунда тур.**

3938. Р.- узун сөзлесе сөс эринчин пулур / уғушлуқ кижилер
сөзүк ас кылу; А.- узун сөзлесе сөз иринчиг болур / укушлуғ ки-
шилер сөзүг аз кылу; К.- (3851) узун сөзлэмиш сөз эринчиг болур /
укушлуғ кишилер сөзүг аз кылу.

**Кыргызча: узак сүйлөсө сөздү зериктирип жиберер,
акылдуу кишилер сөздү аз кылар.**

3939. бу сөз тап кыл эмди адык сөзлеме
укушка билигке тилин өзнеме

3940. такыма негү эрсе калмыш сөзүм
кадашың тегүргей тутузды өзүм

3941. түкетти битиг түрди бады катыг
калык таны эсти курытты хатыг

3942. көтүрди битиг көр өзе тамгалап
сунуп берди өгдүлмиш алды улап

3939. Р.- сөзүк мунча теп кыл адын сөслеме / укушка пи-
ликке тылын үснеме; А.- бу сөз тап кыл эмди адын сөзлеме / укушка
билигке тилин өзнеме; К.- (3852) бу сөз таб кыл эмди адын сөзлэмэ /
укушка билигкэ болуб эртимэ.

**Кыргызча: бул сөздү токтот, эми башка сүйлөбө,
акылга илимге каршы сөз дебе.**

3940. Р.- тагы ма негү эрзе калмыш сизүм / кадажың
тегүргей тудусты өзүм; А.- такыма негү эрсе калмыш сөзүм / када-
шыңг тегүргей тутузды өзүм; К.- (3853) такы ма нэкү эрсэ калмыш
сөзүм / кадашың тегүргэй тутузды өзүм.

**Кыргызча: дагын да башка калган сөзүм,
тууганың (кадашың) жеткирет тапшырдым
өзүм.**

3941. Р.- түгеди пидик түрди пады кадык / калыкта изитти
курытты хадык; А.- түкетти битиг түрди бады катыг / калык таны эсти
курытты хатыг; К.- (3854) түгэтти битиг түрди бады катыг / калам
йудты кодты курытты хатыг.

**Кыргызча: түгөттү катты, түрдү байлады катуу,
калемин жууду, койду курутту катты.**

3942. Р.- көдүрди пидик көр өзе тамгалап / сунуп перди
өктүлмиш алды улап; А.- көтүрди битиг көр өзе тамгалап / сунуп
берди өгдүлмиш алды улап; К.- (3855) көтүрди битиг көр үзэ тамгалаб
/ сунуб бэрди Өгдүлмиш алды улаб.

**Кыргызча: алды катты, көр, үстүнө мөөрлөп,
сунуп берди Өгдүлмиш алды улап.**

3943. йана айды элиг ай өгдүлмише
битиг бер йеме ай тилин билмише

3944. катыглан йарагы не эрсе такы
аны кыл аны кенд улушка оы

3945. тилеки не эрсе бу йерке келип
аны мен бирейин итигин кылып

3946. илел теп туруп чыкты өгдүлмише
йорып келди евке ол эдгү ише

3943. Р.- йана айды элик ай өктүлмише / пидик пер тылын ай
йеме пилмиже; А.- йана айды элиг ай өгдүлмише / битиг бир йиме ай
тилин билмише; К.- (385) бул бейт жок.

**Кыргызча: жана айтты Элиг Өгдүлмишке карап,
катты берип, сен кылгын баян деп.**

3944. Р.- катыкклан йарагы не эрзе тагы / аны кыл перү кент
улушка огы; А.- катыглан йарагы не эрсе такы / аны кыл кенд улушка
оки; К.- (3856) катыглан йарагы нэ эрсэ такы / аны кенд улушка оки.

**Кыргызча: катуулан, керек болсо эмне дагы,
аны чакыр, аны кент, шаарга келтир.**

3945. Р.- тилеги неэрзе пу йерге келип / аны мен перейин
эдигин кылып; А.- тилеки не эрсе бу йерке келип / аны мен бирейин
итигин кылып; К.- (3857) тилэки нэ эрсэ бу йэркэ кэлиб / аны мэн бэ-
рэйин этигин кылыб.

**Кыргызча: тилеги эмне болсо, бул жерге келип,
аны мен берейин бүтүн тел кылып.**

3946. Р.- халал теп туруп чыкты Өктүлмиши / парып текти
эпке ол эткү киж; А.- илел теп туруп чыкты өгдүлмише / йорып
келди эвке ол эдгү ише; К.- (3858) илэл тэб туруб чыкты Өгдүлмиш-э
/ турыб келди эвкэ ул эдгү эш-э.

**Кыргызча: баш ийкеп туруп чыкты Өгдүлмиш,
басып келди үйгө ал жакшы иш деп.**

3947. тегип түшти олдуруп эвке кирип
йеди ичти тынды бир анча серип

3948. йүзин кизледи йерке руми кызы
ажун қыртышы болды зенги йүзи

3949. қалық бүтрү тутты қара қуш өңи
ажун барча толды қара қуш йүңи

3950. төшек қылды йатты сақынды өзүн
негү сөзлегүси қадашы көзүн

3947. Р.- келип түштү олтурды эпке кирип / йеди ичти тынды пир / йиди ичти тынды бир анча серип; А.- тегип түшти олдурды эвке кирип / йиди ичти тынды бир анча серип; К.- (3859) тэгиб түшти олдурды эвкэ кириб / йэди ичти йатты бир анча сәриб.

**Кыргызча: келип түштү олтурду үйгө кирип,
жеди, ичти, тынды бир анча серип.**

3948. Р.- йзин киследи йерге румы қызы / ачун қыртыжы полды зеңи йүзи; А.- йүзин кизледи йерке руми қызы / ажун қыртышы болды зеңги йүзи; К.- (3860) йүзин кэзләди йэркэ румы қызы / ажун қыртышы болды заңи йүзи.

**Кыргызча: жүзүн жашырды жерге рум қызы (патап),
аалам қыртышы болду зеңги жүздүү.**

3949. Р.- қалық пүдрү ттты қара кут өңи / ачун парча полды қара куш мени; А.- қалық бүтрү тутты қара куш өңги / ажун барча толды қара куш йүңги; К.- (3861) қалық бүтрү тутты қара куш өңи / ажун барча толды қара куш йуңы.

**Кыргызча: ава алды бүткүл қара куш өңүн,
ааламдын баары толду қара куш жөнүндө.**

3950. Р.- түжек қолды йатты сағынды узун / негү сөслегүси қадажы көзү; А.- төшек қылды йатты сақынды өзүн / негү сөзлегүси қадашы көзүн; К.- (3862) төшәк қулды йатты сақынды узун / нәкү сөзлөгүси қадашы көзүн.

**Кыргызча: төшөк салды, жатты ойлонуп узак,
эмне сүйлөсөн қадашын көрүп.**

3951. удуп барды азрақ одунды йана
өчүкмиш көмүр тег қараңку түне

3952. усы учты қопты адақын өрү
қара түн көтөрмиш этекин өрү

3953. йашық қопты йердин көтүрди башын
йаруқ йүз күлер тег йеришти тишин

3954. көпып йунды қылды йана таң намаз
йеме турды анча ду'а қылды аз

3951. Р.- удып парды азрақ одунды йана / учукмыш көмүр тек караңгу түне; А.- удуп барды азрақ одунды йана / өчүкмиш көмүр тег карангу түне; К.- (3863) удыб барды азрақ удунду йана / өчүкмиш көмүр-тэг караңку түн-ә.

**Кыргызча: жумуп көз бираз, ойгонду кайра,
күйүп өчкөн көмүрдөй караңгы мына.**

3952. Р.- узы учты копты адағын өрү / кара көдүрди эдегин керү; А.- усы учты копты адақын өрү / кара түн көтөрмиш этекин өрү; К.- (3864) усы өчти копты азақын өрү / кара түн көтүрмиш этекин өрү.

**Кыргызча: уйкусу качып, турду убара болуп,
кара түн көтөргөн этегин түрүп.**

3953. Р.- йажык копты йердин көдүрди эгин / йарук йүс ачар тек йүзи өрдүгин; А.- йашык копты йердин көтүрди башын / йаруң йүз күлөр тег йеришти тишин; К.- (3864) йашың копты йэрдин көтүрди башын / йарук йүз күлөр-тэг йырышты тышын.

**Кыргызча: аптап чыкты жерден көтөрүп башын,
жарык жүз күлгөндөй, көрсөттү тишин.**

3954. Р.- кобып йунды кылды йана таң намаз / йеме турды анча дува кылды ас; А.- копып йунды кылды йана таң намаз / йиме турды анча ду'а кылды аз; К.- (3866) копуб йунды кылды йана таң намаз / намазын өтөди дува кылды аз.

**Кыргызча: туруп даарат алып, жана окуду таң намаз,
туруп анча дуа кылды бир аз.**

3955. атын тутты теркин бир оглан биле
туруп чыкты эвдин севүнчүн күле

3956. барып тегди эрсе кадашка йакын
йырак түшти аттын күдезди хакын

3957. йорып барды акру токыды капуг
кадашы өрү турды кодты тапуг

3958. капуг ачты теркин ол утру чыкып
салам кылды тутты көр элгин алып

3955. Р.- адын тутты тергин пир оглан биле / туруп чыкты эвдин севинчин күле; А.- атын тутты теркин бир оглан биле / туруп

чыкты эвдин севинчүн күлө; К.- (3867) атын тутты тэркин бир оглан билэ / туруб чыкты барды сзвүнчүн күлэ.

**Кыргызча: атын токутту тезинен бир уланга дароо,
туруп чыкты үйдөн, сүйүнүчтө күлө.**

3956. Р.- барып текти эрзе кадашка йагын / йырак түштү атта күдести хакын; А.- барып тегди эрсе кадашка йакын / йырак түшти атын күдезді хакын; К.- (3868) туруб кэлди эжэ кадашка йакын / йырак түшти андын көдэзди хакын.

**Кыргызча: барып түштү тууганына жакын,
ыраакта түштү аттан, ал сактап акын.**

3957. Р.- йүрүп парды акру тогыды кабук / кадажы кабук ачты тутты табук; А.- йорып барды акру токыды капуг / кадашы өрү турды кодты тапуг; К.- (3869) туруб барды акру токыды капуг / кадашы капуг ачты кодты тапуг.

**Кыргызча: басып барды акырын какты эшикти,
тууган ордунан туруп койду намазын.**

3958. Р.- аве алды тергин ол утру чыгып / салам кылды йетти көр элэлкин алып; А.- капуг ачты теркин ол утру чыкып / селам кылды тутты көр элгин алып; К.- (3870) бул бейт жок.

**Кыргызча: эшикти ачты ал утуру чыгып,
салам кылып тутты көр колун алып.**

3959. йана кирди одгурмыш элгин тутуп
орун кылды төрде агырлап өпүп

**Одгурмыш суалы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын суроосу Өгдүлмишке)**

3960. айур ай кадашым нелүк эмгедин
йана ок маңа сен текин келмедин

3961. кесе сөзледим сөз эшиттин аны
нелүк эмгетүр мени

3962. негү тер эшитгил билиг бергүчи
сынап эдгү эсиз кишиг билгүчи

3959. Р.- туру кирди Откурмыш элкин тудуп / орун кылды төрдө агырлап өбүп; А.- йана кирди Одгурмыш элгин тутуп / орун кылды төрдө агырлап өпүп; К.- (3870) йана кирди Одгурмыш элгин тутуб / орун кылды төрдө агырлап өпүб.

**Кыргызча: алып кирди Одгурмыш колуна тутуп,
орун берди төрдөн кадырлап өөп.**

3960. Р.- айур эй кадажым нелүк эмгедиң / йана ок маңа сен тегин кемедиң; А.- айур ай кадашым нелүк эмгединг / мана ок манга сен текин келмединг; К.- (3871) айур эй кадашым нэлүг эмгедиң / йана-өк мэнэр ай нэдин оградаың.

**Кыргызча: айтты: эй кадашым эмнеликтен кыйнадың,
жана айт мага сен тегин келбедин.**

3961. Р.- кезе сөследим сөс эжиттин аны / нелүк эмгедүр сен күчейү мени; А.- кесе сөзледим сөз эшитинг аны / нелүк эмгетүр сен күчейү мени; К.- (3872) кэсэ сөзлөдим сөз эшиттин аны / нэлүг эмгетүр-сэн күчэйү мэни.

**Кыргызча: кесе сүйлөдүм сөз, эшиттин аны,
эмнеликтен кыйнайсың сен зордоп мени.**

3962. Р.- негү тер эжиткил пилик пергүчи / сынап эткү эзис кижик билгүчи; А.- негү тир эшитгил билиг биргүчи / сынап эдгү исиз кишиг билгүчи; К.- (3873) нэкү тэр эшит бу билиг бэргүси / сынаб эдгү эсиз киши билгүчи.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин билим берүүчү,
сынап, жакшы-жаман кишини билүүчү.**

3963. кишике сынагы бир өк көрсө тап
тилек билгүке бир тилиң йерсе тап

3964. бакыр алтунуг эр көрүп билмесе
алып азкына бир башыг сүрсө тап

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин жообу Одгурмышка)**

3965. йанут берди Өгдүлмиш айды кадаш
маңа бушмагыл сен көңүл кылма баш

3966. тапугчы көз ачса бегини көрүр
негү айса беглер аны ок кылу

3963. Р.- кижиге сынагы пир өк көрзе теп / пилик пилгү пир
тылын йөрзе теп; А.- кишике сынагы бир өк көрсе тап / тилек билгүке
бир тилин йөрсе тап; К.- (3874) кишикэ сынагы бир-өк көрсе таб /
сэвэр сэвмэзин бир тилин сорса таб.

**Кыргызча: кишини сынашка бир гана көрмөк жетер,
тилегин билүүгө бир сөзүн эшитмек жетер.**

3964. Р.- пагыр алтунук эр көрүп пилмезе / алып асгына пир
тажык сүрсө төп; А.- бакыр алтунук эр көрүп билмесе / алып азгына
бир башыг сүрсө тап; К.- (3875) бакыр алтунуг эр көрүб билмэсэ алыб
азгына сыр ташыг сурса таб.

**Кыргызча: жез алтынды көрүп айырмалай ал баса эр,
алып азгана ташка сүрсө жетер.**

3965. Р.- йанут перди өктүлмиш айды кадаш / маңа тушма-
гыл сен көңүл кылма таш; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды кадаш
/ манга бушмагыл сен көнгүл кылма баш; К.- (3876) йанут берди
Өгдүлмиш айды кадаш / мэнэр бушмагыл сен көңүл кылма баш.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: эй кадаш
мага кейип, кылба көңүлүңдү жара.**

3966. Р.- табукчы көс ачса пегини көрүр / негү айза пеклер
аны ок кылу; А.- тапугчы көз ачса бегини көрүр / негү айса беглер
аны ок кылу; К.- (3877) бул бейт жок.

**Кыргызча: кызматчы көз ачса бегини көрөр,
эмне айтса бектери ошондой кылар.**

3967. элигке битигин тегүрдүм сөзүң
тилиң ме негү айды эрсе өзүң

3968. сөзүңке йанут кылды ыдты битиг
чыкарды битиг берди элгин тетиг

**Одгурмыш суалы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын суроосу Өгдүлмишке)**

3969. битиг алды Одгурмыш ачты туруп
окыды битигин сакынды көрүп

3970. айур ай кадашым не эрки эгин
мени мунча йавлак эдерди бегин

3967. Р.- эликке пидигин тегүрдүм сөзүң / тылын ма негү
айды эрзе өзүң; А.- иликке битигин тегүрдүм сөзүңг / тилин ме негү
айды эрсе өзүңг; К.- (3877) элигкэ битигин тегүрдүм сөзүң / тилин ма
нэкү сөз табузды өзүң.

**Кыргызча: элигке катың, сөзүң жеткирдим,
эмне тилде мен айттым, эмне айтсаң өзүң.**

3968. Р.- сөзүңе йанут кылды ытты пидик / чыгарды пидик
перди элкин тедик; А.- сөзүңгке йанут кылды ыдты битиг / чыкарды
битиг бирди элгин тетиг; К.- (3878) сөзүңгэ йанут кылды ыдты битиг
/ чыкарды битиг бэрди элгин тэтиг.

**Кыргызча: сөзүң жооп кылды жиберди кат,
чыгарды кат, берди колун бат.**

3969. Р.- пидик алды откурмыш ачты көрүп / огыды пидикни
сагынды туруп; А.- битиг алды Одгурмыш ачты туруп / окыды би-
тигин сакиды көрүп; К.- (3879) битиг алды Одгурмыш ачты туруб /
окыды битигин сакынды көрүб.

**Кыргызча: алып катты Одгурмыш, ачты туруп,
окуду катты, ойлонду көрүп.**

3970. Р.- айур ай кадажым не эркин эгин / мени мунча йав-
лак адарды пегин; А.- айур ай кадашым не эрки игин / мини мунча
йавлак эдерди бегин; К.- (3880) айур бу кадашым нэ эрки экин / мэни
мунча йавлак эдэрди нэкин.

**Кыргызча: айтты: өзүнчө эй тууганым эмне кем жериң,
мени мынчалык катуу издеди бегин.**

**Өгдүлмиш Одгурмыш бирле экинч ката муназара
кылмышын айур.**

**(Өгдүлмиш Одгурмыш менен экинчи жолу сүйлөшкөндөрү
жөнүндө айтканы).**

3971. йанут берди Өгдүлмиш ачты тилин
айур ай кадашым эшит сөз билин

3972. элигнийң тилеки саңа эдгү ол
бу эдгү ичинде тилер эдгү йол
3973. билүр сен бу йерде бу та'ат тапуғ
кылуруң нече эдгү ачғай камуғ
3974. йана кенд улушта мен аймышларым
нече түрлүг эдгү турур ай эрим

3971. Р.- йанут перди Өктүлмиш ачты тылын / айур ай када-
жым эжит сөс пилин; А.- йанут бирди Өгдүлмиш ачты тилин / айур
ай қадашым эшит сөз билин; К.- (3881) йанут бәрди Өгдүлмиш айды
тилин / айур эй қадашым эшит сөз билин.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш ачты сөзүн,
айтты: эй қадашым эшит сөздү бил.**

3972. Р.- эликнийң тилеги саңа эткү ол / пу эткү ичинде ти-
лер эткү йол; А.- илигнийңг тилеки санга эдгү ол / бу эдгү ичинде ти-
лер эдгү йол; К.- (3882) элигнийң тилеки сәңә эдгүлүк / бу эдгү ичиндә
тилер эдгүлүк.

**Кыргызча: элигдин тилеги сага жакшылык ал,
бул жакшылык ичинде тилер жакшылык жол.**

3973. Р.- пилүр сен пу йерде пу та'ат табуқ / кылуруң нече
эткү ачкай қабуқ; А.- билүр сен бу йирзе бу та'ат тапуғ / кылуруң
нече эдгү ачғай қапуғ; К.- (3883) билир-сә бу йәрдәки табат камуғ /
кылуруң нәчә эсиз камуғ.

**Кыргызча: билесиң бул жерде намаз окуш,
кылганың нечен жакшылык эшигин ачыш.**

3974. Р.- йана кент улушта мен аймышларым / нече түрлүк
эткү турур ай эрим; А.- йана кенд улушта мен аймышларым / нече
түрлүг эдгү турур ай эрим; К.- (3884) йана кәнд улушта мән аймыш-
ларым / нәчә түрлүг эдгү турур эй эрим.

**Кыргызча: жана дагы кенд-шаарларда айткандарымдай,
эчен түрдүү жакшылык бар, эй эр жүрөк.**

3975. йавуз эрмез эмди бу дүния кутын
булуп тирлү билсе қорурса атын

3976. өзүң укби қолса ай захид булур
муйан эдгү мундын илетсе болур

3977. йавуз тесе болмаз бу дүнья неңин
йесе берсе халққа қызартса эңин

3978. йеме йақшы аймыш ақылар башы
эшитгил муны сен ай эдгү киши

3975. Р.- йабус эрмес эмди пу дүние кудын / пулуп тергү
пилзе қобурза адын; А.- йавуз эрмес эмди бу дүнья кутын / булуп
тирлү билсе қорурса атын; К.- (3885) йавуз эрмес эмди бу дунйа куты
/ болуб тэрлү бэрсэ қопурса аты.

**Кыргызча: жаман болбос эми бул дүнийө кутун,
таба билсе жашашты, чыгарса атын.**

3976. Р.- өзүң дүние қотса музахид полур / муйан эткү мун-
дын илетсе полур; А.- өзүңг укби қолса ай захид булур / муйан эдгү
мундын илетсе болур; К.- (3886) өзүң дүнийаны қодса захид болур /
муйан эдгү мундын элэтсэ болур.

**Кыргызча: өзүң дүйнөнү терк этсең такыба болорсун,
анык жакшылык (сооп) мундан тапсаң болор.**

3977. Р.- йабус тезе полмас пу дүние неңин / пезе перзе
халққа қызартса эңин; А.- йавуз тисе болмаз бу дүнья ненгин / йисе
бирсе халққа қызартса эңгин; К.- (3887) йавуз тэсэ болмаз бу дунйа
нәңин / йэсэ бэрсэ халққа қызартса эңин.

**Кыргызча: жаман десе болбос бул дүнийө малын,
жесе берсе элге, қызарса өңү.**

3978. Р.- йеме йақшы аймыш ағылар пажы / эжиткил пу
сөсни ай эткү кижі; А.- йиме йақшы аймыш ақылар башы / эшитгил
муны сен ай эдгү киши; К.- (3888) йэмә йакшы аймыш ақылар башы /
оқығыл аны сэн эй эдгү киши.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан жоомарттар башы,
байкагын муну сен, эй, жакшы киши.**

3979. камуг эдгүлүкке нең ол йолчысы
камуг иг тогака нең ол эмчиси

3980. меңи болса йалнук булур өг билиг
 камуг эдгүлүкке узатур элиг

3981. бу нең бирле йалнук тилесе тилек
 йашыл көккө йоклар нең кед йөлек

3982. хаж эрсе тилекиң керек нең тавар
 газылык тилесе йеме бу йарар

3979. Р.- камук эткүлүкке нең ол йолчызы / телим ик тугага
нең ол эмчизи; А.- камуг эдгүлүкке ненг ол йолчысы / камуг иг тогака
ненг ол элчиси; К.- (3877) бул бейт жок.

**Кыргызча: бардык жакшылыкка мал ал жолчусу,
бардык оору-сыркоону ал мал эмчиси.**

3980. Р.- неңи пулза йалнук пулур өк пилик / камук эткүлүкке
узатур элик; А.- ненги болса йалнгук булур өг билиг / камуг эдгүлүкке
узатур элиг; К.- (3889) нэңи болса йалнук билир өг билиг / камуг
эдгүлүккэ узатур элиг.

**Кыргызча: мал-дүйнөсү болсо, эрдин болор оң билими,
бардык жакшылыкка жетер колу.**

3981. Р.- пу нең пирле йалнук тилезе тилек / йажыл көкне
йоклар нең ол көр йөлек; А.- бу ненг бирле йалнгук тилесе тилек /
йашыл көккө йоклар ненг ол пед йөлек; К.- (3840) бу нэң бирлэ йаңлук
тилэсэ тилэк / йашыл көккө йуклар нэңи кэд йөлэк.

**Кыргызча: бул мал-дүйнө менен тилесе тилек,
жашыл көккө жетер, мал ал жакшы жөлөк.**

3982. Р.- хач эрзе тилегиң керек нең табар / газылык тилезе
йеме пу йарар; А.- хаж эрсе тилекиң керек ненг тавар / газиилык
тилесе йеме бу йарар; К.- (3891) хаж эрсэ тилэкиң кэрэк нэң тавар /
ьазизлык тилэсэ йэмэ бу бэрэр.

**Кыргызча: хаж болсо тилегиң керек мал, товар
казылык тилесен мал ишке жарар.**

3983. неңи болмаса эр алып биргүке
 элиг кысга болды камуг эдгүке

3984. негүлүк кодур сен бу эдгүлериг
нелүк таппамаз сен бу от сав эриг

3985. тапугка негү тег ынанса болур
тапындым тейү билсе мүфлис калур

3986. байатыг тапуг бирле булмаз кулы
эди йинчке йол бу тапугчы йолы

3983. Р.- неңи пулмаза эр алып пергүге / элик кыска полды
камук эткүге; А.- неңи болмаса эр алып биргүге / илиг кыска болды
камук эдгүге; К.- (3892) нэңи болмаса эр алыб бэргүкэ / элиг кыска
кылды камук эдгүкэ.

Кыргызча: алып берүүгө жок болсо эр малы

3984. Р.- негүлүк колур сен пу эткүлерик / нелүк тыппамас
сен пу от сап эрик; А.- негүлүк кодур син бу эдгүлериг / нелүг та-
ппамас сен бу от сав эриг; К.- (3893) нэку-тэг кодур-сэн бу эдгүлэриг
нэлүг таппамас-сэ бу от сав ириг.

**Кыргызча: эмнеликтен калтырасың сен бул жакшылык-
тарды, ошон үчүн таба албайсың сен, бул үгүт-
насыятты.**

3985. Р.- табукка негү тек ынанза полур / табындым тейү
пилзе мублыс калур; А.- тапугка негү тег ынанса болур / тапындым
тейү билсе мүфлис калур; К.- (3894) тапугка нэгү-тэг ынанса болур /
тапундум тэйү билсэ муфлис болур.

**Кыргызча: табынууга кантип ынанса болор,
табындым деп, билсе куру калар.**

3986. Р.- пайадык табук бирле пулмас кулы / эди инчке йол
пу табукчы йолы; А.- байатыг тапуг бирле булмаз кулы / эди йинчке
йол бу тапугчы йолы; К.- (3895) байатыг тапуг бирлэ булмаз кулы /
эди йинчкэ йол бил тапугчы йолы.

**Кыргызча: кудайды табынуу менен таппас кулу,
абдан назик (ичке) жол бул табынуучу жолу.**

3987. нече миң тапугчы тапынды йылын
чыкар жан өзинде йитүрди йолын

3988. нече миң тапугсуз йазуклуг кулы
ахыр тын кесерде оңарды йолы
3989. билир мен байатым севинчи камуг
тапуг та'ат ичре турур ай улуг
3990. билүмесе эмди бу та'ат (эрки укумаз) чыны
кайу та'ат эрки укумаз муны

3987. Р.- нече миң табукчы табунды йылын / чыгар чан
өдинде йидүрди йолын; А.- нече миң тапугчы тапынды йылын / чы-
кар жан өдинде йитүрди йолын; К.- (3896) нэчэ миң тапугчы тапунды
йылын / чыкар жан өдинде питүрди йолын.

**Кыргызча: нечен миндеп сыйынуучулар табынды жылдап,
жан чыгар маалында жоготту жолун.**

3988. Р.- нече миң табуксуз йазуклуг кулы / ахыр тын көзерде
оңарды йолы; А.- нече миң тапугсуз йазуклуг кулы / ахыр тын кесерде
онгарды йолы К.- (3897) бул бейт жок.

**Кыргызча: нечен миң дааратсыз-жазыктуу кулу,
акыркы жан чыгарда оңолду жолу.**

3989. Р.- пилир мен пайадым себинчи камук / табук та'ат
ичре турур ай улук; А.- билир мен байатым севинчи камуг / тапуг
та'ат ичре турур ай улук; К.- (3897) билир-мэ байатым сэвинчи камуг
/ тапуг табат ичрэ турур эй улук.

**Кыргызча: билемин кудайым сүйүнүчү жалпы-табынуу-
сыйынуу ичинде болот эй улук.**

3990. Р.- билүмес мен эмди пу та'ат чыны / кайу та'ат эрги
угулмас муны; А.- билүмесе эмди бу та'ат чыны / кайу та'ат эрки уку-
маз муны; К.- (3895) билүмэсэ эмди бу табат чыны / кайу табат эрки
укумаз муны.

**Кыргызча: билбесе эмди табынуунун чынын,
кайсы табынууну эрки (жетпес) окубас муны.**

3991. калы мундаг эрсе камуг та'атыг
түкел кылгу блса бу аймыш татыг

3992. бака көр бу сөзлер ким айдым саңа
бу йаңлыг эрүрмү айу бир маңа

3993. калы мундаг эрсе ким айдым бу сөз
тилин көн сөзүм тут айа көңли түз

3994. хавака булун болма көндүр көңүл
кишике катылгыл йорыгыл амул

3991. Р.- каны мундак эрзе камук та'атык / түгөл кылгу пол-
за пу аймышларык; А.- калы мундаг эрсе камуг та'атыг / түкөл кылгу
булса бу аймыш татыг; К.- (3899) калы мундаг эрсэ ким айдым бу сөз
/ билин көр сөзүм тут айа көңли түз.

**Кыргызча: эгер ушундай болсо бардык табынуу,
түгөл кылуучу болсо бул татыйт.**

3992. Р.- пага көр пу сөслөр ким айдым саңа / эрүрмү пу
йаңлык айу пер маңа; А.- бака көр бу сөзлөр ким айдым санга / бу
йаңлыг эрүрмү айу бир манга; К.- (3900) бака көр бу сөзлөр ким ай-
дым сэнэ / бу йаңлыг эрүр-му айу бэр мэнэ.

**Кыргызча: карап көр, бул сөздөрдү айттым сага,
ушундай эмеспи, айтып бер мага.**

3993. Р.- калы мундак эрзе ким айдым пу сөс / пилин көн
сөзүм тут айа көңлү түс; А.- калы мундаг эрсе ким айдым бу сөз / ти-
лин көн сөзүм тут айа көңли түз; К.- (3901) калы мундаг ким айдым
бу сөз / билин көр сөзүм тут айа көңли түз.

**Кыргызча: эгер ушундай болсо, мен айткан бул сөз,
тилиме көн, сөзүмдү тут, эй көңүлү түз.**

3994. Р.- хавага пулун полма көндүр көңүл / кижиге кадылгы
тирилгил амул; А.- хавака булун болма көндүр кнгул / кишике катыл-
гыл йорыгыл амул; К.- (3902) хавака болун болма көндүр көңүл / ки-
шике катылгыл йурыгыл амул.

**Кыргызча: ач көздүккө берилбе, көндүр көңүлүндү,
кишиге кошул, жүргүн тынч.**

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын жообу Өгдүлмишке)**

3995. йанут берди Одгурмыш айды кадаш
муңадтурду эмди агу кылдың аш

3996. тутайын сен аймыш сөзүг тыңладым
элигке барып мен тапуг башладым

3997. тапугка эң ашну төрү билгү өз
йеме кылк кылынчы сөзи сөзке түз

3998. кирү хем чыка билсе олдруг туруг
тапуг билмесе эр тек эмгер куруг

3995. Р.- йанут перди откурмыш айды кадаш / муңаттурдун
эмди агу кылдың аш; А.- йанут бирди Одгурмыш айды кадаш /
муңаттурдунг эмди агу кылдың аш; К.- (3903) йанут бэрди Одгур-
мыш айды кадаш / муңаттурдунг эмди агу кылдың аш.

**Кыргызча: жооп берип Одгурмыш айтты: кадаш (тууган)
муңайттың эми уу кылдың аш.**

3996. Р.- тудайын сен аймыш сөзүк тыңладым / эликке па-
рып мен табук пашладым; А.- тутайын син аймыш сөзүг тынгладым
/ илигке барып мен тапуг башладым; К.- (3904) тутайы сэн аймыш
сөзүң тыңладым / Элигкэ барыб мэн тапуг башладым.

**Кыргызча: кылайын, сен айткан сөздөрүңдү тыңшадым,
Элигке барып мен кызматым баштадым.**

3997. Р.- табукка эң ашку төрү билгү өс / йеме кылк кылынг
сөс өргөнгү түс; А.- тапугка эңг ашку төрү билгү өз / йиме кылк кы-
лынчы сөзи сөзке түз. К.- (3905) тапугка эң ашну төрү билгү уз / та-
пунмак кылынчы сөзи сөзкэ түз.

**Кыргызча: кызматта эң биринчи жосун белгилүү,
мүнөзү, кылык-жоругу, сөзү болсо түз.**

3998. Р.- кирү ма чыга пилзе олдрук турук / табук пилмезе эр
тек эмгер курук; А.- кирү хем чыка билсе олдруг туруг / тапуг билме-
се эр тек эмгер куруг; К.- (3906) кирү хам чыка билсэ олдруг туруг /
тапуг билмэсэ эр тэг эмгер куруг.

**Кыргызча: киргенди жана чыкканды, билсе отуруш-
турушту, кызматты билбесе эр, текке (кетер)
эмгеги курук.**

3999. негү тер эшитгил тапуг билгүчи
сыңар билмишин айды азрак үчи

4000. бу беглерке тапмак тилесе өзүң
көңүл тил көни тут күдизгил сөзүң
4001. төрү хем току бирле өгрөн тапуг
тапуг билдин эрсе йаруды йүзүң
4002. кишиде йырамыш туруп бу өзүм
төрү йок току йок не кылкым сөзүм

3999. Р.- негү тер эжиткил табук кылгучы / сынап пилмиш-
тин айды азрак учы; А.- негү тир эшитгил тапуг билгүчи / сынга
билмишин айды азрак үчи; К.- (3907) нэкү тэр эшитгил тапуг билгүчи
/ сынаб билмишин айды азрак учы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, кызматты билүүчү,
сынап билгенин айтгы азыраак учун.**

4000. Р.- пу пеклерге тапмак тилезе өзүң / көңүл тил көни
тут күдескил сөзүң; А.- бу беглерке тапмак тилесе өзүңг / көңүл тил
көни тут күдизгил сөзүңг; К.- (3908) бу бэглэркэ тапмак тилэсэ өзүң /
көңүл тил көни тут көдизгил сөзүң.

**Кыргызча: бектерге кызматчылыкты тилесен өзүң,
көңүл, тилиңди түз тут, байкагын сөзүң.**

4001. Р.- төрү ма тогу пирле өгрөн табук / табук билдин эрсе
йарады йүзүң; А.- төрү хем току бирле өгрөн тапуг / тапуг билдинг
эрсе йаруды йүзүңг; К.- (3909) төрү хам току бирлэ өгрэн тапуг / тапуг
билдин эрсе йарады өзүң.

**Кыргызча: жорук жана жосуну менен үйрөн кызматты,
кызматты билер болсоң жарыйт жүзүң.**

4002. Р.- кижиде йарамас туруп пу өзүм / төрү йок тогу йок
не кылгым сөзүм; А.- кишиде йырамыш туруп бу өзүм / төрү йок току
йок не кылкым сөзүм; К.- (3910) кишидэ йырамыш туруп бу өзүм /
төрү йок току йок нэ кылкым сөзүм.

**Кыргызча: кишиден ыраак турамын мен өзүм,
жосун-жоругу жок кылыгым сөзүм.**

4003. негү тег кылуp мен бегинке тапуг
йапалмыш туруп көр маңа бу капуг

4004. негүке күчер сен мени берк тутуп
элигке тапын теп сөзүмни утуп

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин жообу Одгурмышка)**

4005. йанут берди өгдүлмиш айды бу сөз
йеме эдгү эрмез аяа көңли түз

4006. сениндин көтүргей элиг бу төрү
керек эрсе олдуз керек тур өрү

4003. Р.- негү тек кылузмен пегинге табук / тутурмыш тузур
көр маңа пу кабук; А.- негү тег кылуз мен бегинке тапуз / йапылмыш
тузур көр маңа бу капуз; К.- (3911) нэку тэг кылуз-мэн бегингэ тапуз
/ йапулмыш тузур көр мэнэ көр капуз.

**Кыргызча: кантип кыламын мен бегине иш,
жабык турат, көр мага бул эшик.**

4004. Р.- негүке күчөр сен мени перк тутуп / эликке табын
теп сөзүмнү удуп; А.- негүке күчөр сен мини берк тутуп / илигкеп
тапын тип сөзүмни утуп; К.- (3912) нэкукэ күчэр-сэн мэни сэн тутуб /
Элигкэ тапын тэб сөзүмни өтүб.

**Кыргызча: эмнеге күчтөйсүң сен мени бек тутуп,
Элигке кызмат кыл деп сөзүмдү бузуп.**

4005. Р.- йанут перди өктүлмиш айды пу сөс / агыр терске
тутма аяа көңли түс; А.- йанут бирди өгдүлмиш айды бу сөз / йиме
эдгү эрмез аяа көңгли түз; К.- (3913) йанут бэрди Өгдүлмиш айды бу
сөз / аны терскэ тутма аяа көңли түз.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: бул сөз,
дагы жакшы эмес, эй көңүлү түз.**

4006. Р.- сениндин кедүргей элиг пу төрү / керек эрсе олдуз
керек тур өрү; А.- сениндин көтүргей илиг бу төрү / керек эрсе олдуз
керек тур өрү; К.- (3914) сениндин көтүргэй элиг бу төрү / кэрэк эрсэ
олдуз кэрэк эрсэ йузу.

**Кыргызча: сенден көтөрөт элиг бул жосунду,
керек болсо отур, же тур өйдө.**

**Одгурмыш жевабы Өгдүлмишке
(Одгурмыштын жообу Өгдүлмишке)**

4007. йанут берди одгурмыш айды бу сөз
 эди йакшы эрмез аяа кылкы түз

4008. негү тег йарашур саңа йа маңа
 төрү билмесе өз йорыса аңа

4009. бу эл этгү тутгу будун түзгүке
 бу беглер тикилди ажун сүзгүке

4010. бу эл күн этиги бу беглер иши
 төрү хем току бирле этти киши

4007. Р.- йанут перди откурмыш айды пу сөс / йеме йакшы аймыш аяа кылгы түс; А.- йанут бирди одгурмыш айды бу сөз / иди йакшы эрмез аяа кылкы түз; К.- (3915) йанут бәрди Одгурмыш айды бу сөз / йэмэ эдгү эрмэз аяа кылкы түз.

Кыргызча: жооп берди Одгурмыш айтты: бул сөз абдан жакшы эмес, эй кылыгы түз.

4008. Р.- негү тек йаражур сана йа маңа / төрү пилмезе өс йорыза йаңа; А.- негү тег йарашур санга йа манга / төрү билмесе өз йорыса аңа; К.- (3916) нэкү-тэг йарашур сэңэ йа мэңэ / төрү билмэсэ өз йурыса эңэ.

Кыргызча: кантип жарашат сага же мага, жосунду билбей өзүнчө жүрсө маңгып.

4009. Р.- пу эл эткү тытку пудун түскүге / пу пеклер тегилде ачун сүскүге; А.- бу эл итгү тутгу будун түзгүке / бу беглер тикилди ажун сүзгүке; К.- (3917) бу эл этгү тутку будун түзгүкэ / бу бэглэр тэгинди ажун сүзгүкэ.

Кыргызча: бул эл курап, башкарып калк түзсө, бул бектер жетишти ааламды сүзүүгө.

4010. Р.- эл күн эдикли пу пеклер ижи / төрү ма тогу пирле этти киж; А.- бу эл күн итиги бу беглер иши / төрү хем току бирле итти киши; К.- (3918) бу эл күн этиги бу бэглэр иши / төрү хам току бирлэ этти киши.

**Кыргызча: бул эл тутуп жана бектин иши үчүн,
кишилер жосун, мыйзам, усул иштеп чыкты.**

4011. анын өтрү беглер узатты элиг
укуш утру тутты йорышты тилиг
4012. эди йакшы аймыш ажун элчиси
билиглиг укушлуг будун башчысы
4013. ажун тутгучы эр укушлуг керек
будун башгучы керек кед йүрек
4014. бу эки болунса баса тапгучы
төрүлүг токулуг керек билгүчи

4011. Р.- аны утру пеклер узатты элик / угуш утру тутты йорытты пилик; А.- анын өтрү беглер узатты илиг / укуш утру тутты йорытты тилиг; К.- (3919) анын отру бэглэр узатты элиг / укуш өтрү ыдты йурытты билиг.

**Кыргызча: андан кийин бектер узатты колун,
акыл менен жана буйругун жүргүздү.**

4012. Р.- эди йакшы аймыш ачун элчизи / пиликлик угушлык пудун башчысы; А.- иди йакшы аймыш ажун илчиси / билиглиг укушлуг будун башчысы; К.- (3920) эди йакшы аймыш будун башчысы / билиглиг укушлуг ажун ишчиси.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан аалам элчиси,
билимдүү, акылман эл башчысы.**

4013. Р.- ачун туткучы эр угушлук керек / пудун паскучыга керек кет йүрек; А.- ажун тутгучы эр укушлуг керек / будун башгучыка керек / кед йүрек; К.- (3921) ажун тутгучы эр укушлуг кэрэк / будун басгучыка кэрэк өг йүрэк.

**Кыргызча: ааламды тутууга (башкарууга) эр акылдуу
керек, эл-журтту сурашка керек бек жүрөк.**

4014. Р.- пу иги пулылза паза тапгучы / төрүлүк тогулук керек пилгүчи; А.- бу ики болунса баса тапгучы / төрүлүг токулуг керек билгүчи; К.- (3922) бул бейт жок.

**Кыргызча: бул экөө болгондон кийин кызматкерлер (үчүн)
мыйзам, усулду билмеги керек зарыл.**

4015. анын өтрү беглер бедүтүр күчин
йагы бойны йенчер алыр өз очин

4016. биз эмди бу өнди төрү урсамыз
негү тег йарашур төрү бузсамыз

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин жообу Одгурмышка)**

4017. йанут берди Өгдүлмиш айды кадаш
эди терс иш эрмез батар кылса аш

4018. муну мен билир мен бу өнди төрү
айайын мен эмди сен өгрөн көрү

4015. Р.- анын удру пеклер педүдүр кудын / йагы пойны йан-
чар йадар өс адын; А.- анын өтрү беглер бедүтүр күчин / йагы бойны
йенчер алыр өз өчин; К.- (3922) анын өтрү бэглэр бэдүйүр күчүн /
йагы бойны йанчар алыр өз өчүн.

**Кыргызча: андан кийин бектер чынашат күчүн,
жоо мойнун жанчып, алар өз өчүн.**

4016. Р.- пис эмди пу өндү төрү үссе пис / негү тек йаражур
пүдүлзе пу ис; А.- биз эмди бу өнгди төрү урсамыз / негү тег йарашур
төрү бузсамыз; К.- (3923) биз эмди бу өнди төрү урсамыз / нэкү-тэг
йарашур төрү түз сэмиз.

**Кыргызча: биз эми бул өндүү мыйзам түзөбүз
кантип жарашсын, мыйзам бузганыбыз.**

4017. Р.- йанут перди Өктүлмиш айды йеме / агыр терс иш
эрмес полур кылза ма; А.- йанут бирди Өгдүлмиш айды кадаш / иди
терс иш эрмез батар кылса аш; К.- (3924) йанут бэрди Өгдүлмиш айды
кадаш / эди тэрс иш эрмээз йэтэр кылса иш.

**Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: эй карындаш,
абдан кыйын иш эмес, жеген сыяктуу аш.**

4018. Р.- муну мен пилирмен пу өңди табук / айайын саңа мен сен өргөн камук; А.- муну мен билир мен бу өңгди төрү / айайын мен эмди сен өргөн көрү; К.- (3925) мун мэн билир-мэн бу өңди төрү / айайын мэн эмди сэн өгрэн көрү.

Кыргызча: муну мен билемин бул өңдүү мыйзамды, айтайын мен эми сен үйрөн көр.

4019. киши билмесе өгрөнүр көр билүр
билип өтрү йалнук тилекке тегүр

4020. муңар жеңзетү айды билги ачук
бу сөз тутмаз эрнің билиги бычук

4021. тога билге тогмаз киши өгрөнүр
тога сөзлемез тил туру сөзленүр

4022. киши өгренип өтрү билге болур
билиг билсе өтрү камук иш өнүр

4019. Р.- кижипилмезе өгрөнүр көр пилир / пилип утру йалнук тилекке тегир; А.- киши билмесе өгрөнүр көр билүр / билип өтрү йалнук тилекке тегүр; К.- (3926) киши билмэсэ көр төрү өгрөнүр / билиб өтрү йалнук тилэкин булур.

Кыргызча: киши билбегенин үйрөнсө болор, билиш менен жалаң тилегине жетер.

4020. Р.- муңар маңзадып аймыш пилге ачук / пу сөс тутмаза эрге пилги учук; А.- мунгар менгзетү айда билги ачук / бу сөз тутмаз эрнинг билиги бычук; К.- (3927) муңар мэнзэтү айды билги ачук / бу сөз тутмаз эрнің билиги бучук.

Кыргызча: буга окшотуп айтты билими ачык, бул сөздү тутпаган эрдин билими бучук.

4021. Р.- тога пилге токмас кижипилге өгрөнүр / тога сөслемес тил туру сөзленүр; А.- тога билге тогмаз киши өгрөнүр / тога сөзлемез тил туру сөзленүр; К.- (3925) туга билгэ тутмаз киши өгрөнүр / бу сөз сөзлэмэз тил төрү сөзленүр.

Кыргызча: билимдүү болуп төрөлбөйт киши, үйрөнөр, туулуп сүйлөбөс тил, туруп сөз кылар.

4022. Р.- кижі өгренип утру пилге пу өс / пилик пилзе утру камук иш өнүр; А.- киши өгренип өтрү билге болур / билиг билсе өтрү камук иш өнүр; К.- (3929) киши өгрениб өтрү билгэ болур / билиг билсэ өтрү камук иш үнүр.

Кыргызча: киши үйрөнүш менен кийин билимдүү болот, билим билсе, кийин бардык иш өнөр.

**Өгдүлмиш жевабы Одгурмышка
(Өгдүлмиштин жообу Одгурмышка)**

4027. йанут берди өгдүлмиш айды түкөл
көни сөзледин сөз айа эдгү фал

4028. укушка йырак эрди ашну йолун
көниликке урдун сен эмди улун

4029. мен эмди айайын эшитгил өгүн
сен өгрөн йазылсу саңа бу түгүн

4030. калы өгрөнүр эрсе эмди өзүн
тилин тылдама эмди көнгил сөзүн

4023. Р.- йанут перди өктүлмиш айды төгөл / көни сөследин сен айа эткү фал; А.- йанут бирди өгдүлмиш айды түкөл / көни сөзледин сөз айа эдгү фал; К.- (3934) йанут бэрди өгдүлмиш айды түгэл / көни сөзлэдин сөз айа эдгү фал.

Кыргызча: жооп берди Өгдүлмиш айтты: түгөл туура сүйлөдүн, сөз айтып мырза.

4024. Р.- угуштын йырак эрди ашну йолун / көни йолга урдун сен эмди улун; А.- укушка йырак эрди ашну йолунг / көниликке урдунг сен эмди улунг; К.- (3935) укушка йырак эрди маңмыш йолун / көниликкэ урдун сэн эмди улун.

Кыргызча: акылга акылмандуулукка ыраак эле мурунку жолун, туура жолго сен эми бурдун.

4025. Р.- мен эмди айайын эжиткил өгүн / сен өгрөн саңа пу йазылгу төгүн; А.- мен эмди айайын эшитгил өгүн / сен өгрөн йазылсу санга бу түгүн; К.- (3936) мэн эмди айайын эшитсү өзүн / сэн өгрэн мэнэ тут йарусу көдүн.

**Кыргызча: мен эми айтайын, эшиткин бүгүн,
сен үйрөн жазылсам сага бул төгүн.**

4026. Р.- калы өгрөнүр эрзе эмди өзүн / тылын тылдама эмди кескил сөзүң; А.- калы өгрөнүр эрсе эмди өзүңг / тилин тылдама эмди кескил сөзүңг; К.- (3937) калы өгрөнүр эрсэ эмди өзүн / тилин тылдама эмди кэсгил сөзүң.

**Кыргызча: эгер үйрөнөр болсоң эми өзүн,
тилинде сүйлөбө, эми кескин сөзүң.**

**Өгдүлмиш Одгурмышка беглерке тапынмак төрүсүн
токусын айур. (Өгдүлмиш Одгурмышка бектерге кызмат кылуу
жол-жосунун айтканы)**

4031. эки түрлүг ол бул тапугчы киши
тапуг кылса этлүр күниңе иши

4032. бири оглан эркен тапугка кирүр
такы бир бедүк болса өтрү кылур

4033. экиде тапу эдгүреки ол ол
кичигде тапуг кылса басса көнүл

4034. нече ме бу күн сөз саңа айса өз
кичиглерке башлап ажайың бу сөз

4027. Р.- иги түрлүк ол пу табукчы кижини / табук кылза этлүр күниңге ижин; А.- ики түрлүг ол бул тапугчы кишини / тапуг кылса итлүр күниңге ишин; К.- (3938) эки түрлүг-ул бу тапугчы кишини / тапуг кылса этлүр күниңгэ ишин.

**Кыргызча: эки түрдүү ал бул кызматчы кишини,
кызмат кылса, түзөлөр күндөн күнгө ишин.**

4028. Р.- пири оглан эрген табукка кирүр / тагы пир педүк полза утру кылур; А.- бири оглан эркен тапугка кирүр / такы бир бедүк болса өтрү кылур; К.- (3934) бири оглан эркэн тапугка кирүр / такы бир бэдүг болса өтрү кылур.

**Кыргызча: бири балалык убакта кызматка кирер,
дагы бири чоң болуп, ага ылайык келер.**

4029. Р.- игиде талу эткүреги ол ол / кичикте табук кылза пасса көңүл; А.- икиде талу эдгүреки ол ол / кичигде тапуг кылса басса көнгүл; К.- (3940) экиде талу эр көр эки бу-ул / кичигде тапуг кылса сынса көңүл.

**Кыргызча: эки түрүндө жакшысы ушул, ушу,
кичүүсүндө кызмат кылып, түзөтсө көңүл.**

4030. Р.- йана ма пүгүн сөс саңа айза өс / кичиклерни пашлап айайынпу сөс; А.- нече ме бу күн сөз санга айса өз / кичиглерке башлап айайын бу сөз; К.- (3941) нэчэ ма бу күн сөз сэнэ айса кичиглэркэ башлаб айайын бу сөз.

**Кыргызча: бүгүн сага айтар канча сөзүмдү өзүм,
кичиктерден баштап айтайын бул сөзүм.**

4035. сөзүг ерте тутса соңы йиг болур
кайу нең йиг эрсе түпи иг болур

4036. бышыглыг тилесе бышургу сөзүг
бүтүнлүк тилесе бүтүргү өзүг

4037. тапугка ачайын тесе эр капуг
кичиг оглан эркен кылыңгу тапуг

4038. төрү хем току билсе түзсө йорык
кирү хем чыка билсе этсе кылык

4031. Р.- сөзүң орта тутса соңы йек полур / кайу нең йек эрзе түби эк полур; А.- сөзүг өрте тутса сонгы йиг болур / кайу неңг йиг эрсе түпи иг болур; К.- (3442) сөзүг орта тутса сеңи эг болур / бүтүнлүк билэ тутшы эр бэклэнүр.

**Кыргызча: сөздү жабык тутса соңу болот кайгы,
кайсы нерсе кайгы болсо, түбү оору болор.**

4032. Р.- пыжыклык тилезе пыжургыл сөзүң / пүдүнлүк тлезе пүдүр ол өзүң; А.- бышыглыг тилесе бышургы сөзүг / бүтүнлүк тилесе бүтүргү өзүг; К.- (3943) бул бейт жок.

**Кыргызча: жетишкендик тилесең бышырган сөзүң,
жакшылык тилесең туура бол өзүң.**

4033. Р.- табукка ачайын тезе эр кабук / кичиг оглан эрген табыңгу табук; А.- тапугка ачайын тесе эр капуг / кичиг оглан эркен

кылыңгу тапуг; К.- (3943) тапугка ачайын тэсэ эр капуг / кичиг оглан эркэн кылыңгу тапуг.

**Кыргызча: кызматка ачайын десе эр эшик,
кичине улан экен киришсин ишке.**

4034. Р.- төрү ма тогу пилзе түссе йорык / кирү хем чыга пилзе этсе кылык А.- төрү хем току билсе түзсе йорык / кирү хем чыга билсе итсе кылык; К.- (3944) төр хам току билсэ бэрсэ йорык / кирү хам чыку билсэ кылса кылык.

**Кыргызча: каада-салтты билип, үйрөнсүн усул,
кирип-чыкканды билип, адеп кылык.**

4039. тапугка ириг болса эрте туруп
көңүл тил кичиг тутса кодкы болуп

4040. йумушка ириг болса йүгрү туру
кулак көз йети тутса ашру көрү

4041. өзүндө улугка тапуг кылса өз
тилин беклесе кед катыг тутса сөз

4042. тапугуг оңарса бу йаңлыг кичиг
бегиңе йагуды оңарды кечиг

4035. Р.- табукка эрик полза эрте туруп / көңүл тыл көни тутса коскы полуп; А.- тапугка ириг болса эрте туруп / көнгүл тил кичиг тутса кодкы болуп; К.- (3945) тапугка ириг болса эртэ туруб / көңүл тил тутса кылкын болуп.

**Кыргызча: кызматка даяр болсо, эрте туруп,
тил-дилиң кичи пейил тутса жөнөкөй болуп.**

4036. Р.- йумуш ишке полза пу йүгрү туру / кулак көс йиди тутса ашру көрү; А.- йумушка ириг болса йүгрү туру / кулак көз йети тутса ашру көрү; К.- (3946) тапугка ириг болса йүгрү туру / кулак көз көни тутса эсрү көрү.

**Кыргызча: жумушка элпек болсо, жүгүрүп турса,
кулак-көзүнү жетик тутса баарын көрүп.**

4037. Р.- өзүндө улукка табук кылза өс / тылын пеклезе кет кадык тутса сөс; А.- өзүндө улугка тапуг кылса өз / тилиң беклесе

кед катыг тутса сөз; К.- (3947) өзүндө улугка тапуг кылса өз / тилин бэклэсэ кэд катыг тутса сөз.

**Кыргызча: өзүнөн улууларга кызмат кылса өзү,
тилине бек, абдан катуу тутса сөзүн.**

4038. Р.- табугук оңатса пу йаңлык кичин / пегине йагуды оңарды кичин; А.- тапугуг онгарса бу йаңлыг кичиг / бегинге йагуды онгарды кечиг; К.- (3943) тапугуг оңарса бу йаңлыг кичиг / бэгингэ оңарды кэрэклиг ишиг.

**Кыргызча: кызматты аткараса ушундай кичүү,
бегине жакындап, оңгарып кичик.**

4043. кирүү хем чыкар болса анда нару
өтүнсе өтүг сав төрүчө көрү

4044. кичиг кур бу йерке теге түрчисе
негүке йарарын сечер бег баса

4045. тапугчы тетиг эрсе кылкы бүтүн
өтүгке йарар бу копар терк кутун

4046. атым эрсиг эрсе болур оң йачы
көни эрсе кылкы болур тамгачы

4039. Р.- кирүү чыгар полза анда нару / өдүнзе өдүк сап төрүчө кирү; А.- кирүү хем чыкар болса анда нару / өтүнсе өтүг сав төрүчө көрү; К.- (3949) кирү хам чыкар булга анда нару / өтүнгэй өтүк сав төрүчэ көрү.

**Кыргызча: кирип жана чыгууда болсо андан ары,
каада-салтка карап, кылса баарын.**

4040. Р.- кичик кур пу йерге тегү турчыза / негүге йарарын сачар пек паза; А.- кичиг кур бу йерке теге түрчисе негүке йарарын сечер бег баса; К.- (3950) кичиг кур эркэ тэгэ төрчигэ / булур тилэкин мунунда баса.

**Кыргызча: кичиктер ушул даражага жетишсе өрдөп,
эмне ишке жарарын белгилер беги баса.**

4041. Р.- табукчы тедик эрзе кылгы пүдүн / өдүкке йарар пу кобар терк кудун; А.- тапугчы тетиг эрсе кылкы бүтүн / өтүгке йарар бу копар терк кутун; К.- (3951) бул бейт жок.

**Кыргызча: кызматчы тетик болсо, кылыгы бүтүн,
өтүнүчкө жарар, ойгонуп бат куту.**

4042. Р.- адым эрзе эрзик полур ок йачы / көни эрзе кылгы полур тамгачы; А.- атым эрсиг эрсе болур ок йачы / көни эрсе кылкы болур тамгачы; К.- (3951) атым эрсиг эрсэ болур ок айчы / көни болса кылкы болур тамгачы.

**Кыргызча: атактуу адис мерген болсо, болор ок-жайчы,
туура болсо кылыгы, болор тамгачы.**

4047. кылынчы арыҥ эрсе көрклүг йүзи
идишчи кылур бег ай көңли йазы

4048. битиг билсе сақыш ағычы болур
укуш өг кед эрсе битигчи болур

4049. буларза қайуқа уланса бу өз
эди көркү айну тапуғ қылғу уз

4050. негү тер эшитгил тапуғ қылғучы
тапуғ йетрүп өтрү тилек булғучы

4043. Р.- кылынчы арық эрза көрклүг йүзи / эдишчи кылур пек ай көңлү йазы; А.- кылынчы арыҥ эрсе көрклүг йүзи / идишчи кылур бег ай көңгли йазы; К.- (3952) кылынчы арыҥ эрсэ көрклүг йүзи / идишчи кылур бэг э көңли түзи.

**Кыргызча: кылыгы аруу болсо, көрктүү жүз,
аякчы кылар бег, эй көңүлү кенен (жазы).**

4044. Р.- пидик пилзе сағыш ағычы полур / уғуш өк күдессе пидикчи полур; А.- битиг билсе сақыш ағычы болур / укуш өг кед эрсе битигчи болур; К.- (3953) битиг билсэ сақыш ағычы болур / укуш өг кэд эрсэ битигчи болур.

**Кыргызча: жазуу эсепти билсе, казыначы болот,
акыл-эсти жакшы билсе катчы болот.**

4045. Р.- пуларда қайуға уланза пу сөс / эди қоркну айну табук қылғу өс; А.- буларда қайуқа уланса бу өз / эди көркү айну тапуғ қылғу уз; К.- (3954) буларда қайуқа уланса бу өз / эди сэвнү кэд хам йанут қылса уз.

**Кыргызча: булардын кайсынысын улантса өзү,
абдан көрктүү, чындап, кылса кызмат уз.**

4046. Р.- негү тер эжиткил табуқ кылгучы / табуқ йетрүп утру тилек пулгучы; А.- негү тир эшитгил тапуғ кылгучы / тапуғ йетрүп өтрү тилек булгучы; К.- (3955) нэкү тэр эшитгил тапуғ кылгучы / тапуғ йетрүб өтрү тилек булгучы.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, кызмат кылуучу,
кызматты аткарып кийин тилек табуучу.**

4051. йүз утру туруп болса бегке өзүн
эди корку турғыл күдзгил көзүн

4052. кылынч эт йорық түз өзүнни күдз
көңүл тип көни тут қысурғыл сөзүн

4053. тапуғ бирле этлүр камуғ түрлүг иш
тапуғ бирле қавшур саңа эдгү иш

4054. негү эдгү қолса саңа бу өзүн
тапуғ қыл тапуғуң йарутғай йүзүн

4047. йүз утру туруп полза пекке өзүн / эди корғу турғыл күдескил көзүн; А.- йүз утру туруп болса бегке -өзүң / эди корку турғыл күдзгил көзүң; К.- (3956) йүз отру туруп болса бэгкэ өзүн / эди корку турғыл көдзгил өзүн.

**Кыргызча: бетме-бет турган болсон бекке өзүн,
абдан коркуп тургун, күзөтүп көзүн.**

4048. Р.- кылынч эт йорық түс твлынны күдес / көңүл тил көни тут қызурғу сөзүн; А.- кылынч ит йорық түз өзүңни күдз / көңүл тил көни тут қысурғыл сөзүң; К.- (3957) кылынч эт йорық түз өзүңни тутуп / көңүл тил көни тут бышурғыл сөзүн.

**Кыргызча: кылыгың туура, жоругунду түзөп, өзүңдү
карма, көңүл тилиңди туура тут, кыскарт
сөзүңдү.**

4049. табуқ пирле этлүр камуқ түрлүк иш / табуқ пирле қапшур саңа эткү аш; А.- тапуғ бирле итлүр камуғ түрлүг иш / тапуғ бирле қавшур саңа эдгү иш; К.- (3958) бул бейт жок.

**Кыргызча: кызмат менен түз өлөт баары түрдүү иш,
кызмат менен кошулат сага жакшы иш.**

4050. Р.- негү эткү қолза саңа пу өзүң / табуқ қыл табуғун
йаруғай йүзүң; А.- негү эдгү қолса санга бу өзүңг / тапуғ қыл тапуғунг
йарутғай йүзүңг; К.- (3959) бул бейт жок.

**Кыргызча: кандай жакшылыкты кааласаң өзүнө өзүң,
кызмат кыл, бул кызматың жарытат жүзүң.**

4055. қалы бегке утру турур эрсе сен
көзүң йерде тутғыл қулақ төрзе сен

4056. элиг қавшуру тут адақың түзе
бу оң элгиң урғыл сол элгиң өзе

4057. қапуғда кирүрзе оңуң ашну маң
тилин йарлықарда өгүң бирле аң

4058. өтүг өткүр эркек көни тут элиг
эки тиз биле сөк түзүн бол силиг

4051. Р.- қалы пекке утру турур полза сен / көзүң йерк
тутқыл қулақ төрзе сен; А.- қалы бегке утру турур эрсе сен / көзүңг
йерде тутғыл қулақ төрде сен; К.- (3958) қалы бәгкә отру турыр эрсә
сен / көзүң йәрда тутғыл қулақ түздә сән.

**Кыргызча: эгер бекке утуру турган болсоң сен,
көзүңдү жерде туткун, қулақ түрүп сен.**

4052. Р.- элик қавшура тут адағың түзе / пу оқ элкиң урғыл
сол элкиң өзе; А.- элиг қавшуру тут адақыңг түзе / бу онг элгинг урғыл
сол элгинг өзе; К.- (3959) элиг қавшуру тур адақың түзә / бу сол әлни
урғыл оң әлгиң үзә.

**Кыргызча: кол куушуруп тур, аяғыңды түзөп,
бул сол колундун үстүнө оң колунду коюп.**

4053. Р.-қабуққа кирүрзе өңүн ашну маң / тылын йарлықарда
өгүң пирле аң; А.- қапуғда кирүрде онгунг ашну манг / тилин
йарлықарда өгүңг бирле аңг; К.- (3960) қапуғда кирүрдә оңуң ашну
маң / тилин йарлықарда өгүң бирлә аң.

**Кыргызча: эшиктен кирерде оң бутун менен бас,
тилинде жарлык берсе, акыл менен анда.**

4054. Р.- өдүк өткүр эрген көни тут элик / иги тис пиле чөк түзүн пол силик; А.- өтүг өтнүр эркен көни тут илиг / ики тизи биле сөк түзин бол силиг; К.- (3961) өтүк өтнүр эркэн көни тут элиг / эки тиз билә шүк түзүн бол силиг.

**Кыргызча: өтүнүч өтүнөрдө качан, түз туткун колунду,
эки тизең менен чөк, болгун жумшак сылык.**

4059. кайа бакма анда солун йа онун
өзүң эйменү тур эшит сөз өгүн

4060. сана сөз айытса өтүн сөз чыны
чеваб берсе йарлык тегиргил көни

4061. сүчиг ичме бошлаг йорыма йава
йарагсыз йавуз иште качгыл иве

4062. эшитмиш сөзүг сен эшитмедүк эт
көзүң көрмишин сен көрүнмедүк эт

4055. Р.- кыйа пакма анда солун йа онун / өзүң айману тур эжит сөс өгүн; А.- кайа бакма анда солун йа онгун / өзүңг ийменү тур эшит сөз өгүн; К.- (3962) кыйа бакма анда солун йа онун / өзүң ыйману тур эшит сөз өгүн.

**Кыргызча: кыйа караба анда солго же онго
өзүң иймений тур, эшит сөз маанисин.**

4056. Р.- саңа сөс айытса өзүн сөс чыны / чуап перзе йарлык тегүргил көни; А.- санга айытса өтүн сөз чыны / чеваб берсе йарлык тегүргил көни; К.- (3963) сәңэ сөз айытса аңуз сөз чыны / жаваб бәрсэ йарлык тэгүргил көни.

**Кыргызча: сенден сөз сураса, айткын сөз чынын,
жооп берсе, жарлыкты түз аткарган.**

4057. Р.- сүчик ичме йаблак йүрүме йаба / йараксыз йабуз иште качкыл эбе; А.- сүчиг ичме бошлаг йорыма йава / йарагсыз йавуз иште качгыл иве; К.- (3964) сүчиг ичмэ бошлаг йурыма йава / йарагсыз йавуз эрсэ качгыл эвэ.

**Кыргызча: ичимдик ичип, бош-бекер жүрбө,
жараксыз, жаман иштен качкын ыраак.**

4058. Р.- эжитмиш сөзүң сен эжитмедүк эт / сөзүң көр мижини көрүнмедик эт; А.- эшитмиш сөзүг сен эшитмедүк ит / көзүңг көрмишин сен көрүнмедүк ит; К.- (3955) эшитмиш сөзүңни эшитмэдүк эт / көзүң көрмишин сэн көрүнмэдүк бол.

**Кыргызча: эшиткен сөзүңдү эшитпеген бол,
көзүң көргөн ишти сен көрмөксөн бол.**

4063. бу йаңлыг тапынса йаранса киши
куты күндө артар кар этлүр иши

4064. кайусы алур хил болур хил башы
кайусы ат адгыр өзе эл башы

4065. кайусы сү башы кайусы хажиб
кайусы ылымга болур сөз ачып

4066. бу курка тегир уз тапынса бу эр
улуглукка йетлүр түкел арзу йер

4059. Р.- пу йаңлык табунза пузамыш кижини / куды күндө артар көр этлүр ижи; А.- бу йаңлык тапынса йаранса киши / кути күндө артар көр итлүр иши; К.- (3966) бу йаңлыг тапунса йаранса киши / кути күндө артар көр этлүр иши.

**Кыргызча: ушундай кызматка жараса киши,
кутту күндө артып, түзөлөр иши.**

4060. Р.- кайузы алур кол полур кол бажы / кайузы ат аткыр өзе эл пажы; А.- кайусы алур хил болур хил башы / кайусы ат адгыр өз ил башы; К.- (3967) кайусы алур хайл болур хайл башы / кайусы ат адгыр үзэ эл иши.

**Кыргызча: бири топ черикке болот топ башы,
бирөөсү ат-айгыр менен эл башы.**

4061. Р.- кайузы сү пажы кайузы хачып / кайузы алымга полур сөс ачып; А.- кайусы сү башы кайусы хажиб к/ кайусы ылымга болур сөз ачып; К.- (3968) кайусы сү башы кайусы хажиб / кайусы ылымга болур сөз ачыб.

**Кыргызча: бири черик башы, бири хажиб,
бири илимдүү болор сөз ачып.**

4062. Р.- пу курга төгипөс табынза пу эр / улуклукка йетлүр
түгөл арзу йер; А.- бу курка тегир уз тапынса бу эр / улуглукка йитлүр
түкөл арзу йер; К.- (3972) бу курка тапунса тэгиб эр бирар / улуглукка
тэгнүр йойыбарзу йер.

**Кыргызча: жетишсе кызматта бул орунга эр,
улуулук таап түгөл максатка жетер.**

4067. кайука өгелик тегир өг болур
кайу көк айуклук өзе ат алур

4068. кайусы ынанч бег кайу чагры бег
кайусы тегин бег кайу чавлы бег

4069. кайу йавгу йугруш болур эл беги
кайу аты теңсиз болур эр өги

4070. бу йерке теги ол тапугчы куры
мунында нару йок агырлык куры

4063. Р.- кайуга өгелик тегүп өк пулур / кайу күн уйуклукка
өс ат алур; А.- кайука өгелик тегир өг болур / кайу көк айуклук өзе ат
алур; К.- (3969) кайусы булур өг өгэлиг бупур / кайу күнгү йаклык үзэ
ат алур.

**Кыргызча: бири акылы менен кеңешчи болор,
бири көк айуу деген атка конор.**

4064. Р.- кайузы ынанч пек кайу чагры пек / кайузы күл эр-
кен кайу чаблыпек; А.- кайусы ынанч бег кайу чагры бег / кайусы
тигин бег кайу чавлы бег; К.- (3970) кайусы ынанч бэг кайу чагры бэг
/ кайу күр тегин бэг кайу жавлы бэг.

**Кыргызча: бирөө ынаныч бег, бири чагры бег,
бири тегин бег, бири чавлы бег.**

4065. Р.- кайу йапку йогруш полур эл пеги / кайу ады теккин
полур эр өги; А.- кайу йавгу йугруш болур эл беги / кайу аты тенгсиз
болур эр өги; К.- (3971) ???

**Кыргызча: бири йагбу, йугруш болор эл беги,
биринин аты теңсиз болор эл акылман.**

4066. Р.- пу йерге теги ол табукчы куры / мунунда нару йок агырлык куры; А.- бу йирке теги ол тапугчы куры / мунынгда нару йок агырлык куры; К.- (3971) кайука тегир-ул тапугчы кулы / мунунда нарукы агырлык йолы.

**Кыргызча: ушул жерге тийиштүү ал кызматчы даражасы,
мындан артык жок тагдырлаш жолу.**

4071. бу курка тегүрсе тапугчыг бу бег
өтеди тапугчы хакын өггү тег

4072. бу курка тегип эр тапынса бирер
эди кэд тусулур беги арзу йер

4073. калы орнаса бу отун эр эли
эди өк улуг йас кылур бу кулы

4074. эди йакшы аймыш укукшлуг бүгү
тегимсиз кишике бу кур бермегү

4067. Р.- пу курга тегүрзе табукчык пу пек / едеди табукчы хакын өккү тек; А.- бу курка тегүрсе тапугчы бу бег / өтеди тапугчы хакын өггү тег; К.- (3973) бу курка тегүрсэ тапугчы бу бэг / өтэди тапугчы хакын өггү тэг.

**Кыргызча: ушул даражага жеткирсе, кызматчысын бу
бек, өтөдү кызматкер анын мактагыдай.**

4068. Р.- пу курга тегип өс табынза пу эр / эди кед тузулур пеги / арзу йер; А.- бу курка тегип эр тапынса бирер / иди өк улуг тусулур беги арзу йер; К.- (3974) бул бейт жок.

**Кыргызча: бул орунга жетип кызмат кылса эр,
абдан көп пайда алып беги, мактасына жетер.**

4069. Р.- калы орназа пу өдүн эр эли / эди өк улук йас кылур пу кулы; А.- калы орнаса пу отун эр эли / иди өк улуг йас кылур бу кулы; К.- (3974) калы бир урунса отун эр тили / эди-өк улуг иш кылур бу кулы.

**Кыргызча: эгер чыкса жаман эр бу даражада,
абдан чоң зыян тиер бегине.**

4070. Р.- эди йакшы аймыш угушлук пөгү / тегимсис кижиге пу кур пермегү; А.- иди йакшы аймыш укушлук бүгү / тегимсиз кишике бу кур бирмегү; К.- (3975) эди йакшы аймыш укушлук бөгү / тегимсүз кишике бу кур бэрмэгү.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан акылман өкүм,
ылайыксыз кишиге бул даражаны бербөө керек.**

4075. такы мунда йегрек айур бу билиг
билигсизке берме айа бег элиг

4076. укушсуз кишилер билиг артатур
билигсиз кишилер будун йаврытур

4077. билигсизке берсе беги кур орун
бегине йазыглы муны бил бурун

4078. улуглукка тегсе укушсуз киши
эдиси башын йер ай элчи башы

4071. Р.- тагы мунда йекрек тудусту пилик / пиликсиске перме айа пек элик; А.- такы мунда йигрек айур бу билиг / билигсизке бирме ай бег илиг; К.- (3976) такы мунда йэгрэк айур бу билиг / билигсизке бэрмэ айа бэг элиг.

**Кыргызча: дагы мындан да жакшы айткан бул билим,
билимсизге бербэ эй бек, колунду.**

4072. Р.- укушсуз кижилер пилик ардадур / пиликсис кижилер пудун йабрыдур; А.- укушсуз кишилер билиг артатур / билигсиз кишилер будун йаврытур; К.- (3977) бул бейт жок.

**Кыргызча: акылсыз кишилер билимди бузар,
билимсиз кишилер элди бузар.**

4073. Р.- пиликсиске перзе пеги кур орун / пегинге йазыклы муны пил пурун; А.- билигсизке бирсе беги кур орун / бегинге йазыклы муны бил бурун; К.- (3977) бул бейт жок.

**Кыргызча: билимсизге берсе беги чоң орун,
бегине зыян кылар бил мурун.**

4074. Р.- улуклукка тексе угушсуз кижн / идизи пажын йер ай элчи пажы; А.- улуглукка тегсе укушсуз киши / идиси башын йир ай илчи башы; К.- (3977) улуглукка тэгсэ укушсуз киши / идиси башын йэр эй элчи башы.

**Кыргызча: улуулукка жетишсе акылсыз киши,
эсинин башын жээр, ай эл башы.**

4079. керек эмди беглер тапугчы кулын
билиги жеңинче бедүтсе улын

4080. кулуг кед сынагу кылынчы йаңы
укушы теңинче тегиргү өңи

4081. багырсак керек кул бегинче ачыр
аны өтрү беглер ачынса тегир

4082. негү тер эшитгил төрү бергүчи
төрү бирле беглик ишик этгүчи

4075. Р.- керек эмди пеклер табукчы кулын / пилиги теңинге бедүтсе улын; А.- керек эмди беглер тапугчы кулын / билиги теңинче бедүтсе улын; К.- (3978) кэрэк эмди бэглэр тапугчы кулын / билиги теңинчэ бэдүтсэ улын.

**Кыргызча: керек бекке ушул кызматкер кулун
билиминин теңинче чоңойтсо аны.**

4076. Р.- кулук кет сынагу кылынчы йаңы / угужы теңинче тегүргү өңи; А.- кулуг кед сынагу кылынчы йангы / укушы теңинче тегүргү өңгү; К.- (3979) кулуг кэд сынагу кылынчы йаңы / укушы теңинчэ көтүргү йаңы.

**Кыргызча: кулду иш-аракетинде сынап көрүү (керек),
акылына жараша кийин орун берүү (керек).**

4077. Р.- пагырзак керек кул негинче ачыр / аны утру пеглер ачынза тегир; А.- багырсак керек кул бегинге ачыр / аны өтрү беглер ачынса тегир; К.- (3980) багырсак кэрэк кул бегини ачыр / анын өтрү бэглэр ачынса тегир.

**Кыргызча: кул бегине боорукер, күйүмдүү болсо,
андан кийин бектер боор ачыса болот жакшы.**

4078. Р.- негү тер эжитгил төрү пергүчи / төрү пирле пеклик ижин эткүчи; А.- негү тир эшитгил төрү биргүчи / төрү бирле беглик ишин итгүчи; К.- (3984) нэкү тэр эшитгил төрү бэргүчи / төрү бирлэ бэглик ишин этгүчи.

**Кыргызча: эмне дейт эшитгин: мыйзам түзүүчү,
мыйзам менен бектик ишин этүүчү.**

4083. нече кул бедүсе кул аты кул ок
бедүтмиш бегинче тапугчы ол ок

4084. нече бег кичиг эрсе аты бег өк
тапугчы атында бег аты йер өк

4085. ай беглер агырлап бедүк болмыш эр
басынма бегинни бедүк тут агыр

4086. өчешме бу беглер биле сен болур
сөзин сөзлемегил мегер кед көрүп

4079. Р.- нече кул педүзе кул ады кул ок / педүтмиш пегинче табукчы ол ок; А.- нече кул бедүсе кул аты кул ок / бедүтмиш бегинче тапугчы ол ок; К.- (3982) нэчэ кул бэдүсэ кул аты кул-ок / бэдүтмиш бэгингэ тапугчы ул ок.

**Кыргызча: эчен кул чоңойбосун кул аты кул гана,
чоңойткон бегине ал, кызматчы гана.**

4080. Р.- нечи шек кичик эрзе ады пек өк / табукчы адында пек ады йек өк; А.- нече бег кичиг эрсе аты бег өк / тапугчы атында бег аты йир өк; К.- (3983) нэчэ бэг кичиг эрсэ аты бэг-өк / тапугчы кэдиндэ бэг аты кэд-өк.

**Кыргызча: кичик болсо канча бек, аты бек,
кызматчы атынан бек аты жуп ал.**

4081. Р.- ай пеклер агырлап педүк полмыш эр / пазынма пегинни пегик тут агыр; А.- ай беглер агырлап бедүк болмыш эр / басынма бегинни бедүк тут агыр; К.- (3984) ???

**Кыргызча: ай бектер кадырлап бийик болгон эр,
бегинди басынтпа, бийик тут кадырла.**

4082. Р.- өчешме пу пеклер пиле сен полуп / сөзин сөзлемегил мегер кет көрүп; А.- өчешме бу беглер биле сен болуп /

сөзін сөзлемегил мегер кед көрүп; К.- (3985) өчөшмэ бу бэглэр билэ сэн болуб / сөзін сөзлэмэгил магар кэд көрүб.

**Кыргызча: өчөшпө бул бектерге сен туруп,
жаман сүйлөбө, сүйлө жакшы көрүп.**

4087. олар кут турурлар кут элги узун
күйер от турурлар күйүргей өзүн
4088. земане турурлар земане биле
йарашык керек эр севинсе күлө
4089. такы йакшы аймыш сынап билмиш эр
тапуг бирле копмыш тилек булмыш эр
4090. күлө бакса беглер саңа өз көзүн
севинме аңар сен күвенме өзүн

4083. Р.- олар кут турурлар кут элги узун / көйер от турур көр көйүргей өзүн; А.- олар кут турурлар кут эми узун / күйер от турурлар күйүргей өзүн; К.- (3986) улар кут турурлар кут элги узун / күйер от турурлар күйүргөн көзүн.

**Кыргызча: алар ку болот, куттун колу узун,
күйгөн от болот, күйдүрөт өзүндү.**

4084. Р.- замана турурлар замана пиле / йаражык керек эр севинзе күлө; А.- земане турурлар земане биле / йарашык керек эр севинсе күлө; К.- (3987) замана турурлар замана билэ / йарашык кэрэк эр севинсэ күлэ.

**Кыргызча: замана алар, замана менен,
жарашса керек эр сүйүнүп күлсө.**

4085. Р.- тагы йакшы сөслер сынап пилмиш эр / табук пирле копмыш тилек пулмыш эр; А.- такы йакшы аймыш сынап билмиш эр / табуг бирле копмыш тилек булмыш эр; К.- (3988) эди йакшы аймыш сынаб эр / тапуг бирле копмыш тилэк булмыш эр.

**Кыргызча: дагы жакшы айткан сынап билген эр,
кызматы менен эрдеп тилеги болгон эр.**

4086. Р.- күлө пакса пеклер саңа өс көзүн / себинме аңар сен күвенме узун; А.- күлө бакса беглер санга өз көзүн / севинме ангар сен

күвенме өзүн; К.- (3990) күлэ бакса бэглэр кишикэ көзүң / сэвүнмэ аңар сэн ынанма узун.

**Кыргызча: сага карап бектер күлсө көзүндө,
сүйүнбө ага сен кубантып өзүң.**

4091. тапугка тайанма көтүрме көңүл
саңа түгте беглер йаңылса йүзүн

4092. кичиг йа улуг тут не чавлуг күлүг
тапугчы тапугчы туруп белгүлүг

4093. катыглангу бегке тапуг йазмаса
тапугчы йолында оңын азмаза

4094. нече ме йакын тутса беглер сени
өзүңни унутма йорыгыл көни

4087. Р.- табукка тайанма көдүрме көңүл / табук тегин ол пек түңүзлө йүзүн; А.- тапугка тайанма көтүрме көңүл / санга түгте беглер йангылса йүзүн; К.- (3991) тапугка ынанма көтүрмэ көңүл / сэңэ түгкэ бэглэр йаңылса түзүн.

**Кыргызча: кызматыңа кубанып, көтөрбө көңүл,
жаңылсан, карайт бек сага кабагын түйүп.**

4088. Р.- кичик йа улук тут не чаплык күлүк / табукчы табукчы туруп белгүлүг; А.- кичиг йа улуг тут не чавлуг күлүг / тапугчы тапугчы туруп белгүлүг; К.- (3992) кичиг йа улуг тут йа жавлуг күлүг / тапугчы тапугда туруп белгүлүг.

**Кыргызча: кичүү, улуу же атактуу болсун,
кызматчы кызматыңда болору белгилүү.**

4089. Р.- кадыклангу пекке табук йасмаза / табукчы йолында өңин азмаза; А.- катыглангу бегке тапуг йазмаса / тапугчы йолында онгын азмаза; К.- (3993) катыглангу бэглэр тапын йазмаса / тапунмыш йолында өңин азмаза.

**Кыргызча: тырыш бекке кызматтан жазбоого,
кызматты кылууда жолдон азбоого.**

4090. Р.- нечеме йагын тутса пеклер сени / өзүңни унутма йорыгыл көни; А.- нече ме йакын тутса беглер сени / өзүңни йынтма

йорыгыл көни; К.- (3994) нэчэ ма йакын тутса бэглэр сэни / өзүңни унытма йурыгыл көни.

**Кыргызча: канчалык жакын тутса бектер сени,
өзүңдү унутба, жүргүн түз.**

4095. нече эдгү тутса өзүң корку тур
ишимсинмегил сен кыйа бакну тур

4096. ара от болур көр ара сув болур
ара күлдүрүр көр ара йыглатур

4097. бу үч неңке болма йакын кошнысы
күйер от акар сув бу беглер күси

4098. күр арсланка окшар көрү турса бег
өге тегсе йумшар болур торку тег

4091. Р.- нече эткү тутса өзүң коргу тур / ыцжымсынмағыл сен кыйа пагну тур; А.- нече эдгү тутса өзүңг корку тур / ишимсинмегил сен кыйа бакку тур; К.- (3995) нэчэ эдгү тутса өзүң корқа тур / ишәнсинмәгил сән қына бакну тур.

**Кыргызча: канчалык жакшы көрсө, өзүң коркуп тур,
ишенимсинбегин сен, кыйа карап тур.**

4092. Р.- ара от полурлар ара сув полур / ара күлдүрүрлер ара йыгладур; А.- ара от болур көр ара сув болур / ара күлдүрүр көр ара йыглатур; К.- (3996) ара от болур көр ара сув болур / ара күлдүрүр көр ара йыглатур.

**Кыргызча: кээде от болот, көр кээде суу болот,
кээде күлдүрөт, көр кээде ыйлатат.**

4093. Р.- пу үч неңге полмас йағын кошнызы / көйер от агар сув пу пеклер көзи; А.- бу үч неңгке болма йакын кошнысы / күйер от акар сув бу беглер күси; К.- (3997) бу үч нәңгә болма йакын кошнысы / күйер от акар сув бу-ул бәлгүси.

**Кыргызча: бул үч нерсенин болбогун жакын коңушусу,
күйгөн от, аккан суу, бул бектердин каары.**

4094. Р.- көр арсланга окшар көрү перзе пек / өге тексе йум- жар полур торгу тек; А.- күр арсланка окшар көрү турса бег / өге тегсе

йумшар болур торку тег; К.- (3998) күр арсланқа охшар бу бәгләр өзи / өгә тәгсә йумшар бу турку жузы.

**Кыргызча: көрчү арстанга окшойт көрүнүп турса бек,
мактап берсең жумшак болот торкодой.**

4099. калы бану тегсе бушар баш кесер
тамурын тешер кор соруп кан ичер

4000. бушар одте барма бегинке йагук
калы бардын эрсе учузлук анук

4101. айыттукта созле окыдукта кир
селамент тирилгил тучы бол агыр

4102. телим созни эшитип эшитмез этин
козун кормишинни йитургил катын

4099. Р.- калы пасну перзе пазар баш кезер /тамурын тешер
кор соруп кан ичер; А.- калы басну тегсе бушар баш кесер /тамурын
тешер кор соруп кан ичер; К.(3999) калы бушну тәгсә бушар баш кә-
сәр /тамурын йушәр кор соруб кан ичәр.

**Кыргызча: эгер басынтсан ачууланат баш кесет,
тамырын тешет, кор соруп кан ичет.**

4000. Р.- пужар отте парма пегине йавук /калы пардын эрзә
учуслук анук; А.- бушар одте барма бегинке йагук /калы бардын эрсе
учузлук анук; К.-(4000) бушар оздә барма бәгинке йагук /калы бар-
дын эрсә ужузлук анук.

**Кыргызча: каардуу учурунда барба бегине жуук,
эгер барсан эле жамандык анык.**

4101. Р.- айыттукта сосле огыдукта кир /саламат тирилгил
тучи пол агыр; А.- айыттукта созле окыдукта кир /селамент тирилгил
тучы бол агыр; К.-(4001) айыттукта созлә окыдукта кир /саламат ти-
рилгил тушы бол агыр.

**Кыргызча: сураганда сүйлө, чакырганда кир,
саламат жүргүн, аман бол оор.**

4102. Р.- телим сосни эшитип эжитмес этин /козун корми-
жинни йидургил кадын; А.- телим созни эшитип эшитмез итин /козун
кормишингни йитургил катын; К.-(4002) бул бейт жок.

**Кыргызча: көп сөздү эшитип, эшитпегенге сал,
көзүн көргөндү көрмөксөнгө сал.**

4108. йонама кишиг сен ушак созлеме
кони созлегил соз барын козлеме

4109. озунни арыг тут камугдын сынар
арыг ол бу беглер арыг нен север

4110. озун каршыка кирсе бакну йоры
сени ким арыглар арыгла аны

4111. кувезленме элгин сала кирмегил
элиг алшу тутшу йиме турмагыл

4108. Р.-йугенме кижиг сен ушак сослеме /кони сослегил
сен парын кислеме; А.- йонганма кишиг сен ушак созлеме /кони со-
злегил соз барын кизлеме; К.-(400..) бул бейт жок.

**Кыргызча: жамандап кишини сен, ушак сүйлөбө,
туура сүйлө, турба баарын жашырып.**

4109. Р.- озунни арык тут камуктын синар /арык ол пу пе-
клер арык нен себер; А.- озугни арыг тут камугдын сынгар /арыг ол
пубеглер арыг нениг север; К.-(4007) озунни арыг тут камугдын сынар
/арыг -ул бу бэглик арыглык сэвэр.

**Кыргызча: өзүндү аруу тут бардык жагынан,
аруу бол бектер, аруулукту сүйөр.**

4110. Р.-озун каршыга кирзе пакну йоры /сени ким агырлар
агырла аны; А.- озунг каршыка кирсе бакну йоры /сени ким арыглар
арыгла аны; К.-(4008) озун каршыка кирсэ катну йуры /сени ким агыр-
лар агырла аны.

**Кыргызча: өзүн сарайга киргенде байкап жүр,
сени ким сыйласа сыйлагын аны.**

4111. Р.- кубесленме элгин сала кирмегил /элик алшу тутшу
йиме турмагыл; А.- кувезленме элгинг сала кирмегил /элиг алшу тут-
шу йиме турмагыл; К.-(4009) кувэзлэнмэ элгин сала кирмегил /элиг
алшу тутшу йэмэ кирмэгил.

**Кыргызча: кердейип колунду салып кирбегин,
алик алгын саламды, кабарсыз (да) турбагын.**

4112. озун олдурур эрсе орунун билин
кишиг сатгамагыл силиглик кылын

4113. какырма сен анда йа судма катыг
отунлук болур бу кетерур татыг

4114. йана багдаш илме йанын йатмагыл
унун катгура сен катыг кулмегил

4115. йана алма тырнак адышма бутун
учузлук тегургей илетгей кутун

4112. Р.- озун олдурур эрсе орунун пилин /кижик саткама-
гыл силиклик кылын; А.- озунг олдурур эрсе орнунг билин /кишиг
сатгамагыл силиглик кылын; К.-(4010) озун олдурур эрсэ бу озун би-
лин /кишиг сатгамагыл кишилик кылын.

**Кыргызча: өзүн олтурар болсон ордунду билгин,
кишилерди аттабагын, сылыктык кылгын.**

4113. Р.- кагырма сен анда ма сытма кадык /одунлук полур
пу кедерир тадык; А.- какырма сен анда йа судма катыг /отунлук бо-
лур бу кетерур татыг; К.-(4011) какырма катыг -сэн унун катыг /от-
унлук болур бу кишилэр ара.

**Кыргызча: какырба сен анда, же түкүрбө катуу,
одонолук болор бул, кетирет татыктуулугунун.**

4114. Р.-йана пактажынма йанын йатмагыл / катгура сен ка-
дык кулмегил; А.- йана багдаш илме йанын йатмагыл /унун катгура
сен катыг кулмегил; К.-(4012) йана багдаш илмэ йанын йатмагыл /
унун катгура сэн катыг кулмэгил.

**Кыргызча: мандаш токунба, жамбаштап жатпагын,
каткырып катуу үн менен күлбөгүн.**

4115. Р.- йеме алма тырнак адымма тонун /учузлук тегур-
гей илетке кудун; А.- йана алма тырнгак адышма бу- бутунг /учузлук
тегургей илетгей кутун; К.-(4013) бул бейт жок.

**Кыргызча: жана албагын тырмак , алмаштырба бутунду,
кордук келтирип, кетирет кутун.**

4116. сенинде улуграк созин созлесе /созун парча котку
созуг барча кодгу аны тынласа
4117. кони созле созни кызартгай энин /созук созлеме-
гил мегер оз тенин
4118. ичип каршыка кирме озни тутуп /йагырсыз болур ол ичигли отун
4119. бу уч нен туруп эр кудезмесе оз /башын алсыкар терк эшит уш бу соз.

4116. Р.- сенинде улукрак созин сослеме /созун парча котку аны тынлаза; А.- сенинде улуграк созин созлесе /созуг барча кодгу аны тынласа; К.-(4014) озундэ улугннун созин созлэмэ /созун йахшы танлаб аныкээлэмэ.

**Кыргызча: сенден улуурак сөз сүйлөсө,
сөзүндүн баарын коюп аны тыншагын,**

4117. Р.- кони сосле пилмиш кызартгай энин /созук созлеме-гил мегер оз тенин; А.- кони созле созни кызартгай энгинг /созуг созлемегил мегер оз тенгинг; К.-(4015) кони созлэ созни кызартга энин /магар эдгулуккэ ачылсу тилин.

**Кыргызча: туура сүйлө сөздү, жарытат жүзүндү,
сүйлөбөгүн сөздү, эгер өзүн ылайык (көрбөсөн)**

4118. Р.- ичип каршыга кирме осни тудун /йарыксыс полур ай ичикли пудун; А.- ичип каршыка кирме озни тутуп /йарагсыз болур ол ичигли отун; К.-(4016) ичиб каршыка кирмэ озни тутун /йагырсыз болур-ул ичигли отун.

**Кыргызча: ичип сарайга кирбегин, өзүндү туткун,
жараксыз болор ал ичкич эн жаман.**

4119. Р.-пу уч нен туруп эр кудезмесе ос /пажын алсыгар тэрк эшит ошпу сос; А.- бу уч ненг туруп эр кудезмесе оз /башын алсыкар терк эшит уш бу соз; К.-(4017) бу уч нен туруп эр кудээмэсэ оз /башын алсыкар кэд кодээсу бу оз.

**Кыргызча: бул үч нерседен эр сактанбаса өзүн,
башы кесилер бат эшиткин ушул сөз.**

4120. биржи бу беглер тутгу бег
кудозгу аны оз севуг чаны тег
4121. экинч йазмаса элке турса кони
озин кед кудезсе булгак куни
4122. учунч каршы ичре кони тутса оз
йырак тутса тенсиз йарагсызда коз
4123. бу учте бирисин кылыгы киши
нече ме бедук эрсе кеслур башы

4120. Р.- пирзи пу пеклер сирин тутку пег /кудеску аны кор себук чаны тек; А.- бирси бу беглер созин тутгу бег /кудезгу аны оз севугчаны тег; К.-(4018) бирси бу бэглэр созин тутгу бэк /кудэзгу аны оз таны жаны тэг.

**Кыргызча: бирөөсү бул бектер сөзүн тутса бек,
сактаса аны өз сүйгөн жанындай.**

4121.Р.-игинч йазмаза элге турза кони /озук кет кудессе пу пулгак куни; А.- икинч йазмаса илке турса кони /озин кед кудезсе бу булгак куни; К.-(4019) экинч йазмаса эл тузукэ куни /озин кэд кодэзсэ бу болга кони.

**Кыргызча: экинчиси жазбаса, эл үчүн турса дайым,
өзүн бек кармаса бул тополоң күнү.**

4122. Р.-учунч каршы ичре кони тутса оз /йыран тутса тенсиз йараксыста кос; А.- учунч каршы ичре кони тутса оз /йыран тутса тенгсиз йарагсызда коз; К.-(4020) учунч каршы ичрэ конитутса оз /йырак тутса тэнсиз йарагсызда коз.

**Кыргызча: үчүнчүсү сарайда туура тутса өзүн,
ыраак тутса, тенсиз жарамсыздардан көзүн.**

4123. Р.-пу учте пиризин кылыклы кижн /нечеме педук полза кеслур пажы; А.- бу учте бирисин кылыгы киши /нече ме бедук эрсе кеслур башы; К.-(4021) бу учдэ бириси кылыгы киши /нэчэ мэ бэдук болса кэслур башы.

**Кыргызча: бул үчөөнөн каплетте калган киши,
канчалык да бийик болсун, кесилер башы.**

4124. адакын йорыглы ай кылкы тузун
оди болмагынча корунме озун

4125. калы олдуруп эрсе оз кур булуп
окып башласа отру киргил туруп

4126. качан соз сорар эрсе беглер сана
узатма созунни ай эрсиг тона

4127. айытса отунгил билирин озун
созин кессе кодгыл узатма созун

4124. Р.-адагын туруклы ай кылгы тузун /оди полмагынча
корунме озун; А.- адакын йорыглы ай кылкы тузун /оди болмагынча
корунме озун; К.-(4022) адакын турыглы эй кылкы тузун /ози болма-
гынча корунмэс козун.

**Кыргызча: сарайда жүрүүчү эй кылыгы түзүк,
убагы келмейинче көрсөтпөс өзүн**

4125. Р.- калы олтуруп эрзе пу ос кур пулуп /огуп пашлаза
утру киргил туруп; А.- калы олдуруп эрсе оз кур булуп /окып башласа
отру киргил туруп; К.-(4023) калы олдуруп эрсэ озун тор булуб /киши
ограса кирсэ тургыл коруб.

**Кыргызча: эгер олтуруп болсон өз курагындагылар болуп,
чакырап болсо, утуру киргин туруп.**

4126. Р.- качан соскадар эрзе пеклер сана /узатма созунни
ай эрзик тона; А.- качан соз сорар эрсе беглер санга /узатма созунни
ай эрсиг тонга; К.-(4024) качан соз сорар эрсэ бэглэр сэнэ /узатма со-
зунни эй эрсиг тона.

**Кыргызча: качан суроо берсе, бектер сага,
узартпа сөзүндү эй эр жүрөк баатыр.**

4127. Р.-айытса озунгил пилирин озун /созин кессе коткыл
узатма созун; А.- айытса отунгил билирин озунг /созин кессе кодгыл

узатма созунг; К.-(4025) эшитсэ отунгил билирин созун /созун кэссэ кодгыл узатма созун.

**Кыргызча: сурап калса, айткын билгенинди өзүн,
сөзүндү кессе, койгун, узуртпа сөзүн.**

4128. калы ашка беглер окыса сени
едеб бирле аш йе кед огрен муны
4129. он элгин биле сен котургил йегу
байат аты ашну айыт ай бугу
4130. киши утрукы ашка сунма элиг
озун утрукы аш йегил ай силиг
4131. бичек тартма анда сунук кемдиме
ашыг тартмагыл сен киши ундеме

4128. Р.- калы ашка пеклер огыза сени /адап пирле аш йе кет огрен муны; А.- калы ашка беглер окыса сини /эдеб бирле аш йе кед огрен муны; К.-(4026) калы ашка бэглэр окыса сэни /адаб бирле аш йэ кэд огрэн муны.

**Кыргызча: эгер ашка бектер чакырса сени,
адеп менен аш же жакшы үйрөн муну.**

4129. Р.-он элгин пиле сен кодургил йегу /пайат ады ашну адап йе йегу; А.- онг элгинг биле котургил йигу /байат аты ашну айыт ай бугу; К.-(4027) он элгин билэ ок сен котургил йэгу /байат аты ашну айыт эй богу.

**Кыргызча: он колун менен алгын сен тамакты,
кудайдын атын ушундай, айткын эй акылдуу.**

4130. Р.- кижиге утругы ашка сунма элик /озун утругы йе ай кылгы силик; А.- киши утрукы ашка сунма элиг /озунг утрукы аш йегил ай силиг; К.-(4028) киши отрукы ашка сунма элиг /озун отрукы аш йегил эй силиг.

**Кыргызча: киши алдындагы ашка сунба колунду,
өзүндүн алдындагы ашты жегин, эй сылык.**

4131. Р.- пичек тартма анда сунук кендиме /ажык тартмагыл сен кижиге ундеме; А.- бичек тартма анда сунгук кемдиме /ашыг тар-

тмагыл сен киши ундеме; К.-(4029) бичэк тартма анда сунук кэмди-
меэ/ашыг тартмагыл сэн киши ундэмэ.

**Кыргызча: бычак чыгарба , анда соок кемирбе,
тамак(узатпа) тартпа, сен кишиге үндөбө.**

4132. теши тег йемечил тавракын
силиг болма артук тиши тег сакын
4133. нече ме ток эрсе йегу бег ашы
бу беглер ашы ол агырлык башы
4134. не турлуг бу ишке тегир эрсе оз
багырсаклыкын тег йарук кылга коз
4135. эди йакшы аймыш билигли киши
бу соз тутса асгы сав алтун тусы

4132. Р.- течик тек йеме аш ай турлак пагын /силиг полма
артук тижи тек сагын; А.- теши йимегил йеме тавракын /силиг болма
артук тиши тег сакын; К.-(4030) теши тэг йэмэгил йэмэ тавракын /
силиг болма артук тиши тэг сакын.

**Кыргызча: суктардай жебегин тамакты шашылып,
сылык болбо артыкча, айалдардай сактанып.**

4133. Р.- нечеме ток эрзе йегу пег ажы /пу пеклер ажы ол
агырлык тужы; А.- нече ме ток эрсе йигу бег ашы /бу беглер ашы ол
агырлык башы; К.-(4031) нэчэ мэ ток эрсэ йэгукэ ашы /бу бэглэр ашы
бил агырлык башы.

**Кыргызча: канчалык ток болсонда жегин бек ашын,
бул бектердин ашы ал сыйдын башы.**

4134. Р.-кайу турлук ишке тегир эрзе ос /пагырсаклыкын
тек йарук кылгу кос; А.- не турлуг бу ишке тегир эрсе оз /багырса-
клыкын тег йарук кылга коз; К.-(4032) нэ турлуг бу ишкэ тегир эрсэ
сэн /багырсаклыкын тэг йарук булга сэн.

**Кыргызча: кандай түрдүү ишке жетишсен өзүн,
чын пейилден иште, ачылар көзүн.**

4135. Р.-эди йакшы аймыш пиликлик кижы /пу соз тутса
аскы сон алтун тужы; А.- иди йакшы аймыш билигли киши /бу соз

тутса асгы сав алтун тусы; К.-(4033) эди йакшы аймыш билигли киши /бу соз тутса асгы сун алтун туши.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан билимдүү киши,
бул сөздү тутса сап(нак) алтындай тиер пайдасы.**

4136. калы тегсе беглик сана белгулуг
билиг бирле ишлет ишиг ай кулуг

4137. калы йавгу тенсиз болур эрсе сен
вефа кыл нече куч булур эрсе сен

4138. апан тегсе эмди су эрки сана
акы бол одуг тур ай эрсиг тона

4139. тегир эрсе хил йа сана он отаг
элиг таргу малын кылыч тутгу йан

4136. Р.-калы тексе пеглик сана пелгулук /пилиг пирле ишле
ижик ай кулук; А.- калы тегсе беглиг санга белгулуг /билиг бирле иш-
лет ишиг ай кулуг; К.-(4034) апан тэгсэ ошбу соз эрки сэнэ/ акы бол
удуг тур эй эрсиг тона

**Кыргызча: эгер тийсе бектик сага белгилүү,
билим менен иштет ишти ай кулук.**

4137. Р.-калы йапку теккин полур эрзе сен /вафа кыл нече
куч пулур эрзе сен; А.- калы йавгу тенгсиз болур эрсе сен /вефа кыл
нече куч булур эрсе сен; К.-(4036) бул бейт жок.

**Кыргызча: эгер тендешсиз йабгу болгон болсон сен,
опаа кыл канчалык күчкө толсон сен.**

4138. Р.-абан тексе эмди су эрки сана /йагы пул одуг тур
ай эрзик тона; А.- апан тегсе эмди су эрки санга /акы бол одуг тур ай
эрсиг тона; К.-(4036) бул бейт жок.

**Кыргызча: эгер тийсе эми черик башчылыгы сапа,
жоомарт бол, сергек тур, эй жоомарт баатыр.**

4139. Р.- тегир эрзе хыл йа сана он одак /элик йаксу малын
кылыч тутку йак; А.- тегир эрсе хил йа санга он атаг /элиг таргу ма-
лын кылыч тутгу йан; К.-(4036) тегир эрсэ хайл йа сэнэр он отаг /элиг
йазгу малын кылыч тутгу аг.

**Кыргызча: тийип калса сага уруулар же он оодан,
эл, жерин, малын кылыч кармап ал.**

4140. везирлик тегип болса элгин узун
тору урма эсиз силиг бол тузун
4141. огелик тегир эрсе огленгу ол
йанылса беги бу айу берсе йол
4142. калы коко айуклук тегир эрсе кор
озин кед кудезгу куты бады кур
4143. су башы йа эл башы болса озун
кони бол йети тут кулакын козун

4140. Р.-вазирлик тегип полза элгин узун /тору урма эзис силик пол тузун; А.- везирлик тегип болса элгин узун /тору урма исиз силиг бол тузун; К.-(4037) вазирлик тэгэр болса элгин узун /тору урма эсиз силиг бол тузун.

**Кыргызча: вазирлик тийип , колун болсо узун,
сылык болуп , жаман мыйзам түзбөгүн.**

4141. Р.- огелик тегир эрсе огленгу ол /йанылза пеги пу айу перзе йол; А.- огелик тегир эрсе огленгу ол /йангылса беги бу айу берсе йол; К.-(4038) огэлик тэгир эрсэ оглэнгу-ул /йанылса бэги бу айу бэрсэ йол.

**Кыргызча: кенешчи болуп калса, кенеш берсин ал,
жанылса беги бул көрсөтүп берсе жол.**

4142. Р.- калы кок(кун) уйуклук тегир эрсе кор /озун кет кудеску куды пазы кур; А.- калы кок айуклук тегир эрсе кор /озин кед кудезгу куты бады кур; К.-(4039) калы кок айуклук тэгир эрсэ кор /озин кэд кедезгу куты бады кур.

**Кыргызча: эгер көк айуулук тийип калса кор,
өзүн абдан сактап, байласын кут курун**

4143. Р.- су пажы йа эл пажы полза озун /кони пол йиди тут кулагын козун; А.- су башы йа эл башы болса озунн /кони бол йити тут кулакынн козун; К.-(4040) су башы йа эл башы болса озун /кони бол йэти тут кулакын козун.

**Кыргызча: черик башы же эл башы болсон өзүн,
чынчыл бол, кулак көзүндү өткүр тут.**

4144. озун болса хажиб орунч алмагу
чыгат тул йетимлер созин тынлагу
4145. агылыкка кылса агыча сени
бутун чын болуп сен йорыгыл кони
4146. битигчи ылымга болунса озун
конул сырры бек тут чынарма созун
4147. бунол атка тегмиш тапук кылгучы
мунынзда нарусy уза бергуси

4144. Р.- озун болса хажиб орунч алмагу /чыгат тул йетим-
лер созин тынлагу; А.- озун болса хажиб орунч алмагу /чыгат тул
йетимлер созин тынлагу; К.-(4041) озун болса хажиб орунч алмагу /
чыгат тул йетимлер созин тынлагу.

**Кыргызча: өзүн болсон хажиб пара албагын,
чыгат тул, жетимдердин сөзүн тыншагын.**

4145. Р.-агылыкка кылса агыча сени /бутун чын болуп сен
йорыгыл кони; А.- агылыкка кылса агыча сени /бутун чын болуп сен
йорыгыл кони; К.-(4042) агылыкка кылса агыча сени /бутун чын бо-
луп сен йорыгыл кони.

**Кыргызча: казынага кылса казыначы сени,
бүтүн, түз болуп сен жүргүн чын.**

4146. Р.-битигчи ылымга болунса озун /конул сырры бек тут
чынарма созун; А.- битигчи ылымга болунса озун /конул сырры бек
тут чынарма созун; К.-(4043) битигчи ылымга болунса озун /конул
сырры бек тут чынарма созун.

**Кыргызча: жалпы катчылык кылсан өзүн,
көнүл сырып бек тут, чыгарба сөзүн.**

4147. Р.- бунол атка тегмиш тапук кылгучы /мунынзда на-
русy уза бергуси; А.- бунол атка тегмиш тапук кылгучы /мунынзда
нарусy уза бергуси; К.-(4044) бунол атка тегмиш тапук кылгучы /му-
нынзда нарусy уза бергуси.

**Кыргызча: ушулар, атакка жетишкен кызмат кылуучу,
булардан башкасы убада берүүчү.**

4148. бир анча йеме бар такы ишчилер
тошокчи йа кушчы йеме ашчылар

4149. бу йанлыг тапугда йырак тур сана
эрежи берер ол кор эмгек мине

4150. агырлык тилесе озунке тучы
агырла кишиг сен айа коптачы

4152. улугуг улугла кудез курмети
сана келге девлет улуглук куты

4148. Р.-пу анча йеме пар тагы ишчилер /тужекчи йа куш-
чы йеме ашчылар; А.- бир анча йеме бар такы ишчилер /тошокчи йа
кушчы йеме ашчылар; К.-(4045) бир анча йэмэ бар такы ишчилэр /
тошэкчи йа кушчы йэмэ ашчылар.

**Кыргызча: бир канча жана дагы бар ишчилер,
тошокчу же кушчу жана ашчылар.**

4149. Р.-пу йанлык табукта йырак тур йеги /эринчи ас ол кор
огуш эмгеги; А.- бу йанлыг тапугда йырак тур санга /эрежи берер ол
кор эмгек минге; К.-(4046) бу йанлыг тапугда йырак турсан- а /эрэжи
бирэр -ул кор эмгек минэ.

**Кыргызча: бул сыйактуу иштерден ыраак турсан,
ырахаты бир эле кор, машакаты мин.**

4150. Р.- агылык тилезе озинке тучы /агырла кижиг сен айа
коптачы; А.- агырлык тилесе озунке тучы /агырла кишиг сен айа коп-
тачы; К.-(4047) агырлык тилэсэн озунгэ тучы /агырла кишиг сэн айа
коптачы.

**Кыргызча: урмат тилесен өзүнө дайым,
урматта кишини сен эй бой көтөрүп жүрүүчү.**

4152. Р.- улугук улукла кудес хурмеди /сана келге деулет
улуглук ады; А.- улугуг улугла кудез хурмети /санга келге девлет улу-
глук куты; К.-(4048) улугуг улугла кодэз хурмети /сэнэ кэлгэ давлат
улуглук куты.

**Кыргызча: улууларды улууга, кылгын урматын,
сага келет дөөлөт улууулук куту**

4152. негу тер эшитгил авучка сози
авучга сози тутса ачлур кози
4153. улуг хурмети бар ажунда тору
улуг келсе копгыл адакын ору
4154. йарашур улугка кичиг хурмети
улуг ма кичигке кылур ок кору
4155. созин кести огдулмиш айду муну
бу йанлыг болур бег тапугчы уну

4152. Р.-негу тер эжиткил абучка сози /абучга сози тутса ачлур йузи; А.- негу тер эшитгил авучка сози /авучга сози тутса ачлур кози; К.- (4049) нэку тэр эшитгил авучка сози /авучка сози тутса ачлур кози.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, абышка сөзүн,
абышка сөзүн тутса, ачылар көзү.**

4153. Р.-улук хурмеди пар ачунда тору /улук келзе копкыл адагын ору; А.- улуг хурмети бар ажунда тору /улуг келсе копгыл адакын ору; К.-(4050) улуг хурматы бар ажунда тору /улуг кэлсэ копгыл адакын ору.

**Кыргызча: улууларга урмат бар(бул) аалам мыйзамы,
улуу келсе туруп, аягында тур.**

4154. Р.- йаражур улукк кичик хурмеди /улук ма кичикке кылур ок кору; А.- йарашур улугка кичиг хурмети /улуг ма кичигке кылур ок кору; К.-(4051) йарашур улугка кичиг хурматы /улуг -ма кичигкэ кылур -ок кору.

**Кыргызча: жарашат улууга кичиктин урматы,
улуу да кичикке, кылуу керек дал ушуну.**

4155. Р.- созин кести октулмиш айды муну /пу йанлык полур тек табукчы уну; А.- созин кести огдулмиш айды муну /бу йанглыг болур бег тапугчы уну; К.-(4052) созин кести огдулмиш айдымуну /бу йанлыг болур бэг тапугы уну.

**Кыргызча: сөзүн кесип огдулмиш айтты муну,
ушундай болот бек жана кызматчысы.**

4156. мен айдым эшиттин сен огрендин ул
негу тег тапынгу тукел билдин ул

4157. бу йанлыг туруп бегке кылгу тапуг
тапуг синсе отру ачар кут капуг

4158. тусулгу тапуг бу муны билгу тап
калы билдин эрсе озун бегке сап

**Өдүрмыш суалы Огдулмишке
(Өгдүрмыштын суроосу огдулмишке?)**

4159. йанут берди огдурмыш айды бу соз
эшиттим мен эмди айа эдгу оз

4156. Р.- мен айдым эшиттин сен огрендин ол /негу тек та-
бынгу тугел пилдин ол; А.- мен айдым эшиттинг сен огрендинг ул /
негу тег тапынгу тукел билдин ул; К.-(4053) мен айдым эшиттин сэн
огрэндин -ул /нэку -тэг тапунгу тугэл билдин -ул.

**Кыргызча: мен айттым эшиттин сен, үйрөндүн аны,
кантип кызмат кылууну түгөл билдин муну.**

4157. Р.- пу йанлык туруп кылгу пекке табук /табук синзе
утру ачыр кут кабук; А.- бу йанлыг туруп бегке кылгу тапуг /тапуг
сингсе отру ачар кут капуг; К.-(4054) бу йанлыг туруп кылгу бэгкэ
тапуг /тапуг синсэ отру ачар кут капуг.

**Кыргызча: бекке ушундай кылуу керек кызматты,
кызмат синсе анан ачылар кут капысы.**

4158. Р.-тусулгу табук пу муны пилгу теп /калы пилдин эрзе
озун пегке сеп; А.- тусулгу тапуг бу муны билгу тап /калы билдинг
эрсе озунг бегке сап; К.-(4055) тусулгу тапуг бу муны билгу-таб /калы
билдин эрсе сэн озунгэ саб.

**Кыргызча: пайдалуу кызмат мына ушул билип ал,
эгер билген болсон, өзүн бекке жакындап ал.**

4159. Р.- йанут перди откурмыш айды пу сос /эжиттим мен эмди айа этку оз; А.- йанут бирди огдурмыш айды бу соз /эшиттим мен эмди айа эдгу оз; К.-(4056) йанут бэрди огдурмыш айды бу соз /эшиттим мэн эмди айа эдгу оз.

**Кыргызча: жооп берди одгурмыш айтты бул сөз,
эшиттим мен эми, эй жакшы сөз.**

4160. такы бир созум бар айытгу сана
аны ма айу бергил эмди мана

4161. озум кендке кирсе элиг тапгына
бару тургу кунде анын капгына

4162. негу тег йорыкын билингу адаш
тириглик олардын туруп айкадаш

4163. эр от бирле шексиз катыглу керек
оларка йарашы тирилгу керек

4160. Р.- тагы пир созум пар айытку сана /аны ма айу пергил эмди мана; А.- такы бир созум бар айытгу санга /аны ма айу бергил эмди манга; К.-(4057) такы бир созум бар айытгу сэнэ /аны ма айу бергил эмди мэнэ.

**Кыргызча: дагы бир сөзүм бар айтчу сага,
аны да айтып бергин эмди мага.**

4161. Р.- озум кентке кирзе элик тапкына /пару тургу кунде анын капкына; А.- озум кендке кирсе элиг тапгынга /бару тургу кунде анынг капгына; К.-(4058) озум кэндкэ кирсэ элиг тапгынга /бару тургу кундэ анын капгына.

**Кыргызча: өзүм шаарга элиг кызматына кирсем,
барып турсам күндө анын эшигине.**

4162. Р.-негу тек йоружын пилингу адаш /тириклик олардын пиле ай кадаш; А.- негу тег йорыкын билингу адаш /тириглик олардын туруп ай кадаш; К.-(4059) нэку- тег йорыкын билингу адаш /тириглик улардын туруп эй кадаш.

**Кыргызча: кандай жол-жоругун билдин адаш,
тириглик(деген) ушулар менен өтөр эй кадаш.**

4163. Р.-эр ат пирле шексис кадыглу керек /оларга йаражы кылынгу керек; А.- эр от бирле шексиз катыглу керек /аларка йарашы тирилгу керек; К.-(4060) эрэт бирлэ шексиз катыглу кэрэк /оларка йарашы тирилгу кэрэк.

4164. муны ма айу бер мана сен бу кун
негу тег катылгу укайын огун

**Огдулмиш капугдакы эр ат бирле негу тег тирулгисин айур
(Огдулмиш сарайдагы сыпайылар менен кандай мамиледе болу-
шу туурасында айткандары)**

4165. йанут берди огдулмиш айду бу ма
кереклиг турур ай кадаш айсама

4166. муны ма сана эмди огретгу ол
негу тег йорыгу аны билгу ол

4167. тириглик оларнын биле ол кадаш
кайусын кадаш тут кайусын адаш

4164. Р.- муны ма айу пер мана сен пу кун /негу тек кадылгу угайын огун; А.- муны ма айу бер манга сен бу кун /негу тег катылгу укайын огун; К.-(4061) муны ма айу бэр мэнэ сэн бу кун /нэку тэг катылгу укайын огун.

**Кыргызча: муну да айтып бер сен бүгүн,
угайын аларга кантип кошулмак жолун.**

4165. Р.-йанут перди октулмиш айды пу ма /кереклиг турур ай кадаш айза ма; А.- йанут бирди огдилмиш айду бу ма /кереклиг турур ай кадаш айсама; К.-(4062) йанут бэрди огдулмиш айды бу ма /кэрэклиг турур эй кадаш айса- ма.

**Кыргызча: жооп берди огдулмиш айтты мындай,
керектүү болор карындаш бул да.**

4166. Р.-муны ма сене эмди огренгу ол /негу тек йорыгу аны билгу ол; А.- муны ма санга эмди огретгу ол /негу тег йорыгу аны билгу ол; К.-(4063) муны ма сэнэ эмди огрэтгул ул /нэку- тэг йорыгу аны билгу-ул.

**Кыргызча: муну да сага эми үйрөтүү керек,
кандай жүрүштү аны билүү керек.**

4167. Р.-тириглик оларнын тиле ай кадаш /кайузын кадаш тут кайузын адаш; А.- тириглик оларнынг биле ол кадаш /кайусын кадаш тут кайусын адаш; К.-(4064) тириглик уларнын билэ- ул кадаш /кайусын кадаш тут кайусын адаш.

**Кыргызча: тириглик ошолор менен өтөр эй кадаш (тууган)
кайсынысын кадаш тут, кайсынысын адаш.**

4168. капугдакы бирле йарашгу керек
катылгу келишгу барышгу керек

4169. капугдакы бирле йарышмаза уз
тириглик татымаз айа эдгу оз

4170. негу тер эшитгил тапуг кылгучы
тору бирло башлап капуг тузгучи

4171. йакынлык тилесе озун бег биле
капугдакы бирле йакынлык тиле

4168. Р.- кабуктагы пирле йарашку керек /кадылгу карылгу улашку керек; А.- капугдакы бирле йарашгу керек /катылгу келишгу барышгу керек; К.-(4065) капугдакы бирлэ йарашгу кэрэк /катылгу кэлишгу барышгу кэрэк.

**Кыргызча: сарайдагылар менен мамиле керек,
катышып, барып – келишүү керек.**

4169. Р.-кабктагы пирле йарышмаза ос /тирикликте тынмас айа этку ос; А.- капугдакы бирле йарышмаза уз /тириглик татымаз айа эдгу оз; К.-(4066) капугдакы бирлэ йарышмаса уз /тириглик татымас айа эдгу оз.

**Кыргызча: сарайдагылар менен жарашпаса жакшы эгер,
жашоон татыксыз болор жакшы эр.**

4170. Р.- негу тер эжиткил табук кылгучы /тору биле пашлап кабук тускечи; А.- негу тер эшитгил тапуг кылгучы /тору бирле башлап капуг тузгучи; К.-(4067) нэку тэр эшитгил тапуг кылгучы /тору бирлэ башлап капуг тузгучи.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, кызмат кылуучу,
мыйзам менен сарай ишин түзүүчү.**

4171. Р.-йагынлык тилезе озун пег пиле /кабуктагы пирле
йагынлык уле; А.- йакындык тилесе озунг бег биле /капугдакы бирле
йакынлык тиле; К.-(4068) йакынлык тилэсэ озун бэг билэ /капугдакы
бирлэ йакынлык тилэ.

**Кыргызча: жакындык тилесен өзүн бек менен,
сарайдагылар менен жакындык тиле.**

4172. улуглук тапайын тесе сен озун
эр ат бирле йакын тутса беглер сени

4173. нече ме йакын тутса беглер сени
йарашгыл эр ат бирле тургыл кони

4174. тукул уч куты ол капугда киши
буларынын биле ол тириглик иши

4175. буларда бири озде улгун туруп
улугка тапынса озун кут булур

4172. Р.- улуглук улайын тезе сен узун /эр ат пирле артул йа-
раш ай тузун; А.- улуглук тапайын тисе сен озун /эр ат бирле йакшы
йоры ай тузун; К.-(4070) улуглук тапай тэб тэсэ сэн узун /эрэт бирлэ
йакшы йуры эй тузун.

**Кыргызча: улуулук табайын десен сен өзүнө,
сыпайылар менен жакшылык жүр, эй жакшы**

4173. Р.-нече ма йагын тутса пеклер сени / эр ат пирле йакшы
йуртил кони; А.- нече ме йакын тутса беглер сини /йарашгыл эр ат
бирле тургыл кони; К.-(4071) нэчэ- ма йакын тутса бэглэр сэни /йа-
рашгыл эрэт бирлэ тургыл кони.

**Кыргызча: канчалык жакын көрсө, бектер сени,
сыпайлар менен жакшы жүргүн, туура**

4174. Р.- тугел уч коды ол табукта кижиле /пуларн пиле ол ти-
риклик ижи; А.- тукул уч куты ол капугда киши /буларнын биле ол
тириглик иши; К.-(4072) тугэл уч куту- ул капугда киши /буларнын
билэ- ул тириглик иши.

**Кыргызча: сарай сыпайылары үч топко бөлүнгөн киши,
ушулар менен өтөр ал тиричилик иши.**

4175. Р.-пуларда пири осте улгун туруп /улунка табынса озун кут пулур; А.- буларда бири озде унгунг туруп /улулка тапынса озунг кут булур; К.-(4072) буларда бири оздэ улгун туруп /улулка тапынса озун кут булур.

**Кыргызча: булардан бири өзүндүн улугун,
улууга иштесен өзүндүн кутун ачылар.**

4176. улугла оларкы агырла созин
сени эдгу тутгай йарутгай йузин

4177. эди йакшы аймыш билиглиг бугу
бугулер созини учуз тутмагу

4178. кичигке улуглук улугдын келир
улугка тапынса кичиг кут алыр

4179. улуглар созин тут йумуш кыл йугур
улуг сози тутса тилекке тегир

4176. Р.-улукла уларын агырла созун /сени этку туткай йаруткай коз козун; А.- улугла оларны агырла созин /сени эдгу туткай йарутгай йузин; К.-(4073) улугла уларны агырла созин /сени эдгу тутга йарутга йузин.

**Кыргызча: улууга алардын барктагын сөзүн,
сени жакшы корор, жарытып жүзүн.**

4177. Р.- эди йакшы аймыш пиликлик погу /погулер созини учус тутмагу; А.- иди йакшы аймыш билигле бугу /бугулер созини учуза тутмагу; К.-(4074) эди йакшы аймыш билиглиг богу /богулэр созиниг ужуз тутмагу.

**Кыргызча: абдан жакшы айткан билимдүү даанышман,
даанышмандар сөзүн барксыз тутпагын.**

4178. Р.-кичикке улуклук улктын келир /улукка табынза кичиг кут алыр; А.- кичигке улуглук улугдын келир /улугка тапынса кичиг кут алыр; К.-(4075) кичигкэ улуглук улугдын тэгир /улугка тапынса кичиг кут алыр.

**Кыргызча: кичикке улуулук улуудан келер,
улууга кызмат кылса, кичуу кут табар.**

4179. Р.-улуклар созун тут йумушкыл йугур /улук сози тутса тилекке тегур; А.- улуглар созин тут йумуш кыл йугур /улуг сози тутса тилекке тегир; К.-(4076) улуглар созин тут йумуш кыл йугур /улуг сози тутса тилеккэ тэгир.

**Кыргызча: улуулар сөзүн тут, жумуш кыл жүгүр,
улуу сөзүн тутса, тилегине жетер.**

4180. улуглар кут ол кор тилесе кутуг
тапынгыл тапугка туруп тук тутуг

4181. такы бир сана тен туш ол ай кадаш
йыратса йагы ол йагутса адаш

4182. эшин хем тушун бу катылгу киши
йанутка йанут кыл ишине тушы

4183. такы бир сенинде баса ол кичиг
бул буларнын биле ол ачыг йа сучиг

4180. Р.- улуклар кут ол кор тилезе кудугк/табынгыл табугка туруп тук тудук; А.- улуглар кут ол кор тилесе кутуг /тапынгыл тапугка туруп тук тутуг; К.-(4077) улуглар кут-ул кор тилэсэ кутуг /тапунгул тапугка туруп кук тутуг.

**Кыргызча: улуулар кут ал, кор тилесен кутту,
кызматка тутку кут, кызматын кыл.**

4181. Р.- тагы пир сана эш туш ол ай кадаш /йыратса йагы ол йагутса адаш; А.- такы бир санга тенг туш ол ай кадаш /йыратса йагы ол йагутса адаш; К.-(4078) такы бир сэнэ тэн туш-ул эй кадаш /йыратса йагы -ул йагутса кадаш.

**Кыргызча: дагы тен түшүн бар сени эй кадаш,
ыраактасан жоо, ал жакындасан адаш.**

4182. Р.-эжин ма тужун пу кадылгу кижн /йанутка йанут
кыл эжине тужы; А.- ишинг хем тушунг бу катылгу киши /йанутка
йанут кыл ишинге тушы; К.-(4079) эшин хам тушун бу катылгу киши
/йанутка йанут кыл эшингэ туши.

**Кыргызча: эшин жана тен-тушун булар катышчу кишилер,
жоопко жооп кыл ишине жараша.**

4183. Р.-тагы пир сенинде паза ол кичик / пуларны пиле ол
ачык ма чучиг; А.- такы бир сенинде баса олкичиг / буларнын биле
ол ачыг йа сучиг; К.-(4080) такы бир сенинде баса-ул кичиг /бул бу-
ларнын билэ- ул ачыг йа сучиг.

**Кыргызча: дагы бири сенден башка ал кичүүлөр,
булар менен өтөт ачуу же таттуу.**

4184. басытма катыглан кичигке озун
тилин ойнамагыл тыда тут созун

4185. тапуг кылса бир нен йазук кылса ур
йава ыдма бошлаг ишин айту тур

4186. адаш колдаш эрдеш калын тут катыл
калын болса колдаш огер тегме тил

4187. йагы кылма озке кишиг билмеди
йагдыг кишилер севинч булмады

4184. Р.- кадыклан пазытма кичикке озун /тылын ойнама-
гыл кудескил созун; А.- басытма катыглан кичигке озунг /тилин ой-
намагыл тыда тут созунг; К.-(4081) басытма катыглан кичигкэ озун /
тилин ойнамагыл тыда тут созун.

**Кыргызча: басынтпа, катуу тур кичүүлөргө өзүн,
тилинде тамашалаба, тыйып тут сөзүн.**

4185. Р.- табынза агырла йазук кылза оз /суре ыдма пашлак ижин айду тус; А.- тапуг кылса бир ненг йазук кылса ур /йава ыдма бышлаг ишин айту тур; К.-(4082) тапуг кылса бэр нэн йазук кылса ур /йава ыдма бошлаг ишин айту тур.

**Кыргызча: кызмат кылса бергин мал , жазык кылса ур,
койо бербе бош , ишин буйуруп тур.**

4186. Р.-адаш колдаш ардаш калын тут кадыл /калын полза колдаш огер текме тыл; А.- адаш колдаш эрдеш калын тут катыл /калын болса колдаш огер тегме тил; К.-(4083) адаш колдаш эрдеш калын тут катыл /калын болса колдаш огэр тэкмэ тил.

**Кыргызча: адаш-дос, колдошту көп тут, катыш,
көп болсо, достор, мактар канча тил.**

4187. Р.-йагы кылма оске кижик пилмеди /йагылын кижилер севунч пулмады; А.- йагы кылма озке кишиг билмеди /йаглыг кишилер севинч булмады; К.-(4084) йагы кылма озкэ кишиг билмэди /йагылыг кишилэр сэвинч булмады.

**Кыргызча: жоо кылба өзүнө кишини билбестен,
жоолуу кишиде кубаныч болбос.**

4188. нече аз йагы эрсе йасы телим
йагыда асыг бар теп аймаз тилим

4189. негу тер эшитгил ай конли одгу
йагы йасы тегруп токымыш йодуг

4190. бир ок эрсе душман мин ол йаслыкы
минин достун эрсе бир ол азлыкы

4191. киши душмандын асыг кылмады
калы кылды эрсе ози узлуку

4188. Р.- нече ас йагы эрсе йазы телим /йагыда азык пар теп аймаз тылым; А.- нече аз йагы эрсе йасы телим /йагыда асыг бар тип аймаз тилим; К.-(4085) нэчэ аз йагы эрсэ йасы тэлим /йагида асыг бар тэб аймаз тилим.

**Кыргызча: канчалык да аз болсо, жоо зыяны толо,
жоодон пайда бар деп айтылбас тилим.**

4189. Р.- негу тер эжиткил ай конли одук /йагы йазы тегруп
тагы мыш йудук; А.- негу тер эшитгил ай конгли одгу /йагы йасы те-
груп токымыш йодуг; К.-(4086) нэку тэр эшитгил эй конли удгу /йагы
йасы тэгруб токымыш йудуг.

**Кыргызча: эмне дейт эшиткин, эй, көнүлү сергек,
душман зыян жеткирип, жүргөн эр.**

4190. Р.-пир ок эрзе душман мин ол йаслыгы /минин достун
эрсе пир ол азлыгы; А.- бир ак эрсе душман мигн ол йаслыкы /мингин
достунг эрсе бир ол азлыкы; К.-(4087) бир- ок эрсэ душман мин-ул
йаслыкы /минин достун эрсэ бир-ул азлыкы.

**Кыргызча: бирөө болсо, да душманын мин анын зыяны,
мин досун болсо да, аз деп билгин аны.**

4191. Р.-кижи душманда асык кылмады /каны кылды эре
ози услуги; А.- киши душмандын асыг кылмады /кады кылды эрсе
ози узлуку; К.-(4088) киши душмандын асыг кылмады /калы кылды
эрсэ ози узлуку.

**Кыргызча: киши душманынан пайда көрбөгөн,
эгер көргөн болсо, өзүнүн узугунан.**

4192. негу кылынса сана колдашын
сен андаг кылынгыл севинсу эшин

4193. озунке тенеши тутунгыл адаш
тенешлиг тенеши биле ол тудаш

4194. эсиз эш тутунма йырак тур тезе
эсиз эш азытур сени йол озе

4195. озун эдгу атлыг болайын тесе
эсизке катылма катыглан уса

4192. Р.-негу тек кылынза сана колдажын /сен андак кылынгыл себинзу эжин; А.- негу тег кылынса санга колдашынг /сен андаг кылынгыл севинсу ишин; К.-(4089) нэку – тэг кылынса сэнэ колдашын /сэн андаг кылынгыл сэвинсу эшин.

**Кыргызча: кандай кылса сага колдошун,
сен да кыл ушуну сүйүнсүн жолдошун.**

4193. Р.- озунге тенежи тутунгыл адаш /тенешлик тенежи пиле ол кадаш; А.- озунгке тенгеши тутунгыл адаш /тенгешлиг тенгеши биле ол тудаш; К.-(4090) озунэ тэнэши тутунгыл адаш /тэнэшлиг тэнэши билэ- ул тудэш.

**Кыргызча: өзүнө тендешти тутунгун жолдош (адаш),
тен-тени менен ал туташ.**

4194. Р.-эсиз эш тудунма йырак тур тезе /эсиз эш адыдур сени йол озе; А.- исиз иш тутунма йырак тур тизе /исиз иш азытур сини йол озе; К.-(4011) эсиз эш тутунма йырак тур тэээ /эсиз эш азытур сэни йол узе.

**Кыргызча: эсизди эш тутунба ыраак тур такыр,
эсиз эш азгырат сени жолдон чыгарып.**

4195. Р.-озун этку атлык кылайын тезе /эзиске кадылма катыглан озе; А.- озунг эдгу атлыг болайын тисе /исизке катылма катыглан уса; К.-(4042) озун эдгу атлыг болайын тэсэ/эсизкэ катылма катыглан оса.

**Кыргызча: өзүн жакшы аттуу болойун десен,
эсизге кошулба сактангын өзүн.**

4224. эки турлуг ол кор йеме ол йагы
йагы болса эрке йадылды агы

4225. бири тенрилиик ол йагы болдачы
бу кафир йагылар йагы ол тучы

4226. такы бир йагылык асыг йас учун
болур бул йагылык кылур эр очун

4227. йагылагу кафир йагысын катыг
 йулугла бу ишке эт оз кыл сатыг

4224. Р.-иги турлук ол кор йеме пу йагы /йагы полза эрге
йазылды агы; А.- ики турлуг ол кор йиме ол йагы /йагы болса эрке
йадылды агы; К.-(4121) эки турлуг-ул кор йэмэ -ул йагы /йагы болса
эркэ йадылды агы.

**Кыргызча: эки түрдүү ал көрчү жоо,
жоо болсо эрде, жайылат тузак.**

4225. Р.-пири тенрилиик ол йагы полдачы /пу кафир йагы ол
йагы ол тучы; А.- бири тенгрилик ол йагы болдачы /бу кафир йагылар
йагы ол тучы; К.-(4122) бири тэнрилиг- ул йагы болдачы /бу кафир
йагылар йагы-ул тучы.

**Кыргызча: бири дин жолудан ал жоо болот,
бул-капыр, душмандыкты дайыма кылар.**

4226. Р.- тагы пир йагызы азык йас учун /полур пу йагылык
кылур эр учун; А.- такы бир йагылык асыг йас учун /болур бу йагы-
лык кылур эр очун; К.-(4123) такы бир йагылык асыг йас учун /болур
бул йагылык кылур эр учун.

**Кыргызча: дагы бир жоолук пайда зыян үчүн,
жоолук кылар ал эр, өч алуу үчүн.**

4227. Р.- йагылагу кефир йагызын кадык /йолукла пу ишке
ат ос кыл садык; А.- йагылагу кафир йагысын катыг /йулугла бу ишке
эт оз кыл сатыг; К.-(4124) йагылагу кафир йагысын катыг /йулуглайу
бу ишке эт оз кыл сатыг.

**Кыргызча: жоолушкун каапыры душманга катуу,
өзүндү бул ишке жан аябай чапкыла.**

4228. асыг йас учун болса эмди йагы
 анар код ол асгын йараш ай агы

4229. йагыка асыг кылса болды йагук
 йыгы йасы кетгей кор асгы анук

4230. катыглан йасынны йакын кыл йараш
саламет тирилгил эсен болга баш

4231. йагыда асыг йок йетургил билиг
асыг болмаз ишке тегурме элиг

4228. Р.-азык йас учун ползам эмди йагы /анар кот ол аскын
йараш ай агы; А.- асыг йас учун болса эмди йагы /ангар код ол асгын
йараш ай агы; К.-(4125) асыг йас учун болса эмди йагы /анар код ул
асгын йараш эй агы.

**Кыргызча: пайда-зыян үчүн болсо, эмлди душман,
ага кой пайданы жараш, эй жоомарт.**

4229. Р.- йагыга азык кылза полды йагук /анын йазы кеткей
кор асгы анук; А.- йагына асыг кылса болды йагук /йыгы йасы китгей
кор асгы анук; К.-(4126) йагыка асыг кылса болды йагук /йыгы йасы
кетгей кор асгы анук.

**Кыргызча: жоого пайда келсе болот жакын,
жоо зыяны кетип, көрчү пайдасы анык.**

4230. Р.-кадыклан йасынны йагын кыл йараш /саламат ти-
рилгил эзен полга паш; А.- катыглан йагынны йакын кыл йараш /
саламет тирилгил эсен болга баш; К.-(4127) катыглан йагынны йакын
кыл йараш /саламат тирилгил эсен болга баш.

**Кыргызча: тырышып жоонду жакын кыл, жараш,
саламат жашасын, эсен болот баш.**

4231.Р.-йагыда азык йок йедургил пилик /азык полмас ишке
тегурме элик; А.- йагыда асыг йок йитургил билиг /асыг болмаз ишке
тегурме элиг; К.-(4128) йагыда асыг йок йетургил билиг /асыг болмас
ишкэ тегурмэ элиг.

**Кыргызча: жолошкондон пайда жок, чаптыргын акыл,
пайдасы жок ишке тийгизбе колун.**

4232. тапуг оз кылын кылма озке йагы
йагылыг кишике копар мин чогы

4233. адаш тут кишиде талусын кедин
йавуз болса эш туш окунч йер кидин

4234. талу эр тилесе йакын тутгука
эки турлуг ол бу тилек булгука

4235. бири адаш эдгу киши одруми
болунса адаш тут ай эр кодурми

4232. Р.-йагук ос тылын кылма оске йагы /йагылыг кижиге
кобар мин чогы; А.- тапуг оз кылын кылма озке йагы /йагылыг ки-
шике копар минг чогы; К.-(4129) тапуг оз кылын кылма озкэ йагы /
йагылыг кишике копар мин чогы.

**Кыргызча: кызматынды жакшы иште, кылба өзүнө жоо,
жоолошкон кишиге тиер мин ооруу.**

4233. Р.-адаш тут кижиде талузын кедин /йавус полза эш тут
огунч йер кедин; А.- адаш тут кишиде талусын кедин /йавуз болса
эш туш окунч йир кидин; К.-(4130) адаш тут кишиде талусын кедин /
йавуз болса эш туш окунч йэр кэдин.

**Кыргызча: адаш(жолдош) тут(кут) кишиден тандап
жакшысын, жаман болсо досун өкүнүч жейсин
кийин.**

4234. Р.- талу эр тилезе йагын тутгука /иги турлук ол пу ти-
лек пулгука; А.- талу эр тилесе йакын тутгука /ици турлуг ол бу тилек
булгука; К.-(4131) талу эр тилэсэ йакын тутгука /эки турлуг-ул бу ти-
лэк булгука.

**Кыргызча: толук эр тилесен жакын тутууга,
эки түрдүү ал, бул тилек болууга.**

4235. Р.-пири аслы этку кижиде одруми /пулунза адаш тут ай
эр котруми; А.- бири ашлы эдгу киши одруми /болунса адаш тут ай
эр кодурми; К.-(4132) бири аслы эдгу киши одруми /булунса адаш тут
эй эр кодурми.

**Кыргызча: бири асыл, жакшы киши толгону,
табылса жолдош, тут эй эр сен аны.**

4236. такы бир сакынуk байатыг бирлиp
киши ол кишилик мунындын келиp

4237. йакынлык бу эки киши бирле тут
булардын сана теггей эдгу йанут

4238. эсизке чавыкмыш кишидин йыра
бу йанылыг кишилер кылынчы кара

4239. карака йагума ай кылкы орун
орунке кара терк йукар ол корун

4236. P.- тагы пир сагы йок пайадык пирлиp /сана пу кижилек кижилек келиp; A.- такы бир сакынуk байатыг бирлиp /киши ол кишилик мунынгдын келиp; K.-(4133) такы бир сакынуk байатыг бирлиp /киши-ул кишилик мунындын келиp.

**Кыргызча: дагы бири такыба кудайга билет,
киши ал, кишилик ушундан келер.**

4237. P.- йагынлык пу иги кижипирле тут /пулардын сана теккей этку йанут; A.- йакынлык бу ики киши бирле тут /булардын санга теггей эдгу йанут; K.-(4134) йакынлык бу эки киши бирлэ тут /булардын сэнэ тэггэй эдгу йанут.

**Кыргызча: жакындыкты бул эки киши менен бирге тут,
булардан сага тиет жакшылык жаркыны.**

4238. P.-эсизке чавыкмыш кижидин йыра /пу йанылык кижилер кылынчы кара; A.- исизке чавыкмыш кишидин йыра /бу йанылыг кишилер кылынчы кара; K.-(4135) эсизке чавыкмыш кишидин йыра /бу йанылыг кишилэр кылынчы кара.

**Кыргызча: жаман атуу кишиден ыраакта,
бул сыяктуу кишилер кылганы кара.**

4239. P.-карага йагума ай кылгы орун /орунге кара терк йукар ол корун; A.- карака йагума ай кылкы орунг /орунгке кара терк йукар ол корунг; K.-(4136) карака йагума эй аслы орун /орунгэ кара тэрк йукар-ул корун.

**Кыргызча: карага жакындашпа эй кылыгы ак,
акка кара бат жугар, аны көр.**

4240. не эдгу билиг берди билги оге
билиглиг оқыса сакынга оге
4241. эсизке катылма ай эдгу киши
эсиз болга кылыкын ол эсиз тушы
4242. йавузка йагума ай одрум талу
йавуз болга атын эрилгей толу
4243. йарагсыз кишике йорыма йака
йарагсыз сана келге тутга йака

4240. Р.-не этку пилиг перди пилги оге / кору перзе геукер тогер тек оге; А.- не эдгу билиг берди билги оге /билиглиг оқыса сакынга оге; К.-(4137) нэ эдгу билиг бэрди билгэ оге /билиглиг уқыса сакынга огэ.

**Кыргызча: кандай жакшы билим берди билимдүү даанышман,
билимди окуса сак болор даанышман.**

4241. Р.-эзиске кадылма ай этку кижиге /эсиз полга кылгын ол эзис ижи; А.- исизке катылма ай эдгу киши /исиз болга кылыкын ол исиз тушы ; К.-(4138) эсизке катылма эй эдгу киши /эсиз болга кылкын ул эсиз тушы.

**Кыргызча: эсизге кошулба, эй жакшы киши,
эсиз болот кылыгын ошого окшош**

4242. Р.- йабуска йагыма ай отрум талу /йабуз полга адын эрилгей толу; А.- йавузка йагума ай одрум талу /йавуз болга атын эрилгей толу; К.-(4139) йавузка йагума эй одрум талу /йавуз болга атын изилгей толу.

**Кыргызча: жарабаска жакындашпа, эй барктуу эр,
жаманатты болосун, зыяны тийип.**

4243. Р.-йарагсыс кижиге йуруме йага /йараксыс сана келге тутка йага; А.- йарагсыз кишике йорыма йака /йарагсыз санга келге тутга йака; К.-(4140) йарагсыз кишикэ йурыма йака /йарагсыз сэнэ кэлгэ тутга йака.

**Кыргызча: жарамсыз кишиден ыраак бол качып,
жараксыз сага келип жакындан тутат.**

Академиялык басылма

БАЛАСАГЫН ЖУСУП
КУТТУУ БИЛИМ

II том

Жооптуу редакторлор: *Акматалиев А.А., Токтоналиев К.Т.*

Корректор: *Таишанова М., Муктарбек кызы Ширин*

Компьютерге терген: *Мамбетакунова Н., Садыкова С.З.*

Компьютерде калыпка салган *Н. Асыллов*

Терүүгө 15.06.2016-ж. берилди. Басууга 12.10.2016-ж. кол коюлду.

Офсет кагазы №1. Кагаздын форматы 60x84 $\frac{1}{16}$.

“Times New Roman ариби”. Офсет ыкма менен басылды.

Көлөмү 33,75 басма табак. Нускасы 300. Заказ №20

“Полиграфбумресурсы” басмаканасында басылды.
720011, Бишкек ш., А. Сүйүмбаев көчөсү, 144/23.